EURYDICE

ΓΔ Εκπαίδευση και πολιτισμός

Ειδική έκθεση: Η δομή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη 2006/07

Η δομή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

EURYDICE

Ειδική έκθεση:
Η δομή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη
2006/07

Οι εθνικές εξελίξεις στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας

ΕΥΡΥΔΙΚΗ
Δίκτυο ενημέρωσης για την εκπαίδευση στην Ευρώπη

Το παρόν έγγραφο δημοσιεύεται από την Ευρωπαϊκή Μονάδα Ευρυδίκη με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού).

Διατίθεται στα αγγλικά (Focus on the Structure of Higher Education in Europe 2006/07. National Trends in the Bologna Process), τα γαλλικά *(Focus sur les structures de l'enseignement supérieur en Europe 2006/2007. Évolutions nationales dans le cadre du Processus de Bologne)* και στα γερμανικά *(Im Blickpunkt: Strukturen des Hochschulbereichs in Europa 2006/07. Nationale Entwicklungen im Rahmen des Bologna-Prozesses)*.

ISBN 978-92-79-06974-1

Το έγγραφο διατίθεται επίσης και στο Διαδίκτυο (http://www.eurydice.org).

Η σύνταξη του κειμένου ολοκληρώθηκε το Μάρτιο του 2007.

© Eurydice, 2007

Επιτρέπεται η μερική αναπαραγωγή του περιεχομένου της παρούσας έκδοσης, εκτός από εμπορικούς σκοπούς, υπό τον όρο ότι πριν από το σχετικό απόσπασμα θα υπάρχει πλήρης αναφορά «Ευρυδίκη, δίκτυο ενημέρωσης για την εκπαίδευση στην Ευρώπη» και στη συνέχεια η ημερομηνία έκδοσης του εγγράφου.

Οι αιτήσεις για έγκριση αναπαραγωγής ολόκληρου του κειμένου πρέπει να υποβάλλονται στην Ευρωπαϊκή Μονάδα Ευρυδίκη.

Φωτογραφία εξωφύλλου: © Gaetan Bally / Keystone / Corbis, Brussels, Belgium

EURYDICE
European Unit
Avenue Louise 240
B-1050 Brussels
Tel. +32 2 600 53 53
Fax +32 2 600 53 63
E-mail: info@eurydice.org
Internet: http://www.eurydice.org

Τυπώθηκε στο Βέλγιο

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορούν αναμφίβολα να θεωρηθούν ως η κύρια πηγή για την παραγωγή και τη διάδοση νέων γνώσεων. Συμβάλλουν καθοριστικά στην επίτευξη του στόχου να καταστεί η Ευρώπη η πλέον ανταγωνιστική στον κόσμο και δυναμική οικονομία που βασίζεται στη γνώση.

Η Διαδικασία της Μπολόνιας εξυπηρετεί αυτόν τον στόχο μέσω της δημιουργίας ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης μέχρι το 2010. Τρία θέματα έχουν ζωτική σημασία για την προώθηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: η δημιουργία μεγαλύτερης αντιστοιχίας μεταξύ των διαφόρων εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων και τίτλων σπουδών της Ευρώπης· η προώθηση της κινητικότητας των φοιτητών και ερευνητών· η αναβάθμιση της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για να υπάρξει πραγματική αριστεία.

Μετά τη Διακήρυξη της Μπολόνιας το 1999, οι συμμετέχουσες χώρες έχουν λάβει πολλά σημαντικά μέτρα για να εκπληρωθούν οι βασικές προϋποθέσεις για τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης μέσα στο προβλεφθέν χρονοδιάγραμμα. Η παρούσα έκδοση 2007 του Δικτύου Ευρυδίκη *Ειδική έκθεση: Η δομή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη – Εθνικές εξελίξεις στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας* εξετάζει την πρόοδο που σημειώθηκε στην εφαρμογή του συστήματος τριών κύκλων σπουδών, του συστήματος ECTS και του Παραρτήματος Διπλώματος καθώς και τις προσπάθειες των χωρών να δημιουργήσουν εθνικά πλαίσια ακαδημαϊκών προσόντων, κοινά διπλώματα και αποτελεσματικούς μηχανισμούς διασφάλισης της ποιότητας.

Αυτή η δημοσίευση είναι μια πολύτιμη συμβολή για την απογραφή των πεπραγμένων της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Όπως και οι προηγούμενες εκδόσεις, το έγγραφο αυτό περιέχει συγκριτική επισκόπηση των βασικών επιτευγμάτων της διαδικασίας μαζί με περιγραφές της κατάστασης σε κάθε χώρα και με διαγράμματα που παρουσιάζουν την εθνική διάρθρωση των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά το τρέχον στάδιο μεταρρυθμίσεων, μετά την υπουργική σύνοδο της Βρέμης του 2005.

Με ικανοποίηση διαπιστώνω ότι η έκδοση δεν περιορίζεται στις 31 χώρες μέλη του Δικτύου Ευρυδίκη, αλλά καλύπτει και τις 45 χώρες που έχουν υπογράψει τη Διακήρυξη της Μπολόνιας. Η αποφασιστικότητά μας να υιοθετήσουμε μια πραγματικά ευρωπαϊκή προσέγγιση αποδεικνύεται από το γεγονός ότι έχουν συμπεριληφθεί πληροφορίες για τις περιφέρειες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και για διάφορες χώρες οι οποίες καλύπτονται από την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονικών Σχέσεων.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την Ευρωπαϊκή Μονάδα και τις Εθνικές Μονάδες του Δικτύου Ευρυδίκη για την άριστη συνεργασία τους για την παραγωγή αυτής της έκδοσης. Είμαι πεπεισμένος ότι η *Ειδική έκθεση: Δομή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη – Εθνικές εξελίξεις στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας* θα δώσει στους αναγνώστες μια καλύτερη εικόνα για τις μέχρι σήμερα επιτυχίες της διαδικασίας, αλλά και για τις προκλήσεις που βρίσκονται ακόμη μπροστά μας για τη μεταρρύθμιση της ευρωπαϊκής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ján Figeľ'
Επίτροπος αρμόδιος για θέματα
Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Πολιτισμού και Νεολαίας

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ζητήσει από το Δίκτυο Ευρυδίκη να υποβάλει έκθεση σχετικά με τη δομή και τις εθνικές πολιτικές για τη τριτοβάθμια εκπαίδευση στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Πέρα από τα θέματα που καλύπτονταν από την προηγούμενη έκδοση αυτής της δημοσίευσης του 2005 (ιδίως η διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους, το σύστημα ECTS, το Παράρτημα Διπλώματος και η διασφάλιση της ποιότητας), η έκδοση του 2007 παρέχει περισσότερες πληροφορίες για τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών, τα μέτρα αναγνώρισης των τίτλων σπουδών και τους εθνικούς οργανισμούς διασφάλισης της ποιότητας. Όπως και οι εκδόσεις του 2003 και του 2005, οι οποίες είχαν προετοιμαστεί ενόψει των συνόδων των αρμόδιων υπουργών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στο Βερολίνο και το Μπέργκεν, η παρούσα έκδοση συντάχτηκε ενόψει της υπουργικής συνόδου του Λονδίνου, στις 17-18 Μαΐου 2007, με αντικείμενο συζήτησης τη Διαδικασία της Μπολόνιας.

Για δεύτερη φορά, το Δίκτυο Ευρυδίκη υλοποίησε την εργασία που του ανατέθηκε σε συνεργασία με την *Ομάδα Παρακολούθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας* (BFUG), από την οποία οι Υπουργοί Παιδείας ζήτησαν να παρουσιάσει αναλυτική έκθεση αξιολόγησης σχετικά με την υλοποίηση της Διαδικασίας της Μπολόνιας για τη σύνοδό τους στο Λονδίνο. Σε κάθε στάδιο, από την προετοιμασία του ερωτηματολογίου για τη συλλογή πληροφοριών από εθνικές πηγές μέχρι την ολοκλήρωση της συγκριτικής μελέτης, υπήρξε στενή συνεργασία με την ομάδα εργασίας της BFUG η οποία είναι υπεύθυνη για την *Έκθεση Απογραφής*. Η διαδικασία αυτή είχε στόχο να αποφευχθεί ενδεχόμενη επικάλυψη προσπαθειών και να εξασφαλιστεί ότι τα δεδομένα που περιέχονται στις δύο εκθέσεις είναι όσο το δυνατό περισσότερο συμπληρωματικά και συμβατά μεταξύ τους. Παρόλα αυτά, η κάθε έκθεση έχει διαφορετικό στόχο, εφόσον η έκθεση της BFUG αφορά την αξιολόγηση της εφαρμογής και τη διατύπωση συστάσεων, ενώ η παρούσα ειδική έκθεση του Δικτύου Ευρυδίκη αναλύει την πολυμορφία των καταστάσεων και τα κοινά χαρακτηριστικά τους στις διάφορες χώρες.

Αν και στο Δίκτυο Ευρυδίκη συμμετέχουν 31 χώρες, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιθυμούσε η ανάλυση που επεξεργαζόταν το Δίκτυο να καλύψει τις 45 χώρες οι οποίες έχουν υπογράψει τη Διακήρυξη της Μπολόνιας. Στάλθηκαν ερωτηματολόγια για συλλογή πληροφοριών σε όλους τους εθνικούς αντιπροσώπους, συμπεριλαμβανομένων και των αντιπροσώπων των 14 πρόσθετων χωρών. Δύο από αυτούς (του Αζερμπαϊτζάν και της Ουκρανίας) δεν ήταν σε θέση να παράσχουν τις απαραίτητες πληροφορίες για τις περιγραφές και τα διαγράμματα της χώρας τους. Όμως, αποφασίστηκε (σε συμφωνία με την BFUG) να περιληφθούν οι χώρες αυτές στη συγκριτική ανάλυση με βάση τις πληροφορίες οι οποίες είχαν παρασχεθεί για την *Έκθεση Απογραφής*.

Με εξαίρεση αυτές τις δύο χώρες, τα στοιχεία που περιέχονται στην παρούσα έκθεση (και ιδίως στη συγκριτική επισκόπηση) βασίζονται στις περιγραφές της χώρας και τα διαγράμματα τα οποία κοινοποιήθηκαν και ελέγχθηκαν είτε από τις εθνικές ομάδες του Δικτύου Ευρυδίκη είτε από τους εθνικούς αντιπροσώπους των άλλων συμβαλλόμενων χωρών οι οποίες δεν συμμετέχουν στο Δίκτυο Ευρυδίκη.

Η συλλογή και ο συνακόλουθους έλεγχος των πληροφοριών πραγματοποιήθηκαν σε όλες τις χώρες από τον Απρίλιο του 2006 μέχρι τις αρχές Μαρτίου 2007. Για τις 31 χώρες που συμμετέχουν στο Δίκτυο εφαρμόστηκαν οι συνήθεις διαδικασίες του Δικτύου για τον έλεγχο και την επίσημη έγκριση των δεδομένων. Με τη βοήθεια της γραμματείας της BFUG, πραγματοποιήθηκε ο έλεγχος των στοιχείων από άλλες εθνικές πηγές και του τρόπου ερμηνείας τους στις υπόλοιπες χώρες. Εντούτοις, τα στοιχεία για τα εκπαιδευτικά συστήματα σε αυτή την ομάδα των χωρών πρέπει να αντιμετωπιστούν με τη δέουσα προσοχή, διότι το Δίκτυο Ευρυδίκη δεν είχε επαρκή γνώση προηγουμένως.

Η κεντρική θέση των μονάδων του Δικτύου Ευρυδίκη στις χώρες μέλη, στις περισσότερες περιπτώσεις αποτελούν οργανικές μονάδες των υπουργείων παιδείας, δηλώνει ότι το δίκτυο αυτό χρησιμοποιεί κυρίως επίσημες πληροφορίες διοικητικού χαρακτήρα (νομοθετικές διατάξεις, κανονισμούς,

συστάσεις κλπ.). Συνεπώς, η αναλυτική εργασία του δικτύου παρουσιάζει στοιχεία για τις προθέσεις των αρμόδιων φορέων ως προς τη λήψη αποφάσεων και όχι κατ' ανάγκη για την υλοποίηση αυτών των στοιχείων στην πράξη και τα αποτελέσματά τους. Αυτό πρέπει να είναι απολύτως σαφές όσον αφορά την παρούσα έκθεση η οποία ασχολείται και με τις διαδικασίες που εφαρμόζονται με ενιαίο τρόπο και με ένα επίπεδο εκπαίδευσης που χαρακτηρίζεται από μεγάλη αυτονομία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων του και για το οποίο είναι πρακτικά δύσκολο να γίνει συλλογή πληροφοριών σε κεντρικό επίπεδο.

Ελπίζουμε ότι η παρούσα έκθεση θα συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των διαρθρωτικών αλλαγών που συμβαίνουν σήμερα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ευρώπη. Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τις εθνικές μονάδες του Δικτύου Ευρυδίκη και τους αντιπροσώπους των δώδεκα συμπληρωματικών χωρών με τους οποίους συνεργαστήκαμε στενά, διότι μας έδωσαν ουσιαστικές πληροφορίες και κατέβαλαν κάθε δυνατή προσπάθεια να τηρήσουν ένα αυστηρό χρονοδιάγραμμα. Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε τα μέλη της Γραμματείας της BFUG και της Ομάδας Εργασίας της Έκθεσης απογραφής για τη συνεργασία τους και τις εποικοδομητικές συζητήσεις.

Η παρούσα μελέτη εντάσσεται σε ένα σύνολο εκδόσεων που πραγματοποίησε το Δίκτυο Ευρυδίκη το 2007, οι οποίες αφορούν τις διάφορες αλληλοσυνδεόμενες πτυχές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι άλλες εκδόσεις είναι το *Ευρωπαϊκό Γλωσσάριο για την εκπαίδευση, Τόμος 5. Φορείς λήψης αποφάσεων, συμβουλευτικοί, επιχειρησιακοί και ρυθμιστικοί φορείς τριτοβάθμιας εκπαίδευσης* (Φεβρουάριος 2007), *Αριθμοί – κλειδιά για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ευρώπη* (Ιούνιος 2007) και μελέτη για τη διακυβέρνηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (προγραμματίζεται για τα τέλη του 2007).

Patricia Wastiau-Schlüter

Προϊσταμένη της Ευρωπαϊκής Μονάδας Ευρυδίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος 3

Προεισαγωγικό σημείωμα 5

Περιεχόμενα 7

Εισαγωγή 9

Ιστορική επισκόπηση της Διαδικασίας της Μπολόνιας 11

Συγκριτική ανάλυση 15

Τμήμα Α: Εισαγωγή της διάρθρωσης των σπουδών σε τρεις κύκλους 15

Τμήμα Β: Ο τρίτος κύκλος σπουδών – Διδακτορικό 21

Τμήμα Γ: Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς και Συσσώρευσης Ακαδημαϊκών Μονάδων (ECTS) 25

Τμήμα Δ: Το Παράρτημα Διπλώματος 29

Τμήμα Ε: Άλλα μέτρα για την προώθηση της αναγνώρισης των τίτλων σπουδών 33

Τμήμα ΣΤ: Εθνικοί Οργανισμοί Διασφάλισης της Ποιότητας 37

Τμήμα Ζ: Σύστημα εσωτερικής και εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας 47

Τμήμα Η: Παρακολούθηση της υλοποίησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας 58

Οδηγός ανάγνωσης των διαγραμμάτων 62

Διαγράμματα και περιγραφές των εθνικών συστημάτων

AD Ανδόρα 64

AL Αλβανία 66

AM Αρμενία 72

AT Αυστρία 76

BA Βοσνία – Ερζεγοβίνη 82

BE de Βέλγιο – Γερμανόφωνη Κοινότητα 87

BE fr Βέλγιο – Γαλλόφωνη Κοινότητα 90

BE nl Βέλγιο – Φλαμανδική Κοινότητα 96

BG Βουλγαρία 100

CH Ελβετία 105

CY Κύπρος 113

CZ Τσεχική Δημοκρατία 118

DE Γερμανία 124

DK Δανία 130

EE Εσθονία 135

EL Ελλάδα 140

ES Ισπανία 145

FI Φινλανδία 152

FR Γαλλία 159

GE Γεωργία 165

HR Κροατία 171

HU Ουγγαρία 176

IE Ιρλανδία 181

Διαγράμματα και περιγραφές των εθνικών συστημάτων

IS Ισλανδία 187
IT Ιταλία 191
LI Λιχτενστάιν 199
LT Λιθουανία 202
LU Λουξεμβούργο 208
LV Λετονία 211
MD Μολδαβία 216
ME Μαυροβούνιο 222
MK Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας 228
MT Μάλτα 235
NL Κάτω Χώρες 240
NO Νορβηγία 245
PL Πολωνία 250
PT Πορτογαλία 256
RO Ρουμανία 260
RS Σερβία 268
RU Ρωσία 273
SE Σουηδία 279
SI Σλοβενία 284
SK Σλοβακία 289
TR Τουρκία 294
UK-ENG/WLS/NIR 299
Ηνωμένο Βασίλειο – Αγγλία, Ουαλία και Βόρεια Ιρλανδία
UK-SCT Ηνωμένο Βασίλειο – Σκωτία 306
VA Αγία Έδρα 310

Γλωσσάριο **315**

Κωδικοί χώρας 315

Ορισμοί 316

Παράρτημα **321**

Παράρτημα1: Ονομασία του ανεξάρτητου εθνικού (ή περιφερειακού) φορέα διασφάλισης της ποιότητας και συμμετοχή στο ENQA, 2006/07 321

Παράρτημα 2: Εθνικές στατιστικές 326

Ευχαριστίες **343**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στόχος αυτής της έκδοσης είναι να παρουσιάσει την **δομή της δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις 45 χώρες που συμμετέχουν στη Διαδικασία της Μπολόνιας** κατά το έτος αναφοράς 2006/07

Αυτό το κείμενο χωρίζεται σε δύο κύρια μέρη.

Το πρώτο μέρος περιέχει **συγκριτική ανάλυση των βασικών τάσεων και σημαντικών στοιχείων** που συνδέονται με την υλοποίηση της διαδικασίας της Μπολόνιας. Στα στοιχεία αυτά περιλαμβάνονται η ύπαρξη συστήματος τριών κύκλων σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η υιοθέτηση ή η γενικευμένη εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Συστήματος Μεταφοράς και Συσσώρευσης Ακαδημαϊκών Μονάδων (ECTS) και η θέσπιση του παραρτήματος διπλώματος, τα κίνητρα για την εφαρμογή των προαναφερθέντων τριών στοιχείων, η δημιουργία ενός εθνικού πλαισίου τίτλων σπουδών και κοινών/διπλών διπλωμάτων καθώς και η εφαρμογή μέτρων διασφάλισης της ποιότητας.

Πριν από τη συγκριτική ανάλυση υπάρχει **σύντομη ιστορική επισκόπηση της διαδικασίας της Μπολόνιας** η οποία καταγράφει τα βασικά συμπεράσματα των συνόδων των υπουργών παιδείας της ΕΕ που πλαισιώνουν τη διαδικασία της Μπολόνιας.

Το δεύτερο μέρος του κειμένου αποτελείται από αναλυτικές **περιγραφές των εθνικών συστημάτων** της κάθε συμβαλλόμενης χώρας, οι οποίες παρουσιάζουν μια γενική εικόνα των εθνικών μεταρρυθμίσεων ή των ισχυουσών ρυθμίσεων που συνδέονται με τη διαδικασία της Μπολόνιας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, αναφέρονται και άλλες ιδιαίτερα σημαντικές μεταρρυθμίσεις που θεσπίστηκαν ανεξάρτητα από τη διαδικασία της Μπολόνιας ή συμπληρωματικά προς αυτήν. Στις περιπτώσεις που δεν έχουν ακόμη τεθεί σε εφαρμογή μεταρρυθμίσεις, αναφέρεται η ημερομηνία της τελευταίας μεταρρύθμισης ή τα βασικά στοιχεία του εθνικού διαλόγου που βρίσκεται σε εξέλιξη.

Κάθε περιγραφή εθνικού συστήματος συνοδεύεται με **διάγραμμα χώρας** το οποίο παρουσιάζει τα προγράμματα και τα πλέον διαδεδομένα διπλώματα που χορηγούν τα πανεπιστήμια ή άλλα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΙΤΕ). Οι ονομασίες των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των διπλωμάτων αναγράφονται στη γλώσσα τους. Παρουσιάζονται επίσης οι βασικοί τομείς σπουδών, η διάρκεια των προγραμμάτων σπουδών και οι διαδικασίες επιλογής για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση που εφαρμόζονται σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο ή σε επίπεδο εκπαιδευτικού ιδρύματος. Ακόμη, με βάση το σύστημα ταξινόμησης ISCED 1997, τα διαγράμματα δείχνουν καθαρά αν η διάρθρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης βασίζεται σε τρεις κύριους κύκλους σπουδών, σύμφωνα με τις συστάσεις της διαδικασίας της Μπολόνιας. Ο ορισμός ISCED περιέχεται στο γλωσσάριο στο τέλος του κειμένου.

Οι περιγραφές των εθνικών συστημάτων και τα διαγράμματα παρουσιάζονται με βάση την **αλφαβητική σειρά των κωδικών των χωρών** οι οποίοι αναφέρονται επίσης στο γλωσσάριο. Η κατάταξη αυτή έχει στόχο να παρουσιάζονται οι χώρες με την ίδια ακριβώς σειρά σε όλες τις γλωσσικές εκδοχές αυτής της έκδοσης.

Στο τέλος του κειμένου υπάρχουν επίσης το **γλωσσάριο** με τους κωδικούς και τις συντομογραφίες χωρών και με τους ορισμούς των συνηθέστερων όρων και **παράρτημα που περιέχει τις εθνικές στατιστικές** – εφόσον είναι διαθέσιμες – παρουσιάζοντας το βαθμό υλοποίησης των διαφόρων μέτρων.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΜΠΟΛΟΝΙΑΣ

Η διαδικασία της Μπολόνιας είναι το προϊόν μιας σειράς συνόδων των αρμόδιων υπουργών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, στις οποίες ελήφθησαν πολιτικές αποφάσεις για τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης μέχρι το 2010.

Από το 1998, πραγματοποιήθηκαν σε διάφορες ευρωπαϊκές πόλεις πέντε σύνοδοι υπουργών που κατέγραψαν τη διαδικασία της Μπολόνιας: στο Παρίσι (στο Πανεπιστήμιο της Σορβόννης), τη Μπολόνια, την Πράγα, το Βερολίνο και το Μπέργκεν. Η επόμενη συνεδρίαση θα πραγματοποιηθεί το Μάιο του 2007 στο Λονδίνο.

Η Διακήρυξη της Σορβόννης (1998)

Οι βασικές έννοιες της διαδικασίας της Μπολόνιας ανάγονται στην κοινή Διακήρυξη της Σορβόννης για την εναρμόνιση της δομής του Ευρωπαϊκού Συστήματος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, η οποία υπεγράφη το Μάιο του 1998 από τους Υπουργούς Παιδείας τεσσάρων χωρών: της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου.

Τα Διακήρυξης της Σορβόννης εστιαζόταν στους εξής στόχους:

- Τη βελτίωση της διεθνούς διαφάνειας των σπουδών και την αναγνώριση των πτυχίων μέσω της **σταδιακής μετάβασης σε ένα κοινό πλαίσιο προσόντων και κύκλων σπουδών·**
- Τη διευκόλυνση της **κινητικότητας των φοιτητών και διδασκόντων** στον ευρωπαϊκό χώρο και την ένταξή τους στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας·
- Τον καθορισμό ενός **ενιαίου συστήματος σπουδών** σε προπτυχιακό επίπεδο (δίπλωμα bachelor) και μεταπτυχιακό επίπεδο (διπλώματα master και διδακτορικό).

Η Διακήρυξη της Μπολόνιας (1999)

Η Διακήρυξη της Μπολόνιας σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, που εμπνεόταν σε μεγάλο βαθμό από τη Διακήρυξη της Σορβόννης, υπεγράφη τον Ιούνιο του 1999 από τους αρμόδιους υπουργούς τριτοβάθμιας εκπαίδευσης 29 ευρωπαϊκών χωρών. Η διακήρυξη αυτή αποτέλεσε και το βασικό κείμενο που χρησιμοποιούν οι συμβαλλόμενες χώρες για τη δημιουργία του γενικού πλαισίου για τον εκσυγχρονισμό και τη μεταρρύθμιση της ευρωπαϊκής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης· η διαδικασία μεταρρύθμισης αποκαλείται Διαδικασία της Μπολόνιας.

Οι χώρες που υπέγραψαν τη διακήρυξη το 1999 ήταν τα τότε 15 κράτη μέλη της ΕΕ, τρεις χώρες ΕΖΕΣ (Ισλανδία, Νορβηγία και Ελβετία) και 11 υποψήφιες για ένταξη στην ΕΕ χώρες (Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία και Σλοβενία). Στη σύνταξη της διακήρυξης συμμετείχαν επίσης διεθνείς οργανισμοί όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της Ευρώπης και ενώσεις πανεπιστημίων, πρυτάνεων και ευρωπαίων φοιτητών.

Στη Διακήρυξη της Μπολόνιας αποτυπώνεται η πρόθεση των υπουργών:

- Να υιοθετήσουν σύστημα **ευανάγνωστων και συγκρίσιμων τίτλων σπουδών·**
- Να εφαρμόσουν ένα σύστημα που βασίζεται σε **δύο κύριους κύκλους σπουδών·**
- Να θεσπίσουν **σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων** (όπως το ECTS)·
- Να στηρίξουν την **κινητικότητα των φοιτητών, των διδασκόντων και των ερευνητών·**
- Να προωθήσουν την **ευρωπαϊκή συνεργασία για τη διασφάλιση της ποιότητας·**
- Να προωθήσουν την **ευρωπαϊκή διάσταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης** (ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών και συνεργασία μεταξύ των ιδρυμάτων).

Η διακήρυξη της Μπολόνιας διατυπώνει και τον στόχο να βελτιωθεί η διεθνής ανταγωνιστικότητα του ευρωπαϊκού συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τονίζει την ανάγκη να εξασφαλιστεί η ελκυστικότητα αυτού του συστήματος σε όλο τον κόσμο.

Το Ανακοινωθέν της Πράγας (2001)

Τον Μάιο του 2001 οργανώθηκε η σύνοδος της Πράγας για να αξιολογηθεί η μέχρι τότε πρόοδος (ιδίως με βάση τις εθνικές εκθέσεις) και να καθοριστούν οι βασικές προτεραιότητες της διαδικασίας της Μπολόνιας τα επόμενα χρόνια. Έλαβαν μέρος 33 χώρες· η Κροατία, η Κύπρος, το Λιχτενστάιν και η Τουρκία συμμετείχαν ως νέα μέλη.

Οι υπουργοί παιδείας αποφάσισαν επίσης να συσταθεί ομάδα παρακολούθησης για τη συνέχιση της διαδικασίας της Μπολόνιας (BFUG). Η BFUG αποτελείται από εκπροσώπους όλων των συμβαλλόμενων χωρών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και η προεδρία της ασκείται από την προεδρεύουσα χώρα της ΕΕ. Το Συμβούλιο Υπουργών, η Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων (EUA), η Ευρωπαϊκή Ένωση Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (EURASHE) και οι Εθνικές Ενώσεις Φοιτητών της Ευρώπης (ESIB) συμμετέχουν στις εργασίες της ως παρατηρητές.

Το ανακοινωθέν της Πράγας έδωσε έμφαση σε τρία στοιχεία της Διαδικασίας της Μπολόνιας:

- την προώθηση της **δια βίου μάθησης·**
- **τη συμμετοχή των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των φοιτητών·**
- την ενίσχυση της **ελκυστικότητας του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης-**.

Το Ανακοινωθέν του Βερολίνου (2003)

Η Διάσκεψη του Βερολίνου, που πραγματοποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 2003, αποτέλεσε σημαντικό βήμα στην εξέλιξη της διαδικασίας της Μπολόνιας. Με την είσοδο επτά νέων συμβαλλόμενων χωρών (Αλβανία, Ανδόρα, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Αγία Έδρα, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Ρωσία, Σερβία και Μαυροβούνιο), ο αριθμός των χωρών αυξήθηκε σε 40.

Το ανακοινωθέν του Βερολίνου έδωσε νέα δυναμική στη διαδικασία της Μπολόνιας, καθορίζοντας συγκεκριμένες προτεραιότητες για τα δύο επόμενα έτη:

- ανάπτυξη συστημάτων **διασφάλισης της ποιότητας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και σε επίπεδο εκπαιδευτικών ιδρυμάτων·**
- έναρξη της εφαρμογής του **συστήματος δύο κύκλων σπουδών·**
- **αναγνώριση διπλωμάτων και περιόδων σπουδών,** περιλαμβανομένης της αυτόματης και δωρεάν χορήγησης σε όλους τους πτυχιούχους του Παραρτήματος Διπλώματος από το 2005·
- επεξεργασία ενός γενικού **πλαισίου ακαδημαϊκών προσόντων για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης·**
- Εισαγωγή στη διαδικασία του **διδακτορικού επιπέδου ως τρίτου κύκλου σπουδών·**
- προώθηση στενότερων **δεσμών μεταξύ του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας.**

Με το Ανακοινωθέν του Βερολίνου, οι υπουργοί ανέθεσαν στην BFUG να συντάξει αναλυτικές εκθέσεις σχετικά με την πρόοδο της υλοποίησης των ενδιάμεσων προτεραιοτήτων και την οργάνωση μιας διαδικασίας αξιολόγησης πριν την επόμενη υπουργική διάσκεψη του 2005. Το Ευρωπαϊκό Κέντρο της Ουνέσκο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (Unesco-CEPES) συμμετείχε στην εργασία της BFUG ως συμβουλευτικό μέλος.

Το Ανακοινωθέν του Μπέργκεν (2005)

Μέχρι το Μάιο του 2005, οι συμμετέχουσες χώρες στη Διαδικασία της Μπολόνιας αυξήθηκαν σε 45 με την ένταξη της Αρμενίας, του Αζερμπαϊτζάν, της Γεωργίας, της Μολδαβίας και της Ουκρανίας. Πραγματοποιήθηκε στο Μπέργκεν σύνοδος των υπουργών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για να συζητήσουν τα ενδιάμεσα αποτελέσματα της διαδικασίας της Μπολόνιας. Η BFUG υπέβαλε την έκθεση απογραφής που της είχε ανατεθεί για τη συγκεκριμένη διάσκεψη. Στη Διάσκεψη του Μπέργκεν εγκρίθηκαν επίσης τα πρότυπα και οι κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση της ποιότητας στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση για την Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (ENQA), το Πανευρωπαϊκό Όργανο της Διεθνούς Εκπαίδευσης και η Ένωση των Συνομοσπονδιών Βιομηχανιών και Εργοδοτών της Ευρώπης (UNICE) συμμετείχαν στις εργασίες της BFUG ως συμβουλευτικά μέλη.

Στο Ανακοινωθέν του Μπέργκεν, οι υπουργοί περιέλαβαν και νέες προτεραιότητες για το 2007:

- **την ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης** και άρση των εμποδίων στην κινητικότητα·
- την εφαρμογή των **προτύπων και κατευθυντήριων γραμμών για τη διασφάλιση της ποιότητας,** όπως πρότεινε η έκθεση της ENQA·
- την εφαρμογή **εθνικών πλαισίων τίτλων σπουδών·**
- την απονομή και αναγνώριση **κοινών διπλωμάτων·**
- τη δημιουργία ευκαιριών για **ευέλικτα συστήματα μάθησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση**, περιλαμβανομένων των διαδικασιών για την αναγνώριση προηγούμενων γνώσεων.

Από το Μπέργκεν στο Λονδίνο (2007)

Η επόμενη υπουργική σύνοδος, στις 17 και 18 Μαΐου 2007 στο Λονδίνο, θα εξετάσει τις πρόσφατες εξελίξεις της διαδικασίας της Μπολόνιας στις διάφορες συμβαλλόμενες χώρες.

Στην ανακοίνωση με τίτλο *Από το Μπέργκεν στο Λονδίνο – Η συνεισφορά της ΕΕ,* του Ιανουαρίου 2006, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τόνισε ότι έπρεπε να δοθεί βαρύτητα στην πραγματική εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων της διαδικασίας της Μπολόνιας. Το έγγραφο επιβεβαίωσε ότι η διαδικασία της Μπολόνιας είχε υπερβεί το μέσο της διαδρομής της και ότι, εφόσον οι μεταρρυθμίσεις έχουν πλέον θεσπιστεί και ενσωματωθεί στις εθνικές νομοθεσίες, πρέπει να αποτελέσουν μέρος της πραγματικότητας της καθημερινής ζωής των φοιτητών και των διδασκόντων στα Πανεπιστήμια. Ακόμη, η Επιτροπή επισήμανε ότι οι αλλαγές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση της Ευρώπης προσέλκυσαν την παγκόσμια προσοχή και, κατά συνέπεια, την ανάγκη επεξεργασίας μιας εξωτερικής στρατηγικής.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΜΠΟΛΟΝΙΑΣ

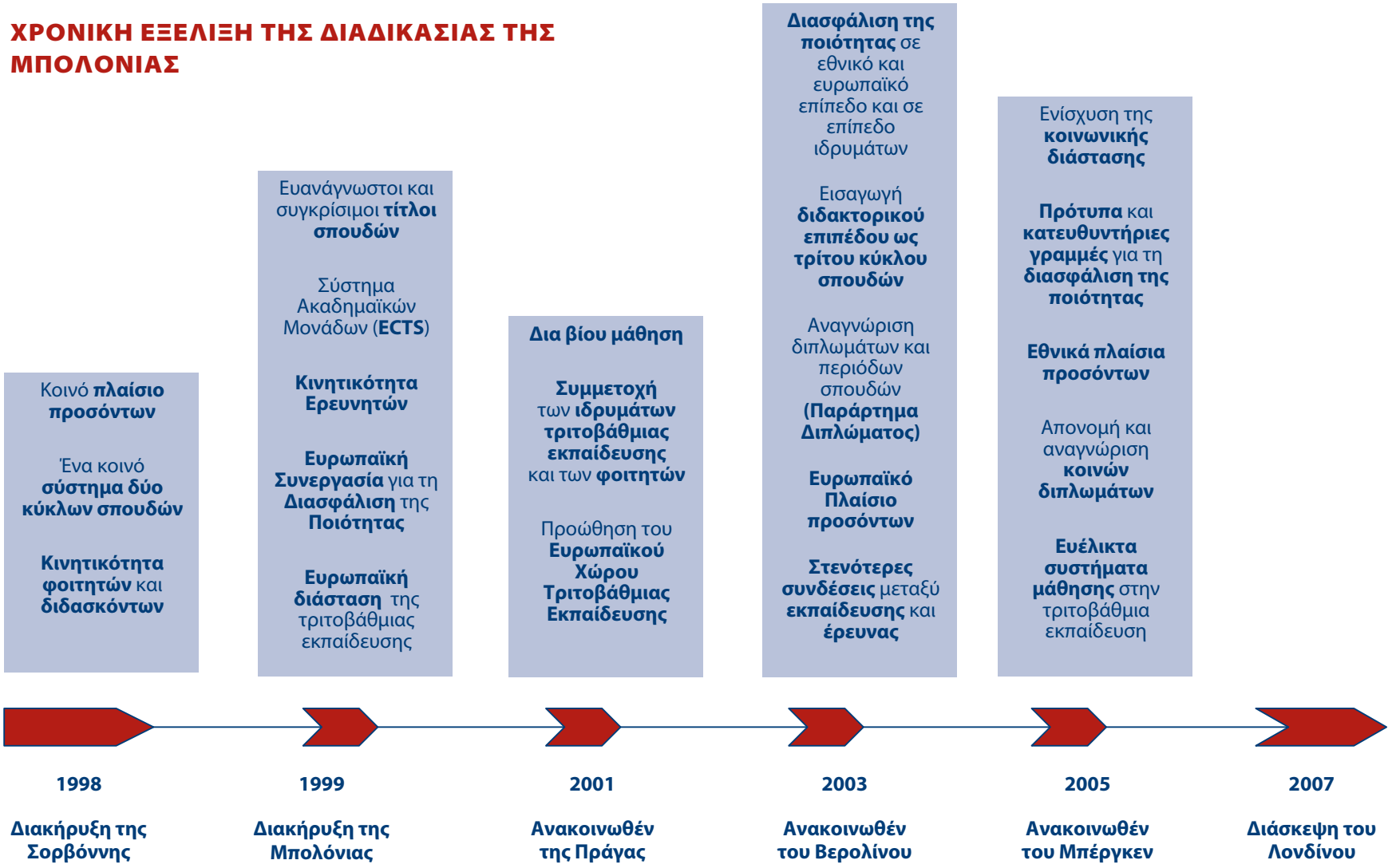

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

ΤΜΗΜΑ Α:
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΚΥΚΛΟΥΣ

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση σε τρεις κύκλους σπουδών: ένα σύστημα που υιοθέτησαν όλες σχεδόν οι συμβαλλόμενες χώρες

Οι αρμόδιοι για την τριτοβάθμια εκπαίδευση υπουργοί των συμβαλλόμενων χωρών της Διακήρυξης της Μπολόνιας συμφώνησαν ότι είναι ανάγκη να τεθεί σε εφαρμογή ένα περισσότερο εναρμονισμένο και «ευανάγνωστο» σύστημα για δημιουργηθεί μέχρι το 2010 ο Ευρωπαϊκός Χώρος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Στην τελευταία τους σύνοδο το Μάιο του 2005, οι υπουργοί διαπίστωσαν με ικανοποίηση ότι είχε ήδη δημιουργηθεί σε ευρεία κλίμακα ένα σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε τρεις κύκλους *(*bachelor/-master/διδακτορικό*)*.

Με την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2006/07, υπήρχε ήδη σε όλες σχεδόν τις συμβαλλόμενες χώρες σύστημα δομημένο σε τρεις κύκλους σπουδών. Μόνο τρεις χώρες ή περιοχές δεν είχαν θέσει ακόμη σε εφαρμογή αυτό το σύστημα. Στην Ανδόρα, η εισαγωγή ενός συστήματος τριών κύκλων σπουδών αποτελεί αντικείμενο δημόσιου διαλόγου. Στη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου δεν είναι δυνατόν να τεθεί σε πλήρη εφαρμογή ένα σύστημα τριών κύκλων, διότι η παροχή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι πολύ περιορισμένη σε αυτή την περιοχή. Ωστόσο, το *Autonome Hochschule* θα απονέμει διπλώματα bachelor την περίοδο 2007/08. Στη Σουηδία (όπου το σύστημα των τριών κύκλων εφαρμόζεται μόνο σε ορισμένα προγράμματα) ο νόμος που θα θεσπίζει αυτό το σύστημα θα τεθεί σε εφαρμογή τον Ιούλιο του 2007.

Ένα σύστημα τριών κύκλων υπήρχε ήδη (τουλάχιστον σε ορισμένους τομείς σπουδών) σε πολλές χώρες πριν από την υπογραφή της Διακήρυξης της Μπολόνιας το 1999. Οι υπόλοιπες χώρες θέσπισαν το σύστημα αυτό μετά την ένταξή τους στη διαδικασία της Μπολόνιας, το διάστημα από 1999 έως 2006.

Ένα μεταβατικό στάδιο ορισμένων ετών είναι ακόμη απαραίτητο σε πολλές χώρες

Στην Πολωνία και τη Σλοβενία, όπου το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών υπήρχε ήδη πριν τη Διακήρυξη της Μπολόνιας, υλοποιήθηκαν προσφάτως οι απαραίτητες προσαρμογές και επεκτάσεις του συστήματος. Στην Πολωνία, ένας κανονισμός, ο οποίος εκδόθηκε το 2006 και βασίζεται στον νέο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2005, απαιτεί από όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να θεσπίσουν προγράμματα σπουδών δύο κύκλων στους περισσότερους τομείς σπουδών. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές αρχίζουν να ισχύουν από το ακαδημαϊκό έτος 2007/08. Στη Σλοβενία, ο νέος νόμος που θεσπίζει τις απαραίτητες αλλαγές του προηγούμενου συστήματος τριών κύκλων τέθηκε σε εφαρμογή το 2004. Το προηγούμενο σύστημα θα έχει αντικατασταθεί πλήρως την περίοδο 2009/10.

Στις περισσότερες χώρες που έθεσαν σε εφαρμογή το νέο σύστημα των τριών κύκλων σπουδών μετά την υπογραφή της Διακήρυξης της Μπολόνιας, η μετάβαση από το ένα σύστημα στο άλλο γίνεται σταδιακά, με παράλληλη εφαρμογή των δύο συστημάτων για διάστημα αρκετών ετών, μέχρι να αποφοιτήσουν οι φοιτητές που εισήχθησαν με το προηγούμενο σύστημα.

Στην Κροατία, τη Μολδαβία και τη Ρουμανία, όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υποχρεώθηκαν εκ του νόμου να θέσουν σε λειτουργία σύστημα τριών κύκλων με την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2005/06. Το νέο σύστημα θεσπίστηκε στην Ουγγαρία το έτος 2006/07.

Ορισμένες χώρες ή περιοχές έχουν θέσει προθεσμία για την πλήρη αντικατάσταση του προηγούμενου συστήματος. Στη γαλλόφωνη κοινότητα του Βελγίου, στη Γεωργία και την Ελβετία, η σταδιακή εισαγωγή του νέου συστήματος θα συνεχιστεί μέχρι την περίοδο 2007/08 και στη φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου μέχρι την περίοδο 2009/10 (για τις σπουδές ιατρικής μέχρι το 2010/11). Στη Γαλλία η μεταρρύθμιση του συστήματος *licence/master/doctorat* (LMD) θα εφαρμοστεί σε όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και στους περισσότερους τομείς σπουδών μέχρι το 2010 (ορισμένα τμήματα, κυρίως στις σχολές της ιατρικής και στα πολυτεχνία, εξακολουθούν να βασίζονται στο σύστημα του ενός κύκλου σπουδών μακράς διάρκειας). Στην Πορτογαλία και τη Σερβία, το νέο σύστημα τέθηκε για πρώτη φορά σε εφαρμογή το ακαδημαϊκό έτος 2006/07 και εκτιμάται ότι θα ολοκληρωθεί μέχρι το 2009.

Στην Τσεχική Δημοκρατία, το προηγούμενο σύστημα εξακολουθεί να εφαρμόζεται μέχρι να λήξει η διάρκεια διαπίστευσης των προγραμμάτων· από το 2004/05, ωστόσο, οι περισσότεροι νέοι φοιτητές έχουν εισαχθεί σε προγράμματα πρώτου κύκλου σπουδών (bachelor).

Η Αυστρία και η Γερμανία εξακολουθούν να προσφέρουν στους φοιτητές τους τη δυνατότητα να παρακολουθούν είτε τα προ της μεταρρύθμισης προγράμματα μακράς διάρκειας είτε τα προγράμματα των τριών κύκλων σπουδών που βασίζονται στο πρότυπο της Μπολόνιας. Στην Αυστρία, μόνο τα νέα προγράμματα σπουδών που εισήχθησαν από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα μετά την έκδοση του νόμου του 2002 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να είναι διαρθρωμένα σε τρεις κύκλους· ο νόμος δεν ορίζει ημερομηνία για την αντικατάσταση των παλαιών προγραμμάτων σπουδών με το νέο σύστημα. Στη Γερμανία, τον Ιούνιο του 2003 τέθηκε σε εφαρμογή το «σύστημα 10 θέσεων για τα προγράμματα σπουδών Bachelor και Master», το οποίο προβλέπει την εφαρμογή των δύο πρώτων κύκλων σπουδών μέχρι το 2010 (κατά προτίμηση σε εθνική κλίμακα).

Στην Ισπανία, όλα τα υφιστάμενα προγράμματα σπουδών *Diplomado, Licenciado* και *Doctor* θα αντικατασταθούν από το νέο σύστημα σε όλους τους τομείς σπουδών και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα από το 2008/09· η πλήρης εφαρμογή του συστήματος προβλέπεται έως το 2012.

Στη Ρωσία, κάθε ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι ελεύθερο να αποφασίσει αν θα εφαρμόζει τη διάρθρωση σπουδών Bachelor/ Master. Σήμερα οι περισσότεροι φοιτητές παρακολουθούν προγράμματα σπουδών μακράς διαρκείας και λαμβάνουν διπλώματα ειδίκευσης. Η παραδοσιακή οργάνωση των προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών δεν έχει τροποποιηθεί λόγω της Διαδικασίας της Μπολόνιας.

Διάγραμμα Α1: Βαθμός εφαρμογής του συστήματος τριών κύκλων σύμφωνα με τη Διαδικασία της Μπολόνιας (2006/07)

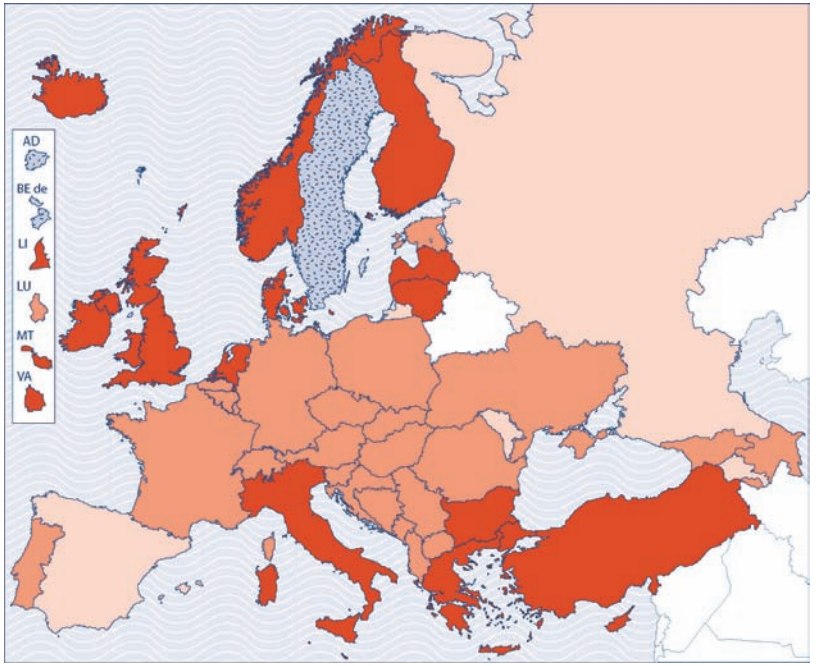

Πλήρης εφαρμογή (πριν ή μετά τη Μπολόνια) σε όλους σχεδόν όλους τους τομείς σπουδών

Εκτενής, αλλά σταδιακή εισαγωγή/τρέχουσες προσαρμογές ή επεκτάσεις

Μερική / περιορισμένη εφαρμογή

Δεν υφίσταται σύστημα τριών κύκλων

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Α1)

Ανδόρα: Η εισαγωγή του συστήματος των τριών κύκλων αποτελεί αντικείμενο δημόσιου διαλόγου.
Αζερμπαϊτζάν: Ποσοστό άνω του 90% των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών είναι εγγεγραμμένοι σε προγράμματα σπουδών πρώτου και δεύτερου κύκλου· δεν υπήρξε μεταρρύθμιση των διδακτορικών προγραμμάτων βάσει της διαδικασίας της Μπολόνιας.

Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Stocktaking Report 2007 (Έκθεση απογραφής).
Βέλγιο (BE de): Το *Autonome Hochschule* θα απονέμει πτυχίο Barchelor από το 2007/08)
Σλοβακία: Σύμφωνα με το νόμο του 2002 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και μετά από επίσημη έγκριση της Επιτροπής Διαπίστευσης, μπορεί να παρέχεται για ειδικές περιπτώσεις η δυνατότητα συγχώνευσης των δύο πρώτων κύκλων σε έναν ενιαίο κύκλο σπουδών μακράς διάρκειας).
Σουηδία: Το σύστημα των τριών κύκλων θα εισαχθεί με το νέο νόμο του Ιουλίου 2007.
Ελβετία: Το σύστημα των τριών κύκλων θα εφαρμοστεί πλήρως το 2010.

Οι σπουδές ιατρικής και συναφών τομέων οργανώνονται σε ένα ενιαίο κύκλο σπουδών στις περισσότερες συμβαλλόμενες χώρες.

Σε πολλές χώρες οι οποίες έχουν θεσπίσει ή εφαρμόσει το σύστημα των τριών κύκλων, ορισμένοι τομείς σπουδών εξακολουθούν να είναι διαρθρωμένοι σε ένα ενιαίο κύκλο σπουδών μακράς διάρκειας πέντε ή έξι ετών. Η ιατρική και οι συναφείς τομείς σπουδών αποτελούν τις συχνότερες εξαιρέσεις από το σύστημα των τριών κύκλων και οργανώνονται ως «σπουδές μακράς διάρκειας» σε περισσότερες από τις μισές χώρες (Διάγραμμα A2).

Οι ιατρικές σπουδές είναι διαρθρωμένες σε προγράμματα δύο ή τριών κύκλων σπουδών σε δέκα χώρες: Αρμενία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Ελλάδα, Ισλανδία, Ιρλανδία, Μάλτα, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας, Μαυροβούνιο, Σερβία και Ηνωμένο Βασίλειο. Εντούτοις, η διάρκεια του πρώτου κύκλου σπουδών (επίπεδο bachelor) ιατρικής σε αυτές τις χώρες είναι πέντε έως έξι έτη. Μετά τη φοίτηση σε αυτά τα προγράμματα πρώτου κύκλου σπουδών, οι απόφοιτοι λαμβάνουν δίπλωμα που τους επιτρέπει να ασκήσουν τα αντίστοιχα επαγγέλματα, αν και σε ορισμένες περιπτώσεις ενδέχεται να απαιτείται περαιτέρω «πρακτική» εξάσκηση. Οι απόφοιτοι έχουν τη δυνατότητα να εγγραφούν σε πρόγραμμα σπουδών δεύτερου κύκλου μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του πρώτου κύκλου.

Διάγραμμα A2a: Τομείς σπουδών διαρθρωμένοι σε τρεις κύκλους ή ένα μόνο κύκλο μακράς διάρκειας (2006/07)

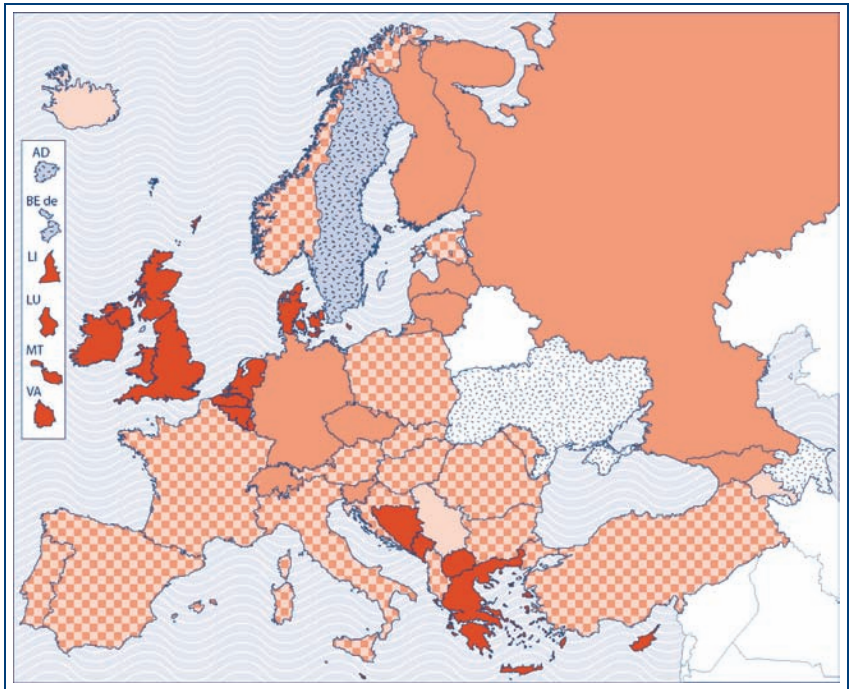

Όλοι οι τομείς σπουδών είναι διαρθρωμένοι σε τρεις κύκλους (περιλαμβάνεται μεταβατικό στάδιο: ορισμένοι τομείς σπουδών μπορεί να εξακολουθούν να είναι οργανωμένοι σε ένα μόνο κύκλο, παράλληλα με το νέο σύστημα των τριών κύκλων).

Υπάρχει το σύστημα των τριών κύκλων, αλλά οι σπουδές ιατρικής παρέχονται μόνο σε ένα ενιαίο κύκλο.

Υπάρχει το σύστημα των τριών κύκλων, οι ιατρικές σπουδές και τουλάχιστον ένας ακόμη τομέας σπουδών παρέχονται μόνο σε ένα ενιαίο κύκλο

Υπάρχουν και οι τρεις κύκλοι σπουδών, τουλάχιστον ένας τομέας (όχι ιατρικές σπουδές) παρέχονται μόνο σε ένα ενιαίο κύκλο

Δεν υπάρχει σύστημα τριών κύκλων | Μη διαθέσιμα στοιχεία

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Υπάρχουν διάφοροι τύποι κύκλων ιατρικών σπουδών· βλ. κείμενο.

Διάγραμμα Α2β: Τομείς σπουδών αποκλειστικά δομημένοι σε σπουδές μακράς διάρκειας (εξαιρέσεις στην εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων), 2006/07

	AL	AM	AT	BG	CH	CZ	DE	EE	ES	FI	FR	GE	HR	HU
Ιατρική και συναφείς κλάδοι	●		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Αρχιτεκτονική	●			●				●	●					●
Δίκαιο				●					●				●	●
Σπουδές μηχανικών	●							●	●		●			
Θεολογία									●					
Τέχνες		●							●					
Άλλοι τομείς		●	●					●	●					

	IS	IT	LT	LV	MD	NO	PL	PT	RO	RS	RU	SI	SK	TR
Ιατρική και συναφείς κλάδοι		●	●	●	●	●	●	●	●		●	●	●	●
Αρχιτεκτονική		●			●	●		●	●					
Δίκαιο		●					●			●				●
Σπουδές μηχανικών										●				
Θεολογία	●						●	●					●	
Τέχνες							●							
Άλλοι τομείς						●	●						●	

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Α2β)

Ανδόρα, Βέλγιο (BE de) και **Σουηδία**: Δεν υπάρχει σύστημα τριών κύκλων σπουδών.
Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.
Βέλγιο (BE fr και **BE nl), Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κύπρος, Δανία, Ελλάδα, Αγία Έδρα, Ιρλανδία, Λιχτενστάιν, Λουξεμβούργο, ΠΓΔ Μακεδονίας, Μάλτα, Μαυροβούνιο, Κάτω Χώρες** και **Ηνωμένο Βασίλειο**: Όλοι οι τομείς σπουδών είναι διαρθρωμένοι σε σύστημα τριών κύκλων.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διαγράμματα Α2α και Α2β)

Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.
Κύπρος, Αγία Έδρα και **Λιχτενστάιν**: Υπάρχει σύστημα τριών κύκλων, αλλά ορισμένοι τομείς / κύκλοι σπουδών δεν παρέχονται· οι φοιτητές πρέπει να μεταβούν στο εξωτερικό για να ολοκληρώσουν ορισμένα προγράμματα σπουδών.
Εσθονία: Στην κατηγορία «Σπουδές μηχανικών», μόνο οι σπουδές πολιτικού μηχανικού παρέχονται ως ένας ενιαίος κύκλος σπουδών· όλοι οι άλλοι τομείς είναι οργανωμένοι με βάση τη διάρθρωση των τριών κύκλων.
Λουξεμβούργο: Προς το παρόν παρέχονται σπουδές μόνο πρώτου και δεύτερου κύκλου· ο τρίτος κύκλος σπουδών θα εισαχθεί το 2007.
Μάλτα: Τα προγράμματα σπουδών πρώτου κύκλου (επίπεδο bachelor) στους τομείς της λογιστικής, της αρχιτεκτονικής και της θεολογίας έχουν διάρκεια πέντε ετών, αλλά δεν θεωρούνται σπουδές «μακράς διάρκειας».
Πολωνία: Και οι ακόλουθοι τομείς σπουδών θα συνεχίσουν να εξαιρούνται από το σύστημα των «δύο κύκλων»: 1) δραματικές σχολές· 2) συντήρηση και αποκατάσταση έργων τέχνης· 3) παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών και φωτογραφία· και 4) ψυχολογία, για την οποία θα παρέχονται μόνο προγράμματα σπουδών ενός κύκλου και 5) σκηνοθεσία. Σε αυτούς τους τομείς σπουδών κάθε ίδρυμα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΙΚΕ) θα αποφασίζει αυτόνομα εάν τα προγράμματα σπουδών θα είναι διαρθρωμένα σε ένα μόνο ή σε δύο μόνο κύκλους σπουδών. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, τα προγράμματα σε αυτούς τους «εξαιρούμενους» τομείς σπουδών δεν θα επηρεαστούν από τη μεταρρυθμιστική διαδικασία.
Σουηδία: Όλα τα προγράμματα σπουδών θα διαρθρωθούν σε τρεις κύκλους σπουδών από τον Ιούλιο του 2007.

Οι σπουδές ιατρικής είναι οργανωμένες σύμφωνα με τη δομή που προβλέπει η διαδικασία της Μπολόνιας (bachelor/master) σε λίγες μόνο χώρες ή περιφέρειες: στη φλαμανδική και τη γαλλόφωνη κοινότητα του Βελγίου, τη Δανία και τις Κάτω Χώρες. Όμως, στις χώρες αυτές, οι κάτοχοι διπλώματος bachelor του πρώτου κύκλου σπουδών δεν μπορούν να ασκήσουν τα αντίστοιχα επαγγέλματα εάν δεν ολοκληρώσουν επιτυχώς τον δεύτερο κύκλο σπουδών (master).

Στη Σουηδία, όπου το σύστημα των τριών κύκλων θα εισαχθεί από τον Ιούλιο του 2007, η μεταρρύθμιση θα επηρεάσει όλους τους τομείς σπουδών, περιλαμβανομένης της ιατρικής.

Σε πολλές χώρες, οι σπουδές αρχιτεκτονικής, νομικής, μηχανικών και θεολογίας συχνά εξαιρούνται από το σύστημα των τριών κύκλων και εξακολουθούν να παρέχονται σε ένα μόνο κύκλο σπουδών (βλ. Διάγραμμα Α2β).

Αρκετοί άλλοι τομείς σπουδών ενδέχεται επίσης να αποτελούν εξαιρέσεις και να μην περιλαμβάνονται στο σύστημα bachelor/master, όπως η παιδαγωγική στην Αυστρία, Εσθονία (δάσκαλοι των τάξεων 1-6) και τη Σλοβακία, οι καλλιτεχνικές σπουδές στην Αρμενία και ορισμένοι τομείς σπουδών στην Πολωνία, τη Νορβηγία και την Ισπανία.

Τα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5B σπάνια είναι διαρθρωμένα σε κύκλους σπουδών bachelor/master

Στις περισσότερες συμβαλλόμενες χώρες, η παροχή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χωρίζεται σε προγράμματα ακαδημαϊκού/θεωρητικού χαρακτήρα (ISCED 5A) και σε προγράμματα επαγγελματικών σπουδών πρακτικού προσανατολισμού (ISCED 5B – βλ. ορισμό ISCED 1997 στο Γλωσσάριο).

Σε ορισμένες χώρες, τα προγράμματα των επιπέδων ISCED 5A και 5B παρέχονται από ιδρύματα διαφορετικών τύπων (πανεπιστημιακά και μη πανεπιστημιακά αντίστοιχα). Όμως, αυτός ο «δυαδικός» τύπος οργάνωσης αλλάζει· όλο και πιο συχνά, πανεπιστημιακά και μη πανεπιστημιακά ιδρύματα παρέχουν προγράμματα σπουδών και των δύο επιπέδων. Ακόμη, παρατηρείται τάση εξομοίωσης ανάμεσα στα δύο επίπεδα σπουδών, όσον αφορά τα προγράμματα σπουδών, τον προσανατολισμό και τις αποκτούμενες γνώσεις.

Έτσι, την περίοδο 2006/07, σε δεκατρείς χώρες (Αρμενία, Εσθονία, Φινλανδία, Γεωργία, Ελλάδα, Αγία Έδρα, Λιχτενστάιν, Λουξεμβούργο, Μολδαβία, Νορβηγία, Πολωνία, Πορτογαλία και Ρωσία) αναγνωρίζονται όλα τα προγράμματα σπουδών προπτυχιακής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως επίπεδο ISCED 5A, ακόμη και αν παρέχονται από μη πανεπιστημιακά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Με το νόμο του 2004, τα προγράμματα σπουδών του επιπέδου ISCED 5B στη Ρουμανία θα αναδιοργανωθούν σε προγράμματα του επιπέδου ISCED 5A από την περίοδο 2007/08.

Στη Γεωργία, όπου όλα τα προγράμματα σπουδών αναγνωρίζονται ως προγράμματα του επιπέδου ISCED 5A, τα προγράμματα ISCED 5B θα διαχωριστούν από τα προγράμματα ISCED 5A όταν τεθούν σε ισχύ οι τροποποιήσεις του νόμου περί επαγγελματικής εκπαίδευσης (αναμένονται το 2007/08· οι διατάξεις γι' αυτή τη μεταβολή έχουν ήδη περιληφθεί στο νέο νόμο που ψηφίστηκε από το Κοινοβούλιο το Μάρτιο του 2007).

Στην Πολωνία, τα προγράμματα τριετών σπουδών σε κολέγια *(kolegia)* τα οποία απονέμουν διπλώματα εκπαιδευτικών και καθηγητών ξένων γλωσσών κατατάσσονται στα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5B για τους σκοπούς της συλλογής στατιστικών δεδομένων σε διεθνές επίπεδο· εντούτοις, η εθνική νομοθεσία δεν αναγνωρίζει αυτά τα προγράμματα σπουδών ως τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Γενικά, τα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5B δεν είναι οργανωμένα με βάση τη διάρθρωση bachelor/master. Ωστόσο, πέντε χώρες (Αλβανία, Βοσνία – Ερζεγοβίνη, Κροατία, Ιταλία και Μαυροβούνιο) εφαρμόζουν το σύστημα των δύο κύκλων στα προγράμματα ISCED 5B. Ο πρώτος κύκλος σπουδών των προγραμμάτων ISCED 5B έχει διάρκεια δύο, τριών ή τεσσάρων ετών και παρέχει πρόσβαση σε πρόγραμμα σπουδών δεύτερου κύκλου ISCED 5B, αλλά οι απόφοιτοι αυτών των προγραμμάτων δεν είναι άμεσα αποδεκτοί σε πρόγραμμα τρίτου κύκλου (διδακτορικές σπουδές).

Στη Γαλλία, μετά τα προγράμματα ορισμένων τομέων σπουδών πρώτου κύκλου ISCED 5B ακολουθεί και πρόγραμμα σπουδών δεύτερου κύκλου διάρκειας ενός έτους (που οδηγεί στην απόκτηση του διπλώματος *licence professionnelle*) · εντούτοις, δεν υφίσταται διάρθρωση σπουδών του τύπου bachelor/master στο επίπεδο ISCED 5B.

Οι απόφοιτοι των προγραμμάτων ISCED 5B γίνονται συχνά δεκτοί σε προγράμματα σπουδών ISCED 5A

Σε όλες τις χώρες οι οποίες προσφέρουν προγράμματα σπουδών επαγγελματικής κατεύθυνσης του επιπέδου ISCED 5B (με εξαίρεση την Ανδόρα, την Τσεχική Δημοκρατία, το Μαυροβούνιο και τη Σλοβακία), οι απόφοιτοι αυτού του επιπέδου σπουδών, πέρα από τη δυνατότητα ένταξής τους στην αγορά εργασίας, έχουν τη δυνατότητα να ενταχθούν σε πρόγραμμα σπουδών του επιπέδου ISCED 5A, εφόσον υπάρχει τουλάχιστον μερική αναγνώριση των ακαδημαϊκών τους επιδόσεων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι απόφοιτοι των προγραμμάτων ISCED 5B έχουν τη δυνατότητα να εισαχθούν απευθείας στο δεύτερο ή το τρίτο έτος προγράμματος σπουδών bachelor του επιπέδου ISCED 5A, ή ακόμη και σε πρόγραμμα σπουδών master. Η δυνατότητα αυτή συχνά υπόκειται σε διαφορετικούς όρους, ανάλογα με τη χώρα ή το πρόγραμμα σπουδών και, σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι δυνατή μόνο εντός του ίδιου τομέα σπουδών.

Στη γαλλόφωνη κοινότητα του Βελγίου, η πρόσβαση των αποφοίτων σπουδών ISCED 5B σε πρόγραμμα σπουδών bachelor ή master ISCED 5A εξαρτάται είτε από την ολοκλήρωση ενός προγράμματος «μετάβασης» *(passerelle)* ή με βάση την επικύρωση των προσωπικών και επαγγελματικών επιδόσεων των φοιτητών. Στη Γαλλία, οι απόφοιτοι σπουδών ISCED 5B μπορούν επίσης να γίνουν δεκτοί σε προγράμματα του επιπέδου ISCED 5A βάσει ενός παρόμοιου προγράμματος «μετάβασης» και της αναγνώρισης των προηγούμενων σπουδών τους· ακόμη, συνυπολογίζονται οι μονάδες ECTS και παρέχεται απαλλαγή από όλα ή από ορισμένα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5A (*licence* ή/και master). Στην φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου, η

απευθείας πρόσβαση από τα προγράμματα σπουδών ISCED 5B και 5A στο επίπεδο σπουδών master 5A είναι δυνατή μόνο στον ίδιο τομέα σπουδών. Εάν οι φοιτητές μεταπηδήσουν σε άλλο τομέα σπουδών από το επίπεδο bachelor στο επίπεδο master, είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθήσουν ένα πρόγραμμα «μετάβασης».

Στην Κροατία, το κάθε εκπαιδευτικό ίδρυμα καθορίζει τις απαιτήσεις για τη δυνατότητα μετάβασης πτυχιούχων σπουδών ISCED 5B σε προγράμματα bachelor ISCED 5A. Στη Μάλτα, οι φοιτητές μπορούν να ενταχθούν σε πρόγραμμα σπουδών ISCED 5A μετά από σπουδές ενός ή δύο ετών σε πρόγραμμα ISCED 5B. Στην Ιταλία, ο νόμος ορίζει ότι τα πανεπιστήμια πρέπει να αναγνωρίζουν όλες τις επαγγελματικές γνώσεις ή/και δεξιότητες που έχουν αποκτηθεί προηγουμένως και να τις αναγνωρίζουν ως ακαδημαϊκές μονάδες πανεπιστημιακών σπουδών.

Στην Ουγγαρία, οι απόφοιτοι προγραμμάτων ISCED 5B έχουν τη δυνατότητα να μεταφέρουν μέχρι εξήντα (60) ακαδημαϊκές μονάδες σε πρόγραμμα σπουδών bachelor ISCED 5A (οι ακαδημαϊκές μονάδες του συστήματος ECTS που αποκτήθηκαν στο επίπεδο ISCED 5B συνυπολογίζονται και παρέχουν δυνατότητα απαλλαγής από ορισμένα μαθήματα ή σεμινάρια του προγράμματος σπουδών ISCED 5A). Όμως, για να γίνουν δεκτοί σε πρόγραμμα σπουδών ISCED 5A, οι απόφοιτοι σπουδών ISCED 5B πρέπει επίσης να υποβάλουν αίτηση μέσω της πάγιας διαδικασίας αιτήσεων μαζί με όλους τους άλλους υποψήφιους.

Στις Κάτω Χώρες, το Σεπτέμβριο του 2006, τέθηκαν σε εφαρμογή πρότυπα σχέδια για την εισαγωγή των νέων προγραμμάτων σπουδών ISCED 5B. Ο τίτλος σπουδών ISCED 5B οδηγεί σε ένα συναφές δίπλωμα το οποίο παρέχει στους φοιτητές τη δυνατότητα να μεταφέρουν στο επίπεδο σπουδών 5A μέχρι 120 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS.

Στην Πολωνία, οι υποψήφιοι που έχουν ολοκληρώσει πρόγραμμα σπουδών ISCED 5B μπορούν να λάβουν δίπλωμα bachelor εφόσον περάσουν μια ειδική εξέταση.

Στην Τουρκία, οι φοιτητές που ολοκληρώνουν ένα πρόγραμμα σπουδών ISCED 5B μπορούν να εισαχθούν σε πρόγραμμα ISCED 5A αφού λάβουν μέρος σε εξέταση που οργανώνεται από την κεντρική διοίκηση και παρακολουθήσουν μαθήματα «μετάβασης» διάρκειας μέχρι ενός έτους, μετά τα οποία μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο τρίτο έτος του προγράμματος σπουδών ISCED 5A.

ΤΜΗΜΑ Β: Ο ΤΡΙΤΟΣ ΚΥΚΟΣ – ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Στις δύο τελευταίες διασκέψεις που οργανώθηκαν στο πλαίσιο της διαδικασίας της Μπολόνιας, οι υπουργοί παιδείας των χωρών οι οποίες υπέγραψαν τη Διακήρυξη της Μπολόνιας τόνισαν την ανάγκη να υπάρξει μεγαλύτερη συνεργασία και αλληλεπίδραση μεταξύ του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας και να θεωρηθούν οι διδακτορικές σπουδές τρίτος κύκλος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι υπουργοί επεσήμαναν επίσης ότι ο συνήθης φόρτος εργασίας του τρίτου κύκλου σπουδών στις περισσότερες χώρες πρέπει να αντιστοιχεί σε σπουδές πλήρους φοίτησης τεσσάρων ετών και τόνισαν τη σημασία της εκπαίδευσης στην έρευνα ως αναπόσπαστο μέρος του τρίτου κύκλου σπουδών.

Γενικά μόνο οι κάτοχοι διπλώματος master σπουδών του επιπέδου ISCED 5A μπορούν να έχουν πρόσβαση στις διδακτορικές σπουδές

Η πρόσβαση στις διδακτορικές σπουδές περιορίζεται γενικά σε υποψήφιους οι οποίοι έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς ένα πρόγραμμα σπουδών master δεύτερου κύκλου του επιπέδου ISCED 5A ή έχουν ισοδύναμο τίτλο σπουδών (Διάγραμμα B1). Εντούτοις, σε ορισμένες χώρες υπάρχουν και άλλα κριτήρια επιλογής που καθορίζονται σε εθνικό επίπεδο ή από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στη Ρουμανία, εκτός από το δίπλωμα master, όλοι οι υποψήφιοι πρέπει να κατέχουν και ειδικό πιστοποιητικό που να πιστοποιεί τη γνώση μιας ξένης γλώσσας. Η εισαγωγή σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών υλοποιείται μέσω διαδικασίας επιλογής κατά την οποία ζητείται από τους υποψηφίους να υποβάλουν περίληψη της διδακτορικής τους διατριβής και να περάσουν από συνέντευξη.

Στην Ισπανία, οι κάτοχοι διπλώματος master πρέπει επίσης να παρακολουθήσουν υποχρεωτικά πρόγραμμα θεωρητικών σπουδών πριν να ξεκινήσουν ατομική ερευνητική εργασία (Διάγραμμα B2).

Διάγραμμα Β1: Απαιτούμενα προσόντα για την εισαγωγή σε διδακτορικές σπουδές, 2006/07

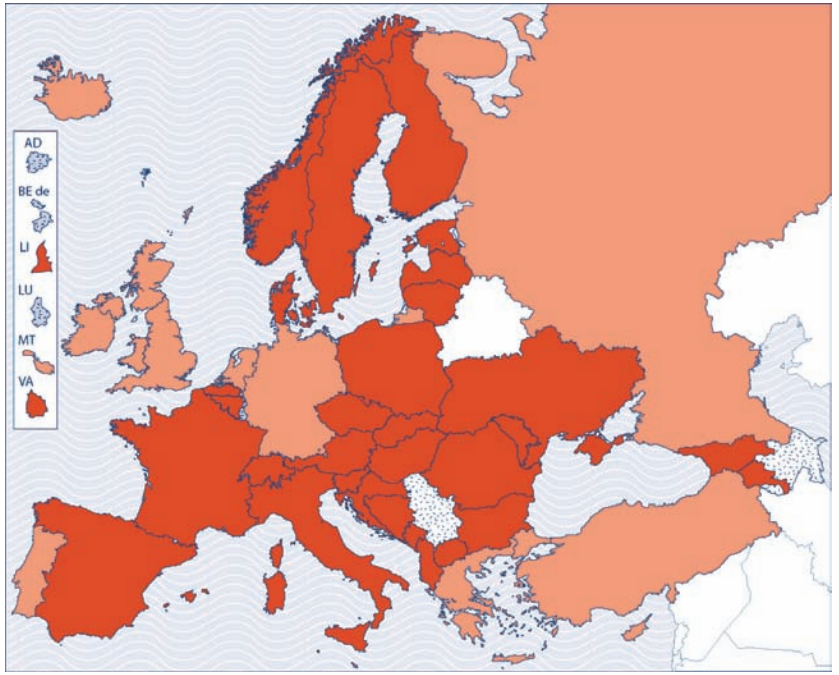

Απαιτείται δίπλωμα Master ή ισοδύναμος τίτλος σπουδών.

Απαιτείται δίπλωμα Master ή ισοδύναμος τίτλος σπουδών, αλλά η πρόσβαση είναι δυνατή και για κατόχους διπλώματος Barchelor (ISCED 5A) (με ορισμένες πρόσθετες προϋποθέσεις).

Διδακτορικές σπουδές στο εξωτερικό

Μη διαθέσιμα δεδομένα

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Β1)

Ελλάδα: Μόνο οι σχολές οι οποίες δεν προσφέρουν προγράμματα δεύτερου κύκλου σπουδών (αποκλειστικά για πρακτικούς λόγους) δέχονται φοιτητές χωρίς δεύτερο τίτλο σπουδών για διδακτορικές σπουδές.
Λιχτενστάιν: Τα διπλώματα Master αποκτώνται κατά κύριο λόγο στο εξωτερικό.
Λουξεμβούργο: Οι διδακτορικές σπουδές θα εισαχθούν το 2007.
Ρουμανία: Τίτλος σπουδών bachelor που αποκτήθηκε πριν τεθεί σε ισχύ η νέα διάρθρωση σπουδών το 2005/06 παρέχει πρόσβαση σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών.
Ουκρανία: Τα στοιχεία προέρχονται από την εθνική έκθεση που υποβλήθηκε στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.

Σε έντεκα χώρες, οι περισσότερες από τις οποίες συμμετέχουν σε προγράμματα συνεργασίας της ΕΕ (Κύπρος, Γερμανία, Ελλάδα, Ισλανδία, Ιρλανδία, Μάλτα, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Ρωσία, Τουρκία και Ηνωμένο Βασίλειο), οι φοιτητές μπορούν να εισαχθούν σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών, εάν διαθέτουν πιστοποιητικό επιτυχούς ολοκλήρωσης ενός προγράμματος σπουδών πρώτου κύκλου bachelor του επιπέδου ISCED 5A. Γενικά, η δυνατότητα αυτή υπόκειται σε ορισμένες προϋποθέσεις.

Στην Κύπρο, οι φοιτητές που έχουν ολοκληρώσει τον πρώτο κύκλο σπουδών μπορούν να εισαχθούν σε διδακτορικές σπουδές, αφού προηγουμένως παρακολουθήσουν θεωρητικά μαθήματα μεταπτυχιακού επιπέδου που αντιστοιχούν σε 60 ακαδημαϊκές μονάδες του συστήματος ECTS. Στη Γερμανία, οι φοιτητές με άριστες επιδόσεις μπορούν να εισαχθούν απευθείας σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών μετά την απόκτηση του πτυχίου bachelor, εάν επιτύχουν σε μία ειδική θεματική εξέταση. Στην Ελλάδα, ο πρώτος τίτλος σπουδών (πτυχίο) είναι αρκετός για την πρόσβαση σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών σε σχολές οι οποίες δεν παρέχουν προγράμματα σπουδών δεύτερου κύκλου. Στην Ιρλανδία, το κάθε AEI/TEI έχει τη δυνατότητα να επιτρέπει σε φοιτητές να εισαχθούν απευθείας σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών μετά την απόκτηση του διπλώματος bachelor.

Στη Μάλτα και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι υποψήφιοι κάτοχοι διπλώματος Bachelor Upper Second Class μπορούν να εισαχθούν σε πρόγραμμα σπουδών master. Μετά από έρευνα πλήρους φοίτησης διάρκειας τουλάχιστον 15 μηνών, οι φοιτητές μπορούν να εισαχθούν σε πρόγραμμα σπουδών PhD και στην περίπτωση αυτή οι σπουδές του επιπέδου master προσμετρώνται ως τμήμα των διδακτορικών σπουδών. Στη Μάλτα, οι διατάξεις αυτές αναθεωρούνται από την περίοδο 2006/07. Εν τω μεταξύ στο Ηνωμένο Βασίλειο, σε ορισμένες περιπτώσεις, φοιτητές με καλούς βαθμούς στο δίπλωμα Honours bachelor μπορούν να εισαχθούν σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών χωρίς να κατέχουν δίπλωμα master με την έγκριση του επόπτη διδακτορικών σπουδών.

Στις Κάτω Χώρες, για την εισαγωγή σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών απαιτείται πάντοτε εκ των προτέρων έγκριση του επόπτη καθηγητή και, σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις, μπορούν να γίνουν δεκτοί φοιτητές με δίπλωμα bachelor.

Στην Πορτογαλία, ένα AEI/TEI μπορεί να δεχθεί υποψήφιο χωρίς δίπλωμα master, εάν αυτός διαθέτει επαρκή ακαδημαϊκή ή επιστημονική πείρα και θεωρηθεί ικανός να εισαχθεί σε διδακτορικές σπουδές τρίτου κύκλου.

Οι φοιτητές με άριστες επιδόσεις στον πρώτο κύκλο σπουδών στην Τουρκία μπορούν να εγγραφούν σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών χωρίς δίπλωμα master. Όλοι οι υποψήφιοι πρέπει να συμμετάσχουν σε εξέταση που οργανώνεται σε κεντρικό επίπεδο από το Εθνικό Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Πρέπει επίσης να λάβουν πιστοποιητικό επάρκειας ξένης γλώσσας και να ικανοποιούν όλα τα πρόσθετα κριτήρια που καθορίζει η Σύγκλητος του οικείου πανεπιστημίου.

Στην Ισλανδία, ένας φοιτητής χωρίς δίπλωμα master μπορεί να εισαχθεί σε διδακτορικές σπουδές σε ορισμένους τομείς· στις περιπτώσεις όμως αυτές η διάρκεια σπουδών είναι μεγαλύτερη.

Στη Ρωσία, για την εισαγωγή σε προγράμματα *kandidat nauk* απαιτείται συνήθως δίπλωμα master ή ειδίκευσης· εντούτοις, ο νόμος δεν απαγορεύει την εισαγωγή στο επίπεδο σπουδών *kandidat nauk* υποψηφίων οι οποίοι κατέχουν μόνο πτυχίο bachelor.

Σε όλες σχεδόν τις συμβαλλόμενες χώρες, τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών περιλαμβάνουν θεωρητική κατάρτιση στην έρευνα

Σε όλες σχεδόν τις χώρες, τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών περιλαμβάνουν ορισμένα θεωρητικά μαθήματα για την έρευνα, είτε σε υποχρεωτική είτε σε προαιρετική βάση, πέρα από το ατομικό ερευνητικό έργο (με εξαίρεση τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, όπου θα θεσπιστούν μεταρρυθμίσεις με την ψήφιση του νέου νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας). Σε πολλές χώρες, η θεωρητική κατάρτιση είναι υποχρεωτική και πραγματοποιείται παράλληλα με την ατομική έρευνα (Διάγραμμα B2).

Διάγραμμα B2: Η θεωρητική κατάρτιση στην έρευνα στα προγράμματα διδακτορικών σπουδών, 2006/07

	AD	AL	AM	AT	AZ	BA	BE de	BE fr	BE nl	BG	CH	CY	CZ	DE	DK	EE	EL	ES	FI	FR	GE	HR	HU	IE
A	⊗	❍	●	●	:		⊗	❍	❍		❍	●	●		●	●			●	●	●	●	●	▲
B					:							▲					▲	●						
A ή B					:					●				▲										

	IS	IT	LI	LT	LU	LV	MD	ME	MK	MT	NL	NO	PL	PT	RO	RS	RU	SE	SI	SK	TR	UA	UK	VA
A	▲		●	●		●	●	●		❍	❍	●	●		●	●	●	●		●	●	:		
B					⊗																	:		
A ή B		❍												❍					●			:	▲	❍

A = Θεωρητική κατάρτιση στην έρευνα παράλληλα με το ατομικό ερευνητικό έργο

B = Θεωρητική κατάρτιση πριν την ατομική έρευνα

● Υποχρεωτικό ❍ Προαιρετικό ▲ Απαιτείται υπό ορισμένες προϋποθέσεις

: Μη διαθέσιμα στοιχεία ⊗ Ανεφάρμοστο: δεν υπάρχουν διδακτορικές σπουδές

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα B2)

Βοσνία-Ερζεγοβίνη: Η θεωρητική κατάρτιση στην έρευνα δεν είναι σήμερα υποχρεωτική. Όμως, όλα τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών θα αναθεωρηθούν με βάση τις αρχές της διαδικασίας της Μπολόνιας, όταν ψηφισθεί ο αναμενόμενος νέος νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.
Βουλγαρία: Στην πράξη, η θεωρητική κατάρτιση πραγματοποιείται τις περισσότερες φορές παράλληλα με την ατομική έρευνα.
Λιχτενστάιν: Παρέχονται μόνο δύο προγράμματα διδακτορικών σπουδών (στη φιλοσοφία και την επιστημονική ιατρική).
Λουξεμβούργο: Το πανεπιστήμιο θα παρέχει πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών από το 2007.
ΠΓΔ Μακεδονίας: Τα διδακτορικά προγράμματα αποτελούνται αποκλειστικά από ατομική έρευνα, η οποία καθοδηγείται από ένα ακαδημαϊκό επόπτη, και από την υποστήριξη μιας διδακτορικής διατριβής, με μία εξαίρεση: υπάρχει πρόγραμμα PhD σπουδών μηχανικών στο Πανεπιστήμιο Κυρίλλου και Μεθοδίου των Σκοπίων, το οποίο περιλαμβάνει μαθήματα θεωρητικής κατάρτισης διδακτορικού επιπέδου.
Μάλτα: Το Πανεπιστήμιο της Μάλτας αναθεωρεί τις διατάξεις που διέπουν το PhD. Οι νέοι κανονισμοί αναμένεται να εγκριθούν την περίοδο 2006/07.

Επεξηγηματική σημείωση

Το Διάγραμμα B2 αφορά αποκλειστικά το επίπεδο σπουδών PhD ή ισοδύναμο και όχι το δεύτερο επίπεδο των διδακτορικών προγραμμάτων (*habilitation*).

Στη Βουλγαρία και τη Σλοβενία, η θεωρητική κατάρτιση είναι υποχρεωτική, αλλά κάθε ΑΕΙ/ΤΕΙ καθορίζει αν αυτή πρέπει να πραγματοποιείται πριν ή παράλληλα με το ατομικό ερευνητικό έργο διδακτορικού επιπέδου.

Στη Γερμανία, η ένταξη της θεωρητικής κατάρτισης σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών και ο χρόνος πραγματοποίησής της (πριν ή παράλληλα με την ατομική έρευνα) εξαρτώνται από τις διατάξεις που διέπουν το κάθε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών. Στα κολέγια διδακτορικών σπουδών (*Graduiertenkollegs)*, μπορεί η εκπαίδευση αυτή να απαιτείται υπό ορισμένες προϋποθέσεις, ιδιαίτερα στους τομείς των φυσικών επιστημών.

Στην Ιρλανδία, μόνο ορισμένα προγράμματα διδακτορικών σπουδών επαγγελματικής κατεύθυνσης περιλαμβάνουν θεωρητική κατάρτιση στην έρευνα. Στην Ισλανδία, αυτό εξαρτάται από τη φύση της έρευνας. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, ορισμένοι οργανισμοί που χρηματοδοτούν σπουδές τρίτου κύκλου απαιτούν να παρακολουθήσει ο φοιτητές μαθήματα μεθοδολογίας της έρευνας διάρκειας ενός έτους πριν ή κατά το πρώτο στάδιο των διδακτορικών σπουδών του.

Στην Αλβανία, στην γαλλόφωνη και φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου, τη Μάλτα, τις Κάτω Χώρες και την Ελβετία, η θεωρητική κατάρτιση παρέχεται στους φοιτητές σε προαιρετική βάση, παράλληλα με την ατομική έρευνα. Στην Ιταλία ο νόμος ορίζει ότι παρέχονται προαιρετικά θεωρητικά μαθήματα, αλλά κάθε ίδρυμα αποφασίζει εάν αυτά προηγούνται ή παρέχονται κατά τη διάρκεια των διδακτορικών σπουδών. Στην Αγία Έδρα (Βατικανό), η θεωρητική κατάρτιση πραγματοποιείται είτε πριν ή παράλληλα με την ατομική έρευνα.

Η θεωρητική διάρκεια ενός διδακτορικού είναι συνήθως τρία ή τέσσερα έτη

Σε έντεκα χώρες (Αυστρία, Βουλγαρία, Δανία, Γαλλία, Αγία Έδρα, Ουγγαρία, Ιταλία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας, Νορβηγία, Σλοβενία και Ουκρανία) η θεωρητική διάρκεια του τρίτου κύκλου σπουδών είναι τρία έτη πλήρους φοίτησης. Στην Αρμενία και τη Ρωσία, τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών ισοδύναμων PhD διαρκούν επίσης τρία έτη.

Η πλήρης διάρκεια διδακτορικών σπουδών στην Ισπανία, τη Φινλανδία, τη Λιθουανία και τη Σουηδία έχει καθοριστεί σε τέσσερα έτη.

Τα διδακτορικά προγράμματα διαρκούν από τρία έως τέσσερα έτη στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, την Ελβετία, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Γερμανία, την Εσθονία, την Ισλανδία, τη Λετονία, την Πολωνία και τη Σλοβακία.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών απαιτούν συνήθως σπουδές πλήρους φοίτησης τριών ή τεσσάρων ετών. Η διάρκεια των διδακτορικών προγραμμάτων καθορίζεται σε επίπεδο ιδρύματος· εντούτοις, ασκείται κεντρικός έλεγχος μέσω των ερευνητικών συμβουλίων που χρηματοδοτούν διδακτορικές σπουδές για ανώτατη διάρκεια τεσσάρων ετών.

Η ανώτατη διάρκεια διδακτορικών σπουδών είναι πέντε έτη στη Μάλτα και τη Ρουμανία, ενώ στην Κύπρο οι διδακτορικές σπουδές μπορούν να ολοκληρωθούν σε διάστημα από τρία έως οκτώ έτη.

Αν και δεν υπάρχει πάντοτε ανώτατο χρονικό όριο για την ολοκλήρωση διδακτορικών σπουδών, όλες σχεδόν οι χώρες έχουν ορίσει ελάχιστη διάρκεια διδακτορικών σπουδών πλήρους φοίτησης. Στο Λιχτενστάιν, για την ολοκλήρωση ενός διδακτορικού απαιτούνται τουλάχιστον δύο έτη. Η διάρκεια αυτή είναι τουλάχιστον τρία έτη στην Αλβανία, τη γαλλόφωνη κοινότητα του Βελγίου, την Ελλάδα, τη Γεωργία, την Κροατία, την Ιρλανδία, τη Μολδαβία, το Μαυροβούνιο, την Πορτογαλία και τη Σερβία. Ο ελάχιστος χρόνος που απαιτείται για διδακτορικό στις Κάτω Χώρες και την Τουρκία είναι τέσσερα έτη.

Διάγραμμα Β3: Η θεωρητική διάρκεια διδακτορικών σπουδών πλήρους φοίτησης, 2006/07

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Β3)

Αυστρία: Θα είναι δυνατή η ολοκλήρωση διδακτορικών σπουδών σε δύο έτη μέχρι το 2009/10.
Βέλγιο (BE nl): Η μέση διάρκεια διδακτορικών σπουδών πλήρους φοίτησης είναι τεσσερσήμισι έτη· η συνήθης διάρκεια είναι τέσσερα έτη.
Δανία: Οι παραδοσιακέ διδακτορικές σπουδές (*doktorgrad*) είναι μεγαλύτερης διάρκειας (κατά κανόνα 5-8 έτη).
Λουξεμβούργο: Όταν θεσπιστεί το πρώτο πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών το 2007, θα έχει θεωρητική διάρκεια πλήρους φοίτησης τριών ετών.
Πολωνία: Αν και η διάρκεια των διδακτορικών σπουδών κυμαίνεται από 3 έως 4 έτη πλήρους φοίτησης, υπερισχύουν τα προγράμματα διάρκειας 4 ετών.
Ουκρανία: Τα στοιχεία προέρχονται από την εθνική έκθεση που υποβλήθηκε στην BFUG για την *Έκθεση απογραφής του 2007*.
Ηνωμένο Βασίλειο: Τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών απαιτούν συνήθως τρία έως τέσσερα έτη πλήρους φοίτησης. Εντούτοις, η διάρκεια καθορίζεται από το κάθε ίδρυμα και μπορεί να διαφέρει ανάλογα με το σύστημα που εφαρμόζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Επεξηγηματική σημείωση (Διάγραμμα Β3)

Το Διάγραμμα Β3 αφορά αποκλειστικά το επίπεδο σπουδών PhD ή ισοδύναμο και όχι το δεύτερο επίπεδο διδακτορικών προγραμμάτων *(habilitation)*.

ΤΜΗΜΑ Γ:
ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ (ECTS)

Το ECTS (βλ. Γλωσσάριο) χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά κυρίως ως σύστημα μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων για την κινητικότητα των φοιτητών στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus (από το 1989/90 και μετά). Με τη Διακήρυξη της Μπολόνιας, το ECTS έγινε ένα από τα κεντρικά στοιχεία της προσπάθειας να υπάρξει μεγαλύτερη συνοχή στη διάρθρωση της Ευρωπαϊκής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η σημασία του ECTS όσον αφορά την κινητικότητα των φοιτητών και την ανάπτυξη διεθνών προγραμμάτων ξαναεπισημάνθηκε στα Ανακοινωθέντα των συνόδων των υπουργών Παιδείας του Βερολίνου (Σεπτέμβριος 2003) και του Μπέργκεν (Μάιος 2005). Το Ανακοινωθέν του Βερολίνου προέτρεπε τις συμβαλλόμενες χώρες να μην εφαρμόζουν πλέον το ECTS μόνο ως πιστωτικό σύστημα μεταφοράς αλλά και συσσώρευσης ακαδημαϊκών μονάδων. Το Ανακοινωθέν του Μπέργκεν εφιστούσε την προσοχή στον τρόπο χρησιμοποίησης του ECTS στον πρώτο και δεύτερο κύκλο σπουδών, δίνοντας ειδική έμφαση στη σημασία αυτού του συστήματος στο γενικό πλαίσιο προσόντων στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΕΧΤΕ), η δημιουργία του οποίου αποφασίστηκε σε εκείνη τη διάσκεψη.

Η παρούσα έκθεση θεωρεί ότι το ECTS εφαρμόζεται, όταν οι ρυθμίσεις για την εισαγωγή αυτού του συστήματος έχουν ενσωματωθεί στην ισχύουσα νομοθεσία, όταν εφαρμόζεται σχεδόν σε όλα τα προγράμματα που παρέχονται από σχεδόν όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΙΤΕ) και όταν αντιστοιχεί σε 60 ακαδημαϊκές μονάδες που αντιπροσωπεύουν φόρτο εργασίας των φοιτητών και χρησιμοποιείται τόσο για τη μεταφορά όσο και τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων. Κατά συνέπεια, τα Διαγράμματα Γ1 έως Γ3 δεν λαμβάνουν υπόψη το ECTS όταν αυτό εφαρμόζεται μόνο στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών προγραμμάτων κινητικότητας.

Η εισαγωγή του ECTS είναι υποχρεωτική από τη νομοθεσία των περισσότερων συμβαλλόμενων χωρών

Το 2006/07 οι περισσότερες συμβαλλόμενες χώρες έθεσαν σε εφαρμογή το ECTS αυτούσιο (ικανοποιούν πλήρως τις προαναφερόμενες απαιτήσεις και δεν υιοθετούν απλώς συμβατά εθνικά πιστωτικά συστήματα ούτε περιορίζουν τη χρήση του ECTS στα ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας). Γενικά, το σύστημα τέθηκε σε εφαρμογή από το 2000 έως το 2005 νομοθετικά. Ορισμένες χώρες ή περιφέρειες (Αυστρία, Φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου και Ρουμανία) θέσπισαν νομοθεσία για τη μερική εισαγωγή του συστήματος πριν από το 2000.

Είναι σαφές ότι, από το 2005, το ECTS εφαρμόζεται με νομοθετική ρύθμιση. Οι περισσότερες από τις μισές χώρες που έθεσαν σε εφαρμογή το ECTS χωρίς νομοθετική ρύθμιση είτε έχουν εκδώσει πρόσφατα είτε ετοιμάζουν νόμους για τις διαδικασίες εφαρμογής του. Στην Αρμενία, την Ελλάδα, το Λιχτενστάιν, τη Μολδαβία και την Πολωνία, η εφαρμογή του ECTS είναι υποχρεωτική βάσει νόμων που ψηφίστηκαν το 2005 ή πιο πρόσφατα. Στην Ανδόρα, την Κύπρο και την Εσθονία (όπου η εφαρμογή του ECTS θα γίνει υποχρεωτική σε όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από την περίοδο 2009/10 και μετά), αναμένεται επικύρωση ή επίσημη έγκριση των σχετικών νομοσχεδίων ή κανονισμών. Στην Τσεχική Δημοκρατία, δεν σχεδιάζεται προς το παρόν η έκδοση σχετικής νομοθεσίας. Αν και η εφαρμογή του ECTS στην Ιρλανδία δεν προβλέπεται νομοθετικά, το ECTS έχει ενσωματωθεί στο εθνικό σύστημα απονομής πτυχίων. Στην ΠΓΔ Μακεδονίας, ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2000 επιβάλλει σε όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ να οργανώνουν τις σπουδές πρώτου και δεύτερου κύκλου βάσει ενός συστήματος πίστωσης ακαδημαϊκών μονάδων. Βέβαια, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι ελεύθερα να εφαρμόσουν είτε το ECTS είτε ένα διαφορετικό σύστημα.

Από τις χώρες οι οποίες δεν είχαν θέσει σε εφαρμογή το ECTS μέχρι το 2005 (πέρα από την αποκλειστική εφαρμογή του στα προγράμματα κινητικότητας), η κατάσταση έχει αλλάξει στη Γεωργία (ο νόμος του 2004 απαιτεί πλήρη εφαρμογή του συστήματος μέχρι το 2009/10), την Πορτογαλία (σύμφωνα με το νέο νομοσχέδιο, η εφαρμογή του συστήματος είναι υποχρεωτική από το 2006/07) και στην Τουρκία (η εφαρμογή του συστήματος είναι υποχρεωτική από το τέλος του 2005/06).

Το ECTS εφαρμόζεται επίσης από το 2005/06 και στα προγράμματα σπουδών της γερμανόφωνης κοινότητας του Βελγίου, αποκλειστικά στο επίπεδο σπουδών ISCED 5B.

Στη Σουηδία, έχει εγκριθεί ένα νέο σύστημα με βάση το ECTS που θα τεθεί σε εφαρμογή από την 1η Ιουλίου 2007.

Διάγραμμα Γ1: Η νομοθεσία που διέπει το ECTS, 2006/07

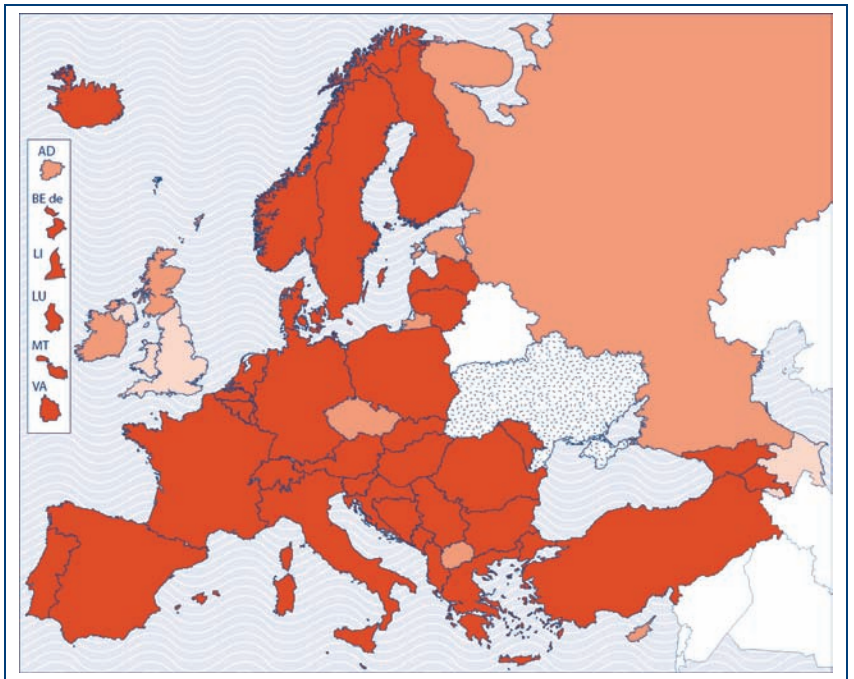

Εφαρμογή του ECTS βάσει νομοθετικής ρύθμισης

Εφαρμογή του ECTS χωρίς νομοθετική ρύθμιση

Το ECTS δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή (εφαρμόζεται μόνο στα προγράμματα κινητικότητας)

Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Γ1)

Ανδόρα: Το ECTS εφαρμόζεται από το 2004/05 χωρίς τη θέσπιση ειδικής νομοθεσίας. Η εφαρμογή του θα καταστεί υποχρεωτική με την έκδοση του νέου νόμου για τα πανεπιστήμια.

Αζερμπαϊτζάν: Τα στοιχεία προέρχονται από την εθνική έκθεση που υποβλήθηκε στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.

Βέλγιο (BE de): Το ECTS εφαρμόζεται στα μόνα υφιστάμενα προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5B.

Βοσνία-Ερζεγοβίνη: Το θέμα αυτό έχει ρυθμιστεί νομοθετικά στη Σερβική Δημοκρατία (*Republika Srpska*) και στα περισσότερα καντόνια της Ομοσπονδίας της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Το ECTS αναφέρεται επίσης στο νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που δεν έχει ακόμη επικυρωθεί από το κοινοβούλιο.

Κύπρος: Εξετάζεται τροποποίηση της ισχύουσας νομοθεσίας για τα ΑΕΙ/ΤΕΙ η οποία προβλέπει την υποχρεωτική εφαρμογή του ECTS.

Εσθονία: Σύμφωνα με τη νέα νομοθεσία που πρόκειται να θεσπιστεί, η εφαρμογή του ECTS θα είναι υποχρεωτική από το 2009/10.

Λετονία και **Λιθουανία**: Η ισχύουσα νομοθεσία προβλέπει την παράλληλη εφαρμογή του ECTS μαζί με το εθνικό πιστωτικό σύστημα. Εκκρεμεί η έγκριση νέου νόμου που θα αντικαταστήσει το εθνικό πιστωτικό σύστημα από το ECTS.

Πολωνία: Οι κανονισμοί του 2006 που τέθηκαν σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2007 επιβάλλουν την υποχρεωτική εφαρμογή του ECTS σε όλα τα προγράμματα σπουδών bachelor και master.

Πορτογαλία: Σύμφωνα με το νέο νομοσχέδιο, το ECTS έπρεπε να τεθεί σε σταδιακή εφαρμογή την περίοδο 2006/07.

Ισπανία: Η νομοθεσία ορίζει ότι το ECTS πρέπει να εισαχθεί σε όλα τα προγράμματα σπουδών τρίτου κύκλου μέχρι τον Οκτώβριο του 2010. Το σύστημα εφαρμόζεται σήμερα αποκλειστικά στα προγράμματα σπουδών master.

Σουηδία: Η νομοθεσία αφορά το νέο συμβατό με το ECTS πιστωτικό σύστημα.

Ηνωμένο Βασίλειο: Τα ΑΕΙ/ΤΕΙ είναι ανεξάρτητοι, αυτοδιοικούμενοι οργανισμοί που έχουν την εξουσία να εκδίδουν διπλώματα βάσει βασιλικού διατάγματος ή νομοθετικής πράξης του Κοινοβουλίου. Θεσμική αυτονομία σημαίνει ότι δεν υφίστανται νομικά εμπόδια για τη θέσπιση των μεταρρυθμίσεων της Μπολόνιας και τα ΑΕΙ/ΤΕΙ έχουν ανταποκριθεί θετικά στις εξελίξεις οι οποίες είναι αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας.

Γενικευμένη εφαρμογή του ECTS στις περισσότερες συμβαλλόμενες χώρες

Το 2006/07, το ECTS εφαρμοζόταν στη μεγάλη πλειοψηφία των χωρών. Σε περισσότερες από τις μισές χώρες, το σύστημα εφαρμόζεται σε όλα τα ιδρύματα και προγράμματα σπουδών είτε υποχρεωτικά ή/και εκ των πραγμάτων.

Στις άλλες χώρες, το ECTS εφαρμόζεται τουλάχιστον εν μέρει. Στη Γαλλία θα εφαρμοστεί πλήρως το 2007/08. Στη Γεωργία, εφαρμόζεται ήδη σε πολλά πανεπιστήμια πριν καταστεί υποχρεωτική η πλήρης εφαρμογή του μέχρι το 2008/10 με νομοθετική ρύθμιση. Στην Ελβετία, η εφαρμογή ECTS γίνεται σταδιακά, παράλληλα με την εφαρμογή του συστήματος τριών κύκλων (θα είναι πλήρης το 2010).

Διάγραμμα Γ2: Επίπεδο εφαρμογής του ECTS, 2006/07

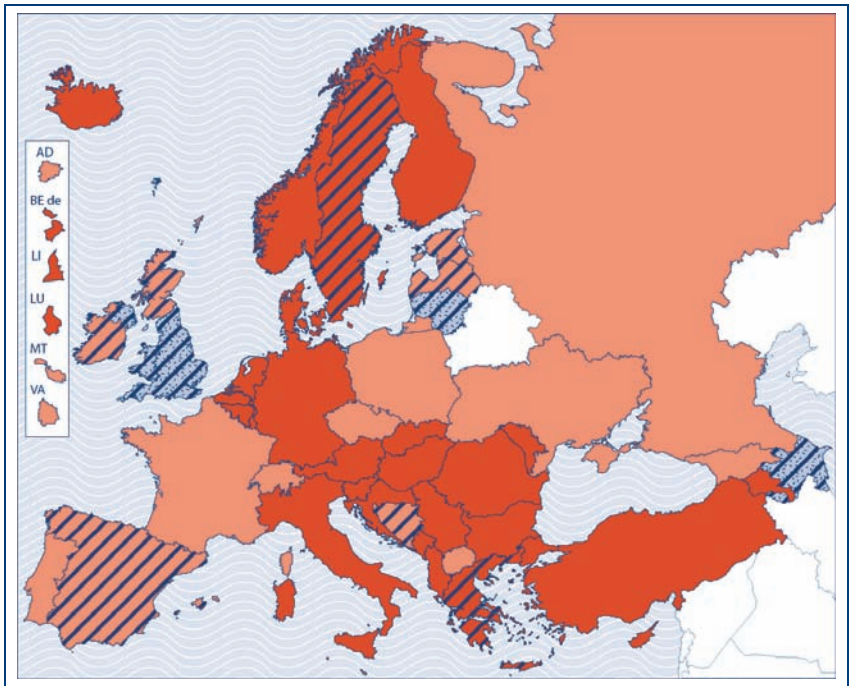

Υποχρεωτική εισαγωγή του συστήματος σε όλα τα προγράμματα σπουδών ή γενικευμένη εφαρμογή

Μερική και σταδιακή εφαρμογή

Αποκλειστικά εθνικό σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων

+ εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες συμβατές ή παράλληλα με το ECTS

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Γ2)

Αζερμπαϊτζάν: Το 2006 τέθηκε σε εφαρμογή ένα εθνικό πιστωτικό σύστημα περίπου συμβατό με το ECTS. Η πλήρης μετάβαση προς το σύστημα μεταφοράς μονάδων προγραμματίζεται για το 2010.
Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.

Βέλγιο (BE fr): Η εφαρμογή του ECTS είναι υποχρεωτική από το 2005. Εφαρμόζεται πλήρως.
Κύπρος: Το Πανεπιστήμιο της Κύπρου άρχισε να εφαρμόζει σε όλα τα προγράμματα σπουδών το ECTS από τον Σεπτέμβριο του 2005.
Εσθονία: Το ECTS θα εφαρμοστεί υποχρεωτικά σε όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ το 2009/10.
Γεωργία: Σήμερα, και τα 43 διαπιστευμένα ΑΕΙ/ΤΕΙ έχουν ήδη εισαγάγει το σύστημα ECTS στα προγράμματα σπουδών όλων των βαθμίδων ((bachelor/master/διδακτορικό).
Ελλάδα: Το ECTS εφαρμόζεται πλήρως.
Αγία Έδρα: Με βάση τη νομοθεσία του 2004, το ECTS τίθεται σε σταδιακή εφαρμογή.
Ιρλανδία: Η εφαρμογή του ECTS είναι γενικευμένη στα προγράμματα σπουδών bachelor και εισάγεται σταδιακά σε προγράμματα σπουδών master και διδακτορικών σπουδών στα πανεπιστήμια.
Μάλτα: Το ECTS είναι υποχρεωτικό σε όλα τα προγράμματα σπουδών πρώτου και δεύτερου κύκλου, με εξαίρεση τις σπουδές ιατρικής και οδοντιατρικής.
Πορτογαλία: Το ECTS εισάγεται σταδιακά από το 2006/07.
Ρουμανία: Η εφαρμογή του ECTS είναι γενικευμένη από το 2005/06.
Ρωσία και **Ουκρανία**: Το υφιστάμενο εθνικό σύστημα πίστωσης μονάδων δημιουργήθηκε με βάση το ECTS.
Ισπανία: Το ECTS εφαρμόζεται σήμερα αποκλειστικά στα προγράμματα master.
Σουηδία: Το νέο σύστημα που βασίζεται στο ECTS και θα τεθεί σε πλήρη εφαρμογή τον Ιούλιο του 2007 θα είναι υποχρεωτικό για όλα τα ιδρύματα και προγράμματα σπουδών.
Ηνωμένο Βασίλειο: Στη Σκωτία και την Ουαλία, δύο ακαδημαϊκές μονάδες του εθνικού συστήματος ισοδυναμούν με μία ακαδημαϊκή μονάδα του συστήματος ECTS. Στην Αγγλία και τη Βόρεια Ιρλανδία, μια διατομεακή εποπτική επιτροπή έχει προτείνει την εφαρμογή ενός πιστωτικού συστήματος στο οποίο επίσης δύο ακαδημαϊκές μονάδες ισοδυναμούν με μία μονάδα του ECTS.

Επεξηγηματική σημείωση

Οι εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες που θεωρούνται συμβατές βασίζονται στο φοιτητικό φόρτο εργασίας ή/και στα μαθησιακά αποτελέσματα. Η πρώτη κατηγορία της λεζάντας «υποχρεωτική εισαγωγή σε όλα τα προγράμματα ή γενικευμένη εφαρμογή») βασίζεται κυρίως στην εθνική νομοθεσία και αφορά την υποχρέωση εισαγωγής του ECTS σε όλα τα ιδρύματα και προγράμματα σπουδών. Όταν η εφαρμογή του συστήματος δεν έχει ρυθμιστεί νομοθετικά, ο όρος «γενικευμένη εφαρμογή» δηλώνει ότι το ECTS εφαρμόζεται σε όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σε όλους τους τομείς σπουδών, για όλα τα μαθήματα και προγράμματα σπουδών και για όλους τους φοιτητές.

Ορισμένες από τις χώρες που διέθεταν ένα εθνικό πιστωτικό σύστημα το έχουν προσαρμόσει (Ιταλία, Κάτω Χώρες και Νορβηγία) ή καταργήσει, επιλέγοντας ένα εθνικό πιστωτικό σύστημα απολύτως συμβατό με το ECTS (Φινλανδία, από τον Αύγουστο του 2005). Άλλες θα καταργήσουν επίσης τα υφιστάμενα πιστωτικά συστήματά τους, όπως η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και η Εσθονία (και οι δύο από την περίοδο 2009/10), η Λετονία και η Λιθουανία, στις οποίες εκκρεμεί η έγκριση προτάσεων για την αντικατάσταση των εθνικών πιστωτικών συστημάτων από το ECTS. Στη Σουηδία, ένα νέο σύστημα με βάση το ECTS θα τεθεί σε ισχύ την 1η Ιουλίου 2007.

Στην Ισπανία, το ECTS εφαρμόζεται σήμερα μόνο σε προγράμματα σπουδών master, ενώ το παραδοσιακό εθνικό πιστωτικό σύστημα (που δεν είναι συμβατό με το ECTS) εξακολουθεί να χρησιμοποιείται για άλλα προγράμματα. Το ECTS θα εφαρμοστεί σε όλα τα προγράμματα σπουδών, όταν τεθεί σε εφαρμογή το σύστημα σπουδών τριών κύκλων τον Οκτώβριο του 2010.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, τα εθνικά συστήματα που εφαρμόζουν ήδη η Σκωτία και η Ουαλία είναι συμβατά με το ECTS, ενώ στην Αγγλία εφαρμόζεται ευρέως ένα σύστημα που προτάθηκε από τη διατομεακή εποπτική επιτροπή, το οποίο είναι επίσης συμβατό με το ECTS.

Όλες οι χώρες που διαθέτουν σύστημα τριών κύκλων σπουδών (Διάγραμμα Α1), ανεξάρτητα από το βαθμό εφαρμογής του συστήματος ECTS (Διάγραμμα Γ2) χρησιμοποιούν αυτό το πιστωτικό σύστημα (ή ένα συμβατό εθνικό σύστημα) τουλάχιστον στα προγράμματα σπουδών πρώτου και δεύτερου κύκλου (όπως συνιστά το Ανακοινωθέν του Μπέργκεν). Οι περισσότερες από αυτές τις χώρες το χρησιμοποιούν σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών (Διάγραμμα Γ3).

Στην Ιρλανδία, το ECTS χρησιμοποιείται σε όλα τα προγράμματα σπουδών του επιπέδου bachelor και εφαρμόζεται σταδιακά στα προγράμματα επιπέδου master και διδακτορικού.

Στη Μάλτα, το ECTS εφαρμόζεται στα προγράμματα σπουδών bachelor και master και όχι διδακτορικών σπουδών τα οποία βασίζονται κυρίως στην ατομική έρευνα (Διάγραμμα Β2).

Διάγραμμα Γ3: Εφαρμογή του ECTS στα προγράμματα σπουδών τρίτου κύκλου, 2006/07

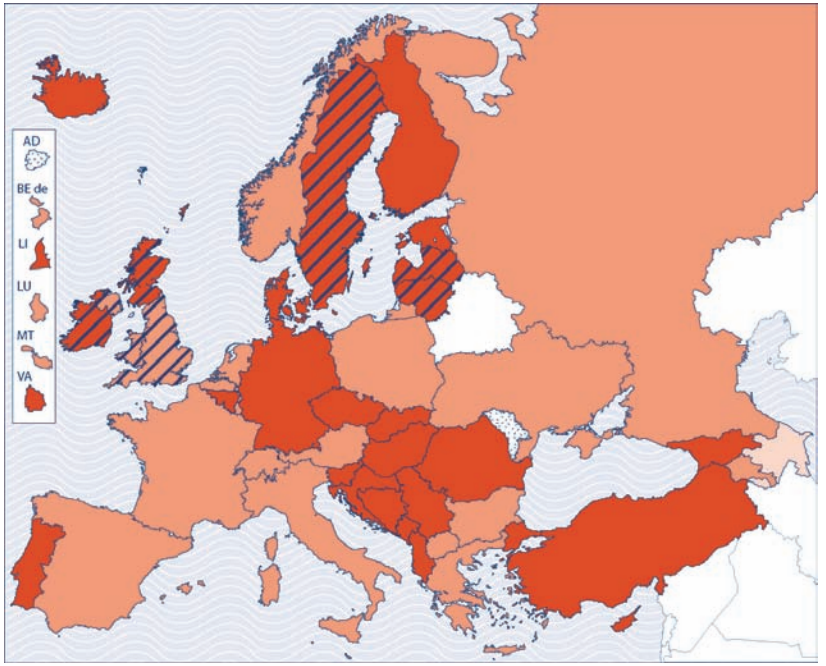

Επίπεδα σπουδών bachelor / master / διδακτορικών

ECTS — εθνικά συστήματα συμβατά με το ECTS

Επίπεδα σπουδών bachelor / master

ECTS — εθνικά συστήματα συμβατά με το ECTS

Δεν έχει εισαχθεί το ECTS (με εξαίρεση τα προγράμματα κινητικότητας)

Τα εθνικά συστήματα δεν είναι συμβατά με το ECTS

Μη διαθέσιμα στοιχεία

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Γ3)

Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.
Βέλγιο (BE de): Το ECTS εφαρμόζεται μόνο στα υφιστάμενα προγράμματα σπουδών bachelor ISCED 5B.
Βοσνία-Ερζεγοβίνη: Το ECTS εφαρμόζεται στα προγράμματα διδακτορικών σπουδών σε όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
Λιθουανία: Το ECTS εφαρμόζεται αποκλειστικά στα ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας.
Ισπανία: Το ECTS εφαρμόζεται μόνο στα προγράμματα σπουδών master.
Σουηδία: Το ECTS θα εισαχθεί 1η Ιουλίου 2007 σε όλα τα προγράμματα με έναρξη ισχύος από αυτή την ημερομηνία.

Το σύστημα ECTS χρησιμοποιείται κατ' εξοχήν για τη μεταφορά και συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων

Στη μεγάλη πλειοψηφία των χωρών στις οποίες έχει θεσπιστεί το ECTS, το σύστημα αυτό χρησιμοποιείται τόσο για τη μεταφορά όσο και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων. Η χρησιμοποίηση του ECTS και για τους δύο σκοπούς έχει εισαχθεί προσφάτως σε πολλά εκπαιδευτικά ιδρύματα της Τσεχικής Δημοκρατίας και της Πολωνίας.

Στη Λετονία, την Αγία Έδρα και το Ηνωμένο Βασίλειο (στην περίπτωση συμβατών εθνικών πιστωτικών συστημάτων), το ECTS χρησιμοποιείται αποκλειστικά για τη μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων. Η κατάσταση μεταβάλλεται στη Λετονία όπου το νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (που αναμένεται να ψηφιστεί το 2007) προβλέπει πλήρη εφαρμογή του ECTS. Στην Αγία Έδρα, η χρησιμοποίηση του ECTS για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων αποτελεί αντικείμενο διαλόγου.

Στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το ECTS έχει εφαρμοστεί μέχρι σήμερα μόνο για τη συσσώρευση μονάδων· δεν χρησιμοποιείται για μεταφορά μονάδων λόγω του χαμηλού βαθμού κινητικότητας των φοιτητών.

ΤΜΗΜΑ Δ: ΤΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ

Το Παράρτημα διπλώματος: ένα διαδεδομένο μέτρο

Στόχος του Παραρτήματος Διπλώματος (ΠΔ) είναι να εξασφαλίσει ότι οι αποκτούμενες γνώσεις και ικανότητες είναι διαφανείς και «ευανάγνωστες» στο πλαίσιο της κινητικότητας των φοιτητών. Το Ανακοινωθέν του Βερολίνου αναφέρει ότι, από το 2005, όλοι οι φοιτητές που αποφοιτούν πρέπει να λαμβάνουν αυτομάτως αυτό το έγγραφο δωρεάν και σε μια ευρέως χρησιμοποιούμενη ευρωπαϊκή γλώσσα.

Το 2006/07, το ΠΔ προβλεπόταν από τις νομοθεσίες και εκδιδόταν από τα ΑΕΙ/ΤΕΙ στις περισσότερες συμβαλλόμενες χώρες. Αν και το ΠΔ τέθηκε αρχικά σε εφαρμογή χωρίς νομοθετική ρύθμιση σε διάφορες χώρες, οι περισσότερες από αυτές κατέστησαν την έκδοσή του υποχρεωτική πρόσφατα. Σε οκτώ χώρες αυτό συνέβη το 2005: Αυστρία, Τσεχική Δημοκρατία, Φινλανδία, Αγία Έδρα, Ιταλία, Λιχτενστάιν, Κάτω Χώρες και Πολωνία.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, η εφαρμογή του ΠΔ άρχισε από το 2001 έως το 2004. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Γεωργία, η Ελλάδα και η Ιρλανδία το εισήγαγαν το 2005 και η Μάλτα το Δεκέμβριο του 2006.

Το 2006/07, η έκδοση του ΠΔ ήταν υποχρεωτική βάσει νομοθετικών πράξεων ή επίσημων εγγράφων για όλα τα ιδρύματα και όλα τα προγράμματα σπουδών σε περισσότερες από τις μισές χώρες. Η χρησιμοποίησή του είναι γενικευμένη στην Ουγγαρία από το Μάρτιο του 2006 και στην Τουρκία από το τέλος της περιόδου 2005/06. Στην Πορτογαλία αυτό ισχύει από το 2007.

Στο ένα τρίτο περίπου των συμβαλλόμενων χωρών, η εφαρμογή του ΠΔ είναι μερική (χρησιμοποιείται σε ορισμένα ιδρύματα και προγράμματα). Στην Κροατία και τη Ρωσία, προβλέπεται η γενικευμένη έκδοσή του από το 2008 και στη Γαλλία από το 2009. Στην Ιρλανδία, την Πορτογαλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, αυτό συμβαίνει από το 2007.

Διάγραμμα Δ1: Επίπεδο εφαρμογής του Παραρτήματος διπλώματος, 2006/07

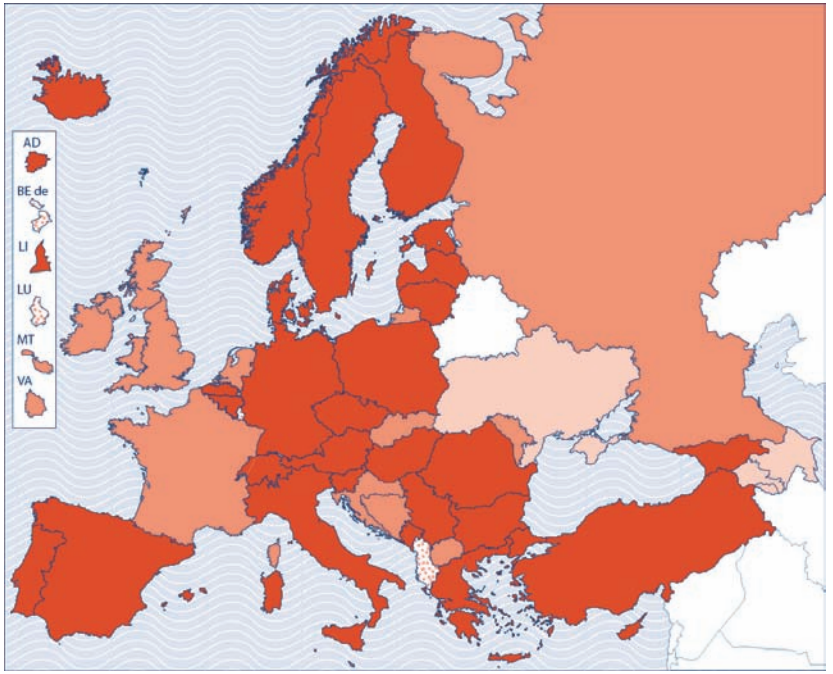

Υποχρεωτική εφαρμογή σε όλα τα προγράμματα σπουδών ή γενικευμένη εφαρμογή.

Μερική και σταδιακή εφαρμογή

Η εφαρμογή προγραμματίζεται πριν από το τέλος του 2007/08

Δεν έχει ακόμη αρχίσει η εφαρμογή

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Δ1)

Αλβανία: Το ΠΔ θα εφαρμοστεί στο τέλος του ακαδημαϊκού έτους 2006/07.
Αρμενία: Το εθνικό ΠΔ θα αντικατασταθεί το 2007 από το υπόδειγμα ΠΔ των ΕΕ/Συμβουλίου της Ευρώπης/Ουνέσκο.
Αζερμπαϊτζάν: Η επεξεργασία ενός ΠΔ κατά το υπόδειγμα ΠΔ των ΕΕ/Συμβουλίου Ευρώπης/Ουνέσκο θα ολοκληρωθεί σύντομα και θα ακολουθήσει ο σχεδιασμός της εφαρμογής.
Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.
Βουλγαρία: Το ΠΔ εκδίδεται από όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ, αλλά μόνο για τα προγράμματα σπουδών bachelor και master.
Κροατία: Τα τελευταία χρόνια, ορισμένες χώρες εκδίδουν το ΠΔ για αποφοίτους προγραμμάτων σπουδών πριν τη διαδικασία της Μπολόνιας.
Κύπρος: Η κατάσταση αφορά το Πανεπιστήμιο Κύπρου.
Γεωργία: Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ όλων των βαθμίδων σπουδών είναι υποχρεωμένα να εκδίδουν το ΠΔ από το 2005.
ΠΓΔ Μακεδονίας: Η ισχύουσα νομοθεσία δεν απαιτεί από τα ΑΕΙ/ΤΕΙ να εκδίδουν το ΠΔ· ορισμένα, ωστόσο, το πράττουν με δική τους πρωτοβουλία.
Ουκρανία: Το Παράρτημα διπλώματος θα αρχίσει να ισχύει από το 2008/09.

Επεξηγηματική σημείωση

Η πρώτη κατηγορία της λεζάντας («υποχρεωτική εισαγωγή σε όλα τα προγράμματα ή γενικευμένη εφαρμογή») βασίζεται κυρίως στην εθνική νομοθεσία και αφορά την υποχρέωση εισαγωγής του ECTS σε όλα τα ιδρύματα και προγράμματα σπουδών. Όταν δεν υφίσταται νομοθετική ρύθμιση για την εφαρμογή του συστήματος, ο όρος «γενικευμένη εφαρμογή» δηλώνει ότι το ECTS εφαρμόζεται σε όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ, σε όλους τους τομείς σπουδών, για όλα τα μαθήματα και τα προγράμματα σπουδών και για όλους τους φοιτητές.

Έξι χώρες ή περιφέρειες δεν έχουν ακόμη θέσει σε εφαρμογή το ΠΔ. Σε τέσσερις από αυτές, η ισχύουσα νομοθεσία περιέχει διατάξεις για τη θέσπισή του. Στη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου και το Λουξεμβούργο, η χρησιμοποίησή του προγραμματίζεται στο τέλος του 2007/08 και κατά τη διάρκεια του 2007/08 αντίστοιχα. Στην Ουκρανία, το ΠΔ αναμένεται να εφαρμοστεί το 2008/09. Στην Αλβανία, ομάδα εργασίας σχεδιάζει ένα ΠΔ για να τεθεί σε εφαρμογή στο τέλος του ακαδημαϊκού έτους 2006/07.

Το αρμενικό κέντρο ENIC/NARIC έχει επεξεργασθεί ένα ΠΔ που θα ολοκληρωθεί τον Απρίλιο του 2007. Το ΠΔ βασίζεται στο υπόδειγμα των ΕΕ/Συμβουλίου της Ευρώπης/Ουνέσκο και θα εκδίδεται για τους φοιτητές επιπέδου master που θα αποφοιτήσουν τον Ιούνιο-Ιούλιο 2007.

Στο Αζερμπαϊτζάν, το τρέχον Παράρτημα διπλώματος βασίζεται σε ένα εθνικό υπόδειγμα που δεν έχει ακόμη αναθεωρηθεί σύμφωνα με το υπόδειγμα ΕΕ/Συμβουλίου της Ευρώπης/Ουνέσκο.

Στη φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου, τις Κάτω Χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία), η μορφή του υφισταμένου ΠΔ είναι παρόμοια με αυτήν του ΠΔ των ΕΕ/Συμβουλίου της Ευρώπης/Ουνέσκο.

Η έκδοση του Παραρτήματος διπλώματος είναι αυτόματη και δωρεάν στις περισσότερες συμβαλλόμενες χώρες

Ανεξάρτητα από την έκταση στην οποία χρησιμοποιείται, το Παράρτημα διπλώματος γενικά χορηγείται αυτομάτως και δωρεάν στους αποφοίτους στο τέλος του προγράμματος σπουδών τους (Διάγραμμα Δ2).

Αυτό, όμως, δεν ισχύει σε επτά χώρες. Η Αλβανία (από το 2006/07), η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Κροατία, η Αγία Έδρα, η Ρωσία, η Ισπανία και η Τουρκία το εκδίδουν μόνο κατόπιν αιτήσεως. Επίσης, η φλαμανδική και γαλλόφωνη κοινότητα του Βελγίου και η Πολωνία εκδίδουν το έντυπο στα αγγλικά με αίτηση. Στην Ανδόρα, χορηγείται με αίτηση σε γλώσσες εκτός από την καταλανική. Στην Ουγγαρία, εκδίδεται αυτομάτως στην ουγγρική και την αγγλική, αλλά με αίτηση για προγράμματα σπουδών σε μια μη διαδεδομένη γλώσσα.

Το ΠΔ δεν εκδίδεται ακόμη αυτομάτως από όλα τα ιδρύματα του Ηνωμένου Βασιλείου (Αγγλία, Ουαλία και Βόρεια Ιρλανδία).

Το Παράρτημα διπλώματος εκδίδεται δωρεάν σε όλες σχεδόν τις χώρες εκτός από την Αλβανία (από το 2006/07, την Κροατία, την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας (όπου το κάθε ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να το χορηγήσει δωρεάν), τη Ρωσία, την Ισπανία (ανεξαρτήτως γλώσσας) και τη Σλοβακία (μόνο για την έκδοση στην αγγλική γλώσσα). Ωστόσο, η κατάσταση μεταβάλλεται στην Κροατία και τη Ρωσία, όπου το ΠΔ θα εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν από το 2008. Στη Σλοβακία και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας, η κατάσταση διαφοροποιείται και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κάθε εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Το ΠΔ εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν στη Βουλγαρία από το 2005/06.

Διάγραμμα Δ2: Συμμόρφωση με τους όρους για αυτόματη και δωρεάν έκδοση του Παραρτήματος διπλώματος, 2006/07

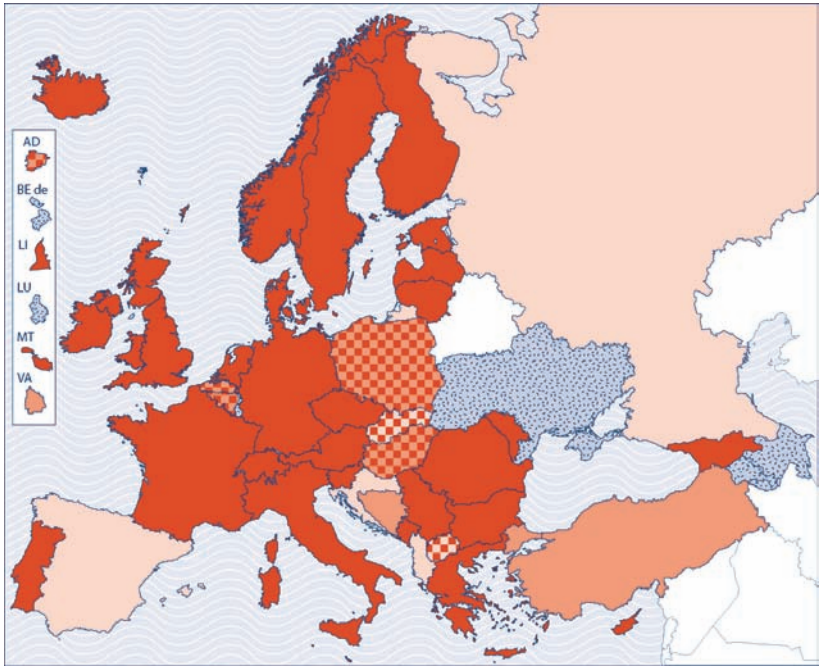

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Δ2)

Αλβανία: Το ΠΔ θα εκδίδεται με αίτηση και με πληρωμή από το 2006/07.
Αρμενία: Χρησιμοποιείται σήμερα ένα εθνικό ΠΔ (που δεν είναι συμβατό με το υπόδειγμα ΕΕ/Συμβουλίου της Ευρώπης/Ουνέσκο) το οποίο εκδίδεται αυτομάτως στις περισσότερες περιπτώσεις.
Αυστρία: Το ΠΔ συνήθως εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν. Όμως, από το 2007 θα εκδίδεται με αίτηση (αλλά ακόμη δωρεάν, σε αποφοίτους παιδαγωγικών ακαδημιών (*Akademien für Lehrer/innenbildung* or *Pädagogische Hochschulen*).
Αζερμπαϊτζάν: Ένα εθνικό ΠΔ (που δεν είναι συμβατό με το υπόδειγμα ΠΔ των ΕΕ/Συμβουλίου της Ευρώπης / Ουνέσκο) εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν για όλους τους φοιτητές.
Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**:Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.
Βέλγιο (BE de): Το ΠΔ θα εκδίδεται στα τέλη 2007/08 στη γερμανική, την αγγλική και τη γαλλική γλώσσα, δωρεάν και αυτομάτως σε όλες τις γλώσσες και για όλα τα προγράμματα σπουδών.
Κύπρος: Σε ορισμένα ιδιωτικά ιδρύματα το ΠΔ εκδίδεται με αίτηση και δωρεάν στα αγγλικά.
Λιθουανία: Το ΠΔ εκδίδεται αυτομάτως από το 2006.
Κάτω Χώρες: Το ΠΔ εκδίδεται αυτομάτως από το Μάρτιο του 2005.
Ρωσία: Από το 2008, το ΠΔ θα εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν για τους αποφοίτους όλων των διαπιστευμένων προγραμμάτων.
Σλοβενία: Το ΠΔ εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν από το 2000/01 και σε μία από τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ, από το 2005/06.
Ουκρανία: Όταν τεθεί σε εφαρμογή το 2008/09, το ΠΔ θα εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν.

Το Παράρτημα διπλώματος συνήθως εκδίδεται στην αγγλική ή στη γλώσσα διδασκαλίας και την αγγλική

Η Κροατία, η Κύπρος, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Μάλτα, οι σκανδιναβικές χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο εκδίδουν το ΠΔ αποκλειστικά στα αγγλικά.

Περισσότερες από τις μισές συμβαλλόμενες χώρες εκδίδουν το ΠΔ στη γλώσσα σπουδών και στην αγγλική. Στην Αλβανία αυτό θα εφαρμόζεται από την εισαγωγή του ΠΔ στο τέλος της περιόδου 2006/07.

Στη Σερβία, το ΠΔ εκδίδεται στη σερβική και την αγγλική, καθώς και στη γλώσσα του προγράμματος σπουδών, εάν δεν είναι καμία από τις δύο. Στις Κάτω Χώρες το ΠΔ εκδίδεται είτε στην εθνική γλώσσα είτε στην αγγλική. Σε άλλες τρεις χώρες (Γαλλία, Σλοβενία και Ισπανία), ανάλογα από την επιθυμία του φοιτητή και τις δυνατότητες που προσφέρει το εκπαιδευτικό ίδρυμα, το ΠΔ εκδίδεται στη γλώσσα σπουδών και σε μία από τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ανδόρα και η Τουρκία παρουσιάζουν ένα αξιοσημείωτο φάσμα γλωσσών στις οποίες θα είναι δυνατόν να εκδίδεται το ΠΔ. Η Ανδόρα εκδίδει το έντυπο αυτό στα καταλανικά, τα αγγλικά, τα ισπανικά, τα γαλλικά ή τα πορτογαλικά. Στην Τουρκία, το έντυπο διατίθεται στα αγγλικά, τα γερμανικά ή τα γαλλικά (καθώς και στα τουρκικά).

Στην Πολωνία, εκδιδόταν (εκτός από τα πολωνικά) στα γερμανικά, τα αγγλικά, τα ισπανικά, τα γαλλικά ή τα ρωσικά μέχρι τον Ιανουάριο του 2007.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Δ3)

Αζερμπαϊτζάν: Το εθνικό ΠΔ χορηγείται σε όλους τους ημεδαπούς φοιτητές στην αζερική και στους αλλοδαπούς φοιτητές στην αζερική και την αγγλική.
Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής του 2007.
Βέλγιο (BE nl): Το ΠΔ χορηγείται στα ολλανδικά σε όλους τους φοιτητές, Σύμφωνα με τους κανονισμούς, θα εκδίδεται με αίτηση στην αγγλική, αλλά στην πράξη όλα τα ιδρύματα εκδίδουν το ΠΔ στην ολλανδική και την αγγλική.
Τσεχική Δημοκρατία: Γενικά, κάθε AEI/TEI είναι ελεύθερο να καθορίσει σε ποια άλλη γλώσσα, εκτός από τη γλώσσα του προγράμματος σπουδών, θα εκδίδεται το ΠΔ. Στην πράξη, τα περισσότερα ιδρύματα εκδίδουν το ΠΔ στην τσεχική και την αγγλική.
Ισλανδία: Ορισμένα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εκδίδουν το ΠΔ και στα ισλανδικά**.**
Ηνωμένο Βασίλειο (WLS): Ορισμένα ιδρύματα της Ουαλίας εκδίδουν το ΠΔ στην αγγλική και την ουαλική.

Διάγραμμα Δ3: Γλώσσες στις οποίες εκδίδεται το Παράρτημα διπλώματος, 2006/07

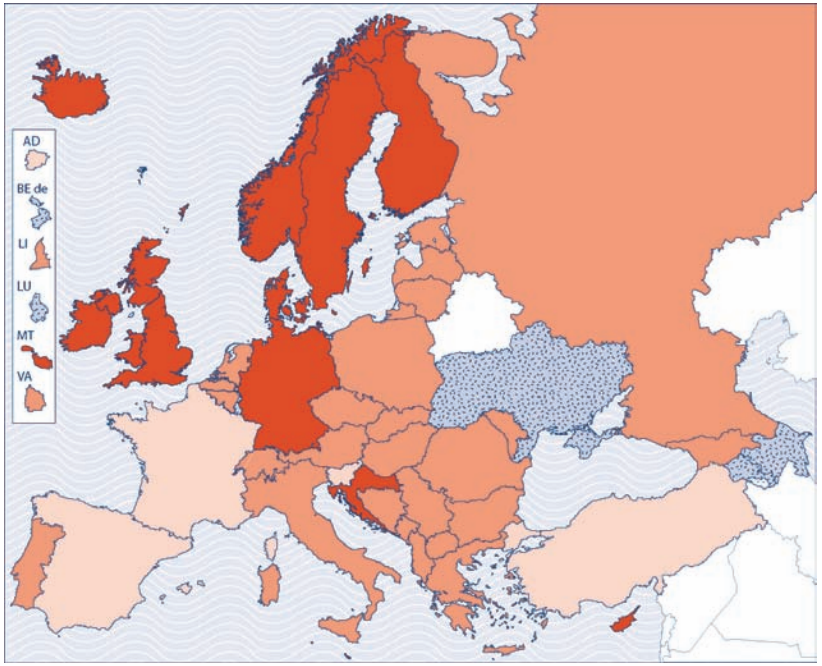

Στη γλώσσα του προγράμματος σπουδών και σε μία ή περισσότερες επίσημες γλώσσες της ΕΕ

Στη γλώσσα του προγράμματος σπουδών ή/και την αγγλική

Αποκλειστικά στην αγγλική

Δεν εκδίδεται ακόμη Παράρτημα διπλώματος

Πηγή: Ευρυδίκη.

ΤΜΗΜΑ Ε: ΑΛΛΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ

Δέκα περίπου χώρες έχουν υιοθετήσει ένα Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων (ΕΠΠ)

Στη Διάσκεψη του Μπέργκεν οι αρμόδιοι για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ευρωπαίοι υπουργοί ενέκριναν ένα **γενικό πλαίσιο τυπικών προσόντων για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης** (ΕΧΤΕ). Αυτό περιλαμβάνει τη διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους και κάνει χρήση γενικών περιγραφικών δεικτών για κάθε κύκλο (με βάση τα μαθησιακά αποτελέσματα, τις ικανότητες και τα προσόντα για τον πρώτο και δεύτερο κύκλο σπουδών).

Οι υπουργοί συμφώνησαν να αρχίσουν μέχρι το 2007 την επεξεργασία εθνικών πλαισίων συμβατών με το γενικό πλαίσιο του ΕΧΤΕ και να τα έχουν ολοκληρώσει μέχρι το 2010.

Ένα **εθνικό πλαίσιο προσόντων** (βλ. Γλωσσάριο) μπορεί να οριστεί ως μέσο για την περιγραφή των τυπικών προσόντων και άλλων μαθησιακών επιδόσεων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης· τα στοιχεία και η μορφή του πλαισίου μπορεί να διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Το πλαίσιο αυτό πρέπει να είναι «ευανάγνωστο» και κατανοητό διεθνώς. Από το Φεβρουάριο του 2007, εννέα χώρες ή περιφέρειες (οι περισσότερες από αυτές κράτη μέλη της ΕΕ) ανέφεραν ότι είχαν υιοθετήσει (αλλά όχι και ότι έθεσαν σε εφαρμογή) πλαίσιο αυτού του τύπου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο το έπραξαν το 2002 και το 2001 αντίστοιχα· οι περισσότερες άλλες χώρες αυτής της ομάδας το έπραξαν από το 2003 και μετά.

Όσο πλησιάζει η Διάσκεψη του Λονδίνου του Μαΐου 2007, η Ιρλανδία και η Σκωτία συμμετείχαν σε ένα πρότυπο σχέδιο πιστοποίησης της συμβατότητας ανάμεσα στα εθνικά πλαίσιά τους και στο πλαίσιο του ΕΧΤΕ. Αυτό συνέβη μετά την υπουργική σύνοδο του Μπέργκεν το 2005 στο πλαίσιο της διαδικασίας της Μπολόνιας, όπου οι υπουργοί ενέκριναν έκθεση που υπέβαλαν οι συμμετέχουσες χώρες και η οποία καλούσε τις συμβαλλόμενες χώρες να ξεκινήσουν διαδικασίες αυτοαξιολόγησης της συμβατότητας των εθνικών πλαισίων προσόντων με το γενικό πλαίσιο του ΕΧΤΕ. Όμως, το Διάγραμμα Ε1 αναφέρεται αυστηρά στην έγκριση ενός ΕΠΠ (που περιλαμβάνει την τριτοβάθμια εκπαίδευση)

Πολλές χώρες δεν έχουν υιοθετήσει ακόμη ένα ΕΠΠ, αλλά προτίθενται να το πράξουν. Η Λετονία, η Μάλτα, οι Κάτω Χώρες και η Σουηδία σχεδιάζουν να εγκρίνουν ένα πλαίσιο το 2007. Επίσης, η Τσεχική Δημοκρατία προτίθεται να εγκρίνει τις βασικές παραμέτρους ενός πλαισίου το 2007. Στην Αρμενία, αυτό εκτιμάται ότι θα ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του 2009.

Γενικά, οι περισσότερες από τις άλλες χώρες δεν έχουν ορίσει ημερομηνία για την έγκριση ενός ΕΠΠ, αλλά εργάζονται εντατικά (με ειδικές επιτροπές, ομάδες εργασίας ή στο πλαίσιο δημόσιας διαβούλευσης) για να προετοιμάσουν ένα υπόδειγμα πλαισίου. Ομάδες εργασίας είτε έχουν συσταθεί πρόσφατα, όπως συνέβη στο Βέλγιο (γαλλόφωνη κοινότητα), την Κύπρο, την Πολωνία και τη Σερβία το 2006, ή θα συσταθούν πολύ σύντομα (Αυστρία, όπου η σχετική διαβούλευση αρχίζει το 2007).

Στη Βουλγαρία, την Κροατία, την Ελλάδα, τη Νορβηγία, την Ισπανία και την Τουρκία, ομάδες εργασίας πρότειναν το 2007 οι κυβερνήσεις των χωρών τους να εγκρίνουν (πλήρως ή μερικώς) ένα υπόδειγμα πλαισίου. Στη Λιθουανία, ένα υπόδειγμα αυτού του τύπου εκτιμάται ότι θα ολοκληρωθεί το 2008.

Στην Αλβανία, το στάδιο του δημόσιου διαλόγου έχει λήξει και θα υποβληθεί νομοσχέδιο για ένα ΕΠΠ.

Στη Φινλανδία έχει υποβληθεί σχετικό υπόδειγμα στο Υπουργείο Παιδείας το 2004, αλλά δεν έχει ακόμη ληφθεί απόφαση για την έγκρισή του.

Διάγραμμα Ε1: Η κατάσταση αναφορικά με την έγκριση εθνικών πλαισίων προσόντων που περιλαμβάνουν την τριτοβάθμια εκπαίδευση, 2006/07

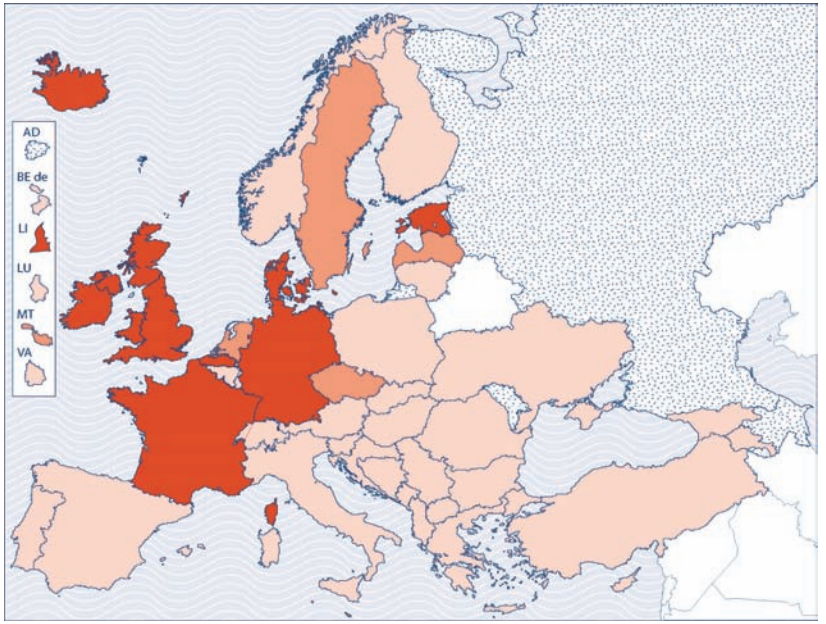

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Ε1)

Αλβανία: Το αλβανικό υπόδειγμα ΕΕΠ βασίζεται στο υπόδειγμα του Ηνωμένου Βασιλείου. Οι περιγραφείς έχουν συνταχθεί στην αλβανική· το ΕΕΠ θα είναι στα αλβανικά και τα αγγλικά.
Αρμενία: Προγραμματίζεται η έγκριση ενός ΕΠΠ μέχρι το τέλος του 2009.
Βέλγιο (BE nl): Τα βασικά στοιχεία του πλαισίου τυπικών προσόντων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση έχουν καθοριστεί σε Διάταγμα του Απριλίου του 2003.
Βοσνία-Ερζεγοβίνη: Το εποπτικό συμβούλιο του σχεδίου θα εγκρίνει το προταθέν πλαίσιο τυπικών προσόντων μέχρι τον Απρίλιο του 2007.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Ε1 – συνέχεια)

Τσεχική Δημοκρατία: Τα βασικά στοιχεία ενός ΕΕΠ καθορίζονται σε νέο νόμο που θα τεθεί σε ισχύ την 1η Αυγούστου 2007.
Γεωργία: Συντάσσονται τροπολογίες του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και θα καθοριστεί η ημερομηνία για την έγκριση του ΕΠΠ. Εκτιμάται ότι το ΕΠΠ θα τεθεί σε εφαρμογή το 2008.
Λετονία: Τα βασικά στοιχεία ενός ΕΠΠ ορίζονται σε νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που θα ψηφιστεί το 2007.
ΠΓΔ Μακεδονίας: Ένα ΕΠΠ πρέπει να τεθεί σε εφαρμογή μέχρι το 2009/10.
Μάλτα: Αναμένεται να τεθεί σε εφαρμογή μέχρι το φθινόπωρο του 2007 ΕΕΠ συμβατό με το γενικό πλαίσιο τυπικών προσόντων του ΕΧΤΕ.
Μαυροβούνιο: Έχει καταρτιστεί σχέδιο πλαισίου που υποβλήθηκε στους ενδιαφερόμενους φορείς για συζήτηση. Μετά τις απαντήσεις τους, θα οργανωθεί δημόσιος διάλογος και θα συνταχθεί η τελική μορφή του πλαισίου. Η διατύπωση αυτή πρέπει να υποβληθεί στην κυβέρνηση για έγκριση μέχρι το Δεκέμβριο του 2007, σύμφωνα με το πρόγραμμα εργασίας.
Σλοβακία: Η πλήρης εφαρμογή του ΕΠΠ σχεδιάζεται για το 2009.
Ουκρανία: Ένα ΕΠΠ θα τεθεί σε εφαρμογή μέχρι το 2010. Τα στοιχεία προέρχονται από την εθνική έκθεση που υποβλήθηκε στην BFUG για την Έκθεση απογραφής του 2007.

Τα κοινά διπλώματα είναι επίσημα αναγνωρισμένα στις μισές περίπου χώρες

Όπως το ECTS και το Παράρτημα διπλώματος, τα κοινά διπλώματα (βλ. Γλωσσάριο) εκτιμάται ότι θα συμβάλουν καθοριστικά στην ανάπτυξη του ΕΧΤΕ. Όμως, οι επίσημες νομοθετικές διατάξεις δεν περιέχουν καμία αναφορά στην έννοια του κοινού πτυχίου, γεγονός που μπορεί να έχει αποτελέσει ή να εξακολουθεί να αποτελεί εμπόδιο στην αναγνώρισή του.

Γι' αυτό το λόγο, και σε συνδυασμό με τις διαδικασίες επικύρωσης της Σύμβασης της Λισαβόνας, το Ανακοινωθέν του Μπέργκεν κάλεσε τις συμβαλλόμενες χώρες να αναγνωρίσουν τα κοινά διπλώματα που απονέμονται από δύο ή περισσότερες χώρες του ΕΧΤΕ.

Το Φεβρουάριο του 2007, η απονομή εθνικών ή διεθνών κοινών τίτλων σπουδών προβλεπόταν στην εθνική νομοθεσία ή σε επίσημα έγγραφα των μισών περίπου χωρών για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

Ανάλογα με την εξεταζόμενη χώρα, τα έγγραφα αυτά δεν προσδιορίζουν πάντοτε τα προγράμματα σπουδών για τα οποία είναι δυνατόν να απονέμονται κοινά διπλώματα. Τα κοινά διπλώματα μπορούν, παραδείγματος χάριν, να χορηγούνται για τους τρεις κύκλους σπουδών στην Τσεχική Δημοκρατία, τη φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου, τη Φινλανδία, τη Γαλλία και τη Μάλτα. Στη Λιθουανία και την Πολωνία, αυτό αφορά μόνο τους δύο πρώτους κύκλους σπουδών και στην Ελλάδα αποκλειστικά στα προγράμματα σπουδών επιπέδου master.

Στις υπόλοιπες χώρες, η δυνατότητα απονομής κοινών διπλωμάτων δεν αναφέρεται ρητά στην εθνική νομοθεσία ή σε επίσημα έγγραφα. Εντούτοις, αυτή η παρατήρηση δεν ισχύει ακριβώς για τις Κάτω Χώρες και την Ισπανία, οι οποίες αναμένεται να εκδώσουν σύντομα νομοθεσία που θα κατοχυρώνει την έννοια του κοινού διπλώματας. Στη Λετονία, το νέο νομοσχέδιο (που αναμένεται να ψηφιστεί το 2007) περιέχει αναφορά σε διεθνή κοινά ή διπλά πτυχία. Στην Ανδόρα, η επίσημη αναγνώριση των κοινών διπλωμάτων αποτελεί αντικείμενο διαλόγου με την κυβέρνηση.

Κοινή αναγνώριση δεν σημαίνει ότι οι χώρες αυτές απονέμουν περισσότερα κοινά διπλώματα από τις χώρες που δεν έχουν θεσπίσει σχετική νομοθεσία. Έτσι, στην Κύπρο και τη Μάλτα, όπου η απονομή κοινών διπλωμάτων επιτρέπεται από το νόμο, αυτό δεν συμβαίνει ακόμη στην πράξη. Στην Ιρλανδία, στην οποία ο νόμος επιτρέπει επίσης την απονομή παρόμοιων τίτλων σπουδών, οι σχετικές διαδικασίες δεν έχουν εφαρμοστεί σε επίπεδο πανεπιστημίων.

Αντίθετα, στην Ελβετία, όπου δεν υπάρχει σχετική νομοθετική διάταξη, στην πράξη χορηγούνται κοινά διπλώματα.

Διάγραμμα Ε2: Η κατάσταση όσον αφορά την επίσημη αναγνώριση των κοινών διπλωμάτων, 2006/07

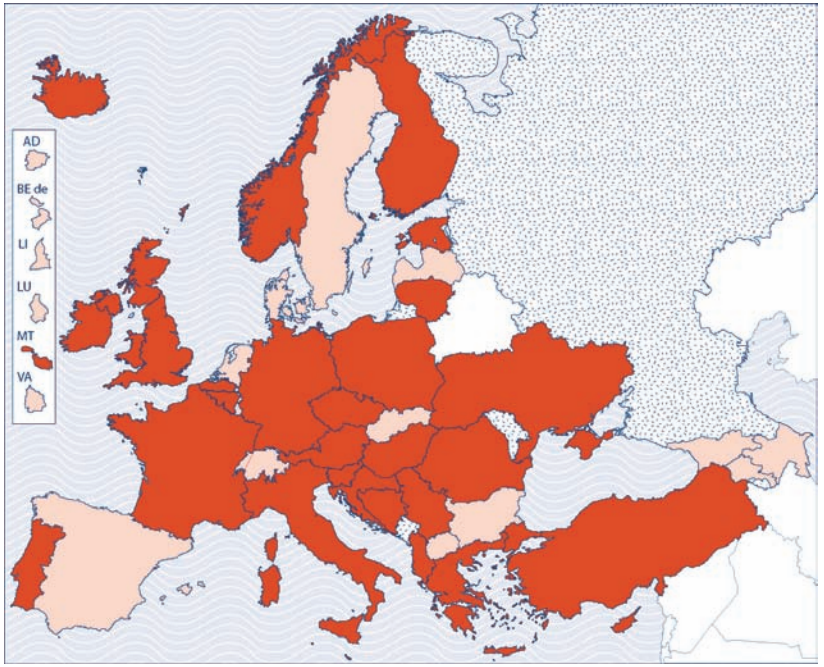

Νομοθετική ρύθμιση ή έγγραφα που αναγνωρίζουν τα κοινά πτυχία

Δεν υπάρχει νομοθετική ρύθμιση

Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Ε2)

Αλβανία: Το νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που αναμένεται να εκδοθεί το 2007 περιέχει αναφορά στα κοινά πτυχία.

Αζερμπαϊτζάν: Αν και υπάρχουν κοινά προγράμματα σπουδών σε συνεργασία με διεθνή ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι φοιτητές λαμβάνουν εθνικά πτυχία γι' αυτά τα προγράμματα σπουδών.

Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.

Κύπρος: Έχουν τροποποιηθεί οι διατάξεις που διέπουν τη λειτουργία του Πανεπιστημίου της Κύπρου για να προβλεφθεί η απονομή κοινών πτυχίων.

Εσθονία: Όλα τα κοινά διπλώματα αναγνωρίζονται βάσει της Σύμβασης της Λισαβόνας για την αναγνώριση των τίτλων σπουδών. Έχουν συνταχθεί ειδικές τροποποιήσεις για να υπάρξει σχετική διάταξη για τα κοινά διπλώματα.

Ιρλανδία: Αν και ορισμένα ιδρύματα απονέμουν κοινά διπλώματα στην Ιρλανδία, αυτά δεν αφορούν τον πανεπιστημιακό τομέα. Το Εθνικό Πανεπιστήμιο της Ιρλανδίας συμφώνησε το Νοέμβριο του 2006 για την απονομή κοινών πτυχίων και έχει τροποποιήσει το καταστατικό του γι' αυτό το σκοπό.

ΠΓΔ Μακεδονίας: Ο νέος νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που αναμένεται να εκδοθεί μέχρι το τέλος του 2007 θα περιλαμβάνει διάταξη για την αναγνώριση των κοινών πτυχίων.

Ηνωμένο Βασίλειο: Το HB ελέγχει την εξουσία απονομής πτυχίων και όχι το κάθε πτυχίο χωριστά. Τα ίδια τα πτυχία ανήκουν νόμιμα στο ίδρυμα που διαθέτει την εξουσία να τα εκδίδει (DAPs). Η εξουσιοδότηση και τα κριτήρια χορήγησης DAPs προέρχονται από τη κυβέρνηση, η οποία ενημερώνεται από την QAA.

ΤΜΗΜΑ ΣΤ: ΕΘΝΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Η αμοιβαία αναγνώριση στον τομέα της διασφάλισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση επιβάλλει την ανάπτυξη σαφώς προσδιορισμένων και κοινά αποδεκτών κριτηρίων και μεθοδολογιών αξιολόγησης και διαπίστευσης. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, σύμφωνα με τα συμπεράσματα της υπουργικής συνόδου του Βερολίνου του 2003, τα εθνικά συστήματα αξιολόγησης της ποιότητας δεν πρέπει μόνο να ορίζουν τους αρμόδιους φορείς γι' αυτή την αποστολή, αλλά και να διευκρινίζουν τη σύνθεση και τους βασικούς στόχους τους.

Το Ανακοινωθέν του Μπέργκεν του 2005 αναφέρει ότι «όλες σχεδόν οι χώρες έχουν λάβει μέτρα για τη δημιουργία ενός συστήματος διασφάλισης της ποιότητας βάσει των κριτηρίων που ορίζονται στο Ανακοινωθέν του Βερολίνου, με υψηλό βαθμό συνεργασίας και δικτύωσης».

Οι περισσότερες χώρες διαθέτουν ανεξάρτητο εθνικό φορέα διασφάλισης της ποιότητας

Για να εξασφαλιστεί η αντικειμενικότητα του συστήματος διασφάλισης της ποιότητας, ο φορέας που είναι επιφορτισμένος με αυτό το καθήκον πρέπει να είναι ανεξάρτητος και να διαθέτει πλήρη αυτονομία λειτουργίας και μεθοδολογίας. Αυτό σημαίνει ότι οι εκθέσεις και τα συμπεράσματά του δεν είναι δυνατόν να επηρεάζονται από τρίτους (π.χ. την κυβέρνηση, τα ΑΕΙ/ΤΕΙ ή άλλους φορείς). Η ανεξαρτησία αυτού του φορέα πρέπει να διασφαλίζεται με επίσημα έγγραφα (π.χ. νομοθετικές πράξεις ή μέσα διακυβέρνησης). Όταν ο εθνικός φορέας δεν διαθέτει αυτή την ανεξαρτησία, συνήθως έχει τη μορφή συμβουλίου, επιτροπής ή οργανισμού που λογοδοτεί άμεσα στις ανώτερες δημόσιες αρχές.

Η ανεξαρτησία του φορέα διασφάλισης της ποιότητας είναι ένα από τα κριτήρια για την αποδοχή του ως πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (ENQA) (για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη συμμετοχή των εθνικών φορέων διασφάλισης της ποιότητας στην ENQA, βλ. Διάγραμμα ΣΤ4).

Διάγραμμα ΣΤ1: Εθνικοί (ή περιφερειακοί) φορείς διασφάλισης της ποιότητας, 2006/07

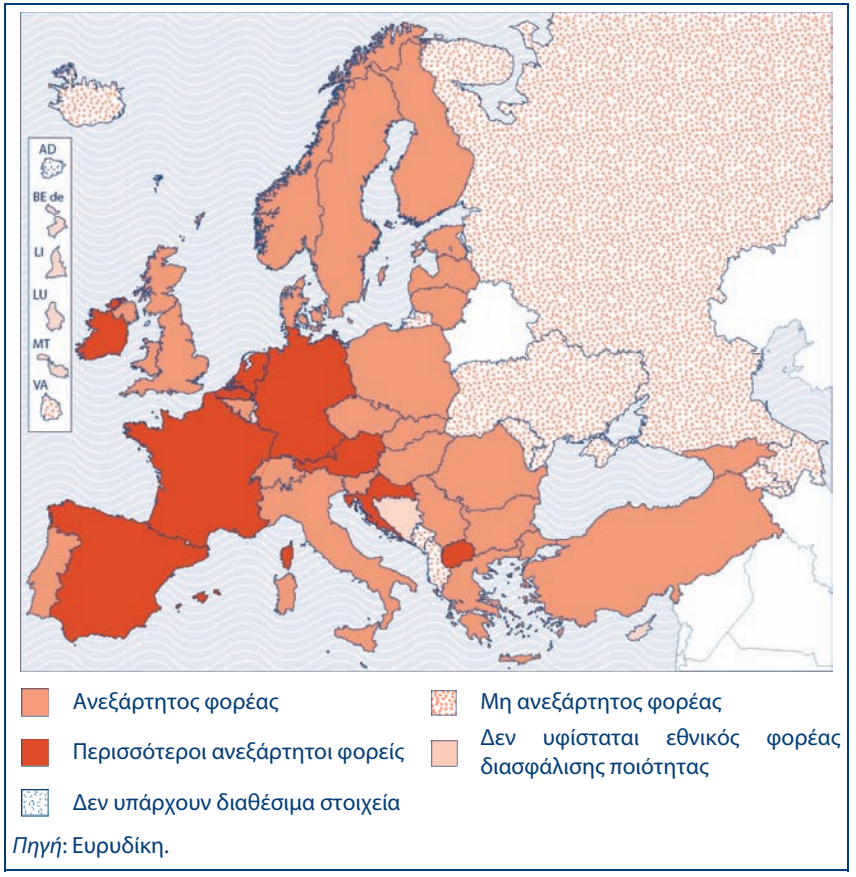

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα ΣΤ1)

Ανδόρα: Ο οργανισμός διασφάλισης της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ανδόρας (*Agència de Qualitat de l'Ensenyament Superior d'Andorra)* συστάθηκε το Νοέμβριο 2006 και βρίσκεται στο στάδιο καθορισμού του εσωτερικού κανονισμού του.

Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.

Κύπρος: Ένας ανεξάρτητος φορέας είναι ο μόνος αρμόδιος για τη διασφάλιση της ποιότητας των ιδιωτικών ιδρυμάτων. Η δημιουργία εθνικού οργανισμού διασφάλισης της ποιότητας και διαπίστευσης για τα δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια αποτελεί αντικείμενο διαλόγου.
Λιχτενστάιν: Τα ΑΕΙ/ΤΕΙ εποπτεύονται από την κυβέρνηση και το *Schulamt*, με τη στήριξη εξωτερικών συμβούλων και οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας.
Λουξεμβούργο: Το 2006, ομάδα εμπειρογνωμόνων ξεκίνησε εργασίες στον τομέα διασφάλισης της ποιότητας.
Μολδαβία: Εκτιμάται ότι ένας ανεξάρτητος φορέας διασφάλισης της ποιότητας θα λειτουργήσει το 2007/08.
Πορτογαλία: Σύμφωνα με το νομοθετικό διάταγμα 74/2006, ο *Agência de Acreditação e Avaliação*, νεοσυσταθείς οργανισμός διαπίστευσης, θα αρχίσει να λειτουργεί το 2007. Θα αναλάβει τις εργασίες του *Conselho Nacional de Avaliação do Ensino Superior*.

Το 2006/07, στα δύο τρίτα των χωρών που έχουν υπογράψει τη Διακήρυξη της Μπολόνιας υπήρχε τουλάχιστον ένας **ανεξάρτητος εθνικός φορέας διασφάλισης της ποιότητας.** Οι φορείς αυτοί συχνά ασκούν τη διπλή λειτουργία της αξιολόγησης και διαπίστευσης των ιδρυμάτων ή προγραμμάτων σπουδών.

Εννέα χώρες ή περιφέρειες (Αυστρία, Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου, Κροατία, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας, Κάτω Χώρες και Ισπανία) διαθέτουν **περισσότερους από έναν ανεξάρτητους φορείς διασφάλισης της ποιότητας.** Αυτό οφείλεται συνήθως στο γεγονός ότι οι εν λόγω φορείς είναι αρμόδιοι για μία μόνο περιφέρεια μιας χώρας ή διότι υπάρχουν διαφορετικοί φορείς για τους διαφόρους τύπους ιδρυμάτων ή προγραμμάτων.

Στην Αυστρία, ο *Österreichische Qualitätssicherungsagentur* (Αυστριακός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας) ιδρύθηκε για να βοηθήσει τα πανεπιστήμια και τις *Fachhochschulen* να δημιουργήσουν τα δικά τους συστήματα αξιολόγησης και διαχείρισης της ποιότητας. Αντίθετα, όσον αφορά τη διαπίστευση, υπάρχουν δύο χωριστοί φορείς: το *Fachhochschulrat* (Συμβούλιο *Fachhochschule*) είναι αρμόδιο για τη διαπίστευση των *Fachhochschulen*, ενώ το *Akkreditierungsrat* (συμβούλιο διαπίστευσης) πιστοποιεί και εποπτεύει τα ιδιωτικά πανεπιστήμια και τα προγράμματα σπουδών τους.

Στην φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου, ο κύριος φορέας διασφάλισης της ποιότητας είναι ο *Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie* (Ολλανδο-φλαμανδικός Οργανισμός Διαπίστευσης), ένας διακρατικός οργανισμός που συστάθηκε από κοινού με τις Κάτω Χώρες και είναι αρμόδιος για τη διαπίστευση και την αδειοδότηση των οργανισμών αξιολόγησης. Ένας άλλος φορέας είναι το *Vlaamse Interuniversitaire Raad* (Φλαμανδικό Διαπανεπιστημιακό Συμβούλιο) το οποίο στηρίζει τις διαδικασίες διασφάλισης και αξιολόγησης της ποιότητας των έξι φλαμανδικών πανεπιστημίων. Ο τρίτος φορέας είναι το *Vlaamse hogescholenraad* (Συμβούλιο των Φλαμανδικών ΑΕΙ/ΤΕΙ), ένα συμβουλευτικό όργανο των φλαμανδικών *hogescholen*.

Στην Κροατία, η εξωτερική αξιολόγηση των ΑΕΙ/ΤΕΙ και των προγραμμάτων σπουδών διενεργείται από το *Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje* (Εθνικό Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης). Ο *Agencija za znanost i visoko obrazovanje* (Οργανισμός Επιστημών και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης) είναι ένας επαγγελματικός φορέας παροχής συμβουλών και διοικητικής συνδρομής στο Εθνικό Συμβούλιο. Ο οργανισμός είναι υπόλογος στο εθνικό συμβούλιο και για τις επαγγελματικές του δραστηριότητες και τις διαδικασίες εξωτερικής αξιολόγησης.

Στη Γαλλία, η *Comité national d'évaluation* (Εθνική Επιτροπή Αξιολόγησης) είναι υπεύθυνη μόνο για την εξωτερική αξιολόγηση των ιδρυμάτων. Έχουν επίσης συσταθεί εθνικές επιτροπές για τη διαπίστευση ορισμένων ειδικών προγραμμάτων, όπως τα προγράμματα κατάρτισης *ingénieurs* (μηχανικών) ή στον τομέα της διοίκησης επιχειρήσεων. Τέλος, μία από τις δραστηριότητες της *Inspection générale de l'administration de l'éducation nationale et de la recherche* (Γενική Επιθεώρηση Εκπαίδευσης και Έρευνας) είναι η αξιολόγηση της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ένας νέος *Agence d'Évaluation de la Recherche et de l'Enseignement Supérieur* (Οργανισμός Αξιολόγησης για την Έρευνα και την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση) αναμένεται να αρχίσει τις δραστηριότητές του την περίοδο 2007/08.

Στη Γερμανία, υπεύθυνοι για την διαπίστευση είναι οι τοπικοί οργανισμοί που αναλαμβάνουν τη διαπίστευση των προγραμμάτων σπουδών καθώς και ένας κεντρικός οργανισμός, το *Akkreditierungsrat* (Συμβούλιο Διαπίστευσης). Δεν υπάρχει εθνικός συντονιστικός φορέας αξιολόγησης. Εντούτοις, έχει δημιουργηθεί μια θεσμική υποδομή που περιλαμβάνει πρωτοβουλίες σε

επίπεδο *ομόσπονδων κρατών* (οργανισμοί) και σε περιφερειακό και διαπεριφερειακό επίπεδο (δίκτυα και ενώσεις).

Στην Ιρλανδία, υπεύθυνοι για την διασφάλιση της ποιότητας είναι από κοινού η Αρχή Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, η Εθνική Αρχή Τυπικών Προσόντων της Ιρλανδίας, το Συμβούλιο Διπλωμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (είναι υπεύθυνο για τα μη πανεπιστημιακά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης), το Συμβούλιο Ποιότητας των Ιρλανδικών Πανεπιστημίων και το Ίδρυμα Τεχνολογίας του Δουβλίνου.

Στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας το *Odbor za kreditacija vo Visokoto Obrazovanie* (Συμβούλιο Διαπίστευσης Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης) είναι ο αρμόδιος εθνικός φορέας διαπίστευσης, ενώ ο *Agencija za Evaluacija na Visokoto Obrazovanie* (Οργανισμός Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης) διενεργεί την εξωτερική αξιολόγηση και την κοινή αξιολόγηση της ποιότητας του διδακτικού προσωπικού των πανεπιστημίων και άλλων ΑΕΙ/ΤΕΙ. Υπάρχουν σχέδια συγχώνευσης του Συμβουλίου Διαπίστευσης και του Οργανισμού Αξιολόγησης για να δημιουργηθεί ένας ενιαίος φορέας διασφάλισης της ποιότητας σε εθνικό επίπεδο. Η νομική βάση γι' αυτήν την αλλαγή θα θεσπιστεί με το νέο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που προβλέπεται εντός του 2007.

Στις Κάτω Χώρες, οι φορείς διασφάλισης της ποιότητας είναι η *Inspectie van het Onderwijs* (Επιθεώρηση Εκπαίδευσης), ο *Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie*, (Ολλανδο-φλαμανδικός Οργανισμός Ποιότητας – αποκλειστικά για τα πανεπιστήμια που παρέχουν επαγγελματική εκπαίδευση) και ο Φορέας Διασφάλισης της Ποιότητας των Ολλανδικών Πανεπιστημίων (αποκλειστικά για τα πανεπιστήμια).

Στην Ισπανία, ο *Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación* (Εθνικός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας και Διαπίστευσης) είναι ο κύριος φορέας διασφάλισης της ποιότητας. Όμως, υπάρχουν και 11 περιφερειακοί οργανισμοί διασφάλισης της ποιότητας που αποτελούν το *Red Española de Agencias de Calidad Universitaria* (Ισπανικό Δίκτυο Οργανισμών για τη Διασφάλιση της Ποιότητας των Πανεπιστημίων).

Εννέα χώρες, καμία από τις οποίες δεν είναι κράτος μέλος της ΕΕ (Αλβανία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Αγία Έδρα, Ισλανδία, Μολδαβία, Μαυροβούνιο, Ρωσία και Ουκρανία) έχουν **εθνικό φορέα διασφάλισης της ποιότητας που δεν θεωρείται ανεξάρτητος.**

Στην Αλβανία, υπεύθυνοι για τη διασφάλιση της ποιότητας είναι ο *Agjencia e Akreditimit të Arsimit të Lartë* (Οργανισμός Διαπίστευσης Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης) και το *Këshilli i Akreditimit* (Συμβούλιο Διαπίστευσης), σε στενή συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών. Ο οργανισμός είναι δημόσιο, χρηματοδοτούμενο από το κράτος ίδρυμα που λογοδοτεί στο Υπουργείο. Ένα νέο νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το οποίο προβλέπει πλήρη αναδιοργάνωση των δύο φορέων διασφάλισης της ποιότητας σύμφωνα με τα πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές του ENQA για τη διασφάλιση της ποιότητας, διαβιβάστηκε στο Συμβούλιο Υπουργών το Μάρτιο του 2007.

Στην Αρμενία, ο *Litsenzavorman ev havatarmagrman gortsakalutyun* (Εθνικός Οργανισμός Διαπίστευσης και Αδειοδότησης) συστάθηκε το 2000 ως οργανική μονάδα στο εσωτερικό του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών. Η δημιουργία ενός ανεξάρτητου φορέα διασφάλισης της ποιότητας αποτελεί αντικείμενο δημόσιου διαλόγου.

Στην Αγία Έδρα, η αξιολόγηση πραγματοποιείται από το *Congregatio de Institutione Catholica* (Επιτροπή Καρδιναλίων για την Καθολική Εκπαίδευση), το οποίο έχει κυβερνητικό καθεστώς. Το 2005, άρχισαν οι προπαρασκευαστικές εργασίες για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου οργανισμού διασφάλισης της ποιότητας.

Στην Ισλανδία, το *Mats- og greiningarsvið* (Γραφείο Αξιολόγησης και Ανάλυσης) συστάθηκε στο εσωτερικό του Υπουργείου Παιδείας, Επιστημών και Πολιτισμού το 2006.

Το Υπουργείο Παιδείας και Νεότητας είναι υπεύθυνο για τη διαπίστευση των ΑΕΙ/ΤΕΙ της Μολδαβίας· παράλληλα, δημιουργείται ανεξάρτητος φορέας διασφάλισης της ποιότητας που θα αρχίσει να λειτουργεί το 2007/08.

Σήμερα, ο φορέας διαπίστευσης των ΑΕΙ/ΤΕΙ στο Μαυροβούνιο είναι το *Savjet za visoko obrazovanje* (Εθνικό Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης). Σύμφωνα με τη σύσταση του ENQA, το Μαυροβούνιο προσπαθεί να δημιουργήσει ένα ανεξάρτητο οργανισμό διαπίστευσης σε περιφερειακό

επίπεδο μαζί με γειτονικές χώρες οι οποίες έχουν παρόμοια εκπαιδευτικά και οικονομικά συστήματα.

Από το 1997, οι αποφάσεις για την έκδοση κρατικής διαπίστευσης στη Ρωσία λαμβάνονται από το Συμβούλιο Διαπίστευσης που συστάθηκε από το Υπουργείο Παιδείας και τον Εθνικό Οργανισμό Διαπίστευσης της Εκπαίδευση.

Σε έξι χώρες ή περιφέρειες, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, τη Γερμανόφωνη Κοινότητα του Βελγίου, την Κύπρο (όσον αφορά τα δημόσια ΑΕΙ/ΤΕΙ), το Λιχτενστάιν, το Λουξεμβούργο και τη Μάλτα, **δεν υπάρχει εθνικός φορέας διασφάλισης της ποιότητας.** Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στο γεγονός ότι οι χώρες αυτές δεν παρέχουν τριτοβάθμια εκπαίδευση σε ευρεία κλίμακα λόγω του μικρού γεωγραφικού τους μεγέθους.

Στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση περιέχει διατάξεις για τη σύσταση ενός κρατικού οργανισμού διασφάλισης της ποιότητας. Εντούτοις, αυτό μπορεί να συμβεί μόνο μετά την επικύρωση του νόμου από το κοινοβούλιο.

Στην Κύπρο, το *Συμβούλιο Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης-Πιστοποίησης* είναι ανεξάρτητος φορέας, αλλά είναι υπεύθυνος μόνο για την εξωτερική αξιολόγηση προγραμμάτων σπουδών των ιδιωτικών ιδρυμάτων. Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού εξετάζει σχέδιο δημιουργίας ενός Εθνικού Οργανισμού Διασφάλισης της Ποιότητας και Διαπίστευσης, που θα αναλάβει την αξιολόγηση όλων των δημόσιων και ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Κύπρο.

Στη Μάλτα, έχει συσταθεί πρόσφατα μια Εθνική Επιτροπή Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ένα από τα βασικά καθήκοντά της είναι να αξιολογεί, να εγκρίνει, να πιστοποιεί, να χορηγεί άδειες και να αναγνωρίζει συστήματα και πολιτικές διασφάλισης της ποιότητας.

Το Παράρτημα 1 (στο τέλος του κειμένου) περιέχει κατάλογο των ανεξάρτητων εθνικών φορέων διασφάλισης της ποιότητας.

Οι φοιτητές συμμετέχουν στη διοίκηση των ανεξάρτητων εθνικών φορέων διασφάλισης της ποιότητας στις μισές χώρες

Στο Ανακοινωθέν του Μπέργκεν του 2005 οι Υπουργοί Παιδείας τόνισαν την ανάγκη της συμμετοχής των φοιτητών στη διαδικασία διασφάλισης της ποιότητας, παραδείγματος χάρη ενισχύοντας τη συμμετοχή τους στη διοίκηση των αντίστοιχων εθνικών φορέων.

Σε 22 χώρες, που όλες σχεδόν είναι κράτη μέλη της ΕΕ, εκπρόσωποι των φοιτητών συμμετέχουν στη διοίκηση του εθνικού φορέα διασφάλισης της ποιότητας. Αυτό γενικά σημαίνει ότι ένας, δύο ή τρεις εκπρόσωποι των φοιτητών επιλέγονται από έναν κατάλογο υποψηφίων με βάση προκαθορισμένα κριτήρια από τις ενώσεις φοιτητών.

Η *Österreichische Hochschülerinnen- und Hochschülerschaft* (Εθνική Ένωση Φοιτητών της Αυστρίας) είναι μέλος του *Österreichische Qualitätssicherungsagentur* (Αυστριακός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας) και συμμετέχει στο διοικητικό συμβούλιο και στη γενική συνέλευση του οργανισμού.

Στη Γεωργία, ένας φοιτητές συμμετέχει στο Συμβούλιο Διαπίστευσης των ΑΕΙ/ΤΕΙ Το συμβούλιο αυτό, που αποτελείται από εννέα εμπειρογνώμονες συνολικά, έχει συσταθεί στο *Ganatlebis akreditaciis erovnuli centri* (Εθνικό Κέντρο Διαπίστευσης της Εκπαίδευσης).

Στην Ουγγαρία, δύο φοιτητές, εκπρόσωποι της *Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája* (Διάσκεψη Φοιτητικών Συνδικαλιστικών Ενώσεων) και της *Doktoranduszok Országos Szövetsége* (Εθνική Ένωση Κατόχων PhD) συμμετέχουν χωρίς δικαίωμα ψήφου στις ολομέλειες της *Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság* (Ουγγρική Επιτροπή Διαπίστευσης).

Στην Ιρλανδία, οι φοιτητές συμμετέχουν στα διοικητικά συμβούλια και των πέντε οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας.

Στη Λιθουανία η συμμετοχή των φοιτητών είναι νομοθετικά κατοχυρωμένη και υποχρεωτική και στα δύο συμβουλευτικά όργανα του *Studijų kokybės vertinimo centras* (Κέντρο Αξιολόγησης της Ποιότητας,) στο Συμβούλιο Εμπειρογνωμόνων για την Ποιότητα στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και στο

Συμβούλιο Εμπειρογνωμόνων για την Αξιολόγηση των Ερευνητικών Ιδρυμάτων και των ΑΕΙ/ΤΕΙ.

Στην Πολωνία, η συμμετοχή εκπροσώπων των φοιτητών είναι υποχρεωτική στην *Państwowa Komisja Akredytacyjna* (Κρατική Επιτροπή Διαπίστευσης) και στο προεδρείο της.

Στη Σλοβακία, αντιπρόσωπος του Συμβουλίου Φοιτητών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης συμμετέχει τακτικά στις συνεδριάσεις της *Akreditacna komisia* (Επιτροπής Διαπίστευσης).

Ο αρμόδιος οργανισμός στη Σουηδία οφείλει να έχει δύο εκπροσώπους φοιτητών: έναν για το προπτυχιακό επίπεδο και έναν για το μεταπτυχιακό επίπεδο σπουδών.

Στην Τουρκία, ένας αντιπρόσωπος των φοιτητών που διορίζεται από το Εθνικό Φοιτητικό Συμβούλιο είναι μέλος της *Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu* (Εθνική Επιτροπή Ακαδημαϊκής Αξιολόγησης και Βελτίωσης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση).

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, στο Διοικητικό Συμβούλιο του Οργανισμού Διασφάλισης της Ποιότητας συμμετέχει ένας φοιτητής με την ιδιότητα του παρατηρητή.

Στις άλλες χώρες στις οποίες έχει συσταθεί ανεξάρτητος φορέας για τη διασφάλιση της ποιότητας, οι φοιτητές δεν εκπροσωπούνται σε αυτόν. Οι εθνικοί οργανισμοί ή οι επιτροπές αποτελούνται κατά κύριο λόγο από αντιπροσώπους του διδακτικού ή/και ερευνητικού προσωπικού των ΑΕΙ/ΤΕΙ, από ειδικευμένα μέλη που διορίζονται από την κυβέρνηση και μέλη του διοικητικού προσωπικού. Ακόμη, καλούνται συχνά να συμμετάσχουν ως μέλη ένας ή περισσότεροι αλλοδαποί ακαδημαϊκοί.

Διάγραμμα ΣΤ2: Εκπροσώπηση φοιτητών στη διοίκηση ανεξάρτητων εθνικών (ή περιφερειακών) οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας, 2006/07

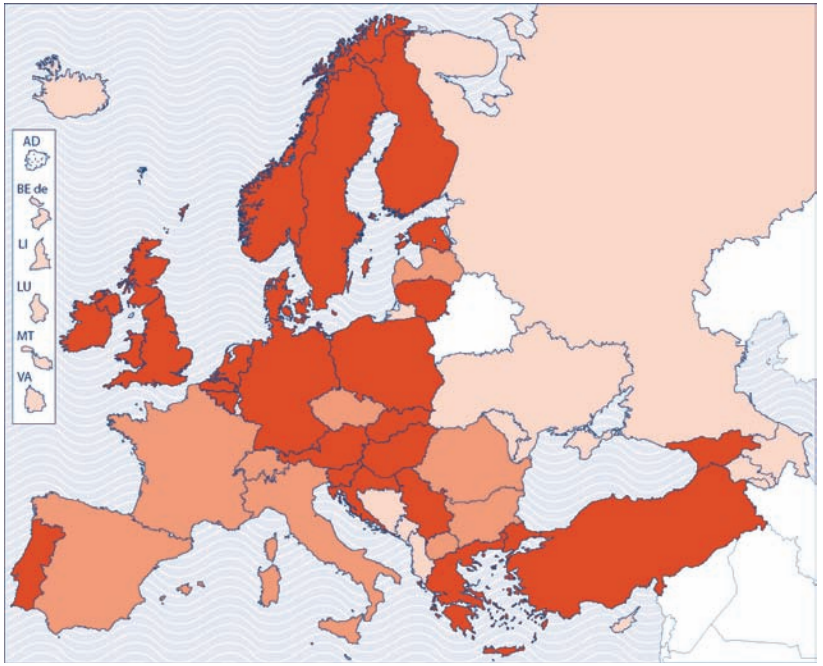

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα ΣΤ2)

Αυστρία: Ο χάρτης απεικονίζει την κατάσταση στον *Österreichische Qualitäts-sicherungsagentur*.

Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.

Βέλγιο (BEnl) και **Κάτω Χώρες**: Ο *Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie* είναι υποχρεωμένος να συνεννοείται με τις φοιτητικές ενώσεις. Ένας φοιτητής διδακτορικών σπουδών είναι μέλος του διοικητικού του συμβουλίου.

Κροατία: Τροποποιήσεις του ιδρυτικού κανονισμού του *Agencija za znanost i visoko obrazovanje* σχεδιάζονταν να εγκριθούν στα τέλη του 2006. Οι αλλαγές αυτές προβλέπουν τη συμμετοχή εκπροσώπου των φοιτητών ως μέλος του διοικητικού συμβουλίου του οργανισμού.

Κύπρος: Οι φοιτητές δεν συμμετέχουν στις δραστηριότητες του διοικητικού συμβουλίου του *Συμβουλίου Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης-Πιστοποίησης* το οποίο είναι αρμόδιο για την αξιολόγηση των ιδιωτικών ιδρυμάτων.

Λετονία: Ο χάρτης απεικονίζει την κατάσταση όσον αφορά το *Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs* (Κέντρο Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης). Επίσης, συμμετέχει εκπρόσωπος φοιτητών στις επιτροπές αξιολόγησης και στους δύο κεντρικούς φορείς πιστοποίησης, το *Augstākās izglītības padome* (Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης) και *Akreditācijas komisija* (Επιτροπή Διαπίστευσης).

Ισπανία: Στο Σχέδιο Δράσης του 2007, ο *Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación* (Εθνικός Οργανισμός Αξιολόγησης της Ποιότητας και Διαπίστευσης) προβλέπει τη συμμετοχή φοιτητών στα προγράμματα και τις διαδικασίες αξιολόγησης της ποιότητας, π.χ. ως μέλη του συμβουλευτικού συμβουλίου του οργανισμού.

Οι ανεξάρτητοι εθνικοί οργανισμοί διασφάλισης της ποιότητας αξιολογούνται από ομότιμους κριτές σε λιγότερο από το ένα τρίτο των χωρών

Στο Ανακοινωθέν του Μπέργκεν του 2005, οι Υπουργοί Παιδείας δεσμεύθηκαν επίσης να θεσπίσουν ένα πρότυπο αξιολόγησης των οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας σε εθνική βάση από ομότιμους κριτές. Στα πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές του 2005 για τη διασφάλιση της ποιότητας του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης αναφέρεται ότι «Η αξιολόγηση οργανισμών από ισότιμους φορείς πρέπει να αποτελέσει το βασικό μέσο για την επίτευξη του στόχου της διαφάνειας, της ορατότητας και της αντιστοιχίας της ποιότητας των οργανισμών». Ακόμα οι διατάξεις που διέπουν το

ENQA ορίζουν ότι πρέπει να διενεργείται υποχρεωτικά μία τακτική εξωτερική αξιολόγηση των δραστηριοτήτων του φορέα διασφάλισης της ποιότητας τουλάχιστον μία φορά κάθε πέντε έτη.

Οι αξιολογήσεις από ισότιμους κριτές μπορεί να διενεργούνται από έναν άλλο εθνικό ή διεθνή φορέα διασφάλισης της ποιότητας ή από εξωτερική ομάδα αξιολόγησης που συστήνεται επί τούτου. Πρέπει, ωστόσο, να εξετάζεται πάντοτε αν ο οργανισμός πληροί τα ευρωπαϊκά πρότυπα του ENQA για τους εξωτερικούς φορείς διασφάλισης της ποιότητας. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση από ισότιμους κριτές, βλ. Κεφάλαιο 3 του εγγράφου του ENQA *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* (Πρότυπα και Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης).

Για τον λόγο αυτό προτάθηκε να δημιουργηθεί ένα μητρώο αναγνωρισμένων εξωτερικών οργανισμών πιστοποίησης της ποιότητας που λειτουργούν στον Χώρο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ευρώπη. Ακόμη, συστάθηκε ένας ευρωπαϊκός συμβουλευτικός φορέας για τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με στόχο να προωθήσει τη συνεργασία μεταξύ του ENQA, της Ευρωπαϊκής Ένωσης Πανεπιστημίων (EUA), της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (EURASHE) και των Εθνικών Ενώσεων Φοιτητών της Ευρώπης (ESIB) σε πιο μόνιμη βάση.

Μέχρι σήμερα, η αξιολόγηση των εθνικών φορέων διασφάλισης της ποιότητας από ισότιμους φορείς υλοποιείται σε 15 χώρες, σχεδόν όλες από τις οποίες είναι κράτη μέλη της ΕΕ.

Στη Δανία, το *Evalueringsinstitut* (Ίδρυμα Αξιολόγησης της Δανίας ή EVA) αξιολογήθηκε από τον σουηδικό *Högskoleverket* (Εθνικό Οργανισμό Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης) την άνοιξη του 2005. Αποστολή του οργανισμού ήταν να αξιολογήσει όλες τις δραστηριότητες του EVA στους τρεις βασικούς τομείς της αξιολόγησης, των δραστηριοτήτων που βασίζονται στη γνώση και των δραστηριοτήτων δημιουργίας εσόδων. Στην αξιολόγησή του, ο οργανισμός έλαβε επίσης υπόψη τις στρατηγικές κατευθύνσεις του EVA, τη διαχείριση και την εσωτερική του οργάνωση καθώς και το εξωτερικό πλαίσιο και τις συνθήκες που διέπουν την εργασία του.

Στη Φινλανδία, οι διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας του *Korkeakoulujen arviointineuvosto, Rådet för utvärdering av högskolorna* (Φινλανδικό Συμβούλιο Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ή FINHEEC) αξιολογήθηκαν το 2002 στο πλαίσιο ενός σκανδιναβικού σχεδίου αμοιβαίας αναγνώρισης των οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας. Η επόμενη αξιολόγηση των δραστηριοτήτων του FINHEEC προγραμματίζεται για το 2008.

Στην Ιρλανδία, η Αρχή Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης αποφάσισε, το Δεκέμβριο του 2006, να ζητήσει από το Ιρλανδικό Συμβούλιο Ποιότητας των Πανεπιστημίων να αναθέσει την εξωτερική αξιολόγησή του για να εξετάσει κατά πόσον είναι σύμφωνο με τα πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές του ENQA. Το Ινστιτούτο Τεχνολογίας του Δουβλίνου έχει ενσωματώσει τα ευρωπαϊκά πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές στις διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητάς του. Τον Ιούνιο του 2006, η Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων ολοκλήρωσε αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας του ιδρύματος για λογαριασμό της Qualifications Authority. Το Νοέμβριο του 2006, πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση της National Qualifications Authority που περιελάμβανε, μεταξύ άλλων, τη συμμόρφωσή της με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές. Το Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (HETAC) ενσωμάτωσε τα ευρωπαϊκά πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές στις πολιτικές του και τα κριτήρια καθορισμού των προτύπων απονομής τίτλων για την επεξεργασία των διπλωμάτων και την ανάθεση αυτού του καθήκοντος στην αρμόδια αρχή και τη διασφάλιση της ποιότητας. Ακόμη, τον Ιούλιο του 2006, η Qualifications Authority ολοκλήρωσε αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο το HETAC ασκεί τα καθήκοντά του και κατά πόσο συμμορφώνεται με τα πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές του ENQA. Το HETAC είναι ο πρώτος ευρωπαϊκός οργανισμός που συμμορφώνεται με αυτά τα πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές.

Στην Ουγγαρία, η *Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság* (Ουγγρική Επιτροπή Διαπίστευσης) διαθέτει μια διεθνή συμβουλευτική επιτροπή με αποστολή να ελέγχει και να αξιολογεί τις αρχές λειτουργίας, τους κανόνες διαδικασίας, τα κριτήρια διαπίστευσης και τις πρακτικές αυτής της επιτροπής.

Στη Σουηδία, ο *Högskoleverket* έχει υποβληθεί σε εξωτερική αξιολόγηση δύο φορές, την τελευταία το 2006, η οποία ήταν συνέχεια της πρώτης αξιολόγησης. Πραγματοποιήθηκε από ομάδα αποτελούμενη από έναν σύμβουλο της Σουηδικής Εθνικής Αρχής Δημοσιονομικής Διαχείρισης, έναν καθηγητή του Πανεπιστημιακού Κολλεγίου Malmö και έναν ανώτερο σύμβουλο του *Statskonsult*, μιας νορβηγικής κρατικής εταιρείας που ειδικεύεται σε θέματα δημόσιας διοίκησης.

Ορισμένες χώρες δήλωσαν ότι έχουν προγραμματίσει αξιολόγηση των εθνικών οργανισμών τους διασφάλισης της ποιότητας από ισότιμους φορείς κατά τα επόμενα έτη.

Στην Αυστρία, ο *Österreichische Qualitätssicherungsagentur* (Εθνικός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας) θα υποβληθεί το 2007 σε αξιολόγηση από ισότιμο φορέα με συντονισμό του ENQA. Η αξιολόγηση των άλλων δύο φορέων (*Fachhochschulrat* και *Akkreditierungsrat*) με βάση τις εθνικές κατευθυντήριες γραμμές αξιολόγησης που συνέταξε το ENQA θα πραγματοποιηθεί επίσης το ίδιο έτος.

Ο *Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie*, ο κοινός ολλανδο-φλαμανδικός φορέας διασφάλισης της ποιότητας, θα υποβληθεί σε αξιολόγηση από ισότιμο φορέα το 2007.

Το εσθονικό *Kõrghariduse Hindamise Nõukogu* (Συμβούλιο Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης) θα υποβληθεί σε αξιολόγηση από ισότιμο φορέα το 2008.

Σύμφωνα με το νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Λετονία (που αναμένεται να εγκριθεί το 2007), το *Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs* (Κέντρο Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης) θα υποβληθεί επίσης σε αξιολόγηση από ισότιμο φορέα όταν συσταθεί.

Ο νορβηγικός *Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen* (Εθνικός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας στην Εκπαίδευση) δεν έχει ακόμη υποβληθεί σε αξιολόγηση από ισότιμο φορέα. Σχεδιάζεται, ωστόσο, η εξωτερική του αξιολόγηση την άνοιξη του 2007.

Στη Ρουμανία, προγραμματίζεται η περιοδική αξιολόγηση του *Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior* (Ρουμανικός Οργανισμός για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση) από ισότιμους οργανισμούς μέλη του ENQA.

Στην Ισπανία, ο *Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación* και ο *Agència per la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya* (Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας της Καταλονίας) θα αξιολογηθεί από ισότιμο φορέα του ENQA το 2007.

Διάγραμμα ΣΤ3: Αξιολόγηση εθνικών (ή περιφερειακών) οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας από ισότιμους φορείς, 2006/07

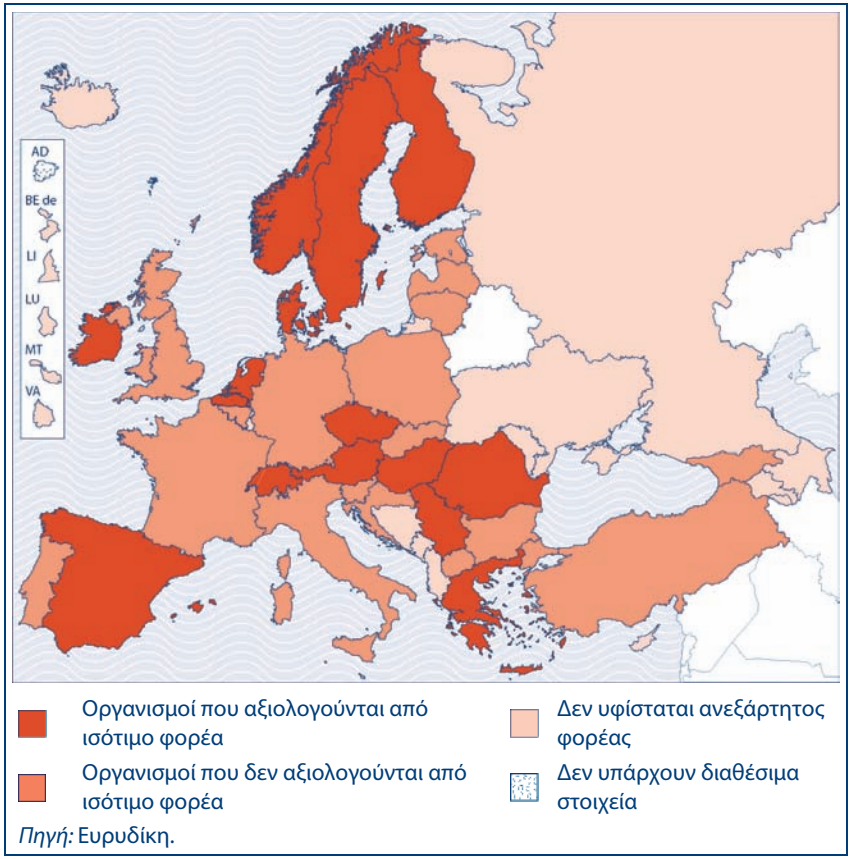

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα ΣΤ3)

Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που έχουν υποβληθεί στην BFUG για την Έκθεση απογραφής του 2007.
Εσθονία: Η πρώτη αξιολόγηση από ισότιμο φορέα προγραμματίζεται για το 2008.
Αγία Έδρα: επιτροπή διεθνών συμβούλων σε συνεργασία με μια άλλη ομάδα ομολόγων / συμβούλων στηρίζει τις εργασίες εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας που πραγματοποιεί το γραφείο *Congregatio de Institutione Catholica*.
Κάτω Χώρες: Ο χάρτης απεικονίζει την κατάσταση του κοινού Ολλανδο-φλαμανδικού Οργανισμού Διαπίστευσης.
Σλοβενία: Ο χάρτης απεικονίζει την κατάσταση του *Svet za visoko šolstvo Republike Slovenije* (Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Δημοκρατίας της Σλοβενίας) και του *Nacionalna komisija za kvaliteto visokega šolstva* (Εθνική Επιτροπή Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης).

Οι μισές περίπου χώρες διαθέτουν ανεξάρτητο φορέα διασφάλισης της ποιότητας ο οποίος είναι μέλος του ENQA

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση συστάθηκε το 2000 με στόχο να προωθήσει τη δημιουργία εθνικών συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και να ενισχύσει την ευρωπαϊκή συνεργασία σε αυτό τον τομέα. Το Νοέμβριο του 2004, το Δίκτυο μετατράπηκε σε **Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση** (ENQA). Περισσότεροι από 40 οργανισμοί διασφάλισης της ποιότητας και ενώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν ενταχθεί στην ένωση μέχρι σήμερα.

Στόχος της ENQA είναι η διάδοση πληροφοριών, εμπειριών, ορθών πρακτικών και νέων εξελίξεων στον τομέα της αξιολόγησης και της διασφάλισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, περιλαμβανομένων των δημόσιων αρχών, των ΑΕΙ/ΤΕΙ και των οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας.

Η συμμετοχή στην ENQA είναι ανοικτή σε όλους τους εθνικούς φορείς διασφάλισης της ποιότητας των κρατών που έχουν υπογράψει τη Διακήρυξη της Μπολόνιας. Η ENQA έχει δύο τύπους μελών: τα πλήρη μέλη και τα υποψήφια μέλη.

Για να γίνει αποδεκτός ως **πλήρες μέλος** ένας φορέας πρέπει να πληροί διάφορα κριτήρια που καθόρισε η ENQA (παραδείγματος χάρη, πρέπει να είναι ανεξάρτητος, αναγνωρισμένος από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές και να ικανοποιεί τα πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές της ENQA για τη διασφάλιση της ποιότητας. Ακόμη, ο φορέας πρέπει να έχει τεθεί σε λειτουργία πριν από τουλάχιστον δύο έτη.

Εάν ο υποψήφιος φορέας δεν ικανοποιεί όλα τα κριτήρια, είναι δυνατό να του παραχωρηθεί η ιδιότητα του **υποψήφιου μέλους.** Εντούτοις, η αίτηση πρέπει να επανεξεταστεί το πολύ μετά από δύο έτη. Εάν τότε πληρούνται όλα τα κριτήρια, ο εθνικός οργανισμός γίνεται πλήρες μέλος. Εάν οι απαιτήσεις εξακολουθούν να μην πληρούνται, η αίτηση δεν είναι αποδεκτή και ο οργανισμός πρέπει να περιμένει για άλλα δύο έτη πριν υποβάλει και νέα αίτηση μέλους της ENQA.

Οι μισές σχεδόν χώρες που υπέγραψαν τη Διακήρυξη της Μπολόνιας έχουν έναν ανεξάρτητο εθνικό φορέα ο οποίος είναι μέλος της ENQA: 20 χώρες έχουν φορέα που είναι πλήρες μέλος, ενώ 8 χώρες έχουν φορέα που είναι υποψήφιο μέλος.

Πρέπει να επισημανθεί ότι ορισμένες χώρες διαθέτουν περισσότερους από έναν φορείς διασφάλισης της ποιότητας οι οποίοι συμμετέχουν στις εργασίες της ENQA. Αυτό αφορά την Αυστρία, το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιρλανδία, τις Κάτω Χώρες και την Ισπανία. Για περισσότερες πληροφορίες αναφορικά με την κατάσταση σε αυτές τις χώρες, βλ. Παράρτημα 1 (στο τέλος της παρούσας έκδοσης).

Η *Państwowa Komisja Akredytacyjna* (Κρατική Επιτροπή Διαπίστευσης) της Πολωνίας έχει υποβάλει αίτηση πλήρους μέλους της ENQA. Ο κροατικός *Agencija za znanost i visoko obrazovanje* υπέβαλε επίσημη αίτηση πλήρους μέλους της ENQA τον Ιανουάριο του 2007. Η *Komisija za akreditaciju I proveru kvaliteta* (Επιτροπή Διαπίστευσης και Αξιολόγησης της Ποιότητας) της Σερβίας υπέβαλε επίσημη αίτηση μέλους στις 22 Φεβρουαρίου 2007.

Επτά χώρες (Γεωργία, Ελλάδα, Λιθουανία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας, Ρουμανία, Σλοβενία και Τουρκία) διαθέτουν ανεξάρτητο εθνικό φορέα που δεν είναι μέλος της ENQA. Τρεις από τους φορείς αυτούς ετοιμάζονται να υποβάλουν αίτηση μέλους. Το *Ganatlebis akreditaciis erovnuli centri* της Γεωργίας θα υποβάλει αίτηση μέλους το 2007. Η *Αρχή Διασφάλισης Ποιότητας* της Ελλάδας και ο *Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior* της Ρουμανίας ετοιμάζονται επίσης να υποβάλουν αίτηση. Οι υπόλοιπες τέσσερις χώρες δεν σχεδιάζουν άμεσα να υποβάλουν αίτηση.

Στη Γενική Συνέλευση της ENQA το Σεπτέμβριο του 2006, δημιουργήθηκαν δύο άλλοι τύποι επίσημων σχέσεων με φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της διασφάλισης της ποιότητας. Πρώτα, κάθε οργανισμός που είναι επίσημα αναγνωρισμένος ή εκδηλώνει ενδιαφέρον για θέματα διασφάλισης της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να γίνει **συνδεδεμένος φορέας.** Δεύτερον, κάθε δίκτυο οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας επίσημα αναγνωρισμένο ή οποιαδήποτε άλλη ευρύτερη οργάνωση που ενδιαφέρεται για θέματα διασφάλισης της ποιότητας μπορεί να γίνει **θυγατρικός οργανισμός** της ENQA. Αν και οι φορείς αυτοί δεν μπορούν να θεωρούνται ως μέλη της ENQA, μπορούν να λαμβάνουν τις δημοσιεύεις της ENQA και να παρακολουθούν τα σεμινάρια και τα συνέδρια πρακτικής άσκησης που οργανώνει η ENQA.

Διάγραμμα ΣΤ4: Συμμετοχή των εθνικών (ή περιφερειακών) φορέων διασφάλισης της ποιότητας στην ENQA, 2006/07

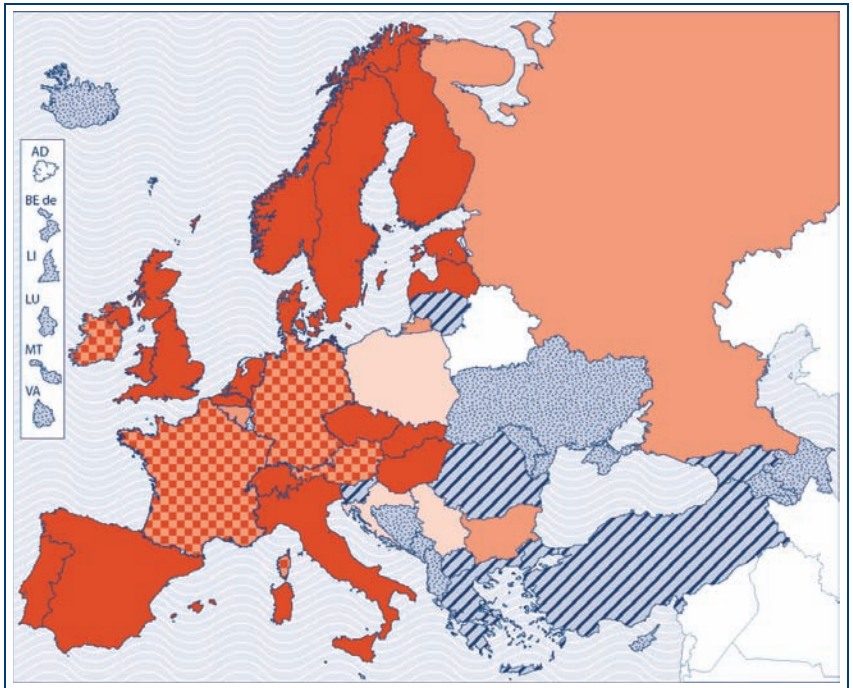

Χώρα με φορέα ΔΠ

- που είναι πλήρες μέλος
- που είναι υποψήφιο μέλος
- που έχει υποβάλει επίσημη αίτηση μέλους

Επιλέξιμη χώρα

- με ανεξάρτητο εθνικό φορέα
- χωρίς ανεξάρτητο εθνικό φορέα
- δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα ΣΤ4)

Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.
Κύπρος: Το *Συμβούλιο Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης – Πιστοποίησης* που αξιολογεί τα ιδιωτικά ιδρύματα είναι πλήρες μέλος.
Κάτω Χώρες: Ο χάρτης απεικονίζει την κατάσταση του *Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie*.
Τουρκία: Το *Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu* προτίθεται να υποβάλει αίτηση μέλους στην ENQA.

Επεξηγηματική σημείωση

Οι χώρες που διαθέτουν περισσότερους από έναν φορείς παρουσιάζονται με τετραγωνίδια διαφορετικού χρώματος, εάν οι φορείς έχουν διαφορετικό καθεστώς.

Οι φορείς διασφάλισης της ποιότητας πολλών χωρών της ΕΕ είναι επίσης και μέλη άλλων διεθνών δικτύων διασφάλισης της ποιότητας

Εκτός από την ENQA υπάρχουν και ορισμένα άλλα δίκτυα διασφάλισης της ποιότητας με περιφερειακή, ευρωπαϊκή ή διεθνή διάσταση. Πολλές από τις χώρες οι οποίες καλύπτονται από την παρούσα έκθεση συμμετέχουν στις εργασίες ενός ή περισσότερων από αυτά τα δίκτυα.

Το **International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education** (INQAAHE) (Διεθνές Δίκτυο Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση) δημιουργήθηκε το 1991. Έχει περίπου 180 μέλη από όλο τον κόσμο. Όλες σχεδόν οι χώρες της ΕΕ και της ΕΖΕΣ συμμετέχουν στις δραστηριότητες αυτού του δικτύου με έναν ή περισσότερους φορείς διασφάλισης της ποιότητας. Ο βασικός στόχος του INQAAHE είναι η συλλογή και διάδοση πληροφοριών για τις τρέχουσες και εν δυνάμει εξελίξεις της θεωρίας και πρακτικής στους τομείς της αξιολόγησης, βελτίωσης και διατήρησης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Το **Network of Central and Eastern European Quality Assurance Agencies in Higher Education** (CEEN) (Δίκτυο Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης) ιδρύθηκε το 2001 και συστάθηκε επίσημα μετά από ένα έτος. Στις εργασίες του συμμετέχουν 19 περιφερειακοί ή εθνικοί οργανισμοί διασφάλισης της ποιότητας από 16 χώρες ή περιοχές της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Αλβανία, Αυστρία, Βουλγαρία, Κροατία, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Γερμανία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας, Πολωνία, Ρουμανία, Ρωσία, Σλοβακία και Σλοβενία).

Το **Nordic Quality Assurance Network in Higher Education** (NOQA) (Σκανδιναβικό Δίκτυο Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση) λειτουργεί από το 1992. Δημιουργήθηκε από τις πέντε σκανδιναβικές χώρες και τους αντίστοιχους εθνικούς οργανισμούς αξιολόγησης και διασφάλισης της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: το Δανικό Ίδρυμα Αξιολόγησης (EVA), Το Φινλανδικό Συμβούλιο Αξιολόγησης Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (FINHEEC), το Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών και Πολιτισμού της Ισλανδίας, το Νορβηγικό Οργανισμό Διασφάλισης της Ποιότητας στην Εκπαίδευση (NOKUT) και το Σουηδικό Εθνικό Οργανισμό Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης *(Högskoleverket)*. Βασικοί στόχοι του NOQA είναι να αναπτυχθεί ένας κοινός τρόπος κατανόησης των διαφορετικών απόψεων στην Σκανδιναβία για θέματα που συνδέονται με τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Χαρακτηριστική περίπτωση μικρού περιφερειακού δικτύου φορέων διασφάλισης της ποιότητας είναι το **D-A-CH**, ένα δίκτυο για τις γερμανόφωνες χώρες. Το δίκτυο αυτό έχει τέσσερις οργανώσεις μέλη από την Αυστρία, τη Γερμανία και την Ελβετία.

Η **Joint Quality Initiative** (JQI) (Κοινή Πρωτοβουλία Ποιότητας) δημιουργήθηκε στα τέλη του 2001 και είναι ένα άτυπο δίκτυο διασφάλισης της ποιότητας και διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών bachelor και master στην Ευρώπη. Στην πρωτοβουλία συμμετέχουν 23 φορείς διασφάλισης της ποιότητας από 12 ευρωπαϊκές χώρες ή περιοχές: Αυστρία, Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου, Δανία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Κάτω Χώρες, Νορβηγία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία και Ηνωμένο Βασίλειο.

Η **European Consortium for Accreditation in Higher Education** (ECA) (Ευρωπαϊκή Κοινοπραξία για τη Διαπίστευση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση) συστάθηκε το Νοέμβριο του 2003. Στόχος της κοινοπραξίας είναι η αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων διαπίστευσης των συμμετεχόντων πριν από το τέλος του 2007. Τα μέλη της κοινοπραξίας προέρχονται από 10 ευρωπαϊκές χώρες ή περιφέρειες: Αυστρία, Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Κάτω Χώρες, Νορβηγία, Πολωνία, Ισπανία και Ελβετία.

Δίκτυα διασφάλισης της ποιότητας στο Διαδίκτυο

European Association for Quality Assurance in Higher Education (Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Διασφάλιση της Ποιότητας την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση)
http://www.enqa.eu

International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education (Διεθνές Δίκτυο Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση)
http://www.inqaahe.org

Network of Central and Eastern European Quality Assurance Agencies in Higher Education (Δίκτυο Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης)
http://www.ceenetwork.hu

Nordic Quality Assurance Network in Higher Education (Σκανδιναβικό Δίκτυο Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
http://www.noqa.net

Joint Quality Initiative (Κοινή Πρωτοβουλία για την Ποιότητα)
http://www.jointquality.org

European Consortium for Accreditation in Higher Education (Ευρωπαϊκή Κοινοπραξία για Διαπίστευση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση)
http://www.ecaconsortium.net

ΤΜΗΜΑ Ζ: ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Τα πρότυπα και οι κατευθυντήριες γραμμές για τη διασφάλιση της ποιότητας που ανέπτυξε η ENQA και εγκρίθηκαν από τη σύνοδο υπουργών του Μπέργκεν το 2005 καταδεικνύουν τη θεμελιώδη σημασία της αυτονομίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε θέματα διασφάλισης της ποιότητας.

Κατά συνέπεια, η βασική ευθύνη για την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών και την αξιολόγησή της ανήκει στα ίδια τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επειδή, ωστόσο, τα ιδρύματα που χρηματοδοτούνται από το κράτος είναι υπόλογα στην κοινωνία, η ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πρέπει να είναι διασφαλισμένη. Κατά συνέπεια, στόχος των προτύπων και κατευθυντήριων γραμμών είναι να βοηθηθούν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα να διαχειρίζονται την ποιότητά τους. Τα ιδρύματα και οι ίδιοι οργανισμοί πρέπει να καθορίσουν τις ειδικές διαδικασίες σε συνάρτηση με την ιδιαίτερη κατάσταση του καθενός και γι' αυτό το λόγο οι συστάσεις της ENQA δεν έχουν περιλάβει καμία λεπτομερή «διαδικασία».

Στόχος της παρούσας ανάλυσης είναι να καταγράψει αν οι εκπαιδευτικές αρχές εκδίδουν **κανονισμούς για την οργάνωση της διασφάλισης της ποιότητας** με στόχο τη στήριξη των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (και ενδεχομένως να ενισχυθεί το πολιτικό μήνυμα των κατευθύνσεων οι οποίες υιοθετήθηκαν στο Μπέργκεν) ή αν παρέχουν απόλυτη ή μερική ελευθερία στα εκπαιδευτικά ιδρύματα να επεξεργάζονται δικές τους μεθόδους διασφάλισης της ποιότητας.

Η εσωτερική και εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας είναι υποχρεωτική στις περισσότερες χώρες

Σε όλες σχεδόν τις συμβαλλόμενες χώρες, οι ρυθμίσεις των εκπαιδευτικών αρχών αναφέρουν ότι η εσωτερική διασφάλιση της ποιότητας είναι υποχρεωτική. Δεν υπάρχουν ρητές διατάξεις γι' αυτό το θέμα στην Αλβανία, την Ανδόρα, την Αρμενία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, την Κύπρο, τη Δανία και το Λουξεμβούργο· παρόλα αυτά, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ενθαρρύνονται σε αυτές τις χώρες να αναπτύσσουν δραστηριότητες εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας.

Στην Αλβανία, η διαδικασία εσωτερικής αξιολόγησης ελέγχεται από τον κρατικό οργανισμό διαπίστευσης. Δεν είναι υποχρεωτικό για τα πανεπιστήμια να εφαρμόζουν σύστημα εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας· εάν, όμως, διαθέτουν τέτοιο σύστημα, αυτό λαμβάνεται υπόψη κατά τη διαδικασία της διαπίστευσης.

Διάγραμμα Z1: Καθεστώς εσωτερικής και εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας, 2006/07

Z1α: Εσωτερική διασφάλιση ποιότητας

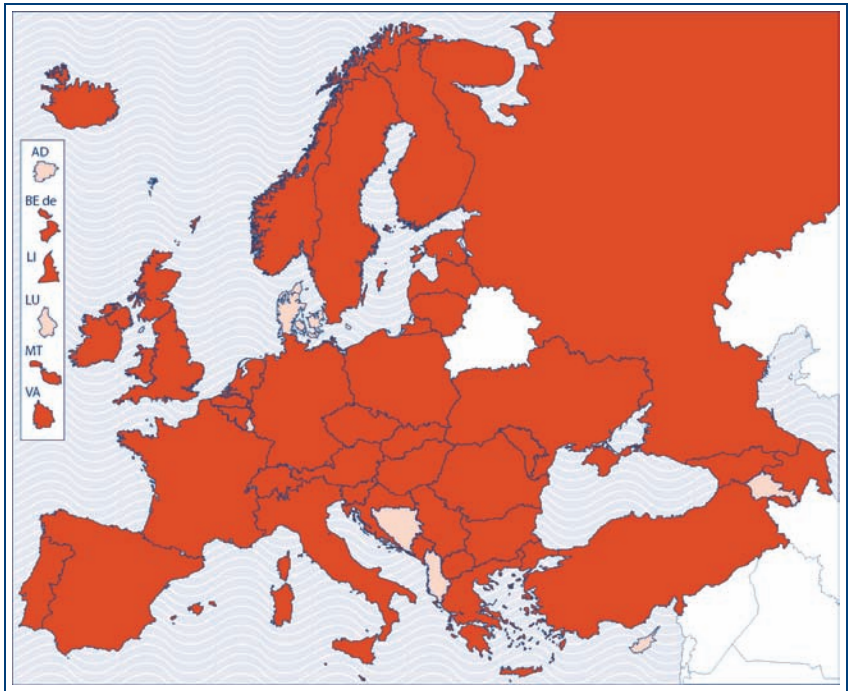

Πηγή: Ευρυδίκη.

Z1β: Εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας

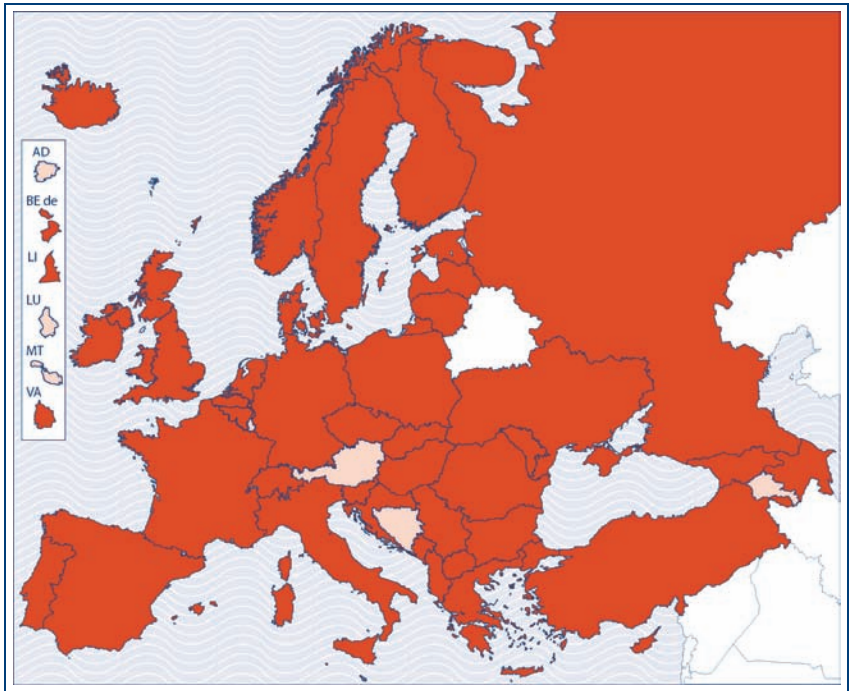

Πηγή: Ευρυδίκη

Συμπληρωματική σημείωση (Διάγραμμα Z1)

Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής του 2007

Στη Δανία, η εσωτερική αξιολόγηση δεν ρυθμίζεται από κανένα επίσημο έγγραφο. Εντούτοις, θεωρείται ότι αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ετήσιας αναπτυξιακής στρατηγικής την οποία τα εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν.

Αν και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα του Ηνωμένου Βασιλείου (Αγγλία, Ουαλία και Βόρεια Ιρλανδία) έχουν την πλήρη ευθύνη για την οργάνωση της εσωτερικής τους αξιολόγησης, για τη διενέργεια εξωτερικής αξιολόγησης απαιτείται έκθεση εσωτερικής αξιολόγησης.

Σε πολλές χώρες, οι διάφορες πτυχές της οργάνωσης του συστήματος εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας δεν καθορίζονται λεπτομερώς από την αρμόδια εκπαιδευτική αρχή, αλλά είναι της αρμοδιότητας των ίδιων των ιδρυμάτων. Τα ιδρύματα συχνά καθορίζουν το πεδίο της αξιολόγησης καθώς και τις διαδικασίες και τη συχνότητα αξιολόγησης και αποφασίζουν ποιος πρέπει να λάβει μέρος στη διαδικασία.

Η **εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας** είναι υποχρεωτική ή συνιστάται στις περισσότερες συμβαλλόμενες χώρες, εκτός από την Ανδόρα, την Αρμενία, την Αυστρία (όσον αφορά τα πανεπιστήμια), τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Λουξεμβούργο και τη Μάλτα. Στην Κύπρο είναι υποχρεωτική μόνο για τα ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η μη ύπαρξη ρυθμίσεων των κεντρικών αρχών δεν σημαίνει ότι το κάθε ίδρυμα δεν οφείλει να θεσπίζει δικούς του δεσμευτικούς κανόνες στο δικό του επίπεδο λήψης αποφάσεων που συμμορφώνονται πλήρως με τα πρότυπα της ENQA. Αυτές οι ρυθμίσεις σε επίπεδο ιδρυμάτων δεν είναι δυνατό να ληφθούν υπόψη στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης.

Εσωτερική διασφάλιση της ποιότητας: η υποχρεωτική συμμετοχή των φοιτητών είναι περισσότερο συχνή από τη συμμετοχή άλλων φορέων

Οι κατευθυντήριες γραμμές της ENQA αναφέρουν ρητά ότι η συμμετοχή των φοιτητών στις δραστηριότητες εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας είναι πολύ σημαντική. Διάφοροι άλλοι φορείς, όπως οι οργανώσεις εργοδοτών και εκπρόσωποι της αγοράς εργασίας, πρέπει επίσης να έχουν τη δυνατότητα να κοινοποιούν τις απόψεις τους στα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Σε όλες σχεδόν τις χώρες στις οποίες η εσωτερική διασφάλιση της ποιότητας είναι υποχρεωτική για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι εκπαιδευτικές αρχές θεσπίζουν επίσημους κανόνες αναφορικά με τους φορείς που πρέπει να συμμετέχουν σε αυτές τις διαδικασίες.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, πρόκειται για τις διαχειριστικές αρχές των ιδρυμάτων, το διδακτικό προσωπικό και τους φοιτητές.

Μόνο η Αυστρία (όσον αφορά τα πανεπιστήμια), η Κροατία και η Μάλτα δεν καθορίζουν καθόλου ποιοι πρέπει να συμμετέχουν στη διαδικασία.

Η συμμετοχή και των πέντε ομάδων φορέων (διαχειριστικοί φορείς, διδακτικό προσωπικό, φοιτητές, εξωτερικοί σύμβουλοι και άλλοι ενδιαφερόμενοι) είναι υποχρεωτική ή συνιστάται σε εννέα χώρες ή περιφέρειες.

Διάφορες χώρες προσδιορίζουν τους φορείς οι οποίοι πρέπει να συμμετέχουν στη διαδικασία εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας, αλλά δεν περιλαμβάνουν σε αυτούς τους φοιτητές (Τσεχική Δημοκρατία, Αγία Έδρα, Ιταλία, Σλοβακία και Ισπανία).

Σύμφωνα με τους κανονισμούς, άλλοι φορείς, όπως επαγγελματικοί φορείς ή οργανώσεις εργοδοτών απαιτείται να συμμετέχουν στην εσωτερική διασφάλιση της ποιότητας στην Αυστρία (για τα *Fachhochschulen*), το Βέλγιο, την Εσθονία, τη Φινλανδία, την Αγία Έδρα, το Λιχτενστάιν, τη Λιθουανία, τη Μολδαβία, την Πορτογαλία, τη Ρουμανία, τη Ρωσία, τη Σλοβακία και ο Ηνωμένο Βασίλειο.

Σε ορισμένες χώρες, η συμμετοχή εξωτερικών συμβούλων είναι επίσης υποχρεωτική. Στην Ιταλία, η απαίτηση συμμετοχής στις διαδικασίες εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας αφορά αποκλειστικά τους εξωτερικούς συμβούλους.

Διάγραμμα Z2: Συμμετοχή στη διαδικασία εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας, 2006/07

	Διοίκηση	Ακαδημαϊκό προσωπικό	Φοιτητές	Εξωτερικοί σύμβουλοι	Άλλοι φορείς
AD					
AL					
AM					
AT 1	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗
2	●	●	●	●	●
AZ	:	:	:	⊗	:
BA					
BE de	●	●	●	●	●
BE fr	●	●	●	⊗	●
BE nl	⊗	⊗	●	●	■
BG	●	●	●	●	⊗
CH	●	●	●	⊗	⊗
CY					
CZ	●	⊗	⊗	⊗	⊗
DE	●	●	●	■	⊗
DK					
EE	■	■	●	■	●
EL	■	●	●	⊗	⊗
ES	●	●	⊗	❍	⊗
FI	●	●	●	■	■
FR	●	●	●	●	⊗
GE	●	●	●	■	⊗
HR	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗
HU	●	●	●	❍	❍
IE	●	●	●	●	⊗
IS	●	●	●	●	⊗
IT	⊗	⊗	⊗	●	⊗
LI	■	●	●	❍	■
LT	●	●	●	⊗	●
LU					
LV	●	●	●	⊗	⊗
MD	●	●	●	●	●
ME	●	●	●	⊗	⊗
MK	●	●	●	⊗	⊗
MT	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗
NL	⊗	⊗	●	●	⊗
NO	●	●	●	⊗	❍
PL	⊗	⊗	●	⊗	⊗
PT	●	●	●	■	■
RO	●	●	●	●	●
RS	:	:	●	:	:
RU	●	●	■	■	■
SE	●	●	●	⊗	⊗
SI	●	●	●	⊗	⊗
SK	●	●	⊗	●	■
TR	●	●	●	■	⊗
UA	:	:	●	:	:
UK	●	●	●	●	●
VA	●	●	❍	●	●

● Υποχρεωτική ■ Συνιστώμενη ❍ Προαιρετική

⊗ Δεν υπάρχει ειδική ρύθμιση γι' αυτό το θέμα : Μη διαθέσιμα στοιχεία

Δεν υπάρχουν ρυθμίσεις για το καθεστώς της εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Z2)

Αυστρία: 1) Πανεπιστήμια, 2) *Fachhochschulen*.

Δανία: Ο νόμος για τα πανεπιστήμια προβλέπει ότι οι φοιτητές πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διενεργούμενες αξιολογήσεις. Υπεύθυνοι για τη διασφάλιση της ποιότητας είναι η επιτροπή σπουδών (που αποτελείται από εκπροσώπους των φοιτητών και του ερευνητικού προσωπικού) και ο διευθυντής σπουδών. Ο νόμος για τα πανεπιστήμια δεν κάνει διάκριση ανάμεσα στην εσωτερική και την εξωτερική αξιολόγηση.

Ιρλανδία: Οι παρουσιαζόμενες πληροφορίες αναφέρονται αποκλειστικά στα μη πανεπιστημιακά ιδρύματα. Στην περίπτωση των πανεπιστημίων, συνιστάται η συμμετοχή της διοίκησης και άλλων φορέων

Το πεδίο της εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας

Το πεδίο της εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας μπορεί ασφαλώς να καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων. Τα πρότυπα και οι κατευθυντήριες γραμμές της ENQA δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη διασφάλιση της ποιότητας της αξιολόγησης των φοιτητών, του διδακτικού προσωπικού και άλλων πόρων και παιδαγωγικών μέσων που διατίθενται στους φοιτητές.

Οι διαδικασίες αξιολόγησης πρέπει να είναι κατάλληλες και να βασίζονται σε σαφή κριτήρια. Τα ιδρύματα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι το διδακτικό προσωπικό τους διαθέτει τα απαραίτητα προσόντα και ότι διατίθενται επαρκείς πόροι για τη στήριξη της μάθησης για κάθε πρόγραμμα. Στους πόρους περιλαμβάνονται βιβλιοθήκες, εξοπλισμός πληροφορικής ή η στήριξη από ειδικούς συμβούλους προσανατολισμού και άλλους συμβούλους.

Οι ρυθμίσεις των περισσότερων χωρών σχετικά με το αντικείμενο της εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας καλύπτουν όλα αυτά τα ζητήματα. Στη Γερμανόφωνη Κοινότητα του Βελγίου οι ρυθμίσεις καλύπτουν αποκλειστικά τη διασφάλιση ποιότητας των μεθόδων αξιολόγησης των φοιτητών. Στην Ιταλία καλύπτουν μόνο τους παιδαγωγικούς πόρους και στη Μάλτα οι ρυθμίσεις αφορούν μόνο τα τυπικά προσόντα του διδακτικού προσωπικού.

Διάγραμμα Z3: Το πεδίο της εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας, όπως ορίζεται από τα πρότυπα της ENQA, 2006/07

	Μέθοδοι αξιολόγησης των φοιτητών	Τυπικά προσόντα διδακτικού προσωπικού	Καταλληλοι πόροι για τη διευκόλυνση της μάθησης		Μέθοδοι αξιολόγησης των φοιτητών	Τυπικά προσόντα διδακτικού προσωπικού	Καταλληλοι πόροι για τη διευκόλυνση της μάθησης
AD				**IS**	●	●	●
AL				**IT**	⊗	⊗	●
AM				**LI**	●	●	●
AT	●	●	●	**LT**	●	●	●
AZ	●	●	●	**LU**			
BA				**LV**	●	●	●
BE de	●	⊗	⊗	**MD**	●	●	●
BE fr	●	●	●	**ME**	●	●	●
BE nl	●	●	●	**MK**	:	●	:
BG	●	●	●	**MT**	⊗	●	⊗
CH	●	●	●	**NL**	⊗	⊗	⊗
CY				**NO**	●	●	●
CZ	■	■	■	**PL**	●	●	●
DE	●	●	●	**PT**	●	■	❍
DK				**SE**	●	●	●
EE	⊗	●	●	**RO**	●	●	●
EL	●	●	●	**RS**	●	:	:
ES	❍	●	●	**RU**	■	●	●
FI	●	●	●	**SI**	⊗	⊗	⊗
FR	●	●	●	**SK**	●	●	●
GE	●	●	●	**TR**	●	●	●
HR	●	●	●	**UA**	:	:	:
HU	●	●	●	**UK**	●	⊗	●
IE	●	●	●	**VA**	⊗	●	●

● Υποχρεωτικό ■ Συνιστώμενο ❍ Προαιρετικό

⊗ Δεν υπάρχει ρύθμιση για ειδικά θέματα : Μη διαθέσιμα στοιχεία

Δεν υπάρχουν ρυθμίσεις για το καθεστώς της εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Z3):

Αζερμπαϊτζάν: Τα δεδομένα προέρχονται από τις εθνικές εκθέσεις που έχουν υποβληθεί στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.

Ιρλανδία: Τα παρουσιαζόμενα στοιχεία αφορούν αποκλειστικά τα μη πανεπιστημιακά ιδρύματα. Στην περίπτωση των πανεπιστημίων, συνιστάται να λαμβάνονται υπόψη τα τυπικά προσόντα του διδακτικού προσωπικού και οι απαραίτητοι πόροι για τη στήριξη της διαδικασίας μάθησης.

Συχνά είναι απαραίτητη η δημοσιοποίηση στοιχείων για τα εκπαιδευτικά ιδρύματα

Τα πρότυπα διασφάλισης της ποιότητας που εγκρίθηκαν στο Μπέργκεν δίνουν έμφαση σε ένα άλλο στοιχείο, ότι τα ιδρύματα είναι υπεύθυνα για να παρέχουν τακτική αντικειμενική ενημέρωση για τα προγράμματα σπουδών τους, τους τίτλους σπουδών που απομένουν και τις διαδικασίες αξιολόγησης των φοιτητών. Οι πληροφορίες αυτές πρέπει να δημοσιοποιούνται.

Οι περισσότερες από τις μισές χώρες έχουν εκδώσει διατάξεις σχετικά με τις πληροφορίες που πρέπει να δημοσιοποιούν τα AEI/TEI. Οι κανονισμοί γενικά ορίζουν ότι τα κριτήρια αξιολόγησης των φοιτητών καθώς και πληροφορίες για τα προγράμματα και τους τίτλους σπουδών πρέπει να δημοσιοποιούνται. Εντούτοις, η υποχρέωση των ιδρυμάτων να δημοσιοποιούν αυτές τις πληροφορίες αφορά συχνότερα τις πληροφορίες για τα προγράμματα και τους τίτλους σπουδών και λιγότερο τα κριτήρια αξιολόγησης των φοιτητών.

Διάγραμμα Z4: Δημοσιοποίηση πληροφοριών για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, 2006/07

Z4α: Κριτήρια αξιολόγησης φοιτητών

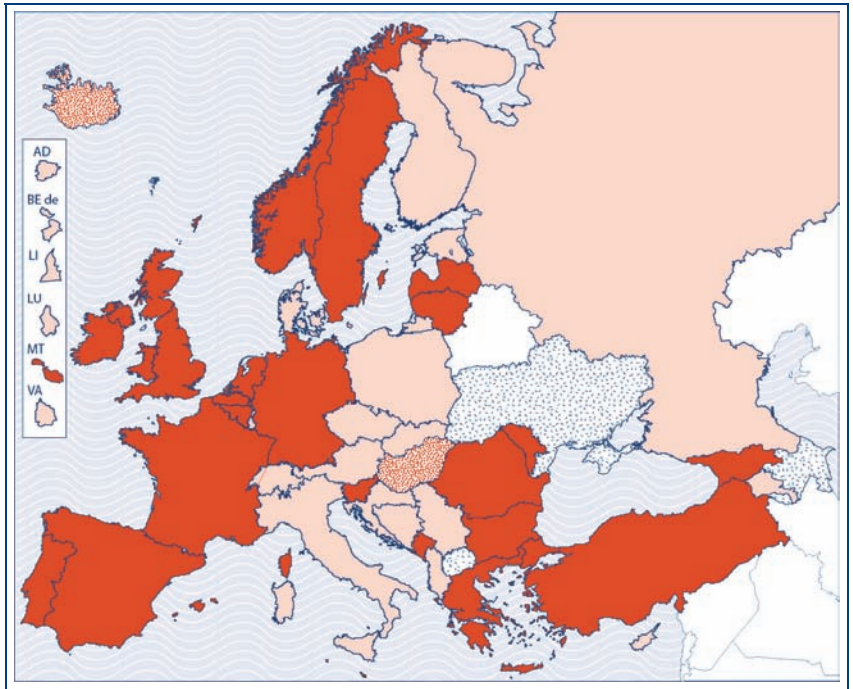

Πηγή: Ευρυδίκη.

Z4β: Πληροφορίες για τα προγράμματα και τους τίτλους σπουδών

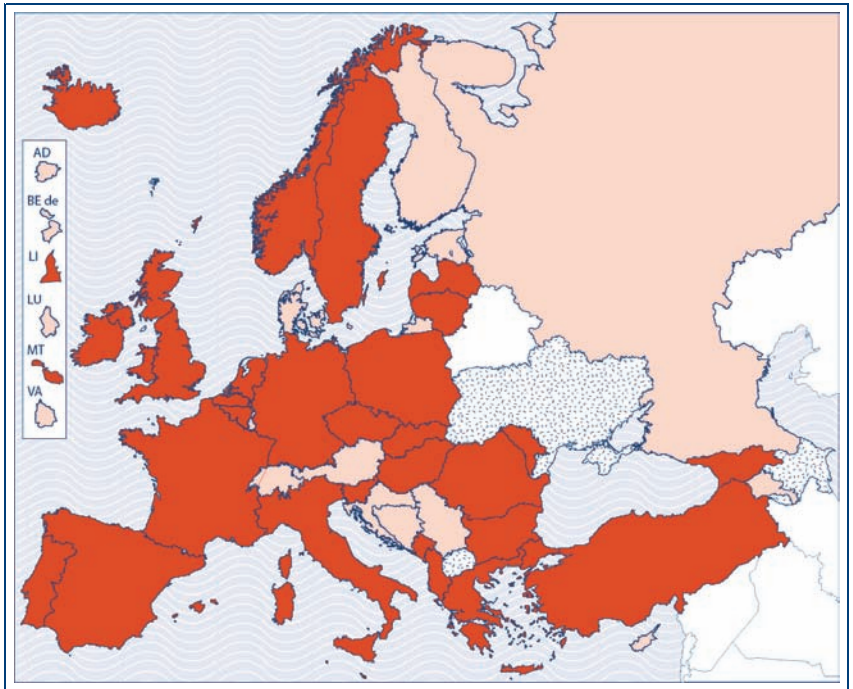

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Z4)

Αυστρία: Οι παρουσιαζόμενες πληροφορίες αφορούν αποκλειστικά τα πανεπιστήμια. Στην περίπτωση των *Fachhochschulen*, πρέπει να δημοσιοποιούνται οι πληροφορίες για τα κριτήρια αξιολόγησης των φοιτητών και για τα προγράμματα και τους τίτλους σπουδών

Λετονία: Τα κριτήρια αξιολόγησης είναι γενικά τα ίδια για όλα τα προγράμματα σπουδών και καθορίζονται σε κανονισμούς για το πρόγραμμα σπουδών για κάθε τύπο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Τα αποτελέσματα της εσωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας και οι επιτόπου επισκέψεις χρησιμοποιούνται συχνά για τις διαδικασίες εξωτερικής αξιολόγησης

Οι κατευθυντήριες γραμμές της ENQA τονίζουν με έμφαση ότι η εξωτερική αξιολόγηση της ποιότητας πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα αποτελέσματα των προηγούμενων διαδικασιών εσωτερικής αξιολόγησης, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμη βάση, ακόμη και να διευκολύνουν τη διαδικασία εξωτερικής αξιολόγησης.

Διάγραμμα Z5: Χρησιμοποίηση των αποτελεσμάτων των εσωτερικών διαδικασιών για την εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας, 2006/07

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Z5)

Αλβανία: Εάν το ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχει εφαρμόσει σύστημα εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας, αυτό λαμβάνεται υπόψη και κατά τη διαδικασία διαπίστευσης.
Αυστρία: Οι παρουσιαζόμενες πληροφορίες αφορούν αποκλειστικά τα πανεπιστήμια. Στην περίπτωση των *Fachhochschulen*, η χρησιμοποίηση των αποτελεσμάτων των εσωτερικών διαδικασιών είναι υποχρεωτική.
Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.
Κύπρος: Μόνο ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευση.

Σε όλες τις χώρες στις οποίες η εξωτερική αξιολόγηση της ποιότητας είναι υποχρεωτική ή συνιστάται, οι κανονισμοί αναφέρουν ότι τα αποτελέσματα της εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας πρέπει να χρησιμοποιούνται και στις εξωτερικές διαδικασίες.

Το έγγραφο της ENQA θεωρεί ότι οι επιτόπου επισκέψεις είναι χρήσιμο εργαλείο της διαδικασίας αξιολόγησης. Η επιτόπου επίσκεψη είναι υποχρεωτική ή συνιστάται στις περισσότερες χώρες, εκτός από εκείνες στις οποίες δεν υπάρχουν διατάξεις για την εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας (Ανδόρα, Λουξεμβούργο και Μάλτα) και εκείνες οι οποίες έχουν ειδικούς κανονισμούς που διέπουν αυτή τη συγκεκριμένη διαδικασία (Δανία, Φινλανδία, Αγία Έδρα και Ισλανδία).

Εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας: δεν είναι πάντοτε υποχρεωτική η συμμετοχή αλλοδαπών εμπειρογνωμόνων και φοιτητών

Η ENQA συνιστά με έμφαση τη συμμετοχή ξένων εμπειρογνωμόνων και φοιτητών στη διαδικασία εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας. Όλες σχεδόν οι ενδιαφερόμενες χώρες έχουν θεσπίσει διατάξεις που καθορίζουν ποιοι πρέπει να συμμετέχουν. Στις περισσότερες περιπτώσεις, απαιτείται η συμμετοχή διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού. Η συμμετοχή φοιτητών και αλλοδαπών συμβούλων είναι υποχρεωτική ή συνιστάται στις μισές περίπου χώρες. Στην Αλβανία, τη Γερμανόφωνη Κοινότητα του Βελγίου, την

Κροατία, τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιρλανδία (μη πανεπιστημιακά ιδρύματα), την Ισλανδία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας, τη Νορβηγία, τη Σλοβενία, τη Σλοβακία, τη Σουηδία και την Τουρκία, οι κανονισμοί απαιτούν τη συμμετοχή και αλλοδαπών εμπειρογνωμόνων και φοιτητών. Στην Εσθονία και την Ελλάδα, μόνο η συμμετοχή αλλοδαπών συμβούλων είναι υποχρεωτική ή συνιστώμενη.

Στη Δανία, το συμβούλιο διευθυντών του Ιδρύματος Αξιολόγησης της Δανίας ορίζει τους αρμόδιους για την κάθε αξιολόγηση. Η νομοθεσία αναφέρει ότι η ομάδα εξωτερικής αξιολόγησης πρέπει να συνεπικουρείται από ειδικούς συμβούλους του εξεταζόμενου τομέα.

Στις Κάτω Χώρες, απαιτείται η συμμετοχή τουλάχιστον τριών ανεξάρτητων εμπειρογνωμόνων στον εξεταζόμενο τομέα και ενός φοιτητή. Συνιστάται η συμμετοχή αλλοδαπών εμπειρογνωμόνων για τα πανεπιστήμια.

Στη Λετονία, οι φοιτητές παρίστανται στις εργασίες των εξωτερικών ομάδων αξιολόγησης ως παρατηρητές χωρίς δικαίωμα ψήφου.

Στην Αγία Έδρα και την Ισπανία, δεν υπάρχουν διατάξεις που να ορίζουν ποιοι πρέπει να συμμετέχουν στις διαδικασίες εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας.

Διάγραμμα Z6: Μέλη των ομάδων εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας, 2006/07

	Διδακτικό και ερευνητικό προσωπικό	Αλλοδαποί εμπειρογνώμονες	Φοιτητές		Διδακτικό και ερευνητικό προσωπικό	Αλλοδαποί εμπειρογνώμονες	Φοιτητές
AD				IS	●	●	●
AL	■	■	■	IT	●	❍	⊗
AM				LI	●	●	⊗
AT 1				LT	●	■	●
AT 2	●	●	⊗	LU			
AZ	:	:	●	LV	■	●	●
BA				MD	●	■	⊗
BE de	●	●	●	ME	●	■	⊗
BE fr	●	●	⊗	MK	●	●	●
BE nl	⊗	⊗	●	MT			
BG	⊗	⊗	●	NL	⊗	⊗	●
CH	●	●	⊗	NO	●	●	●
CY	●	●	⊗	PL	●	❍	❍
CZ	●	⊗	⊗	PT	●	●	⊗
DE	■	■	■	RO	●	⊗	⊗
DK	●	⊗	●	RS	:	:	●
EE	⊗	●	⊗	RU	●	❍	■
EL	⊗	■	⊗	SE	●	■	●
ES	⊗	⊗	⊗	SI	●	■	●
FI	■	❍	■	SK	●	●	■
FR	●	●	■	TR	●	●	●
GE	■	❍	■	UA	:	:	●
HR	●	●	●	UK	●	⊗	⊗
HU	●	❍	●	VA	⊗	⊗	⊗
IE	●	●	●				

● Υποχρεωτική ■ Συνιστώμενη ❍ Προαιρετική

⊗ Δεν υπάρχει ειδική ρύθμιση για το θέμα : Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία

Δεν υπάρχουν ρυθμίσεις για το καθεστώς της εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα G6)

Αυστρία: 1) Πανεπιστήμια, 2) *Fachhochschulen*.
Αζερμπαϊτζάν και **Ουκρανία**: Τα στοιχεία προέρχονται από τις αντίστοιχες εθνικές εκθέσεις που υποβλήθηκαν στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.
Κύπρος: Μόνο τα ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
Τσεχική Δημοκρατία: Στις ομάδες αυτές συμμετέχουν υποχρεωτικά υπάλληλοι υπουργείων και αλλοδαποί εμπειρογνώμονες σε τακτική βάση.
Ιρλανδία: Οι πληροφορίες αυτές αφορούν μόνο τα μη πανεπιστημιακά ιδρύματα. Δεν υπάρχει ρύθμιση για τη συμμετοχή των φοιτητών στα πανεπιστήμια.

Στις περισσότερες χώρες απαιτούνται σαφείς διαδικασίες παρακολούθησης

Οι κατευθυντήριες γραμμές ορίζουν σαφώς ότι οι διαδικασίες εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας πρέπει να περιλαμβάνουν οργανωμένη διαδικασία παρακολούθησης για να εξασφαλιστεί ότι οι συστάσεις λαμβάνονται υπόψη και ότι τα σχέδια δράσης δεν εκπονούνται μόνο, αλλά και εφαρμόζονται με ταχύτητα. Οι οργανισμοί πρέπει να εκδίδουν περιοδικά εκθέσεις που να περιγράφουν τα γενικά συμπεράσματα των αξιολογήσεών τους, τα οποία μπορούν να περιέχουν πληροφορίες για τις εξελίξεις, τις τάσεις και τις δυσκολίες του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συνολικά.

Πολλές χώρες εκδίδουν κανονισμούς για την παρακολούθηση. Σε 26 χώρες ή περιφέρειες, είναι υποχρεωτική ή συνιστάται η κατάρτιση ενός σχεδίου δράσης και η σύνταξη συνοπτικής έκθεσης με τα γενικά συμπεράσματα.

Διάγραμμα Z7: Διαδικασίες παρακολούθησης που απαιτούνται στο πλαίσιο της εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας, 2006/07

	Αποτελέσματα που χρησιμοποιούνται για την σύνταξη μιας συνοπτικής έκθεσης των γενικών συμπερασμάτων	Σχέδιο δράσης		Αποτελέσματα που χρησιμοποιούνται για την σύνταξη μιας συνοπτικής έκθεσης των γενικών συμπερασμάτων	Σχέδιο δράσης
AD			IS	●	●
AL	●	●	IT	⊗	⊗
AM			LI	⊗	⊗
AT 1			LT	●	●
AT 2	●	●	LU		
AZ	:	:	LV	●	⊗
BA			MD	●	●
BE de	⊗	●	ME	●	■
BE fr	⊗	⊗	MK	:	:
BE nl	●	■	MT		
BG	●	●	NL	●	●
CH	●	■	NO	●	●
CY	●	●	PL	⊗	⊗
CZ	●	●	PT	●	■
DE	■	⊗	RO	●	●
DK	⊗	●	RS	:	:
EE	●	⊗	RU	●	●
EL	●	●	SE	●	●
ES	⊗	⊗	SI	●	●
FI	●	■	SK	●	●
FR	●	●	TR	■	●
GE	●	⊗	UA	:	:
HR	⊗	⊗	UK	●	■
HU	●	●	VA	⊗	⊗
IE	●	●			

● Υποχρεωτική ■ Συνιστώμενη : Μη διαθέσιμα στοιχεία

Δεν υπάρχουν κανονισμοί για το καθεστώς της εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας ⊗ Δεν υπάρχει ρύθμιση για το συγκεκριμένο θέμα

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Z7)

Αυστρία: 1) Πανεπιστήμια, 2) *Fachhochschulen*.
Κύπρος: Μόνο τα ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
Ιρλανδία: Τα παρουσιαζόμενα στοιχεία αφορούν αποκλειστικά τα μη πανεπιστημιακά ιδρύματα. Στην περίπτωση των πανεπιστημίων, συνιστώνται αυτές οι διαδικασίες.
Πολωνία: Δεν απαιτείται επίσημο σχέδιο δράσης. Εάν ένα πρόγραμμα λάβει υπό όρους έγκριση, η εθνική επιτροπή διαπίστευσης ελέγχει αν οι συστάσεις της έχουν εφαρμοστεί εντός συγκεκριμένης προθεσμίας.
Ηνωμένο Βασίλειο: Απαιτείται σχέδιο δράσης μόνο σε περίπτωση που το αποτέλεσμα της αξιολόγησης είναι αρνητικό.

Στις περισσότερες χώρες απαιτείται η διενέργεια περιοδικών εξωτερικών αξιολογήσεων

Η ENQA συνιστά η εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας να πραγματοποιείται με κυκλικό τρόπο και η διάρκεια του κύκλου να είναι σαφώς προΠΔιορισμένη.

Σε όλες σχεδόν τις χώρες που υπάρχουν κανονισμοί για τη διασφάλιση της ποιότητας, πρέπει να πραγματοποιούνται τακτικά εξωτερικές αξιολογήσεις. Όμως η συχνότητα διενέργειας αυτών των αξιολογήσεων παρουσιάζει μεγάλες διαφορές, ανάλογα με τις διάφορες διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας, όπως η διαπίστευση (ή εκ νέου διαπίστευση) εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ή προγραμμάτων, ή οι αξιολογήσεις προγράμματος. Ορισμένες χώρες οργανώνουν τις εξωτερικές αξιολογήσεις τους ανά τομέα σπουδών.

Διάγραμμα Z8: Τακτική διενέργεια εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας, 2006/07

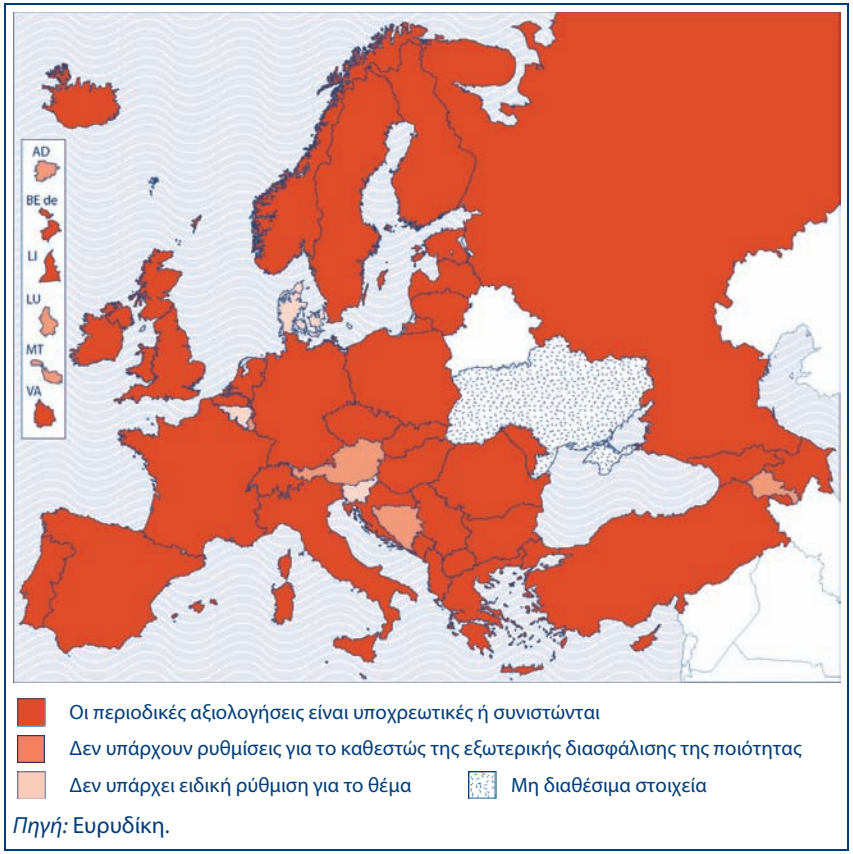

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Z8)

Αυστρία: Οι παρουσιαζόμενες πληροφορίες αφορούν αποκλειστικά τα πανεπιστήμια. Στην περίπτωση των *Fachhochschulen*, οι περιοδικές αξιολογήσεις είναι υποχρεωτικές.
Αζερμπαϊτζάν: Τα στοιχεία προέρχονται από την εθνική έκθεση που υποβλήθηκε στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.
Κύπρος: Μόνο τα ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
Τσεχική Δημοκρατία: Οι πληροφορίες αφορούν τη διαπίστευση προγραμμάτων σπουδών. Δεν έχει καθοριστεί η συχνότητα για τις άλλες μορφές αξιολόγησης.

Πολλές πληροφορίες για την εξωτερική αξιολόγηση της ποιότητας πρέπει να δημοσιεύονται

Δεν απαιτείται μόνο η δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων της εξωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας αλλά και των εφαρμοζόμενων διαδικασιών και κριτηρίων και της συχνότητας των αξιολογήσεων.

Όλες οι πληροφορίες σχετικά με τις αξιολογήσεις (αποτελέσματα, διαδικασίες, κριτήρια και συχνότητα) δημοσιεύονται σε υποχρεωτική ή προαιρετική βάση στις περισσότερες χώρες στις οποίες η εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας είναι υποχρεωτική.

Στην Κροατία και την Τουρκία, δημοσιεύονται μόνο τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων. Στην Ελβετία, δημοσιοποιούνται μόνο τα θετικά αποτελέσματα των εξωτερικών αξιολογήσεων. Η δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων δεν ρυθμίζεται με διάταξη στην Γαλλόφωνη Κοινότητα του Βελγίου και είναι προαιρετική στη Μολδαβία. Δεν είναι υποχρεωτική στην Εσθονία, αλλά τα αποτελέσματα δημοσιοποιούνται πάντοτε.

Στη Γαλλία και την Ισπανία δεν υπάρχουν επίσημες διατάξεις αναφορικά με τη δημοσίευση πληροφοριών για την εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας, αλλά τα αποτελέσματα δημοσιοποιούνται ως αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Z9)

Αλβανία: Η δημοσιοποίηση είναι υποχρεωτική μόνο για τα ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ αποφασίζεται κατά περίπτωση για τη δημόσια τριτοβάθμια εκπαίδευση.
Αυστρία: 1) Πανεπιστήμια, 2) *Fachhochschulen*.
Κύπρος: Μόνο τα ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
Λετονία: Η διαδικασία, τα κριτήρια και η συχνότητα της εξωτερικής αξιολόγησης καθορίζονται με νόμο και τα πάντα θεωρούνται δημόσια πληροφόρηση που πρέπει να διατίθεται σε όλους.
Ουκρανία: Τα στοιχεία προέρχονται από την εθνική έκθεση που υποβλήθηκε στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.

Διάγραμμα Z9: Δημοσίευση πληροφοριών για την εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας, 2006/07

	Αποτε-λέσματα	Διαδι-κασίες	Κριτή-ρια	Συχνό-τητα		Αποτε-λέσματα	Διαδι-κασίες	Κριτή-ρια	Συχνό-τητα
AD					IS	⊗	⊗	⊗	⊗
AL	■	●	●	●	IT	●	●	●	●
AM					LI	⊗	⊗	⊗	⊗
AT 1					LT	●	●	●	●
2	●	●	●	●	LU				
AZ	:	:	:	:	LV	●	⊗	⊗	⊗
BA					MD	❍	●	●	●
BE de	●	⊗	⊗	●	ME	●	●	●	●
BE fr	⊗	●	●	⊗	MK	●	:	:	:
BE nl	●	●	●	●	MT				
BG	●	●	●	●	NL	●	●	●	●
CH	●	●	●	●	NO	●	●	●	●
CY	●	●	●	●	PL	●	●	●	●
CZ	●	●	●	●	PT	●	●	●	●
DE	●	●	●	●	RO	●	●	●	●
DK	●	●	●	●	RS	●	:	:	:
EE	⊗	●	●	●	RU	●	●	●	●
EL	●	●	●	●	SE	●	●	●	●
ES	⊗	⊗	⊗	⊗	SI	●	●	●	⊗
FI	●	●	●	●	SK	●	●	●	●
FR	⊗	⊗	⊗	⊗	TR	●	⊗	⊗	⊗
GE	●	●	●	●	UA	●	:	:	:
HR	●	⊗	⊗	⊗	UK	●	●	●	●
HU	●	●	●	●	VA	⊗	⊗	⊗	⊗
IE	●	●	●	●					

● Υποχρεωτική ■ Συνιστώμενη ❍ Προαιρετική
⊗ Δεν υπάρχει ειδική ρύθμιση για το θέμα : Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία
Δεν υπάρχουν διατάξεις για το καθεστώς της εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας

Πηγή: Ευρυδίκη.

ΤΜΗΜΑ Η: ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΜΠΟΛΟΝΙΑΣ

Οι χώρες που έχουν υπογράψει τη Διακήρυξη της Μπολόνιας έχουν συμφωνήσει να εφαρμόσουν τη διάρθρωση των τριών κύκλων σπουδών (βλ. Τμήμα Α), το ECTS (Τμήμα Γ) και το Παράρτημα Διπλώματος (Τμήμα Δ) μέχρι το 2010. Για να στηρίξουν τα ΑΕΙ/ΤΕΙ να εκπληρώσουν αυτό το καθήκον, οι εθνικές αρχές εφαρμόζουν δύο βασικά μέτρα παρακολούθησης, τα κίνητρα και τα μέτρα ελέγχου.

Τα **κίνητρα** χρησιμοποιούνται για τη στήριξη του σταδίου εφαρμογής του συστήματος των τριών κύκλων, του ECTS και του ΠΔ. Μπορεί να είναι οικονομικού χαρακτήρα (π.χ. επιδοτήσεις) ή να αφορούν την παροχή πληροφοριών (όπως συμβουλών ή οδηγιών).

Τα ειδικά **μέτρα ελέγχου** αποσκοπούν στον έλεγχο της προόδου κατά την εφαρμογή των τριών προαναφερθέντων στοιχείων. Γενικά, οι χώρες προσπαθούν να εξασφαλίσουν την ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ. Ο βασικός τρόπος άσκησης ελέγχου είναι μέσω της εσωτερικής και, ειδικότερα, της εξωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας. Αυτό σημαίνει ότι τα προγράμματα ή τα εκπαιδευτικά ιδρύματα που δεν συμμορφώνονται απολύτως με τις εθνικές νομοθεσίες ή τα επίσημα έγγραφα που διέπουν τη διαδικασία της Μπολόνιας δεν λαμβάνουν διαπίστευση από τον αρμόδιο εθνικό οργανισμό διασφάλισης της ποιότητας. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη διασφάλιση της ποιότητας στις χώρες που έχουν υπογράψει τη Διακήρυξη της Μπολόνιας, βλ. Τμήματα ΣΤ και Ζ.

Πιο συγκεκριμένα, λίγες μόνο χώρες εφαρμόζουν εθνικά μέτρα ελέγχου για την παρακολούθηση της εφαρμογής, όπως η σύνταξη ειδικών εκθέσεων αξιολόγησης ή παρακολούθησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Αυστρία, όπου το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών και Πολιτισμού συχνά εκδίδει έκθεση παρακολούθησης της εφαρμογής της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Έχουν καθοριστεί λεπτομερείς στόχοι σε εθνικό επίπεδο με βάση τους στόχους της Μπολόνιας, σε συνδυασμό με καθορισμό των αρμοδιοτήτων και χρονοδιαγράμματος εφαρμογής. Η τακτική παρακολούθηση της κατάστασης επιτρέπει τη διαπίστωση ενδεχόμενων παρεκκλίσεων σε σχέση με τους στόχους. Η τελευταία έκθεση που καλύπτει την περίοδο 2000-2004 δημοσιεύθηκε το 2005·η επόμενη έκθεση θα δημοσιευθεί την άνοιξη του 2007.

Τα κίνητρα εφαρμόζονται σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα από τα μέτρα ελέγχου. Πρέπει να επισημανθεί ότι εδώ εξετάζονται μόνο τα **δημόσια κίνητρα εθνικού χαρακτήρα.** Έτσι, το Διάγραμμα Η1 δεν λαμβάνει υπόψη τις επιμέρους πρωτοβουλίες των ΑΕΙ/ΤΕΙ ή ιδιωτικών οργανισμών, ή την οικονομική στήριξη από πηγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ. το πρόγραμμα Socrates). Δεν λαμβάνονται υπόψη ούτε η υποστηρικτική εργασία της ομάδας παρακολούθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας, των εθνικών ομάδων προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας ή των εθνικών κέντρων Europass και NARIC. Πρέπει, ωστόσο, να τονιστεί η πολύτιμη συμβολή των εθνικών φορέων προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας και των εθνικών κέντρων Europass και NARIC στην προώθηση αυτής της διαδικασίας. Οι εθνικοί φορείς προώθησης της διαδικασίας, παραδείγματος χάρη, παρέχουν συμβουλές σε ισότιμη βάση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ σχετικά με την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων της Μπολόνιας. Ορισμένοι από αυτούς τους φορείς ενεργούν επίσης και ως ειδικοί σύμβουλοι ECTS/ΠΔ για να εξασφαλιστεί η σωστή εφαρμογή τους. Ακόμη, τα εθνικά κέντρα Europass και NARIC παρέχουν τεχνική υποστήριξη στα ΑΕΙ/ΤΕΙ ή σε άτομα για ζητήματα που συνδέονται με το ΠΔ.

Γενικά, τα δημόσια κίνητρα σε εθνικό επίπεδο προσφέρονται μόνο εάν υπάρχει πρόοδος ως προς την πλήρη εφαρμογή των τριών βασικών στοιχείων της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις, τα κίνητρα δεν παρέχονται πλέον σε χώρες στις οποίες έχουν εδραιωθεί το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών, το ECTS και το ΠΔ. Εάν, ωστόσο, τα κίνητρα αυτά εντάσσονται σε ένα πολυετές πρόγραμμα εργασίας με πιο μακροπρόθεσμη προοπτική, η εφαρμογή τους μπορεί να διατηρηθεί για μια μεταβατική περίοδο (σταδιακή κατάργηση), ακόμη και αν μια συγκεκριμένη πτυχή της διαδικασίας της Μπολόνιας έχει τεθεί σε πλήρη εφαρμογή. Αντίθετα, η εφαρμογή ορισμένων κινήτρων που θεσπίστηκαν ήδη από την έναρξη των μεταρρυθμίσεων της Μπολόνιας μπορεί να ολοκληρωθεί με τη λήξη της περιόδου εφαρμογής τους, έστω και αν όλα τα στοιχεία της διαδικασίας δεν έχουν τεθεί σε πλήρη εφαρμογή.

Οι περισσότερες χώρες που δεν έχουν ολοκληρώσει τη διαδικασία εφαρμογής προσφέρουν κίνητρα

Οι μισές σχεδόν χώρες έχουν εφαρμόσει πλήρως τουλάχιστον δύο από τα τρία βασικά στοιχεία της Διαδικασίας της Μπολόνιας (τη διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους, το ECTS και το ΠΔ). Το 2006/07, η παροχή κινήτρων σε διάφορες χώρες είχε κυρίως τη μορφή παροχής συμβουλών και τεχνικής βοήθειας. Δέκα χώρες ή περιοχές παρέχουν οικονομικά κίνητρα για ένα τουλάχιστον από τα προαναφερθέντα στοιχεία (συνήθως το σύστημα των τριών κύκλων). Τα οικονομικά κίνητρα έχουν τη μορφή είτε σταθερής αύξησης του προϋπολογισμού ή επιδοτήσεων. Μπορεί επίσης να έχουν τη μορφή χρηματοδότησης των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με διαδικασία διαγωνισμού.

Ορισμένες χώρες παρέχουν αναλυτικότερα στοιχεία σχετικά με τη φύση των παρεχόμενων κινήτρων.

Στην Τσεχική Δημοκρατία, τα κίνητρα εντάσσονται στο πλαίσιο αναπτυξιακών προγραμμάτων βάσει των οποίων τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορούν να ζητήσουν χρηματοδότηση των αναπτυξιακών τους σχεδίων. Τα ιδρύματα μπορούν κυρίως να ωφεληθούν από μια κατ' αποκοπή αύξηση 5% της χρηματοδότησης των προγραμμάτων bachelor και κυμαινόμενης αύξησης της χρηματοδότησης των προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών τα οποία παρουσιάζουν όλο και μεγαλύτερα ποσοστά επιτυχίας.

Διάγραμμα H1: Κίνητρα για την πλήρη εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του Παραρτήματος Διπλώματος, 2006/07

	Σύστημα τριών κύκλων	ECTS	ΠΔ		Σύστημα τριών κύκλων	ECTS	ΠΔ
AD	:	:	:	IS	■	■	■
AL	●❍	■	✗	IT	■	■	■
AM	❍	❍	✗	LI	■	■	■
AT	❍	❍	❍	LT	■	❍	■
AZ	:	❍	:	LU	■	■	✗
BA	✗	✗	✗	LV	■	✗	■
BE de	✗	■	✗	MD	:	■	:
BE fr	■	❍	❍	ME	✗	■	■
BE nl	■	■	■	MK	:	:	:
BG	■	■	■	MT	■	✗	✗
CH	●❍	●❍	■	NL	■	■	❍
CY	■	■	■	NO	■	■	■
CZ	●	●	●	PL	✗	✗	✗
DE	❍	■	■	PT	❍	❍	❍
DK	■	■	■	RO	■	■	■
EE	✗	●	■	RS	✗	■	■
EL	■	■	■	RU	✗	✗	✗
ES	●	✗	✗	SE	●	✗	■
FI	●	■	●❍	SI	❍	■	■
FR	●❍	❍	❍	SK	✗	■	✗
GE	●	❍	■	TR	■	■	❍
HR	✗	✗	✗	UA	:	:	:
HU	●❍	■	■	UK	■	❍	❍
IE	■	✗	✗	VA	■	❍	❍

● Οικονομική στήριξη
❍ Παροχή πληροφοριών ή συμβουλών
■ Πλήρης εφαρμογή
✗ Δεν παρέχονται κίνητρα
: Μη διαθέσιμα στοιχεία

Πηγή: Ευρυδίκη.

Διάγραμμα Η1α: Κίνητρα για την πλήρη εφαρμογή της διάρθρωσης σπουδών σε τρεις κύκλους, 2006/07

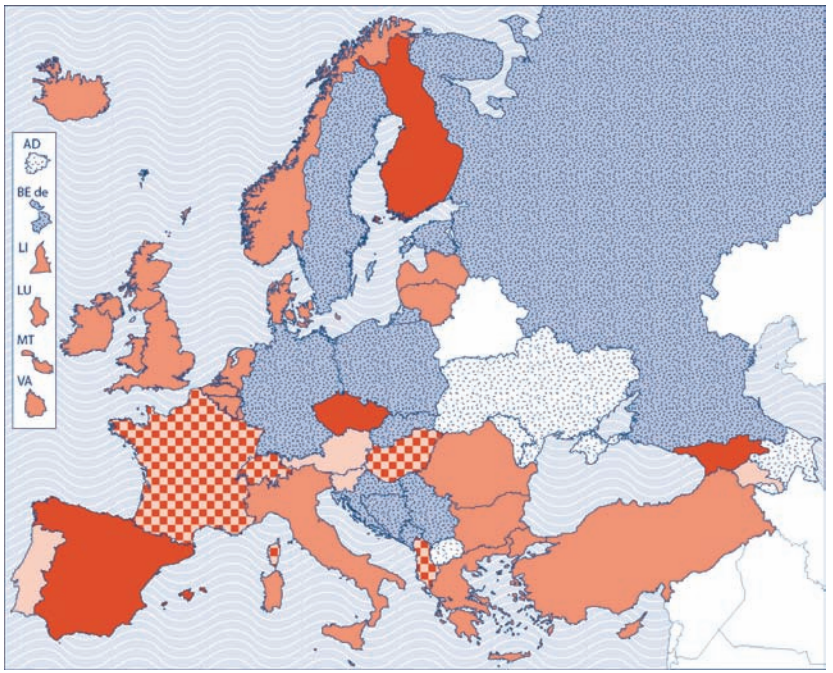

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Η1)

Αζερμπαϊτζάν: Τα διαθέσιμα στοιχεία προέρχονται από την εθνική έκθεση που υποβλήθηκε στην BFUG για την Έκθεση απογραφής 2007.
Βέλγιο (BE de): Επειδή στην γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου υπάρχει ένα μόνο ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η νέα διάρθρωση των σπουδών έχει περιοριστεί σκόπιμα στον πρώτο κύκλο. Σύμφωνα με τη νομοθεσία του 2005, το πτυχίο bachelor και το ΠΔ θα χορηγηθούν για πρώτη φορά την περίοδο 2007-08. Οι δημόσιες αρχές κρίνουν ότι δεν είναι απαραίτητη η παροχή συγκεκριμένων κινήτρων.

Διάγραμμα Η1β: Κίνητρα για την πλήρη εφαρμογή του ECTS, 2006/07

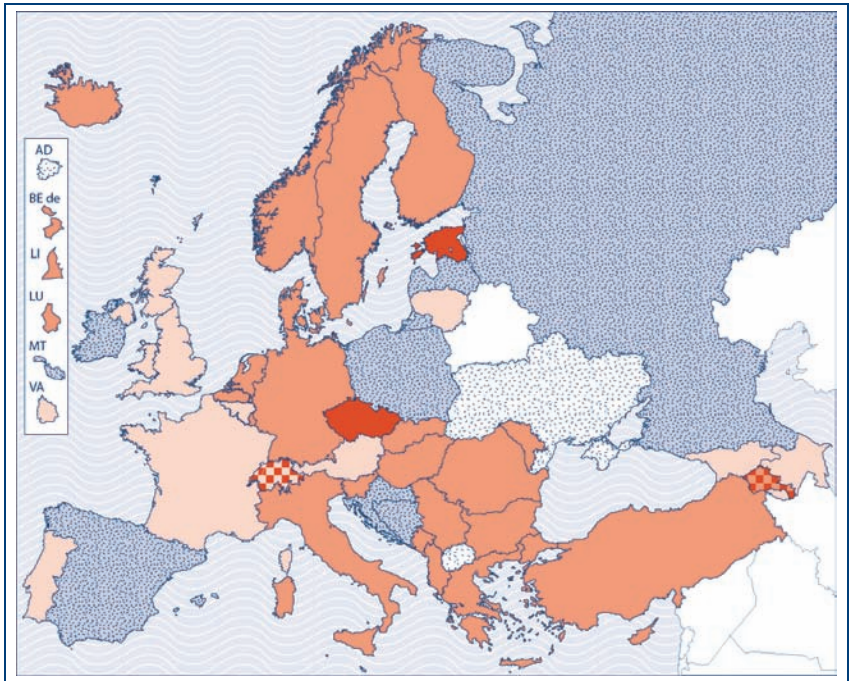

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Η1 – συνέχεια)

Δανία: Ορισμένα προγράμματα (κυρίως του Υπουργείου Πολιτισμού) δεν έχουν ακόμη τροποποιηθεί για να προσαρμοστούν στο σύστημα των τριών κύκλων σπουδών· για άλλα προγράμματα δεν υπάρχουν σχέδια να πραγματοποιηθεί αυτό στο άμεσο μέλλον.
Γαλλία: Η οικονομική στήριξη για την εφαρμογή του συστήματος τριών κύκλων σπουδών μπορεί να χορηγηθεί κατά τη διαπραγμάτευση τετραετούς σύμβασης μεταξύ της κεντρικής κυβέρνησης και των πανεπιστημίων.

Διάγραμμα Η1γ: Κίνητρα για την πλήρη εφαρμογή του Παραρτήματος Διπλώματος, 2006/07

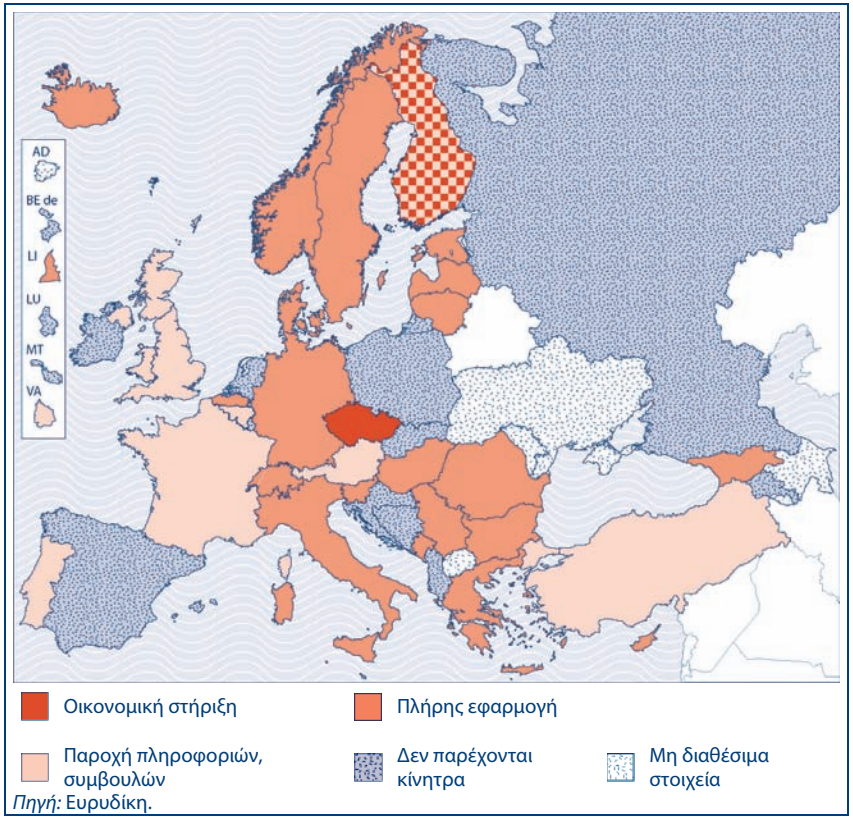

Πηγή: Ευρυδίκη.

Συμπληρωματικές σημειώσεις (Διάγραμμα Η1 – συνέχεια)

Ουγγαρία: Επειδή η έκδοση του ΠΔ είναι υποχρεωτική από το Μάρτιο του 2006, το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού δημιούργησε ένα κέντρο ενημέρωσης για το Παράρτημα Διπλώματος, με στόχο να βοηθήσει τα εκπαιδευτικά ιδρύματα παρέχοντας πληροφορίες μέσω ενός συντονιστή προγράμματος, ηλεκτρονικές συμβουλές και οδηγίες και παρέχει πρακτική υποστήριξη με τη βοήθεια των προγραμμάτων ΤΠΕ.

Νορβηγία: Οι δημόσιες αρχές χορηγούσαν, από το 2002 έως το 2004, οικονομικά κίνητρα για να ενθαρρύνουν την πλήρη εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ.

Στη Φινλανδία, τα AEI/TEI ελάμβαναν πρόσθετη χρηματοδότηση ειδικά για να εφαρμόσουν το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών και να αναπτύξουν το σύστημα των διπλωμάτων. Γι' αυτό το σκοπό, το Φινλανδικό Υπουργείο Παιδείας διέθεσε, για την περίοδο 2004-2007 ετήσια χρηματοδότηση περίπου 5 εκατομμυρίων ευρώ για όλα τα πανεπιστήμια. Ένα από τα σχέδια αυτά, γνωστό ως W2W («πέντε έτη, δύο διπλώματα»), έχει στόχο να βοηθήσει τους φοιτητές να ολοκληρώσουν σπουδές δύο κύκλων σε διάστημα πέντε ετών.

Στην Ουγγαρία, οι οικονομικές ενισχύσεις χορηγούνται με τη διαδικασία διαγωνισμών. Τα ποσά των επιδοτήσεων διαφέρουν ανάλογα με τον τύπο και το περιεχόμενο της αίτησης (νέα προγράμματα σπουδών, διασφάλιση ποιότητας κλπ.). Όσον αφορά το ECTS, το Εθνικό Συμβούλιο που είναι αρμόδιο για το σύστημα των πιστώσεων και για τα μέτρα παρακολούθησης, όπως η γενική εποπτεία των πιστώσεων, έχει θέσει σε εφαρμογή υπηρεσίες τεχνικής βοήθειας, σημεία πληροφόρησης και άλλα συστήματα διαχείρισης και παροχής συμβουλών.

Στην Ισπανία, το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών διέθεσε, το 2006, ποσό 13 εκατ. ευρώ περίπου σε προγράμματα και πρότυπα πειραματικά σχέδια για την προσαρμογή των πανεπιστημίων στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Παρόμοια προγράμματα χρηματοδοτούνται και από τις Αυτόνομες Κοινότητες.

Στη Σουηδία, η κυβέρνηση έχει διαθέσει κεφάλαια, τόσο απευθείας στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όσο και μέσω του *Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning* (Σουηδικός Οργανισμός για τα Δίκτυα και τη Συνεργασία στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση), για να στηρίξει το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών και να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των ιδρυμάτων γι' αυτό το σκοπό.

Η Ελβετία διέθεσε ποσό 32 εκατομμυρίων ελβετικών φράγκων την περίοδο 2004-07 για να στηρίξει την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων της Μπολόνιας. Κάθε πανεπιστήμιο εισπράττει απευθείας το μερίδιο από το συνολικό ποσό με βάση τον αριθμό των φοιτητών, τα προγράμματα σπουδών και τους τίτλους σπουδών που απονέμει.

ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Τα διαγράμματα χώρας παρουσιάζουν τις κυριότερες πιθανές **διαδρομές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση,** οι οποίες παρατίθενται με βάση τους τομείς σπουδών. Κάθε μία από αυτές τις διαδρομές καλύπτει ένα ή περισσότερα προγράμματα σπουδών στον πρώτο, τον δεύτερο ή/και τον τρίτο κύκλο σπουδών. Τα προγράμματα του πρώτου και δεύτερου κύκλου παρουσιάζονται στην αριστερή πλευρά και τα προγράμματα του τρίτου κύκλου και οι συμπληρωματικές σπουδές στη δεξιά πλευρά του διαγράμματος.

Τα επιμέρους **προγράμματα σπουδών** παρουσιάζονται στα έγχρωμα πλαίσια. Το μήκος αυτών των πλαισίων αντιστοιχεί στη θεωρητική διάρκεια των προγραμμάτων σπουδών πλήρους φοίτησης, ακόμη και αν το σχετικό πρόγραμμα σπουδών διατίθεται και ως πρόγραμμα μερικής φοίτησης.

Χρησιμοποιείται διαφορετική **απόχρωση** για να γίνει διάκριση ανάμεσα στα προγράμματα σπουδών των επιπέδων ISCED 5A, 5B και 6 (βλ. Γλωσσάριο). Στο εσωτερικό του ίδιου επιπέδου σπουδών ISCED συγκεντρώνονται διάφοροι τομείς σπουδών σε μία ενιαία διαδρομή, όταν έχουν τα ακόλουθα κοινά χαρακτηριστικά:

- παρόμοιες διαδικασίες επιλογής για τα προγράμματα σπουδών (σε επίπεδο εκπαιδευτικού ιδρύματος ή σε εθνικό επίπεδο),
- παρέχονται από το(τα) ίδιο(-α) ίδρυμα(-τα),
- έχουν την ίδια διάρκεια,
- καταλήγουν στον ίδιο τύπο διπλώματος (με τον ίδιο ακαδημαϊκό τίτλο).

Όταν το ίδιο ίδρυμα προσφέρει διαφορετικούς τομείς σπουδών με προγράμματα που διαφέρουν κατά ένα ή περισσότερα από τα προαναφερόμενα κριτήρια, η ονομασία του σχετικού ιδρύματος δεν επαναλαμβάνεται σε κάθε ένα πλαίσιο. Όταν όμως ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα προσφέρει προγράμματα διαφορετικών επιπέδων ISCED (ISCED 5A και 5B), η ονομασία του ιδρύματος επαναλαμβάνεται για κάθε επίπεδο σπουδών.

Η **διαδικασία επιλογής ή ο καθορισμός περιορισμένου αριθμού θέσεων σπουδών** κατά την εισαγωγή στα προγράμματα σπουδών δηλώνεται με μία κάθετη κόκκινη γραμμή. Μία πλήρης γραμμή δηλώνει ότι οι διαδικασίες επιλογής καθορίζονται σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Μια διακεκομμένη γραμμή δηλώνει ότι οι διαδικασίες καθορίζονται σε επίπεδο εκπαιδευτικού ιδρύματος. Όταν οι διαδικασίες καθορίζονται και σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο και σε επίπεδο ιδρυμάτων, εμφανίζονται και η πλήρης και η διακεκομμένη γραμμή.

Τα προγράμματα του πρώτου κύκλου μπορούν επίσης να προσφέρουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Το ύψος του πλαισίου που απεικονίζει τον δεύτερο κύκλο σπουδών είναι μικρότερο από αυτό του πλαισίου για τον πρώτο κύκλο, στοιχείο που δείχνει ότι οι φοιτητές μπορούν να εξέλθουν από το ακαδημαϊκό περιβάλλον έχοντας λάβει ένα δίπλωμα μετά τον πρώτο κύκλο σπουδών. Στις περιπτώσεις όπου τα προγράμματα σπουδών έχουν διαφορετική διάρκεια (π.χ δίπλωμα master με σπουδές ενός ή δύο ετών), το ύψος του πλαισίου είναι αντίστοιχο με τη διάρκεια σπουδών.

Όταν η **πρόσβαση σε διδακτορικές σπουδές** στο επίπεδο ISCED 6 (ή σε συμπληρωματικά μαθήματα των επιπέδων ISCED 5A ή 5B) εξαρτάται από την κατοχή ενός τίτλου πρώτου κύκλου ή δεύτερου κύκλου σπουδών, η απαίτηση αυτή απεικονίζεται με μια γραμμή η οποία συνδέει τα δύο αντίστοιχα πλαίσια.

Στα διαγράμματα παρουσιάζονται μόνο συνδέσεις που οδηγούν από ένα κύκλο σπουδών σε ένα ανώτερο επίπεδο στον ίδιο τομέα σπουδών. Συνεπώς, τα διαγράμματα δεν αναφέρουν τις ευκαιρίες που ενδεχομένως έχουν φοιτητές να ενταχθούν ταυτόχρονα σε διάφορα προγράμματα σπουδών του ίδιου επιπέδου, να εγγραφούν σε ένα νέο πρώτο/δεύτερο κύκλο σπουδών αφού λάβουν ένα τίτλο πρώτου/δεύτερου κύκλου σπουδών, ούτε τις δυνατότητες μεταπήδησης ανάμεσα σε προγράμματα που οδηγούν στην απόκτηση τίτλου πρώτου κύκλου σπουδών.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

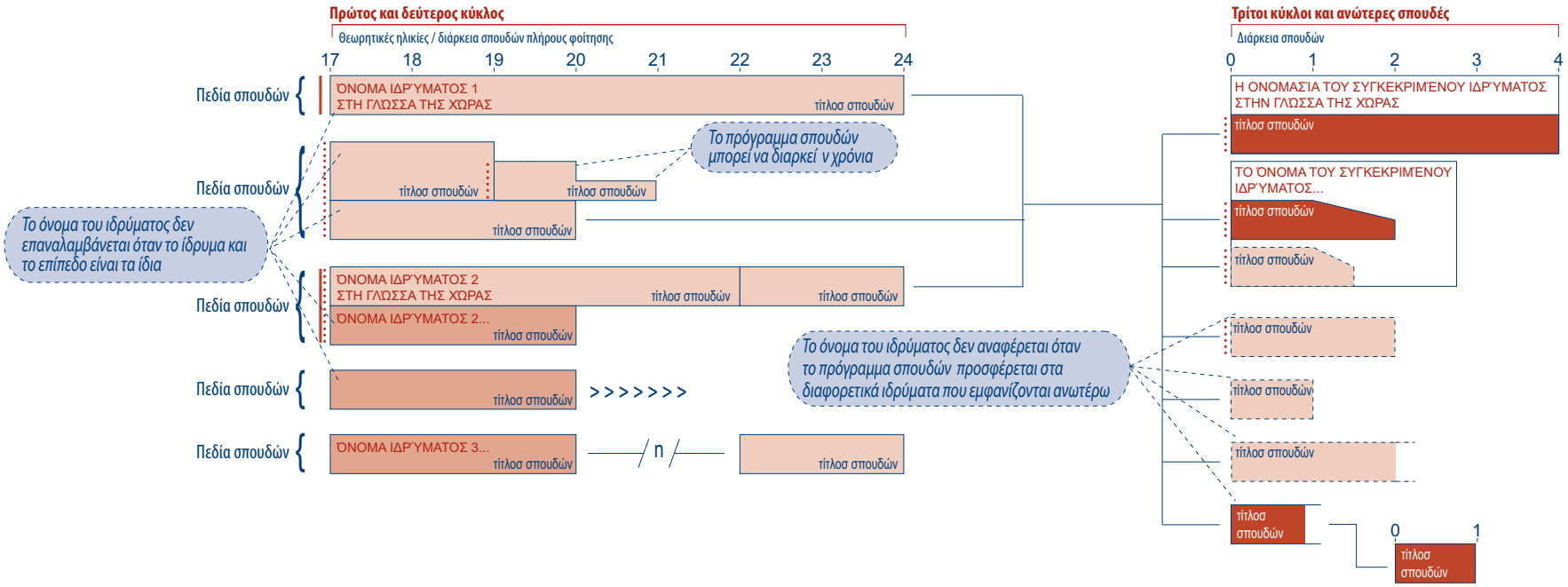

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

>>> Σπουδές στο εξωτερικό	/ n / Υποχρεωτική επαγγελματική εμπειρία + διάρκειά της

ΑΝΔΟΡΑ

Ο νόμος για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ITE) εκδόθηκε το 1997. Τον Ιούλιο του 2004 εκδόθηκε διάταγμα στο πλαίσιο μιας προσπάθειας να ρυθμιστεί το ζήτημα της έκδοσης των εθνικών διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι νομοθετικές αλλαγές που συνδέονται με τη Διαδικασία της Μπολόνιας εξακολουθούν να είναι στο νομοπαρασκευαστικό στάδιο και αποτελούν αντικείμενο διαλόγου. Κατατέθηκε στο Κοινοβούλιο ένας νέος νόμος και αναμένεται η έγκρισή του. Θα αφορά την εφαρμογή ενός συστήματος σπουδών **σε τρεις βασικούς κύκλους** (Bachelor, Master και διδακτορικές σπουδές), το ECTS, τα κοινά διπλώματα και τους κανόνες διασφάλισης της ποιότητας, της διαφάνειας και της κινητικότητας.

Επειδή οι δυνατότητες παροχής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο Πριγκιπάτο της Ανδόρας είναι περιορισμένες (υπάρχει σύστημα ενός μόνο κύκλου σπουδών), η μεγάλη πλειοψηφία των νέων φοιτούν σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ισπανίας ή της Γαλλίας.

Παρέχεται επίσης η δυνατότητα σπουδών εξ αποστάσεως για προγράμματα του πρώτου και δεύτερου κύκλου. Με την ολοκλήρωση αυτών των τηλεσπουδών, οι φοιτητές αποκτούν ένα διπλό πτυχίο που εκδίδεται από την κυβέρνηση της Ανδόρας και από το Ανοικτό Πανεπιστήμιο της Καταλονίας, το οποίο αναγνωρίζεται επίσημα και από την Ισπανία.

Το ECTS τέθηκε σε εφαρμογή στο Πανεπιστήμιο της Ανδόρας το ακαδημαϊκό έτος 2004/05 και χρησιμοποιείται τόσο για τη μεταφορά όσο και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων. Θα τεθεί σε πλήρη εφαρμογή και θα είναι υποχρεωτικό μόλις εκδοθεί ο νέος νόμος για τα πανεπιστήμια. Τον Ιούνιο του 2004 εκδόθηκε διάταγμα για το **Παράρτημα Διπλώματος (ΠΔ)**. Από το ακαδημαϊκό έτος 2004/05, το ΠΔ εκδίδεται δωρεάν μαζί με όλα τα εθνικά διπλώματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Χορηγείται αυτομάτως σε όλους τους φοιτητές στην καταλανική γλώσσα. Εάν το ζητήσει ο φοιτητής, μπορεί να εκδοθεί και στα ισπανικά, τα γαλλικά, τα πορτογαλικά ή τα αγγλικά.

Η ισχύουσα νομοθεσία περιέχει διατάξεις για τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Για να θεσπιστεί σύστημα διασφάλισης της ποιότητας, η κυβέρνηση δημιούργησε τον εθνικό οργανισμό για την ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ανδόρα (*Agència de Qualitat de l'Ensenyament Superior d'Andorra*, AQESA) το Νοέμβριο του 2006.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και σε επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
30 Ιουλίου 1997	Νόμος για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Llei d'Universitats
14 Ιουλίου 2004	Διάταγμα που ρυθμίζει την έκδοση των εθνικών διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Decret d'aprovació del Reglament sobre l'expedició de títols d'ensenyament superior de caràcter estatal
14 Ιουλίου 2004	Διάταγμα που ρυθμίζει την εφαρμογή του Παραρτήματος διπλώματος	Decret regulador de l'expedició del suplement europeu al diploma
22 Νοεμβρίου 2006	Διάταγμα που ρυθμίζει τη δημιουργία και λειτουργία του οργανισμού για τη διασφάλιση της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ανδόρα.	Decret d'aprovació del Reglament pel qual es regula la creació i el funcionament de l'Agència de Qualitat de l'Ensenyament Superior d'Andorra.

ΑΝΔΟΡΑ

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος	>>> Σπουδές στο εξωτερικό
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο	

DPA	*Diploma Professional Avançat*	DU-ig	*Diploma Universitari en Informàtica de Gestió*
DU-em	*Diploma Universitari en Administració d'Empreses*	DU-inf	*Diploma Universitari en Infermeria*

Υπάρχει δυνατότητα σπουδών εξ αποστάσεως για τους τομείς επιχειρήσεων και διοίκησης, πληροφορικής, πολυμέσων, τουρισμού και τηλεπικοινωνιών. Η διάρκεια των προγραμμάτων είναι τριετής και καταλήγει στην έκδοση πρώτου τίτλου σπουδών. Παρέχονται επίσης προγράμματα σπουδών εξ αποστάσεως πρώτου και δεύτερου κύκλου στους τομείς του δικαίου, της καταλανικής φιλολογίας, των ανθρωπιστικών σπουδών και της ψυχολογίας· η διάρκεια αυτών των προγραμμάτων είναι τετραετής. Υπάρχουν και προγράμματα δεύτερου κύκλου σπουδών εξ αποστάσεως για τους τομείς των επιχειρήσεων και της διοίκησης, των κοινωνικών επιστημών, των οπτικοακουστικών τεχνικών, της τεκμηρίωσης, πληροφορικής, τηλεπικοινωνιών, σπουδών Άπω Ανατολής, έρευνας και χρηματοοικονομικής τεχνικής, ψυχοθεραπείας, διαφήμισης και δημοσίων σχέσεων· η διάρκεια αυτών των προγραμμάτων είναι διετής.

ΑΛΒΑΝΙΑ

Τον Ιούλιο του 2003, το Κοινοβούλιο τροποποίησε τον νόμο του 1999 που διέπει την τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Δημοκρατία της Αλβανίας για να προετοιμάσει το έδαφος για την εφαρμογή ενός συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που θα βασίζεται σε κύκλους σπουδών. Ο τρίτος κύκλος σπουδών έχει οργανωθεί βάσει κριτηρίων που καθορίστηκαν με απόφαση του υπουργικού συμβουλίου του Δεκεμβρίου 1998, η οποία τροποποιήθηκε από το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του Φεβρουαρίου 1999 και την απόφαση του Δεκεμβρίου 2004. Με διάταγμα του Μαΐου 2006, συστάθηκε ομάδα παρακολούθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας για την Αλβανία, η οποία άρχισε να εργάζεται εντατικά για την εφαρμογή της μεταρρύθμισης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με στόχο να επAEI/TEIυχθούν οι στόχοι της Μπολόνιας μέχρι το 2010.

Σύμφωνα με το διάταγμα αριθ. 20 του 2004, από το ακαδημαϊκό έτος 2005/06, όλα τα πανεπιστήμια και τα περισσότερα προγράμματα σπουδών έχουν ως βάση το σύστημα των **δύο κύκλων σπουδών** (BA/MA). Η διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών (BA) είναι τουλάχιστον τρία έτη· οι σπουδές master διαρκούν ένα έτος έως δύο έτη. Εξαιρούνται οι σπουδές ιατρικής, οδοντιατρικής, φαρμακευτικής, αρχAEI/TEIκτονικής, κτηνιατρικής και καλών τεχνών· οι σπουδές σε αυτούς τους τομείς είναι διάρκειας 6 ετών. Στις σπουδές ηλεκτρολόγων μηχανολόγων και τις γεωργικές σπουδές, τέθηκε σε εφαρμογή, από το έτος 2001/02, σύστημα δύο κύκλων σπουδών με τη σύναψη συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ των κυβερνήσεων της Αλβανίας και της Ιταλίας.

Η διάρθρωση των σπουδών Bachelor/Master εφαρμόζεται και στα προγράμματα ISCED 5B, όπως οι σπουδές νοσηλευτών και δασκάλων (προσχολικής εκπαίδευσης).

Στις **διδακτορικές σπουδές** μπορούν να εισαχθούν όλοι οι κάτοχοι διπλώματος master ή ισοδύναμου μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών που αποκτήθηκε είτε στην Αλβανία είτε στο εξωτερικό. Οι κάτοχοι τίτλου δεύτερου κύκλου σπουδών που δεν είναι πλήρως ισοδύναμος με το master πρέπει να παρακολουθήσουν συμπληρωματικά μαθήματα για να μπορούν να εγγραφούν σε διδακτορικές σπουδές. Τα προγράμματα διδακτορικού αντιστοιχούν σε πλήρη φοίτηση διάρκειας 3 ετών· η συνήθης διάρκεια για την ολοκλήρωση του διδακτορικού είναι από 3 έως 5 έτη. Τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών έχουν στόχο να βοηθήσουν κατόχους μιας ειδικότητας να βελτιώσουν τα τυπικά προσόντα τους και να ακολουθήσουν πανεπιστημιακή ερευνητική σταδιοδρομία. Σε ειδικές περιπτώσεις, έχουν αναπτυχθεί προγράμματα κατάρτισης για ειδικά θέματα. Τις περισσότερες φορές, όμως, τα διδακτορικά προγράμματα αποτελούνται αποκλειστικά από εργασία ατομικής έρευνας. Δεν έχει γίνει ακόμη μεταρρύθμιση των διδακτορικών προγραμμάτων σύμφωνα με τη διάρθρωση σπουδών της διαδικασίας της Μπολόνιας.

Οι φοιτητές διδακτορικών σπουδών απολαμβάνουν ειδικό καθεστώς και μπορούν να λάβουν υποτροφίες και ειδική οικονομική ενίσχυση. Οι εργαζόμενοι φοιτητές μπορούν επίσης να λάβουν εκπαιδευτική άδεια με αποδοχές κατά τη διάρκεια των διδακτορικών σπουδών.

Οι κάτοχοι διπλώματος master οι οποίοι δεν εγγράφονται σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών αλλά επιθυμούν να αποκτήσουν πρόσθετα προσόντα για την αγορά εργασίας, μπορούν να επιλέξουν προγράμματα δεύτερου κύκλου ISCED 5B (διάρκειας έξι μηνών έως ενός έτους) αλλά και προγράμματα προπτυχιακών επαγγελματικών σπουδών (διάρκειας 1 έως 4 ετών) που οδηγούν στην απόκτηση επαγγελματικού διπλώματος στους τομείς της οικονομίας, του μάρκετινγκ, των επιχειρήσεων και της διοίκησης.

Οι επαγγελματικές σπουδές ειδίκευσης είναι ενός κύκλου μακράς διάρκειας· οι σπουδές ιατρικής διαρκούν 6 έτη και σε διάφορους άλλους τομείς διαρκούν από 2 έως 4 έτη. Η διάρκεια επαγγελματικών σπουδών ειδίκευσης στην οικονομία είναι 6 έως 9 μήνες.

Η εφαρμογή του **ECTS**, που χρησιμοποιείται και για τη μεταφορά και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων, άρχισε το 1999. Οι φοιτητές που έχουν ολοκληρώσει πρόγραμμα σπουδών του επιπέδου ISCED 5B μπορούν να μεταφέρουν ορισμένες ακαδημαϊκές μονάδες ECTS σε πρόγραμμα ISCED 5A. Σύμφωνα με το διάταγμα αριθ. 18 του 2004, από το τέλος του

ΑΛΒΑΝΙΑ

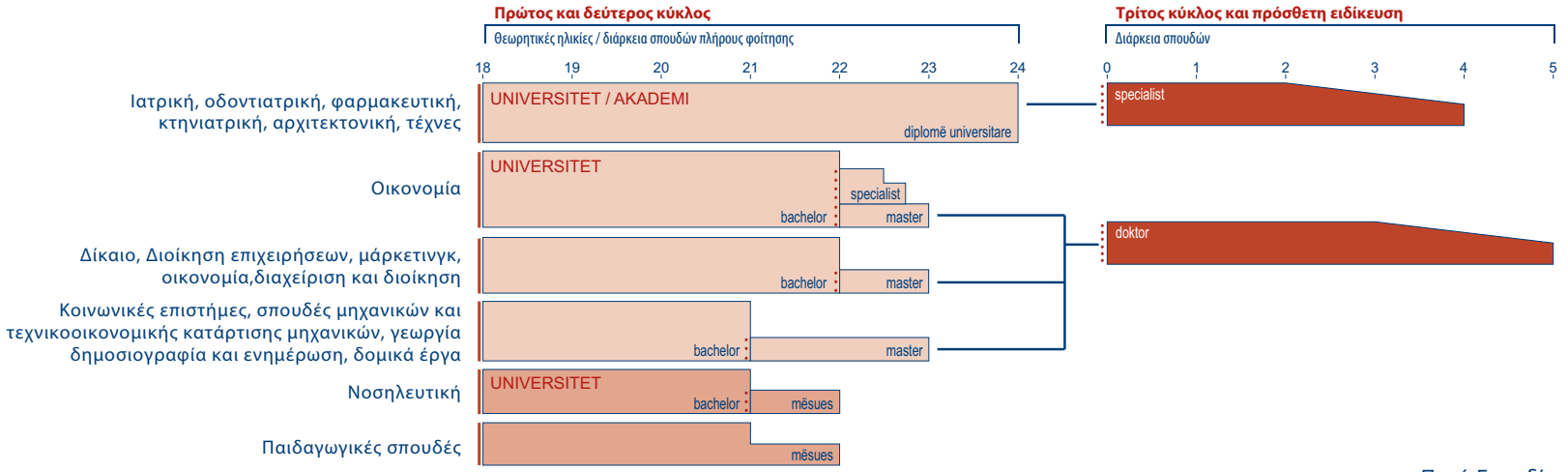

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

ακαδημαϊκού έτους 2004/05, οι τίτλοι σπουδών που εκδίδονται με την ολοκλήρωση όλων των προγραμμάτων σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πρέπει υποχρεωτικά να αναφέρουν τον αριθμό ακαδημαϊκών μονάδων ECTS. Σήμερα, ΑΕΙ/ΤΕΙ σε όλη τη χώρα εφαρμόζουν πλέον το ECTS στα περισσότερα προγράμματα σπουδών τους.

Η εθνική νομοθεσία δεν προβλέπει τη χορήγηση κοινών ή διπλών διπλωμάτων και η Αλβανία δεν έχει ακόμη υιοθετήσει ένα **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων.** Ωστόσο, τα θέματα αυτά αποτελούν αντικείμενο εθνικού διαλόγου και σχεδιάζεται η θέσπιση νομοθεσίας το 2007 με σκοπό να τεθεί σε εφαρμογή μέχρι το 2010.

Το 2004, οργανώθηκε εθνικό σεμινάριο για την εισαγωγή του **Παραρτήματος Διπλώματος** (ΠΔ) και, τον Μάιο του 2006, συστάθηκε στο Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών ομάδα εργασίας που αποτελείται από εκπρόσωπους των Πανεπιστημίων. Αυτή η ομάδα εργασίας επεξεργάζεται το Παράρτημα Διπλώματος που θα αρχίσει να εκδίδεται το ακαδημαϊκό έτος 2006/07. Όλα τα πανεπιστήμια θα χορηγούν επί πληρωμή το ΠΔ στην αλβανική και την αγγλική με αίτηση των φοιτητών.

Το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών εφαρμόζει κίνητρα διοικητικού και οικονομικού χαρακτήρα για να ενθαρρύνει την πλήρη εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών. Έχουν συσταθεί ομάδες εργασίας για να επανεξετάσουν τα προγράμματα σπουδών όλων των πανεπιστημίων με βάση το σύστημα των τριών κύκλων. Οργανώνονται σεμινάρια και συζητήσεις του διδακτικού προσωπικού για τη νέα διάρθρωση σπουδών. Φοιτητές που είναι εγγεγραμμένοι σε προγράμματα σπουδών μερικής ή πλήρους φοίτησης μπορούν να πάρουν μεταγραφή από ένα πανεπιστήμιο σε άλλο.

Ακόμη, το Υπουργείο έχει λάβει μέτρα για την εποπτεία της εφαρμογής του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών και του ECTS σε όλα τα Πανεπιστήμια. Η διαδικασία εποπτείας περιλαμβάνει τη διοργάνωση σεμιναρίων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και τη δημοσίευση εγγράφων με αντικείμενο τη διαδικασία της Μπολόνιας. Το Υπουργείο οργανώνει επίσης σεμινάρια και συζητήσεις για την εφαρμογή του ECTS για το διδακτικό προσωπικό.

Το **σύστημα διασφάλισης της ποιότητας** στην τριτοβάθμια εκπαίδευση βασίζεται στην απόφαση του υπουργικού συμβουλίου του 1999. Συμμετέχουν σε αυτό ο Οργανισμός Διαπίστευσης για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΑΑΗΕ – ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 2000) και το Συμβούλιο Διαπίστευσης (ΣΔ – συστάθηκε το Μάρτιο του 2004), σε στενή συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών.

Ο ΑΑΗΕ είναι δημόσιος, χρηματοδοτούμενος από το κράτος οργανισμός που υπάγεται στο Υπουργείο. Επεξεργάζεται τα κριτήρια και τις διαδικασίες αξιολόγησης της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και, μετά από συνεννόηση με τα ΑΕΙ, υποβάλλει πρόταση στο Συμβούλιο Διαπίστευσης για την τελική έγκριση. Τα ΑΕΙ οφείλουν να εφαρμόζουν όλα τα κριτήρια και τις διαδικασίες που επεξεργάζεται ο ΑΑΗΕ και εγκρίνονται από το Συμβούλιο Διαπίστευσης. Ο οργανισμός είναι υπεύθυνος για τη διαδικασία αξιολόγησης και τη συλλογή των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης.

Ο ΑΑΗΕ απασχολεί επτά άτομα με καθεστώς πλήρους απασχόλησης και δύο άτομα με μερικής απασχόλησης, μεταξύ των οποίων ο Διευθυντής και τέσσερις ειδικοί σύμβουλοι. Προσέλαβε και μια διεθνή διάσταση με την συμβολή ενός αλλοδαπού συμβούλου ο οποίος πλαισίωσε και βοήθησε τον οργανισμό για την εξωτερική αξιολόγηση διαφόρων ΑΕΙ από το 2001 έως το 2004. Η τρέχουσα οικονομική κατάσταση και δυσκολίες γλωσσικής φύσης εμποδίζουν τη συμμετοχή αλλοδαπών συμβούλων στο Συμβούλιο Διαπίστευσης. Σε στενή συνεργασία με εμπειρογνώμονες και αντιπροσώπους των ΑΕΙ, ο ΑΑΗΕ έχει συντάξει δύο εγχειρίδια για την αυτοαξιολόγηση και την εξωτερική αξιολόγηση αντίστοιχα. Ο οργανισμός έχει συντάξει επίσης τις διαδικασίες αξιολόγησης της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίες εγκρίθηκαν από το ΣΔ. Τέλος, σε συνεργασία με ημεδαπούς και αλλοδαπούς συμβούλους, ο ΑΑΗΕ συνέταξε την έκθεση *Στοιχεία και δείκτες αξιολόγησης της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.*

Το Συμβούλιο Διαπίστευσης αποτελείται από εννέα προσωπικότητας υψηλού κύρους από διάφορους τομείς της εκπαίδευσης, της επιστήμης και της οικονομίας, οι οποίοι διορίζονται από το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών βάσει προτάσεων από τους αντίστοιχους φορείς. Ο πρόεδρος του Συμβουλίου Διαπίστευσης διορίζεται από τον πρωθυπουργό με πρόταση του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών. Το Συμβούλιο Διαπίστευσης αναλύει τα αποτελέσματα της αξιολόγησης και τη διαδικασία που ακολουθεί ο ΑΑΗΕ και διατυπώνει συστάσεις στο Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών σχετικά με την απόφαση που πρέπει να ληφθεί. Το Συμβούλιο Διαπίστευσης μπορεί να ζητήσει από το υπουργικό συμβούλιο να εγκρίνει τη συνέχιση της λειτουργίας ή το κλείσιμο μη δημόσιων ΑΕΙ/ΤΕΙ. Οι διαδικασίες αξιολόγησης εφαρμόζονται στα προγράμματα του τρίτου κύκλου καθώς και του πρώτου και του δεύτερου κύκλου σπουδών.

Με απόφαση του υπουργικού συμβουλίου του 2001 σχετικά με την μη δημόσια τριτοβάθμια εκπαίδευση, παραχωρήθηκε στο Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών η αρμοδιότητα να αναγνωρίζει επίσημα τα προγράμματα σπουδών και τα μη δημόσια ΑΕΙ/ΤΕΙ. Η αναγνώριση εξαρτάται από το αποτέλεσμα των αξιολογήσεων και η διαπίστευση χορηγείται για περίοδο πέντε ετών.

Η εξωτερική αξιολόγηση διενεργείται με αίτηση του Υπουργείου ή ενός ΑΕΙ, ή βάσει προγραμματισμού του ΑΑΗΕ. Σύμφωνα με το διάταγμα του Ιουλίου 1999, κανένα ΑΕΙ δεν μπορεί να λειτουργεί χωρίς διαπίστευση για διάστημα μεγαλύτερο των τεσσάρων ετών. Εάν κάποιο ίδρυμα δεν λάβει διαπίστευση ενός αυτής της περιόδου, ο ΑΑΗΕ και το Υπουργείο κινούν διαδικασίες αξιολόγησης. Αλλοδαποί σύμβουλοι έχουν συμμετάσχει στη διαδικασία αξιολόγησης ως μέλη ομάδων εξωτερικής αξιολόγησης.

Ο ΑΑΗΕ είναι υπεύθυνος να ανακοινώνει και να δημοσιοποιεί τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων μετά την επικύρωσή τους από το Συμβούλιο Διαπίστευσης. Όσον αφορά τα δημόσια ΑΕΙ, το Συμβούλιο Διαπίστευσης αποφασίζει σε κάθε περίπτωση χωριστά αν και με ποιο τρόπο πρέπει να δημοσιοποιείται το αποτέλεσμα της κάθε αξιολόγησης. Στην περίπτωση των ιδιωτικών ΑΕΙ, η έκθεση αξιολόγησης πρέπει να δημοσιοποιείται. Το ΣΔ καθορίζει μόνο τους τρόπους και τα μέσα αυτής της δημοσιοποίησης.

Ο ΑΑΗΕ καθορίζει και παρακολουθεί τους μηχανισμούς εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας και αξιολόγησης και βοηθά τα ΑΕΙ να εφαρμόζουν τις σωστές διαδικασίες. Σύμφωνα με τον νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, δεν είναι υποχρεωτικό να εφαρμόζουν τα πανεπιστήμια σύστημα εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας. Παρόλα αυτά, ορισμένα πανεπιστήμια έχουν αναλάβει δραστηριότητες διασφάλισης της ποιότητας. Επίσης, έχουν αναληφθεί ορισμένες ατομικές πρωτοβουλίες για την προώθηση της εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας. Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης και διαπίστευσης, ο ΑΑΗΕ εξετάζει διεξοδικά την ύπαρξη και λειτουργία συστημάτων εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας. Έτσι, τα πανεπιστήμια ενθαρρύνονται να θεσπίσουν παρόμοια συστήματα για την προώθηση ενός πνεύματος εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας. Ο Οργανισμός έχει επίσης ορίσει ένα σύνολο προτύπων για τα ιδρύματα και τα προγράμματα σπουδών μετά από μακροχρόνιες διαβουλεύσεις με τα ΑΕΙ/ΤΕΙ. Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές έχουν εγκριθεί από το Συμβούλιο Διαπίστευσης και το Υπουργείο.

Η διαδικασία αξιολόγησης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων προβλέπει τη συμμετοχή των φοιτητών οι απόψεις των οποίων συλλέγονται μέσω συνεντεύξεων με την ομάδα εξωτερικής αξιολόγησης. Οι εκθέσεις για τα ουσιαστικά και τα δευτερεύοντα ζητήματα της αξιολόγησης περιέχουν απόψεις μελών του ακαδημαϊκού προσωπικού αλλά και των φοιτητών. Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης, τα πανεπιστήμια ρωτούνται αν οι φοιτητές τους συμμετέχουν στην επεξεργασία των εγγράφων πολιτικής ή των άλλων στρατηγικών και αν οι φοιτητές εκπροσωπούνται στα συμβουλευτικά όργανα ή στα όργανα λήψης αποφάσεων. Κατά την αξιολόγηση εξετάζεται αν οι απόψεις των φοιτητών διευκολύνουν την καθημερινή λειτουργία των ιδρυμάτων.

Στις αρχές Μαρτίου του 2005, ο ΑΑΗΕ διένειμε στους φοιτητές ερωτηματολόγιο για συμπλήρωση σε τακτά διαστήματα, το οποίο χρησιμοποιείται σε όλες τις αξιολογήσεις. Το ερωτηματολόγιο δημοσιεύεται στο δικτυακό τόπο του ΑΑΗΕ για να υποβάλουν παρατηρήσεις οι ενδιαφερόμενοι. Στο μεταξύ, καταβάλλονται προσπάθειες να συμμετέχουν φοιτητές στην ομάδα εξωτερικής αξιολόγησης.

Ο ΑΑΗΕ διατηρεί στενούς δεσμούς και αναπτύσσει κοινές δραστηριότητες με άλλους συναφείς οργανισμούς στην Ευρώπη και εκτός Ευρώπης και είναι μέλος τριών διεθνών δικτύων στον τομέα της διασφάλισης της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: του Διεθνούς Δικτύου Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE), του Δικτύου των Οργανισμών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης για τη Διασφάλιση της ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (CEEN) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διεθνή Εκπαίδευση (EAIE) με έδρα το Άμστερνταμ.

Το Μάρτιο του 2007, διαβιβάστηκε στο υπουργικό συμβούλιο νέο νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση το οποίο προβλέπει την πλήρη αναδιοργάνωση των δύο οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας, σύμφωνα με τα πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές της ENQA για τη διασφάλιση της ποιότητας.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και σε επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
17 Δεκεμβρίου 1998	Απόφαση αριθ. 786 του Υπουργικού Συμβουλίου για τη μεταπτυχιακή επιστημονική κατάρτιση και κατάταξη των εκπαιδευτικών και ερευνητών (τροποποιήθηκε από την απόφαση αριθ. 897 της 29ης Δεκεμβρίου 2004 και από το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 1999.	Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 786, datë 17.12.1998 "Për kualifikimin shkencor pasuniversitar dhe për klasifikimin e punonjësve pedagogjike e kërkimorë" (i ndryshuar me Vendimin nr. 897, datë 29.12.2004)
25 Φεβρουαρίου 1999 (τροποποιήθηκε στις 28 Ιουλίου 2003)	Νόμος αριθ. 8461: Αλβανικός νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Ligji nr. 8461, "Për arsimin e lartë në Republikën e Shqipërisë" (I ndryshuar më 28.06.2003)
1η Ιουλίου 1999	Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου αριθ. 303 (βάσει του νόμου του 1999 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση) «για τη θέσπιση του συστήματος διαπίστευσης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση».	Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 303, datë 01.07.1999 "Për Krijimin e sistemit të akreditimitnë arsimin e lartë"
10 Αυγούστου 1999	Διάταγμα αριθ. 18 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών και του Συμβουλίου Επιστημονικών Τίτλων Σπουδών σχετικά με το μεταπτυχιακό δίπλωμα επιστημονικών σπουδών	Udhëzim Nr. 18 i MASH dhe i KKSH "Per kualifikimin shkencor pasuniversitar"

22 Μαρτίου 2001	Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου αριθ. 156 για τα μη δημόσια ΑΕΙ στη Δημοκρατία της Αλβανίας	Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 156, datë 22.03.2001 "Për arsimin e lartë Jopublik në Republikën e Shqipërisë"
8 Οκτωβρίου 2004	Διάταγμα αριθ. 29 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών σχετικά με την εκλογή των φοιτητικών συνδικαλιστικών οργάνων στα πανεπιστήμια	Udhëzimi Nr. 29, datë 08.10. 2004 "Për zgjedhjen e Qeverisë Studentore në shkollat e larta universitare"
29 Ιουλίου 2004	Διάταγμα αριθ. 18 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών σχετικά με τα πρότυπα διάρθρωσης των πανεπιστημίων	Udhëzim Nr. 18, datë 29.07.2004 "Për standardet e strukturave akademike"
29 Ιουλίου 2004	Διάταγμα αριθ. 20 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών σχετικά με την οργάνωση σε δύο κύκλους των προγραμμάτων σπουδών των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Udhëzimi nr. 20, datë 29.07.2004 "Për organizimin e studimeve në shkollat e larta (për sistemin me kohë të plotë)"
5 Οκτωβρίου 2004	Διάταγμα αριθ. 28 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών σχετικά με την οργάνωση των σπουδών στα ανώτατα ιδρύματα	Udhëzimi nr. 28, datë 05.10.2004 "Për disa ndryshime në Udhëzimin" nr. 20, datë 29.07.2004 "Për organizimin e studimeve në shkollat e larta"
5 Ιανουαρίου 2006	Διάταγμα αριθ. 1 σχετικά με τα ποσοστά εισαγωγής στα προγράμματα διδακτορικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο των Τιράνων για το ακαδημαϊκό έτος 2005/06	Urdhër nr. 1 "Per miratimin e kuotave te pranimit ne doctorate ne UniversIdrýmata Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσηςtin e Tiranes per vitin 2005-2006"
27 Απριλίου 2006	Διάταγμα αριθ. 154 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών σχετικά με τη σύσταση της ομάδας εργασίας για την επεξεργασία νομοσχεδίου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση της Δημοκρατίας της Αλβανίας	Urdhër nr. 154, datë 27.04.2006 "Për ngritjen e grupit të punës për hartimin e projektligjit për arsimin e lartë në Republikën e Shqipërisë"
15 Μαΐου 2006	Διάταγμα αριθ. 172 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών σχετικά με τη σύσταση της ομάδας εργασίας για τη μεταρρύθμιση των προγραμμάτων σπουδών σύμφωνα με τη Διαδικασία της Μπολόνιας	Urdhër nr. 172, datë 15.05.2006 "Për krijimin e grupit të punës mbi reformën kurrikulare dhe përshtatjen sipas sistemit të Bolonjës

ΑΡΜΕΝΙΑ

Το απαραίτητο **νομικό πλαίσιο** για την υλοποίηση της διαδικασίας της Μπολόνιας θεσπίστηκε με το νέο νόμο για την τριτοβάθμια και μεταπτυχιακή εκπαίδευση (*Orenq barzraguyn ev hetbuhakan masnagitakan krtutyan veraberyal)* της 14ης Δεκεμβρίου 2004 και την Στρατηγική για των ανώτατη εκπαίδευση *(Bardzraguyn krtutyan barepokhumneri razmavarutyun)*, η οποία εγκρίθηκε από την αρμενική κυβέρνηση στις 21 Νοεμβρίου 2003. Τα έγγραφα αυτά μαζί με τα εκδοθέντα διατάγματα και τις βασικές διεθνείς διακηρύξεις περιέχουν τις βασικές κατευθύνσεις για την εξέλιξη αυτού του τομέα.

Το 1991, το Κρατικό Πανεπιστήμιο Σπουδών Μηχανικών (πρώην Πολυτεχνική Σχολή) ξεκίνησε τη δική του θεσμική εκπαιδευτική και διαρθρωτική μεταρρύθμιση η οποία κατέληξε στη διάρθρωση των **σπουδών σε δύο κύριους κύκλους**: στο επίπεδο bachelor (*(bakalavriat)*, που εισήχθη στα παραδοσιακά προγράμματα ενός ενιαίου κύκλου σπουδών, και στο επίπεδο master *(magistros)*, που αποτελεί συνέχεια του πρώτου κύκλου σπουδών. Το 1994 το πανεπιστήμιο εισήγαγε επίσημα με μεγάλη επιτυχία τον τρίτο κύκλο μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών έρευνας *(hetazotogh)*. Το 1995, το Κρατικό Πανεπιστήμιο του Ερεβάν εισήγαγε το σύστημα σπουδών bachelor/master το οποίο υιοθετήθηκε στη συνέχεια, το 1996, από την Ακαδημία Γεωργικών Σπουδών. Μετά από τις αλλαγές αυτές εκδόθηκε ειδικό διάταγμα της αρμενικής κυβέρνησης το 2004. Το διάταγμα αυτό ορίζει ότι η διάρθρωση σπουδών στα επίπεδα bachelor/master πρέπει να υιοθετηθεί από όλα τα ΑΕΙ της χώρας. (κρατικά και ιδιωτικά), τα οποία σχεδιάζουν να εφαρμόσουν πλήρως το νέο σύστημα σπουδών BA/MA μέχρι το 2010.

Όλα τα προγράμματα σπουδών περιέχουν στοιχεία γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης. Τα προγράμματα δεν υπάγονται στο επίπεδο ISCED 5B.

Η παραδοσιακή διάρθρωση των **προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών** *(Aspirantura; Doktorantura)* δεν έχει ακόμη τροποποιηθεί με βάση τη διαδικασία της Μπολόνιας. Το δίπλωμα *Gitutyunneri teknatsu* αντιστοιχεί στο διεθνές αναγνωρισμένο δίπλωμα PhD και περιλαμβάνει υποχρεωτικά θεωρητικά μαθήματα και ορισμένα ειδικά μαθήματα (που καθορίζονται από τον διευθυντή σπουδών με βάση το επιμέρους σχέδιο σπουδών) καθώς και μαθήματα ξένης γλώσσας (εκτός από τα προγράμματα σπουδών σε ξένες γλώσσες). Στο τέλος κάθε προγράμματος γίονται εξετάσεις. Οι κάτοχοι διπλώματος *teknatsu* μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε ανώτερο επίπεδο· το πρόγραμμα σπουδών *Doktorantura* απονέμει το Διδακτορικό Δίπλωμα Επιστημών *(Gitutyunneri doktor)* το οποίο συνίσταται αποκλειστικά σε ατομική εργασία έρευνας.

Ένα ειδικό κυβερνητικό διάταγμα της 22ας Ιουλίου 2001 ρυθμίζει τις διδακτορικές σπουδές σε εθνικό επίπεδο (*Aspiranturayum ev doktoranturajum usucman kargy)*. Σύμφωνα με το διάταγμα αυτό, η διάρκεια των σπουδών *Aspirantura* (σπουδές επιπέδου PhD) δεν μπορεί να είναι κατώτερη των τριών ετών πλήρους φοίτησης. Για να μπορούν οι φοιτητές να εγγραφούν σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών πρέπει να κατέχουν δίπλωμα ανώτερης βαθμίδας από το bachelor. Οι φοιτητές μεταπτυχιακών σπουδών επωφελούνται από ορισμένα πλεονεκτήματα: έχουν την ιδιότητα και του νέου ερευνητή και του φοιτητή κατά τα δύο πρώτα έτη σπουδών τους. Από το τρίτο έτος αποκτούν την ιδιότητα του ερευνητή (π.χ. μηχανολόγος – ερευνητής). Όλοι οι ερευνητές πλήρους φοίτησης προσλαμβάνονται υποχρεωτικά με σύμβαση έργου από τα ΑΕΙ. Λαμβάνουν πλήρεις υποτροφίες και απαλλάσσονται από την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία για όλη τη διάρκεια των σπουδών τους.

Πρόσφατα, το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών σύστησε ομάδα εργασίας για το **σύστημα τριών κύκλων σπουδών** που θα εξετάσει νέους τρόπους προσέγγισης του τρίτου κύκλου. Σήμερα, εξακολουθεί να ισχύει το προ της διαδικασίας της Μπολόνιας σύστημα του ενός κύκλου σπουδών μακράς διάρκειας για τους φοιτητές οι οποίοι εισήχθησαν πριν από το ακαδημαϊκό έτος 2004/05. Το σύστημα θα αντικατασταθεί σταδιακά κατά τη διάρκεια των τριών επόμενων ετών.

Δεν υπάρχει σήμερα καμία νομοθετική διάταξη που να προβλέπει την έκδοση **διεθνών κοινών ή διπλών πτυχίων.**

ARMENIA

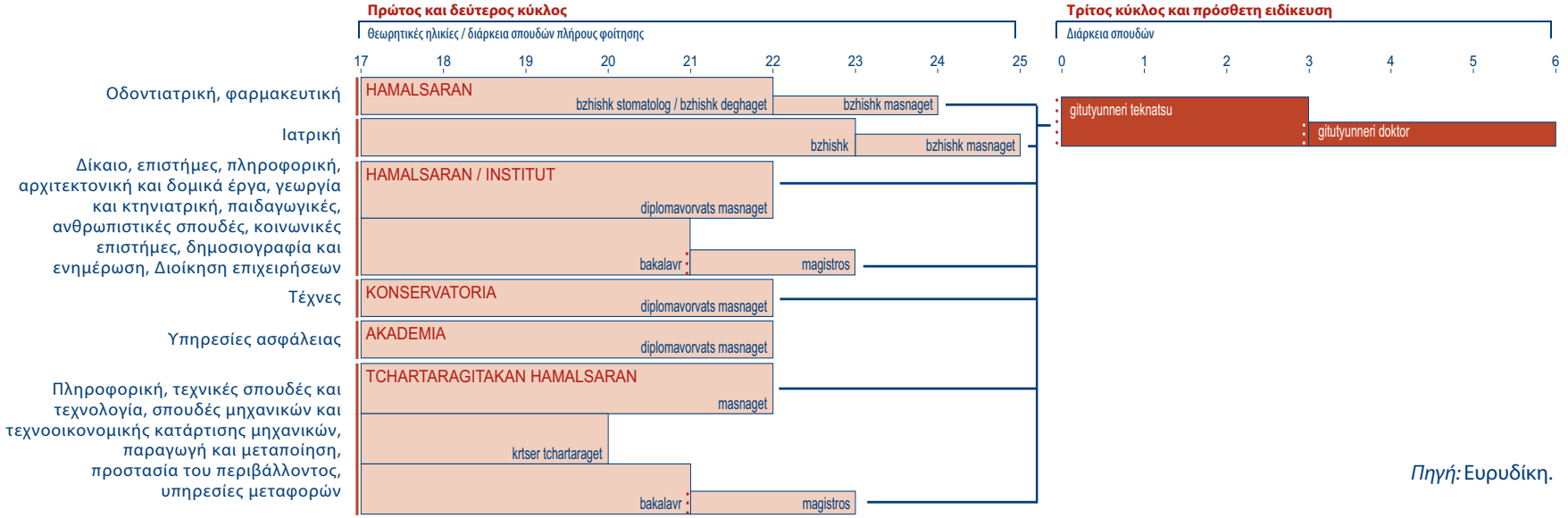

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

ΑΡΜΕΝΙΑ

Η Αρμενία δεν έχει ακόμη υιοθετήσει το **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** όπως ορίζεται από τη Διαδικασία της Μπολόνιας. Το Υπουργείο έχει συστήσει ομάδα εργασίας για να αναπτύξει το εθνικό πλαίσιο προσόντων. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα που ενέκρινε η κυβέρνηση, το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων θα εφαρμοστεί σε εθνική κλίμακα μέχρι το 2009.

Το **ECTS** εισήχθη αρχικά στο κρατικό πανεπιστήμιο σπουδών μηχανικών το 2003 ως πρότυπο σχέδιο που χρηματοδοτείται από το Ίδρυμα για την ανοικτή κοινωνία. Στις 22 Δεκεμβρίου 2005, εκδόθηκε ειδικό κυβερνητικό διάταγμα για την εφαρμογή ενός πιστωτικού συστήματος σύμφωνα με το οποίο όλα τα ΑΕΙ πρέπει να αρχίσουν να εφαρμόζουν το ECTS. Στο μεταξύ, το Υπουργείο Παιδείας σύστησε ομάδα εργασίας που θα αναπτύξει το ECTS σε εθνικό επίπεδο και θα συντάξει κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του συστήματος και την οργάνωση της κατάρτισης. Τα ΑΕΙ/ΤΕΙ είναι στο στάδιο της εφαρμογής του ECTS όσον αφορά όλα τα μαθήματα και σε όλους τους κύκλους σπουδών. Το ECTS θα χρησιμοποιείται και για τη συλλογή και για τη μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων. Δεν υπάρχουν σήμερα άλλα πιστωτικά συστήματα σε εθνικό επίπεδο.

Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) δεν έχει ακόμη εισαχθεί επίσημα στην Αρμενία. Η χώρα αυτή χρησιμοποιεί σήμερα ένα παραδοσιακό έντυπο εθνικού ΠΔ το οποίο στις περισσότερες περιπτώσεις εκδίδεται αυτομάτως και περιέχει κατάσταση των διδαχθέντων μαθημάτων, ώρες διδασκαλίας, κατάσταση βαθμολογίας, αποτελέσματα κρατικών εξετάσεων ή/και για την υποστήριξη της διδακτορικής διατριβής. Αυτό το εθνικό ΠΔ δεν πληροί ακόμα τις ευρωπαϊκές απαιτήσεις· έχει αποφασιστεί, ωστόσο, να εισαχθεί το ευρωπαϊκό ΠΔ το 2007. Το αρμενικό κέντρο ENIC/NARIC επεξεργάστηκε ένα ΠΔ το οποίο θα ολοκληρωθεί τον Απρίλιο· το πρώτο ευρωπαϊκό ΠΔ θα εκδοθεί για τους φοιτητές σπουδών master που θα αποφοιτήσουν τον Ιούνιο-Ιούλιο 2007.

Το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών παρέχει κίνητρα υπό μορφή συνεχούς διοικητικής υποστήριξης για τη διαδικασία εφαρμογής του συστήματος τριών κύκλων σπουδών και την υλοποίηση του ECTS. Η οικονομική στήριξη για το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών παρεχόταν μέχρι σήμερα από τοπικές και διεθνείς ΜΚΟ, από ένα πρόγραμμα Tempus της ΕΕ και πόρους από τα ίδια τα ΑΕΙ/. Τα ΑΕΙ συνήθως οφείλουν να υποβάλουν αίτηση χρηματοδότησης με δική τους πρωτοβουλία. Οι χορηγούμενες ενισχύσεις είναι συνήθως της τάξης των 200.000 ευρώ. Η οικονομική ενίσχυση για την εφαρμογή του ECTS προήλθε από το Ίδρυμα για την ανοικτή κοινωνία μέσω ενισχύσεων που χορηγήθηκαν σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ο Εθνικός Οργανισμός Διαπίστευσης και Αδειοδότησης *(Litsenzavorman ev havatarmagrman gortsakalutyun)* ιδρύθηκε το 2000 ως οργανική μονάδα του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών. Όλα τα ΑΕΙΙ της Αρμενίας πρέπει να διαθέτουν άδεια λειτουργίας για να ασκούν τις εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες. Πριν από την κρατική διαδικασία διαπίστευσης πραγματοποιείται αυτοαξιολόγηση της εκπαιδευτικής δραστηριότητας· το διοικητικό προσωπικό του ΑΕΙ/ΤΕΙ συντάσσει έκθεση αυτοαξιολόγησης βάσει των πληροφοριών που λαμβάνει από τα τμήματα σπουδών και στη συνέχεια υποβάλλει αίτηση για μερική ή πλήρη κρατική διαπίστευση. Δεν έχει γίνει ακόμη μεταρρύθμιση του εθνικού συστήματος **διασφάλισης της ποιότητας** σύμφωνα με τη διαδικασία της Μπολόνιας. Αναπτύσσεται διάλογος σχετικά με τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου εθνικού οργανισμού διασφάλισης της ποιότητας.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
21 Νοεμβρίου 2003	Έγκριση από την κυβέρνηση της στρατηγικής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Bardzraguyn Krtutyan Barepokhumneri Razmavarutyun
14 Δεκεμβρίου 2004	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και τη μεταπτυχιακή εκπαίδευση	Orenq Barzraguyn ev Hetbuhakan Masnagitakan Krtutyan Veraberyal
12 Ιουνίου 1995	Διάταγμα της κυβέρνησης της Αρμενίας σχετικά με τις προσωρινές διατάξεις για την εισαγωγή ενός συστήματος τριών κύκλων σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	Bardzraguyn Krtutyan Miasnakan Yerastitchan Hamakari Jamanakavor Hastatman Masin
20 Ιουλίου 2001	Διάταγμα της κυβέρνησης σχετικά με τις εθνικές διατάξεις που διέπουν τις διδακτορικές σπουδές	Aspiranturayum ev Doktoranturajum Usucman Kargy
14 Απριλίου 2005	Διάταγμα της κυβέρνησης για την επεξεργασία και έγκριση των εθνικών προτύπων για την τριτοβάθμια και μεταπτυχιακή εκπαίδευση	Karg Barzraguyn Masnagitakan ev Hetbuhakan Krtutyan Petakan Krtakan Chaporoshichneri Zevavorman ev Hastatman
8 Σεπτεμβρίου 2005	Διάταγμα της κυβέρνησης σχετικά με τις εθνικές διατάξεις για τις φοιτητικές υποτροφίες	Barzraguyn Usumnakan Hastatutyunnerum Usanokhneri Petakan Krtatoshak Talu Kargi Hastatelu Masin
15 Σεπτεμβρίου 2005	Διάταγμα της κυβέρνησης για τη χορήγηση οικονομικής ενίσχυσης στους φοιτητές	Barzraguyn Usumnakan Hastatutyunnerum Usanoghakan Npastner Talu Kargy Hastatelu Masin
9 Νοεμβρίου 2005	Διάταγμα της κυβέρνησης για την έγκριση του καταλόγου των ειδικοτήτων επαγγελματικών σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Barzraguyn Masnagitakan Krtutyan Masnagitutyunneri Tsanky Hastatelu Masin
17 Δεκεμβρίου 2005	Διάταγμα της κυβέρνησης σχετικά με τις εθνικές διατάξεις για την παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών	Petakan Barzraguyn Hastatutyunnerum Usanoghakan Npastner Talu Kargy
22 Δεκεμβρίου 2005	Διάταγμα της κυβέρνησης σχετικά με την εφαρμογή πιστωτικού συστήματος	Barzraguyn Krtutyan Hamakargum Kreditayin Hamakargi Nerdrman Masin

ΑΥΣΤΡΙΑ

AT

Τα πανεπιστημιακά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ιδρύονται, οργανώνονται και λειτουργούν σύμφωνα με τον ομοσπονδιακό νόμο για την οργάνωση των πανεπιστημίων και των σπουδών τους (Νόμος για τα πανεπιστήμια του 2002), ο οποίος τέθηκε σε πλήρη εφαρμογή το 2004. Η οργάνωση των πανεπιστημίων εφαρμοσμένων επιστημών *(Fachhochschulen)* ρυθμίζεται από το νόμο του 1993 για τις *Fachhochschule* (FH) (τροποποιήθηκε το 2006).

Από το 1999, τα πανεπιστήμια είχαν τη δυνατότητα να παρέχουν σπουδές διαρθρωμένες σε **δύο κύριους κύκλους** (bachelor/master), σύμφωνα με τη διαδικασία της Μπολόνιας. Για τα *Fachhochschulen,* η τροποποίηση του 2002 του νόμου για τις σπουδές στα *Fachhochschule* αποτελεί τη νομική βάση για τη διάρθρωση των σπουδών στα επίπεδα Bachelor/Master.

Η προβλεπόμενη από τη διαδικασία της Μπολόνιας διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους εφαρμόζεται σε όλα τα προγράμματα σπουδών του επιπέδου ISCED 5A, με εξαίρεση τις σπουδές ιατρικής, οι οποίες εξακολουθούν βάσει της νομοθεσίας να είναι διαρθρωμένες σε ένα ενιαίο κύκλο σπουδών μακράς διάρκειας, τα προγράμματα παιδαγωγικών σπουδών που εξαιρούνται επίσης βάσει νομοθεσίας και ορισμένα προγράμματα που ίσχυαν πριν από τη διαδικασία της Μπολόνιας και δεν έχουν προσαρμοστεί. Πρέπει, όμως, να επισημανθεί ότι δεν έχουν οριστεί χρονοδιαγράμματα ούτε κυρώσεις όσον αφορά την εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών. Τα νέα προγράμματα σπουδών πρέπει να ακολουθούν την διάρθρωση των δύο βασικών κύκλων. Το σύστημα των σπουδών σε επίπεδα Bachelor/Master δεν εφαρμόζεται στα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5B. Κατά κανόνα, δεν υπάρχει κανένα εμπόδιο για τη μεταγραφή φοιτητών αυτών των προγραμμάτων να σε προγράμματα Bachelor ISCED 5A, εφόσον οι διατάξεις εισαγωγής και στα δύο επίπεδα σπουδών είναι ακριβώς ίδιες όσον αφορά τα περισσότερα προγράμματα. Οι πτυχιούχοι προγραμμάτων του επιπέδου ISCED 5B μπορούν να υποβάλουν αίτηση εισαγωγής σε προγράμματα Master επιπέδου ISCED 5A υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Στην περίπτωση αυτή, παρέχεται δυνατότητα μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων του ECTS και αναγνώρισης όλων των ισοδύναμων εξετάσεων και ο φοιτητής μπορεί να απαλλαγεί από ορισμένα μαθήματα.

Τα **προγράμματα διδακτορικών σπουδών** έχουν ως νομική βάση το νόμο του 2002 για τα πανεπιστήμια. Για την εγγραφή σε διδακτορικές σπουδές απαΑΕΙ/ΤΕΙίται δίπλωμα Master. Τα νέα προγράμματα έχουν διάρκεια τουλάχιστον τριών ακαδημαϊκών ετών. Υπάρχει, ωστόσο, δυνατότητα ολοκλήρωσης διδακτορικών σπουδών διετούς διάρκειας μέχρι το 2009/10. Οι σπουδές αυτές πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί μέχρι το 2017.

Κάθε πρόγραμμα αποτελείται από υποχρεωτικά μαθήματα (ιδίως σεμινάρια επιστημονικής κατεύθυνσης) και τη σύνταξη μιας διδακτορικής διατριβής.

Ο απαιτούμενος αριθμός ωρών για τα δύο σκέλη του προγράμματος καθορίζεται στο πρόγραμμα σπουδών και δεν υπάρχει καμία κεντρική ρύθμιση αυτού του θέματος. Επίσης, δεν υπάρχει καμία νομική ρύθμιση για την ελάχιστη διάρκεια των υποχρεωτικών μαθημάτων και το περιεχόμενό τους.

Διδακτορικούς τίτλους μπορούν επίσης να χορηγούν διάφορα πανεπιστήμια, και ξένα ιδρύματα, όπως συμβαίνει με ορισμένα **κοινά διπλώματα.** Οι υποψήφιοι διδάκτορες θεωρούνται ταυτόχρονα φοιτητές και «νέοι» ερευνητές, ανάλογα με το πρόγραμμα στο οποίο φοιτούν. Οι φοιτητές διδακτορικού που είναι εγγεγραμμένοι σε πρόγραμμα που συνδυάζεται με σύμβαση εργασίας υπάγονται σε ειδικό ευνοϊκό καθεστώς.

Η κυβέρνηση έχει αποφασίσει να υιοθετήσει ένα **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** και να το συνδέσει με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF). Οι διαβουλεύσεις θα αρχίσουν το 2007, με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων, με τη βοήθεια ομάδας ερευνητών που θα εκπροσωπούν την τριτοβάθμια και επαγγελματική εκπαίδευση και την εκπαίδευση ενηλίκων.

Από το 1999, η εφαρμογή του **ECTS** είναι υποχρεωτική για τα επίπεδα σπουδών Bachelor και Master. Τα σύστημα χρησιμοποιείται για τη μεταφορά αλλά και για τη συσσώρευση

ΑΥΣΤΡΙΑ

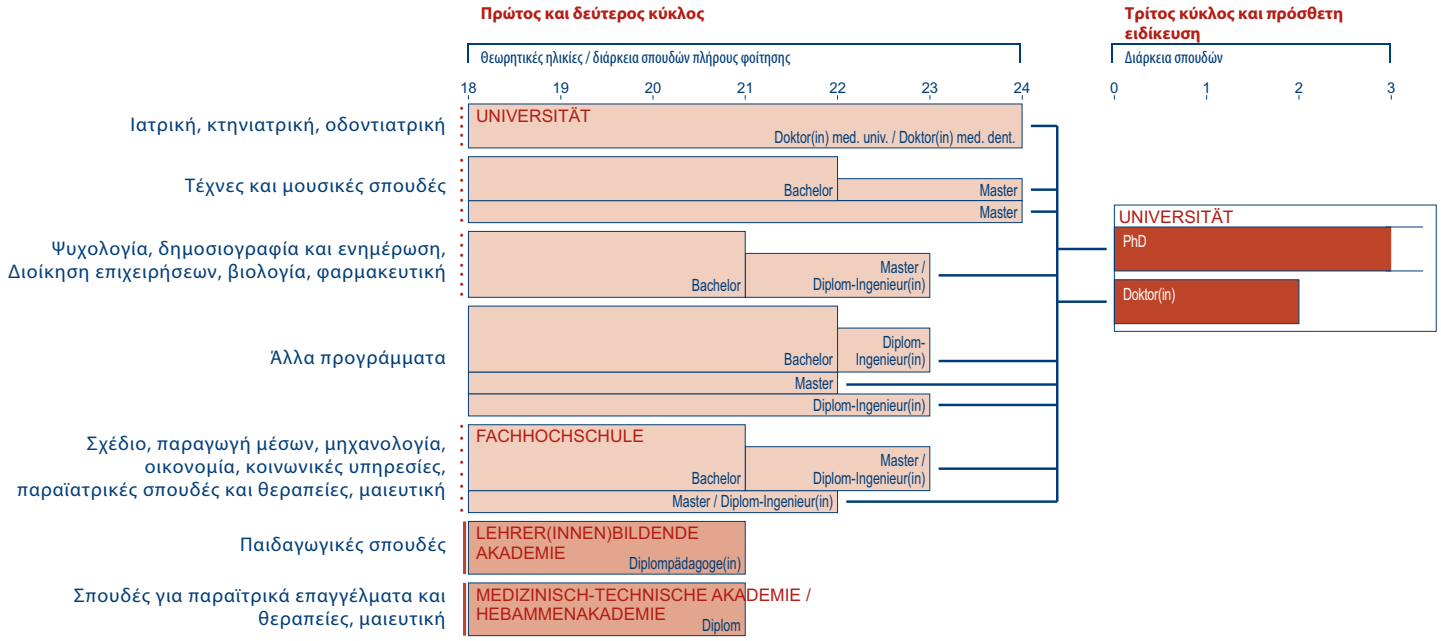

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

ακαδημαϊκών μονάδων και εφαρμόζεται πλήρως στα πανεπιστήμια και τα τριτοβάθμια ιδρύματα εφαρμοσμένων επιστημών. Σύμφωνα με το νόμο του 2005 για τις παιδαγωγικές σπουδές, η εφαρμογή του ECTS είναι επίσης υποχρεωτική στις σημερινές παιδαγωγικές Ακαδημίες (*Akademien für Lehrer/innenbildung)* που θα μετονομαστούν επίσημα σε *Pädagogische Hochschulen* τον Οκτώβριο του 2007.

Από τον Οκτώβριο του 2003, το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) χορηγείται δωρεάν στη γερμανική και την αγγλική γλώσσα σε όσους πτυχιούχους παιδαγωγικών Ακαδημιών το ζητούν. Το διάταγμα του 2004 για την αναγνώριση των πανεπιστημιακών σπουδών περιέχει διατάξεις για το Παράρτημα Διπλώματος. Από τον Ιούλιο του 2005, όλα τα πανεπιστήμια και τα *Fachhochschulen* υποχρεούνται να χορηγούν το ΠΔ δωρεάν και αυτομάτως σε όλους τους αποφοίτους στη γερμανική και την αγγλική γλώσσα.

Εκτός από το νομικό πλαίσιο, έχουν θεσπιστεί και τα ακόλουθα **κίνητρα** για να ενθαρρυνθεί η υλοποίηση των στόχων της Μπολόνιας.

Όσον αφορά την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, πέντε φορείς προώθησης της διαδικασίας της Μπολόνιας επισκέπτονται πανεπιστήμια που το ζητούν, στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Όλα τα πανεπιστήμια και τα *Fachhochschulen* έχουν ορίσει ένα συντονιστή της Διαδικασίας της Μπολόνιας ο οποίος είναι υπεύθυνος να προωθεί την υλοποίηση των στόχων της Μπολόνιας στο οικείο ίδρυμα.

Το 1999 συστάθηκε εθνική ομάδα παρακολούθησης της διαδικασίας της Μπολόνιας στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι των αρμόδιων υπουργείων και αρχών και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ακόμη, έχουν συσταθεί θεματικές ομάδες εργασίας οι οποίες λειτουργούν σε όλα τα επίπεδα για να εντοπίζουν τις ανάγκες των ενδιαφερομένων και για να εξετάζουν την πρόοδο ως προς την υλοποίηση καθενός από τους στόχους της Μπολόνιας (π.χ. ομάδα εργασίας για τα προγράμματα σπουδών που οδηγούν σε κοινό δίπλωμα, επιτροπή διεθνών σχέσεων των πανεπιστημίων εφαρμοσμένων τεχνών και Διεθνές Φόρουμ της Διάσκεψης των Πρυτάνεων). Το αυστριακό Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών και Πολιτισμού (εθνικό σημείο επαφής) οργανώνει σεμινάρια για το ECTS στα οποία συμμετέχουν αλλοδαποί εμπειρογνώμονες. Το αυστριακό Εθνικό Κέντρο Ενημέρωσης σχετικά με την Αναγνώριση (NARIC) ανέπτυξε ομοιόμορφα υποδείγματα ΠΔ τα οποία πρέπει να χρησιμοποιούνται σε ολόκληρη τη χώρα.

Το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών και Πολιτισμού στηρίζει την εφαρμογή της Διαδικασίας της Μπολόνιας εκδίδοντας «εκθέσεις παρακολούθησης». Είναι η πρώτη φορά που εφαρμόζεται μια χωριστή διαδικασία παρακολούθησης για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, γεγονός που καταδεικνύει την ιδιαίτερη σημασία που προσδίδεται σε αυτή τη διαδικασία. Έχουν καθοριστεί και υλοποιούνται στην πράξη λεπτομερείς στόχοι σε εθνικό επίπεδο, που έχουν ως βάση τους στόχους της Μπολόνιας, και έχουν καθοριστεί οι υπεύθυνοι φορείς καθώς και το χρονοδιάγραμμα για την υλοποίησή τους. Η τακτική παρακολούθηση της κατάστασης επιτρέπει τον εντοπισμό των παρεκκλίσεων από τους στόχους. Η τελευταία έκθεση δημοσιεύθηκε το 2005 και καλύπτει την περίοδο 2000-2004· η επόμενη θα δημοσιευθεί στην άνοιξη του 2007.

Έχουν ληφθεί μέτρα για να διαμορφωθεί μια ενιαία εθνική προσέγγιση του ζητήματος της **διασφάλισης της ποιότητας** στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ο Αυστριακός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας (*Österreichische Qualitätssicherungsagentur*, AQA) ιδρύθηκε στα τέλη του 2003 και άρχισε να λειτουργεί την άνοιξη του 2004. Ο AQA συστάθηκε με πρωτοβουλία της Διάσκεψης των Πρυτάνεων της Αυστρίας, της Αυστριακής Ένωσης Πανεπιστημίων Εφαρμοσμένων Επιστημών (FHK), της Ένωσης Ιδιωτικών Πανεπιστημίων, της Αυστριακής Ένωσης Φοιτητών (ÖH) και του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Παιδείας, Επιστημών και Πολιτισμού. Ο AQA είναι αυτόνομος οργανισμός που συστάθηκε για να στηρίξει όλα τα AEI/TEI, δηλαδή τα πανεπιστήμια, τα ιδρύματα εφαρμοσμένων επιστημών και τις πανεπιστημιακές παιδαγωγικές Ακαδημίες (βάσει του προαναφερθέντος νόμου του 2005 για την κατάρτιση εκπαιδευτικών), για να δημιουργήσουν τα δικά τους συστήματα

διαχείρισης της ποιότητας. Οι αρμοδιότητες του οργανισμού είναι να αναπτύξει πρότυπα και διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, να συντονίζει τις διαδικασίες αξιολόγησης προγραμμάτων σπουδών και των ιδρυμάτων, να παρέχει συμβουλές και υποστήριξη στα AEI/TEI για να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν διαδικασίες εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας, αλλά και να πιστοποιεί τις διαδικασίες διαχείρισης της ποιότητας. Σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα για τη διασφάλιση της ποιότητας και τους οργανισμούς αξιολόγησης, ο AQA δημοσιεύει συνοπτική έκθεση αποτελεσμάτων των αξιολογήσεων σε συμφωνία με τα AEI/TEI. Τα περισσότερα μέλη του επιστημονικού συμβουλίου (*(Wissenschaftlicher Beirat)* του AQA είναι αλλοδαποί εμπειρογνώμονες.

Η Αυστριακή Ένωση Φοιτητών (ÖH) είναι μέλος του AQA και συμμετέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο και στη Γενική Συνέλευσή του.

Το ανεξάρτητο *Fachhochschulrat* (FH-Συμβούλιο, FHR) είναι ο οργανισμός διαπίστευσης *Fachhochschule* (Πανεπιστήμια εφαρμοσμένων επιστημών). Τα καθήκοντά του ορίζονται από το νόμο για τις σπουδές στα FH και περιλαμβάνουν λειτουργίες διαπίστευσης, παροχής συμβουλών στο Υπουργείο, προάσπισης της ποιότητας της διδασκαλίας και της μάθησης, της καινοτομίας και της συνέχισης της εκπαίδευσης καθώς και την παρακολούθηση του τομέα των FH. Συνοπτική παρουσίαση της κάθε έκθεσης αξιολόγησης του Συμβουλίου δημοσιεύεται στο δικτυακό τόπο του FHR με τη σύμφωνη γνώμη του οικείου ιδρύματος. Τα συμπεράσματα και ιδίως η εφαρμογή των συστάσεων της διαδικασίας παρακολούθησης συμβάλλουν στις αποφάσεις ανανέωσης της διαπίστευσης των FHR. Σύμφωνα με το Διάταγμα του 2004 για την αξιολόγηση από το FHR, τουλάχιστον ένα μέλος της ομάδας αξιολόγησης των Σχολών εφαρμοσμένων επιστημών πρέπει να προέρχεται από ισότιμο AEI/TEI του εξωτερικού.

Το ανεξάρτητο *Akkreditierungsrat* (Συμβούλιο Διαπίστευσης, AR) είναι ο φορέας διαπίστευσης των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Βασική του δραστηριότητα είναι η διαπίστευση των νέων AEI/TEI ή προγραμμάτων σπουδών των ήδη διαπιστευμένων ιδιωτικών πανεπιστημίων. Ακόμη, παρακολουθεί τον τομέα των ιδιωτικών πανεπιστημίων και την τήρηση των γενικών κανόνων. Τα συμπεράσματα των επιτόπου επισκέψεων που πραγματοποιούν εξωτερικοί σύμβουλοι αποτελούν τη βάση των αποφάσεων διαπίστευσης και ανανέωσης της διαπίστευσης από το AR, τα περισσότερα μέλη του οποίου είναι διεθνείς σύμβουλοι. Τα αποτελέσματα δεν δημοσιοποιούνται.

Ο νόμος του 1999 για τη διαπίστευση των πανεπιστημίων ορίζει τις διαδικασίες διαπίστευσης των ιδιωτικών πανεπιστημίων (που αντιπροσωπεύουν περίπου το 1% των φοιτητών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) και προσδιορίζει τις αρμοδιότητες και τις εξουσίες αποφάσεων του AR. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του νόμου, τα ιδιωτικά πανεπιστήμια πρέπει να υποβάλλουν ετήσια έκθεση λειτουργίας καθώς και έγγραφα και τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων στους τομείς της εκπαίδευσης και της έρευνας. Η διαπίστευση χορηγείται για περίοδο πέντε ετών και βασίζεται σε επιτόπου επίσκεψη ομάδας εμπειρογνωμόνων. Η απόφαση του AR πρέπει να εγκρίνεται από το αρμόδιο ομοσπονδιακό Υπουργείο.

Οι διαδικασίες αξιολόγησης που εφαρμόζονται κατά παρόμοιο τρόπο από όλους τους φορείς διαπίστευσης και αξιολόγησης βασίζονται σε τρία γενικά στάδια: αυτοαξιολόγηση / τεκμηρίωση, εξωτερική αξιολόγηση, περιλαμβανομένης της αξιολόγησης από ισότιμους φορείς, και παρακολούθηση.

Ο νόμος του 2002 για τα πανεπιστήμια (άρθρο 14) ορίζει ότι τα πανεπιστήμια οφείλουν να εφαρμόζουν σύστημα **εσωτερικής διαχείρισης της ποιότητας**. Προσδιορίζονται και διάφορα άλλα στοιχεία: διαρκής εσωτερική αξιολόγηση, αξιολόγηση των δραστηριοτήτων και επιδόσεων του διδακτικού προσωπικού του πανεπιστημίου και εξωτερική αξιολόγηση που με πρωτοβουλία του πανεπιστημιακού συμβουλίου, του πρύτανη ή του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Παιδείας, Επιστημών και Πολιτισμού. Οι συμφωνίες επιδόσεων *(Leistungsvereinbarungen)* αποτελούν βασική έννοια για τον καθορισμό των αποστολών και των υπηρεσιών και τη βάση για την χρηματοδότηση των δημόσιων πανεπιστημίων

(στα οποία φοιτά ποσοστό άνω του 80% των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης). Οι αρμοδιότητες των πανεπιστημίων και ο βαθμός επίτευξης των καθορισμένων στόχων λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαδικασία διαπραγμάτευσης. Τα μέτρα για τη διασφάλιση της ποιότητας αναφέρονται στις συμφωνίες επιδόσεων και εφαρμόζονται σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα και γενικά αποδεκτές διαδικασίες. Τα μέτρα διασφάλισης της ποιότητας, όπως η αξιολόγηση των ιδρυμάτων, η διαπίστευση, η πιστοποίηση και οι έλεγχοι ποιότητας αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των συμβάσεων επιδόσεων. Δεν υφίσταται, ωστόσο, νομική υποχρέωση διαπίστευσης των δημόσιων πανεπιστημίων ή των προγραμμάτων σπουδών τους.

Ο νόμος του 1993 για τις σπουδές στα *Fachhochschule* που προβλέπει τη δημιουργία πανεπιστημίων εφαρμοσμένων επιστημών (στα οποία φοιτά το 8% περίπου των σπουδαστών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) περιέχει διατάξεις για τις διαδικασίες εσωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας (όπως η τακτική αξιολόγηση των μαθημάτων μέσω της διενέργειας ερευνών στους φοιτητές). Προβλέπει επίσης την υποχρεωτική διαπίστευση και ανανέωση της διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών (τουλάχιστον κάθε πέντε έτη) από το FHR. Το διάταγμα του 2004 για την αξιολόγηση ορίζει τις διαδικασίες εξωτερικής αξιολόγησης των προγραμμάτων σπουδών και των ιδρυμάτων ενόψει της ανανέωσης της διαπίστευσής τους. Η απόφαση για την ανανέωση της διαπίστευσης λαμβάνεται συνήθως βάσει της εξωτερικής αξιολόγησης η οποία συντονίζεται από ανεξάρτητο οργανισμό διασφάλισης της ποιότητας. Η διαδικασία εξωτερικής αξιολόγησης αποτελείται από τρία κύρια στάδια: αυτοαξιολόγηση και υποβολή έκθεσης· επιτόπου επίσκεψη από ομάδα εμπειρογνωμόνων τουλάχιστον τριών μελών και έκθεση αξιολόγησης και παρακολούθησης.

Το AQA είναι πλήρες μέλος του Διεθνούς Δικτύου Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE) και του Ευρωπαϊκού Δικτύου Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEEN) και υποψήφιο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**), στην οποία έχει υποβάλει αίτηση πλήρους μέλους. Ο FHR και το AR είναι πλήρη μέλη του ENQA και του INQAAHE και ιδρυτικά μέλη του Δικτύου D-A-CH (περιφερειακού δικτύου οργανισμών διαπίστευσης της Γερμανίας, της Αυστρίας και της Ελβετίας). Είναι επίσης μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινοπραξίας για τη Διαπίστευση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (ECA) και του CEEN. Ο FHR είναι μέλος της Κοινής Πρωτοβουλίας για την Ποιότητα.

Το 2007 θα πραγματοποιηθεί αξιολόγηση του AQA από ισότιμο φορέα η οποία θα συντονιστεί από την ENQA.

Το συμβούλιο των *Fachhochschule* και το Αυστριακό Συμβούλιο Διαπίστευσης θα υποβληθούν επίσης σε διαδικασία εξωτερικής αξιολόγησης από ισότιμους φορείς το 2007, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του ENQA που εφαρμόζονται στους εθνικούς οργανισμούς.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερο-μηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα	Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
1993	Νόμος για τις σπουδές στα *Fachhochschule*	Fachhochschul-Studiengesetz	2004	Διάταγμα του 2004 για την αναγνώριση των πανεπιστημιακών σπουδών	Universitäts-Studienevidenzverordnung 2004
1999	Νόμος για τη διαπίστευση των πανεπιστημίων	Universitäts-Akkreditierungsgesetz	2003	Καταστατικό του Αυστριακού Οργανισμού Διασφάλισης της Ποιότητας	Österreichische Qualitätssicherungsagentur – Vereinsstatuten der AQA
1999	Νόμος για τις σπουδές στις ακαδημίες *(καταργήθηκε)*	Akademien-Studiengesetz	2004	Διάταγμα για την αξιολόγηση του Συμβουλίου FH	Evaluierungsverordnung des FHR
2002	Νόμος για τα πανεπιστήμια του 2002	Universitätsgesetz 2002	2005	Νόμος για την κατάρτιση εκπαιδευτικών του 2005	Hochschulgesetz 2005

Δικτυακοί τόποι

Λεπτομερείς πληροφορίες και στατιστικές για το βαθμό υλοποίησης παρουσιάζονται στην εθνική έκθεση παρακολούθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας του 2005: http://www.bmbwk.gv.at/europa/bp/teilziel.xml

Εθνικός δικτυακός τόπος για τη Διαδικασία της Μπολόνιας παρέχει πληροφορίες για τις εξελίξεις στην Αυστρία, καθώς και για την αξιολόγηση και τις εκδηλώσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο: http://www.bologna.at

ΒΟΣΝΙΑ - ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Μετά τη Διάσκεψη του Βερολίνου του 2003, ξεκίνησε η σύνταξη ενός νόμου – πλαισίου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εσωτερικών. Το πρώτο νομοσχέδιο ολοκληρώθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2003 και υποβλήθηκε στο Κοινοβούλιο, αλλά τελικά δεν εγκρίθηκε. Το πιο πρόσφατο νομοσχέδιο ολοκληρώθηκε την 1η Ιουνίου 2006 και κατατέθηκε στο Κοινοβούλιο. Η Ευρωπαϊκή Εταιρική Σχέση με τη Βοσνία – Ερζεγοβίνη (Β-Ε) συνέστησε να εγκριθεί ο νόμος μέχρι τον Ιούνιο του 2004, αλλά ο νόμος δεν έχει ακόμη τεθεί στην ημερήσια διάταξη του Κοινοβουλίου. Το νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη περιλαμβάνει τις βασικές αρχές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίες έχουν θεσπιστεί ή είναι στο στάδιο της θέσπισης στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Στο μεταξύ, διάφορα καντόνια και η Republika Srpska (Σερβική Δημοκρατία) έχουν εκδώσει δικούς τους νόμους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση· οι νόμοι αυτοί επιτρέπουν τις μεταρρυθμίσεις σύμφωνα με τις αρχές της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Εξάλλου, το Φεβρουάριο του 2005, η Διάσκεψη Πρυτάνεων της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης αποφάσισε όλα τα δημόσια πανεπιστήμια της χώρας να θεσπίσουν νέες δομές και προγράμματα σπουδών σύμφωνα με τις αρχές της Μπολόνιας και κάλεσαν όλα τα αρμόδια υπουργεία να εκδώσουν νέα νομοθεσία για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που να είναι σύμφωνη με τις αρχές της Μπολόνιας.

Σύμφωνα με τις ισχύουσες νομοθετικές και κανονιστικές ρυθμίσεις του 1999, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χρηματοδοτούνται είτε από τα υπουργεία της Republika Srpska (RS) ή από τα υπουργεία των καντονιών της Ομοσπονδίας Βοσνίας-Ερζεγοβίνης (FBiH). Όλες οι δραστηριότητες της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης διέπονται από τη νομοθεσία για την τριτοβάθμια εκπαίδευση της Republika Srpska ή των καντονιών της Β-Ε. Ο ρόλος του κεντρικού Υπουργείου Εσωτερικών είναι να συντονίζει τις δραστηριότητες ανάμεσα σε αυτά τα Υπουργεία.

Τα τελευταία 30 έτη, σε όλες τις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας, περιλαμβανομένης της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, υπάρχει **σύστημα τριών κύκλων σπουδών** για τους περισσότερους τομείς σπουδών. Μετά την ολοκλήρωση του πρώτου κύκλου (τριών έως τεσσάρων ετών σπουδών), οι απόφοιτοι λαμβάνουν το *diplomirani* που τους παρέχει πρόσβαση σε σπουδές ενός έως δύο ετών για το δίπλωμα *magistrar nauka*. Αυτό το δίπλωμα παρέχει πρόσβαση σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών (διάρκειας τριών ή τεσσάρων ετών) για την απονομή του διπλώματος *doktor nauka*. Οι σπουδές δεύτερου κύκλου (μεταπτυχιακές) δεν παρέχονται από όλες τις σχολές και τα τμήματα· προγραμματίζεται επέκταση των προγραμμάτων σπουδών δεύτερου κύκλου κατά τα επόμενα δύο έτη. Ορισμένοι τομείς σπουδών εξακολουθούν να έχουν τη διάρθρωση ενός κύκλου μακράς διάρκειας (πέντε ή έξι ετών), και συγκεκριμένα οι σπουδές ιατρικής, οδοντιατρικής, κτηνιατρικής και φαρμακευτικής.

Έξι δημόσια πανεπιστήμια εισήγαγαν το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών σύμφωνα με τις αρχές της Μπολόνιας σε ορισμένες σχολές το ακαδημαϊκό έτος 2005-06. Το 2003, το σύστημα των τριών κύκλων θεσπίστηκε στο Πανεπιστήμιο της Tuzla.

Το σύστημα των δύο κύκλων εφαρμόζεται σε ορισμένα προγράμματα σπουδών του επιπέδου ISCED 5B. Οι φοιτητές των προγραμμάτων ISCED 5B μπορούν να μεταγραφούν σε προγράμματα σπουδών του επιπέδου ISCED 5A.

Αν και έχει εισαχθεί η διάρθρωση σπουδών σε τρεις κύκλους, η παλιά διάρθρωση (4+2+διδακτορικό) εξακολουθεί να ισχύει για φοιτητές που εισήχθησαν πριν από τις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις σε διάφορα καντόνια και στη Σερβική Δημοκρατία. Σύμφωνα με το νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών με βάση τις αρχές της διαδικασίας της Μπολόνιας θα εισαχθεί αμέσως μετά την ψήφιση του νόμου και θα αντικαταστήσει τα σημερινά προγράμματα διδακτορικών σπουδών. Την περίοδο που συντάσσεται η παρούσα έκθεση, δεν έχει ακόμη αναδιοργανωθεί ο τρίτος κύκλος (**διδακτορικές σπουδές**) με βάση τους κανόνες της Μπολόνιας. Η προετοιμασία ενός διδακτορικού περιέχει αποκλειστικά εργασία ανεξάρτητης έρευνας για τη σύνταξη διδακτορικής

ΒΟΣΝΙΑ - ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

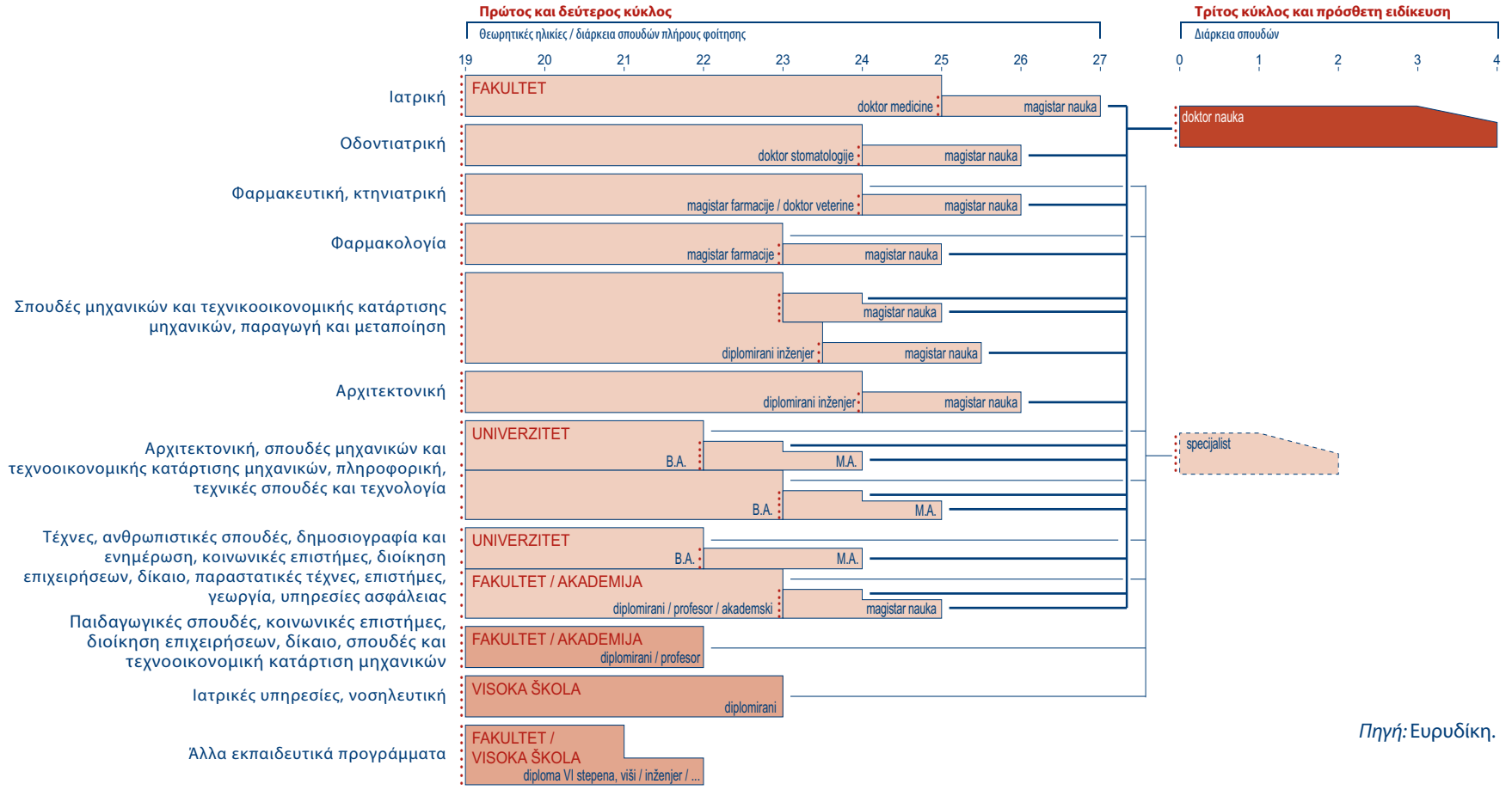

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

διατριβής. Οι φοιτητές διδακτορικού θεωρείται ότι έχουν αποκτήσει επαρκή εμπειρία κατά την προετοιμασία του master ή αντίστοιχης εργασίας για το *magistrar nauka* (εφόσον είναι υποχρεωτική η κατοχή ενός από τους δύο αυτούς τίτλους για την εγγραφή σε διδακτορικές σπουδές) και αναμένεται από αυτούς να συνεισφέρουν προσωπική γνώση σε ένα δεδομένο τομέα μέσα από την ανεξάρτητη προσωπική τους έρευνα. Μέχρι στιγμής υπάρχει ένα μόνο πρόγραμμα διεπιστημονικών διδακτορικών σπουδών σε ένα πανεπιστήμιο. Και άλλα πανεπιστήμια έχουν αρχίσει να αναπτύσσουν προγράμματα διδακτορικών σπουδών τα οποία θα τεθούν σε εφαρμογή μόλις η πρώτη σειρά φοιτητών ολοκληρώσει το νέο δεύτερο κύκλο σπουδών του επιπέδου master.

Η εφαρμογή του **ECTS** έχει αρχίσει στα πανεπιστήμια και προβλέπεται στα άρθρα 5 και 59 του νομοσχεδίου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, όπως και σε άλλους νόμους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Republika Srpska και στα καντόνια της Ομοσπονδίας Β-Ε. Ακόμη, η εφαρμογή αυτού του συστήματος προβλέπεται στα έγγραφα για τη διασφάλιση της ποιότητας όλων των πανεπιστημίων και στους νέους κανονισμούς τους. Όλα τα πανεπιστήμια έχουν περιλάβει ήδη το ECTS στο καταστατικό λειτουργίας τους ή σε συναφή έγγραφα για τα νέα (από την περίοδο 2005/06) προγράμματα σπουδών (60 ακαδημαϊκές μονάδες ανά ακαδημαϊκό έτος βάσει του συνολικού φόρτου εργασίας του φοιτητή). Το σύστημα δεν έχει ακόμη εισαχθεί σε ορισμένες σχολές. Προς το παρόν, το ECTS εφαρμόζεται παράλληλα με ένα άλλο πιστωτικό σύστημα, εφόσον επιτρέπεται στους φοιτητές προηγούμενων σειρών να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους σύμφωνα με τα προγράμματα σπουδών τα οποία ίσχυαν κατά την εισαγωγή τους. Τα δύο συστήματα δεν είναι συμβατά μεταξύ τους και το παλαιό πιστωτικό σύστημα θα αντικατασταθεί πλήρως από το ECTS εντός των επόμενων τριών ή τεσσάρων ετών. Σήμερα, το ECTS χρησιμοποιείται μόνο για την συσσώρευση και όχι για μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων. Η εισαγωγή του ECTS στα πανεπιστήμια της Ομοσπονδίας της Β-Ε αποτέλεσε ταυτόχρονα και ευκαιρία για την αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών, τον εκσυγχρονισμό του περιεχομένου τους και την εναρμόνιση της δομής τους σύμφωνα με τη διαδικασία της Μπολόνιας (εξαμηνιαία προγράμματα σπουδών). Επίσης, η θέσπιση του πιστωτικού συστήματος στα περισσότερα πανεπιστήμια της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης περιέχει και τη συνιστώσα της συσσώρευσης ακαδημαϊκών μονάδων που επιτρέπει στους φοιτητές να επιλέγουν μαθήματα και να συγκεντρώνουν ακαδημαϊκές μονάδες. Το στοιχείο της μεταφοράς μονάδων δεν έχει ακόμη τεθεί σε πλήρη εφαρμογή και η κινητικότητα των φοιτητών είναι χαμηλή, γεγονός που οφείλεται κυρίως στη νομοθεσία για την έκδοση θεωρήσεων και στα περιορισμένα οικονομικά μέσα.

Η υποχρεωτική εφαρμογή του **Παραρτήματος Διπλώματος** (ΠΔ) προβλέπεται και στο νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και σε άλλους νόμους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση της Republika Srpska και των καντονιών της Ομοσπονδίας της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Τα περισσότερα πανεπιστήμια και πολλές σχολές έχουν επεξεργαστεί υποδείγματα αυτού του εγγράφου. Τα πρώτα Παραρτήματα Διπλώματος εκδόθηκαν το ακαδημαϊκό έτος 2005/06 (μόνο από πανεπιστήμια και σχολές που άρχισαν να εφαρμόζουν τα νέα προγράμματα πριν από τρία έτη). Το ΠΔ εκδίδεται δωρεάν και κατόπιν αιτήσεως στην αγγλική και την τοπική γλώσσα.

Δεν υπάρχουν κίνητρα και δεν έχουν ληφθεί μέτρα ελέγχου όσον αφορά την εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS ή του ΠΔ.

Οι νομοθετικές διατάξεις που διέπουν τα ΙΤΕ της Β-Ε επιτρέπουν την έκδοση **κοινών διπλωμάτων** και την οργάνωση κοινών προγραμμάτων σπουδών στα ΑΕΙ. Δεν υπάρχουν νομικά εμπόδια για την εφαρμογή κοινών προγραμμάτων σπουδών με ξένα ΑΕΙ. Τα περισσότερα κοινά προγράμματα υλοποιούνται στο μεταπτυχιακό επίπεδο σπουδών του επιπέδου master.

Σε εφαρμογή των συστάσεων του Ανακοινωθέντος του Μπέργκεν, συστάθηκε ομάδα εργασίας για το σχεδιασμό ενός **Εθνικού Πλαισίου Προσόντων** για την Β-Ε. Στην ομάδα συμμετέχουν εκπρόσωποι του Υπουργείου Εσωτερικών, μέλη όλων των δημόσιων πανεπιστημίων της Β-Ε και φοιτητές και διεθνείς εμπειρογνώμονες. Αποστολή της ομάδας

εργασίας είναι να συντάξει μέχρι τον Απρίλιο του 2007 πρόταση πλαισίου προσόντων που θα υποβληθεί στο εποπτικό συμβούλιο για έγκριση.

Έχουν εκδοθεί επίσημες διατάξεις σχετικά με την εσωτερική διασφάλιση της ποιότητας σε ορισμένα ΑΕΙ. Η γενική διαδικασία **διασφάλισης της ποιότητας** σε εθνικό επίπεδο περιγράφεται στα άρθρα 47 έως 53 του νομοσχεδίου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα άρθρα αυτά εστιάζονται ειδικότερα στην ίδρυση του οργανισμού για την ανάπτυξη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τη διασφάλιση της ποιότητας. Ο οργανισμός αυτός θα είναι ένα κρατικό ίδρυμα υπεύθυνο να καθορίζει τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια εφαρμογής της διασφάλισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Θα εγκρίνει τους κοινούς κανόνες χορήγησης αδειών λειτουργίας των ΑΕΙ και θα καθορίζει σαφή, διαφανή και εφικτά κριτήρια για τις διαδικασίες διαπίστευσης, ελέγχου και αξιολόγησης της ποιότητας των ΑΕΙ. Θα διορίζει επίσης επιτροπές εμπειρογνωμόνων και θα διενεργεί τις εργασίες διαπίστευσης, ελέγχου και αξιολόγησης της ποιότητας των ΑΕΤ

Το νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ορίζει τη σύνθεση των οργάνων διοίκησης του οργανισμού διασφάλισης της ποιότητας. Ο οργανισμός πρέπει να ιδρυθεί με την έκδοση του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Το άρθρο 44 του νομοσχεδίου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση παρέχει νομική βάση για τη δημιουργία ενός Κέντρου Ενημέρωσης και Αναγνώρισης (CIR), το οποίο θα είναι εκ των πραγμάτων το εθνικό κέντρο ENIC/NARIC της Β-Ε. Οι λειτουργίες και οι δραστηριότητές του περιγράφονται στα άρθρα 45-46 του νομοσχεδίου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η μονάδα συλλογής και παροχής πληροφοριών για το Δίκτυο ENIC-NARIC συστάθηκε στο εσωτερικό της Διεύθυνσης Εκπαίδευσης του Υπουργείου Εσωτερικών της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης τον Ιούνιο του 2005. Η μονάδα αυτή θα αναλάβει το σύνολο των αρμοδιοτήτων του ENIC μετά την ψήφιση του νόμου.

Όταν συσταθούν, ο Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας και το CIR θα χρηματοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Διάφορα σχέδια στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χρηματοδοτούνται από το Συμβούλιο της Ευρώπης, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τον Αυστριακό Αναπτυξιακό Οργανισμό, με στόχο να βοηθηθούν οι δημόσιες αρχές να θέσουν σε εφαρμογή ένα κεντρικό μηχανισμό αναγνώρισης των ακαδημαϊκών προσόντων (ENIC/NARIC) και μηχανισμούς αξιολόγησης, διαπίστευσης και πιστοποίησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (που θα θέσουν τη βάση του μελλοντικού CIR και του μελλοντικού Οργανισμού Διασφάλισης της Ποιότητας).

Και τα οκτώ πανεπιστήμια της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης έχουν διενεργήσει εσωτερικές αξιολογήσεις υπό την εποπτεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Πανεπιστημίων (EUA). Η EUA διενήργησε, το 2004, εξωτερική αξιολόγηση επτά πανεπιστημίων (όλων πλην αυτού που ιδρύθηκε το 2004).

Αντιπρόσωποι των φοιτητικών ενώσεων συμμετείχαν στη διαδικασία εσωτερικής αξιολόγησης.

Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη δεν συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Ένωση Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**), επειδή η χώρα δεν διαθέτει ακόμη οργανισμό διαπίστευσης.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
1998, τροποποιήθηκε το 2004 και στις 18 Μαΐου 2006	Νόμος για το Πανεπιστήμιο του Μπίχατς.	Zakon o Univerzitetu u Bihaću
19 Ιουλίου 1999, τροποποιήθηκε το 2004 και στις 31 Μαΐου 2005	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του καντονίου της Τούζλα	Zakon o visokom obrazovanju Tuzlanskog Kantona
22 Σεπτεμβρίου 1999, τροποποιήθηκε στις 7 Ιουνίου 2004 και στις 30 Ιουνίου 2005	Νόμος για το Πανεπιστήμιο της Τούζλα	Zakon o univerzitetu u Tuzli
4 Οκτωβρίου 1999, τροποποιήθηκε το 2000, 2002, 2003, 2004, 2005 και στις 25 Μαΐου 2006	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του καντονίου του Σεράγιεβο	Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo
14 Σεπτεμβρίου 2000	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του καντονίου της Posavina	Zakon o visokom obrazovanju Županije Posavske
30 Απριλίου 2004	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του καντονίου της Δυτικής Ερζεγοβίνης	Zakon o visokom školstvu Zapadnohercegovačke županije
31 Μαρτίου 2005	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του καντονίου Zenica-Doboj	Zakon o visokom obrazovanju Zeničko-Dobojskog Kantona
28 Απριλίου 2006	Νόμος για το Πανεπιστήμιο της Zenica	Zakon o univerzitetu u Zenici
15 Ιουνίου 2006 (δεν έχει ακόμη εγκριθεί)	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη	Zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini
18 Ιουλίου 2006	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του καντονίου Gorazde της Βοσνιακής Podrinje	Zakon o visokom obrazovanju u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde
19 Ιουλίου 2006	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση της Republika Srpska (Σερβική Δημοκρατία)	Zakon o visokom obrazovanju u Republici Srpskoj
31 Ιουλίου 2006	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του καντονίου 10	Zakon o visokom obrazovanju Kantona 10

ΒΕΛΓΙΟ – Γερμανοφωνη ΚοινοτητΑ

Η νομοθεσία για την τριτοβάθμια εκπαίδευση βασίζεται στο ειδικό διάταγμα της 21ης Φεβρουαρίου 2005 και το διάταγμα της 27ης Ιουνίου 2005 που αφορούν τη δημιουργία ενός αυτόνομου ιδρύματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (*Autonome Hochschule)*. Και τα δύο διατάγματα συνδέονται στενά με τη Διαδικασία της Μπολόνιας, εφόσον καθορίζουν στόχους για τη διάρθρωση των σπουδών, το ECTS και το Παράρτημα Διπλώματος.

Λόγω του μικρού πληθυσμού της γερμανόφωνης κοινότητας, η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι σε εμβρυακή κατάσταση. Οι περισσότεροι φοιτητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σπουδάζουν στην Γαλλόφωνη Κοινότητα του Βελγίου ή τη Γερμανία.

Δεν υφίσταται διάρθρωση σπουδών στους **τρεις κύριους κύκλους.** Οι σπουδές πρώτου κύκλου του επιπέδου ISCED 5B παρέχονται από ένα ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το *Autonome Hochschule*, που ιδρύθηκε το 2005 με συνένωση τριών μικρών ιδρυμάτων. Η παρούσα τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελείται από δύο τμήματα που παρέχουν προγράμματα σπουδών μικρής διάρκειας τριών ετών στους τομείς της υγείας και της νοσηλευτικής (τμήμα «νοσηλευτικής»), και των παιδαγωγικών επιστημών («παιδαγωγικό» τμήμα) που παρέχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας για μελλοντικούς νοσηλευτές και δασκάλους προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Μετά από κάθε έτος σπουδών, οι φοιτητές αυτών των προγραμμάτων μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε άλλα προγράμματα πρώτου κύκλου σπουδών (συνήθως του επιπέδου ISCED 5B, αλλά και σε ορισμένα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5A) στη Γαλλόφωνη και την Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου ή ακόμη και στη Γερμανία). Τα διπλώματα που χορηγούνται στην Γερμανόφωνη Κοινότητα εξασφαλίζουν επίσης πρόσβαση σε πανεπιστημιακές σπουδές δεύτερου κύκλου (τα διπλώματα δασκάλων προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης παρέχουν πρόσβαση σε προγράμματα σπουδών master στις παραστατικές τέχνες ή της παιδαγωγικής επιστήμης, ενώ τα διπλώματα νοσηλευτών παρέχουν πρόσβαση σε σπουδές master στις επιστήμες της εργασίας, της δημόσιας υγείας, οικογενειακών σχέσεων και σεξολογίας και οικονομικών και κοινωνικών επιστημών).

Για την εισαγωγή σε προγράμματα δεύτερου κύκλου σπουδών απαιτούνται η επιτυχής ολοκλήρωση ενός προπαρασκευαστικού έτους σπουδών ή 60 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS (του επιπέδου ISCED 5A). Στο Βέλγιο, η παροχή μαθημάτων αυτόματης μετάβασης ορίζεται και διέπεται από πρόσφατα κυβερνητικά διατάγματα της Γαλλόφωνης και της Φλαμανδικής Κοινότητας. Πέρα από αυτά τα βοηθητικά μαθήματα, υπάρχουν και ορισμένες άλλες δυνατότητες εισαγωγής σε πανεπιστημιακές σπουδές οι οποίες καθορίζονται από ειδικές επιτροπές για κάθε περίπτωση χωριστά. Στην περίπτωση αυτή προσμετρώνται οι προηγούμενες σπουδές ή τα μέρη σπουδών που μετατράπηκαν σε μονάδες ECTS ή ο φοιτητής εγγράφεται στο δεύτερο έτος ενός τροποποιημένου προγράμματος επιπέδου Bachelor.

Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα διατάγματα, τα διπλώματα Bachelor (ISCED 5B) θα απονεμηθούν στο τέλος του 2007/08 σε φοιτητές οι οποίοι άρχισαν τις σπουδές τους το 2005/06 βάσει της νέας νομοθεσίας.

Το **ECTS** τέθηκε σε εφαρμογή με το διάταγμα της 27ης Ιουνίου 2005 και εφαρμόζεται μόνο σε φοιτητές οι οποίοι άρχισαν τις σπουδές τους το 2005/06. Χρησιμοποιείται για την μεταφορά και συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων και είναι υποχρεωτικό για όλες τις ενότητες μαθημάτων των προγραμμάτων σπουδών του *Autonome Hochschule*.

Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) θεσπίστηκε επίσης με το διάταγμα της 27ης Ιουνίου 2005 και θα εφαρμοστεί για πρώτη φορά στο τέλος του 2007/08, όταν οι φοιτητές που άρχισαν τις σπουδές τους το 2005/06 βάσει της νέας νομοθεσίας θα λάβουν το πτυχίο Bachelor. Το ΠΔ θα εκδίδεται στη γερμανική, την αγγλική και τη γαλλική αυτομάτως και δωρεάν σε όλες τις επιθυμούμενες γλώσσες και για όλα τα προγράμματα σπουδών.

Δεδομένου ότι το δίπλωμα Bachelor και η χρησιμοποίηση του συστήματος ECTS υπάγονται σε νομοθετική ρύθμιση και εφαρμόζονται στο μοναδικό υφιστάμενο ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι δημόσιες αρχές δεν θεωρούν

απαραίτητο να θεσπίσουν ειδικά **κίνητρα.** Ο Κυβερνητικός Επίτροπος, που συμμετέχει συμβουλευτικά στο Διοικητικό Συμβούλιο του *Autonome Hochschule*, εγγυάται ότι το ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ικανοποιεί τις νομικές απαιτήσεις ως προς τον όγκο εργασίας για κάθε έτος σπουδών και κάθε τμήμα του προγράμματος σπουδών σε μονάδες ECTS.

Η δυνατότητα δημιουργίας ενός **ανεξάρτητου οργανισμού διασφάλισης της ποιότητας** για την τριτοβάθμια εκπαίδευση **δεν έχει προβλεφθεί,** διότι αυτή η βαθμίδα εκπαίδευσης παρέχεται μόνο σε μικρή κλίμακα. Πραγματοποιούνται συζητήσεις για τη δυνατότητα δημιουργίας εταιρικών σχέσεων με εμπειρογνώμονες των άλλων βελγικών κοινοτήτων και με τις γειτονικές χώρες. Η Γερμανόφωνη Κοινότητα δεν είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**).

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	**Τίτλος στα ελληνικά**	**Τίτλος στην εθνική γλώσσα**
30 Ιουνίου 2003	Διάταγμα για τα επείγοντα μέτρα στην εκπαίδευση (σχετικά με τη δημιουργία ειδικότητας στον τομέα των σπουδών νοσηλευτικής)	Dekret über dringende Maßnahmen im Unterrichtswesen (u.a. bezüglich der Schaffung einer Spezialisierung im Bereich der Krankenpflege)
21 Φεβρουαρίου 2005	Ειδικό διάταγμα που αφορά τη δημιουργία ενός αυτόνομου ιδρύματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Moniteur belge* στις 3 Ιουνίου 2005· http://www.juridat.be/cgi_loi/loi_rech.pl?language=fr)	Sonderdekret zur Schaffung einer autonomen Hochschule
27 Ιουνίου 2005	Διάταγμα που αφορά τη δημιουργία αυτόνομου ιδρύματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Moniteur belge* την 1η Ιουλίου 2005· http://www.juridat.be/cgi_loi/loi_rech.pl?language=fr)	Dekret zur Schaffung einer autonomen Hochschule

ΒΕΛΓΙΟ – Γερμανοφωνη Κοινοτητα

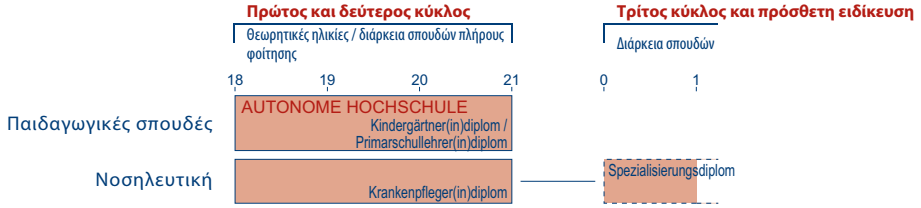

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Η *Autonome Hochschule* θα απονέμει πτυχίο Bachelor από το 2007/08.

ΒΕΛΓΙΟ – Γαλλόφωνη Κοινότητα

Η μεταρρύθμιση της Μπολόνιας υλοποιήθηκε κυρίως στην πράξη με την έκδοση του διατάγματος της 31ης Μαρτίου 2004. Το διάταγμα διέπει τη διάρθρωση της πανεπιστημιακής και εξωπανεπιστημιακής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και μέρος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κοινωνικής προόδου *(enseignement de promotion sociale)*. Αφορά όλες τις πτυχές της Διαδικασίας της Μπολόνιας και όλα τα προγράμματα και τους τομείς σπουδών.

Η **διάρθρωση σε τρεις κύκλους σπουδών**, η οποία εισάγεται σταδιακά από το 2004/05 με τη μεταρρύθμιση της Μπολόνιας, θα εφαρμοστεί πλήρως το αργότερο κατά το ακαδημαϊκό έτος 2007/08. Βασίζεται σε ένα πρώτο κύκλο σπουδών τριετούς διάρκειας (180 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS) που καταλήγει στο δίπλωμα Bachelor *(Bachelier)* και ακολουθείται από δεύτερο κύκλο σπουδών διάρκειας τουλάχιστον ενός έως δύο ετών (60 έως 120 μονάδες ECTS) που οδηγεί στην απόκτηση διπλώματος Master ή πτυχίου ιατρικής (σπουδές τουλάχιστον τεσσάρων ετών ή 240 μονάδες ECTS) ή κτηνιατρικής (διάρκειας τριών ετών ή 180 μονάδων ECTS). Στη συνέχεια, ο τρίτος κύκλος σπουδών έχει διάρκεια τουλάχιστον τριών ετών (180 μονάδες ECTS) και ολοκληρώνεται με την χορήγηση διδακτορικού διπλώματος.

Για μια μεταβατική περίοδο μέχρι το 2009, θα συνυπάρχουν τα δύο συστήματα (τα προγράμματα σπουδών με την διάρθρωση που είχαν πριν από την Μπολόνια, παράλληλα με τους τρεις κύκλους σπουδών, όσον αφορά όλους τους τομείς σπουδών για τους φοιτητές οι οποίοι άρχισαν τις σπουδές τους πριν από το 2004/05).

Ο **τρίτος κύκλος** (έρευνα και εκπαίδευση διδακτορικών σπουδών) υπάρχει μόνο στα πανεπιστήμια. Η εισαγωγή σε προγράμματα του τρίτου κύκλου είναι δυνατή για τους κατόχους διπλώματος Master μετά από διετείς σπουδές (120 μονάδες ECTS) και πτυχίου *licence* της παλιάς διάρθρωσης σπουδών. Τα προγράμματα αυτά αποτελούνται από θεωρητική κατάρτιση (προαιρετική) διάρκειας ενός έτους (60 μονάδες ECTS) που επιστεγάζεται με τη χορήγηση ενός πιστοποιητικού κατάρτισης στην έρευνα και παρέχουν στους αποφοίτους υψηλή επιστημονική και επαγγελματική ειδίκευση. Αποτελούνται επίσης από ατομική έρευνα για τη σύνταξη διδακτορικής διατριβής (διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών ή 180 μονάδων ECTS), η οποία, εάν γίνει αποδεκτή κατά την υποστήριξη, επικυρώνεται με το διδακτορικό. Η κατάρτιση παρέχεται σε σχολές διδακτορικών σπουδών *(écoles doctorales)* (διάταγμα της κυβέρνησης της Γαλλόφωνης Κοινότητας της 4ης Μαρτίου 2005) οι οποίες ανήκουν σε μία ή περισσότερες ενώσεις πανεπιστημίων *(académies universitaires)*.

Οι φοιτητές διδακτορικών σπουδών μπορεί να υπάγονται σε διαφορετικά καθεστώτα. Ορισμένοι λαμβάνουν υποτροφία με κοινωνικά επιδόματα και απαλλαγή από φόρο και άλλοι απασχολούνται από το εκπαιδευτικό ίδρυμα στο οποίο πραγματοποιούν το διδακτορικό τους.

Στο σύστημα των τριών κύκλων σπουδών είναι δυνατή η μετάβαση από το επίπεδο ISCED 5B στο επίπεδο ISCED 5A.

Τα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5B, ή προγράμματα σύντομης διάρκειας, παρέχονται σε ένα ενιαίο κύκλο και καταλήγουν στην απονομή του διπλώματος Bachelor μετά από σπουδές ελάχιστης διάρκειας τριών ετών (180 μονάδες ECTS). Αυτός ο τύπος διπλώματος παρέχει πρόσβαση σε σπουδές επιπέδου ISCED 5B μακράς διάρκειας (Bachelor ή Master) σε μια *Haute École* ή πανεπιστήμιο με την παρακολούθηση βοηθητικών μαθημάτων (τα οποία ορίζονται και διέπονται από τα διατάγματα της 30ής Ιουνίου 2006).

Οι φοιτητές μπορούν να εισαχθούν σε αυτά τα προγράμματα εάν ολοκληρώσουν επιτυχώς ένα ετήσιο πρόγραμμα προπαρασκευαστικών ή συμπληρωματικών μαθημάτων.

Παράλληλα με τα προπαρασκευαστικά μαθήματα, κατά τη μετάβαση σε προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5A είναι δυνατό να παραχωρηθούν απαλλαγές από ορισμένα μέρη του προγράμματος σπουδών (αυτό υπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των ακαδημαϊκών αρχών).

Η Γαλλόφωνη Κοινότητα του Βελγίου δεν έχει εγκρίνει **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων**, αλλά έχει συσταθεί ομάδα εργασίας με απόφαση της 27ης Μαρτίου 2006.

ΒΕΛΓΙΟ – Γαλλόφωνη Κοινότητα

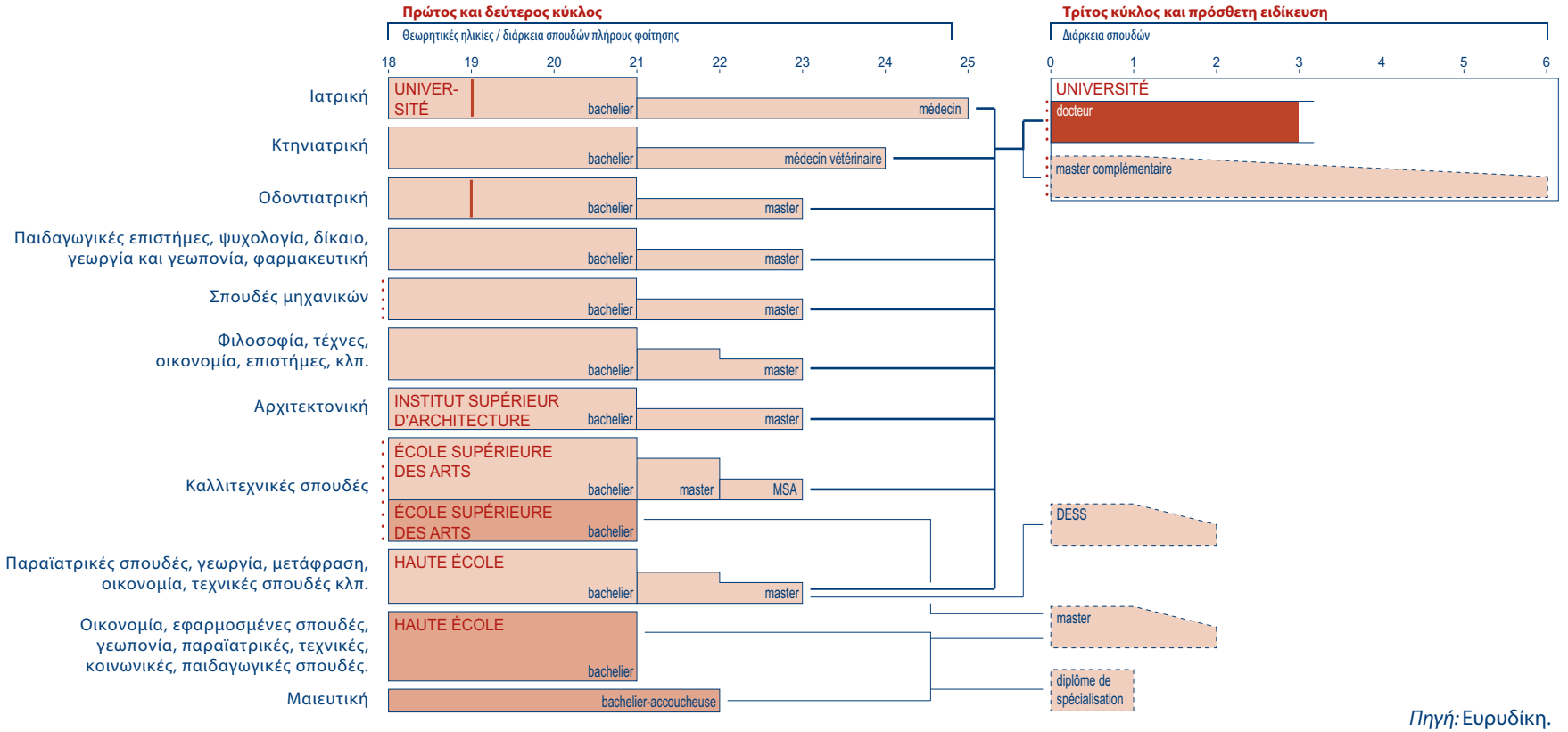

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

DESS *Diplôme d'Études Supérieures Spécialisées* | MSA *Master spécialisé artistique*

Μόνο το νέο σύστημα που άρχισε να εφαρμόζεται το 2004/05 παρουσιάζεται στο διάγραμμα. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι σε μεταβατικό στάδιο· τα δύο συστήματα θα συνυπάρχουν μέχρι το 2009.

Σύμφωνα με τις απαιτήσεις της ομοσπονδιακής κυβέρνησης του Βελγίου για τον καθορισμό περιορισμένου αριθμού εισακτέων σε σπουδές που παρέχουν πρόσβαση στα επαγγέλματα του ιατρού και του οδοντίατρου, έχει τεθεί σε εφαρμογή διαδικασία επιλογής με το κλείσιμο του πρώτου έτους σπουδών για να καθοριστεί ποιος θα συνεχίσει στα προγράμματα ιατρικής και οδοντιατρικής.

Οι πτυχιούχοι *(bacheliers)* προγραμμάτων πρώτου κύκλου σπουδών ISCED 5B έχουν πρόσβαση στα προγράμματα Master, υπό τον όρο ότι ολοκληρώνουν με επιτυχία ένα έτος προπαρασκευαστικών σπουδών ή μέσω ενός πρόσθετου προγράμματος σπουδών.

ΒΕΛΓΙΟ – Γαλλόφωνη Κοινότητα

Η νομοθεσία (το προαναφερόμενο διάταγμα της 31ης Μαρτίου 2004) προβλέπει την ύπαρξη **κοινών ή/και διπλών πτυχίων** τα οποία είναι δυνατόν να οργανώνονται και να απονέμονται από δύο ή περισσότερα ΙΤΕ σε εθνικό ή διακρατικό επίπεδο. Δύο συμπληρωματικά διατάγματα που εκδόθηκαν τον Ιούνιο του 2006 έχουν στόχο να διευκολύνουν τη σύναψη συμφωνιών συνεργασίας μεταξύ βελγικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ανάμεσα σε βελγικά και ξένα ιδρύματα καθώς και την έκδοση ενός κοινού ή διπλού πτυχίου. Ένας άλλος στόχος είναι να διασφαλιστεί η ποιότητα της κινητικότητας των φοιτητών στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας.

Σήμερα, το σύστημα ECTS εφαρμόζεται σχεδόν πλήρως. Το σύστημα αυτό τέθηκε σε σταδιακή εφαρμογή το 1998/99 στο πλαίσιο προγραμμάτων ανταλλαγής φοιτητών. Το 2001/02, ορισμένα πανεπιστημιακά προγράμματα χρησιμοποιούσαν ήδη το σύστημα ECTS. Από το 2005 το σύστημα αυτό είναι υποχρεωτικό. Όλα τα προγράμματα (περιλαμβανομένων των διδακτορικών σπουδών) πρέπει να παρουσιάζονται σε μονάδες ECTS οι οποίες είναι δυνατό και να μεταφέρονται και να συσσωρεύονται. Τα ιδρύματα που δεν έχουν εισαγάγει ακόμη το σύστημα προτίθενται να το πράξουν κατά το τρέχον ακαδημαϊκό έτος.

Από το 2004/05, το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) χρησιμοποιείται σε όλους τους τύπους των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα πανεπιστήμια άρχισαν ήδη να εκδίδουν το ΠΔ το 2002 σε εθελοντική βάση και ορισμένες *Hautes Écoles* ακολούθησαν το 2003/04. Το δίπλωμα αυτό εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν στη γαλλική για όλους τους φοιτητές. Τα ιδρύματα μπορούν επίσης να το εκδώσουν στα αγγλικά δωρεάν, εάν το ζητήσουν οι φοιτητές.

Παρέχονται **κίνητρα** για την ευρεία εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ. Όσον αφορά τη διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους, η Γαλλόφωνη Κοινότητα χορηγεί επιδοτήσεις για νέες ακαδημίες, ευνοεί τη δημιουργία ενός μηχανισμού ανταλλαγών μεταξύ πανεπιστημίων και *Hautes Écoles* και την χρησιμοποίηση «φορέων προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας». Ειδικές ομάδες εργασίας, κοινές διαδικασίες προβληματισμού ανάμεσα σε πανεπιστήμια και άλλα ΙΤΕ επιδιώκουν τον ίδιο στόχο για τη γενικευμένη εφαρμογή του ECTS. Σχεδιάζεται τροποποίηση των κειμένων που αφορούν το Παράρτημα Συμπληρώματος, με στόχο την εναρμόνιση των υφισταμένων κειμένων, για να ικανοποιηθούν οι ευρωπαϊκές απαιτήσεις (ευρωπαϊκό σήμα του Παραρτήματος Διπλώματος) και να εξαλειφθούν όλα τα προβλήματα αναγνωσιμότητας. Δεν προβλέπεται κανένα **ειδικό οικονομικό κίνητρο** για την εφαρμογή του ECTS και του ΠΔ.

Η καθιέρωση της διάρθρωσης σπουδών σε τρεις κύκλους και η εφαρμογή του ECTS και του ΠΔ δεν υπόκειται σε ειδικά **μέτρα ελέγχου** από την Γαλλόφωνη Κοινότητα. Ωστόσο, διάφοροι συμβουλευτικοί φορείς για την τριτοβάθμια εκπαίδευση διατυπώνουν απόψεις τακτικά για τα προαναφερόμενα ζητήματα και οργανώνουν συνεδριάσεις μεταξύ των ιδρυμάτων για την προώθηση της συνεργασίας σε αυτούς τους τομείς. Η Γαλλόφωνη Κοινότητα προωθεί έντονα τη χρησιμοποίηση του ECTS στο άμεσο μέλλον.

Με την έκδοση του διατάγματος της 14ης Νοεμβρίου 2002, ιδρύθηκε ο **Οργανισμός Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης** *(Agence pour l'évaluation de la qualité de l'enseignement supérieur)*. Αυτός ο ανεξάρτητος οργανισμός λειτουργεί επίσημα από τον Ιανουάριο του 2004 και αξιολογεί την τριτοβάθμια εκπαίδευση η οποία οργανώνεται ή χρηματοδοτείται από τη Γαλλόφωνη Κοινότητα.

Εκτός από το ότι εκπροσωπεί τη Γαλλόφωνη Κοινότητα, τους εθνικούς και διεθνείς φορείς αξιολόγησης της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο οργανισμός διευκολύνει τη συνεργασία ανάμεσα σε όλες τις συνιστώσες της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, την εφαρμογή μεθόδων που συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης σε κάθε εκπαιδευτικό ίδρυμα. Πρέπει επίσης να διασφαλίζει την αξιολόγηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επισημαίνοντας τις ορθές πρακτικές και τις ανεπάρκειες και τα προβλήματα που πρέπει να επιλύονται. Πρέπει επίσης να εγγυάται την τήρηση των διαδικασιών που ορίστηκαν με το διάταγμα

του 2002. Τα υπό αξιολόγηση προγράμματα σπουδών καθορίζονται από τον οργανισμό βάσει πολυετούς σχεδίου που επικαιροποιείται κάθε έτος. Ο οργανισμός πρέπει να υποβάλλει προτάσεις στους φορείς λήψης των πολιτικών αποφάσεων για τη βελτίωση της συνολικής ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι φοιτητές συμμετέχουν στις δραστηριότητες του οργανισμού με τρεις αντιπροσώπους που επιλέγονται από δύο λίστες οι οποίες προτείνονται από τα αντιπροσωπευτικά όργανα των φοιτητών. Οι φοιτητές αυτοί έχουν δικαίωμα ψήφου. Ο οργανισμός επιλέγει εμπειρογνώμονες για την διενέργεια της **εξωτερικής αξιολόγησης.** Η επιτροπή εμπειρογνωμόνων αποτελείται κυρίως από εκπρόσωπο του επαγγελματικού κόσμου και του διδακτικού προσωπικού από τον κλάδο ο οποίος αποτελεί αντικείμενο της αξιολόγησης. Υπάρχει προτίμηση για αλλοδαπούς εμπειρογνώμονες οι οποίοι δεν έχουν καμία σχέση με το αξιολογούμενο ίδρυμα. Οι φοιτητές απαντούν σε ερωτήσεις των εμπειρογνωμόνων κατά τη διάρκεια των επισκέψεών τους.

Η επιτροπή εμπειρογνωμόνων συντάσσει εμπιστευτική έκθεση για κάθε ίδρυμα το οποίο επισκέπτεται, η οποία κοινοποιείται αποκλειστικά στη διοίκηση του ιδρύματος και στον πρόεδρο του οργανισμού. Για την ολοκλήρωση μιας αξιολόγησης, η επιτροπή συντάσσει έκθεση «οριζόντιου χαρακτήρα» η οποία περιλαμβάνει γενικές παρατηρήσεις και στοιχεία που αφορούν όλα τα ιδρύματα, χωρίς να τα κατονομάζει. Η έκθεση αυτή διαβιβάζεται στη διοίκηση όλων των ενδιαφερόμενων ιδρυμάτων και στα μέλη του οργανισμού, τα οποία διατυπώνουν παρατηρήσεις για την έκθεση, η οποία στη συνέχεια διαβιβάζεται στο αρμόδιο Υπουργείο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για να υποβληθεί στην κυβέρνηση.

Το διάταγμα του Νοεμβρίου 2002 αναφέρει ότι τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πρέπει να συστήνουν τη δική τους επιτροπή **εσωτερικής αξιολόγησης.** Ακόμη, σε κάθε ίδρυμα πρέπει να ορίζεται ένα άτομο που θα ενεργεί ως διαμεσολαβητής ανάμεσα στον οργανισμό και το ίδιο το ίδρυμα, για τη διακίνηση της ενημέρωσης και για να ενθαρρύνεται η συμμετοχή των ιδρυμάτων.

Δεν υφίσταται σύστημα **διαπίστευσης,** με τη στενή έννοια του όρου, για τα ΑΕΙ/ΤΕΙ στη Γαλλόφωνη Κοινότητα. Εντούτοις, μπορούμε να αναφερθούμε σε ένα «εκ των προτέρων» σύστημα διαπίστευσης, εφόσον μόνο τα ιδρύματα τα οποία ικανοποιούν τα κριτήρια που ορίζονται από τους κανονισμούς μπορούν να αναγνωρισθούν και να χρηματοδοτηθούν από τη Γαλλόφωνη Κοινότητα. Τα αναγνωρισμένα ιδρύματα μπορούν να παρέχουν μαθήματα μόνο για τους τομείς για τους οποίους έχουν λάβει άδεια βάσει των κανονισμών. Μόνο αυτά μπορούν να απονέμουν ακαδημαϊκά ή νομικά αναγνωρισμένους τίτλους σπουδών (οι οποίοι παρέχουν πρόσβαση σε επαγγέλματα που ρυθμίζονται από το νόμο). Τα πανεπιστήμια μπορούν να λάβουν άδεια να παρέχουν ορισμένα προγράμματα *συμπληρωματικών σπουδών master* (προγράμματα ειδίκευσης για κατόχους ενός πρώτου διπλώματος Master) τα οποία προσωρινά αποσύρονται, εάν δεν υπάρξει επαρκής αριθμός φοιτητών. Στο πλαίσιο της αυτονομίας τους, τα ΑΕΙ/ΤΕΙ μπορούν να επιλέγουν τους επαγγελματικούς οργανισμούς διαπίστευσης ή ειδικούς φορείς, αλλά αυτό δεν έχει καμία νομική ισχύ (παραδείγματος χάρη για τη χρηματοδότηση). Δεν υπάρχουν διαδικασίες διαπίστευσης για τα εξ ολοκλήρου ιδιωτικά ιδρύματα.

Ο οργανισμός έγινε μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**) από το Μάιο του 2006.

Οι αποστολές (που ορίζονται στο διάταγμα περί ιδρύσεως του οργανισμού) και οι ακολουθούμενες διαδικασίες από τον οργανισμό (μεθοδολογικές σημειώσεις) είναι διαθέσιμες στον δικτυακό τόπο www.aeqes.be. Ο οργανισμός δεν έχει ακόμη υποβληθεί σε εξωτερική αξιολόγηση.

ΒΕΛΓΙΟ – Γαλλόφωνη Κοινότητα

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
7 Ιουλίου 1970	Νόμος σχετικά με τη γενική διάρθρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Loi relative à la structure générale de l'enseignement supérieur
5 Αυγούστου 1995	Διάταγμα για τον καθορισμό της γενικής οργάνωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε *Hautes Écoles*	Décret fixant l'organisation générale de l'enseignement supérieur en Hautes Écoles
14 Νοεμβρίου 2002	Διάταγμα για τη δημιουργία του Οργανισμού Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοοβάθμιας Εκπαίδευσης που δημιουργείται ή χρηματοδοτείται από τη Γαλλόφωνη Κοινότητα	Décret créant l'Agence pour l'évaluation de la qualité de l'enseignement supérieur organisé ou subventionné par la Communauté française
18 Ιουνίου 2003	Απόφαση της κυβέρνησης της Γαλλόφωνης Κοινότητας για τον καθορισμό των μορφών και των βαθμών των διπλωμάτων και των παραρτημάτων που εκδίδονται από τις ανώτατες σχολές καλών τεχνών *(Écoles supérieures des Arts)*	Arrêté du Gouvernement de la Communauté française déterminant les formes et les mentions des diplômes et des suppléments délivrés par les Écoles supérieures des Arts
3 Ιουλίου 2003	Διάταγμα της κυβέρνησης της γαλλόφωνης κοινότητας για τον καθορισμό των υποδειγμάτων διπλωμάτων και παραρτημάτων που εκδίδονται από τις *Hautes Écoles* και για τις εξεταστικές επιτροπές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της γαλλόφωνης κοινότητας	Arrêté du Gouvernement de la Communauté française déterminant les modèles des diplômes et des suppléments aux diplômes délivrés par les Hautes Écoles et les jurys d'enseignement supérieur de la Communauté française
31 Μαρτίου 2004	Διάταγμα για τον ορισμό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το οποίο ευνοεί την ενσωμάτωσή της στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και για την αναχρηματοδότηση των πανεπιστημίων.	Décret définissant l'enseignement supérieur, favorisant son intégration dans l'espace européen de l'enseignement supérieur et refinançant les universités
2 Ιουνίου 2004	Διάταγμα της κυβέρνησης της Γαλλόφωνης Κοινότητας που ορίζει τη μορφή και τους βαθμούς των διπλωμάτων και παραρτημάτων που εκδίδονται από τα τριτοβάθμια ιδρύματα αρχιτεκτονικής *(Instituts supérieurs d'Architecture)* και την εξεταστική επιτροπή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της γαλλόφωνης κοινότητας	Arrêté du Gouvernement de la Communauté française déterminant la forme et les mentions des diplômes et des suppléments aux diplômes délivrés par les Instituts supérieurs d'Architecture et le jury d'enseignement supérieur de la Communauté française
4 Μαρτίου 2005	Διάταγμα της κυβέρνησης της Γαλλόφωνης Κοινότητας για τον καθορισμό του καταλόγου των σχολών διδακτορικών σπουδών	Arrêté du Gouvernement de la Communauté française fixant la liste des écoles doctorales

ΒΕΛΓΙΟ – Γαλλόφωνη Κοινότητα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
20 Ιουλίου 2005	Διάταγμα της κυβέρνησης της Γαλλόφωνης Κοινότητας που ορίζει τα υποδείγματα διπλωμάτων και των παραρτημάτων τους τα οποία εκδίδονται από τα πανεπιστήμια και τις εξεταστικές επιτροπές των πανεπιστημίων της γαλλόφωνης κοινότητας	Arrêté du Gouvernement de la Communauté française déterminant les modèles des diplômes et des suppléments aux diplômes délivrés par les institutions universitaires et les jurys d'enseignement universitaire de la Communauté française
2 Ιουνίου 2006	Διάταγμα που περιέχει διάφορες διατάξεις για τις καλλιτεχνικές σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.	Décret portant diverses mesures en matière d'enseignement supérieur artistique
2 Ιουνίου 2006	Διάταγμα που καθορίζει τους τίτλους σπουδών που εκδίδουν οι *Hautes Écoles* οι οποίες ιδρύονται ή χρηματοδοτούνται από την Γαλλόφωνη Κοινότητα και καθορίζει τις ελάχιστες ώρες σπουδών	Décret établissant les grades académiques délivrés par les Hautes Écoles organisées ou subventionnées par la Communauté française et fixant les grilles d'horaires minimales
16 Ιουνίου 2006	Διάταγμα σχετικά με τις συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ πανεπιστημίων για την οργάνωση σπουδών, το οποίο θεσπίζει διάφορες διατάξεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Décret relatif aux conventions de coopération pour l'organisation d'études entre institutions universitaires et portant diverses dispositions en matière d'enseignement supérieur
30 Ιουνίου 2006	Διάταγμα για τον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας και της χρηματοδότησης των *Hautes Écoles*	Décret modernisant le fonctionnement et le financement des hautes écoles
30 Ιουνίου 2006	Απόφαση της κυβέρνησης της γαλλόφωνης κοινότητας που ορίζει τα συμπληρωματικά μαθήματα που παρέχουν πρόσβαση σε σπουδές στις *Hautes Écoles*	Arrêté du Gouvernement de la Communauté française fixant les passerelles donnant accès aux études organisées en Hautes Écoles
30 Ιουνίου 2006	Απόφαση της κυβέρνησης της γαλλόφωνης κοινότητας που καθορίζει τους όρους πρόσβασης σε πανεπιστημιακές σπουδές για τους κατόχους πτυχίων που εκδίδονται από μη πανεπιστημιακά ιδρύματα.	Arrêté du Gouvernement de la Communauté française fixant les conditions d'accès aux études à l'université pour les porteurs de grades académiques délivrés hors université

ΒΕΛΓΙΟ – Φλαμανδική Κοινότητα

Οι πιο πρόσφατες ρυθμίσεις που συνδέονται με τη διαδικασία της Μπολόνιας ορίζονται στον νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση της 4ης Απριλίου 2003, ο οποίος τροποποιεί τη διάρθρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ο νόμος αυτός ρυθμίζει ζητήματα που συνδέονται με τη διάρθρωση των σπουδών, το ECTS και το Παράρτημα Διπλώματος, τους περιγραφικούς δείκτες του Δουβλίνου και τις κλίμακες βαθμολόγησης του ECTS για τα διπλώματα Bachelor και Master και καθορίζει τους παιδαγωγικούς στόχους που συνδέονται με τη διδακτορική διατριβή για την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος.

Η διάρθρωση των σπουδών που βασίζεται σε **τρεις κύριους κύκλους** αποτελεί τον πυρήνα του νόμου, ο οποίος θέσπισε αυτή τη νέα διάρθρωση σταδιακά για όλα τα προγράμματα το ακαδημαϊκό έτος 2004/05. Τα περισσότερα παλαιά προγράμματα θα καταργηθούν σταδιακά από το 2006 έως το 2007. Η διαδικασία ενδέχεται να διαρκέσει περισσότερο για τα προγράμματα σπουδών μεγαλύτερης διάρκειας, π.χ. για τις σπουδές ιατρικής θα διαρκέσει μέχρι το 2010.

Το παλαιό σύστημα μετατρέπεται σε δυαδικό σύστημα που αποτελείται από προγράμματα σπουδών επαγγελματικής κατεύθυνσης ISCED 5B τα οποία επιστεγάζονται με δίπλωμα Bachelor σε πανεπιστημιακά κολέγια *(Hogescholen)* και από προγράμματα σπουδών δύο κύκλων ISCED 5A που καταλήγουν σε διπλώματα Bachelor και Master Πανεπιστημίων και πανεπιστημιακών κολεγίων *(Hogescholen)*. Οι κάτοχοι διπλωμάτων Bachelor επαγγελματικής κατεύθυνσης μπορούν, με τη βοήθεια ενός μηχανισμού βοηθητικών μαθημάτων *(schakelprogramma)*, να εισαχθούν σε προγράμματα σπουδών Master. Το πρόγραμμα βοηθητικών μαθημάτων καθορίζεται από το Διοικητικό Συμβούλιο του Πανεπιστημίου και ο αριθμός των μονάδων ECTS κυμαίνεται από 45 έως 90. Ο αριθμός αυτός μπορεί να μειωθεί σε 30, αν ο φοιτητές διαθέτει επαγγελματική εμπειρία τουλάχιστον τριών ετών και έχει περάσει από συνέντευξη αξιολόγησης ή έχει ατομικά ακαδημαϊκά προσόντα και ικανότητες. Εάν ο φοιτητής έχει και άλλα τυπικά προσόντα (που τα απέκτησε είτε στη χώρα είτε στο εξωτερικό), ο αριθμός των μονάδων ECTS μπορεί να μειωθεί και κάτω των 30, ή ακόμη ο φοιτητής να απαλλαχτεί από τα βοηθητικά μαθήματα.

Οι **διδακτορικές σπουδές**, που αποτελούν το υψηλότερο επίπεδο ειδίκευσης στην επιστημονική έρευνα, βασίζονται σε ένα πρωτότυπο σχέδιο έρευνας στο οποίο καταλήγει στη δημόσια παρουσίαση μιας διδακτορικής διατριβής. Ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν ορίζει καμία ελάχιστη ή μέγιστη διάρκεια των διδακτορικών σπουδών. Εντούτοις, η συνήθης διάρκεια είναι τέσσερα έτη πλήρους φοίτησης και λαμβάνεται ως βάση για τη χορήγηση υποτροφιών διδακτορικών σπουδών. Το διδακτορικό δίπλωμα χορηγείται μόνο από έξι πανεπιστήμια και δύο θεολογικά ιδρύματα που αναγνωρίζονται από το νόμο ως ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Δικαίωμα εισαγωγής σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών έχουν οι κάτοχοι διπλώματος Master (της οικείας ή άλλης χώρας)· σε ορισμένες περιπτώσεις απαιτείται προκαταρκτική εξέταση γνώσεων στον σχετικό τομέα σπουδών. Δεν είναι υποχρεωτική η παρακολούθηση θεωρητικών μαθημάτων. Υπάγεται στην διακριτική ευχέρεια των πανεπιστημίων να καθορίσουν αν το τεστ γνώσεων θα περιλαμβάνει θεωρητικές γνώσεις στην έρευνα (θεωρητικά μαθήματα). Οι φοιτητές διδακτορικών σπουδών μπορεί να απασχολούνται με σύμβαση από το πανεπιστήμιο ως βοηθητικό διδακτικό προσωπικό. Οι περισσότεροι φοιτητές διδακτορικού εργάζονται ως ερευνητές (φοιτητές με υποτροφία οι οποίοι ασχολούνται περισσότερο με την έρευνα παρά με θεωρητικές σπουδές ή ως απασχολούμενοι) σε ερευνητικά ιδρύματα.

Ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση έδωσε επίσης τη δυνατότητα δημιουργίας ενώσεων μεταξύ πανεπιστημίων και των *Hogescholen*. Μια ένωση είναι επίσημη συνεργασία ανάμεσα σε ένα πανεπιστήμιο και σε μία ή περισσότερες *Hogescholen*. Ένα ολόκληρο κεφάλαιο του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση της 4ης Απριλίου 2003 ασχολείται με την οργάνωση και απονομή **κοινών ή/και διπλών πτυχίων** σε συνεργασία με ξένα πανεπιστήμια για τις σπουδές Bachelor, Master και διδακτορικού επιπέδου. Τα φλαμανδικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αναπτύσσουν έντονη δραστηριότητα στην οργάνωση προγραμμάτων σπουδών Erasmus Mundus του επιπέδου Master.

ΒΕΛΓΙΟ – Φλαμανδική Κοινότητα

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

ΒΕΛΓΙΟ – Φλαμανδική Κοινότητα

Ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ορίζει ένα **πλαίσιο προσόντων** και περιγραφικούς δείκτες του επιπέδου σπουδών. Συντάσσεται ένα γενικό φλαμανδικό εθνικό πλαίσιο δια βίου μάθησης (βάσει του EQF). Αυτό το πλαίσιο θα περιλαμβάνει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά απλώς θα αποτελεί επιβεβαίωση της ισχύουσας νομοθεσίας. Μετά την απόφαση του 2005 για τη δημιουργία του φλαμανδικού πλαισίου προσόντων και τη διαδικασία διαβούλευσης του 2005/06, η έγκριση αυτού του πλαισίου προβλέπεται για το 2007.

Ένα πιστωτικό σύστημα που βασίζεται απολύτως στο **ECTS** και χρησιμοποιείται και για τη μεταφορά και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων, εφαρμόζεται υποχρεωτικά σε όλα τα πανεπιστημιακά προγράμματα από το 1991 και στα μη πανεπιστημιακά προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από το 1994. Ο νέος νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση επικυρώνει τη συμβατότητα του υφισταμένου πιστωτικού συστήματος με το ECTS.

Ένα υποχρεωτικό (φλαμανδικό) **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) χορηγείται αυτομάτως σε όλους τους φοιτητές πανεπιστημίων από το 1991 και του μη πανεπιστημιακού τομέα από το 1994, ανεξάρτητα από πρόγραμμα σπουδών. Ο νέος νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση επικυρώνει την έννοια του ΠΔ και το φλαμανδικό είναι πλήρως προσαρμοσμένο στο διεθνές. Το ΠΔ χορηγείται δωρεάν και εκδίδεται αυτομάτως στην ολλανδική και, εάν το ζητήσουν οι φοιτητές, στην αγγλική. Όμως τα περισσότερα AEI/TEI το εκδίδουν αυτομάτως και στις δύο γλώσσες. Για προγράμματα σπουδών σε γλώσσα άλλη από την ολλανδική, το ΠΔ εκδίδεται αυτόματα σε αυτή τη γλώσσα και στα ολλανδικά.

Επειδή η εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ είναι πλήρης, δεν παρέχονται πλέον **κίνητρα** για την εφαρμογή τους.

Σε θέματα **ελέγχου,** τα προγράμματα που δεν συμμορφώνονται πλήρως με το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2003 δεν λαμβάνουν διαπίστευση από τον ανεξάρτητο ολλανδο-φλαμανδικό Φορέα Διαπίστευσης (*Nederlands-Vlaams Accreditatie Orgaan*, NVAO), ο οποίος συστάθηκε στις 3 Σεπτεμβρίου 2003).

Όσον αφορά, τη διασφάλιση της ποιότητας, ο εσωτερικός έλεγχος ποιότητας (υπάγεται στην αρμοδιότητα του κάθε AEI/TEI, λόγω της αυτονομίας των ιδρυμάτων. Η έκθεση αυτοαξιολόγησης εκδίδεται κατά το πρώτο στάδιο της εξωτερικής αξιολόγησης. Αυτός ο έλεγχος ποιότητας αποτελεί την αφετηρία κάθε αξιολόγησης.

Ο υποχρεωτικός **εξωτερικός έλεγχος ποιότητας**, που βασίζεται στην έκθεση αυτοαξιολόγησης και μια επιτόπου επίσκεψη ομάδας εμπειρογνωμόνων, που αποτελείται από εκπροσώπους του επαγγελματικού κόσμου και (διεθνείς) συμβούλους, ολοκληρώνεται με τη δημοσιοποίηση μιας έκθεσης για κάθε πρόγραμμα.

Η **διαπίστευση** αποτελεί το τελευταίο στάδιο της διαδικασίας.

Η έννοια της διαπίστευσης έχει εγγραφεί στο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Σε συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους φορείς, ο Οργανισμός Διαπίστευσης (NVAO) έχει επεξεργαστεί πλαίσιο αναφοράς το οποίο χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση και την διαπίστευση των προγραμμάτων σπουδών Bachelor και Master.

Οι εκπρόσωποι των φοιτητών συμμετέχουν στο συμβουλευτικό όργανο του NVAO, αλλά δεν συμμετέχουν στο διοικητικό συμβούλιο. Το διοικητικό συμβούλιο του NVAO, παρόλα αυτά, έχει υποχρέωση να συμβουλεύεται τις οργανώσεις των φοιτητών οι οποίες εκπροσωπούνται στο συμβουλευτικό όργανο του NVAO.

Επειδή η διαπίστευση πραγματοποιείται σε στενή συνεργασία με τις Κάτω Χώρες, ο NVAO (πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, **ENQA**), εγγυάται την ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις Κάτω Χώρες και τη Φλάνδρα μέσω της διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών Bachelor και Master. Αυτή η διεθνής συνεργασία στον τομέα της διαπίστευσης αποτέλεσε το έναυσμα για την κοινή πρωτοβουλία προάσπισης της ποιότητας και συνέβαλε

σημαντικά στη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινοπραξίας για τη Διαπίστευση (ECA). Στόχος της είναι να επιτευχθεί αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων διαπίστευσης πριν από το τέλος του 2007.

Ο NVAO υπόκειται σε αξιολογήσεις από ισότιμους φορείς μέσω της ECA και των δραστηριοτήτων της κοινοπραξίας. Η συνεργασία μεταξύ των μελών της ECA και των κέντρων ENIC/NARIC για την αναγνώριση στις ενδιαφερόμενες χώρες κατέληξε σε κοινή δήλωση, την *Vienna Sententia* της 8ης Δεκεμβρίου 2005. Στόχος της εταιρικής σχέσης είναι να υπάρξει αυτόματη αναγνώριση από τα κέντρα ENIC/NARIC των τίτλων σπουδών που χορηγούνται από τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή/και των προγραμμάτων που λαμβάνουν διαπίστευση από τα μέλη της ECA στο κατάλληλο επίπεδο του γενικού πλαισίου.

Από το 2000, η Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου είναι πλήρες μέλος του ENQA μέσω του VLIR (Φλαμανδικό Διαπανεπιστημιακό Συμβούλιο) και του VLHORA (Φλαμανδικό Συμβούλιο Πανεπιστημιακών Κολεγίων) και μέσω του NVAO από το 2003.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
4 Απριλίου 2003	Νόμος για την αναδιάρθρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Φλάνδρα	Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen
3 Σεπτεμβρίου 2003	Συνθήκη μεταξύ του Βασιλείου των Κάτω Χωρών και της Φλαμανδικής Κοινότητας του Βελγίου σχετικά με τη διαπίστευση των προγραμμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις Κάτω Χώρες και την Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου	Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Vlaamse Gemeenschap van België inzake de accreditatie van opleidingen binnen het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs
21 Απριλίου 2004	Νόμος σχετικά με την ευέλικτη οργάνωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Φλάνδρα	Decreet betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen
8 Δεκεμβρίου 2005	Vienna Sententia, κοινή δήλωση των μελών του ECA και των κέντρων ENIC/NARIC σχετικά με την αυτόματη αναγνώριση των τίτλων σπουδών	Vienna Sententia

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Τον Ιούνιο του 2005, το Κοινοβούλιο ενέκρινε τις τελευταίες τροπολογίες του νόμου του 1995 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Η διάρθρωση των σπουδών σε **τρεις κύριους κύκλους** θεσπίστηκε για πρώτη φορά με το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 1995. Σύμφωνα με αυτό το νόμο, όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ) ήταν υποχρεωμένα να εφαρμόσουν το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών, που σήμερα εφαρμόζεται πλήρως. Ισχύει για όλους τους τύπους ιδρυμάτων και σχεδόν για όλους τους τομείς σπουδών. Οι σπουδές ιατρικής, οδοντιατρικής, φαρμακευτικής, αρχιτεκτονικής και δικαίου είναι διαρθρωμένες σε ένα κύκλο μακράς διάρκειας πέντε ετών που καταλήγει στην απόκτηση του διπλώματος Master.

Η διάρθρωση των σπουδών στα επίπεδα Bachelor/Master δεν εφαρμόζεται στα προγράμματα σύντομης διάρκειας (3 ετών) του επιπέδου ISCED 5B, οι απόφοιτοι των οποίων λαμβάνουν δίπλωμα ειδίκευσης *(специалист)*. Ο τίτλος αυτός αναγνωρίζεται ως ισότιμος με τα άλλα διπλώματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επαγγελματικής κατεύθυνσης.

Ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ορίζει ότι οι απόφοιτοι των ειδικών προγραμμάτων σύντομης διάρκειας του επιπέδου ISCED 5B μπορούν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους σε πρόγραμμα Bachelor επιπέδου ISCED 5A για να αποκτήσουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από τις εθνικές διατάξεις ή από τον κανονισμό του οικείου ΙΤΕ.

Μετά την έκδοση της Διακήρυξης της Μπολόνιας το 1999, αναδιοργανώθηκε η δομή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και οι κάτοχοι διπλώματος Bachelor απέκτησαν το δικαίωμα πρόσβασης σε διδακτορικές σπουδές. Η νομοθεσία τροποποιήθηκε για άλλη μία φορά μετά τη Διάσκεψη του Βερολίνου το 2003. Έτσι, πρόσβαση στις διδακτορικές σπουδές έχουν μόνο οι κάτοχοι διπλώματος Master.

Πριν από τη Διαδικασία της Μπολόνιας, οι **διδακτορικές σπουδές** διαρκούσαν τουλάχιστον τρία έτη (πλήρης φοίτηση) ή τέσσερα έτη (μερική φοίτηση). Ένα ΑΕΙ μπορεί να παρέχει προγράμματα τρίτου κύκλου σε ορισμένους προκαθορισμένους τομείς ειδίκευσης για τους οποίους το ίδρυμα έχει λάβει διαπίστευση.

Οι φοιτητές διδακτορικού εκπαιδεύονται βάσει εξατομικευμένων προγραμμάτων σπουδών (που περιλαμβάνουν θεωρητική κατάρτιση και δραστηριότητες έρευνας) και πρέπει να συντάξουν και να υποστηρίξουν διατριβή. Η θεωρητική κατάρτιση παρέχεται με την καθοδήγηση ενός επιστημονικού επόπτη ο οποίος ορίζεται από τη συνέλευση της σχολής του οικείου ΑΕΙ. Όλα τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών περιλαμβάνουν θεωρητικά μαθήματα συμπληρωματικά προς την ατομική έρευνα. Η ακριβής αναλογία των ωρών που διατίθενται για έρευνα και για θεωρητική κατάρτιση εξαρτάται από το ΑΕΙ (κάθε ίδρυμα έχει μεγάλο βαθμό αυτονομίας), το αντικείμενο και την προετοιμαζόμενη διατριβή (επιστημονική / βασική ή εφαρμοσμένη έρευνα).

Τα μαθήματα κατάρτισης στην έρευνα παρέχονται παράλληλα με την ατομική έρευνα. Τα ΙΤΕ μπορούν, ωστόσο, να αποφασίσουν την κατανομή των θεωρητικών μαθημάτων στο πλαίσιο των διδακτορικών σπουδών ή να δώσουν τη δυνατότητα στους φοιτητές να παρακολουθήσουν θεωρητικά μαθήματα πριν να ξεκινήσουν το πιο σύνθετο έργο της έρευνας.

Τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών είναι δυνατό να παρέχονται και από ερευνητικούς φορείς, όπως η Βουλγαρική Ακαδημία Επιστημών και το Κέντρο Γεωπονικών Σπουδών στους τομείς για τους οποίους οι οργανισμοί αυτοί είναι διαπιστευμένοι. Το διδακτορικό απονέμεται στους φοιτητές οι οποίοι έχουν επιτύχει στις προβλεπόμενες στο πρόγραμμα σπουδών εξετάσεις και έχουν υποστηρίξει τη διατριβή τους σύμφωνα με τις απαιτήσεις που ορίζονται στον νόμο για τα πτυχία και τους επιστημονικούς τίτλους.

Οι φοιτητές διδακτορικού δικαιούνται μηνιαία ενίσχυση και πλήρη κάλυψη κοινωνικής ασφάλισης.

Σήμερα, δεν υπάρχουν ειδικές νομοθετικές διατάξεις για την έκδοση **κοινών/διπλών πτυχίων.** Όμως, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, τα ΑΕΙ

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Οι απόφοιτοι των *Koleji* έχουν δικαίωμα να συνεχίσουν την τριτοβάθμια εκπαίδευση σε πρόγραμμα *bakalavur* αφού περάσουν τη διαδικασία επιλογής για να εισαχθούν σε επιδοτούμενη από το κράτος θέση σπουδών στον τομέα σπουδών που επιθυμούν σε ένα πανεπιστήμιο ή σε ειδικευμένο ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της επιλογής τους. Κάθε χρόνο η κυβέρνηση (το υπουργικό συμβούλιο) καθορίζει τον αριθμό των επιδοτούμενων από το κράτος θέσεων σπουδών στα δημόσια ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για τα προγράμματα σπουδών Bachelor και Master.

μπορούν να συνεργάζονται και να επιδιώκουν τη δημιουργία διεθνών και διασυνοριακών εταιρικών σχέσεων για να βελτιώσουν την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών και να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά τους. Από αυτή την άποψη, ορισμένα ιδρύματα έχουν ήδη αναλάβει πρωτοβουλίες και εκδίδουν κοινά διπλώματα επιπέδου Bachelor, Master ή διδακτορικών σπουδών βάσει συμφωνιών τις οποίες έχουν συνάψει με ξένα ΑΕΙ.

Στις αρχές του 2006, ξεκίνησε διαδικασία για την ανάπτυξη νέας στρατηγικής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και το σχετικό κείμενο αναμένεται να δοθεί σε δημόσιο διάλογο το 2007. Αυτό το σημαντικό βήμα θα προετοιμάσει το έδαφος για συγκεκριμένες δράσεις προς την επεξεργασία και έγκριση ενός **εθνικού πλαισίου προσόντων.**

Οι τροποποιήσεις του 2004 του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και το διάταγμα του 2004 για την εφαρμογή ενός συστήματος συσσώρευσης και μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων μεταξύ των ΑΕΙ αποτελούν τη νομική βάση για την πρακτική εφαρμογή του **ECTS**. Η εφαρμογή του ECTS είναι υποχρεωτική για όλα τα ιδρύματα και τα προγράμματα σπουδών (με εξαίρεση τα διδακτορικά) από το 2004/05. Από το 2006/07 όλα τα ιδρύματα είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν το ECTS. Για όλα τα προγράμματα σπουδών Bachelor, το ECTS εφαρμόζεται στο 70-80% των φοιτητών και σε όλους τους φοιτητές όλων των προγραμμάτων Master. Εξαίρεση αποτελούν οι φοιτητές που αποφοίτησαν το 2006/07 με δίπλωμα Bachelor.

Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) εισήχθη βάσει των τροπολογιών του 2004 του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και του διατάγματος 2004 για τις κρατικές απαιτήσεις αναφορικά με το περιεχόμενο των βασικών τίτλων που εκδίδουν τα ΑΕΙ. Από την 1η Ιανουαρίου 2005, το ΠΔ χορηγείται αυτόματα στους αποφοίτους σπουδών Bachelor και Master στη βουλγαρική και σε μία από τις ευρύτερα χρησιμοποιούμενες γλώσσες της ΕΕ. ΤΟ 2006/07, όλοι οι απόφοιτοι όλων των προγραμμάτων θα λαμβάνουν ΠΔ δωρεάν στη βουλγαρική και την αγγλική.

Δεν έχουν προβλεφθεί ούτε θεσπιστεί **κίνητρα ή μέτρα παρακολούθησης και ελέγχου** από τις δημόσιες αρχές για να ενθαρρυνθεί η πλήρης εφαρμογή του συστήματος τριών κύκλων σπουδών, εφόσον ο νόμος του 1995 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση υποχρέωνε τα ΑΕΙ να λάβουν αμέσως μέτρα για την εφαρμογή του. Το Παράρτημα Διπλώματος προωθήθηκε με διάφορους τρόπους (σεμινάρια σε εθνικό επίπεδο και στα Πανεπιστήμια, ενημερωτικά φυλλάδια, συνεδριάσεις κλπ.) για να βοηθηθούν τα ιδρύματα να χρησιμοποιούν αυτό το έντυπο.

Τα τελευταία έτη, επήλθαν ριζικές αλλαγές στο βουλγαρικό σύστημα **αξιολόγησης** και **διαπίστευσης**, όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής και το πλαίσιο του συστήματος. Ακόμη, τροποποιήθηκαν και ανανεώθηκαν οι μέθοδοι και η διάρθρωση του ανεξάρτητου Εθνικού Οργανισμού Αξιολόγησης και Διαπίστευσης *(Националната агенция за оценяване и акредитация)* που ιδρύθηκε το 1995. Έτσι, ο οργανισμός και τα ΑΕΙ ελπίζουν ότι θα βελτιωθεί η διαφάνεια και η αντιστοιχία των υπηρεσιών του εκπαιδευτικού συστήματος προς όφελος και των φοιτητών και των εργοδοτών.

Το 2003/04, ο Εθνικός Οργανισμός Αξιολόγησης και Διαπίστευσης κατέβαλε σημαντική προσπάθεια να αναπτύξει και να βελτιώσει τις μεθόδους αξιολόγησης και διαπίστευσής του. Πολλές από τις προτάσεις του ενσωματώθηκαν στις τροπολογίες του 2004 του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αναδιατυπώθηκαν ορισμένες παράγραφοι, δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στην αξιολόγηση της ποιότητας παρά στην αξιολόγηση της συμμόρφωσης με τις κρατικές προδιαγραφές.

Την τελευταία διετία, οι προσπάθειες του οργανισμού εστιάστηκαν στην πλήρη εφαρμογή και εναρμόνιση του Εθνικού Συστήματος Διασφάλισης της Ποιότητας με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές. Στα τέλη του 2004, ο οργανισμός δημοσίευσε κατάλογο κριτηρίων με βάση τα πρότυπα διασφάλισης της ποιότητας της εκπαίδευσης στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Τα κριτήρια αυτά εφαρμόστηκαν πλήρως κατά τις διαδικασίες αξιολόγησης των ΑΕΙ στα τέλη του 2006.

Η διαπίστευση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων συνδέεται ρητά με την αξιολόγηση της

αποτελεσματικότητας των διαδικασιών και μηχανισμών εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας. Οι μέθοδοι αξιολόγησης προγραμμάτων περιλαμβάνουν, εκτός από την αξιολόγηση του κάθε προγράμματος χωριστά, αξιολόγηση σε επίπεδο τομέα σπουδών. Οι 52 τομείς σπουδών που απαριθμούνται στην εθνική ταξινόμηση θα αξιολογηθούν εντός της επόμενης διετίας.

Έχουν ληφθεί πρόσθετα μέτρα για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας του οργανισμού. Με τον τρόπο αυτό, οι νέες αρμοδιότητες του Συμβουλίου Διαπίστευσης, το οποίο είναι το όργανο διοίκησης του οργανισμού και αποτελείται από 12 μέλη που εκπροσωπούν τους διάφορους τομείς σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, μεταβιβάστηκαν σε οκτώ μόνιμες επιτροπές για τους τομείς σπουδών. Από τον Ιούνιο του 2004, η τελική απόφαση διαπίστευσης των προγραμμάτων και των διαφόρων κλάδων σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση υπάγεται στην αρμοδιότητα αυτών των επιτροπών, οι οποίες συνεπικουρούνται από ομάδες ειδικών συμβούλων. Έξι από τα μέλη του Συμβουλίου Διαπίστευσης είναι εκπρόσωποι των ΑΕΙ, προτείνονται από το Ακαδημαϊκό Συμβούλιο του κάθε ΑΕΙ και διορίζονται από το Συμβούλιο των Πρυτάνεων με μυστική ψηφοφορία. Τα άλλα μέλη του Συμβουλίου Διαπίστευσης είναι ένας αντιπρόσωπος της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών, ένας αντιπρόσωπος του Εθνικού Κέντρου Γεωπονικών Μελετών και δύο αντιπρόσωποι του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών. Στις εργασίες του Συμβουλίου Διαπίστευσης δεν συμμετέχουν ξένοι εμπειρογνώμονες. Αντιπρόεδρος του συμβουλίου διορίζεται ένας από τους έξι αντιπροσώπους των ΑΕΙ, ο οποίος προεδρεύει στην ειδική μόνιμη επιτροπή παρακολούθησης μετά τη διαπίστευση.

Η διάρκεια της διαπίστευσης για ένα ΑΕΙ το οποίο ικανοποιεί απολύτως τα κριτήρια του Εθνικού Οργανισμού Αξιολόγησης και Διαπίστευσης είναι από τρία έως έξι έτη, ανάλογα με το «βαθμό αξιολόγησης». Πραγματοποιούνται τακτικές επανεξετάσεις για κάθε ΑΕΙ και συντάσσονται περιοδικές εκθέσεις.

Μία από τις πρόσφατες καινοτομίες όσον αφορά τις μεθόδους εξωτερικής αξιολόγησης και διαπίστευσης που χρησιμοποιεί ο οργανισμός είναι η εφαρμογή διαδικασίας παρακολούθησης μετά τη διαπίστευση, η οποία άρχισε το 2005 μετά την έγκριση του νέου καταστατικού του οργανισμού από το υπουργικό συμβούλιο.

Για τον σκοπό αυτό, ο οργανισμός σύστησε χωριστή μόνιμη επιτροπή παρακολούθησης και εποπτείας, ειδικά επιφορτισμένη με τις εργασίες επανεξέτασης και παρακολούθησης. Οι επανεξετάσεις αυτές μπορεί να έχουν σοβαρές συνέπειες για τα επιθεωρούμενα ιδρύματα, μία από τις οποίες είναι και η άρση της διαπίστευσης. Οι εργασίες της επιτροπής αυτής μπορεί να έχουν και έμμεσες συνέπειες στο σύστημα των τριών κύκλων σπουδών όσον αφορά τις διδακτορικές σπουδές, και συγκεκριμένα αναφορικά με το δικαίωμα ενός ιδρύματος να παρέχει προγράμματα διδακτορικών σπουδών. Αυτό το κανονιστικό και διαρθρωτικό μέτρο που έλαβε ο οργανισμός δείχνει ότι είναι κατανοητή η ανάγκη προστασίας των συμφερόντων της κοινωνίας όσον αφορά την ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Βάσει των τελευταίων τροποποιήσεων του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, εκπρόσωποι των διοικητικών συμβουλίων των φοιτητών ενός ΑΕΙ μπορούν να συμμετέχουν στις διαδικασίες εσωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας που αποσκοπούν στη διασφάλιση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Ακόμη, έχουν ληφθεί διάφορα μέτρα για να διασφαλιστεί η συμμετοχή των φοιτητών σε όλα τα στάδια των διαδικασιών αξιολόγησης και διαπίστευσης. Έχουν επίσης συνταχθεί και τεθεί σε εφαρμογή κανόνες συμμετοχής των φοιτητών και των φοιτητών διδακτορικών σπουδών στις διαδικασίες εξωτερικής αξιολόγησης και διαπίστευσης.

Αν και η νομοθεσία δεν προβλέπει τη συμμετοχή των φοιτητών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων του Συμβουλίου Διαπίστευσης του Οργανισμού, οι φοιτητές έχουν δικαίωμα και ενθαρρύνονται να διατυπώνουν τις απόψεις τους και να υποβάλλουν προτάσεις για διάφορα θέματα που άπτονται των αρμοδιοτήτων του οργανισμού αναφορικά με την ποιότητα της διδασκαλίας, την αξιολόγηση των φοιτητών, την πρόσβαση στην ενημέρωση κλπ. Ομάδα εμπειρογνωμόνων αναλύει τις παρατηρήσεις που διατυπώνουν οι φοιτητές και, εάν κριθεί απαραίτητο, ασχολείται κατά

προτεραιότητα με τα ζητήματα που θίγουν οι φοιτητές.

Μόνο οι φοιτητές που είναι εγγεγραμμένοι στο τελευταίο έτος σπουδών και οι φοιτητές διδακτορικού έχουν δικαίωμα να διορίζονται ως μέλη των ομάδων εμπειρογνωμόνων που συμμετέχουν στη διαδικασία αξιολόγησης. Οι εκπρόσωποι των φοιτητών διορίζονται από την Εθνική Ένωση φοιτητικών συμβουλίων και από τα φοιτητικά διοικητικά συμβούλια και τα ΑΕΙ, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ο Εθνικός Οργανισμός Αξιολόγησης και Διαπίστευσης είναι υποψήφιο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**). Ο οργανισμός είναι επίσης μέλος του Δικτύου των Ευρωπαϊκών Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEEN), το οποίο συνεργάζεται στενά με την ENQA.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	**Τίτλος στα ελληνικά**	**Τίτλος στην εθνική γλώσσα**
27 Δεκεμβρίου 1995	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Закон за висшето образование
9 Μαΐου 1972 (τελευταίες τροποποιήσεις 4 Ιουλίου 2000)	Νόμος για τα διπλώματα και τους επιστημονικούς τίτλους (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως αριθ. 54/04.07.2000)	Закон за научните степени и научните звания, ДВ бр. 54 от 4.07.2000 г.
23 Δεκεμβρίου 2005	Τροποποιήσεις του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως αριθ. 103/23.12.2005)	Закон за висшето образование, ДВ, бр. 103 от 23.12.2005
12 Αυγούστου 2004	Διάταγμα αριθ.215 της 12.08.2004σχετικά με τις εθνικές προδιαγραφές για το περιεχόμενο των βασικών εγγράφων που εκδίδουν τα ΙΤΕ.	Наредба за държавните изисквания към съдържанието на основните документи, издавани от висшите училища, приета с ПМС №215 от 12.08.2004 г., обн., ДВ, бр.75 от 27.08.2004 г.
12 Οκτωβρίου 2004	Διάταγμα αριθ. 21 για την εφαρμογή συστήματος συσσώρευσης και μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων μεταξύ των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως αριθ. 89/12.10.2004)	Наредба №21 от 30.09.2004 г. за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити във висшите училища, обн. ДВ, бр. 89 от 12.10.2004 г.

ΕΛΒΕΤΙΑ

Λόγω της περιπλοκότητας του συστήματος επιμερισμού των αρμοδιοτήτων ανάμεσα στις ομοσπονδιακές αρχές και στις αρχές των καντονιών, ο ομοσπονδιακός νόμος ανέθεσε την αρμοδιότητα εφαρμογής της διαδικασίας της Μπολόνιας στην *Schweizerische Universitätskonferenz* (Διάσκεψη Ελβετικών Πανεπιστημίων, CUS), που είναι ο φορέας συνεργασίας της ομοσπονδιακής κυβέρνησης με τα καντόνια. Τον Δεκέμβριο του 2003, η CUS ενέκρινε οδηγίες για την αναδιοργάνωση της εκπαίδευσης στα ελβετικά Πανεπιστήμια. Οι οδηγίες αυτές αποτελούν τη νομική βάση της μεταρρύθμισης. Για τις *Fachhochschulen* (πανεπιστήμια εφαρμοσμένων επιστημών) και τις *Pädagogische Hochschulen* (παιδαγωγικές σχολές), το *Fachhochschulrat* (Συμβούλιο Πανεπιστημίων Εφαρμοσμένων Επιστημών) εξέδωσε, τον Δεκέμβριο του 2002, παρόμοιες οδηγίες για την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων της Μπολόνιας.

Ήδη το 2001, το πρώτο ελβετικό ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έθεσε σε εφαρμογή το **σύστημα των δύο κύκλων σπουδών**. Το φθινόπωρο του 2006, η διάρθρωση των σπουδών σε δύο κύκλους θα έχει τεθεί σε πλήρη εφαρμογή και στα δέκα πανεπιστήμια και τις δύο *Eidgenössischen Technischen Hochschulen* (Ομοσπονδιακές Πολυτεχνικές Σχολές, ETH), και στις περισσότερες *Fachhochschulen* και *Pädagogischen Hochschulen*.

Στην αρχή του ακαδημαϊκού έτους 2005/06, το 70% των προγραμμάτων σπουδών είχε προσαρμοστεί στη διάρθρωση των σπουδών σε επίπεδα Bachelor/Master. Το 75% περίπου των πρωτοετών φοιτητών εισήχθησαν στο νέο σύστημα. Μέχρι το 2007, όλα τα ιδρύματα και όλα τα προγράμματα σπουδών θα έχουν αναδιοργανωθεί πλήρως σύμφωνα με τους κανόνες που ενέκρινε η CUS και η *Konferenz der Fachhochschulen der Schweiz* (Διάσκεψη των Πανεπιστημίων Εφαρμοσμένων Επιστημών της Ελβετίας, KFH). Μέχρι το 2007, θα εξακολουθούν να υπάρχουν κύκλοι σπουδών μακράς διάρκειας σε διάφορους τομείς, ιδίως της ιατρικής, της κτηνιατρικής και της οδοντιατρικής.

Η διάρθρωση των σπουδών σε Bachelor/Master δεν εφαρμόζεται μόνο στα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5A. Σύμφωνα με τις συστάσεις του 2006 που εξέδωσε η KFH για την εισαγωγή αποφοίτων ιδρυμάτων τριτοβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε προγράμματα σπουδών Bachelor, είναι καταρχάς δυνατή η μετάβαση από προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5B σε προγράμματα ISCED 5A. Ενδέχεται να απαιτείται ένας πρόσθετος τίτλος σπουδών.

Η διάρθρωση και το περιεχόμενο των **προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών** δεν ορίζονται με ομοιόμορφο τρόπο ή με μία συγκεκριμένη νομοθετική πράξη, αλλά καθορίζονται ανεξάρτητα από το κάθε πανεπιστημιακό ίδρυμα. Συνήθως, ένα πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών ολοκληρώνεται σε 3-4 έτη. Η ολοκλήρωση ενός προγράμματος Master ή ισοδύναμων σπουδών αποτελεί συνήθως προϋπόθεση για την αποδοχή σε διδακτορικές σπουδές. Ορισμένα, ωστόσο, πανεπιστήμια παρέχουν ολοκληρωμένα προγράμματα σπουδών Master / διδακτορικού («ταχύρρυθμα» προγράμματα) για πολύ περιορισμένο αριθμό φοιτητών. Αυτά δεν είναι υποχρεωτικά προπαρασκευαστικά προγράμματα για τις διδακτορικές σπουδές. Κάποια πανεπιστήμια παρέχουν στους φοιτητές θεωρητικά μαθήματα παράλληλα με την άσκηση της ατομικής τους έρευνας. Μετά τη Διάσκεψη του Μπέργκεν του 2005, ξεκίνησε διάλογος για μια περισσότερο ορθολογική οργάνωση των προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών.

Το καθεστώς των φοιτητών διδακτορικών σπουδών στα ελβετικά πανεπιστήμια παρουσιάζει μεγάλες διαφορές. Οι φοιτητές μπορούν:

- να είναι εγγεγραμμένοι ως φοιτητές διδακτορικών σπουδών σε πανεπιστήμιο που δεν χορηγεί αυτομάτως οικονομική ενίσχυση. Όμως, καταβάλλουν μειωμένα δίδακτρα σπουδών, τους παρέχονται ασφάλιση ατυχημάτων και άλλα επιδόματα και μπορούν να υποβάλουν αίτηση για τη χορήγηση υποτροφίας.
- να εργάζονται (με μερική απασχόληση) ως μισθωτοί βοηθοί. Ορισμένες φορές μπορεί να

εργάζονται για τη διδακτορική τους διατριβή για ορισμένες ώρες της αμειβόμενης εργασίας τους.

- να απασχολούνται σε ερευνητικό έργο με μισθό, διότι η διδακτορική διατριβή είναι μέρος ενός ερευνητικού έργου.
- να μην υπάγονται σε κανένα από αυτά τα καθεστώτα. Η εργασία τους για τη διδακτορική διατριβή είναι «ιδιωτική υπόθεση». Αυτό συμβαίνει συχνά, ιδίως στις ανθρωπιστικές/κοινωνικές επιστήμες.

Γενικά, δεν παρέχονται ουσιαστικές φορολογικές ελαφρύνσεις για φοιτητές διδακτορικών σπουδών σε πανεπιστήμια, αλλά οι σχετικές διατάξεις ενδέχεται να διαφέρουν από το ένα καντόνι στο άλλο. Εάν ο φοιτητές απασχολείται ως βοηθός ή συμμετέχει σε ερευνητικό έργο λαμβάνει αυτομάτως κάλυψη κοινωνικής ασφάλισης.

Με πρωτοβουλία των Πανεπιστημίων, απονέμονται **κοινά διπλώματα Master** από ελβετικά και ξένα πανεπιστήμια. Έχουν συναφθεί συμφωνίες με την Ιταλία και τη Γαλλία για την έκδοση κοινών τίτλων διδακτορικών σπουδών. Δεν απονέμονται κοινοί ή διπλοί τίτλοι διδακτορικών σπουδών μόνο από ελβετικά πανεπιστήμια.

Είναι σε εξέλιξη η επεξεργασία ενός **Εθνικού Πλαισίου Προσόντων.**

Το ECTS εισάγεται ταυτόχρονα με τα προγράμματα σπουδών Bachelor (180 ακαδημαϊκές μονάδες) και Master (90-120 μονάδες). Αντικαθιστά σταδιακά το παλαιό σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων το οποίο βασιζόταν σε εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίες ανά εξάμηνο (*Semesterwochenstunden*, SWS). Το ECTS χρησιμοποιείται για τη μεταφορά και συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων και εφαρμόζεται σήμερα σε όλα τα πανεπιστήμια και τις *Fachhochschulen*. Από το 2007, το ECTS θα χρησιμοποιείται σε όλα τα προγράμματα σπουδών αυτών των πανεπιστημίων. Οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες (*Pädagogische Hochschulen)* έχουν ήδη εισαγάγει το ECTS σε όλα τα προγράμματα σπουδών τους. Το ECTS δεν εφαρμόζεται στα προγράμματα σπουδών ISCED 5B.

Ενώ η εφαρμογή του ECTS είναι υποχρεωτική για τα προγράμματα σπουδών Master περαιτέρω ειδίκευσης και για τα συνήθη προγράμματα Bachelor και Master, αυτό δεν ισχύει για τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών. Η εφαρμογή του ECTS σε αυτά τα προγράμματα προβλέπεται μόνο για ορισμένα μαθήματα που παρέχονται ως τμήμα διδακτορικών σπουδών (περίπου 12 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS ανά πρόγραμμα σπουδών).

Το 2002, η *Rektorenkonferenz der Schweizer Universitäten* (Διάσκεψη Πρυτάνεων των Ελβετικών Πανεπιστημίων, CRUS) εξέδωσε συστάσεις για την εισαγωγή του **Παραρτήματος Διπλώματος** (ΠΔ) στα πανεπιστήμια, τα οποία οφείλουν να το εφαρμόζουν. Το ΠΔ χορηγείται δωρεάν σε όλα τα ιδρύματα και για όλα τα προγράμματα σπουδών. Εκδίδεται στη γλώσσα σπουδών του πανεπιστημίου (γερμανική, γαλλική ή ιταλική) και την αγγλική. Οι *Fachhochschulen* εκδίδουν το ΠΔ σε εθνικό επίπεδο από το 2000 σε εθελοντική βάση χωρίς να υποχρεώνονται από τη νομοθεσία. Στις *Pädagogischen Hochschulen*, το ΠΔ θα εκδίδεται αυτομάτως για όλους τους φοιτητές από το φθινόπωρο του 2006.

Όσον αφορά τα **κίνητρα και τα μέτρα παρακολούθησης/ελέγχου**, η Ελβετική Συνομοσπονδία έχει διαθέσει συνολικό ποσό 32 εκατομμυρίων ελβετικών φράγκων την περίοδο 2004-2007 για να στηρίξει την εφαρμογή της μεταρρύθμισης της Μπολόνιας (εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ, των υπηρεσιών ενημέρωσης των φοιτητών, της επέκτασης του συστήματος διαχείρισης δεδομένων και του εθνικού συντονισμού της Διαδικασίας της Μπολόνιας). Από αυτό το ποσό χρηματοδοτείται κάθε πανεπιστήμιο σε συνάρτηση με τον αριθμό φοιτητών, τα προγράμματα σπουδών και τα χορηγούμενα διπλώματα. Τα κριτήρια όσον αφορά τη χρήση αυτών των χρημάτων έχουν καθοριστεί από τις πολιτικές αρχές (CUS). Τα χρήματα καταβάλλονται απευθείας στα πανεπιστήμια. Κάθε πανεπιστήμιο υποβάλλει ετήσια έκθεση στην CRUS για τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιεί τη χρηματοδότηση. Ειδική ομάδα εργασίας, που αποτελείται από διάφορα όργανα του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ελβετίας, παρακολουθεί την εξέλιξη της εφαρμογής της Διαδικασίας της Μπολόνιας στην Ελβετία.

ΕΛΒΕΤΙΑ

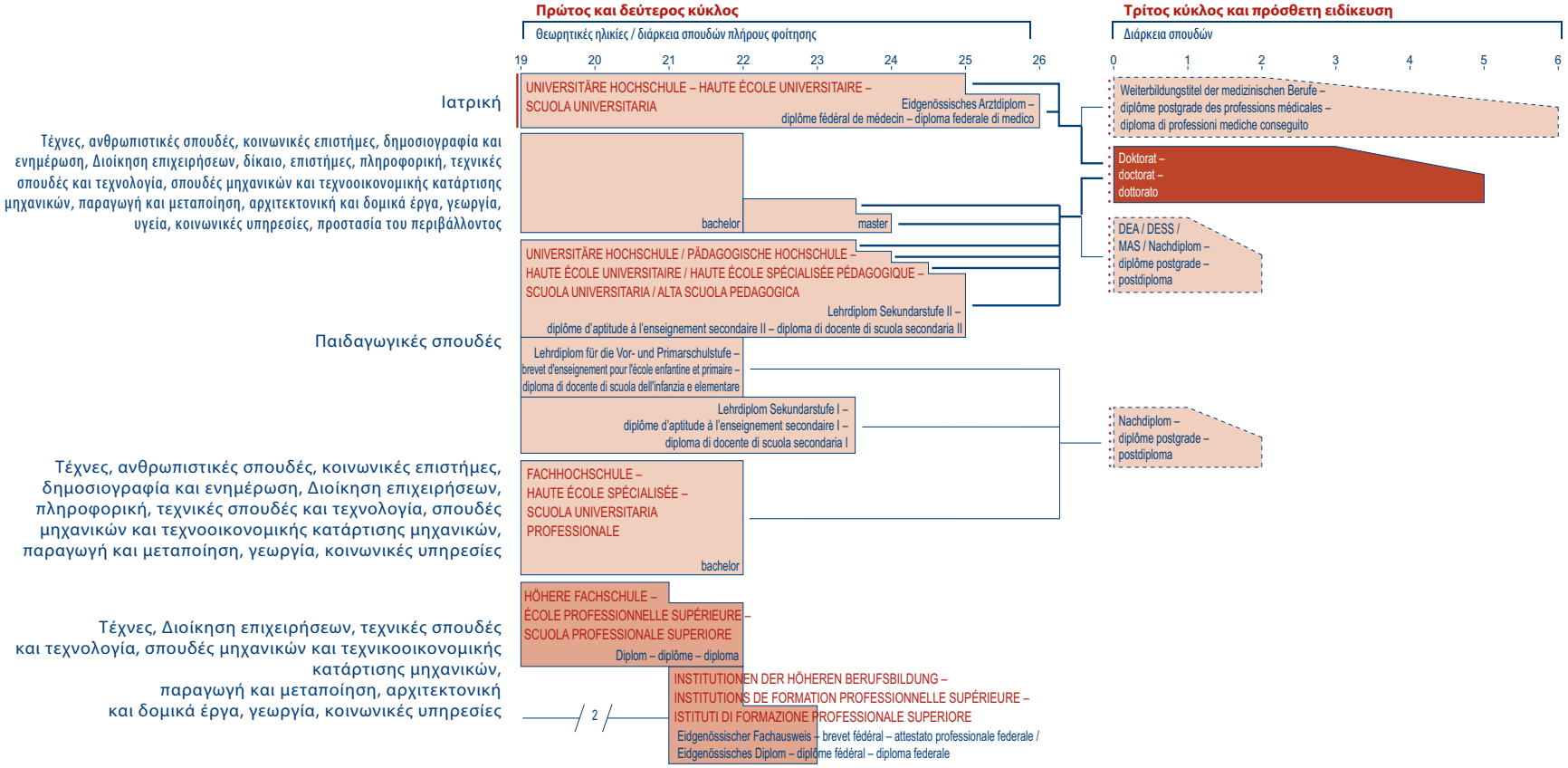

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος	/ n / Υποχρεωτική επαγγελματική πείρα + διάρκειά της
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο	

MAS *Master of Advanced Studies*

Οι τομείς « Τέχνες, ανθρωπιστικές σπουδές, κοινωνικές επιστήμες, … προστασία του περιβάλλοντος», που είναι διαρθρωμένες σε δύο κύριους κύκλους σπουδών, αντιπροσωπεύουν περίπου το 70% του συνολικού φοιτητικού πληθυσμού.

ΕΛΒΕΤΙΑ

CH

Ο ανεξάρτητος φορέας που είναι αρμόδιος για την **εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας** είναι ο *Organ für Akkreditierung und Qualitätssicherung der Schweizerischen Hochschulen* (Οργανισμός Διαπίστευσης και Διασφάλισης της Ποιότητας των Ελβετικών Πανεπιστημίων, OAQ), που ιδρύθηκε την 1η Οκτωβρίου 2001. Η νομική βάση του είναι ο ομοσπονδιακός νόμος του 1999 σχετικά με την ενίσχυση των πανεπιστημίων και της συνεργασίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η Διακαντονική Σύμβαση του 2000 για το συντονισμό της πολιτικής για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση και η συμφωνία συνεργασίας του 2000 μεταξύ της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και των πανεπιστημιακών καντονιών.

Ο OAQ είναι επίσημα αναγνωρισμένος από τις αρχές των καντονιών καθώς και από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Το ήμισυ της χρηματοδότησής του προέρχεται από τα πανεπιστήμια των καντονιών και το άλλο ήμισυ από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Σήμερα λειτουργεί αποκλειστικά σε εθνικό επίπεδο και λογοδοτεί στην Διάσκεψη των Πανεπιστημίων (CUS). Ασκεί τα καθήκοντά του σε στενή συνεργασία με την Διάσκεψη των Πρυτάνεων (CRUS). Αποστολή του OAQ είναι να ορίζει τις βασικές απαιτήσεις διασφάλισης της ποιότητας στα ελβετικά πανεπιστήμια και να ελέγχει τη συμμόρφωση σε τακτά διαστήματα. Αξιολογήθηκε από την CUS το 2006 (αξιολόγηση από διεθνείς ισότιμους κριτές). Η τελική έκθεση αξιολόγησης δημοσιεύθηκε τον Αύγουστο του 2006.

Ο OAQ οφείλει να ελέγχει κάθε 4 έτη, για λογαριασμό της Γραμματείας του Κράτους για την εκπαίδευση και την έρευνα, αν τα συστήματα διασφάλισης της ποιότητας των πανεπιστημίων είναι συμβατά με τους διεθνώς αναγνωρισμένους κανόνες και αν τα συστήματα αυτά εξασφαλίζουν επιδόσεις υψηλής ποιότητας όσον αφορά την εκπαίδευση και την έρευνα. Η χρηματοδότηση των δημόσιων πανεπιστημίων των καντονιών από την κεντρική διοίκηση συνδέεται εν μέρει με τα αποτελέσματα αυτών των «ελέγχων ποιότητας». Την 1η Ιουλίου του 2003, άρχισε η διενέργεια ελέγχων δέκα πανεπιστημίων. Πραγματοποιήθηκαν επιτόπου επισκέψεις εμπειρογνωμόνων οι οποίοι έλαβαν υπόψη τις εκθέσεις αυτοαξιολόγησης. Με βάση τις εκθέσεις των εμπειρογνωμόνων, ο OAQ δημοσίευσε τις τελικές εκθέσεις τον Ιούλιο του 2004. Αξιολογήθηκε επίσης και η ίδια η διαδικασία ελέγχου.

Ανεξάρτητα από τις διαδικασίες εξωτερικού ελέγχου της ποιότητας, πριν από την εξωτερική αξιολόγηση διενεργείται πάντοτε **εσωτερική αξιολόγηση** (αυτοαξιολόγηση).

Οι διαδικασίες του OAQ και τα ποιοτικά πρότυπα βασίζονται στις διεθνείς ορθές πρακτικές. Ο OAQ πραγματοποίησε σε βάθος αξιολόγηση των συστημάτων εξωτερικής διαπίστευσης και αξιολόγησης πριν αναπτύξει τις δικές του διαδικασίες.

Οι φοιτητές δεν συμμετέχουν απευθείας στη διοίκηση του OAQ, αλλά συμμετέχουν στις αξιολογήσεις της ποιότητας (στη σύνταξη των εκθέσεων αυτοαξιολόγησης και λαμβάνουν μέρος στις συνεντεύξεις κατά τις επιτόπου επισκέψεις).

Ο OAQ διενεργεί διάφορα είδη αξιολόγησης της ποιότητας, όπως η **διαπίστευση** (διαδικασίες σε επίπεδο ιδρυμάτων και προγραμμάτων στους τομείς της δημόσιας και της ιδιωτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και για την «συμβατική μάθηση» και την τηλεμάθηση – ηλεκτρονική μάθηση), ελέγχους ποιότητας και αξιολογήσεις των ιδρυμάτων στο πλαίσιο της αναγνώρισης νέων ιδρυμάτων από τις ομοσπονδιακές αρχές. Πέρα από αυτά τα καθήκοντα, ο OAQ παρέχει επίσης υπηρεσίες στον τομέα της διασφάλισης της ποιότητας.

Στο επιστημονικό συμβούλιο του OAQ συμμετέχουν διάφοροι ακαδημαϊκοί διεθνούς κύρους. Το συμβούλιο προετοιμάζει τις αποφάσεις διαπίστευσης για λογαριασμό της CUS. Στις ομάδες εμπειρογνωμόνων που έχουν συσταθεί για τις εξωτερικές αξιολογήσεις και τις διαδικασίες διαπίστευσης πρέπει να συμμετέχουν κατά πλειοψηφία ομότιμα μέλη που εργάζονται εκτός Ελβετίας. Πρέπει να έχουν ακαδημαϊκά προσόντα με αποδεδειγμένη διδακτική εμπειρία και να είναι ανεξάρτητοι και αντικειμενικοί. Τουλάχιστον ένας εμπειρογνώμονας πρέπει να διαθέτει εμπειρία διοίκησης μιας ακαδημαϊκής μονάδας παρόμοιου μεγέθους.

Από το 2002 έχει τεθεί σε λειτουργία σύστημα διαπίστευσης των δημόσιων και ιδιωτικών

ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των προγραμμάτων σπουδών τους. Η διαδικασία διαπίστευσης πραγματοποιείται σε τρία στάδια: αυτοαξιολόγηση του φορέα που αποτελεί αντικείμενο της διαπίστευσης, επιτόπου επίσκεψη από διεθνή ομάδα ανεξάρτητων εμπειρογνωμόνων και στη συνέχεια απόφαση διαπίστευσης η οποία βασίζεται στα δύο πρώτα στάδια. Η διαπίστευση δίνει έμφαση στην εκπαίδευση και τη μάθηση. Εάν το αποτέλεσμα είναι θετικό, η αξιολογούμενη μονάδα είτε λαμβάνει άνευ όρων διαπίστευση για επτά έτη ή υπό όρους διαπίστευση για ορισμένη περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας οφείλει να καλύψει τις διαπιστωθείσες ελλείψεις.

Η διαπίστευση πραγματοποιείται σε εθελούσια βάση (ιδίως για τα πανεπιστήμια). Ο στόχος δεν είναι να καλύψει η διαπίστευση όλα τα ιδρύματα ή όλα τα προγράμματα, αλλά να πραγματοποιείται στις περιπτώσεις που θα επιφέρει ειδικό όφελος στις ενδιαφερόμενες πανεπιστημιακές μονάδες.

Ο αρμόδιος φορέας διαπίστευσης των *Fachhochschulen* είναι το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομικών. Το Υπουργείο εκδίδει οδηγίες για τη διασφάλιση ελάχιστων ποιοτικών προτύπων.

Τα αποτελέσματα της διαπίστευσης πρέπει να δημοσιεύονται με την τήρηση της εθνικής νομοθεσίας περί προστασίας των δεδομένων. Οι αρνητικές αποφάσεις για την διαπίστευση δεν είναι δυνατό να δημοσιεύονται.

Οι *Pädagogische Hochschulen* υπόκεινται σε ειδική διαδικασία αξιολόγησης. Η *Schweizerische Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren* (Διάσκεψη Υπουργών Παιδείας των Καντονιών της Ελβετίας, EDK) είναι αρμόδια για την αξιολόγηση και την αναγνώριση των προγραμμάτων σπουδών αυτών των σχολών. Οι διαδικασίες αξιολόγησης και αναγνώρισης περιέχουν τα ακόλουθα στάδια: την υποβολή έκθεσης στις αρμόδιες αρχές· έκδοση μιας πρώτης απόφασης βάσει της έκθεσης· επιτόπου επίσκεψη από ομάδα συμβούλων· υποβολή πρότασης απόφασης από την επιτροπή αναγνώρισης· τέλος, απόφαση της EDK. Στις διαδικασίες αξιολόγησης και αναγνώρισης συμμετέχουν διεθνείς εμπειρογνώμονες από τον σχετικό τομέα και φοιτητές.

Ο OAQ συμμετέχει ενεργά σε διάφορα ευρωπαϊκά δίκτυα διασφάλισης της ποιότητας και διαπίστευσης. Είναι μέλος της Κοινής Πρωτοβουλίας Ποιότητας (JQI), της Ευρωπαϊκής Κοινοπραξίας Διαπίστευσης (ECA, που συνιδρύθηκε το 2003), και του περιφερειακού δικτύου D-A-CH (ιδρύθηκε το 2003 από ορισμένες γερμανόφωνες χώρες). Ο OAQ είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**). Ακόμη, ο OAQ είναι μέλος των αντίστοιχων δικτύων και οργανώσεων διασφάλισης της ποιότητας σε διεθνές επίπεδο: του Διεθνούς Δικτύου των Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (INQAAHE) καθώς και των αρμόδιων οργάνων της UNESCO και του ΟΟΣΑ για τη διαπίστευση/διασφάλιση ποιότητας και τη διασυνοριακή εκπαίδευση.

ΕΛΒΕΤΙΑ

CH

Οργανισμοί τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ελβετίας

Τίτλος στην ελληνική	Τίτλος στη γερμανική	Τίτλος στη γαλλική	Τίτλος στην ιταλική
Διάσκεψη Ελβετικών Πανεπιστημίων (CUS)	Schweizerische Universitätskonferenz	Conférence universitaire suisse	Conferenza universitaria svizzera
Διάσκεψη Πρυτάνεων των Ελβετικών Πανεπιστημίων (CRUS)	Rektorenkonferenz der Schweizer Universitäten	Conférence des Recteurs des Universités Suisses	Conferenza dei rettori delle università svizzere
Διάσκεψη των Πανεπιστημίων Εφαρμοσμένων Επιστημών της Ελβετίας (KFH)	Konferenz der Fachhochschulen der Schweiz	Conférence suisse des hautes écoles spécialisées	Conferenza svizzera delle scuole universitarie professionali
Διάσκεψη Πρυτάνεων των Παιδαγωγικών Σχολών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Ελβετίας	Schweizerische Konferenz der Rektorinnen und Rektoren der Pädagogischen Hochschulen	Conférence suisse des recteurs des hautes écoles pédagogiques	Conferenza svizzera dei rettori delle alte scuole pedagogiche
Συμβούλιο των Πανεπιστημίων Εφαρμοσμένων Επιστημών	Fachhochschulrat	Conseil des hautes écoles spécialisées	Consiglio delle scuole universitarie professionali
Οργανισμός Διαπίστευσης και Διασφάλισης της Ποιότητας των Ελβετικών Πανεπιστημίων (OAQ)	Organ für Akkreditierung und Qualitätssicherung der Schweizerischen Hochschulen	Organe d´accréditation et d´assurance qualité des hautes écoles suisses	Organo di accreditamento e di garanzia della qualità delle istituzioni universitarie svizzere
Ελβετική Διάσκεψη των Υπουργών Παιδείας των Καντονίων (EDK)	Schweizerische Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren	Conférence suisse des directeurs cantonaux de l'instruction publique	Conferenza svizzera dei direttori della pubblica educazione

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στην ελληνική	Τίτλος στη γερμανική
4 Οκτωβρίου 1991	Ομοσπονδιακός νόμος για τα Τεχνολογικά Ιδρύματα	Bundesgesetz über die Eidgenössischen Technischen Hochschulen (ETH-Gesetz)
6 Οκτωβρίου 1995 (αναθεώρηση του 2005)	Ομοσπονδιακός νόμος για τα Πανεπιστήμια Εφαρμοσμένων Επιστημών	Bundesgesetz über die Fachhochschulen (Fachhochschulgesetz)
8 Οκτωβρίου 1999	Ομοσπονδιακός νόμος για τις ενισχύσεις των πανεπιστημίων και τη συνεργασία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	Bundesgesetz über die Förderung der Universitäten und über die Zusammenarbeit im Hochschulbereich (Universitätsförderungsgesetz, UFG)

ΕΛΒΕΤΙΑ

Ημερομηνία	Τίτλος στην ελληνική	Τίτλος στη γερμανική
9 Δεκεμβρίου 1999	Διακαντονική Σύμβαση για τον συντονισμό των πανεπιστημίων	Interkantonales Konkordat über universitäre Koordination
14 Δεκεμβρίου 2000	Σύμφωνία συνεργασίας μεταξύ της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και των πανεπιστημίων των καντονιών	Vereinbarung zwischen dem Bund und den Universitätskantonen über die Zusammenarbeit im universitären Hochschulbereich
30 Ιανουαρίου 2002	Συστάσεις της CRUS για την εισαγωγή Παραρτήματος Διπλώματος στα ελβετικά πανεπιστήμια	Empfehlungen der CRUS zur Einführung des Diploma Supplement an den schweizerischen Universitäten
5 Δεκεμβρίου 2002	Οδηγίες για την εφαρμογή της Διακήρυξης της Μπολόνιας στα πανεπιστήμια εφαρμοσμένων επιστημών και τις παιδαγωγικές σχολές	Richtlinien für die Umsetzung der Erklärung von Bologna an den Fachhochschulen und den Pädagogischen Hochschulen
4 Δεκεμβρίου 2003	Οδηγίες για τη συντονισμένη ανανέωση της εκπαίδευσης στα ελβετικά πανεπιστήμια στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας (οδηγίες της Μπολόνιας)	Richtlinien für die koordinierte Erneuerung der Lehre an den universitären Hochschulen der Schweiz im Rahmen des Bologna-Prozesses
13 Δεκεμβρίου 2003	Ομοσπονδιακός νόμος για την επαγγελματική εκπαίδευση	Bundesgesetz über die Berufsbildung (Berufsbildungsgesetz, BBG)
14 Μαΐου 2004	Κανονισμός της CRUS για την ονομασία των διπλωμάτων σύμφωνα με τη μεταρρύθμιση της Μπολόνιας	Regelung der CRUS für die einheitliche Benennung der universitären Studienabschlüsse im Rahmen der Bologna-Reform
16 Ιουνίου 2004	Συστάσεις της CRUS για τη συντονισμένη ανανέωση των προγραμμάτων των ελβετικών πανεπιστημίων στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας	Empfehlungen der CRUS für die koordinierte Erneuerung der Lehre an den universitären Hochschulen der Schweiz im Rahmen des Bologna-Prozesses
Ιούλιος 2004	Διάσκεψη των πανεπιστημίων εφαρμοσμένων επιστημών της Ελβετίας: συστάσεις και βέλτιστες πρακτικές για τα προγράμματα σπουδών	Konferenz der Fachhochschulen der Schweiz: Die Konzeption gestufter Studiengänge: Best Practice und Empfehlungen
23 Αυγούστου 2004	Συστάσεις της CRUS για την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Συστήματος Μεταφοράς και Συσσώρευσης Ακαδημαϊκών Μονάδων (ECTS) στα ελβετικά πανεπιστήμια	Empfehlungen der CRUS für die Anwendung von ECTS an den universitären Hochschulen der Schweiz
17 Σεπτεμβρίου 2004	Ο πανεπιστημιακός χώρος της Ελβετίας: Στρατηγική 2005-2015	Universitätslandschaft Schweiz: Strategie 2005-2015

Ημερομηνία	Τίτλος στην ελληνική	Τίτλος στη γερμανική
11 Μαρτίου 2005	Διάταγμα για τις ελάχιστες απαιτήσεις σχετικά με την αναγνώριση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και των μεταπτυχιακών σπουδών στα ιδρύματα τριτοβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης	Verordnung des EVD über die Mindestvorschriften für die Anerkennung von Bildungsgängen und Nachdiplomstudien der höheren Fachschulen
16 Μαΐου 2006	Διάσκεψη των Πανεπιστημίων Εφαρμοσμένων Επιστημών Συστάσεις για την εισαγωγή πτυχιούχων των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε προγράμματα σπουδών Bachelor	Empfehlungen der KFH über die Zulassung von Absolvent/innen der Höheren Berufsbildung zu Bachelor-Studiengängen

Δικτυακοί τόποι

Διάσκεψη Ελβετικών Πανεπιστημίων: http://www.cus.ch

Διάσκεψη των Πρυτάνεων των Ελβετικών Πανεπιστημίων: http://www.crus.ch

Διάσκεψη Πρυτάνεων των Πανεπιστημιακών Παιδαγωγικών Σχολών της Ελβετίας: http://www.scte.ch

Διάσκεψη των Πανεπιστημίων Εφαρμοσμένων Επιστημών της Ελβετίας : http://www.kfh.ch

Κρατική Γραμματεία Εκπαίδευσης και Έρευνας: http://www.sbf.admin.ch/htm/sbf/sbf-e.html

Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Τεχνολογίας: http://www.bbt.admin.ch/index.html?lang=en

Κέντρο Διαπίστευσης και Διασφάλισης της Ποιότητας των Ελβετικών Πανεπιστημίων: http://www.oaq.ch

Πληροφορίες για τη μεταρρύθμιση της Μπολόνιας στα πανεπιστήμια: http://www.bolognareform.ch

Οδηγίες για την εφαρμογή της Διακήρυξης της Μπολόνιας στα πανεπιστήμια εφαρμοσμένων επιστημών και στις παιδαγωγικές σχολές: http://www.kfh.ch/index.cfm?nav=3&CFID=2258314&CFTOKEN=99460194

Ομοσπονδιακός νόμος της 8ης Οκτωβρίου 1999 σχετικά με τη χορήγηση ενίσχυσης στα πανεπιστήμια και τη συνεργασία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: http://www.admin.ch/ch/d/sr/c414_20.html

ΚΥΠΡΟΣ

Επειδή η παροχή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο είναι περιορισμένη, πολλοί νέοι σπουδάζουν στο εξωτερικό. Η κυβερνητική πολιτική, ωστόσο, αποσκοπεί στην επέκταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για την ικανοποίηση των τοπικών αναγκών. Τρία κρατικά πανεπιστήμια λειτουργούν σήμερα. Το Πανεπιστήμιο Κύπρου, που ιδρύθηκε με το νόμο του 1989, ήταν το πρώτο. Οι πρώτοι φοιτητές εισήχθησαν στο 1992. Ακόμη δύο πανεπιστήμια, το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου και το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου δημιουργήθηκαν το 2002 και το 2003. Η νομική βάση για την ίδρυση και λειτουργία ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ/ΤΕΙ) (περιλαμβανομένων των ιδιωτικών) είναι νόμος που εκδόθηκε το 1996 και τροποποιήθηκε για τελευταία φορά το 2004. Τα δημόσια πανεπιστήμια διέπονται από δικούς τους ειδικούς νόμους.

Η εισαγωγή των πρώτων φοιτητών στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο πραγματοποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 2006, ενώ το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο της Κύπρου θα υποδεχθεί τους πρώτους φοιτητές του τον Σεπτέμβριο του 2007. Υπάρχουν έξι ΑΕΙ επαγγελματικής κατεύθυνσης που δεν έχουν το καθεστώς πανεπιστημιακής σχολής και 24 ιδιωτικά ΑΕΙ τα οποία παρέχουν ένα μεγάλο φάσμα προγραμμάτων διαφόρων επιπέδων σπουδών, από πιστοποιητικά σπουδών και πτυχία μέχρι διπλώματα Master. Τέσσερα ιδιωτικά ΑΕΙ υπέβαλαν αίτηση να υπαχθούν στο καθεστώς των πανεπιστημίων, σύμφωνα με τις προβλεπόμενες από τη σχετική νομοθεσία διαδικασίες.

Από τότε που ιδρύθηκε το Πανεπιστήμιο Κύπρου το 1989, οι σπουδές ήταν πάντοτε διαρθρωμένες σε **τρεις κύριους κύκλους**. Αυτό ισχύει πλέον για όλα τα ΑΕΙ που παρέχουν προγράμματα προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών. Τα προγράμματα σπουδών των κρατικών πανεπιστημίων και των ιδιωτικών ΑΕΙ, που καταλήγουν στην απονομή τίτλου Bachelor (πτυχίου), είναι διάρκειας τεσσάρων ετών και τα προγράμματα που οδηγούν σε δίπλωμα Master (M.A. και M.Sc.) διαρκούν από ένα έως δύο έτη. Δικαίωμα πρόσβασης σε προγράμματα Master έχουν οι κάτοχοι πρώτου τίτλου σπουδών.

Τα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5B είναι ενός κύκλου σπουδών μικρής διάρκειας (1 έως 3 ετών). Υπάρχει δυνατότητα μετάβασης από προγράμματα σπουδών ISCED 5B σε ISCED 5A, εφόσον οι απόφοιτοι προγραμμάτων ISCED 5B μπορούν να υποβάλουν αίτηση να εισαγωγής σε προγράμματα ISCED 5A για να αποκτήσουν πτυχίο Bachelor ή ισοδύναμο. Οι περισσότεροι φοιτητές υποβάλλουν αίτηση σε Πανεπιστήμια ή Πολυτεχνεία εκτός Κύπρου. Τα πανεπιστήμια αυτά αξιολογούν τις προηγούμενες σπουδές των αιτούντων και αναγνωρίζουν τα προσόντα τους με βάση τα δικά τους κριτήρια.

Τα προγράμματα **διδακτορικών σπουδών** προσφέρονται σήμερα μόνο από το Πανεπιστήμιο Κύπρου. Οι σπουδές σε αυτό το επίπεδο επισφραγίζονται με διδακτορικό δίπλωμα και είναι διάρκειας τριών έως οκτώ ετών. Περιέχουν θεωρητική κατάρτιση (παρακολούθηση μαθημάτων) που συνήθως προηγείται της ατομικής έρευνας.

Οι κάτοχοι τίτλου Bachelor (*πτυχίο)* ή ισοδύναμου τίτλου μπορούν να εισαχθούν σε διδακτορικές σπουδές στο Πανεπιστήμιο Κύπρου. Οι φοιτητές αυτοί, ωστόσο, πρέπει να συμπληρώσουν 60 μονάδες ECTS από μεταπτυχιακά μαθήματα (κατάρτιση στην έρευνα) πριν την ατομική έρευνα. Οι κάτοχοι διπλώματος Master ή ισοδύναμου τίτλου μπορούν να απαλλαγούν από αυτά τα μαθήματα. Μια πρόσθετη απαίτηση για εισαγωγή σε προγράμματα διδακτορικού στο Πανεπιστήμιο Κύπρου είναι η επιτυχία σε γραπτή συνολική εξέταση μετά το πέμπτο εξάμηνο σπουδών.

Γενικά, οι φοιτητές διδακτορικού έχουν την ιδιότητα του φοιτητή. Ορισμένοι από αυτούς μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες στο τμήμα σπουδών παράλληλα με την έρευνα που πραγματοποιούν και λαμβάνουν μισθό για δέκα μήνες. Όσοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στο Πανεπιστήμιο έχουν κάλυψη κοινωνικής ασφάλισης.

Πρόσφατα, τροποποιήθηκαν οι διατάξεις της λειτουργίας του Πανεπιστημίου Κύπρου για να καταστεί δυνατή η έκδοση **κοινών διπλωμάτων** σε συνεργασία με άλλα Πανεπιστήμια. Προς το παρόν, λειτουργούν δύο κοινά προγράμματα σπουδών του Παιδαγωγικού Τμήματος και του Τμήματος Μαθηματικών και Στατιστικής του

Πανεπιστημίου Κύπρου και των αντιστοίχων τμημάτων του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η Κύπρος δεν έχει θεσπίσει ακόμη **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων.** Μετά τις συζητήσεις σχετικά με την έγκριση του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων στην ΕΕ, συστάθηκε ομάδα εργασίας για να προετοιμάσει την δημιουργία ενός πλαισίου.

Το **ECTS** εφαρμόζεται σε όλα τα κρατικά πανεπιστήμια, ενώ η εφαρμογή του στα ιδιωτικά ΑΕΙ/ΤΕΙ γίνεται σταδιακά. Οι νόμοι που διέπουν την ίδρυση και λειτουργία των ΑΕΙ στην Κύπρο (τροποποιήθηκαν τελευταία το 2004) δεν περιλαμβάνουν συστάσεις για το ECTS, αλλά τα ιδρύματα αυτά ενθαρρύνονται να εφαρμόσουν το ECTS με την καθοδήγηση και τις συμβουλές των φορέων προώθησης της διαδικασίας της Μπολόνιας.

Το καλοκαίρι του 2003, το Πανεπιστήμιο Κύπρου αποφάσισε να εφαρμόσει το ECTS σε όλα τα προγράμματά του. Η απόφαση τέθηκε σε εφαρμογή και από τον Σεπτέμβριο του 2005 όλα τα προγράμματα έχουν υπαχθεί στο ECTS. Ένα πλήρες ακαδημαϊκό έτος περιλαμβάνει 60 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS (πρώην 30 μονάδες του Πανεπιστημίου Κύπρου). Το ECTS χρησιμοποιείται τόσο για τη μεταφορά όσο και για τη συσσώρευση μονάδων. Ορισμένα ιδιωτικά ιδρύματα προετοιμάστηκαν για να εφαρμόσουν πλήρως το σύστημα από το ακαδημαϊκό έτος 2006/07.

Το Πανεπιστήμιο Κύπρου εκδίδει το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) αυτόματα και δωρεάν για όλους τους τομείς σπουδών. Σε ορισμένα ιδιωτικά ΑΕΙ, το ΠΔ εκδίδεται με αίτηση και δωρεάν στα αγγλικά. Άλλα δημόσια και ιδιωτικά ΑΕΙ δεν το έχουν θεσπίσει ακόμη. Στο παρόν στάδιο, η έκδοσή του δεν είναι υποχρεωτική βάσει νόμου.

Το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών εφαρμόζεται πλήρως στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, αλλά δεν υπάρχουν **κίνητρα** και **μέτρα ελέγχου** για την εφαρμογή του. Κάθε νεοσύστατο δημόσιο πανεπιστήμιο εφαρμόζει το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών.

Δεν υφίστανται προς το παρόν **κίνητρα και μέτρα ελέγχου** για την πλήρη εφαρμογή του ECTS και του ΠΔ.

Όσον αφορά τη **διασφάλιση της ποιότητας,** δεν υφίσταται **εθνικός οργανισμός διασφάλισης της ποιότητας.** Το Συμβούλιο Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης – Πιστοποίησης (ΣΕΚΑΠ) είναι ο ανεξάρτητος φορέας που είναι υπεύθυνος για την **εξωτερική αξιολόγηση** των προγραμμάτων σπουδών των ιδιωτικών ΑΕΙ. Δημιουργήθηκε τον Ιούλιο του 1989 και άρχισε να λειτουργεί το 1992. Το ΣΕΚΑΠ ορίζει ομάδες που πραγματοποιούν επισκέψεις, οι οποίες αποτελούνται από διδάσκοντες του Πανεπιστημίου Κύπρου και άλλων δημόσιων ιδρυμάτων και από τουλάχιστον ένα μέλος από το εξωτερικό. Οι ομάδες αξιολόγησης εξετάζουν την αίτηση, που περιλαμβάνει και έκθεση αυτοαξιολόγησης την οποία υποβάλλει ο αιτών. Η ομάδα επισκέπτεται το υπό αξιολόγηση ίδρυμα και εκδίδει μια αρχική έκθεση με βάση τα πορίσματά της. Η έκθεση υποβάλλεται στο ίδρυμα για να διατυπώσει τις παρατηρήσεις του πριν από τη δημοσιοποίηση της τελικής έκθεσης.

Η ισχύουσα νομοθεσία δεν προβλέπει τη συμμετοχή φοιτητών στη διοίκηση του ΣΕΚΑΠ.

Πρόσφατα θεσπίστηκε διαδικασία εξωτερικής αξιολόγησης και διαπίστευσης που εντάσσεται στη λειτουργία της Επιτροπής Αξιολόγησης Ιδιωτικών Πανεπιστημίων (ΕΑΙΠ). Η ΕΑΙΠ είναι ανεξάρτητος φορέας που έχει τη γενική ευθύνη για τη διασφάλιση της ποιότητας και τη διαπίστευση των ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Κύπρο για κάθε ίδρυμα και πρόγραμμα σπουδών. Αποστολή της ΕΙΑΠ είναι να εξετάζει τις αιτήσεις που υποβάλλονται για τη δημιουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων. Έχει την εξουσία να διορίζει ομάδες εμπειρογνωμόνων για να εξετάζουν συγκεκριμένα στοιχεία μιας υποβαλλόμενης αίτησης για τη δημιουργία ιδιωτικού πανεπιστημίου. Έχει την εξουσία να διορίζει ομάδες εμπειρογνωμόνων που θα εξετάζουν ορισμένα στοιχεία της αίτησης, αλλά την τελική απόφαση τη λαμβάνει η Επιτροπή. Η ΕΑΙΠ είναι υπεύθυνη για την παρακολούθηση της λειτουργίας των ιδιωτικών πανεπιστημίων βάσει μιας αρχικής άδειας διάρκειας τεσσάρων ετών και για την περιοδική αξιολόγησή τους ανά πενταετία.

Η πρόταση για τη δημιουργία του Συμβουλίου Διασφάλισης της Ποιότητας και Διαπίστευσης

ΚΥΠΡΟΣ

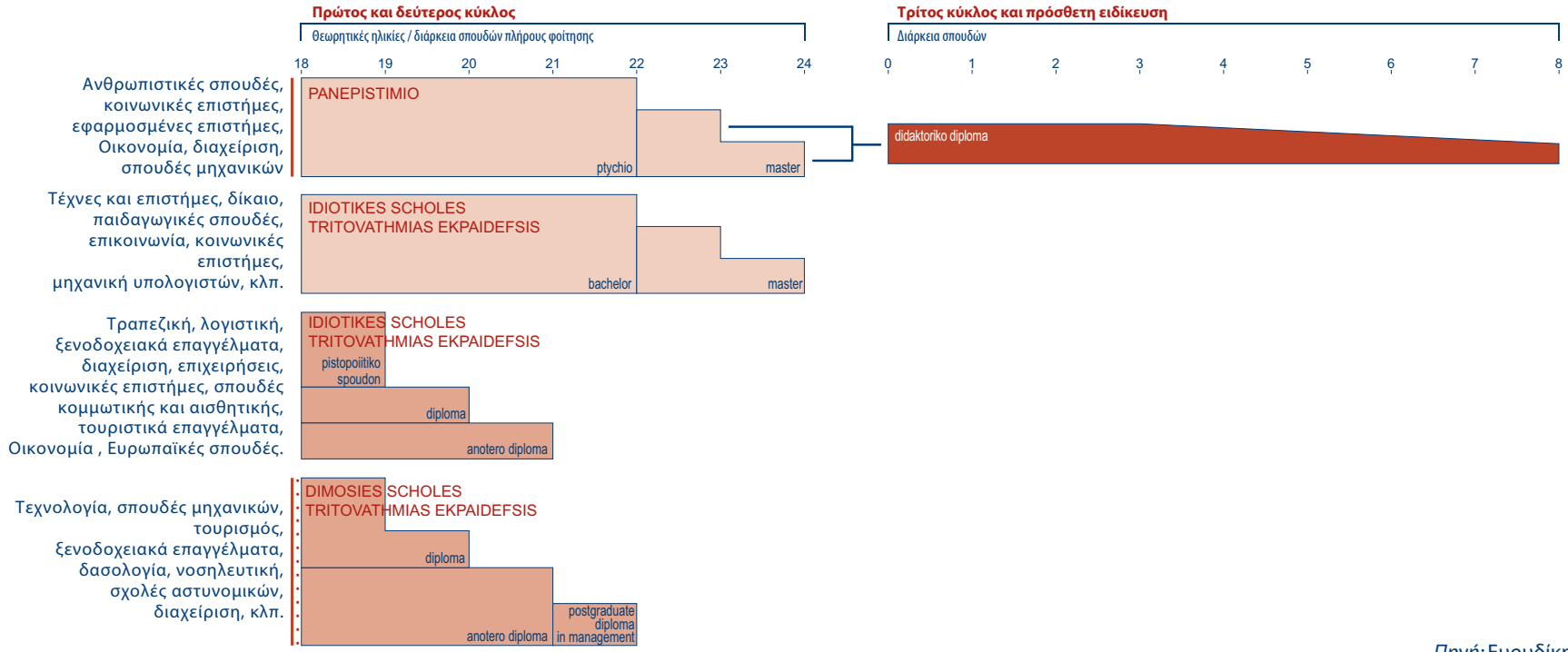

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Λόγω της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας, οι άρρενες εισάγονται συνήθως στο πανεπιστήμιο σε ηλικία 19 ή 20 ετών.

της Κύπρου (CyQAAB) ήταν προϊόν συνεργασίας μεταξύ του Πανεπιστημίου Κύπρου και του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Ο προταθείς Εθνικός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας θα είναι υπεύθυνος για την εξωτερική αξιολόγηση όλων των ΙΤΕ και των Πανεπιστημίων, κρατικών και ιδιωτικών. Επιπλέον θα αξιολογεί την παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών στην Κύπρο από ξένα πανεπιστήμια και από κυπριακά πανεπιστήμια στο εξωτερικό. Ο οργανισμός θα περιλάβει διατάξεις για την αξιολόγηση των ευέλικτων και διασυνοριακών προγραμμάτων σπουδών. Η πρόταση έχει συζητηθεί από το Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και από το Εκπαιδευτικό Συμβούλιο, δύο συμβουλευτικά όργανα στα οποία εκπροσωπούνται όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς.

Η αποστολή του μελλοντικού Εθνικού Οργανισμού Διασφάλισης της Ποιότητας και Διαπίστευσης θα περιλάβει τις δραστηριότητες του ΣΕΚΑΠ, της ΕΑΙΠ, της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση καθώς και τις λειτουργίες αναγνώρισης των εγχώριων τίτλων σπουδών που εκδίδονται από μη πανεπιστημιακά ιδιωτικά ιδρύματα, οι οποίες ασκούνται σήμερα από το Κυπριακό Συμβούλιο Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών (ΚΥΣΑΤΣ). Έτσι, αποστολή αυτού του ΚΣΔΠΠ θα είναι να ενσωματώσει και να οργανώσει ορθολογικά σε μια ενιαία διάρθρωση τους υφιστάμενους μηχανισμούς και διαδικασίες εξωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας.

Θετικές είναι και οι τάσεις στα δημόσια πανεπιστήμια όσον αφορά τη δημιουργία μηχανισμών **εσωτερικής αξιολόγησης.** Το Πανεπιστήμιο Κύπρου προσδίδει ιδιαίτερη σημασία στην ανάπτυξη πνεύματος εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας. Το 2000, όρισε τρεις επιτροπές εξωτερικών συμβούλων για να αξιολογήσουν τα τμήματα σπουδών του. Το 2001, η Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων (EUA) αξιολόγησε συνολικά το Πανεπιστήμιο Κύπρου και το 2004 υπήρξε συμπληρωματική αξιολόγηση. Η αξιολόγηση των τμημάτων σπουδών από εξωτερικούς εμπειρογνώμονες αποκτά θεσμικό χαρακτήρα και σχεδιάζεται να εφαρμόζεται κάθε 4-5 έτη. Η επόμενη αξιολόγηση προγραμματίζεται για το 2007.

Η δημιουργία του Κέντρου για την Εκπαίδευση και Μάθηση στο πλαίσιο της στρατηγικής για τη διαχείριση της ποιότητας είναι μία ακόμα σημαντική εξέλιξη. Έχει καθιερωθεί επίσης η πρακτική συμμετοχής των φοιτητών στην εσωτερική αξιολόγηση με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων αναφορικά με τα μαθήματα και τη διδασκαλία.

Μέσω του ΣΕΚΑΠ, η Κύπρος είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης **(ENQA**) από τότε που συστάθηκε το 1996. Το ΣΕΚΑΠ είναι επίσης πλήρες μέλος του INQAAHE (Διεθνές Δίκτυο Οργανισμών για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση) από τον Απρίλιο του 2002. Το ΣΕΚΑΠ δεν υπόκειται σε αξιολόγηση από ισότιμους κριτές.

Σύμφωνα με τους γενικούς και ειδικούς στόχους της Διαδικασίας της Μπολόνιας, η κυβέρνηση προώθησε νομοθετικές διατάξεις για τη δημιουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων που εγγυώνται ικανοποιητικά επίπεδα ποιότητας. Ο νόμος 109 (I) του 2005 έχει ήδη ψηφιστεί από το Κοινοβούλιο και τα πρώτα ιδιωτικά πανεπιστήμια εκτιμάται ότι θα λειτουργήσουν στο άμεσο μέλλον (πιθανώς πριν από το τέλος του 2007).

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Επίσημος τίτλος
28 Ιουλίου 1989	Νόμος αριθ. 144/1989 για τη δημιουργία του Πανεπιστημίου Κύπρου	*Ο περί Πανεπιστημίου Κύπρου νόμος*
3 Μαΐου 1996	Νόμος 67(I)/1996 που θέτει τη νομική βάση για τη δημιουργία και λειτουργία ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (περιλαμβανομένων και των ιδιωτικών ιδρυμάτων)	*Ο περί σχολών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης νόμος*
31 Δεκεμβρίου 2002	Νόμος 234(I)/2002 που ρυθμίζει τη δημιουργία και λειτουργία του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου	*Ο περί Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου νόμος*
31 Δεκεμβρίου 2003 (τέθηκε σε εφαρμογή στις 27 Φεβρουαρίου 2004)	Νόμος 198(I)/2003 που ρυθμίζει τη λειτουργία του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου Τροποποίηση του 2005 του νόμου 198(I) Διοικητική απόφαση ΚΔΠ 558/2005	*Ο περί Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου νόμος* *Ο περί Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου (τροποποιητικός) νόμος του 2005* *Κανονιστική Διοικητική Πράξη ΚΔΠ 558/2005*
29 Ιουλίου 2005	Νόμος 109 (I)/2005 σχετικά με τη δημιουργία, λειτουργία και τον έλεγχο των ιδιωτικών πανεπιστημίων	*Ο περί ιδιωτικών πανεπιστημίων νόμος*

Οι βασικές νομοθετικές ρυθμίσεις που συνδέονται με τη διαδικασία της Μπολόνιας περιέχονται στο νόμο του 1998 για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (AEI/TEI) και τις τροπολογίες του, ιδίως αυτές που τέθηκαν σε εφαρμογή το 2001 και το 2006.

Η υλοποίηση της Διαδικασίας της Μπολόνιας αποτελεί σημαντικό στοιχείο της στρατηγικής του Υπουργείου Παιδείας, Νεότητας και Αθλητισμού (ΥΠΝΕΑΘ) και των AEI/TEI. Αυτό αποτυπώνεται με συγκεκριμένο τρόπο στο Στρατηγικό Σχέδιο του κάθε ιδρύματος και του ΥΠΝΕΑΘ αλλά στις ετήσιες επικαιροποιήσεις των σχεδίων. Οι προτεραιότητες του Στρατηγικού Σχεδίου του Υπουργείου εκφράζονται στα αναπτυξιακά προγράμματα, βάσει των οποίων καθορίζεται το ποσοστό της χρηματοδότησης των AEI/TEI από τον κρατικό προϋπολογισμό βάσει των αναπτυξιακών σχεδίων τους.

Η Διαδικασία της Μπολόνιας αποτελεί μέρος του Εθνικού Προγράμματος για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης στην Τσεχική Δημοκρατία (Λευκή Βίβλος) που εγκρίθηκε από την κυβέρνηση το 2000 και της στρατηγικής για την ανάπτυξη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που επεξεργάστηκε το ΥΠΝΕΑΘ για την περίοδο 2000-2005 (2010).

Μέχρι το 2002, οι στρατηγικοί στόχοι που ορίζονταν σε όλα τα προαναφερόμενα έγγραφα ελάχιστα συνδέονταν με τους διάφορους τρόπους χρηματοδότησης από το κράτος. Η πολιτική μεταρρύθμισης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έφερε σημαντικές αλλαγές, μετά από διαπραγματεύσεις και συζητήσεις ανάμεσα στο Υπουργείο και την κυβέρνηση. Η κυβέρνηση ενέκρινε το εννοιολογικό πλαίσιο το 2004 η τελική μορφή του οποίου εγκρίθηκε το 2005.

Η προαναφερόμενη διαδικασία θεσπίζει ένα νομικό πλαίσιο που ορίζει με σαφήνεια το πρότυπο της Μπολόνιας για τη διάρθρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε **τρεις κύκλους σπουδών:** προγράμματα σπουδών Bachelor, Master και διδακτορικών.

Η διάρθρωση των σπουδών σε δύο βασικούς κύκλους, ένα πρόγραμμα σπουδών Master σύντομης διάρκειας *(magistr)*, που αποτελεί συνέχεια του πρώτου πανεπιστημιακού διπλώματος Bachelor *(bakalář)*, το 1990 προστέθηκε επίσημα στα παραδοσιακά προγράμματα του ενός κύκλου σπουδών και τέθηκε σε πλήρη εφαρμογή βάσει του νόμου του 1998 για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το 2000 τέθηκε σε εφαρμογή το πρόγραμμα αναδιοργάνωσης και ανάπτυξης για να υποστηριχθούν οι μεταρρυθμίσεις της διαδικασίας της Μπολόνιας, στις οποίες περιλαμβάνονται η ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών Bachelor και η αναδιάρθρωση των παραδοσιακών μαθημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε δύο κύκλους σπουδών (Bachelor και Master). Ο τροποποιητικός νόμος του 2001 για τα AEI/TEI κατέστησε υποχρεωτική τη διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους με ελάχιστες εξαιρέσεις. Το πλήρες πρότυπο αποτελείται από σπουδές 3 ή 4 ετών για το επίπεδο Bachelor, 1 έως 3 ετών για το Master και 3 ή 4 ετών για τις διδακτορικές σπουδές. Στην περίπτωση των προγραμμάτων σπουδών μακράς διάρκειας, που δεν συναρθρώνονται σε διαφορετικούς κύκλους, οι σπουδές Master διαρκούν 4 έως 6 έτη. Η κατοχή οποιουδήποτε διπλώματος Master παρέχει πρόσβαση σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών. Οι κάτοχοι πτυχίου Bachelor δεν μπορούν να εισαχθούν σε διδακτορικές σπουδές.

Από το ακαδημαϊκό έτος 2004/05, η μεγάλη πλειοψηφία των φοιτητών είναι εγγεγραμμένοι σε προγράμματα Bachelor. Τα προγράμματα ενός ενιαίου κύκλου μακράς διάρκειας που εφαρμόζονται παράλληλα είναι είτε αυτά που δεν έχει λήξει ακόμη η διαπίστευσή τους ή προγράμματα σπουδών ειδίκευσης, όπως η ιατρική, η κτηνιατρική, η φαρμακευτική και άλλοι τομείς που έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή Διαπίστευσης *(Akreditační komise)*.

Τα **διδακτορικά προγράμματα** αποσκοπούν στην επιστημονική έρευνα και ανεξάρτητη δημιουργική δραστηριότητα στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης ή σε ανεξάρτητη θεωρητική και δημιουργική δραστηριότητα στον τομέα των τεχνών. Οι διδακτορικές σπουδές έχουν διάρκεια 3-4 ετών και συνίστανται σε ατομική έρευνα και σε θεωρητική κατάρτιση για την οποία οι φοιτητές οφείλουν να εξεταστούν. Οι διδακτορικές σπουδές παρέχονται στο πλαίσιο ατομικών προγραμμάτων

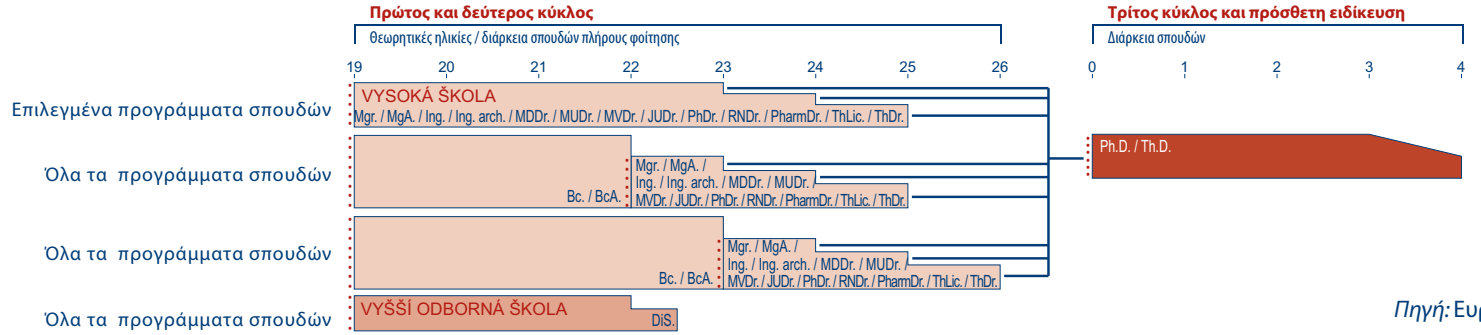

Πηγή: Ευρυδίκη.

Πηγή : Ευρυδίκη

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Bc.	*Bakalář*	JUDr.	*Doktor práv*	MVDr.	*Doktor veterinární medicíny*	Th.D.	*Doktor teologie*
BcA.	*Bakalář umění*	MDDr.	*Zubní lékař*	Ph.D.	*Doktor*	ThDr.	*Doktor teologie*
DiS.	*Diplomovaný specialista*	MgA.	*Magistr umění*	PharmDr.	*Doktor farmacie*	ThLic.	*Licenciát teologie*
Ing.	*Inženýr*	Mgr.	*Magistr*	PhDr.	*Doktor filozofie*		
Ing. arch.	*Inženýr architekt*	MUDr.	*Doktor medicíny*	RNDr.	*Doktor přírodních věd*		

Ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν προσδιορίζει μαθήματα για τα προγράμματα σπουδών. Η Επιτροπή Διαπίστευσης είναι αρμόδια να αποφασίσει αν τα προγράμματα αυτά είναι κατάλληλα για ένα τομέα σπουδών και, εάν ναι, τα προγράμματα αυτά υποβάλλονται για διαπίστευση από το Υπουργείο Παιδείας, Νεολαίας και Αθλητισμού.

Τα «Επιλεγμένα προγράμματα σπουδών» περιλαμβάνουν τα προγράμματα η διαπίστευση των οποίων δεν έχει λήξει ακόμη· σε αυτά περιλαμβάνονται προγράμματα ειδικών επιστημών, όπως οι σπουδές ιατρικής, κτηνιατρικής και φαρμακευτικής, ή άλλα προγράμματα που επιλέγονται πολύ προσεκτικά από την Επιτροπή Διαπίστευσης.

Προγράμματα σπουδών κυμαινόμενης διάρκειας παρέχονται στο *konzervatoř* (ISCED 5B). Απονέμουν τον τίτλο DiS.

υπό την καθοδήγηση ενός επόπτη καθηγητή ο οποίος καθορίζει αν τα θεωρητικά μαθήματα πραγματοποιούνται παράλληλα ή πριν από την έρευνα. Οι κανόνες που διέπουν το κάθε επί μέρους πρόγραμμα πρέπει να ορίζουν την αναλογία θεωρητικών μαθημάτων / έρευνας. Το διδακτορικό δίπλωμα χορηγείται μετά την επιτυχία σε κρατική εξέταση και την υποστήριξη διδακτορικής διατριβής.

Οι φοιτητές διδακτορικών σπουδών θεωρούνται κανονικοί φοιτητές και επωφελούνται από όλα τα πλεονεκτήματα των φοιτητών (ασφάλιση υγείας, κοινωνικά επιδόματα για τους γονείς) μέχρι την ηλικία των 26 ετών. Οι υποτροφίες χορηγούνται σε φοιτητές διδακτορικών σπουδών πλήρους φοίτησης. Εάν ένας φοιτητής είναι και εργαζόμενος, δικαιούται έκπτωση φόρου. Αυτό ισχύει και για φοιτητές πλήρους φοίτησης ηλικίας μέχρι 28 ετών και για φοιτητές όλων των κύκλων σπουδών ηλικίας μέχρι 26 ετών.

Τα ΑΕΙ/ΤΕΙ μπορεί να είναι πανεπιστήμια ή μη πανεπιστημιακού τύπου. Κατά το νόμο, τα μη πανεπιστημιακού τύπου ΑΕΙ/ΤΕΙ δεν μπορούν να εκδίδουν διδακτορικούς τίτλους. Στην πράξη, τα μη πανεπιστημιακά ιδρύματα παρέχουν κατά κανόνα προγράμματα σπουδών Bachelor. Στην αρχή του ακαδημαϊκού έτους 2006/07, μόνο 15 ιδρύματα αυτού του τύπου παρείχαν διαπιστευμένα προγράμματα σπουδών Master.

Στην Τσεχική Δημοκρατία ορισμένα ΑΕΙ/ΤΕΙ παρέχουν προγράμματα σπουδών του επιπέδου ISCED 5B: *vyšší odborné školy* (τριτοβάθμιες επαγγελματικές σχολές) και *konzervatoře* (σχολές μουσικής). Τα ιδρύματα αυτά υπάγονται στον νόμο για την εκπαίδευση. Η τροποποίηση του 2006 του νόμου για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ορίζει ότι τα ΑΕΙ/ΤΕΙ μπορούν να καθορίζουν ελεύθερα τους όρους εισαγωγής φοιτητών οι οποίοι είτε έχουν αποφοιτήσει είτε παρακολουθούν διαπιστευμένο πρόγραμμα σπουδών τριτοβάθμιας επαγγελματικής σχολής.

Η τροπολογία του 2005 του νόμου για τα ΑΕΙ περιέχει ένα νέο κεφάλαιο για τα προγράμματα σπουδών που καταλήγουν σε **κοινούς τίτλους σπουδών** και στους τρεις κύκλους, τα οποία πραγματοποιούνται σε συνεργασία με ένα ξένο ΑΕΙ. Οι απόφοιτοι αυτών των προγραμμάτων λαμβάνουν έναν τσεχικό τίτλο σπουδών και ενδεχομένως τίτλο σπουδών του ξένου ΑΕΙ, ανάλογα με τη νομοθεσία της σχετικής χώρας.

Τον Απρίλιο του 2005, το ΥΠΝΕΑΘ έλαβε τα πρώτα μέτρα για την ανάπτυξη ενός **Εθνικού Πλαισίου Προσόντων** (ΕΠΠ) το οποίο ενισχύει τους δεσμούς ανάμεσα στην αρχική και τη συμπληρωματική εκπαίδευση. Οι αρχές λειτουργίας αυτού του ΕΠΠ περιλαμβάνονται στον νόμο για την επικύρωση και αναγνώριση των αποτελεσμάτων της συμπληρωματικής εκπαίδευσης, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Αυγούστου 2007. Από τον Αύγουστο του 2007, το πλαίσιο προσόντων θα καλύπτει και το επίπεδο σπουδών ISCED 3Γ. Εκτιμάται ότι οι ανώτερες βαθμίδες σπουδών θα ενσωματωθούν κατά τα επόμενα έτη.

Δεν υπάρχει νομοθετική ρύθμιση του **ECTS**, αν και η απόδοση ακαδημαϊκών μονάδων και ο ορισμός τους περιέχονται στην τροπολογία του 2001 του νόμου για τα ΑΕΙ Παρόλα αυτά, όλα τα δημόσια ΑΕΙ έχουν θέσει σε εφαρμογή το ECTS ή πιστωτικά συστήματα συμβατά με το ECTS. Μια περιορισμένης έκτασης έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα ΑΕΙ το 2005 κατέδειξε ότι τα δημόσια ΑΕΙ δεν αξιοποιούν πλήρως όλες τις δυνατότητες που προσφέρει το ECTS και μόνο ορισμένα ιδιωτικά ΑΕΙ τις χρησιμοποιούν. Το ECTS χρησιμοποιείται επίσης και σε ορισμένα προγράμματα διδακτορικών σπουδών.

Η μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων με τη μορφή του ECTS σε διεθνές επίπεδο είναι αποδεκτή σε σχετικά ευρεία κλίμακα. Η μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων σε εθνική κλίμακα πραγματοποιείται μεταξύ ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, πανεπιστημιακών σχολών και προγραμμάτων σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρόμοιου τύπου. Εντούτοις, δημιουργούνται προβλήματα όταν η μεταφορά μονάδων πραγματοποιείται μεταξύ διαφορετικών τύπων ιδρυμάτων, σχολών και προγραμμάτων σπουδών.

Η λειτουργία συσσώρευσης μονάδων του ECTS άρχισε να χρησιμοποιείται προσφάτως από πολλά ΑΕΙ/ΤΕΙ. Όλο και περισσότερα πανεπιστημιακά ΑΕΙ χρησιμοποιούν τη δυνατότητα συσσώρευσης μονάδων για να βοηθήσουν τους φοιτητές τους

να ακολουθήσουν πιο ευέλικτες διαδρομές στο εσωτερικό ενός προγράμματος σπουδών. Κυρίως τα Τεχνολογικά Πανεπιστημιακά Ιδρύματα προσπαθούν με αυτό τον τρόπο να κάνουν τις σπουδές τους ελκυστικότερες.

Το Ευρωπαϊκό **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) είναι ένα από τα έντυπα που πιστοποιούν την επιτυχή ολοκλήρωση των προγραμμάτων σπουδών. Σύμφωνα με το νόμο του 1998 για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το ΠΔ χορηγούνταν μόνο με αίτηση. Το 2004, ομάδα εμπειρογνωμόνων από ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το ΥΠΝΕΑΘ, το ENIC/NARIC και ο εθνικός συντονιστής για το ΠΔ συνέταξαν τα απαραίτητα έγγραφα για να βοηθήσουν τα ιδρύματα να χορηγούν το ΠΔ σε όλους τους αποφοίτους τους, όπως ορίζει το Ανακοινωθέν του Βερολίνου. Σύμφωνα με την τροπολογία του 2005 του νόμου για τα ΑΕΙ, κάθε ΑΕΙ εκδίδει πλέον το ΠΔ αυτομάτως και δωρεάν. Αν και η γλώσσα στην οποία εκδίδεται το ΠΔ καθορίζεται από το οικείο ΑΕΙ, στην πράξη όλα τα δημόσια ΑΕΙ εκδίδουν το ΠΔ και στην τσεχική και στην αγγλική (ή σε άλλη ξένη γλώσσα).

Κίνητρα για την εφαρμογή του συστήματος τριών κύκλων σπουδών, του ECTS, και κατά περίπτωση, για την έκδοση του ΠΔ περιέχονται στα αναπτυξιακά προγράμματα βάσει των οποίων τα ΑΕΙ μπορούν να υποβάλλουν τα αναπτυξιακά τους σχέδια για χρηματοδότηση. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το ΥΠΝΕΑΘ προσπαθεί να εξασφαλίσει τη σωστή κατανομή των φοιτητών σε προγράμματα σπουδών Bachelor, Master και διδακτορικών. Γι' αυτό το σκοπό, χορηγεί κατ' αποκοπήν αύξηση 5% της χρηματοδότησης των προγραμμάτων Bachelor και κλιμακούμενη αύξηση της χρηματοδότησης των προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών τα οποία παρουσιάζουν σημαντική αύξηση των ποσοστών επιτυχίας.

Το **σύστημα διασφάλισης της ποιότητας** περιλαμβάνει την αυτοαξιολόγηση, την εξωτερική αξιολόγηση, την αξιολόγηση από ισότιμους κριτές και τη διαπίστευση (η οποία βασίζεται σε προηγούμενη αξιολόγηση).

Ο νόμος του 1998 για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αναφέρει ότι κάθε ΑΕΙ (δημόσιο, κρατικό ή ιδιωτικό) οφείλει να διενεργεί **εσωτερική αξιολόγηση** των δραστηριοτήτων του σε τακτά διαστήματα, να ορίζει λεπτομερώς τα της διαδικασίας στον εσωτερικό κανονισμό του και να δημοσιοποιεί τα αποτελέσματα. Η εσωτερική αξιολόγηση θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση και βάση για την εκπόνηση του Στρατηγικού σχεδίου των ΑΕΙ στους τομείς της εκπαίδευσης, της έρευνας και της ανάπτυξης. Η εσωτερική αξιολόγηση ενός ΑΕΙ αποτελεί επίσης το προπαρασκευαστικό στάδιο για την εξωτερική αξιολόγηση από την Επιτροπή Διαπίστευσης.

Η **εξωτερική αξιολόγηση** ή/και η αξιολόγηση από ισότιμους κριτές διενεργείται από την Επιτροπη Διαπίστευσης (ΕΔ) ή από τις ομάδες εργασίας της, εκτός εάν τα ιδρύματα ζητήσουν τη διενέργεια διεθνούς αξιολόγησης. Η Επιτροπή αυτή συστάθηκε με το νόμο του Ιουλίου 1990 για τα ΑΕΙ. Είναι ένα ανεξάρτητο όργανο εμπειρογνωμόνων που αποτελείται από 21 μέλη, μεταξύ των οποίων αλλοδαποί σύμβουλοι (σήμερα συμμετέχουν τρία μέλη από ξένα πανεπιστήμια). Όλα τα μέλη της επιτροπής διορίζονται από την τσεχική κυβέρνηση μετά από πρόταση του Υπουργείου Παιδείας, Νεότητας και Αθλητισμού. Οι φοιτητές δεν συμμετέχουν στην ΕΔ.

Αποστολή της ΕΔ είναι να βελτιώσει την ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και να αξιολογεί όλες τις πτυχές της εκπαίδευσης και της έρευνας καθώς και τις επιστημονικές, αναπτυξιακές, καλλιτεχνικές ή άλλες δημιουργικές δραστηριότητες των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ειδικότερα, αξιολογεί την ποιότητα όλων των διαπιστευμένων δραστηριοτήτων των ΑΕΙ και δημοσιοποιεί τα αποτελέσματα.

Οι διαδικασίες της ΕΔ ορίζονται στο καταστατικό της. Η τελευταία τροποποίηση του καταστατικού πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2004. Οι λεπτομέρειες για την υποβολή αίτησης διαπίστευσης ορίζονται στον κανονισμό του 1999 σχετικά με το περιεχόμενο των αιτήσεων διαπίστευσης.

Η Επιτροπή Διαπίστευσης αποφασίζει το χρόνο διενέργειας της αξιολόγησης και ποια ΑΕΙ θα αξιολογηθούν. Καθορίζει τα πρότυπα διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών, τα οποία αφορούν το προσωπικό, τις τεχνολογίες της πληροφόρησης, την τεκμηρίωση και το υλικό

σπουδών. Όλα τα προγράμματα, ανεξάρτητα από το αν παρέχονται από δημόσια, κρατικά ή ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, πρέπει να λαμβάνουν διαπίστευση. Βάσει του νόμου για τα ΑΕΙ, όλα τα προγράμματα σπουδών έχουν λάβει νέα διαπίστευση από το 2002. Η διαπίστευση χορηγείται από το ΥΠΝΕΑΘ βάσει συστάσεων της Επιτροπής. Η διαπίστευση ενός προγράμματος σπουδών παρέχεται για μέγιστη διάρκεια δέκα ετών. Η έγκριση της ΕΔ είναι επίσης απαραίτητη για την έκδοση άδειας λειτουργίας ενός ιδιωτικού ΑΕΙ και για τον διορισμό τακτικών και αναπληρωτών καθηγητών *(docent)*. Ακόμη, η ΕΔ συμμετέχει στη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (πανεπιστημιακού ή μη πανεπιστημιακού τύπου).

Συμβούλιο εμπειρογνωμόνων παρακολουθεί και αξιολογεί τα αποτελέσματα των σπουδών των διδακτορικών προγραμμάτων. Διάφορα ΑΕΙ μπορούν να συστήσουν μια κοινή επιτροπη ειδικών εμπειρογνωμόνων για τα προγράμματα σπουδών που εντάσσονται στον ίδιο κλάδο. Τα μέλη αυτής της επιτροπής εκλέγουν τον πρόεδρό τους.

Από το Μάιο του 2002, η Επιτροπή Διαπίστευσης είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**). Για να τηρηθούν τα πρότυπα που όρισε η ENQA, το ΥΠΝΕΑΘ, το Κέντρο Σπουδών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και οι Επιτροπές Διαπίστευσης της Τσεχίας και της Σλοβακίας έθεσαν σε εφαρμογή το 2005 ένα κοινό διετές σχέδιο. Βασικοί στόχοι του σχεδίου είναι η συνεργασία και η δημιουργία ενός συστήματος εσωτερικής αξιολόγησης της ΕΔ, η δημιουργία των προϋποθέσεων αμοιβαίας εξωτερικής αξιολόγησης (περιλαμβανομένης της αξιολόγησης από διεθνείς ισότιμους κριτές) και η συνεργασία για την ανάπτυξη του εθνικού συστήματος διασφάλισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Από το 1996, η Τσεχική Δημοκρατία είναι επίσης μέλος του Διεθνούς Δικτύου των Οργανισμών για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE). Η χώρα είναι ιδρυτικό μέλος του Δικτύου των Οργανισμών για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEEN), που ιδρύθηκε το 2001.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία(*)	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
1η Ιουλίου 1990	Νόμος αριθ. 172/1990 για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Zákon č. 172/1990 o vysokých školách
1η Ιουλίου 1998	Νόμος αριθ. 111/1998 για τα ΑΕΙ/ΤΕΙ, που τροποποιεί και συμπληρώνει ορισμένους άλλους νόμους (τον νόμο για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης)	Zákon č. 111/1998 o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)
10 Φεβρουαρίου 1999	Κανονισμός αριθ. 42/1999 του Υπουργείου Παιδείας, Νεότητας και Αθλητισμού, της 10ης Φεβρουαρίου 1999, σχετικά με το περιεχόμενο των αιτήσεων διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών	Vyhláška č. 42/1999 Sb., Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 10. února 1999 o obsahu žádosti o akreditaci studijního programu
2000	Εθνικό πρόγραμμα για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης στην Τσεχική Δημοκρατία (Λευκή Βίβλος)	Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha)
2000-2005 (2010)	Στρατηγική Ανάπτυξη της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ΥΠΝΕΑΘ	Strategie rozvoje terciárního vzdělávání, MŠMT

Ημερομηνία(*)	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
1η Ιουλίου 2001	Τροποποιητικός νόμος του νόμου αριθ. 147/2001 για τα ΑΕΙ	Novela č. 147/2001
2003 (επικαιροποιήθηκε το 2005)	Πρότυπα της Επιτροπής Διαπίστευσης για την Αξιολόγηση των Αιτήσεων Διαπίστευσης ή παράτασης της περιόδου ισχύος της διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών ή των τομέων σπουδών	Standardy Akreditační komise pro posuzování žádostí o akreditaci, rozšíření akreditace a prodloužení doby platnosti akreditace studijních programů a jejich oborů
28 Ιουλίου 2004	Καταστατικό της Επιτροπής Διαπίστευσης, που εγκρίθηκε από την κυβέρνηση της Τσεχικής Δημοκρατίας με το Ψήφισμα αριθ. 744	Statut Akreditační komise, schválený vládou ČR usnesením č. 744
2004 και 2005	Πολιτική για τη μεταρρύθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (2004) και επικαιροποίησή της (2005)	Koncepce reformy vysokého školství v ČR (2004) a její Aktualizace (2005)
Ιανουάριος 2005	Ερωτηματολόγιο για την αξιολόγηση των διαπιστευμένων δραστηριοτήτων – οργάνωση διαπιστευμένων προγραμμάτων σπουδών Bachelor και Master και συναφών ακαδημαϊκών, ερευνητικών, καλλιτεχνικών ή λοιπών δημιουργικών δραστηριοτήτων	Dotazník pro hodnocení akreditovaných činností – uskutečňování akreditovaných bakalářských a magisterských studijních programů a stím související vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké nebo další tvůrčí činnosti
1η Ιανουαρίου 2005	Τροποποιητικός νόμος του νόμου αριθ. 562/2004	Novela č. 562/2004
1η Ιανουαρίου 2005	Νόμος αριθ. 561/2004 για την προσχολική, την στοιχειώδη, την ανώτερη δευτεροβάθμια, την τριτοβάθμια επαγγελματική και τις άλλες βαθμίδες εκπαίδευσης (νόμος για την εκπαίδευση)	Zákon č. 561/2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon)
1η Ιανουαρίου 2006	Τροποποιητικός νόμος του νόμου αριθ. 552/2005 για τα ΑΕΙ	Novela č. 552/2005
2006-2010	Στρατηγικό Σχέδιο για τις εκπαιδευτικές, επιστημονικές, ερευνητικές, αναπτυξιακές, καλλιτεχνικές και λοιπές δημιουργικές δραστηριότητες των ΑΕΙ/ΤΕΙ για την περίοδο 2006-2010 και η επικαιροποιημένη εκδοχή του για τα έτη 2006 και 2007	Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol pro období 2006-2010 a jeho Aktualizace pro rok 2006, 2007
Θα τεθεί σε ισχύ την 1η Αυγούστου 2007	Νόμος για την επικύρωση και την αναγνώριση των αποτελεσμάτων συμπληρωματικής εκπαίδευσης και τροποποιήσεις ορισμένων νόμων	Zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů

(*) Ημερομηνία έναρξης ισχύος (όσον αφορά τους νόμους και τους κανονισμούς)

Δικτυακοί τόποι

Υπουργείο Παιδείας, Νεότητας και Αθλητισμού, περιλαμβανομένων σελίδων για την *Akreditační komise* (Επιτροπή Διαπίστευσης), τη Διαδικασία ης Μπολόνιας και τη νομοθεσία για την τριτοβάθμια εκπαίδευση: http://www.msmt.cz

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

DE

Η δομή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Γερμανία ρυθμίζεται από το νόμο-πλαίσιο του 1998 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (*Hochschulrahmengesetz*, ή HRG), όπως τροποποιήθηκε τελευταία το 2005. Ο νόμος αυτός προβλέπει την παροχή προγραμμάτων σπουδών Bachelor και Master και ορίζει την ελάχιστη διάρκειά τους. Οι διατάξεις εφαρμογής του ECTS και του Παραρτήματος Διπλώματος προσδιορίζονται στο Ψήφισμα της Μόνιμης Διάσκεψης των Υπουργών Παιδείας και Πολιτισμού των *ομόσπονδων κρατών* της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (*Kultusministerkonferenz*, ή ΚΜΚ), που εκδόθηκε το 1998.

Το σύστημα των **τριών κύριων κύκλων** σπουδών εφαρμόζεται δοκιμαστικά από το 1998 στα πανεπιστήμια και τις σχολές εφαρμοσμένων επιστημών *(Fachhochschulen)*.

Ήδη από το 2002, η Γερμανία δημιούργησε τη νομική βάση για να μπορέσουν τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (AEI/TEI) της χώρας να παρέχουν προγράμματα σπουδών Bachelor και Master στο πλαίσιο των πάγιων προγραμμάτων σπουδών τους και για να εφαρμόσουν το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών μέχρι το 2010, κατά προτίμηση σε εθνική κλίμακα. Η απόφαση αυτή εντάχθηκε στη νομοθεσία για την τριτοβάθμια εκπαίδευση των ομόσπονδων κρατών και σε συμφωνίες σχετικά με τους στόχους των AEI/TEI. Στο μεταξύ, στο νέο σύστημα περιλαμβάνει και τα προγράμματα καλλιτεχνικών και μουσικών σπουδών, τα οποία δεν είχαν περιληφθεί αρχικά. Με την έκδοση του εγγράφου «Βασικά στοιχεία για την αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων Bachelor και Master που λαμβάνονται από σπουδές οι οποίες παρέχουν τις απαιτούμενες ικανότητες για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού» του Ιουνίου του 2005 και του συμπληρωματικού εγγράφου «Κοινές διαρθρωτικές κατευθυντήριες γραμμές των ομόσπονδων κρατών» του Σεπτεμβρίου 2005, εκπληρώθηκαν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για τη δημιουργία του συστήματος των δύο κύκλων σπουδών στον τομέα των παιδαγωγικών σπουδών.

Παράλληλα με το σύστημα των τριών κύκλων, εξακολουθούν να υπάρχουν και οι σπουδές ενός κύκλου μακράς διάρκειας. Οι σπουδές ιατρικής, κτηνιατρικής και οδοντιατρικής παρέχονται μόνο υπό μορφή ενός ενιαίου κύκλου μακράς διάρκειας. Η εφαρμογή της διάρθρωσης των σπουδών σε δύο κύκλους Bachelor/Master στα συμπληρωματικά προγράμματα που ρυθμίζονται σε κεντρικό ομοσπονδιακό επίπεδο παραμένει σημαντική προτεραιότητα της εκπαιδευτικής πολιτικής, η οποία ωστόσο μόνο σταδιακά μπορεί να υλοποιηθεί στο παρόν στάδιο.

Τα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5B οργανώνονται σε ένα μόνο κύκλο σύντομης διάρκειας τριών έως τεσσάρων ετών.

Για να έχουν δικαίωμα οι φοιτητές των προγραμμάτων σπουδών επαγγελματικής κατεύθυνσης ISCED 5B (που παρέχονται από τα *Berufsakademien*) να εισαχθούν σε προγράμματα σπουδών Master επιπέδου ISCED 5A σε άλλα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, πρέπει να είναι κάτοχοι πτυχίου Bachelor (με εξαίρεση το ομόσπονδο κράτος του Μπάντεν-Βυρτεμβέργης).

Τα **προγράμματα διδακτορικών σπουδών** περιλαμβάνουν, κατά παράδοση, ένα σκέλος ανεξάρτητης έρευνας και τελικές εξετάσεις. Τα AEI/TEI καθορίζουν τις διαδικασίες καθοδήγησης και αξιολόγησης των φοιτητών στους κανονισμούς που εκδίδουν για τις διδακτορικές σπουδές τους. Από το 1998, τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών είναι αρτιότερα οργανωμένα· έχουν δημιουργηθεί ειδικοί συμβουλευτικοί μηχανισμοί ή/και τμήματα σπουδών των διδακτορικών προγραμμάτων (*Graduiertenkollegs*, σχολές μεταπτυχιακών σπουδών, διεθνείς σχολές έρευνας). Κατά κανόνα, η διάρκεια των διδακτορικών σπουδών είναι τρία έως τέσσερα έτη πλήρους φοίτησης, σύμφωνα με τις συστάσεις του Ανακοινωθέντος του Μπέργκεν, αλλά μπορεί να είναι και μεγαλύτερη.

Στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας, η ΚΜΚ εξέδωσε ψήφισμα στις 14 Απριλίου 2000 σχετικά με την «Πρόσβαση των αποφοίτων προγραμμάτων σπουδών Master και Bachelor σε διδακτορικές σπουδές». Καθορίστηκε διαδικασία εξέτασης σε ένα συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο η οποία αποτελεί προϋπόθεση για την άμεση πρόσβαση

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

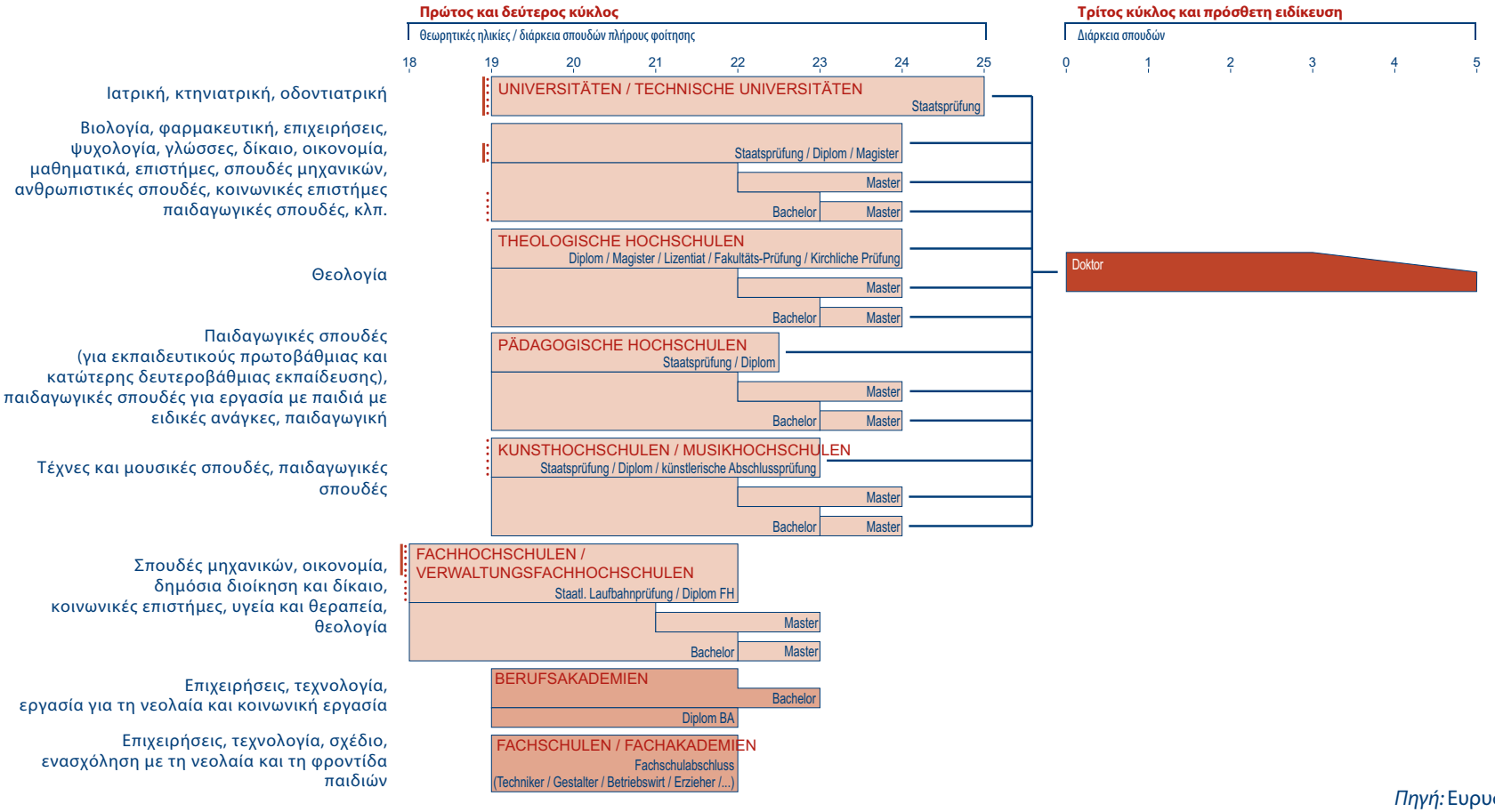

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

FH *Fachhochschule* | BA *Berufsakademie*

Σύμφωνα με το Ψήφισμα της Διαρκούς Διάσκεψης της 15ης Οκτωβρίου 2004, τα διαπιστευμένα προγράμματα σπουδών ISCED 5B *Berufsakademien* παρέχουν πρόσβαση σε προγράμματα σπουδών Master επιπέδου ISCED 5A. Τα προγράμματα σπουδών Bachelor/Master συνυπάρχουν με τον τίτλο Bachelor επιστημών και Master επιστημών για φοιτητές που ειδικεύονται στην ιατρική έρευνα.

των πτυχιούχων Bachelor (με άριστες επιδόσεις σπουδών) στις διδακτορικές σπουδές.

Τα θεωρητικά μαθήματα των διδακτορικών προγραμμάτων έρευνας του επιπέδου ISCED 6 ορίζονται στις ρυθμίσεις οι οποίες διέπουν το κάθε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών.

Οι φοιτητές διδακτορικών σπουδών είναι εγγεγραμμένοι στο πανεπιστήμιο στο οποίο πραγματοποιούν τις σπουδές τους και δικαιούνται κάλυψη κοινωνικής ασφάλισης και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Μπορούν να συνάψουν σύμβαση εργασίας με το πανεπιστήμιο, αλλά αυτή η πρακτική δεν είναι διαδεδομένη.

Σε εθνικό επίπεδο, είναι δυνατή η κοινή προετοιμασία ενός διδακτορικού σε ένα πανεπιστήμιο και σε μία *Fachhochschule,* εάν αυτό προβλέπεται από τους ειδικούς κανονισμούς των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Τα κοινά και διπλά πτυχία **είναι προ πολλού αναγνωρισμένα.** Έχουν ως νομική βάση τις νομοθετικές διατάξεις των ομόσπονδων κρατών σύμφωνα με τις οποίες στο κανονικό πτυχίο μπορεί να προστεθεί και ένα δεύτερο δίπλωμα, εάν υπάρχει συμφωνία με ένα ξένο ΑΕΙ/ΤΕΙ. Επιτρέπεται επίσης η απονομή κοινών πτυχίων, υπό τον όρο ότι τα εμπλεκόμενα ιδρύματα είναι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή ισοδύναμα με βάση την νομοθεσία των συνεργαζόμενων χωρών και ότι τα ιδρύματα αυτά διαθέτουν επαρκές σύστημα διασφάλισης της ποιότητας που να ικανοποιεί τις ισχύουσες εθνικές διατάξεις αυτών των χωρών. Είναι επίσης δυνατή η απονομή κοινών διδακτορικών διπλωμάτων.

Το νέο σύστημα διάρθρωσης των σπουδών περιέχει επίσης ένα πρόγραμμα *Master-plus,* το οποίο διευκολύνει την πρόσβαση αλλοδαπών φοιτητών, οι οποίοι κατέχουν ένα πρώτο πτυχίο, στο γερμανικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και σε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα σπουδών που οδηγεί στην απόκτηση διπλού πτυχίου.

Η Hochschulrektorenkonferenz (Διάσκεψη των Γερμανών Πρυτάνεων ή HRK), η ΚΜΚ και το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών ενέκριναν, στις 21 Απριλίου 2005, ένα **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** για τα διπλώματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Γερμανίας *(Qualifikationsrahmen für Deutsche Hochschulabschlüsse)*. Σύμφωνα με αυτό το πλαίσιο, οι διδακτορικές σπουδές υπάγονται στον τρίτο κύκλο σπουδών και καθορίζονται οι παιδαγωγικοί στόχοι των σπουδών. Δεν προβλέπεται, ωστόσο, η συγκέντρωση ακαδημαϊκών μονάδων για τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών.

Το Σεπτέμβριο του 2000, η ΚΜΚ ενέκρινε τα γενικά κριτήρια (τροποποιήθηκαν τελευταία τον Οκτώβριο του 2004) για την εισαγωγή πιστωτικών συστημάτων με βάση το ECTS. Μία ακαδημαϊκή μονάδα είναι ισοδύναμη με 30 ώρες μαθημάτων και ατομικής μελέτης. Η εφαρμογή του ECTS για τους τρεις κύριους κύκλους σπουδών είναι υποχρεωτική από το 2004. Συνιστάται η εφαρμογή του στα προγράμματα σπουδών μακράς διάρκειας για να υπάρξει δυνατότητα μετακίνησης ανάμεσα στα διάφορα προγράμματα σπουδών. Το ECTS χρησιμοποιείται επίσης για τη μεταφορά και συσσώρευση μονάδων στο πλαίσιο ενός ειδικού προγράμματος σπουδών (π.χ. για τη μεταγραφή από ένα γερμανικό ΑΕΙ σε ένα άλλο ίδρυμα στη Γερμανία ή στο εξωτερικό).

Η χρησιμοποίηση του **Παραρτήματος Διπλώματος** (ΠΔ) ενθαρρύνεται από την ΚΜΚ και την HRK από το 1999. Το 2000 ξεκίνησαν προσπάθειες για να ενταχθεί σε όλα τα προγράμματα σπουδών με κοινή σύσταση της ΚΝΚ και της HRK. Από την 1η Ιανουαρίου 2005, όλα τα ΙΤΕ εκδίδουν το ΠΔ αυτόματα και δωρεάν στην αγγλική για όλους τους φοιτητές.

Εφόσον η εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών είναι σχεδόν γενικευμένη, δεν παρέχονται ειδικά κίνητρα γι' αυτό το σκοπό. Η εφαρμογή του και η διαπίστευση των προγραμμάτων σπουδών εποπτεύονται από το Ίδρυμα Διαπίστευσης των Προγραμμάτων Σπουδών της Γερμανίας *(Stiftung zur Akkreditierung von Studiengängen in Deutschland).*

Δεν εφαρμόζονται ούτε **ειδικά οικονομικά κίνητρα** ή **μέτρα ελέγχου** για την πλήρη εφαρμογή του ECTS και του ΠΔ. Για να βοηθήσει, ωστόσο, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα να διεκπεραιώσουν τη διοικητική εργασία τους, η HRK έχει επεξεργαστεί ένα πρόγραμμα λογισμικού

ΠΔ απολύτως συμβατό, το *Γερμανικό Παράρτημα Διπλώματος* (DSD).

Ακόμη, η HRK δημιούργησε ένα κέντρο ενημέρωσης για τη Διαδικασία της Μπολόνιας. Το κέντρο αυτό παρέχει ηλεκτρονικές υπηρεσίες για να στηρίξει τα ΑΕΙ να εφαρμόσουν τη διαδικασία της Μπολόνιας.

Η **διασφάλιση της ποιότητας** της εκπαίδευσης και της έρευνας στα ΑΕΙ υλοποιείται κατά κύριο λόγο με διαδικασίες εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης της εκπαίδευσης, οι οποίες εφαρμόζονται από το 1995, και με μια διαδικασία διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών που εφαρμόζεται από το 1998. Το 1998, ξεκίνησε διαδικασία διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών του συστήματος των δύο κύκλων σπουδών. Με την έκδοση του νόμου του Φεβρουαρίου 2005 για τη δημιουργία ενός «Ιδρύματος Διαπίστευσης των Προγραμμάτων Σπουδών στη Γερμανία», το σύστημα διαπίστευσης απέκτησε νέα νομική βάση. Η διαδικασία διαπίστευσης έχει στόχο να εξασφαλίσει την τήρηση τεχνικών προδιαγραφών σχετικά με το περιεχόμενο σπουδών, που προϋποθέτει την επανεξέταση εννοιολογικών ζητημάτων των προγραμμάτων σπουδών, των παιδαγωγικών στόχων των προγραμμάτων, της ποιότητας της διδασκαλίας και της επαγγελματικής επάρκειας, και να προωθήσει την ισότητα ανάμεσα στα φύλα. Η διαπίστευση είναι διαδικασία εξωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας που βασίζεται στην αρχή της αξιολόγησης από ομότιμους κριτές. Εκτός από τους διδάσκοντες, συμμετέχουν σε αυτήν φοιτητές, εκπρόσωποι των κοινωνικών εταίρων και διεθνείς σύμβουλοι.

Στο σύστημα διαπίστευσης συμμετέχουν τοπικοί οργανισμοί υπεύθυνοι για την διαπίστευση των προγραμμάτων και ένα κεντρικό όργανο διαπίστευσης, το Γερμανικό Συμβούλιο Διαπίστευσης (*Akkreditierungsrat*), που πιστοποιεί και ανανεώνει τη διαπίστευση των οργανισμών και καθορίζει τα βασικά κριτήρια της διαδικασίας, έτσι ώστε η διαπίστευση να πραγματοποιείται σύμφωνα με αξιόπιστα και διαφανή πρότυπα. Ταυτόχρονα, το Γερμανικό Συμβούλιο Διαπίστευσης εγγυάται ότι κατά τη διαδικασία διαπίστευσης λαμβάνονται υπόψη όλες οι πτυχές του συστήματος για τις οποίες είναι υπεύθυνα τα ομόσπονδα κράτη *(Ländergemeinschaft)*. Η κεντρική διοίκηση δεν συμμετέχει άμεσα στις διαδικασίες διαπίστευσης.

Ένα από τα καθήκοντα του Συμβουλίου Διαπίστευσης είναι να εξασφαλίζει το δίκαιο ανταγωνισμό ανάμεσα στους οργανισμούς διαπίστευσης. Προωθεί τα γερμανικά συμφέροντα στα διεθνή δίκτυα διασφάλισης της ποιότητας και τους διεθνείς οργανισμούς διαπίστευσης, ενισχύοντας την επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ των οργανισμών.

Η σύνθεση του Συμβουλίου αντανακλά το γεγονός ότι η διαδικασία μεταρρύθμισης αφορά ολόκληρη την κοινωνία και την ανάγκη αποδοχής της από τους ενδιαφερόμενους φορείς. Συμμετέχουν σε αυτό τέσσερις αντιπρόσωποι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τέσσερις αντιπρόσωποι των *ομόσπονδων κρατών*, πέντε εκπρόσωποι διαφόρων επαγγελμάτων, δύο φοιτητές και δύο αλλοδαποί εμπειρογνώμονες.

Από το 1998, η διαδικασία αξιολόγησης θεωρείται γενική υποχρέωση των ΑΕΙ βάσει νόμου. Η Γερμανία δεν διαθέτει εθνικό όργανο συντονισμού της αξιολόγησης, αλλά έχει αναπτύξει ένα θεσμικό μηχανισμό από φορείς σε επίπεδο *ομόσπονδων κρατών* (οργανισμοί) ή σε περιφερειακό και διαπεριφερειακό επίπεδο (δίκτυα και ενώσεις).

Με βάση τον σχεδιασμό τους, οι διαδικασίες αξιολόγησης ικανοποιούν τις απαιτήσεις της Μπολόνιας (εσωτερική αξιολόγηση, εξωτερική αξιολόγηση από ομότιμους κριτές, συχνά με συμμετοχή διεθνών συμβούλων, συμμετοχή φοιτητών και δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων με την κατάλληλη μορφή).

Τα ΑΕΙ υπάγονται στην αρμοδιότητα των *ομόσπονδων κρατών*. Τα *ομόσπονδα κράτη* οφείλουν να εγγυώνται την ισοδυναμία των προγραμμάτων σπουδών, των ενδιάμεσων και τελικών εξετάσεων καθώς και τη δυνατότητα μετακίνησης από ένα πανεπιστήμιο σε άλλο. Ένας από τους κεντρικούς στόχους της διαδικασίας μεταρρύθμισης είναι να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής προσφοράς των ΑΕΙ.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

DE

Η υποχρεωτική διαπίστευση των προγραμμάτων σπουδών Bachelor και Master πρέπει να βασίζεται στις *Ländergemeinsame Strukturvorgaben* (Κοινές διαρθρωτικές κατευθύνσεις των *ομόσπονδων κρατών*).

Σύμφωνα με τις αρχές της μελλοντικής ανάπτυξης του συστήματος διασφάλισης της ποιότητας σε όλα τα *ομόσπονδα κράτη* και τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίες εγκρίθηκαν από την KMK το 2004, το σύστημα διαπίστευσης πρέπει μακροπρόθεσμα να επεκταθεί σε όλα τα προγράμματα σπουδών.

Το Συμβούλιο Διαπίστευσης, όπως και ορισμένοι οργανισμοί διαπίστευσης, είναι πλήρη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (**ENQA**) από το 2002. Το Συμβούλιο Διαπίστευσης είναι επίσης μέλος του Γερμανόφωνου Δικτύου των Οργανισμών Διαπίστευσης (D-A-CH), της Ευρωπαϊκής Κοινοπραξίας για τη Διαπίστευση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ECA) και του Διεθνούς Δικτύου των Οργανισμών για τη Διασφάλιση της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (INQAAHE).

Οι οργανισμοί διαπίστευσης εποπτεύονται από το Συμβούλιο Διαπίστευσης.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Παραπομπή σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
3 Δεκεμβρίου 1998	Εισαγωγή μιας διαδικασίας διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών Bachelor/ Bakkalaureus και Master/Magister (Ψήφισμα της Μόνιμης Διάσκεψης των Υπουργών Παιδείας και Πολιτισμού)	Einführung eines Akkreditierungsverfahrens für Bachelor-/ Bakkalaureus- und Master-/Magisterstudiengänge (Beschluss der Kultusministerkonferenz)
14 Απριλίου 2000	Ψήφισμα σχετικά με την εισαγωγή των κατόχων διπλωμάτων Master και Bachelor σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών (Ψήφισμα της Διαρκούς Διάσκεψης)	Zugang zur Promotion für Master-/Magister- und Bachelor-/Bakkalaureusabsolventen (Beschluss der Kultusministerkonferenz)
12 Ιουλίου 2003	10 θέσεις για τη διάρθρωση των σπουδών στη Γερμανία σε Bachelor/Master (Ψήφισμα της Διαρκούς Διάσκεψης)	10 Thesen zur Bachelor- und Masterstruktur in Deutschland (Beschluss der Kultusministerkonferenz)
15 Οκτωβρίου 2004	Σημεία αναφοράς για την περαιτέρω ανάπτυξη της διαπίστευσης (Ψήφισμα της Διαρκούς Διάσκεψης)	Eckpunkte für die WeAEI/TEIrentwicklung der Akkreditierung (Beschluss der Kultusministerkonferenz)
22 Οκτωβρίου 2004	Γενικό πλαίσιο για την εισαγωγή πιστωτικών συστημάτων και τη διάρθρωση των προγραμμάτων σπουδών σε ενότητες (Ψήφισμα της Διαρκούς Διάσκεψης)	Rahmenvorgaben für die Einführung von Leistungspunkten und die Modularisierung von Studiengängen (Beschluss der Kultusministerkonferenz)
16 Δεκεμβρίου 2004	Συμφωνία σχετικά με τη δημιουργία του «Ιδρύματος διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών στη Γερμανία» (Συμφωνία της Διαρκούς Διάσκεψης)	Vereinbarung zur Stiftung 'Stiftung: Akkreditierung von Studiengängen in Deutschland' (Vereinbarung der Kultusministerkonferenz)
15 Φεβρουαρίου 2005	Νόμος περί δημιουργίας του «Ιδρύματος διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών στη Γερμανία»	Gesetz zur Errichtung einer Stiftung 'Stiftung zur Akkreditierung von Studiengängen in Deutschland'
21 Απριλίου 2005	Πλαίσιο προσόντων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Γερμανία (Ψήφισμα της Διαρκούς Διάσκεψης)	Qualifikationsrahmen für Deutsche Hochschulabschlüsse (Beschluss der Kultusministerkonferenz)
22 Σεπτεμβρίου 2005	Κοινές διαρθρωτικές κατευθυντήριες γραμμές των *ομόσπονδων κρατών* σύμφωνα με την παράγραφο 9.2 της HRG για τη διαπίστευση των προγραμμάτων σπουδών Bachelor και Master (Ψήφισμα της Διαρκούς Διάσκεψης)	Ländergemeinsame Strukturvorgaben gemäß § 9 Abs. 2 HRG für die Akkreditierung von Bachelor- und Master-studiengängen (Beschluss der Kultusministerkonferenz)

ΔΑΝΙΑ

Οι τελευταίες εξελίξεις που συνδέονται με τη διαδικασία της Μπολόνιας στη Δανία προσδιορίζονται στο διάταγμα του Μαρτίου 2004 του Υπουργείου Επιστημών, Τεχνολογίας και Καινοτομίας για τα προγράμματα πανεπιστημιακών σπουδών Bachelor και Master, το οποίο εκδόθηκε βάσει του νόμου του Μαΐου 2003 για τα πανεπιστήμια, και στο διάταγμα του Υπουργείου Πολιτισμού του 2004 για την εκπαίδευση στις μουσικές ακαδημίες και την Ακαδημία Όπερας. Ο νόμος περί πανεπιστημίων δεν περιέχει διατάξεις σχετικά με τη διάρθρωση και το περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, τέθηκε σε εφαρμογή στη Δανία σύστημα διάρθρωσης των σπουδών σε **δύο κύριους κύκλους Bachelor και Master**. Η προαναφερόμενη νομοθεσία θέσπισε τη διάρθρωση των σπουδών 3+2 ετών (σε ορισμένες περιπτώσεις 3 + 2½ ή 3+3) για όλους τους τομείς πανεπιστημιακών σπουδών. Η διάρθρωση 3+2 εφαρμόστηκε στα περισσότερα προγράμματα σπουδών μακράς διάρκειας, με ορισμένες εξαιρέσεις όσον αφορά τα προγράμματα στους τομείς των τεχνών και του πολιτισμού.

Η διάρθρωση των σπουδών σε Bachelor/Master δεν εφαρμόζεται στο επίπεδο σπουδών ISCED 5B. Η μετάβαση από τα προγράμματα σπουδών του επιπέδου ISCED 5B σε προγράμματα ISCED 5A δεν είναι συνήθως δυνατή. Μόνο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις επιτρέπεται η πρόσβαση σε σπουδές Master (ISCED 5A) στον ίδιο τομέα σπουδών, π.χ. σε ένα πρόγραμμα ή σε ειδικό πρόγραμμα Master. Οι όροι εισαγωγής σε αυτά τα προγράμματα αποφασίζονται από το κάθε πανεπιστήμιο (ίδρυμα που παρέχει προγράμματα σπουδών μακράς διάρκειας) στο οποίο ο φοιτητής υποβάλλει αίτηση για να συνεχίσει τις σπουδές του.

Σύμφωνα με τη Διαδικασία της Μπολόνιας, το δίπλωμα επαγγελματικών σπουδών Bachelor *(Professionsbachelor)* εφαρμόζεται στα μη πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών μέσης διάρκειας από το 2001, κατ' εφαρμογή του νόμου του 2000 για τη μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση μέσης διάρκειας. Το Υπουργείο Παιδείας είναι η αρμόδια ρυθμιστική αρχή για όλα τα ιδρύματα που παρέχουν προγράμματα επαγγελματικών σπουδών Bachelor τα οποία οδηγούν στην απόκτηση του πτυχίου επαγγελματικών σπουδών Bachelor το οποίο εκδίδεται με την ολοκλήρωση σπουδών διάρκειας τρεισήμισι ετών (180-210 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS) επιπέδου που αντιστοιχεί σε πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών Bachelor (ISCED 5A). Γενικά, τα προγράμματα μέσης διάρκειας προετοιμάζουν τους σπουδαστές για την άσκηση ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος (όπως τα προγράμματα παιδαγωγικών σπουδών, τα προγράμματα κοινωνικής εργασίας, δημοσιογραφίας, νοσηλευτικής, σπουδών μηχανικών κλπ.). Όλα τα προγράμματα Bachelor επαγγελματικών σπουδών περιλαμβάνουν υποχρεωτικές περιόδους πρακτικής άσκησης / ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης και απαιτούν την υποβολή εργασίας. Τα περισσότερα προγράμματα παρέχουν πρόσβαση σε συμπληρωματικές σπουδές στον ίδιο τομέα, δηλαδή σε ένα πρόγραμμα Master ή, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, σε ειδικό πρόγραμμα Master που έχει ιδιαίτερη συνάφεια με το σχετικό επαγγελματικό κλάδο.

Από το 1992 ο **τρίτος κύκλος διδακτορικών σπουδών** αντιστοιχεί σε σπουδές πλήρους φοίτησης διάρκειας τριών ετών μετά την ολοκλήρωση ενός συνήθους προγράμματος επιπέδου Master. Σύμφωνα με τη νομοθεσία του 2002, το πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών περιλαμβάνει την υπό εποπτεία υλοποίηση ανεξάρτητου ερευνητικού έργου, τη σύνταξη γραπτής διδακτορικής διατριβής που βασίζεται σε αυτή την ερευνητική εργασία και την επιτυχή ολοκλήρωση θεωρητικών μαθημάτων κατάρτισης που ορίζονται από το εκπαιδευτικό ίδρυμα. Ο συνολικός φόρτος εργασίας των μαθημάτων πρέπει να αντιστοιχεί περίπου σε 30 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS και πρέπει να περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε δραστηριότητες έρευνας, συμπεριλαμβανομένων επισκέψεων σε άλλα ερευνητικά ιδρύματα, κυρίως του εξωτερικού, ή σε συναφείς επιχειρήσεις· περιλαμβάνει επίσης την απόκτηση εμπειρίας στη διδασκαλία ή στη διάδοση γνώσεων που έχουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη άμεση σχέση με την εν λόγω ερευνητική εργασία του διδακτορικού.

ΔΑΝΙΑ

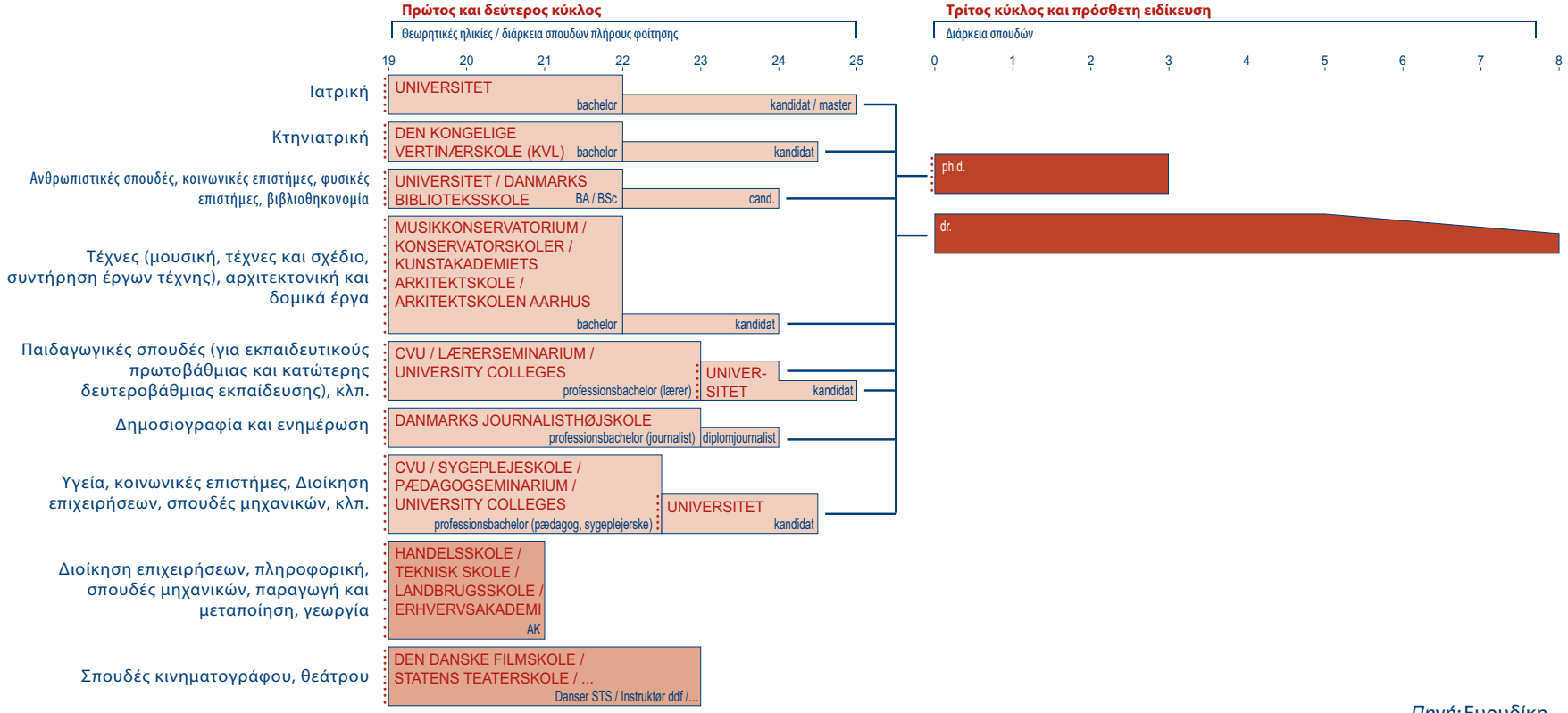

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

AK	*Akademiniveau*	cand.	*Candidatus*	STS	*Statens Teaterskole*
BA	*Bachelor of τέχνες*	CVU	*Center for Videregående Uddannelse*	dr.	*Doctor*
BSc	*Bachelor of επιστήμες*	ddf	*Den Danske Filmskole*	ph.d.	*Doctor philosophiae/Philosophiae Doctor*

Το *Professionsbachelor* παρέχει πρόσβαση κυρίως σε προγράμματα σπουδών *candidatus* που συνδέονται με το σχετικό επαγγελματικό τομέα. Όμως, το ίδρυμα που παρέχει το πρόγραμμα σπουδών *candidatus* καθορίζει και τους ειδικούς όρους εισαγωγής.

Οι φοιτητές διδακτορικών σπουδών έχουν την ιδιότητα και του φοιτητή και του «νέου» ερευνητή. Αμείβονται μόνο κατά την τριετή περίοδο που καλύπτεται από το πρόγραμμα. Κάθε εξάμηνο, ένας επόπτης αξιολογεί την πρόοδο της εργασίας για να εξασφαλιστεί ότι αυτή θα ικανοποιεί τις απαιτήσεις του συγκεκριμένου διδακτορικού προγράμματος. Όλοι οι φοιτητές διδακτορικού υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος όπως και οι άλλοι μισθωτοί απασχολούμενοι. Εάν η διάρκεια των διδακτορικών σπουδών παραταθεί λόγω ασθένειας ή άδειας μητρότητας/πατρότητας, η περίοδος απασχόλησης μπορεί να παραταθεί με αίτηση του ενδιαφερομένου.

Οι φοιτητές διδακτορικού έχουν τα ίδια δικαιώματα συνταξιοδότησης με αυτά των άλλων εργαζομένων που είναι κάτοχοι διπλώματος Master και απασχολούνται από το κράτος, σύμφωνα με τις διατάξεις που καθορίζονται σε συλλογική συμφωνία μεταξύ της Συνομοσπονδίας Επαγγελματικών Ενώσεων της Δανίας *(Akademikernes Centralorganisation)* και του κράτους. Οι συνταξιοδοτικές εισφορές των φοιτητών διδακτορικού καταβάλλονται κατά το ένα τρίτο από τους ίδιους τους φοιτητές και κατά τα δύο τρίτα από τους εργοδότες.

Επιπλέον, οι ερευνητές μπορούν να αποκτήσουν και ένα άλλο τύπο **διδακτορικού διπλώματος**, συνήθως μετά από ατομική πρωτότυπη έρευνα πέντε έως οκτώ ετών και τη δημόσια υποστήριξη διατριβής. Το υπουργικό διάταγμα για τα διπλώματα διδακτορικού ορίζει ότι ο ερευνητής πρέπει να είναι καταρχάς κάτοχος διπλώματος Master ή PhD πριν ξεκινήσει σπουδές διδακτορικού, αν και αυτό δεν απαιτείται από το νόμο.

Σήμερα, ένα διδακτορικό δίπλωμα δεν είναι δυνατόν να απονεμηθεί ταυτόχρονα από δύο ή περισσότερα πανεπιστημιακά ιδρύματα. Οι διατάξεις που διέπουν το διδακτορικό δίπλωμα στη Δανία περιέχονται στο σχετικό διάταγμα του Υπουργείου Παιδείας του Αυγούστου 1996.

Γενικά, δεν υφίστανται νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις για τα διεθνή (κοινά ή διπλά διπλώματα Bachelor, Master, διδακτορικά) που απονέμονται από δύο ή περισσότερα πανεπιστήμια.

Το 2003 δημιουργήθηκε ένα **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το οποίο εφαρμόζεται στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το πλαίσιο αυτό παρέχει συστηματική περιγραφή των επιπέδων και τύπων σπουδών σε ένα δεδομένο εκπαιδευτικό σύστημα, που βασίζονται κυρίως σε περιγραφή των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Η χρησιμοποίηση του πιστωτικού συστήματος **ECTS** είναι υποχρεωτική σε όλα τα προγράμματα σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από την 1η Σεπτεμβρίου 2001. Το ECTS δεν χρησιμοποιείται μόνο για τη μεταφορά, αλλά και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων για την απόκτηση του τελικού διπλώματος. Από το 2000, το *Eksamensbekendtørelsen* (διάταγμα για τις εξετάζεις) απαιτεί όλα τα πιστοποιητικά εξετάσεων που εκδίδουν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα να περιέχουν στοιχεία του ECTS.

Η χρησιμοποίηση του **Παραρτήματος Διπλώματος** (ΠΔ) είναι υποχρεωτική από την 1η Σεπτεμβρίου 2002. Από τότε, όλα τα AEI/TEI είναι υποχρεωμένα να εκδίδουν το παράρτημα διπλώματος αυτομάτως στην αγγλική για όλους τους αποφοίτους. Το έντυπο αυτό εκδίδεται δωρεάν.

Δεν έχουν ληφθεί ειδικά μέτρα παρακολούθησης (**κίνητρα** και μέτρα ελέγχου). Η διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους ισχύει για όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα από το 2001. Ορισμένα εκπαιδευτικά προγράμματα (κυρίως του Υπουργείου Πολιτισμού) δεν έχουν ακόμη τροποποιηθεί για να ληφθεί υπόψη αυτή η νέα διάρθρωση των σπουδών και για ορισμένα αυτό προβλέπεται να πραγματοποιηθεί στο άμεσο μέλλον.

Το 2002, ο CIRIUS (ο εθνικός οργανισμός της Δανίας για τα εκπαιδευτικά προγράμματα Leonardo da Vinci, Socrates και Youth και τα προγράμματα και τις πρωτοβουλίες της Σκανδιναβίας και της Δανίας) διενήργησε έρευνα σχετικά με τη χρησιμοποίηση του ECTS στα εκπαιδευτικά προγράμματα μέσης διάρκειας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, για να εκτιμήσει την πρόοδο εφαρμογής του νέου συστήματος από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Δεν υπάρχουν επικαιροποιημένα δεδομένα για την εφαρμογή του συστήματος για το έτος 2006.

ΔΑΝΙΑ

Στον τομέα της **διασφάλισης της ποιότητας**, με τον ενοποιημένο νόμο του Σεπτεμβρίου 2000 ιδρύθηκε το Ίδρυμα Αξιολόγησης της Δανίας (*Danmarks Evalueringsinstitut*, EVA) ως ανεξάρτητος εθνικός οργανισμός υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας. Με την ίδρυση του EVA ενσωματώθηκαν σε αυτό το δανικό κέντρο αξιολόγησης που διενεργούσε τις εξωτερικές αξιολογήσεις της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από το 1993 έως το 1999. Το EVA είναι υπεύθυνο για την εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης της Δανίας, και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (δημόσια και χρηματοδοτούμενα από το κράτος ιδιωτικά AEI/TEI). Αναλαμβάνει την πρωτοβουλία και διενεργεί συστηματικές αξιολογήσεις των προγραμμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι δραστηριότητές του περιλαμβάνουν αξιολογήσεις εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ελέγχους και άλλες μορφές αξιολόγησης. Το EVA μπορεί να διενεργεί αξιολογήσεις μετά από αίτηση. Οι αξιολογήσεις αυτές πραγματοποιούνται υπό μορφή αμειβόμενων δραστηριοτήτων και μπορεί να παραγγελθούν από την κυβέρνηση, από υπουργεία, συμβουλευτικούς οργανισμούς, τοπικές αρχές και εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Η γενική εποπτεία του EVA ασκείται από το Διοικητικό του Συμβούλιο το οποίο ορίζει τον Διευθύνοντα Σύμβουλο και συντάσσει το πρόγραμμα δραστηριοτήτων του έτους βάσει συστάσεων του Διευθύνοντος Συμβούλου. Έχει συσταθεί επιτροπή αντιπροσώπων ως συμβουλευτικό όργανο στο οποίο συμμετέχουν αντιπρόσωποι των φοιτητικών ενώσεων. Όλα τα μέλη της επιτροπής εκλέγονται για τρία έτη και οι εκπρόσωποι των φοιτητών για δύο έτη. Η επιτροπή διατυπώνει παρατηρήσεις για την ετήσια έκθεση του EVA και για τις προτεραιότητες των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων. Για κάθε αξιολόγηση, το EVA διορίζει ομάδα αποτελούμενη από άτομα με ειδικές γνώσεις στον εξεταζόμενο τομέα. Όλα τα μέλη της ομάδας πρέπει να είναι ανεξάρτητα από τα αξιολογούμενα προγράμματα / ιδρύματα. Κατά κανόνα, το EVA προσπαθεί να προσλάβει τουλάχιστον ένα μέλος από σκανδιναβική χώρα για κάθε αξιολόγηση.

Όλες οι εκθέσεις αξιολόγησης δημοσιεύονται.

Τα αξιολογούμενα ιδρύματα είναι υπεύθυνα για την παρακολούθηση και οφείλουν να συντάσσουν σχέδιο παρακολούθησης που να λαμβάνει υπόψη τις συστάσεις της έκθεσης αξιολόγησης.

Το σχέδιο παρακολούθησης πρέπει να δημοσιεύεται το αργότερο σε έξι μήνες από τη δημοσίευση της έκθεσης και πρέπει να διατίθεται στον δικτυακό τόπο του εκπαιδευτικού ιδρύματος.

Τα ιδρύματα οφείλουν να εφαρμόζουν τις δικές τους διαδικασίες **εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας.** Ο νόμος για τα πανεπιστήμια καθορίζει το ρόλο των κοσμητόρων, των προϊσταμένων τμήματος και των επιτροπών σπουδών για τη διασφάλιση και τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και της διδασκαλίας. Η αυτοαξιολόγηση, στην οποία συνήθως συμμετέχουν οι φοιτητές, είναι αναπόσπαστο υποχρεωτικό στοιχείο κάθε αξιολόγησης.

Τον Οκτώβριο του 2006, το EVA δημοσίευσε την έκθεση «επισκόπηση των προγραμμάτων σπουδών χημείας στη Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο», μια συγκριτική ανάλυση των πανεπιστημιακών προγραμμάτων χημείας που εστιάζεται στην εφαρμογή της διάρθρωσης σπουδών 3+2 ετών και του ECTS. Η αξιολόγηση θα δημοσιευθεί σε συνεργασία με τη Βρετανική Βασιλική Εταιρεία Χημείας.

Το 2004 άρχισε η διαδικασία διαπίστευσης όλων των προγραμμάτων που οδηγούν στην απόκτηση πτυχίου Bachelor. Το EVA πραγματοποιεί τις εργασίες διαπίστευσης/ αξιολόγησης και το Υπουργείο Παιδείας λαμβάνει την απόφαση διαπίστευσης. Το EVA πραγματοποιεί επίσης διαπίστευση ιδιωτικών προγραμμάτων σπουδών στο πλαίσιο της διαδικασίας του Υπουργείου Εκπαίδευσης το οποίο καθορίζει το δικαίωμα των φοιτητών των ιδιωτικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων να λαμβάνουν υποτροφίες σπουδών της δανικής κυβέρνησης.

Τα αρμόδια υπουργεία αποφασίζουν ποια προγράμματα σπουδών εφαρμόζονται από κάθε ίδρυμα. Όλες οι αποφάσεις βασίζονται σε εκτιμήσεις αναφορικά με την ικανότητα των ιδρυμάτων να υλοποιήσουν ένα πρόγραμμα που να πληροί συγκεκριμένα ποιοτικά πρότυπα. Όταν ένα ίδρυμα λαμβάνει άδεια να προφέρει ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών, οφείλει να σχεδιάσει το

πρόγραμμα εντός συγκεκριμένου πλαισίου το οποίο ορίζεται με υπουργικό διάταγμα.

Το EVA είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**). Το EVA συνεργάζεται επίσης με και συμμετέχει στο Σκανδιναβικό Δίκτυο και την SICI (Διαρκής Διεθνής Διάσκεψη των Κεντρικών και Γενικών Επιθεωρήσεων Εκπαίδευσης) και είναι πλήρες μέλος του INQAAHE (Διεθνές Δίκτυο των Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση).

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
14 Αυγούστου 1996	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 750 για τον τίτλο διδακτορικών σπουδών της Δανίας	Bekendtgørelse om doktorgrader (bkg. nr. 750)
31 Μαΐου 2000	Νόμος αριθ. 481 για την Πανεπιστημιακή εκπαίδευση μέσης διάρκειας	Lov om mellemlange videregående uddannelser (Lovbekendtgørelse nr. 481)
12 Σεπτεμβρίου 2000	Νόμος για το Ίδρυμα Αξιολόγησης της Δανίας (κωδικοποιημένος νόμος αριθ. 905)	Lov om Danmarks Evalueringsinstitut (lovbekendtgørelse nr. 905)
19 Φεβρουαρίου 2001	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 113 για τα προγράμματα επαγγελματικής κατεύθυνσης του επιπέδου Bachelor	Bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor (bkg. nr. 113)
8 Μαρτίου 2002	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 114 σχετικά με τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών και τον τίτλο διδακτορικών σπουδών	Bekendtgørelse om ph.d.-uddannelsen og ph.d.-graden (bkg. nr. 114)
28 Μαΐου 2003	Νόμος αριθ. 403 για τα πανεπιστήμια	Lov om universiteter (lov nr. 403)
6 Μαΐου 2004	Υπουργικό Διάταγμα αριθ. 338 του Υπουργείου Επιστημών, Τεχνολογίας και Καινοτομίας για τα πανεπιστημιακά προγράμματα των επιπέδων Bachelor και Master	Bekendtgørelse om bachelor- og kandidatuddannelser ved universiteterne (bkg. nr. 338)
8 Ιουνίου 2004	Υπουργικό Διάταγμα αριθ. 511 του Υπουργείου Πολιτισμού για την εκπαίδευση στις μουσικές ακαδημίες και την Ακαδημία Όπερας	Bekendtgørelse om uddannelserne ved musikkonservatorierne og Operaakademiet (bkg. nr. 511)
19 Αυγούστου 2004	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 827 σχετικά με τις εξετάσεις στα πανεπιστημιακά προγράμματα	Bekendtgørelse om eksamen ved universitetsuddannelser (eksamensbekendtgørelsen) (bkg. nr. 827)
10 Αυγούστου 2005	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 775σχετικά με το Ίδρυμα Αξιολόγησης Δανίας	Bekendtgørelse af lov om Danmarks Evalueringsinstitut (bkg nr. 775)
21 Μαρτίου 2006	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 280για τα πανεπιστήμια	Bekendtgørelse af lov om universiteter (Universitetsloven) (bkg. Nr. 280)

Δικτυακοί τόποι

Αξιολόγηση του EVA σχετικά με την εφαρμογή του συστήματος τριών κύκλων σπουδών και του ECTS σε όλα τα προγράμματα σπουδών χημείας:
http://www.eva.dk/Projekter_2005/International_evaluering_af_kemi/EVAluering_december_2006.aspx

ΕΣΘΟΝΙΑ

Οι γενικές αρχές της νομοθεσίας για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ορίζονται στο νόμο του 1995 για τα Πανεπιστήμια (ο οποίος τροποποιήθηκε το 2004) και στο νόμο για τα ιδρύματα επαγγελματικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (1998 και 2004). Ορισμένες πτυχές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ορίζονται επίσης από το νόμο για τα ιδρύματα επαγγελματικής εκπαίδευσης (1998 και 2004), το νόμο για τα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα (1998 και 2004) και το νόμο για την εκπαίδευση ενηλίκων (1993 και 2004).

Από το ακαδημαϊκό έτος 2002/03, τα πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών *(ülikool)* είναι διαρθρωμένα σε **τρεις κύριους κύκλους.** Για την απόκτηση του διπλώματος Master *(magistrikraad)* απαιτούνται 40 εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες (60 μονάδες ECTS), εάν αυτό αποτελεί συνέχεια πτυχίου Bachelor ισοδύναμου με 160 μονάδες, και 80 μονάδες εάν ακολουθεί πτυχίο Bachelor 120 μονάδων. Το μοντέλο σπουδών 3+2 ετών (πρόγραμμα Bachelor 3 ετών και στη συνέχεια πρόγραμμα Master 2 ετών) είναι συνηθέστερο από το μοντέλο των 4+1 ετών.

Το σύστημα των δύο κύκλων εφαρμόζεται στις περισσότερες επιστήμες, με εξαίρεση την ιατρική, τη φαρμακευτική, την οδοντιατρική, την κτηνιατρική, την αρχιτεκτονική, τις σπουδές πολιτικού μηχανικού και τις παιδαγωγικές σπουδές (έτη 1 έως 6). Τα προγράμματα επαγγελματικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εξακολουθούν να είναι κατά κύριο λόγο διαρθρωμένα σε ένα κύκλο σπουδών. Όμως, από την 1η Ιανουαρίου 2004, πέρα από τα πανεπιστήμια και τα ιδρύματα επαγγελματικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης *(rakenduskõrgkool)* έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν προγράμματα σπουδών Master στους τομείς της θεολογίας και της άμυνας και σε άλλους τομείς συνεργασίας με πανεπιστήμια, ανάλογα με τις ανάγκες του δημοσίου.

Οι απόφοιτοι προγραμμάτων σπουδών πρώτου κύκλου επαγγελματικής κατεύθυνσης σε ίδρυμα επαγγελματικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή σε πανεπιστήμιο μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο επίπεδο Master (ISCED 5A).

Τα υφιστάμενα προγράμματα που οδηγούν στην απόκτηση **διδακτορικών τίτλων** *(doktorikraad)* έχουν διάρκεια 3 ή 4 ετών και η πρόσβαση σε αυτά είναι δυνατή για τους κατόχους διπλώματος Master *(magistrikraad)* ή ισοδύναμου τίτλου σπουδών. Το κάθε πανεπιστήμιο μπορεί να καθορίζει πρόσθετα κριτήρια εισαγωγής. Τα Πανεπιστήμια απονέμουν διδακτορικά σε φοιτητές που πραγματοποιούν ατομική έρευνα και παρακολουθούν τα θεωρητικά μαθήματα του προγράμματος.

Τα θεωρητικά μαθήματα των προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών γενικά αντιστοιχούν σε προκαθορισμένο ελάχιστο φόρτο εργασίας, ο οποίος μπορεί να διαφέρει από πανεπιστήμιο σε πανεπιστήμιο. Η παρακολούθηση αυτών των μαθημάτων είναι υποχρεωτική επιτρέπεται να είναι παράλληλη με την εργασία ατομικής έρευνας. Οι φοιτητές διδακτορικού μπορούν να έχουν την ιδιότητα του ερευνητή και να λαμβάνουν υποτροφία έρευνας κατά τη διάρκεια των σπουδών τους.

Η μεταρρύθμιση των διδακτορικών σπουδών στο πλαίσιο της διαδικασίας της Μπολόνιας έχει αρχίσει και εκτιμάται ότι θα ολοκληρωθεί την περίοδο 2007/08. Η βασική αλλαγή στα νέα προγράμματα είναι ότι θα δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στη μεθοδολογία της έρευνας, στη φιλοσοφία των επιστημών κλπ., τα οποία δεν αποτελούν πλέον μέρος των προγραμμάτων σπουδών Master.

Δεν είναι ακόμη δυνατή η απονομή **κοινών διπλωμάτων** για κανένα επίπεδο σπουδών (Bachelor ή διδακτορικό). Χορηγούνται ήδη χρηματοδοτήσεις για ενέργειες διεθνοποίησης των πανεπιστημίων αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Οι Σκανδιναβικές Χώρες και οι Χώρες της Βαλτικής είναι οι βασικοί εταίροι της διεθνούς συνεργασίας για όλα τα AEI/TEI, αλλά έχουν υπογραφεί και συμφωνίες θεσμικής συνεργασίας με AEI/TEI σε ολόκληρο τον κόσμο.

Το Σύστημα Επαγγελματικών Σπουδών της Εσθονίας *(Riiklik kutsekvalifikatsiooni süsteem)* τέθηκε σε εφαρμογή το 1997. Το πλαίσιο προσόντων διέπεται από το νόμο για τα επαγγέλματα. Είναι η βάση καθορισμού των απαιτήσεων για τα επαγγελματικά προσόντα και των όρων και της διαδικασίας έκδοσης και αναγνώρισης τίτλων σπουδών. Τα επαγγελματικά

προσόντα χωρίζονται σε πέντε επίπεδα (το επίπεδο 1 είναι το κατώτερο και το επίπεδο 5 το υψηλότερο). Τα επαγγελματικά προσόντα πιστοποιούνται από επιστημονικά συμβούλια τα οποία ορίζονται από την κυβέρνηση. Το 2006, υπήρχαν 16 συμβούλια στην Εσθονία. Το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας ασκεί την κρατική εποπτεία των δραστηριοτήτων των επαγγελματικών συμβουλίων, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου για τα επαγγέλματα.

Το **ECTS** συνυπάρχει με το εθνικό πιστωτικό σύστημα (1 εθνική ακαδημαϊκή μονάδα ισοδυναμεί με 1,5 μονάδες ECTS) το οποίο βασίζεται στον φοιτητικό φόρτο εργασίας και αντιστοιχεί σε 40 ώρες εργασίας την εβδομάδα και το ακαδημαϊκό έτος αντιστοιχεί σε 40 εβδομάδες / ακαδημαϊκές μονάδες. Τα περισσότερα AEI/TEI που συμμετέχουν στο πρόγραμμα Socrates (Erasmus) εφαρμόζουν το ECTS σε εθελοντική βάση από το 1995. Σύμφωνα με τη νομοθεσία που βρίσκεται στο παρασκευαστικό στάδιο, από το ακαδημαϊκό έτος 2008/09, το ECTS πρέπει να εισαχθεί σε όλα τα AEI/TEI. Δεν έχει ακόμη ληφθεί τελική απόφαση για όλες τις πτυχές του ECTS, αλλά το πιστωτικό σύστημα χρησιμοποιείται ήδη και για τη μεταφορά και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων.

Η χορήγηση **Παραρτήματος Διπλώματος** (ΠΔ) είναι υποχρεωτική για όλα τα AEI/TEI από την 1η Ιανουαρίου 2004. Το ΠΔ χορηγείται δωρεάν και αυτομάτως στην εσθονική και την αγγλική σε όλους τους φοιτητές που έχουν ολοκληρώσει ειδικό πρόγραμμα σπουδών (π.χ. επαγγελματική τριτοβάθμια εκπαίδευση, προγράμματα Master, συνδυασμένα προγράμματα σπουδών Bachelor και Master ή διδακτορικές σπουδές). Στους φοιτητές που έχουν ολοκληρώσει μόνο σπουδές Bachelor το ΠΔ χορηγείται εάν το ζητήσουν, διότι συνήθως οι φοιτητές συνεχίζουν τις σπουδές τους στο επίπεδο Master.

Η εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ προβλέπεται από τη νομοθεσία. Δεν υπάρχει κανένα σύστημα πρόσθετης χρηματοδότησης γι' αυτό το σκοπό.

Τα δημόσια πανεπιστήμια υπέγραψαν συμφωνία **διασφάλισης της ποιότητας** τον Ιούνιο του 2003, η οποία ορίζει τις απαιτήσεις για τα προγράμματα σπουδών, για τις θέσεις σπουδών και τους τίτλους σπουδών. Βάσει αυτής της συμφωνίας, τα πανεπιστήμια έχουν αρχίσει τη διαδικασία εναρμόνισης των ποιοτικών απαιτήσεων στους τρεις προαναφερόμενους τομείς και δεσμεύθηκαν να εφαρμόσουν τις απαιτήσεις αυτές από την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2004/05. Η συμφωνία προβλέπει υποχρεωτική διενέργεια αξιολόγησης επιδόσεων του προηγούμενου ακαδημαϊκού έτους κάθε Σεπτέμβριο. Τη συμφωνία έχουν υπογράψει επίσης και δύο ιδιωτικά ιδρύματα.

Ελάχιστα εκπαιδευτικά ιδρύματα διαθέτουν ολοκληρωμένο σύστημα **εσωτερικής διαχείρισης της ποιότητας,** αλλά πολλά καταβάλλουν προσπάθεια για να το αναπτύξουν.

Η **εξωτερική αξιολόγηση** διενεργείται κυρίως υπό μορφή διαπίστευσης, αλλά και από το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας. Το Υπουργείο έχει εξουσία να διενεργεί τακτικούς ελέγχους των προγραμμάτων σπουδών και να παρεμβαίνει όταν οι επιδόσεις των AEI/TEI δεν συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις που ορίζει η νομοθεσία.

Η Διάσκεψη των Πρυτάνεων ανέλαβε την επεξεργασία ενός εγχειριδίου ποιότητας και κριτηρίων πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Τα πρώτα αποτελέσματα αυτής της συνεχιζόμενης πρωτοβουλίας για την ποιότητα των πανεπιστημίων δημοσιεύθηκαν το 2005. Καθορίστηκαν 15 ποιοτικά κριτήρια που αποτέλεσαν αντικείμενο μιας πρώτης αξιολόγησης το 2005/06. Τα θέματα που συζητήθηκαν αφορούν κυρίως τους κανόνες εκπόνησης των προγραμμάτων σπουδών, τη διάρθρωση των προγραμμάτων καθώς και τις διαδικασίες υποστήριξης διδακτορικών διατριβών ή πλήρωσης των θέσεων διδακτικού προσωπικού.

Στον τομέα της **διαπίστευσης**, το Συμβούλιο Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (HEQAC, *Kõrghariduse Hindamise Nõukogu*), που ιδρύθηκε το 1995, συντονίζει τη συνολική διαδικασία διαπίστευσης και παρέχει συμβουλές στα πανεπιστήμια και στα άλλα AEI/TEI για την σύνταξη των εγγράφων αυτοαξιολόγησης. Οι βασικές δραστηριότητες του Συμβουλίου είναι η διαπίστευση των προγραμμάτων σπουδών, ο καθορισμός προτύπων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, η δημοσιοποίηση των αποφάσεων

ΕΣΘΟΝΙΑ

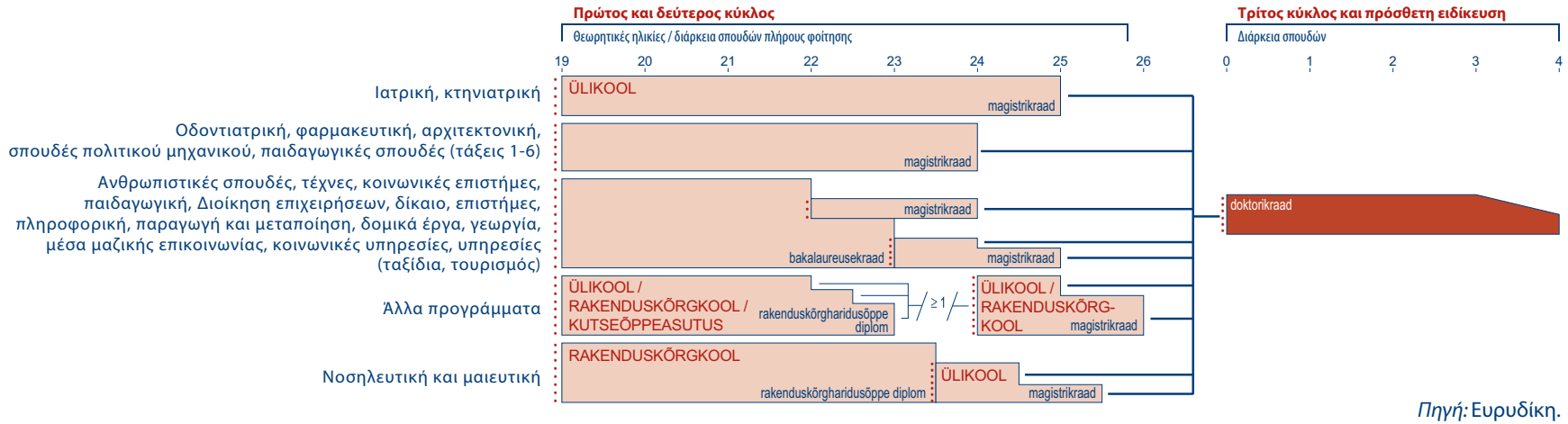

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος	/ n / Υποχρεωτική επαγγελματική πείρα + διάρκειά της
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο	

Από τον Ιανουάριο του 2004, οι *rakenduskõrgkool* χορηγούν τον τίτλο σπουδών *magistriõpe*. Τα ιδρύματα αυτά μπορούν να απονέμουν τον τίτλο *magistriõpe* με κυβερνητικό διάταγμα.

Οι απόφοιτοι που αποκτούν τον *rakenduskõrgharidusõppe diplom* «άλλων προγραμμάτων σπουδών», μπορούν να εισαχθούν απευθείας στο *ülikool*. Απαιτείται τουλάχιστον ένα έτος επαγγελματικής εμπειρίας για την εισαγωγή στο *rakenduskõrgkool*.

διαπίστευσης και η έκδοση συστάσεων. Το HEQAC αποτελείται από 12 μέλη εκπροσώπους των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οργανισμών έρευνας και ανάπτυξης, επαγγελματικών ενώσεων, ενώσεων εργοδοτών και φοιτητικών ενώσεων. Τουλάχιστον ένας αντιπρόσωπος των φοιτητικών ενώσεων συμμετέχει με δικαιώματα πλήρους μέλους στις δραστηριότητες του HEQAC.

Αποστολή του Κέντρου Διαπίστευσης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (HEAC, *Kõrghariduse Akrediteerimise Keskus*), που δημιουργήθηκε το 1997, είναι να ασκεί όλη την πρακτική εργασία διαπίστευσης. Ο πρώτος κύκλος των εργασιών διαπίστευσης πραγματοποιήθηκε από το 1997 έως το 2002. Το HEAC είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (**ENQA**) από το 2002. Δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο αξιολόγησης από άλλο ισότιμο οργανισμό διασφάλισης της ποιότητας.

Γενικά, οι μέθοδοι και οι διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας καθορίστηκαν σύμφωνα με τις προτάσεις της ENQA. Υπάρχει, ωστόσο, περιθώριο βελτίωσης, ιδίως όσον αφορά την οργάνωση της διαδικασίας διαπίστευσης, η οποία είναι σύνθετη λόγω των μεταβολών που έχουν επέλθει στο σύστημα. Μετά από επιτόπου επίσκεψη, η ομάδα εμπειρογνωμόνων συντάσσει έκθεση. Με βάση την έκθεση αυτοαξιολόγησης των AEI/TEI και της έκθεσης των ξένων εμπειρογνωμόνων, το ENQA λαμβάνει την απόφαση διαπίστευσης. Η πλήρης διαπίστευση παρέχεται για διάρκεια 7 ετών και η υπό όρους διαπίστευση για 3 έτη. Σε περίπτωση αρνητικής απόφασης, τα συγκεκριμένα προγράμματα σπουδών πρέπει να καταργηθούν. Τα αποτελέσματα της διαπίστευσης δημοσιοποιούνται και είναι διαθέσιμα στο Διαδίκτυο.

Μέχρι το 2003, η απόφαση διαπίστευσης ήταν αποκλειστική αρμοδιότητα του HEQAC. Σήμερα, το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας έχει, σε έκτακτες περιπτώσεις, δικαίωμα να απορρίψει μία φορά πρόταση διαπίστευσης του HEQAC και να ζητήσει επανεξέταση πριν τον τελικό έλεγχο. Τα περισσότερα πανεπιστημιακά προγράμματα, και σε μικρότερο βαθμό τα προγράμματα των ιδρυμάτων επαγγελματικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, λαμβάνουν διαπίστευση. Τρία πανεπιστήμια έχουν υποβληθεί σε διαδικασία διαπίστευσης. Από το 2003, εκπρόσωποι των φοιτητών που είναι μέλη του HEQAC έχουν δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία διαπίστευσης σε αυτό το στάδιο και συμβάλλουν στη σύνταξη της έκθεσης εσωτερικής αξιολόγησης.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
10 Νοεμβρίου 1993 (τροποποιήθηκε στις 5 Ιουλίου 2004)	Νόμος για την εκπαίδευση ενηλίκων	Täiskasvanute koolituse seadus
12 Ιανουαρίου 1995 (τροποποιήθηκε την 1η Σεπτεμβρίου 2004)	Νόμος για τα πανεπιστήμια	Ülikooliseadus
3 Ιουνίου 1998 (τροποποιήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2004)	Νόμος για τα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα	Erakooliseadus
10 Ιουνίου 1998 (τροποποιήθηκε τελευταία στις 13 Μαΐου 2004)	Νόμος για τα ιδρύματα επαγγελματικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Rakenduskõrgkooli seadus
17 Ιουνίου 1998 (τροποποιήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2004)	Νόμος για τα ιδρύματα επαγγελματικής εκπαίδευσης	Kutseõppeasutuse seadus
13 Ιουνίου 2000 (τροποποιήθηκε στις 5 Σεπτεμβρίου 2003)	Κανονισμός της Κυβέρνησης για τα *Πρότυπα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης*	Kõrgharidusstandard. Vabariigi Valitsuse määrus
23 Οκτωβρίου 2003	Κανονισμός της Κυβέρνησης σχετικά με τη Διαδικασία και τα κριτήρια διαπίστευσης των πανεπιστημίων, των ιδρυμάτων επαγγελματικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των προγραμμάτων τους	Ülikooli ja rakenduskõrgkooli ning nende õppekavade akrediteerimise kord ja akrediteerimisel esitatavad nõuded. Vabariigi Valitsuse määrus
1η Σεπτεμβρίου 2004	Κανονισμός της Κυβέρνησης για τον καθορισμό των ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών	Õppeasutuste antavate akadeemiliste kraadide nimetuste loetelu. Vabariigi Valitsuse määrus.
29 Οκτωβρίου 2004	Κανονισμός της Κυβέρνησης σχετικά με τις γενικές απαιτήσεις για τα επαγγέλματα που υπόκεινται σε ρύθμιση	Arstiõppe, loomaarstiõppe, proviisoriõppe, hambaarstiõppe, ämmaemandaõppe, õeõppe, arhitektiõppe ja ehitusinseneriõppe raamnõuded. Vabariigi Valitsuse määrus.
12 Ιουνίου 2005	Κανονισμός της Κυβέρνησης για την αντιστοιχία των τίτλων σπουδών της Εσθονικής Δημοκρατίας και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης που εκδόθηκαν πριν από τις 20 Αυγούστου 1991	Eesti Vabariigi kvalifikatsioonide ja enne 20. augustit 1991. a antud endise NSV Liidu kvalifikatsioonide vastavus. Vabariigi Valitsuse määrus.
16 Απριλίου 2006	Κανονισμός της Κυβέρνησης για τις διαδικασίες και τα κριτήρια αξιολόγησης των ξένων τίτλων σπουδών και περιόδων σπουδών που πραγματοποιήθηκαν στο εξωτερικό	Välisriigi haridust tõendavate dokumentide hindamise ja akadeemilise tunnustamise ning välisriigi haridussüsteemis antud kvalifikatsiooni nimetuse kasutamise tingimused ja kord. Vabariigi Valitsuse määrus.

ΕΛΛΑΔΑ

Από το Μάρτιο του 2004, το εκπαιδευτικό σύστημα είναι σε μεταβατικό στάδιο. Το Υπουργείο Παιδείας έχει ξεκινήσει εθνικό διάλογο στο πλαίσιο του Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας (ΕΣΥΠ) και της Μόνιμης Επιτροπής Παιδείας και Πολιτισμού του Ελληνικού Κοινοβουλίου. Έχει απόλυτη προτεραιότητα ο εκσυγχρονισμός του ελληνικού συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με βάση τις εξελίξεις στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ/ΤΕΙ) και ενδιαφερόμενοι φορείς προωθούν την υλοποίηση της Διαδικασίας της Μπολόνιας με νομοθετικές μεταρρυθμίσεις.

Το Υπουργείο Παιδείας συντάσσει νέο νομοθετικό πλαίσιο για την διάρθρωση και λειτουργία των ΑΕΙ/ΤΕΙ. Ακόμη, η κυβέρνηση δεσμεύθηκε να τροποποιήσει το άρθρο 16 του Συντάγματος για να επιτραπεί η λειτουργία ιδιωτικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

Οι σπουδές είναι διαρθρωμένες σε **τρεις κύριους κύκλους** από τις αρχές της δεκαετίας του ’80. Ο πρώτος κύκλος σπουδών οδηγεί στην απόκτηση του πρώτου τίτλου (πτυχίο ή δίπλωμα) και στους δύο τομείς τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δηλαδή της πανεπιστημιακής και της τεχνολογικής (και οι δύο υπάγονται στο επίπεδο σπουδών ISCED 5A). Ο δεύτερος κύκλος σπουδών οδηγεί στην απόκτηση δεύτερου πτυχίου, το οποίο αποκαλείται δίπλωμα μεταπτυχιακής ειδίκευσης (ισοδύναμο με το δίπλωμα Master) και στον τρίτο τίτλο σπουδών (διδακτορικό). Τα προγράμματα του δεύτερου κύκλου παρέχονται μόνο από τα Πανεπιστήμια. Η διάρκεια των σπουδών για τα επαγγέλματα που υπόκεινται σε ρύθμιση (ιατρική και χειρουργική, γεωργία, τέχνες, οδοντιατρική, φαρμακευτική, κτηνιατρική και σπουδές μηχανικών) είναι πέντε έως έξι έτη.

Ωστόσο, η νομοθεσία παρέχει στα τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα (ΤΕΙ) τη δυνατότητα να δημιουργούν εταιρικές σχέσεις με τα Πανεπιστήμια για την υλοποίηση προγραμμάτων σπουδών Master. Δεδομένου ότι τα ΤΕΙ υπόκεινται σε διαδικασίες αξιολόγησης από την Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας (ΑΔΙΠ) θα μπορούν να οργανώνουν προγράμματα σπουδών Master από κοινού με τα Πανεπιστήμια.

Δεν υφίστανται στην Ελλάδα προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5B.

Το **διδακτορικό δίπλωμα** λαμβάνεται μετά από πρωτότυπη έρευνα τουλάχιστον τριών ετών, που περιλαμβάνει την προετοιμασία και σύνταξη διατριβής. Σε ορισμένα προγράμματα διδακτορικών σπουδών η παρακολούθηση θεωρητικών μαθημάτων είναι υποχρεωτική και προηγείται της ατομικής έρευνας. Η νομοθεσία επέτρεπε στο παρελθόν κατόχους ενός πρώτου τίτλου σπουδών (πτυχίου) να εγγράφονται σε διδακτορικές σπουδές, αλλά αυτό δεν ισχύει πλέον. Οι περισσότερες σχολές παρέχουν προγράμματα Master και οι φοιτητές οι οποίοι επιθυμούν να συνεχίσουν σε διδακτορικές σπουδές πρέπει να είναι κάτοχοι ενός δεύτερου διπλώματος (Master). Μόνο οι σχολές οι οποίες δεν παρέχουν προγράμματα σπουδών δεύτερου κύκλου (για πρακτικούς μόνο λόγους) δέχονται σε διδακτορικές σπουδές φοιτητές που δεν είναι κάτοχοι δεύτερου τίτλου σπουδών.

Οι φοιτητές διδακτορικού που πραγματοποιούν ερευνητικό έργο μπορούν να απασχολούνται από ένα πανεπιστημιακό ίδρυμα ως βοηθοί καθηγητών και ερευνητών της οικείας σχολής ή σε ερευνητικά προγράμματα. Οι φοιτητές διδακτορικού που δεν απασχολούνται από το οικείο ίδρυμα δεν επωφελούνται από ειδικό καθεστώς ή πλεονεκτήματα.

Ο νόμος του 2004 θέσπισε ένα νέο διεθνές σύστημα **κοινών διπλωμάτων Master.** Ο νόμος αυτός επιτρέπει στα εκπαιδευτικά ιδρύματα να συνεργάζονται και να καθορίζουν από κοινού τους τρόπους οργάνωσης και υλοποίησης προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών που οδηγούν στη χορήγηση κοινών διπλωμάτων. Το άρθρο 23 του νόμου 3404 του 2005 ορίζει νέους κανόνες για το καθεστώς συνεργασίας μεταξύ των Πανεπιστημίων στον τομέα των μεταπτυχιακών σπουδών.

Ο νόμος προβλέπει επίσης την εκπόνηση κοινών προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών στο πλαίσιο συνεργασίας ανάμεσα σε δύο ιδρύματα. Σε αυτή την περίπτωση, η σύνταξη

ΕΛΛΑΔΑ

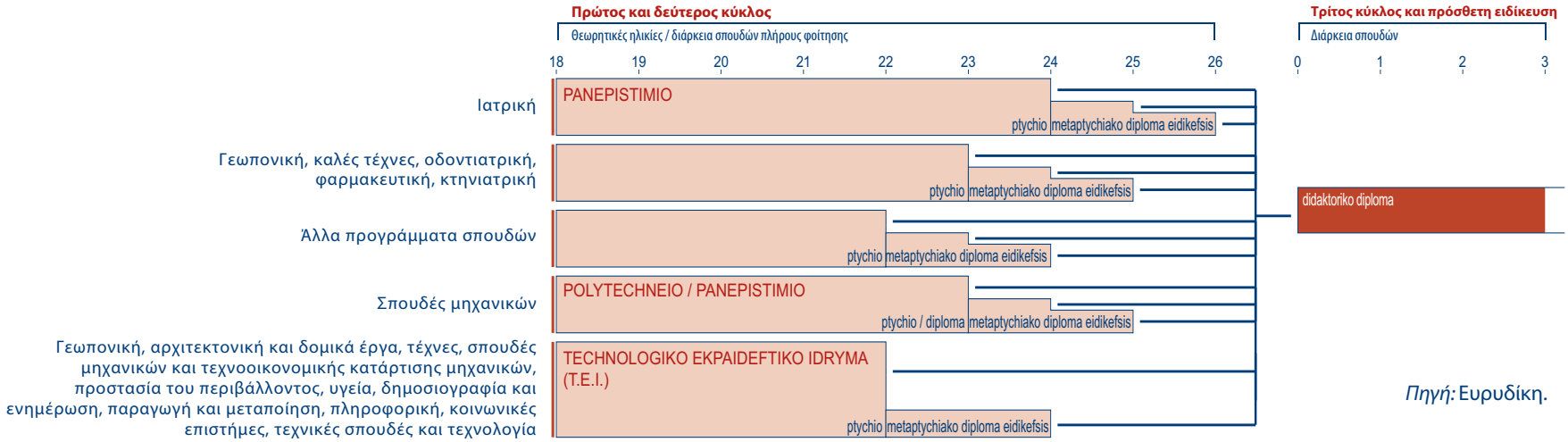

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

διατριβής πραγματοποιείται με την καθοδήγηση δύο εποπτών, ενός από κάθε ίδρυμα. Γι' αυτά τα κοινά προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών, τα Πανεπιστήμια έχουν υπογράψει ειδικό πρωτόκολλο συνεργασίας που ορίζει το περιεχόμενο, τις λεπτομέρειες υλοποίησης και το καθεστώς αυτών των προγραμμάτων. Έχουν τεθεί σε εφαρμογή τέσσερα κοινά προγράμματα σπουδών Master μεταξύ ελληνικών και γαλλικών πανεπιστημίων και εκπονούνται άλλα τρία προγράμματα. Προετοιμάζεται επίσης και ένα άλλο πρόγραμμα συνεργασίας μεταξύ ενός ελληνικού και ενός αγγλικού Πανεπιστημίου. Επίσης, οι διασκέψεις των ελλήνων και γερμανών πρυτάνεων εξετάζουν παρόμοια προγράμματα συνεργασίας με γερμανικά πανεπιστήμια.

Με υπουργική απόφαση έχει συσταθεί επιτροπή για να επεξεργαστεί το **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων**, στην οποία συμμετέχουν αντιπρόσωποι του Υπουργείου Παιδείας, των φοιτητών, της Διάσκεψης των Πρυτάνεων, των τεχνολογικών ιδρυμάτων, των κοινωνικών εταίρων, του Ελληνικού Οργανισμού Αναγνώρισης Ακαδημαϊκών Τίτλων Σπουδών (που είναι μέλος τους δικτύου ENIC/NARIC) και της ΑΔΙΠ. Η επιτροπή θα υποβάλει έκθεση μέχρι το Δεκέμβριο του 2006.

Εφαρμόζεται ένα εθνικό πιστωτικό σύστημα και στους δύο τομείς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από τις αρχές της δεκαετίας του '80. Πρόκειται στην πραγματικότητα για σύστημα συσσώρευσης ακαδημαϊκών μονάδων οι οποίες έχουν ευθεία αντιστοιχία με εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας, όσον αφορά τον πανεπιστημιακό τομέα (παραδείγματος χάρη τέσσερις ώρες διδασκαλίας εβδομαδιαίως αντιστοιχούν σε τέσσερις μονάδες). Όμως, το ECTS χρησιμοποιείται από τα ιδρύματα και των δύο τομέων ως σύστημα μεταφοράς μονάδων για τα ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας. Ο νέος νόμος του 2005 για τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση καθιστά υποχρεωτική τη χρησιμοποίηση του ECTS για τη μεταφορά και συσσώρευση μονάδων στα προγράμματα σπουδών των δύο κύκλων σε όλα τα ΙΤΕ. Σήμερα, το ECTS εφαρμόζεται πλήρως και παράλληλα με το εθνικό πιστωτικό σύστημα.

Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) έχει εισαχθεί στο εκπαιδευτικό σύστημα με τον νόμο του 2005. Σύμφωνα με υπουργική απόφαση του 2006, η έκδοση του ΠΔ είναι υποχρεωτική. Χορηγείται αυτομάτως και δωρεάν στα ελληνικά και στα αγγλικά. Τα Πανεπιστήμια χρησιμοποιούν το κοινό υπόδειγμα Ευρωπαϊκής Ένωσης /Συμβουλίου της Ευρώπης /Unesco.

Οι δημόσιες αρχές δεν έχουν θεσπίσει κανένα **κίνητρο** (οικονομικό, διοικητικό ή συμβουλευτικού χαρακτήρα) και κανενός είδους **μέτρα ελέγχου** για να ενθαρρύνουν την πλήρη εφαρμογή του συστήματος τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ.

Η ΑΔΙΠ συστάθηκε με το νόμο του 2005 για τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η λειτουργία του οργανισμού ασκείται σε δύο επίπεδα, της **εσωτερικής** και της **εξωτερικής αξιολόγησης** και των συστημάτων επανεξέτασης.

Αποστολή της ΑΔΙΠ είναι να συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσω διαδικασιών εξωτερικής αξιολόγησης. Οι αρμοδιότητες του οργανισμού έχουν καθοριστεί με νομοθετική ρύθμιση και αφορούν κυρίως την αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών και των ιδρυμάτων καθώς και τον έλεγχο των συστημάτων οργάνωσης. Η αυτονομία και η ανεξαρτησία του φορέα διασφάλισης της ποιότητας όσον αφορά τις διαδικασίες, τις μεθόδους και το προσωπικό διασφαλίζονται από το νόμο, έτσι ώστε να εξασφαλίζονται η αποτελεσματικότητα και η εγκυρότητα της διαδικασίας καθώς και το δίκαιο, η διαφάνεια και η αποδοχή των αποτελεσμάτων.

Το διοικητικό όργανο του οργανισμού αποτελείται από έναν επιστήμονα με διεθνώς αναγνωρισμένο κύρος και σημαντικό ερευνητικό έργο, καθηγητές πανεπιστημίων και τεχνολογικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δύο εκπροσώπους φοιτητών, ένα διακεκριμένο ερευνητή από μη ακαδημαϊκό ερευνητικό ίδρυμα και, τέλος, έναν αντιπρόσωπο των επαγγελματικών επιμελητηρίων. Ο οργανισμός υπόκειται σε αξιολόγηση από ομότιμους κριτές· διεθνείς εμπειρογνώμονες

συμμετέχουν στη διοίκηση και την εξωτερική του αξιολόγηση. Ακόμη, ενθαρρύνεται έντονα η συμμετοχή τουλάχιστον ενός αλλοδαπού ειδικού εμπειρογνώμονα (π.χ. πανεπιστημιακού καθηγητή υψηλού κύρους) ως μέλους ή παρατηρητή σε κάθε ομάδα εξωτερικής αξιολόγησης των ΑΕΙ/ΤΕΙ.

Ο οργανισμός συνεργάζεται στενά με τους φορείς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες της κοινωνίας, ιδίως των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, περιλαμβανομένων των φοιτητών και εκπροσώπων της αγοράς εργασίας, κατά τη χάραξη της στρατηγικής του.

Ένα από τα βασικά καθήκοντα του οργανισμού είναι να επεξεργάζεται ένα σύνολο προτύπων, διαδικασιών και κατευθυντήριων γραμμών για τη διασφάλιση της ποιότητας. Στο πλαίσιο αυτής της αρμοδιότητας, τα πρότυπα αξιολόγησης που καθορίζει η ΑΔΙΠ είναι πλήρως εναρμονισμένα με τα κριτήρια και τις μεθόδους της Ευρωπαϊκής Ένωσης Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**).

Πάγιο στοιχείο της διαδικασίας αξιολόγησης είναι οι επιτόπου επισκέψεις, οι συνεδριάσεις, οι συνεντεύξεις και η εξέταση εγγράφων.

Τα αποτελέσματα της εξωτερικής αξιολόγησης παρουσιάζονται συνοπτικά στην έκθεση αξιολόγησης των ανεξάρτητων εμπειρογνωμόνων. Η Επιτροπή εξωτερικής αξιολόγησης συντάσσει το σχέδιο έκθεσης εξωτερικής αξιολόγησης και το αποστέλλει στην υπό αξιολόγηση ακαδημαϊκή μονάδα, η ο ποία υποβάλλει τις παρατηρήσεις της εντός προθεσμίας 15 ημερών. Η τελική έκθεση εξωτερικής αξιολόγησης διαβιβάζεται στην μονάδα διασφάλισης της ποιότητας του εκπαιδευτικού ιδρύματος, η οποία στη συνέχεια την κοινοποιεί στην αξιολογούμενη ακαδημαϊκή μονάδα. Η δημοσίευση της τελικής έκθεσης εξωτερικής αξιολόγησης είναι υποχρεωτική και υπεύθυνη γι' αυτό είναι η ΑΔΙΠ. Τα αποτελέσματά της κοινοποιούνται επίσης στον Πρόεδρο του Ελληνικού Κοινοβουλίου και στον Υπουργό Παιδείας.

Τα ΑΕΙ/ΤΕΙ ενθαρρύνονται να δημιουργούν τους δικούς τους μηχανισμούς εσωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας, έτσι ώστε να υπάρχει ασφαλές υπόβαθρο για την εξωτερική αξιολόγηση. Στόχος είναι να υπάρχει ένας αποτελεσματικός συνδυασμός αυτονομίας και λογοδοσίας των ιδρυμάτων εντός του εθνικού πλαισίου διασφάλισης της ποιότητας. Κάθε ίδρυμα έχει δικαίωμα να λαμβάνει ανεξάρτητα τις αποφάσεις του και είναι υπεύθυνο να σχεδιάζει το δικό του σύστημα διασφάλισης της ποιότητας για να αξιολογεί τις παιδαγωγικές, διοικητικές και ερευνητικές του λειτουργίες, στο πλαίσιο της τήρησης των γενικών διατάξεων της νομοθεσίας. Ακόμη, εκτιμάται ότι η συμμετοχή και η συμβολή των εκπαιδευτικών, του διοικητικού προσωπικού και των φοιτητών θα είναι καθοριστική για την επιτυχία αυτής της διαδικασίας.

Η ΑΔΙΠ προτίθεται να υποβάλει αίτηση πλήρους μέλους στην ENQA, αλλά δεν έχει ακόμη αποφασιστεί πότε. Μέχρι να εγκριθεί η αίτησή της, συμμετέχει με την ιδιότητα του παρατηρητή. Ο πρόεδρος της ΑΔΙΠ συμμετέχει στις δραστηριότητες της ENQA.

Ο εθνικός οργανισμός δεν είναι μέλος άλλου διεθνούς δικτύου διασφάλισης της ποιότητας.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα αγγλικά	Τίτλος στα ελληνικά
1992	Law (2083/92) on modernizing Higher Education	Νόμος 2083/92 : Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης
1982 (τροποποιήσεις 1992)	Law 1268/82 regarding the structure and function of universities, Article 15 parag.5 amended by Law 2083/92, on the evaluation of the teaching competency of academics	Νόμος 1268/1982 :Για τη δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων - Αξιολόγηση διδακτικής ικανότητας
22 Ιουλίου 2004	Law 3255/22.7.04 on new scheme for Joint Master's Degrees	Νόμος 3255/22.7.2004 : Ρυθμίσεις θεμάτων όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων (Διεθνείς – Διακρατικές συνεργασίες για μεταπτυχιακές σπουδές)
6 Ιουλίου 2005	Law 3369/05: Lifelong Learning and other stipulations	Νόμος 3369/2005 : Συστηματοποίηση της δια βίου μάθησης και άλλες διατάξεις
2 Αυγούστου 2005	Law 3374/05: Quality assurance in higher education. ECTS and Diploma Supplement	Νόμος 3374/2005:Διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση. Σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων- Παράρτημα διπλώματος
17 Οκτωβρίου 2005	Law 3404/05: Regulation of various issues in university and the technological sector and other stipulations	Νόμος 3404/2005 :Ρύθμιση θεμάτων του Πανεπιστημιακού και Τεχνολογικού Τομέα της Ανώτατης Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις
18 Ιουλίου 2006	Ministerial Decision F5/72535/B3 on issuing the Diploma Supplement on a compulsory basis	Υπουργική Απόφαση Φ5/72535/Β3 – Το Παράρτημα Διπλώματος εκδίδεται υποχρεωτικά

ΙΣΠΑΝΙΑ

Οι βασικές διατάξεις που συνδέονται με τη Διαδικασία της Μπολόνιας περιλαμβάνονται στον Οργανικό Νόμο για τα Πανεπιστήμια (*Ley Orgánica de Universidades*, LOU). Η κυβέρνηση πρότεινε πρόσφατα ορισμένες τροποποιήσεις αυτού του νόμου, οι οποίες αποτελούν αντικείμενο διαλόγου, και προγραμματίζεται η ψήφιση νέου νόμου από το κοινοβούλιο το 2007. Η μη πανεπιστημιακή τριτοβάθμια εκπαίδευση ρυθμίζεται από τον Οργανικό Νόμο για την Εκπαίδευση ((*Ley Orgánica de Educación*, LOE), που ψηφίστηκε το 2006. Τα πιο πρόσφατα επίσημα κείμενα, σύμφωνα με τη Διαδικασία της Μπολόνιας, είναι τα Βασιλικά Διατάγματα που διέπουν τη δημιουργία του ECTS (2003), το Παράρτημα Διπλώματος (2004) και τη διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές που εκδόθηκαν για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Βασιλικά Διατάγματα που εκδόθηκαν τον Ιανουάριο του 2005). Το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών έχει προτείνει επίσης τροποποιήσεις αυτών των διαταγμάτων που συζητούνται και αναμένεται να εγκριθούν μέχρι το τέλος του 2007.

Η **διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους** (*Diplomado/Licenciado/Doctor*) υφίσταται από το 1983, όταν εκδόθηκε ο νόμος για τη μεταρρύθμιση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Αυτή η διάρθρωση, ωστόσο, είναι πολύ διαφορετική από το μοντέλο των τριών κύκλων σπουδών του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Το νέο **σύστημα των τριών κύκλων** (που ορίζεται με τα διατάγματα του 2005) βασίζεται σε ένα πρώτο κύκλο βασικής, γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης διάρκειας τεσσάρων ετών (ισοδύναμο 240 ακαδημαϊκών μονάδων ECTS) που οδηγεί στην απόκτηση του διπλώματος *graduado*, το οποίο θα εκδοθεί για πρώτη φορά το 2008/09. Αυτό το επίπεδο σπουδών αντιστοιχεί στο επίπεδο ISCED 5A. Το 2006/07 τέθηκαν σε εφαρμογή τα νέα προγράμματα σπουδών επιπέδου Master και διδακτορικού. Σήμερα, οι σπουδές Master θεωρούνται σπουδές τρίτου κύκλου. Θα αποτελέσουν τον δεύτερο κύκλο σπουδών μόλις τεθούν σε εφαρμογή τα νέα προγράμματα *graduado*.

Προς το παρόν, οι κάτοχοι πτυχίου *Licenciado* μπορούν να εισαχθούν στα νέα προγράμματα Master και διδακτορικών σπουδών.

Η πλήρης εφαρμογή αυτού του νέου συστήματος εκτιμάται ότι θα πραγματοποιηθεί μέχρι το 2012.

Το Πανεπιστημιακό Συντονιστικό Συμβούλιο, στο οποίο συμμετέχουν οι πρυτάνεις όλων των πανεπιστημίων και υψηλόβαθμα στελέχη υπεύθυνα για την τριτοβάθμια εκπαίδευση των κυβερνήσεων των αυτόνομων κοινοτήτων, σε συνεργασία με άλλους συμβούλους που θα οριστούν από την κεντρική κυβέρνηση και το κοινοβούλιο, θα μελετήσουν μαζί με το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών πρόταση καταλόγου όλων των νέων προγραμμάτων προπτυχιακών σπουδών οι οποίες παρέχουν πρόσβαση σε επαγγέλματα που υπόκεινται σε ρύθμιση. Άλλα προγράμματα σπουδών (αυτά που δεν συνδέονται με επαγγέλματα που υπόκεινται σε ρύθμιση) θα προτείνονται απευθείας από τα πανεπιστήμια, σε συμφωνία με τις κυβερνήσεις των αυτόνομων κοινοτήτων. Το Υπουργείο θα λάβει οριστική απόφαση και θα εγκρίνει ειδικές κατευθυντήριες γραμμές για κάθε τίτλο σπουδών που περιλαμβάνεται στον κατάλογο (μόνο για τα επαγγέλματα τα οποία υπόκεινται σε ρύθμιση).

Θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν σπουδές «μακράς διάρκειας» στις οποίες δεν θα εφαρμοστεί αυτή η νέα διάρθρωση. Αυτές είναι οι σπουδές ιατρικής, αρχιτεκτονικής, οδοντιατρικής, κτηνιατρικής και φαρμακευτικής.

Ο δεύτερος κύκλος σπουδών (που αντιστοιχεί σε 60 έως 120 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS) αφορά κατάρτιση σε βάθος για την απόκτηση ακαδημαϊκών ή επαγγελματικών προσόντων στις δραστηριότητες και τις μεθόδους της έρευνας. Με την επιτυχή ολοκλήρωση του προγράμματος, οι φοιτητές θα λαμβάνουν το δίπλωμα Master. Η ολοκλήρωση του τρίτου κύκλου πανεπιστημιακών σπουδών οδηγεί στην απόκτηση διδακτορικού διπλώματος, που είναι το ανώτερο όλων των ακαδημαϊκών τίτλων και παρέχει στον κάτοχο τη δυνατότητα να ακολουθήσει καθηγητική ή ερευνητική σταδιοδρομία.

Σήμερα, οι φοιτητές σπουδών ISCED 5B επαγγελματικής κατεύθυνσης έχουν ορισμένες δυνατότητες να συνεχίσουν σε προγράμματα

σπουδών ISCED 5A, εάν παρακολουθήσουν βοηθητικά μαθήματα και αναγνωριστούν οι ακαδημαϊκές τους μονάδες. Το Υπουργείο έχει προτείνει να διευρυνθούν αυτές οι δυνατότητες, διευκολύνοντας και αυξάνοντας τη δυνατότητα μετακίνησης μεταξύ προγραμμάτων στα πλαίσια της νέας διάρθρωσης σπουδών.

Τα προγράμματα και του δεύτερου και του τρίτου κύκλου σπουδών θα εκπονούνται και θα οργανώνονται από κάθε πανεπιστήμιο. Οι αρχικές προτάσεις θα υποβάλλονται από την αρμόδιο τμήμα σπουδών και η τελική έγκριση θα παρέχεται από επιτροπή που έχει συσταθεί σε κάθε πανεπιστήμιο. Υπάρχει ρητή νομοθετική διάταξη ότι το ίδιο πανεπιστήμιο δεν μπορεί να παρέχει περισσότερα του ενός προγράμματα με τους ίδιους στόχους και το ίδιο περιεχόμενο.

Οι **διδακτορικές σπουδές** ρυθμίζονται από τα βασιλικά διατάγματα του 1998 και του 2005. Η διάρκεια αυτών των σπουδών τροποποιήθηκε με βάση τις μεταρρυθμίσεις της Διαδικασίας της Μπολόνιας.

Σύμφωνα με το νέο σύστημα, για να υποβάλει αίτηση εισαγωγής σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών, ένας φοιτητές πρέπει να είναι κάτοχος διπλώματος Master ή τουλάχιστον 60 ακαδημαϊκών μονάδων (που αντιστοιχούν σε ένα μάθημα) μεταπτυχιακού προγράμματος, με την προϋπόθεση ότι ο φοιτητής έχει συγκεντρώσει συνολικά 300 ακαδημαϊκές μονάδες. Οι κάτοχοι των παλαιών πτυχίων *Licenciados* θα έχουν επίσης πρόσβαση σε διδακτορικές σπουδές, οι οποίες συνίστανται σε θεωρητική κατάρτιση δύο ετών και σε έρευνα δύο ετών. Η θεωρητική κατάρτιση στην έρευνα προηγείται της ατομικής έρευνας. Τα κριτήρια εισαγωγής και οι διαδικασίες θα καθορίζονται από το κάθε πανεπιστήμιο. Μετά την αποδοχή τους, οι φοιτητές διδακτορικού μπορούν να εγγράφονται στο πανεπιστήμιο. Η εγγραφή τους παρέχει το δικαίωμα επιστημονικής εποπτείας των εργασιών τους, της χρησιμοποίησης των απαραίτητων πόρων για να πραγματοποιήσουν την εργασία τους και της πλήρους συμμετοχής στις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού ιδρύματος με την ιδιότητα του φοιτητή ενός επίσημου μεταπτυχιακού προγράμματος. Οι φοιτητές πανεπιστημίου καλύπτονται από όλες τις νομικές διατάξεις για την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και οι υπότροφοι διδακτορικών σπουδών από τις διατάξεις για την κοινωνική ασφάλιση.

Οι φοιτητές διδακτορικών σπουδών μπορούν να λαμβάνουν διετείς υποτροφίες (που περιλαμβάνουν και κάλυψη κοινωνικής ασφάλισης) και να συνάπτουν διετείς συμβάσεις απασχόλησης. Και οι δύο αυτές δυνατότητες απαλλάσσονται από φορολογία.

Η εφαρμογή των νέων προγραμμάτων σπουδών πρέπει να ελεγχθεί από τις Αυτόνομες Κοινότητες και το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών. Μετά τον έλεγχο αυτό, θα διενεργηθεί υποχρεωτική αξιολόγηση και διαπίστευση κάθε προγράμματος σπουδών.

Μόλις τα πανεπιστήμια θεσπίσουν το νέο σύστημα προπτυχιακών προγραμμάτων, θα μπορούν να προτείνουν εθνικά και διεθνή **κοινά μεταπτυχιακά προγράμματα** βάσει συμφωνιών συνεργασίας. Οι συμφωνίες αυτές θα προσδιορίζουν τους αρμόδιους φορείς για την τήρηση μητρώων ακαδημαϊκών επιδόσεων των φοιτητών και για την καταχώρηση και έκδοση του επίσημου κοινού διπλώματος ή εάν θα εκδίδονται χωριστά διπλώματα. Το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών θα ρυθμίσει κάθε απαραίτητη λεπτομέρεια για να διευκολύνει την ανάπτυξη αυτών των προγραμμάτων.

Δεν έχει ακόμη εγκριθεί **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων.** Εντούτοις, έχουν αρχίσει οι σχετικές εργασίες και μια πρώτη πρόταση θα υποβληθεί το 2007.

Με το διάταγμα του 2003 για την εφαρμογή του **ECTS** και του εθνικού συστήματος βαθμολόγησης για τους επίσημους τίτλους πανεπιστημιακών σπουδών, οι ακαδημαϊκές μονάδες του ECTS πρέπει να εφαρμόζονται σύμφωνα με τις κυβερνητικές κατευθυντήριες γραμμές που έχουν καθοριστεί για τους επίσημους πανεπιστημιακούς τίτλους καθώς και με τα συναφή προγράμματα σπουδών. Τα προγράμματα σπουδών που οδηγούν στην απόκτηση αναγνωρισμένων τίτλων σπουδών εξακολουθούν να περιγράφονται με τη χρησιμοποίηση των ακαδημαϊκών μονάδων του ισπανικού συστήματος. Η Ισπανία προσαρμόζει σήμερα το σύστημά της, έτσι ώστε το ECTS να

ΙΣΠΑΝΙΑ

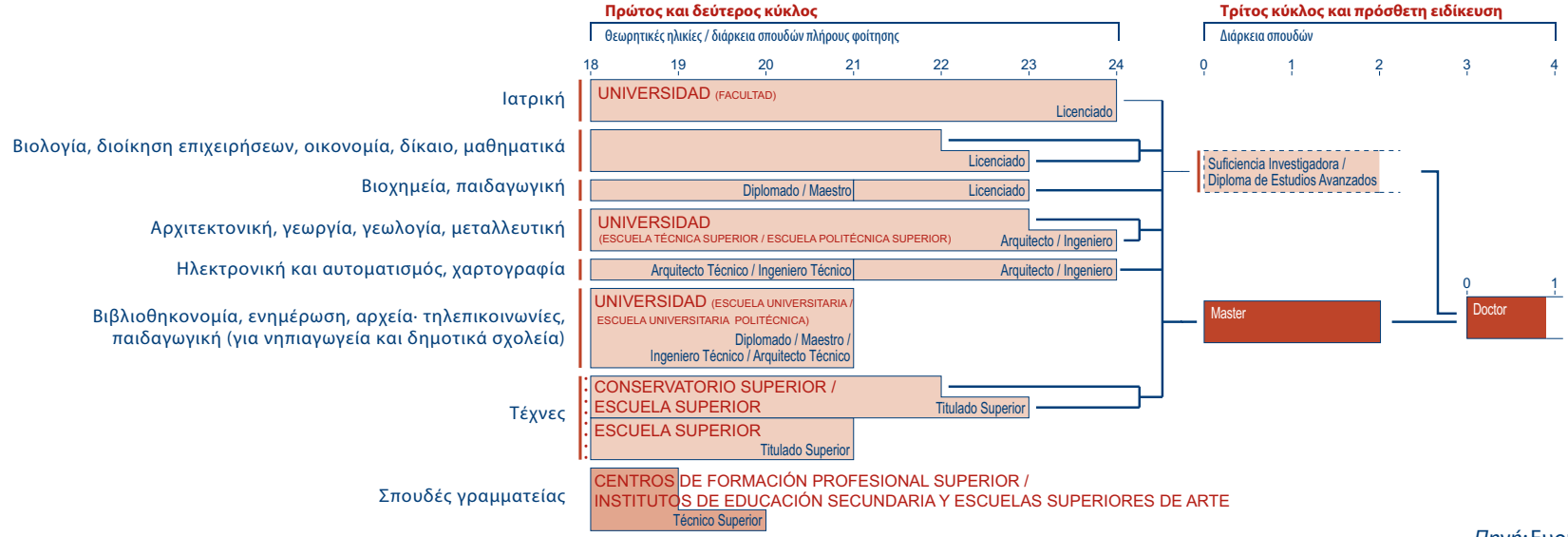

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Υπάρχουν επίσης προγράμματα σπουδών με την ονομασία «σπουδές δεύτερου κύκλου» που οδηγούν στην απόκτηση των τίτλων σπουδών *Licenciado* ή *Ingeniero*. Η πρόσβαση σε αυτά τα προγράμματα είναι δυνατή για τους ακόλουθους φοιτητές: για όσους ολοκληρώνουν το πρώτο στάδιο σπουδών μακράς διαρκείας (αυτό το πρώτο στάδιο μπορεί να μην είναι τελικό στάδιο απόκτησης τίτλου)· όσους είναι ήδη κάτοχοι *Diplomado*, *Maestro*, *Ingeniero Técnico* ή *Arquitecto Técnico*· αυτούς που ολοκληρώνουν κύκλο σπουδών μακράς διάρκειας και είναι κάτοχοι τίτλου *Licenciado*, *Ingeniero* ή *Arquitecto*.

Σε ορισμένους τομείς σπουδών (βιοχημεία, παιδαγωγική, αυτοματισμός, ηλεκτρονική) η πρόσβαση στο *Licenciado* δεν είναι άμεση, αλλά υπό την προϋπόθεση ότι οι φοιτητές είναι κάτοχοι ενός πτυχίου *Diplomado* ή *Maestro* degree.

Η προηγμένη επαγγελματική εκπαίδευση (π.χ. γραμματειακές σπουδές) αποτελείται από *ciclos formativos* (κύκλοι κατάρτισης) που χωρίζονται σε ενότητες σπουδών κυμαινόμενης διάρκειας για διάφορους επαγγελματικούς τομείς.

εφαρμοσθεί πλήρως σε όλα τα μαθήματα και σε όλα τα προγράμματα σπουδών. Θα έχει τεθεί σε πλήρη εφαρμογή όταν θεσπιστεί το νέο σύστημα προγραμμάτων προπτυχιακών σπουδών.

Από το 2006/07, το ECTS χρησιμοποιείται και στα προγράμματα Master των πανεπιστημίων. Σήμερα, υλοποιούνται στα πανεπιστήμια διάφορα πρότυπα σχέδια με τα πανεπιστημιακά προγράμματα.

Το παλαιό πιστωτικό σύστημα (1 ακαδημαϊκή μονάδα = 10 ώρες διδασκαλίας) δεν είναι συμβατό με το ECTS.

Το Βασιλικό Διάταγμα του 2003 που καθορίζει την διαδικασία έκδοσης του **Παραρτήματος Διπλώματος** (ΠΔ) *(Suplemento Europeo al Título)* καλύπτει όλους τους επίσημα αναγνωρισμένους σε εθνικό επίπεδο τίτλους πανεπιστημιακών σπουδών. Το ΠΔ εκδίδεται μετά από αίτηση και με χρέωση, σύμφωνα με διατάξεις που εκδίδουν οι Αυτόνομες Κοινότητες, στα ισπανικά και σε άλλη μία επίσημη γλώσσα της ΕΕ η οποία καθορίζεται από το οικείο πανεπιστήμιο. Τα πανεπιστήμια Αυτόνομων Κοινοτήτων οι οποίες έχουν δική τους κοινή επίσημη γλώσσα μπορούν να εκδίδουν το ΠΔ και στη γλώσσα τους.

Τα τελευταία χρόνια, το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών σχεδίασε και χρηματοδοτεί προγράμματα κινήτρων και πρότυπα σχέδια για την προσαρμογή των πανεπιστημίων στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης: 6,6 εκατ. € το 2005 και 13,2 εκατ. € το 2006. Ακόμη, οι Αυτόνομες Κοινότητες έχουν χρηματοδοτήσει και άλλα προγράμματα με τον ίδιο στόχο.

Δεν προβλέπεται κανένα μέτρο ελέγχου / παρακολούθησης σχετικά με την εφαρμογή του ECTS και του ΠΔ.

Σύμφωνα με τον Οργανικό Νόμο για τα Πανεπιστήμια του 2001, ένας από τους στόχους προτεραιότητας της πολιτικής για τις πανεπιστημιακές σπουδές είναι η **προώθηση και διασφάλιση της ποιότητας** σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (ισπανικά πανεπιστήμια του εξωτερικού). Σύμφωνα με το νόμο αυτό, το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών ίδρυσε τον Εθνικό Οργανισμό για τη Διασφάλιση της Ποιότητας και τη Διαπίστευση (*Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación*, ANECA) το 2002.

Βασικός στόχος του ANECA είναι να συμβάλει, με εκθέσεις αξιολόγησης και άλλες εκθέσεις που έχουν ως αποτέλεσμα την πιστοποίηση και διαπίστευση, στη μέτρηση των αποτελεσμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως δημόσιας υπηρεσίας. Ο οργανισμός προσπαθεί επίσης να ενισχύσει τη διαφάνεια και την αντιστοιχία των σπουδών, για να προωθήσει και να διασφαλίσει την ποιότητα στα πανεπιστήμια και, κατά συνέπεια, την ένταξή τους στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Προσπαθεί επίσης να επεξεργαστεί κριτήρια λογοδοσίας.

Οι δραστηριότητες του ANECA πραγματοποιούνται μέσα από τέσσερα βασικά προγράμματα.

Το πρόγραμμα διαπίστευσης είναι η κύρια δραστηριότητά του. Ο οργανισμός ελέγχει τη συμμόρφωση με συγκεκριμένα κριτήρια και καθιερωμένα πρότυπα, ενώ τα ταυτόχρονα εξασφαλίζει ότι τα αποτελέσματα της κατάρτισης είναι ικανοποιητικά και ότι τα προσόντα που αποκτούν οι φοιτητές ικανοποιούν τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας και της κοινωνίας συνολικά. Το πρόγραμμα διακρίνεται σε τρία στάδια: της εσωτερικής αξιολόγησης, της τελικής αξιολόγησης και μιας τελικής έκθεσης. Για την επικύρωση αυτής της διαδικασίας, ο ANECA έχει συστήσει Εθνική Επιτροπή Διαπίστευσης *(Comité Nacional de Acreditación)* τα μέλη της οποίας είναι εγνωσμένου κύρους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο στους τομείς της διδασκαλίας και ακαδημαϊκής έρευνας καθώς και σε άλλα επιστημονικά επαγγέλματα και στον κόσμο των επιχειρήσεων.

Το πρόγραμμα αξιολόγησης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αξιολογεί τις πανεπιστημιακές σπουδές που οδηγούν στην απόκτηση επίσημα αναγνωρισμένων τίτλων σπουδών, για να είναι δυνατή η παρακολούθηση της εφαρμογής των σχεδίων βελτίωσης. Τα κριτήρια και οι δείκτες που χρησιμοποιούνται σε αυτή τη διαδικασία, η οποία επίσης αποτελείται από τρία στάδια, είναι τα ίδια με αυτά της διαδικασίας διαπίστευσης.

Το πρόγραμμα πιστοποίησης είναι μια διαδικασία εξωτερικής αξιολόγησης με στόχο να ελέγχεται η συμμόρφωση με ένα σύνολο προκαθορισμένων τεχνικών προδιαγραφών. Βασικός στόχος του

προγράμματος είναι ο έλεγχος της ποιότητας και η εισαγωγή μιας μεθοδολογίας που θα εξασφαλίσουν τη διαρκή βελτίωση των πανεπιστημιακών προγραμμάτων σπουδών και υπηρεσιών.

Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Σύγκλισης αποσκοπεί στην προώθηση ενεργειών που διευκολύνουν την ένταξη της ισπανικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Ο ANECA ενθαρρύνει την ανάπτυξη θεσμικών σχέσεων με διεθνείς δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς και είναι εξέχον μέλος δύο από τις σημαντικότερες ενώσεις που ασχολούνται με ζητήματα διαπίστευσης και αξιολόγησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: του RIACES, Δικτύου Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση Ιβηρικής-Αμερικής, και του ALCUE, Κοινού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της ΕΕ, της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής.

Ο ANECA είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**) και, από τον Ιανουάριο του 2003, συμμετέχει στην διοικούσα επιτροπή του. Το 2003, ο οργανισμός έγινε επίσης μέλος του Διεθνούς Δικτύου Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE) και της Ευρωπαϊκής Κοινοπραξίας Διαπίστευσης (ECA).

Στο σχέδιο δράσης του για το 2007, ο ANECA έχει περιλάβει τη συμμετοχή φοιτητών στα προγράμματα και τις διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας, π.χ. μέσω της συμμετοχής τους στο συμβουλευτικό συμβούλιο του οργανισμού.

Ο οργανισμός δημοσιεύει όλα τα έγγραφά του, τα συμπεράσματα, αναλυτικά στοιχεία σχετικά με τη σύνθεση των επιτροπών του και τα στοιχεία των προγραμμάτων του στο δικτυακό τόπο του, στο περιοδικό *AneQualitas* και σε άλλα μέσα, έτσι ώστε οι δημόσιες αρχές και τα πανεπιστήμια να έχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για να λαμβάνουν τις κατάλληλες αποφάσεις που υπάγονται στην αρμοδιότητά τους.

Εκτός από τον ANECA υπάρχουν και περιφερειακοί οργανισμοί διασφάλισης της ποιότητας σε ορισμένες Αυτόνομες Κοινότητες. Ο ANECA και ο *Agència per la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya* (Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας της Καταλονίας) θα υποβληθούν σε αξιολόγηση από ισότιμους κριτές της ENQA το 2007.

Η εσωτερική αξιολόγηση πραγματοποιείται σύμφωνα με τα σχέδια αξιολόγησης του κάθε πανεπιστημίου και με το σχέδιο II για την ποιότητα των πανεπιστημίων (*Calidad de las Universidades*), τους στόχους του οποίου ο ANECA προσπαθεί να επεξεργαστεί και να προωθήσει.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
30 Απριλίου 1998	Βασιλικό Διάταγμα αριθ. 778 σχετικά με τον τρίτο κύκλο πανεπιστημιακών σπουδών, την απονομή και έκδοση διδακτορικού τίτλου και τις άλλες μεταπτυχιακές σπουδές	Real Decreto 778/1998 por el que se regula el tercer ciclo de estudios universitarios, la obtención y expedición del título de doctor y otros estudios de posgrado
Δεκέμβριος 2001	Οργανισμός Νόμος αριθ. 6 για τα Πανεπιστήμια	Ley Orgánica 6/2001 de Universidades
Ιούνιος 2002	Οργανικός Νόμος αριθ. 5 για τους τίτλους σπουδών και την επαγγελματική κατάρτιση	Ley Orgánica 5/2002 de las Cualificaciones y de la Formación Profesional
1η Αυγούστου 2003 (τέθηκε σε ισχύ στις 12 Σεπτεμβρίου 2003)	Βασιλικό Διάταγμα αριθ. 1044 για τη θέσπιση διαδικασίας έκδοσης του παραρτήματος διπλώματος από τα Πανεπιστήμια	Real Decreto 1044/2003 por el que se establece el procedimiento para la expedición por las universidades del Suplemento Europeo al Título
5 Σεπτεμβρίου 2003 (τέθηκε σε ισχύ στις 19 Σεπτεμβρίου 2003)	Βασιλικό Διάταγμα αριθ. 1125 για τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ακαδημαϊκών Μονάδων και τίτλων σπουδών	Real Decreto 1125/2003 por el que se establece el sistema europeo de créditos y el sistema de cualificaciones
21 Ιανουαρίου 2005	Βασιλικό Διάταγμα αριθ. 55 σχετικά με τον καθορισμό της διάρθρωσης της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και τη ρύθμιση των επίσημων πανεπιστημιακών προγραμμάτων σπουδών	Real Decreto 55/2005 por el que se establece la estructura de las enseñanzas universitarias y se regulan los estudios universitarios oficiales de Grado
21 Ιανουαρίου 2005	Βασιλικό Διάταγμα αριθ. 56 σχετικά με τη ρύθμιση των επίσημων πανεπιστημιακών προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών	Real Decreto 56/2005 por el que se regulan los estudios universitarios oficiales de Posgrado
	Συμφωνίες που επιτρέπουν την εφαρμογή επίσημων προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών για την απόκτηση των διπλωμάτων Master και διδακτορικού για το ακαδημαϊκό έτος 2006/07 στα ακόλουθα πανεπιστήμια:	Acuerdos por los que se autoriza, para el curso 2006/2007, la implantación de programas Oficiales de Posgrado, integrados por las enseñanzas universitarias conducentes a la obtención de los correspondientes títulos de Master y Doctor, en las Universidades de:
9 Φεβρουαρίου 2006	Αυτόνομων Κοινοτήτων Κανταβρίας και Καστίλης-Λεόν	Comunidades Autónomas de Cantabria y Castilla León

ΙΣΠΑΝΙΑ

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
14 Φεβρουαρίου 2006	Αυτόνομων Κοινοτήτων Μαδρίτης και των Πανεπιστημίων Deusto, Navarra, Pontificia de Comillas, UNED και Internacional Menéndez Pelayo	Comunidades Autónomas de Madrid y Universidades de Deusto, Navarra, Pontificia de Comillas, UNED and Internacional Menéndez Pelayo
15 Φεβρουαρίου 2006	Πανεπιστημίου Mondragón	Universidad de Mondragón
22 Φεβρουαρίου 2006	Πανεπιστημίου της Χώρας των Βάσκων	Universidad del País Vasco
3 Μαρτίου 2006	Πανεπιστημίου των Βαλεαρίδων Νήσων	Univearsidad de las Islas Baleares
21 Μαρτίου 2006	Πανεπιστημίου της Εστρεμαδούρα	Universidad de Extremadura
23 Μαρτίου 2006	Πανεπιστημίου της Αυτόνομης Κοινότητας της Γαλικίας	Comunidad Autónoma de Galicia
24 Μαρτίου 2006	Πανεπιστημίου Αυτόνομης Κοινότητας της Μουρσίας	Comunidad Autónoma de Murcia
29 Μαρτίου 2006	Δημόσιου Πανεπιστημίου της Ναβάρρας	Universidad Pública de Navarra
6 Απριλίου 2006	Πανεπιστημίου της Σαραγόσας και της Αυτόνομης Κοινότητας της Βαλένθιας	Universidad de Zaragoza y Comunidad Autónoma de Valencia
18 Απριλίου 2006	Πανεπιστημίου Αυτόνομης Κοινότητας της Καταλονίας	Comunidad Autónoma de Cataluña
19 Απριλίου 2006	Πανεπιστημίου του Οβιέδο	Universidad de Oviedo
21 Απριλίου 2006	Πανεπιστημίου της Καστίλλης – Λα Μάντσα	Universidad de Castila-La Mancha
25 Απριλίου 2006	Πανεπιστημίου Αυτόνομης Κοινότητας Ανδαλουσίας	Comunidad Autónoma de Andalucía
22 Ιουνίου 2006	Συμβούλιο Συντονισμού των Πανεπιστημίων	Consejo de Coordinación Universitaria

Δικτυακοί τόποι

Συμβούλιο Συντονισμού Πανεπιστημίων: http://www.mec.es/educa/ccuniv/

Εθνικός Οργανισμός για τη Διασφάλιση της Ποιότητας και τη Διαπίστευση: http://www.aneca.es/

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

Οι βασικές ρυθμίσεις που συνδέονται με τη Διαδικασία της Μπολόνιας περιγράφονται στο πενταετές αναπτυξιακό σχέδιο της κυβέρνησης για την ανάπτυξη και την έρευνα. Το τρέχον σχέδιο, που καλύπτει την περίοδο 2003-2008 εγκρίθηκε από την κυβέρνηση το Δεκέμβριο του 2003.

Τα πλέον πρόσφατα νομοθετικά και κανονιστικά κείμενα που διέπουν την τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι ο Νόμος και το Διάταγμα για τα Πολυτεχνεία του 2003 (και τα δύο αφορούν το επίπεδο σπουδών ISCED 5A) και ο Νόμος του 1997 και το Διάταγμα του 1998 για τα Πανεπιστήμια (και τα δύο για τα επίπεδα σπουδών ISCED 5A και 6).

Ένα νέο Κυβερνητικό Διάταγμα για τα Πανεπιστήμια που εκδόθηκε το 2004 μαζί με τις τροποποιήσεις του Νόμου του 1997 για τα Πανεπιστήμια τέθηκαν σε ισχύ την 1η Αυγούστου 2005. Η μεταρρύθμιση αυτή θέσπισε νέα διάρθρωση των σπουδών με ένα υποχρεωτικό κύκλο σπουδών του επιπέδου Bachelor. Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι στο εξής υποχρεωμένα από τη νομοθεσία να εφαρμόσουν την **διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους** (Bachelor, Master και διδακτορικών σπουδών). Αυτή η νέα διάρθρωση έχει τεθεί σε εφαρμογή για όλους τους τομείς σπουδών πλην της ιατρικής και της οδοντιατρικής. Σε αυτούς τους δύο τομείς, η μεταρρύθμιση επιφέρει ορισμένες αλλαγές στο περιεχόμενο των σπουδών, ενώ η διάρθρωση των σπουδών παραμένει, προς το παρόν, η ίδια όπως και στο παρελθόν (δύο κύκλοι σπουδών).

Οι φοιτητές που εισήχθησαν στο Πανεπιστήμιο πριν από το φθινόπωρο του 2005 μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σύμφωνα με την παλαιά διάρθρωση των σπουδών μέχρι το φθινόπωρο του 2008. Οι φοιτητές ιατρικής, οδοντιατρικής, κτηνιατρικής, σπουδών μηχανικών και αρχιτεκτονικής μπορούν να συνεχίσουν με το παλαιό σύστημα σπουδών μέχρι το φθινόπωρο του 2010.

Το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών θεσπίστηκε στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Εντούτοις, δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμη αναδιάρθρωση των **διδακτορικών σπουδών** στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας, αλλά οι σπουδές αυτές αναπτύχθηκαν με άλλο τρόπο από τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Στα προγράμματα τρίτου κύκλου σπουδών που οδηγούν στην απόκτηση προδιδακτορικού διπλώματος *(licentiate)* και διδακτορικού τίτλου μπορούν να εισαχθούν οι φοιτητές που κατέχουν δίπλωμα Master ή ισοδύναμο ξένο τίτλο σπουδών. Το δίπλωμα *licentiate* είναι προαιρετικό και δεν παρέχεται σε όλους τους τομείς σπουδών.

Αναγκαία προϋπόθεση για την εισαγωγή σε διδακτορικές σπουδές είναι να έχει ο φοιτητής βαθμό «καλώς» στο βασικό αντικείμενο σπουδών. Τα πανεπιστήμια και οι σχολές τους καθορίζουν τους τίτλους σπουδών που εκδίδουν και το περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών βάσει της εθνικής νομοθεσίας. Σύμφωνα με το νόμο, ο τίτλος διδακτορικών σπουδών απονέμεται σε φοιτητές που ολοκληρώνουν μεταπτυχιακές σπουδές και συντάσσουν διδακτορική διατριβή. Οι διδακτορικές σπουδές περιλαμβάνουν μαθήματα που αντιστοιχούν σε τέσσερα έτη πλήρους φοίτησης. Γενικά, η παρακολούθηση των μαθημάτων γίνεται ταυτόχρονα με την ατομική έρευνα.

Στον τρίτο κύκλο καλλιτεχνικών σπουδών, οι φοιτητές διδακτορικού μπορούν, αντί για τη σύνταξη διατριβής, να επιδείξουν δημοσίως τις γνώσεις και δεξιότητες που αποκτούν στο πανεπιστήμιο. Η κατάσταση όσον αφορά την παρακολούθηση θεωρητικών μαθημάτων διαφέρει από πανεπιστήμιο σε πανεπιστήμιο ή από σχολή σε σχολή και, ακόμη και στο εσωτερικό της ίδιας σχολής, υπάρχουν διαφορές ανάλογα με το πρόγραμμα ατομικών σπουδών.

Προγράμματα διδακτορικών σπουδών παρέχονται επίσης από μεταπτυχιακές σχολές *(tutkijakoulu)*, που δημιουργήθηκαν το 1995 και έχουν συσταθεί σε συνεργασία με διάφορα πανεπιστήμια και ερευνητικά ιδρύματα. Οι σχολές αυτές είναι συνδεδεμένες με ερευνητικά κέντρα αριστείας, με ερευνητικά έργα υψηλής ποιότητας ή με ένα μεγάλο δίκτυο ακαδημαϊκής συνεργασίας σε εθνική κλίμακα. Εκτός από τα Πανεπιστήμια σε αυτά τα προγράμματα συμμετέχουν και ερευνητικά ιδρύματα και επιχειρήσεις. Σημαντικό μέρος της εκπαίδευσης, που αποτελεί αντικείμενο κοινής οργάνωσης, είναι η παρακολούθηση εντατικών μαθημάτων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Οι σχολές διδακτορικών σπουδών

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

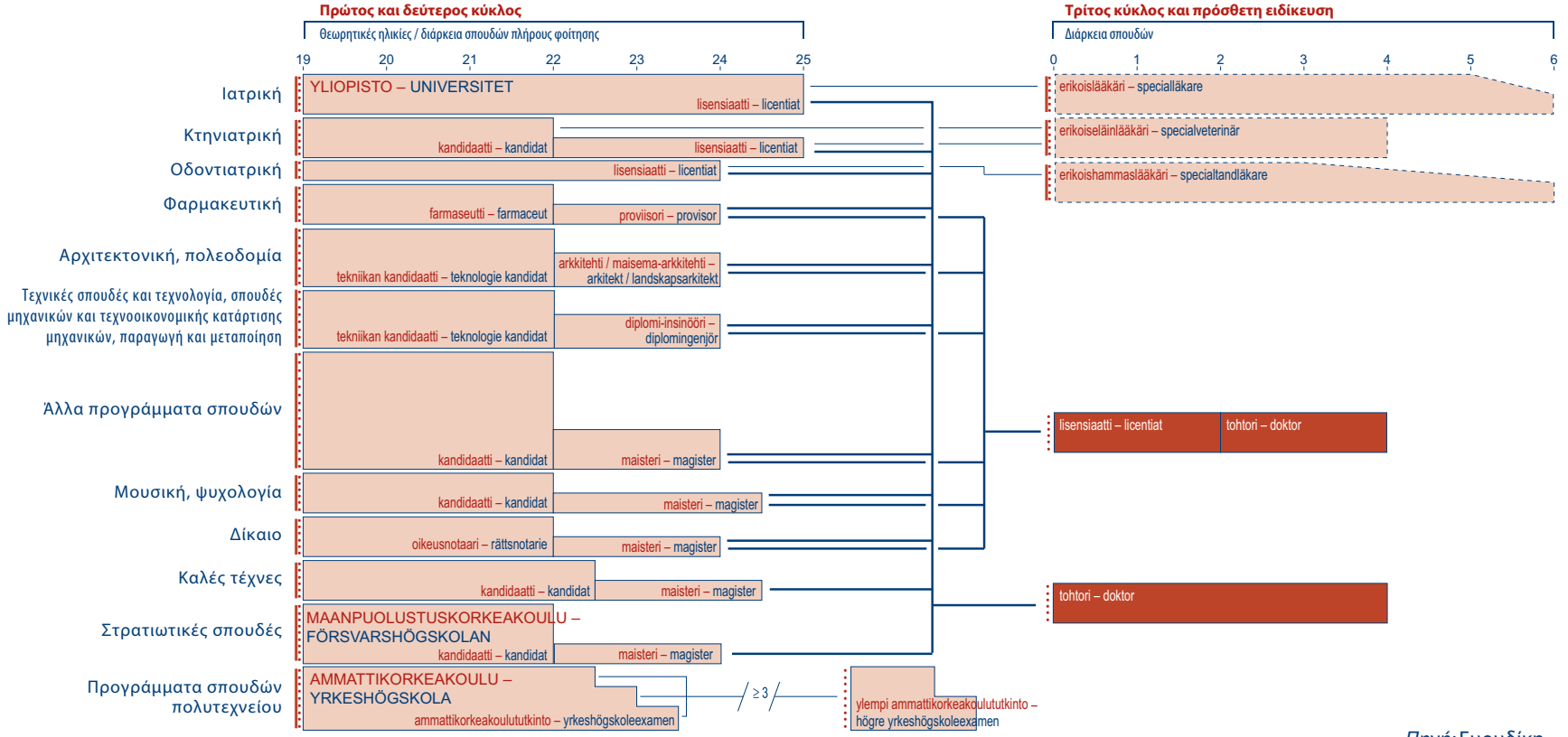

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος	/ n / Υποχρεωτική επαγγελματική πείρα+ διάρκειά της
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο	

Τα προγράμματα δεύτερου κύκλου σπουδών πολυτεχνείου ISCED 5A αντιστοιχούν σε 60-90 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS (περίπου ένα έως ενάμισι έτος σπουδών), αλλά τα προγράμματα συνήθως διαρκούν 2-3 έτη, διότι είναι οργανωμένα κατά τρόπο που να μπορούν να τα ολοκληρώσουν και εργαζόμενοι φοιτητές.

καλύπτουν όλους τους βασικούς τομείς έρευνας. Η φινλανδική Ακαδημία στηρίζει αυτές τις σχολές, οι οποίες ορίζονται από το Υπουργείο Παιδείας, χρηματοδοτώντας μαθήματα κατάρτισης στην έρευνα και αναλαμβάνοντας τα έξοδα μετακίνησης των φοιτητών διδακτορικών σπουδών στο εσωτερικό και το εξωτερικό.

Ο Νόμος για τα Πανεπιστήμια (1997), το Διάταγμα για τα Πανεπιστήμια (1998) και το Κυβερνητικό Διάταγμα για τους πανεπιστημιακούς τίτλους σπουδών (2005) ρυθμίζουν τα θέματα διδακτορικών σπουδών. Οι διδακτορικές σπουδές μπορεί να έχουν μορφή είτε πλήρους απασχόλησης, ή έρευνας που πραγματοποιείται παράλληλα με μια συνήθη απασχόληση. Οι φοιτητές διδακτορικού λαμβάνουν περιορισμένες μόνο φοιτητικές ενισχύσεις και δεν έχουν τα ίδια πλεονεκτήματα με τους άλλους φοιτητές. Οι σχολές διδακτορικών σπουδών παρέχουν συμβάσεις εργασίας. Στην πράξη, οι περισσότεροι φοιτητές τρίτου κύκλου σπουδών εισπράττουν οικονομική ενίσχυση είτε από το πανεπιστήμιό τους είτε από κάποια άλλη πηγή.

Ο τίτλος σπουδών πολυτεχνικών σχολών είναι πτυχίο Bachelor· στις αρχές του 2002, θεσπίστηκαν για μια δοκιμαστική περίοδο διπλώματα δεύτερου κύκλου σπουδών πολυτεχνείου. Τα τελευταία προγράμματα σπουδών απευθύνονται στους κατόχους ενός διπλώματος πρώτου κύκλου σπουδών πολυτεχνείου ή ισοδύναμου τίτλου και οι οποίοι έχουν αποκτήσει τουλάχιστον τριετή επαγγελματική πείρα. Τα προγράμματα επιπέδου Master των πολυτεχνικών σχολών τέθηκαν οριστικά σε εφαρμογή στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Αύγουστο του 2005 με το Διάταγμα του 2003 για τα Πολυτεχνεία και με τον τροποποιητικό νόμο του 2005. Τα διπλώματα επιπέδου Master που εκδίδονται από τις πολυτεχνικές σχολές παρέχουν τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα πρόσβασης στη δημόσια διοίκηση όπως και τα διπλώματα Master των άλλων Πανεπιστημίων.

Στη Φινλανδία, οι σπουδές του επιπέδου ISCED 5B (μεταδευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση) έχουν καταργηθεί από τη διάρθρωση της εκπαίδευσης.

Το 2004, στο πλαίσιο της δημιουργίας κοινών διπλωμάτων στο εσωτερικό του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, το Υπουργείο Παιδείας εξέδωσε σύσταση σχετικά με τα διεθνή **κοινά και διπλά διπλώματα.** Η σύσταση αυτή αφορά όλα τα διπλώματα και μπορεί να εφαρμοσθεί και σε σχέδια συνεργασίας ανάμεσα σε φινλανδικά ΑΕΙ. Σύμφωνα με αυτή τη σύσταση, για να διασφαλιστεί η νομική προστασία των φοιτητών, ένα κοινό δίπλωμα πρέπει να υπάγεται τουλάχιστον σε ένα επίσημο εθνικό σύστημα τίτλων σπουδών. Αυτό κρίθηκε απαραίτητο, διότι η διεθνής υπόσταση των κοινών διπλωμάτων εξακολουθεί να είναι κατά κάποιο τρόπο ασαφής.

Η Φινλανδία δεν έχει θεσπίσει ακόμη **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων**. Το 2004, μια ομάδα εργασίας υπέβαλε στο Υπουργείο Παιδείας πρόταση – πλαίσιο για τους τίτλους σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά το Υπουργείο αποφάσισε να περιμένει την επικείμενη πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων πριν λάβει οποιαδήποτε τελική απόφαση.

Από τον Αύγουστο του 2005, σύμφωνα με το κυβερνητικό διάταγμα του 2003 για τα πολυτεχνεία και το κυβερνητικό διάταγμα του 2004 για τα πανεπιστημιακά διπλώματα, το εθνικό πιστωτικό σύστημα αντικαταστάθηκε πλήρως από ένα σύστημα απολύτως συμβατό με το ECTS, που χρησιμοποιείται τόσο για τη μεταφορά όσο και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων. Η μεταρρύθμιση του πιστωτικού συστήματος αφορά και τα Πανεπιστήμια και τα Πολυτεχνεία. Με βάση το παλαιό σύστημα, μία ακαδημαϊκή μονάδα αντιστοιχούσε περίπου σε 40 ώρες εργασίας (περιλαμβανομένων των ωρών διαλέξεων και άλλων μορφών διδασκαλίας, ασκήσεων, σεμιναρίων και ατομικής μελέτης στο σπίτι ή το σπουδαστήριο). Με βάση το νέο σύστημα, εκτιμάται ότι ένα πλήρες ακαδημαϊκό έτος αντιστοιχεί κατά μέσο όρο σε 1600 ώρες φοιτητικής εργασίας, που ισοδυναμούν με 60 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS. Τα διδακτορικά προγράμματα δεν υπολογίζονται σε ακαδημαϊκές μονάδες ECTS στην εθνική νομοθεσία, αλλά πολλά πανεπιστήμια έχουν υιοθετήσει το ίδιο πιστωτικό σύστημα και για τα προγράμματά τους του τρίτου κύκλου.

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

Από τα μέσα της δεκαετίας του '90, τα Πανεπιστήμια και τα Πολυτεχνεία υποχρεούνται από το νόμο να εκδίδουν **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) στους φοιτητές που το ζητούν. Από τον Αύγουστο του 2005, όλα τα ιδρύματα έχουν νομική υποχρέωση να εκδίδουν αυτομάτως στην αγγλική ΠΔ για όλους τους φοιτητές που αποφοιτούν. Αυτό ορίζεται στο κυβερνητικό διάταγμα του 2003 για τα Πολυτεχνεία και στο κυβερνητικό διάταγμα του 2004 για τους πανεπιστημιακούς κύκλους σπουδών. Το Υπουργείο Παιδείας επισήμανε στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 2004, ότι το ΠΔ πρέπει να χορηγείται πάντοτε δωρεάν.

Τα πανεπιστήμια και τα πολυτεχνεία συνεργάζονται μεταξύ τους για θέματα όπως το ΠΔ στο πλαίσιο του Εθνικού Συμβουλίου Εκπαίδευσης, το οποίο είναι το φινλανδικό σημείο επαφής διεθνών δικτύων ενημέρωσης, όπως το ENIC/NARIC (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εθνικών Κέντρων Ενημέρωσης για την Αναγνώριση των Ακαδημαϊκών Τίτλων Σπουδών και την Κινητικότητα / Δίκτυο Εθνικών Κέντρων Ενημέρωσης για την Ακαδημαϊκή Αναγνώριση). Το συμβούλιο παρέχει πληροφορίες για το Παράρτημα Διπλώματος για να βοηθήσει τα ΑΕΙ στην προετοιμασία και ανάπτυξη των ΠΔ.

Η Φινλανδία εφαρμόζει **κίνητρα** για την εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών και του ΠΔ. Τα ΑΕΙ έλαβαν πρόσθετη χρηματοδότηση για να εφαρμόσουν το σύστημα των τριών κύκλων και να αναπτύξουν το σύστημα των τίτλων σπουδών. Για την περίοδο 2004-2007, το Υπουργείο Παιδείας χορήγησε σε όλα τα Πανεπιστήμια ειδικά κεφάλαια για την χρηματοδότηση της μεταρρύθμισης των σπουδών. Το συνολικό ετήσιο ποσό αυτής της χρηματοδότησης ανέρχεται σε 5 εκατ. ευρώ περίπου ετησίως. Ένα από τα σχέδια αυτά, με τίτλο W2W («Πέντε χρόνια, δύο διπλώματα») ενθαρρύνει τους φοιτητές να ολοκληρώσουν τους δύο κύκλους σπουδών τους εντός πέντε ετών, π.χ. με τη βοήθεια εξατομικευμένων σχεδίων σπουδών.

Έχουν ληφθεί μέτρα **παρακολούθησης** της διαρθρωτικής μεταρρύθμισης τόσο στα Πανεπιστήμια όσο και στα Πολυτεχνεία. Το Υπουργείο Παιδείας χρηματοδοτεί την διαρκή επιστημονική αξιολόγηση του σταδίου υλοποίησης της μεταρρύθμισης των τίτλων σπουδών. Ακόμη, το φινλανδικό Συμβούλιο αξιολόγησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αποφάσισε να διενεργηθεί μεγάλης κλίμακας εξωτερική αξιολόγηση της συνολικής διαδικασίας το 2009. Η εφαρμογή του ECTS και του παραρτήματος διπλώματος εποπτεύεται κατά κύριο λόγο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, π.χ. μέσω της ομάδας παρακολούθησης της Μπολόνιας.

Η **διασφάλιση της ποιότητας** στην τριτοβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνει τρία στοιχεία: την εθνική πολιτική για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, την εθνική αξιολόγηση και τη διασφάλιση της ποιότητας του κάθε ιδρύματος. Όλα τα φινλανδικά Πανεπιστήμια και τα Πολυτεχνεία είναι υποχρεωμένα από το νόμο να αυτοαξιολογούνται **(εσωτερική αξιολόγηση)**, να συμμετέχουν σε **εξωτερικές αξιολογήσεις** και να δημοσιοποιούν τα αποτελέσματα. Για να ενθαρρύνει τη βελτίωση της ποιότητας των ΑΕΙ μέρος της χρηματοδότησης του Υπουργείου Παιδείας στα εκπαιδευτικά ιδρύματα χορηγείται με κριτήριο την αριστεία τους στον τομέα της διδασκαλίας και της έρευνας και της εκπαίδευσης ενηλίκων, αλλά και τη σημασία των ιδρυμάτων για την περιοχή τους

Το Φινλανδικό Συμβούλιο Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ((FINHEEC, ή *Korkeakoulujen arviointineuvosto/Rådet för utvärdering av högskolorna*) είναι ανεξάρτητο όργανο συμβούλων που συστάθηκε το 1995 για να βοηθήσει τα Πανεπιστήμια και τα Πολυτεχνεία σε θέματα αξιολόγησης. Οι δραστηριότητές του χρηματοδοτούνται από το Υπουργείο Παιδείας. Το Συμβούλιο λειτουργεί επίσης και ως συμβουλευτικός οργανισμός του Υπουργείου Παιδείας σε θέματα αξιολόγησης και διασφάλισης της ποιότητας. Όλα τα φινλανδικά πανεπιστήμια και τα πολυτεχνεία έχουν αξιολογηθεί σε επίπεδο ιδρύματος και το Συμβούλιο έχει πραγματοποιήσει διάφορες αξιολογήσεις προγραμμάτων και θεματικές αξιολογήσεις.

Οι αποστολές και οι πολιτικές του FINHEEC ρυθμίζονται από το Διάταγμα του 1995 για το Συμβούλιο Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και την τροποποίηση του 1998, η οποία προσδιορίζει τα καθήκοντα του Συμβουλίου.

Βοηθά τα ΙΤΕ και το Υπουργείο Παιδείας στη διενέργεια των αξιολογήσεων και οργανώνει αξιολογήσεις των δραστηριοτήτων των ΑΕΙ/ΤΕΙ και της πολιτικής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το FINHEEC οφείλει επίσης να συμμετέχει ενεργά στη διεθνή συνεργασία και στην έρευνα σε θέματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αξιολογούνται επίσης και επικυρώνονται τα προγράμματα σπουδών επαγγελματικής κατεύθυνσης που παρέχονται από τα ΑΕΙ/ΤΕΙ. Ακόμη, το FINHEEC παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες για την υλοποίηση αξιολογήσεων, αναπτύσσει μεθοδολογία αξιολόγησης και διαδίδει πληροφορίες για τις ορθές πρακτικές στη Φινλανδία και διεθνώς στα ΑΕΙ και στο Υπουργείο Παιδείας.

Το FINHEEC εφαρμόζει μια βασική μέθοδο αξιολόγησης η οποία χρησιμοποιείται σε ευρεία κλίμακα διεθνώς στις αξιολογήσεις της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι μέθοδοι και τα πρότυπα έχουν αναπτυχθεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις που ορίζονται στο Ανακοινωθέν του Μπέργκεν.

Αν και η μέθοδος αξιολόγησης που χρησιμοποιεί το FINHEEC δεν είναι αυστηρά προκαθορισμένη, στη συνέχεια περιγράφεται η βασική μέθοδος που χρησιμοποιείται για τα περισσότερα σχέδια αξιολογήσεών του. Στην αρχή λαμβάνει την απόφαση διενέργειας αξιολόγησης και συστήνει εποπτική επιτροπή η οποία υποβάλλει πρόταση σχετικά με τη σύνθεση μιας ομάδας εξωτερικής αξιολόγησης και προετοιμάζει σχέδιο αξιολόγησης. Το FINHEEC διορίζει στη συνέχεια τα μέλη της ομάδας εξωτερικής αξιολόγησης και εγκρίνει το σχέδιο. Το υπό αξιολόγηση ΙΤΕ συντάσσει έκθεση αυτοαξιολόγησης για την ομάδα η οποία πραγματοποιεί την επίσκεψη. Η ομάδα αυτή συντάσσει στη συνέχεια έκθεση αξιολόγησης η οποία δημοσιοποιείται για γενικούς ενημερωτικούς λόγους, συνήθως στα αγγλικά.

Οι φοιτητές συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις αξιολογήσεις, οι περισσότερες από τις οποίες είναι αυτοαξιολογήσεις και αξιολογήσεις από ομότιμους κριτές και διεθνείς σύμβουλοι. Αντιπρόσωποι των φοιτητών συμμετέχουν ως πλήρη μέλη στις επιτροπές εποπτείας, στις ομάδες αξιολόγησης και στο ίδιο το FINHEEC. Η εκπροσώπηση των φοιτητών πραγματοποιείται κυρίως μέσω των φοιτητικών ενώσεων. Αν και η γνώμη των φοιτητών διατυπώνεται κατά τις αξιολογήσεις, μπορεί επίσης να διατυπωθεί και με απαντήσεις σε ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις και σεμινάρια.

Τα διάφορα στάδια τροποποιούνται και καθορίζονται κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης, η οποία μπορεί να παρουσιάζει μεγάλες διαφορές, παραδείγματος χάρη ανάλογα με την αυστηρότητα με την οποία το FINHEEC υπαγορεύει τη διαδικασία της αυτοαξιολόγησης. Εντούτοις, αυτό έχει επίπτωση τόσο στην ελευθερία που διαθέτει το εκπαιδευτικό ίδρυμα κατά τη διαδικασία αυτοαξιολόγησης και στη διακριτική ευχέρεια που διαθέτει η ομάδα εξωτερικής αξιολόγησης.

Στην αρχή του κάθε κύκλου αξιολόγησης, το FINHEEC καθορίζει τη στρατηγική εργασίας του. Το σχέδιο δράσης, που εκπονείται για περίοδο τεσσάρων ετών, υποβάλλεται σε ετήσιο έλεγχο και συμπληρώνεται με ετήσιο σχέδιο εργασίας. Το FINHEEC ορίζει τα προγράμματα ή θέματα προτεραιότητας προς αξιολόγηση, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία τους σε σχέση με την εκπαιδευτική και κοινωνική πολιτική ή με το ρυθμό αύξησης ή ανάπτυξης των διαφόρων κλάδων σπουδών ή ακόμη και με τα προβλήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Κατά την τρέχουσα διαδικασία, παραδείγματος χάρη, το FINHEEC εστιάζεται στους ελέγχους των συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας των ΙΤΕ και στη διαπίστευση των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης που προσφέρουν αυτά τα ιδρύματα. Επιπλέον, το FINHEEC μπορεί να συνάπτει συμφωνίες με το Υπουργείο Παιδείας για ορισμένες ενέργειες αξιολόγησης. Τα ΑΕΙ, οι ενώσεις φοιτητών και άλλοι ενδιαφερόμενοι φορείς μπορεί να προτείνουν στο FINHEEC η αξιολόγηση να εστιάζεται σε διαφορετικούς στόχους.

Κάθε έτος το FINHEEC διενεργεί 4 έως 8 ελέγχους, γεγονός που σημαίνει ότι ελέγχει το σύστημα διασφάλισης της ποιότητας ενός ΙΤΕ στο σύνολό του. Με τον τρόπο αυτό, εξασφαλίζεται ότι όλα τα φινλανδικά ΙΤΕ ικανοποιούν τις κατευθυντήριες γραμμές, τα πρότυπα και τα κριτήρια που έχουν καθορίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Διασφάλιση

της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και άλλοι οργανισμοί.

Ακόμη, η αξιολόγηση μπορεί να εστιάζεται στην ανάπτυξη ή τη **διαπίστευση.** Η διαπίστευση αφορά κυρίως τα προγράμματα διαρκούς κατάρτισης που παρέχονται από τα πανεπιστήμια και τα πολυτεχνεία. Πρόκειται για προγράμματα Master εμπορικών σπουδών και διοίκησης, προγράμματα επαγγελματικής τελειοποίησης και ειδικά προγράμματα κατάρτισης σε διάφορους τομείς. Το FINHEEC είναι υπεύθυνο να ενημερώνει το μητρώο των διαπιστευμένων προγραμμάτων σπουδών.

Εκτός από τη βασική μέθοδο αξιολόγησης των ΑΕΙ το FINHEEC χρησιμοποιεί και άλλες μεθόδους αξιολόγησης, όπως η αξιολόγηση από ομότιμους κριτές και η αξιολόγηση της προόδου σε σχέση με ορισμένα κριτήρια αναφοράς.

Το FINHEEC ελέγχει την αποτελεσματικότητα των αξιολογήσεών του με επαναληπτικές αξιολογήσεις, ερωτηματολόγια και σεμινάρια παρακολούθησης. Στις ομάδες αξιολόγησης συμμετέχουν εκπρόσωποι των ΑΕΙ, των φοιτητών και εξωτερικοί φορείς. Οι διαδικασίες και οι μέθοδοι διασφάλισης της ποιότητας του FINHEEC αξιολογήθηκαν το 2002 στο πλαίσιο ενός σκανδιναβικού σχεδίου για την αμοιβαία αναγνώριση των οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας. Η επόμενη αξιολόγηση των δραστηριοτήτων του FINHEEC από ομότιμους κριτές έχει προγραμματισθεί για το 2008.

Ο FINHEEC συμμετέχει στην υλοποίηση διαφόρων διεθνών σχεδίων από τις σκανδιναβικές χώρες ή σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Από το 2000, είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**). Το Συμβούλιο είναι επίσης ιδρυτικό μέλος του Σκανδιναβικού Δικτύου Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (NOQA), το οποίο αποτελεί φόρουμ διαλόγου σε αυτόν τον τομέα και υλοποιεί διάφορα κοινά σχέδια στα οποία περιλαμβάνονται εκθέσεις για τη συμμετοχή των φοιτητών και τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Πέρα από τις μεταρρυθμίσεις που συνδέονται με τη Διαδικασία της Μπολόνιας, έχουν αναληφθεί πρωτοβουλίες σε εθνικό επίπεδο σχετικά με τις διαδικασίες εισαγωγής στα πανεπιστήμια. Η κυβέρνηση σχεδιάζει τη μεταρρύθμιση του συστήματος για να διευκολύνει την ταχεία μετάβαση από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και να οργανώσει ορθολογικά τις τρέχουσες διαδικασίες. Για το σκοπό αυτό απαιτούνται μέτρα όπως η επέκταση του κοινού συστήματος υποβολής αιτήσεων εισαγωγής. Το σύστημα αυτό που χρησιμοποιείται ήδη στα πολυτεχνεία και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, παρέχει στους υποψήφιους τη δυνατότητα να υποβάλουν αίτηση για όλα τα Πανεπιστήμια και προγράμματα σπουδών στο πλαίσιο μιας ενιαίας διαδικασίας (κατά προτίμηση ηλεκτρονικής), αντί να υποβάλουν χωριστή αίτηση στο κάθε ίδρυμα. Εκτιμάται ότι το σύστημα αυτό θα αρχίσει να εφαρμόζεται στα προγράμματα σπουδών από το 2009. Ακόμη, θα προωθηθούν ευκαιρίες για τη συμμετοχή ενηλίκων σε σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
1995 (τροποποιήθηκε το 1998)	Διάταγμα σχετικά με το Συμβούλιο Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (1320/1995) και τροποποιητικός νόμος (465/1998)	Asetus korkeakoulujen arviointineuvostosta
1997	Νόμος για τα Πανεπιστήμια (645/1997) (με τροποποιήσεις)	Yliopistolaki
1998	Διάταγμα για τα Πανεπιστήμια (115/1998) (με τροποποιήσεις)	Yliopistoasetus
9 Μαΐου 2003	Νόμος για τα Πολυτεχνεία (351/2003) (με τροποποιήσεις)	Ammattikorkeakoululaki
15 Μαΐου 2003	Διάταγμα της κυβέρνησης σχετικά με τα Πολυτεχνεία (352/2003) (με τροποποιήσεις)	Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista
Δεκέμβριος 2003	Σχέδιο Ανάπτυξης της Εκπαίδευσης και της Έρευνας 2003-2008	Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2003-2008
11 Μαΐου 2004	Σύσταση του Υπουργείου Παιδείας για τα κοινά και διπλά διεθνή διπλώματα	Opetusministeriön suositus yhteistutkintojen järjestämisestä
19 Αυγούστου 2004 (τέθηκε σε ισχύ την 1η Αυγούστου 2005)	Διάταγμα της κυβέρνησης σχετικά με τα πανεπιστημιακά διπλώματα (794/2004) που εκδόθηκε μαζί με τις τροποποιήσεις του Νόμου για τα Πανεπιστήμια του 1997	Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista
2005	Έλεγχοι των Συστημάτων Διασφάλισης της Ποιότητας των Φινλανδικών ΑΕΙ/ΤΕΙ. Εγχειρίδιο ελέγχου 2005-2007	Korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditointi. Auditointikäsikirja vuosille 2005-2007

Δικτυακοί τόποι

Υπουργείο Παιδείας, πανεπιστημιακές σπουδές και διπλώματα: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yliopistokoulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/?lang=en

Υπουργείο Παιδείας, πολυτεχνικές σπουδές και διπλώματα: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/?lang=en

Φινλανδικό Συμβούλιο Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (FINHEEC): http://www.finheec.fi

Φινλανδικό Κέντρο ENIC/NARIC: http://www.oph.fi/info/recognition

Σκανδιναβικό Δίκτυο Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (NOQA): http://www.noqa.net

ΓΑΛΛΙΑ

Η μεταρρύθμιση του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σύμφωνα με τις αρχές της Διαδικασίας της Μπολόνιας, που άρχισε το 1999, συνοδεύτηκε από ένα σύνολο κανονιστικών κειμένων που εκδόθηκαν από τον Απρίλιο του 2002 και μετά. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι το Διάταγμα της 8ης Απριλίου 2002 για την προσαρμογή του γαλλικού συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη δημιουργία του ΕΧΤΕ (Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης), με στόχο την εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών (*licence-master-doctorat)*. Πάρα από την επίπτωσή του στη διάρθρωση των σπουδών, το διάταγμα αυτό προωθεί τη γενικευμένη χρησιμοποίηση του ECTS και του Παραρτήματος Διπλώματος.

Η παλαιά διάρθρωση των σπουδών βασιζόταν σε **τρεις κύριους κύκλους σπουδών** (ο πρώτος κύκλος σπουδών περιλάμβανε ένα σύντομο κύκλο διάρκειας δύο ετών που οδηγούσε σε ένα ενδιάμεσο πτυχίο), αλλά δεν ανταποκρινόταν στη διάρθρωση σπουδών που έχει οριστεί στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Η νέα διάρθρωση σπουδών που βασίζεται σε τρεις κύριους κύκλους, με την οργάνωση των προγραμμάτων σπουδών σε σπουδές Bachelor (180 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS) και Master (120 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS, δηλ. 300 ακαδημαϊκές μονάδες μετά το *baccalauréat*, ή το δίπλωμα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) αντιστοιχεί σε αυτό το πρότυπο. Κάθε ΑΕΙ/ΤΕΙ είχε τη δυνατότητα να προτείνει το πρόγραμμα σπουδών που θεωρούσε καταλληλότερο. Το 1999 τέθηκαν σε εφαρμογή τα διπλώματα Master και Bachelor επαγγελματικής κατεύθυνσης, σύμφωνα με την αρχή που έχει υιοθετηθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τον ΕΧΤΕ ότι οι σπουδές του πρώτου κύκλου πρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Οι τρόποι απόκτησης του διπλώματος Master καθορίστηκαν με διάταγμα της 25ης Απριλίου 2002. Για την απόκτηση του διπλώματος Master επαγγελματικής κατεύθυνσης ή έρευνας, που εισήχθη το ακαδημαϊκό έτος 2002/03, απαιτούνται 120 ακαδημαϊκές μονάδες του ECTS μετά την απόκτηση του πτυχίου Bachelor, δηλ. συνολικά 300 μονάδες μετά το *baccalauréat*· έτσι προσδιορίζεται το σύστημα σπουδών «*Bac + 5*».

Για πρώτη φορά, η των διάρθρωση σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εφαρμόζεται και στα πανεπιστήμια και τις *grandes écoles*.

Η μεταρρύθμιση με την υιοθέτηση του συστήματος τριών κύκλων σπουδών αφορά όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ). Η εισαγωγή αυτού του συστήματος ολοκληρώθηκε με την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2006 για όλα τα πανεπιστήμια, μετά τις διαπραγματεύσεις μεταξύ των πανεπιστημίων και του κράτους. Η αναδιάρθρωση των σπουδών αρχιτεκτονικής, οι οποίες στο παρελθόν παρέχονταν σε ένα κύκλο σπουδών μακράς διάρκειας, τέθηκε σε εφαρμογή με τα διατάγματα της 30ής Ιουνίου και της 20ής Ιουλίου 2005. Μέχρι το 2010, το νέο σύστημα τριών κύκλων θα εφαρμόζεται σε όλα τα ΙΤΕ και στα περισσότερα προγράμματα σπουδών τους (ορισμένοι κλάδοι, ιδίως στους τομείς της ιατρικής και των σπουδών μηχανικών, εξακολουθούν να έχουν τη διάρθρωση ενός κύκλου σπουδών μακράς διάρκειας).

Τα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5B παρέχονται επίσης σε ορισμένα ΑΕΙ. Είναι συνήθως διαρθρωμένα σε σπουδές ενός κύκλου διάρκειας δύο ετών (ή έως και τεσσάρων ετών για τα νοσηλευτικά επαγγέλματα). Ένας δεύτερος κύκλος σπουδών διάρκειας ενός έτους (που οδηγεί στην απόκτηση πτυχίου Bachelor επαγγελματικής κατεύθυνσης) παρέχεται από τα τεχνολογικά ιδρύματα. Δεν υφίσταται, ωστόσο, η διάρθρωση των σπουδών του επιπέδου ISCED 5B σε Bachelor/Master.

Τα διπλώματα αυτού του επιπέδου μπορεί να εξασφαλίζουν πρόσβαση σε σπουδές του επιπέδου ISCED 5A με την παρακολούθηση βοηθητικών μαθημάτων και την αναγνώριση προηγούμενων γνώσεων (σπουδών ή/και επαγγελματικής πείρας), γεγονός που επιτρέπει τον συνυπολογισμό των ακαδημαϊκών μονάδων ECTS και την απαλλαγή από όλα ή από ορισμένα προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5A (Bachelor ή/και Master).

Πραγματοποιήθηκε επίσης αναδιάρθρωση των **διδακτορικών σπουδών** τον Απρίλιο του 2002 και τον Αύγουστο του 2006, οι οποίες παρέχονται σε σχολές διδακτορικών σπουδών. Για την εισαγωγή σε αυτές τις σπουδές απαιτείται η κατοχή διπλώματος Master ή ειδική άδεια για φοιτητές

που έχουν ολοκληρώσει ισοδύναμο επίπεδο σπουδών στο εξωτερικό ή έχουν αναγνωρίσει προηγούμενες γνώσεις. Οι σχολές διδακτορικών σπουδών παρέχουν στους υποψηφίους προγράμματα διδακτορικού χρήσιμα για το ερευνητικό τους έργο αλλά και τα απαραίτητα θεωρητικά μαθήματα για να αποκτήσουν ευρεία επιστημονική κατάρτιση. Οι σπουδές αυτές καταλήγουν, κατά κανόνα, μετά από τρία έτη, στην απονομή εθνικού διδακτορικού διπλώματος μετά την υποστήριξη μιας διατριβής. Το διδακτορικό εκδίδεται από τα Πανεπιστήμια, τις *Écoles Normales Supérieures* (ανώτατες σχολές θετικών και ανθρωπιστικών επιστημών) και από δημόσια ΑΕΙ τα οποία είναι διαπιστευμένα *(habilités)* να το πράττουν από μόνα τους ή από κοινού με άλλα, με Διάταγμα του Υπουργείου Παιδείας και Έρευνας

Το 40% περίπου των φοιτητών που αρχίζουν διδακτορικές σπουδές επωφελούνται από συμβάσεις εργασίας (ως υπότροφοι ερευνητές, προσωρινοί βοηθοί καθηγητών και ερευνητών ή μέσω μιας σύμβασης CIFR E).

Με το Διάταγμα της 6ης Ιανουαρίου 2005 έχουν διευρυνθεί οι δυνατότητες προετοιμασίας διδακτορικής διατριβής στο πλαίσιο «κοινών διεθνών διαδικασιών εποπτείας διδακτορικών διατριβών».

Κατά το ίδιο πνεύμα, μετά τη σύναψη συμφωνίας αρχών μεταξύ του *Ministère de l'éducation nationale, de l'enseignement supérieur et de la recherche* (MENESR, ή Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Έρευνας) και των διασκέψεων των τριών σχετικών ΑΕΙ, με το Διάταγμα της 11ης Μαΐου 2005 επεκτάθηκε σε όλα τα επίπεδα σπουδών η χορήγηση **κοινών διπλωμάτων ή διπλών πτυχίων** στο πλαίσιο διεθνών εταιρικών σχέσεων.

Το *Εθνικό Μητρώο Επαγγελματικών Προσόντων* (RNCP) που αντιπροσωπεύει το **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** (τίτλων σπουδών, προγραμμάτων σπουδών και προσόντων) θεσπίστηκε με νόμο της 17ης Ιανουαρίου 2002.

Τα ιδρύματα έχουν αρχίσει, μετά την έκδοση του διατάγματος της 8ης Απριλίου 2002, διαδικασία ριζικής μεταρρύθμισης των προγραμμάτων σπουδών, παρέχοντας μεγαλύτερη ευελιξία και καλύτερο σταδιακό προσανατολισμό των σπουδών των φοιτητών. Το ECTS χρησιμοποιείται ήδη για τη μεταφορά και συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων και θα εφαρμόζεται πλήρως έως το 2007/08 σε όλα τα προγράμματα σπουδών που υπάγονται στο σύστημα των τριών κύκλων.

Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης, εφαρμόζεται σταδιακά από όλα τα ΑΕΙ το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ). Έως το 2008, το ΠΔ θα εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν από όλα τα ιδρύματα στη γαλλική και σε μία άλλη γλώσσα που επιλέγει το εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Οι δημόσιες αρχές έχουν θεσπίσει **κίνητρα** για να γενικευθεί η εφαρμογή του συστήματος τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ. Για να διευκολυνθεί η εφαρμογή της διαδικασίας, παρέχονται στήριξη και συμβουλευτικές υπηρεσίες από συμβούλους εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και παιδαγωγικούς συμβούλους στο πλαίσιο της συμφωνίας που έθεσε σε εφαρμογή το MENESR, σε συνεργασία με τους φορείς προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας.

Στο οικονομικό επίπεδο, εάν δεν υπάρχουν κίνητρα, η διαπραγμάτευση συμβάσεων τετραετούς διάρκειας επιτρέπει τη χορήγηση ενίσχυσης για ορισμένα στοιχεία της εφαρμογής του συστήματος τριών κύκλων και, σε μικρότερο βαθμό για την εφαρμογή του ECTS και του ΠΔ.

Στο πλαίσιο της διαδικασίας «αξιολόγησης / διαπραγμάτευσης / σύναψης συμβάσεων», η συμβατική συμφωνία αντιπροσωπεύει ένα **μέτρο ελέγχου / παρακολούθησης** που εφαρμόζει το MENESR για να εξασφαλίσει την ευρεία εφαρμογή του συστήματος τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ.

Όσον αφορά την **αξιολόγηση της ποιότητας**, οι κανονιστικές διατάξεις του 2002 όρισαν τη γενική αρχή της διενέργειας τακτικών εσωτερικών και εξωτερικών αξιολογήσεων των ΑΕΙ καθώς και των προγραμμάτων και των τίτλων σπουδών. Η ρύθμιση βασίζεται σε περιοδική αξιολόγηση και δεν λαμβάνονται μέτρα (αναγνώριση, σήμανση, χρηματοδότηση) από την κεντρική διοίκηση αν δεν υπάρξει αυτή η εξωτερική αξιολόγηση.

ΓΑΛΛΙΑ

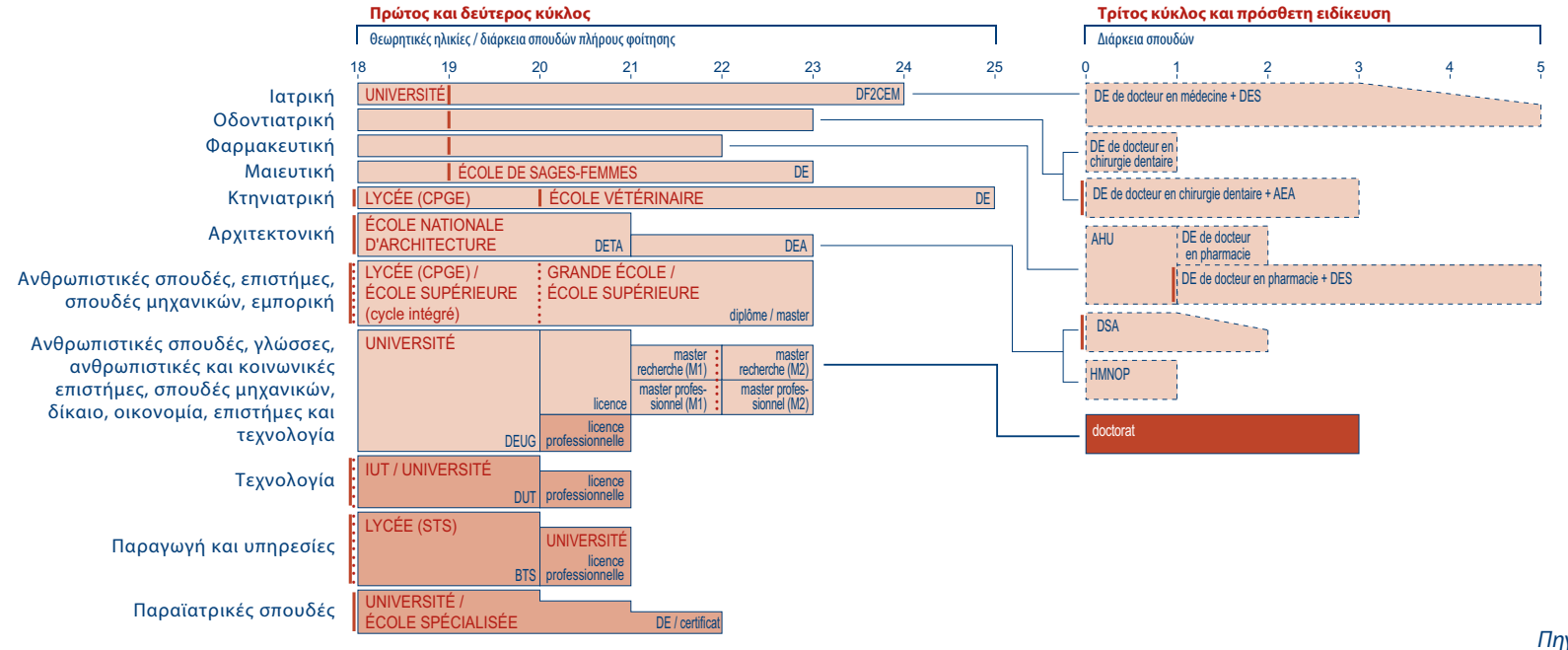

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

AEA	*Attestation d'Études Approfondies*	DEA	*Diplôme d'État d'Architecte(conférant le grade de master)*	DSA	*Diplôme de Spécialisation et d'Approfondissement*
AHU	*Année Hospitalo-Universitaire*	DES	*Diplôme d'Études Spécialisées*	DUT	*Diplôme Universitaire de Technologie*
BTS	*Brevet de Technicien Supérieur*	DETA	*Diplôme d'Études en Αρχιτεκτονική (conférant le grade de licence)*	HMNOP	*Habilitation de l'architecte diplômé d'État à l'exercice de la maîtrise d'œuvre en son nom propre*
CPGE	*Classe Préparatoire aux Grandes Écoles*	DEUG	*Diplôme d'Études Universitaires Générales*	IUT	*Institut Universitaire de Technologie*
DE	*Diplôme d'État*	DF2CEM	*Diplôme de fin de deuxième cycle des études médicales*	STS	*Section de Techniciens Supérieurs*

Τα υψηλού βαθμού επιλεκτικότητας προπαρασκευαστικά μαθήματα για τις *grandes écoles* (CPGE) αφορούν τους τομείς της λογοτεχνίας, των εμπορικών σπουδών ή των επιστημών. Βασικός στόχος των προγραμμάτων αυτών είναι να προετοιμάσουν φοιτητές για εισαγωγικές εξετάσεις στις *grandes écoles*. Για τους φοιτητές οι οποίοι δεν επιτυγχάνουν στις εξετάσεις, τα μαθήματα εξακολουθούν να αναγνωρίζονται από τα πανεπιστήμια, τα οποία μπορούν να επιτρέψουν στις CPGE να ενταχθούν στο επίπεδο σπουδών *licence*. Οι *grandes écoles* με το μεγαλύτερο κύρος είναι οι *écoles normales supérieures* (ENS), οι *écoles d'ingénieurs*, οι *écoles de commerce et de gestion*, και τα *instituts d'études politiques* (για τα οποία απαιτείται ετήσια προετοιμασία σε ένα πλήρες πρόγραμμα μαθημάτων· ένα «πλήρες πρόγραμμα μαθημάτων» μπορεί να αποτελείται από οποιαδήποτε μορφή προετοιμασίας παρέχεται στο εσωτερικό του ίδιου του ιδρύματος). Το διάγραμμα αυτό δεν περιλαμβάνει τις *écoles και τα instituts* που παρέχουν επαγγελματική κατάρτιση (στα οποία εισάγονται υποψήφιοι που έχουν αποκτήσει το *diplôme national d'enseignement supérieur* μετά από τριετείς σπουδές, ή εκπαιδευόμενοι δημόσιοι υπάλληλοι οι οποίοι έχουν επιτύχει στις εισαγωγικές εξετάσεις). Τα ιδρύματα επαγγελματικής εκπαίδευσης είναι η *École Nationale d'Administration* (ENA), τα *Instituts Régionaux d'Administration* (IRA), η *École Nationale de la Magistrature* (ENM), η *École Nationale de la Santé Publique* (ENSP) και τ *Instituts Universitaires de Formation des Maîtres* (IUFM), τα οποία σύντομα θα ενσωματωθούν στα πανεπιστήμια.

ΓΑΛΛΙΑ

Το σύστημα **εξωτερικής αξιολόγησης** υφίσταται πλήρη αναδιάρθρωση με τη δημιουργία του *Agence d'évaluation de la recherche et de l'enseignement supérieur* (AERES, Οργανισμός για την Αξιολόγηση της Έρευνας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης), που θα αρχίσει να λειτουργεί το 2007. Μέχρι την περίοδο 2006/07, οι περιοδικές εξωτερικές αξιολογήσεις των προγραμμάτων έρευνας και των προγραμμάτων σπουδών σε εθνικό επίπεδο πραγματοποιούνται από διαφορετικές αρχές, στο πλαίσιο συμφωνιών που αφορούν τα ΑΕΙ. Τα αποτελέσματα της εξωτερικής αξιολόγησης όλων των δραστηριοτήτων (επιστημονικής, εκπαιδευτικής και διαχειριστικής) εξετάζονται κατά τη διαπραγμάτευση της τετραετούς σύμβασης μεταξύ ενός Πανεπιστημίου ή ΑΕΙ και του κράτους. Λαμβάνονται επίσης υπόψη από την κεντρική διοίκηση, η οποία εγγυάται την ποιότητα των τίτλων σπουδών κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με την *habilitation* (είδος διαπίστευσης) για την απονομή αυτών των τίτλων. Τα προγράμματα σπουδών μηχανικών, επιχειρήσεων και διοίκησης επιχειρήσεων πρέπει να αξιολογούνται από ειδικές εθνικές επιτροπές για να λαμβάνουν τα πανεπιστήμια άδεια απονομής εθνικών τίτλων σπουδών.

Το AERES θα είναι κατ' εξοχήν αρμόδιο για τις δραστηριότητες που από το 1984 ασκεί η *Comité national d'évaluation* (CNE, Εθνική Επιτροπή Αξιολόγησης), ανεξάρτητη διοικητική αρχή με αποστολή να αξιολογεί τα δημόσια ΑΕΙ. Στόχος της δραστηριότητάς της είναι να διενεργεί συνολικές αξιολογήσεις των ιδρυμάτων για να τα βοηθά να ασκούν και να αναπτύσσουν την αυτονομία και την ποιότητά τους. Η αξιολόγηση ενός ιδρύματος από τη CNE, που συνοδεύεται με εκθέσεις αξιολόγησης και δημοσιοποιείται στο Διαδίκτυο (www.cne-evaluation.fr), βασίζεται σε έκθεση εσωτερικής αξιολόγησης (αυτοαξιολόγησης) του ιδρύματος. Για να βοηθηθούν τα ιδρύματα να διενεργούν τις εσωτερικές αξιολογήσεις, συντάχθηκε εγχειρίδιο ποιοτικών προδιαγραφών από ομάδα εργασίας της CNE και της *Γενικής Επιθεώρησης για την Εθνική Παιδεία και την Έρευνα,* σε συνεργασία με τη *Διάσκεψη των Πρυτάνεων των Πανεπιστημίων* (CPU), το οποίο εκδόθηκε το Νοέμβριο του 2003. Στα μέλη της CNE περιλαμβάνονται και αλλοδαποί ακαδημαϊκοί. Ακαδημαϊκοί και εξω-ακαδημαϊκοί σύμβουλοι από τη Γαλλία ή το εξωτερικό συμμετέχουν στις αξιολογήσεις. Οι φοιτητές συμμετέχουν στα όργανα διοίκησης των ιδρυμάτων με εκλεγμένους αντιπροσώπους τους.

Σήμερα, η CNE, που είναι υπεύθυνη για την αξιολόγηση των ιδρυμάτων, και η *Επιτροπή Τίτλων Σπουδών Μηχανικών* (CTI), υπεύθυνη για τη διαπίστευση των προγραμμάτων σπουδών μηχανικών, σχεδιάζουν την εξωτερική αξιολόγηση των δραστηριοτήτων τους.

Όσον αφορά τις **εσωτερικές αξιολογήσεις,** οι μέθοδοι αξιολόγησης της κατάρτισης και διδασκαλίας που παρέχουν τα πανεπιστήμια ορίζονται από το Διοικητικό Συμβούλιο με πρόταση του συμβουλίου σπουδών και των πανεπιστημιακών φορέων, στα οποία συμμετέχουν εκλεγμένοι αντιπρόσωποι των φοιτητών. Η συστηματική συμμετοχή των φοιτητών στα διάφορα εσωτερικά όργανα των πανεπιστημίων τους επιτρέπει να συμμετέχουν ενεργά και στον καθορισμό των βασικών αξόνων της πολιτικής και της ζωής των πανεπιστημίων. Σύμφωνα με τις αρχές της Διαδικασίας της Μπολόνιας, η συμφωνία με τα πανεπιστήμια και τα άλλα ΑΕΙ δίνει προτεραιότητα, ήδη από το 2004, στην ενίσχυση των συστημάτων εσωτερικής αξιολόγησης.

Από το 2007, ο **νέος οργανισμός** AERES, που συστάθηκε με το νόμο για το πρόγραμμα έρευνας της 18ης Απριλίου 2006, θα καλύπτει όλες τις δραστηριότητες εξωτερικής αξιολόγησης. Θα αναλάβει τις τρέχουσες δραστηριότητες της CNE (για την αξιολόγηση των ΑΕΙ και των ερευνητικών ιδρυμάτων), της *Εθνικής Επιτροπής Αξιολόγησης της Έρευνας* (CNER), για την αξιολόγηση των εθνικών ερευνητικών οργανισμών, και της *Επιστημονικής, Τεχνικής και Παιδαγωγικής Αποστολής* (MSTP) για την αξιολόγηση των ερευνητικών ομάδων, των προγραμμάτων σπουδών και των τίτλων σπουδών. Ο AERES, που είναι ανεξάρτητη διοικητική αρχή θα καλύπτει τις δραστηριότητες που συνδέονται με τις σπουδές ή/και την έρευνα στα ΑΕΙ καθώς και με τους εθνικούς οργανισμούς έρευνας.

Η σύνθεση και οι αρμοδιότητες του συμβουλίου του οργανισμού και οι διατάξεις που αφορούν τη λειτουργία του καθορίστηκαν στο διάταγμα της 3ης Νοεμβρίου 2006.

Η CNE και η CTI είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (**ENQA**) από το 2000 και το 2005 αντίστοιχα. Η CNE είναι επίσης μέλος του Διεθνούς Δικτύου για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ((INQAAHE). Ο AERES, που αναλαμβάνει τις δραστηριότητες της CNE, θα υποβάλει αίτηση μέλους στην ENQA.

Οι οργανισμοί ή οι φορείς που είναι αρμόδιοι για τη διασφάλιση της ποιότητας σε εθνικό επίπεδο δεν υποβάλλονται σε αξιολόγηση από ομότιμους κριτές.

Παραπομπή σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
8 Απριλίου 2002	Διάταγμα αριθ.2002-481 σχετικά με τους πανεπιστημιακούς τίτλους σπουδών και τους εθνικούς τίτλους σπουδών	Décret n° 2002-481 relatif aux grades et titres universitaires et aux diplômes nationaux
	Διάταγμα αριθ.2002-482 σχετικά με την εφαρμογή στο γαλλικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της διάρθρωσης σπουδών του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Décret n° 2002-482 portant application au système français d'enseignement supérieur de la construction de l'Espace européen de l'enseignement supérieur
16 Απριλίου 2002	Διάταγμα αριθ.2002-529 σχετικά με την αναγνώριση των σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που ολοκληρώνονται στη Γαλλία ή το εξωτερικό	Décret n° 2002-529 relatif à la validation d'études supérieures accomplies en France ou à l'étranger
23 Απριλίου 2002	Διάταγμα σχετικά με τις πανεπιστημιακές σπουδές που οδηγούν στην απόκτηση πτυχίου Bachelor	Arrêté relatif aux études universitaires conduisant au grade de licence
24 Απριλίου 2002	Διάταγμα αριθ.2002-590 σχετικά με την αναγνώριση προηγούμενων γνώσεων από τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Décret n° 2002-590 relatif à la validation des acquis de l'expérience par les établissements d'enseignement supérieur

ΓΑΛΛΙΑ

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
25 Απριλίου 2002	Διάταγμα σχετικά με το εθνικό δίπλωμα Master Διάταγμα σχετικά με τις διδακτορικές σπουδές	Arrêté relatif au diplôme national de *master* Arrêté relatif aux études doctorales
6 Ιανουαρίου 2005	Διάταγμα σχετικά με την κοινή διεθνή εποπτεία διδακτορικών διατριβών	Arrêté relatif à la cotutelle internationale de thèse
11 Μαΐου 2005	Διάταγμα αριθ.2005-450 σχετικά με την έκδοση διπλωμάτων στο πλαίσιο διεθνών συνεργασιών	Décret n° 2005-450 relatif à la délivrance de diplômes en partenariat international
30 Ιουνίου 2005	Διάταγμα αριθ.2005-734 σχετικά με τις σπουδές αρχιτεκτονικής	Décret n° 2005-734 du 30 juin 2005 relatif aux études d'architecture
20 Ιουλίου 2005	Διάταγμα σχετικά με τις σπουδές αρχιτεκτονικής που οδηγούν στην απόκτηση πτυχίου Bachelor και στα προγράμματα Master αρχιτεκτονικής Διάταγμα σχετικά με τη διάρθρωση και τις μεθόδους αναγνώρισης των σπουδών αρχιτεκτονικής	Arrêté relatif aux cycles de formation des études d'architecture conduisant au diplôme d'études en architecture conférant le grade de licence et au diplôme d'Etat d'architecte conférant le grade de Master Arrêté relatif à la structuration et aux modalités de validation des enseignements dans les études d'architecture
3 Αυγούστου 2005	Διάταγμα σχετικά με το πανεπιστημιακό δίπλωμα τεχνολογικών σπουδών στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Arrêté relatif au diplôme universitaire de technologie dans l'Espace européen d'enseignement supérieur
18 Απριλίου 2006	Νόμος αριθ. 2006-450 για την έρευνα (ιδίως άρθρα 8 έως 11 σχετικά με τον οργανισμό αξιολόγησης της έρευνας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης)	Loi de programme n° 2006-450 pour la recherche (notamment articles 8 à 11 relatifs à l'agence d'évaluation de la recherche et de l'enseignement supérieur)
7 Αυγούστου 2006	Διάταγμα σχετικά με τις διδακτορικές σπουδές	Arrêté relatif à la formation doctorale
3 Νοεμβρίου 2006	Διάταγμα αριθ.2006-1334 σχετικά με την οργάνωση και τη λειτουργία του Οργανισμού Αξιολόγησης της Έρευνας και της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Décret n° 2006-1334 relatif à l'organisation et au fonctionnement de l'Agence d'évaluation de la recherche et de l'enseignement supérieur
11 Απριλίου 2007	Διάταγμα αριθ. 2007-540 σχετικά με τον γενικό κανονισμό του *brevet de technicien supérieur*	Décret n°2007-540 relatif au règlement général du brevet de technicien supérieur.

Το σύστημα διάρθρωσης των σπουδών σε δύο κύκλους εισήχθη στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Γεωργίας το 1992. Στις 21 Δεκεμβρίου 2004, το Κοινοβούλιο της Γεωργίας ενέκρινε το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση *(sakartvelos kanoni 'umaghlesi ganatlebis shesakheb')*, ο οποίος ορίζει ότι τα ΑΕΙ της Γεωργίας πρέπει να εφαρμόσουν το **σύστημα τριών κύκλων σπουδών** (bachelor/master/διδακτορικό). Οι μεταβατικές διατάξεις του νόμου ορίζουν ότι τα ΑΕΙ πρέπει να έχουν θέσει σε πλήρη εφαρμογή το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 2007/08 (κεφάλαιο XV, άρθρο 87).

Σύμφωνα με τον ίδιο νόμο, τα προγράμματα Bachelor *(bakalavriati)* είναι εκπαιδευτικά προγράμματα που αποτελούνται τουλάχιστον από 240 ακαδημαϊκές μονάδες του ECTS. Τα προγράμματα Master *(magistratura)* πρέπει να περιέχουν τουλάχιστον 120 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS. Οι διδακτορικές σπουδές *(doktorantura)* είναι προγράμματα σπουδών τουλάχιστον 180 ακαδημαϊκών μονάδων ECTS (Κεφ. VII, άρθρο 4· τροποποιητικός νόμος αριθ. 2795, 17.03.2006).

Δυνατότητα εισαγωγής στις σπουδές του επιπέδου Bachelor έχουν οι κάτοχοι απολυτηρίου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή ισοδύναμου τίτλου. Οι σπουδές Bachelor αποτελούν το πρώτο στάδιο της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (επίπεδο ISCED 5A) και αποτελούνται από προγράμματα που περιλαμβάνουν θεωρητικά μαθήματα σε θέματα απαραίτητα για τη συνέχιση των σπουδών στο επίπεδο Master ή είναι χρήσιμα στην αγορά εργασίας (Κεφάλαιο VII, άρθρο 48).

Οι κάτοχοι πτυχίου Bachelor ή ισοδύναμου τίτλου μπορούν να συνεχίσουν σε σπουδές Master. Στόχος των προγραμμάτων Master είναι η αναβάθμιση των προσόντων, η αλλαγή επαγγελματικής δραστηριότητας ή η κατάρτιση σε ειδικότητες στους τομείς της έρευνας και της παιδαγωγικής. Οι σπουδές Master πρέπει να ολοκληρώνονται με ερευνητικό έργο που διευρύνει σημαντικά τις γνώσεις των φοιτητών και αναπτύσσει προσόντα για την αγορά εργασίας.

Παράλληλα με το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών, το σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης περιλαμβάνει και αναγνωρισμένα προγράμματα ειδίκευσης διάρκειας τριών έως πέντε ετών (ή πέντε έως έξι ετών για τις σπουδές ιατρικής). Αυτά τα προγράμματα σπουδών (του επιπέδου ISCED 5A), τα οποία είναι διαρθρωμένα σε ένα ενιαίο κύκλο σπουδών, έχουν στόχο να προετοιμάσουν τους φοιτητές να ασκήσουν κάποιο ειδικό επάγγελμα (Κεφ. VII, άρθρο 47). Σύμφωνα με το νόμο του 2004 (Κεφ. VII, άρθρο 48), ένα αναγνωρισμένο δίπλωμα ειδίκευσης που απονέμεται μετά από σπουδές έξι ετών στον τομέα της ιατρικής (συμπεριλαμβανομένης της κτηνιατρικής) είναι ισοδύναμο με δίπλωμα Master.

Ο νόμος του 2004 (άρθρο 88) προβλέπει ότι το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών της Γεωργίας μπορεί να καθορίσει νέους κανόνες και προϋποθέσεις για τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων Master και διδακτορικού το 2007.

Όταν τεθούν σε εφαρμογή οι τροπολογίες του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (αυτό προβλέπεται για το 2007/08, θα υπάρχει και νομική διάκριση ανάμεσα στα προγράμματα σπουδών ISCED 5B από τα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5A. Οι διατάξεις που προβλέπουν αυτή την αλλαγή έχουν περιληφθεί στο νόμο για την επαγγελματική εκπαίδευση που θα ψηφιστεί από το Κοινοβούλιο στις 28 Μαρτίου 2007.

Μόνο οι κάτοχοι διπλώματος Master ή ισοδύναμου τίτλου σπουδών μπορούν να εγγραφούν σε **πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών** (Κεφ. VII, άρθρο 49). Από την 31η Δεκεμβρίου 2006 καταργήθηκε ο επιστημονικός τίτλος του διδάκτορα. Με την ολοκλήρωση του διδακτορικού προγράμματος και την επιτυχή υποστήριξη μιας διατριβής, ένας φοιτητές διδακτορικού αποκτά τον ακαδημαϊκό τίτλο του διδάκτορα. Ο τίτλος αυτός απονέμεται από ένα Συμβούλιο Εποπτείας Διδακτορικών Διατριβών. Τα όργανα αυτά συστήνονται στις πανεπιστημιακές σχολές σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του καταστατικού του Συμβουλίου Εποπτείας Διδακτορικών και εγκρίνονται από το συμβούλιο σπουδών του ιδρύματος. Δεν υπάρχει χωριστή νομοθεσία για τις διδακτορικές σπουδές· οι υποψήφιοι διδακτορικών σπουδών εισάγονται στα πανεπιστήμια σύμφωνα με τα κριτήρια εισαγωγής των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Πέρα από την

ατομική έρευνα, τα προγράμματα διδακτορικού περιέχουν και θεωρητική κατάρτιση που βασίζεαι στις ειδικές απαιτήσεις του πανεπιστημίου.

Οι φοιτητές διδακτορικού στη Γεωργία έχουν δικαίωμα συμμετοχής στα όργανα λήψης αποφάσεων και μπορούν να απασχολούνται ως βοηθητικό διδακτικό προσωπικό στο ίδιο πανεπιστήμιο.

Ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2004 ορίζει επίσης ότι ο επιστημονικός τίτλος του υποψήφιου επιστημών που απονέμονταν πριν από την ψήφιση του νόμου θεωρείται ισοδύναμος με το διδακτορικό δίπλωμα. Αυτό ισχύει για τα άτομα που απέκτησαν τον τίτλο του υποψήφιου *(aspiranti)* διπλώματος επιστημών πριν από τη σύσταση του συμβουλίου βάσει αυτού του νόμου, αλλά όχι μετά τις 31 Δεκεμβρίου 2006 (Κεφ. XV, άρθρο 89).

Σύμφωνα με το Υπουργικό Διάταγμα αριθ. 407, η εθνική ομάδα των φορέων προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας συστάθηκε στις 3 Μαΐου 2006. Τα μέλη της ομάδας ορίστηκαν από έντεκα κρατικά και ιδιωτικά ΑΕΙ, από την Εθνική Ένωση Φοιτητών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και από το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών. Η ομάδα αυτή επεξεργάστηκε ένα τριετές πρόγραμμα εργασίας της περιόδου 2007-2010. Πρωταρχικός στόχος της ομάδας προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας είναι να διασφαλιστεί η πραγματική υλοποίηση των προτεραιοτήτων της Μπολόνιας. Η ομάδα εστιάζεται σε τρεις βασικούς στόχους: τη διασφάλιση της ποιότητας (εξωτερική και εσωτερική), το σύστημα σπουδών τριών κύκλων (μεταρρύθμιση των προγραμμάτων σπουδών, εθνικό πλαίσιο προσόντων κλπ.) και την αναγνώριση των τίτλων σπουδών (ECTS, Σύμβαση της Λισαβόνας, Παράρτημα Διπλώματος). Τα μέλη της ομάδας συνεδριάζουν μία φορά το μήνα και εντοπίζουν προβλήματα που συνδέονται με την υλοποίηση των προτεραιοτήτων της Μπολόνιας στη Γεωργία. Οργανώνουν σεμινάρια για όλα τα προαναφερόμενα θέματα και συμβάλλουν στη διάδοση πληροφοριών μεταξύ των ενδιαφερομένων.

Το Νοέμβριο του 2005 ξεκίνησε δημόσιος διάλογος για το **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων**, στην κοινή διάσκεψη του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών της Γεωργίας και του Συμβουλίου της Ευρώπης – *Υλοποίηση της Διαδικασίας της Μπολόνιας στο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Γεωργίας*. Η τελική έγκριση του ΕΠΠ προβλέπεται για τα τέλη του 2008.

Σύμφωνα με το νόμο του 2004, τα ΑΕΙ πρέπει να εφαρμόζουν το **ECTS** και στους τρεις κύκλους σπουδών πριν από την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2009/10 (Κεφ. XV, άρθρο 87). Ένα από τα κριτήρια που ελήφθησαν υπόψη σε αυτό το τρίτο στάδιο διαπίστευσης των ιδρυμάτων ήταν εάν έθεσαν σε εφαρμογή το ECTS. Συνεπώς, όλα τα ΑΕΙ που έλαβαν διαπίστευση στο τρίτο στάδιο έχουν ήδη θέσει σε εφαρμογή το ECTS. Το 2006, 43 ΑΕΙ έλαβαν διαπίστευση, σε σύνολο άνω των 100 ιδρυμάτων.

Σύμφωνα με το Υπουργικό Διάταγμα αριθ. 149 της 5ης Απριλίου 2005, όλα τα ΑΕΙ πρέπει να εκδίδουν το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) με βάση το υπόδειγμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το Συμβουλίου της Ευρώπης και της UNESCO/CEPES. Το ΠΔ εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν στη γεωργιανή και αγγλική γλώσσα για όλα τα επίπεδα σπουδών.

Το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών της Γεωργίας και το Εθνικό Κέντρο Διαπίστευσης της Εκπαίδευσης στη Γεωργία είναι αρμόδια να παρακολουθούν την πλήρη εφαρμογή του ECTS και του ΠΔ. Έχουν πραγματοποιηθεί διάφορα σεμινάρια και διασκέψεις για όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς. Η Διεύθυνση που είναι αρμόδια για την αναγνώριση των τίτλων σπουδών και την κινητικότητα είναι επίσης εξουσιοδοτημένη να λαμβάνει μέτρα παρακολούθησης της εφαρμογής του ΠΔ. Ο επίσημος οδηγός του ECTS έχει μεταφραστεί στα γεωργιανά για να βοηθηθούν τα ΑΕΙ να εφαρμόσουν αυτό το σύστημα. Καταρτίζεται νομοσχέδιο σχετικά με το ECTS το οποίο κοινοποιήθηκε για να διατυπωθούν διεξοδικότερες παρατηρήσεις. Οι φορείς προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας είναι επίσης υπεύθυνοι για τις δραστηριότητες παρακολούθησης.

Βάσει του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2004 (Κεφ III, άρθρο 8), όλα τα ΑΕΙ

ΓΕΩΡΓΙΑ

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

οφείλουν να θέσουν σε εφαρμογή σύστημα εσωτερικής **διασφάλισης της ποιότητας**. Όλα τα διαπιστευμένα ΑΕΙ έχουν συμμορφωθεί με αυτή την υποχρέωση. Το άρθρο 25 σχετικά με το σύστημα διασφάλισης της ποιότητας των ΑΕΙ/ΤΕΙ, οι εκπαιδευτικές και ερευνητικές δραστηριότητες ενός ιδρύματος καθώς και η διαδικασία επαγγελματικής τελειοποίησης του προσωπικού, υπόκεινται σε συστηματική αξιολόγηση στην οποία συμμετέχουν οι φοιτητές. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης πρέπει να δημοσιοποιούνται και να παρέχονται σε κάθε ενδιαφερόμενο. Το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών έχει επεξεργαστεί εθνικό σχέδιο δράσης σε συνδυασμό με κατευθυντήριες γραμμές και συστάσεις για τη διασφάλιση της ποιότητας των ΙΤΕ. Θα πραγματοποιηθεί δημόσιος διάλογος πριν από την τελική έγκριση του εθνικού σχεδίου δράσης.

Στις 27 Μαρτίου 2006, ο ανεξάρτητος κρατικός οργανισμός διαπίστευσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (*saganmanatleblo datsesebulebebis sakhelmtsipo akreditaciis samsakhuri)* ιδρύθηκε με το Υπουργικό Διάταγμα αριθ. 222. Ο οργανισμός στη συνέχεια μετονομάστηκε σε Εθνικό Κέντρο Διαπίστευσης της Εκπαίδευσης της Γεωργίας (*ganatlebis akreditaciis erovnuli centri*). Το κεφάλαιο Χ του νόμου του 2004 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση καθορίζει όλες τις διαδικασίες και τους μηχανισμούς διαπίστευσης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των προγραμμάτων σπουδών. Η διαπίστευση στη Γεωργία περιλαμβάνει εσωτερική αξιολόγηση, εξωτερική αξιολόγηση, συμμετοχή των φοιτητών και δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων (Κεφ. Χ -Χi και Διάταγμα αριθ. 3, 10 Μαΐου 2006, του Διευθυντή του Εθνικού Οργανισμού Διαπίστευσης των Κρατικών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης).

Σύμφωνα με το νόμο του 2004, οι τίτλοι σπουδών που εκδίδονται από τα διαπιστευμένα ΑΕΙ αναγνωρίζονται αυτομάτως από το κράτος. Μόνο τα διαπιστευμένα ΑΕΙ μπορούν να λαμβάνουν κρατικές επιδοτήσεις για την εκπαίδευση [1]. Τα μη διαπιστευμένα ΑΕΙ δεν μπορούν να εισάγουν φοιτητές με βάση τις ενιαίες εθνικές εισαγωγικές εξετάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η διαπίστευση είναι υποχρεωτική για όλα τα δημόσια ΑΕΙ και προαιρετική για τα ιδιωτικά ιδρύματα αυτού του επιπέδου. Ο νόμος ορίζει ότι η διαπίστευση πρέπει να ανανεώνεται κάθε πέντε έτη. Τα ιδρύματα που λαμβάνουν υπό όρους διαπίστευση πρέπει να επαναξιολογηθούν εντός δύο ετών.

Το Εθνικό Κέντρο Διαπίστευσης της Εκπαίδευσης δεν είναι ακόμη μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**), αλλά προτίθεται να υποβάλει αίτηση μέλους. Ο οργανισμός έχει συσταθεί πρόσφατα και είναι αναγνωρισμένος από το κράτος. Δεν έχει ακόμη αξιολογηθεί από ομότιμους κριτές.

(1) Η κρατική επιδότηση για την εκπαίδευση χορηγείται στα διαπιστευμένα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για να χρηματοδοτούν τα προγράμματα σπουδών πρώτου κύκλου· το ποσό καθορίζεται με βάση τον αριθμό των φοιτητών και τα αποτελέσματα στις ενιαίες εθνικές εξετάσεις.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
21 Δεκεμβρίου 2004	Εθνικός Νόμος της Γεωργίας για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	Sakartvelos kanoni 'umaghlesi ganatlebis shesakheb'
5 Απριλίου 2005	Διάταγμα αριθ. 149 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών της Γεωργίας σχετικά με το εθνικό έγγραφο πιστοποίησης των σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης – Παράρτημα Διπλώματος	Sakartvelos ganatlebisa da mecnierebis ministris 2005 tslis 5 aprilis #149 brdzaneba umaglesi ganatlebis damadasturebeli sakhelmtsipo dokumentis – diplomis danartis formis damtkicebis shesakheb
26 Ιουλίου 2005	Διάταγμα αριθ. 374 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών της Γεωργίας για την εισαγωγή του ειδικού προγράμματος εισαγωγής αλλοδαπών φοιτητών στα διαπιστευμένα AEI/TEI της Γεωργίας και για τις διατάξεις χορήγησης των κρατικών ενισχύσεων	Sakartvelos ganatlebisa da mecnierebis ministris 2005 tslis 26 ivlisis #374 brzaneba uckho qveknis mokalaketa sakartvelos akreditebul umaghles saganmanatleblo datsesebulebebshi stsavlis khelsheckobis specialuri programis damtkicebisa da uckho kveknis mokalakeebze sakhelmtsifo sastsavlo grantis ganatsilebis tsesis shesakheb
18 Νοεμβρίου 2005	Διάταγμα αριθ. 633 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών της Γεωργίας σχετικά με τα προγράμματα ειδικευμένων σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης Baccalaureate (επιπέδου Bachelor)	Sakartvelos ganatlebisa da mecnierebis ministris 2005 tslis 18 noembris #633 brdzaneba sakartvelos umaghlesi saganmanatleblo datsesebulebebis bakalavriatis specialobata chamonatvalis damtkicebis shesakheb
26 Δεκεμβρίου 2005	Διάταγμα αριθ. 721 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών της Γεωργίας σχετικά με την έγκριση του καταστατικού για την πρώτη εκλογή μιας νομικής οντότητας δημοσίου δικαίου – όργανα διοίκησης των AEI	Sakartvelos ganatlebisa da mecnierebis ministris 2005 tslis 26 dekembris #721 brdzaneba sajaro samartlis iuridiuli piris –umaghlesi saganmanatleblo datsesebulebis martvis organoebis pirveli archevnebis chatarebis debulebis damtkicebis shesakheb
17 Ιανουαρίου 2006	Διάταγμα αριθ. 33 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών της Γεωργίας για τη χορήγηση αδειών άσκησης εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων	Sakartvelos ganatlebisa da mecnierebis ministris 2006 tslis 17 ianvris #33 brdzaneba saganmanatleblo datsesebulebata saqmianobaze licenziis gacemis shesakheb

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
27 Μαρτίου 2006	Διάταγμα αριθ. 222 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών της Γεωργίας για τη σύσταση μιας νομικής οντότητας δημοσίου δικαίου – του κρατικού οργανισμού διαπίστευσης των δημόσιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων - και την έγκριση του καταστατικού τους (αργότερο μετονομάστηκε σε εθνικό κέντρο διαπίστευσης της εκπαίδευσης στη Γεωργία)	Sakartvelos ganatlebisa da mecnierebis ministris 2006 tslis 27 martis #222 brdzaneba sajaro samartlis iuridiuli piris – saqartvelos saganmanatleblo datsesebulebebis saxelmtsifo saakreditacio samsaxuris dafudznebisa da misi debulebis damtkicebis shesakheb
3 Μαΐου 2006	Διάταγμα αριθ. 407 του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών της Γεωργίας για τη σύσταση των εθνικών φορέων προώθησης της διαδικασίας της Μπολόνιας	Sakartvelos ganatlebisa da mecnierebis ministris 2006 tslis 3 maisis #407 brdzaneba boloniis procesis mkhardamcheri erovnuli gundis shekmnis shesakheb.
10 Μαΐου 2006	Διάταγμα αριθ. 3 του διευθυντή του Κρατικού Οργανισμού Διαπίστευσης των Δημόσιων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων για την έγκριση της διαδικασίας πρόσληψης ειδικών συμβούλων σε θέματα διαπίστευσης με ανοικτό διαγωνισμό	sakartvelos saganmanatleblo datsesebulebebis sakhelmtsifo saakreditacio samsakhuris direqtoris 2006 tslis 10 maisis N 3 brdzaneba akreditaciis ekspertta sherchevis tsesis damtkicebisa da konkursis gamockhadebis shesakheb
28 Μαρτίου 2007	Νόμος για την επαγγελματική εκπαίδευση	sakartvelos kanoni profesiuli ganatlebis shesakheb

ΚΡΟΑΤΙΑ

Το νομοθετικό πλαίσιο για την εφαρμογή της Διαδικασίας της Μπολόνιας στο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Κροατίας θεσπίστηκε με την έκδοση του νόμου για την επιστημονική δραστηριότητα και την τριτοβάθμια εκπαίδευση του Ιουλίου 2003 και των τροπολογιών του Ιουλίου 2004. Ο νόμος ενσωματώνει τις αρχές της διαδικασίας της Μπολόνιας και όρισε ότι η διάρθρωση των σπουδών έπρεπε να βασίζεται σε **τρεις κύριους κύκλους** που θα εισάγονταν το ακαδημαϊκό έτος 2005/06.

Βάσει αυτού του νόμου, όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν τη νομική υποχρέωση να αναδιαρθρώσουν τα προγράμματα σπουδών τους σύμφωνα με τις αρχές της **Διαδικασίας της Μπολόνιας** και να υποβάλουν αίτηση διαπίστευσής τους στο Υπουργείο Επιστημών, Παιδείας και Αθλητισμού. Το Εθνικό Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης αξιολόγησε τα προγράμματα. Η αξιολόγηση όλων των προγραμμάτων σπουδών πρώτου και δεύτερου κύκλου ξεκίνησε στις αρχές του 2005 και μέχρι την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2005/06 είχαν αξιολογηθεί περισσότερα από 800 προγράμματα σπουδών. Τα προγράμματα σπουδών αξιολογήθηκαν με βάση τη συνολική τους ποιότητα σε σχέση με τα διεθνή πρότυπα, ενώ δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στο αν τα προτεινόμενα προγράμματα σπουδών είναι σύμφωνα με τη διαδικασία της Μπολόνιας και αν ικανοποιούν τα πρότυπα που συνδέονται με το διδακτικό προσωπικό και τους διαθέσιμους υλικούς πόρους.

Ο **πρώτος κύκλος** πανεπιστημιακών σπουδών (ISCED 5A) διαρκεί συνήθως τρία ή τέσσερα έτη και οδηγεί στην απόκτηση των τίτλων σπουδών *prvostupnik/prvostupnica* (baccalaureus/ baccalaurea). Ο **δεύτερος κύκλος** συνήθως διαρκεί ένα έως δύο έτη και καταλήγει στην απόκτηση των τίτλων *magistar/magistra struke* (Master στις ανθρωπιστικές σπουδές ή στις θετικές επιστήμες). Τα περισσότερα ΑΕΙ έχουν υιοθετήσει το μοντέλο 3+2, και μόνο λίγα έχουν υιοθετήσει το μοντέλο 4+1. Σε ορισμένους τομείς σπουδών, όπως οι σπουδές νομικής (5+0) και ιατρικής 6+0, οι προπτυχιακές ολοκληρωμένες σπουδές, όπως αποκαλούνται, εξακολουθούν να είναι διαρθρωμένες σε ένα ενιαίο κύκλο μακράς διάρκειας. Οι μακράς διάρκειας σπουδές που ίσχυαν πριν από τη μεταρρύθμιση της Μπολόνιας εφαρμόζονται παράλληλα με το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών. Τα προγράμματα αυτά παρέχονται σε φοιτητές που εισήχθησαν το ακαδημαϊκό έτος 2004/05 πριν από την αναδιάρθρωσή τους με βάση τις αρχές της Διαδικασίας της Μπολόνιας και θα παρέχονται μέχρι να αποφοιτήσουν αυτοί οι φοιτητές. Οι νέοι φοιτητές δεν μπορούν να εγγράφονται σε αυτά τα προγράμματα.

Η διάρθρωση των προγραμμάτων σε σπουδές Bachelor και Master ισχύει και για τις επαγγελματικές σπουδές (ISCED 5B). Ο πρώτος κύκλος σπουδών συνήθως διαρκεί δύο έως τρία έτη και μετά την ολοκλήρωση του τρίτου έτους απονέμεται το δίπλωμα *stručni prvostupnik / prvostupnica* (επαγγελματικό baccalaureus/ baccalaurea). Ο δεύτερος κύκλος διαρκεί συνήθως ένα ή δύο έτη και οδηγεί στον τίτλο *specijalist struke* (ειδίκευση). Οι απόφοιτοι επαγγελματικών σπουδών μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο Πανεπιστήμιο (επίπεδο ISCED 5A), αλλά τα κριτήρια εισαγωγής καθορίζονται από το κάθε ΑΕΙ. Ο υπό εκπόνηση νέος νόμος για τους ακαδημαϊκούς τίτλους και τα επαγγελματικά προσόντα θα ρυθμίζει τα προσόντα για κάθε επάγγελμα και ειδικότητα που πρέπει να έχουν οι φοιτητές οι οποίοι αποφοιτούν από προγράμματα που βασίζονται στα πρότυπα της Μπολόνιας. Θα ρυθμίζει επίσης τον τίτλο επαγγελματικών σπουδών που απονέμεται με την ολοκλήρωση επαγγελματικών σπουδών διάρκειας τριών ετών.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου του Ιουλίου 2003, τα νέα προγράμματα **διδακτορικών σπουδών** είναι διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών και οδηγούν στην απόκτηση του τίτλου *doktor znanosti* or *doktor umjetnosti* (Ph.D. στις επιστήμες ή στις τέχνες). Για τους φοιτητές που εισήχθησαν σε προγράμματα πριν το 2005, πριν τη Διαδικασία της Μπολόνιας, οι διδακτορικές σπουδές στον ίδιο κλάδο με αυτόν του διπλώματος Master διαρκούν ένα έτος, ενώ τα προγράμματα διδακτορικού στις τέχνες διαρκούν δύο έτη. Τα προγράμματα αυτά θα εξακολουθήσουν να παρέχονται μέχρι να αποφοιτήσουν και οι εναπομένοντες φοιτητές· οι νέοι φοιτητές δεν μπορούν να εγγράφονται σε αυτά τα προγράμματα. Συνήθως δεν απαιτούνται υποχρεωτικά μαθήματα για την

έναρξη διδακτορικών σπουδών. Οι συνήθεις όροι εισαγωγής απαιτούν ένα συγκεκριμένο μέσο όρο βαθμολογίας κατά τις προπτυχιακές σπουδές και συστατικές επιστολές. Για την εισαγωγή σε ορισμένους τομείς σπουδών (π.χ. στις ιατρικές σχολές) ο υποψήφιος πρέπει να έχει δημοσιεύσει άρθρα ή/και να έχει παρακολουθήσει συγκεκριμένα μαθήματα.

Στα πλαίσια του προηγούμενου συστήματος η παρακολούθηση θεωρητικών μαθημάτων ήταν ορισμένες φορές υποχρεωτική για την απόκτηση του διδακτορικού τίτλου, αλλά όχι πάντοτε. Με το νέο σύστημα, δεν είναι δυνατό να απονεμηθεί κανένα διδακτορικό δίπλωμα, εάν ο φοιτητές δεν έχει ολοκληρώσει πρόγραμμα που να περιλαμβάνει θεωρητικά μαθήματα (20-30% των σπουδών) και ατομική έρευνα (70-80%). Η αξιολόγηση των προγραμμάτων του τρίτου κύκλου άρχισε στα τέλη του 2005 και θα ολοκληρωθεί το 2007. Η αξιολόγηση αυτή πραγματοποιείται από το Εθνικό Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και βασίζεται σε παρόμοιες αρχές με αυτές της αξιολόγησης των προγραμμάτων του πρώτου και δεύτερου κύκλου σπουδών.

Ο νόμος του Ιουλίου 2003 θέσπισε για πρώτη φορά τη δυνατότητα οργάνωσης κοινών προγραμμάτων. Για την υλοποίηση κοινών προγραμμάτων και τίτλων σπουδών, το Εθνικό Ίδρυμα επιστημών, τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τεχνολογικής ανάπτυξης της δημοκρατίας της Κροατίας έθεσε το 2005 σε εφαρμογή ένα *πρόγραμμα ανάπτυξης κοινών σπουδών.* Μέχρι σήμερα, έχουν χρηματοδοτηθεί τέσσερα έργα στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος.

Η εισαγωγή του συστήματος **ECTS** είναι μία από τις υποχρεώσεις που επέβαλε ο νόμος του Ιουλίου 2003 σε όλα τα ΑΕΙ. Από το ακαδημαϊκό έτος 2005-06, το ECTS εφαρμόζεται σε όλα τα προγράμματα σπουδών και χρησιμοποιείται για μεταφορά και συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων. Ο πρώτος κύκλος πανεπιστημιακής ή επαγγελματικής εκπαίδευσης ισοδυναμεί με 180-240 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS και ο δεύτερος κύκλος με 60-120 μονάδες ECTS. Μετά την ολοκλήρωση αυτών των δύο κύκλων, ο φοιτητές πρέπει να έχει συγκεντρώσει τουλάχιστον 300 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS. Η χρησιμοποίηση του συστήματος ECTS είναι επίσης υποχρεωτική στον τρίτο κύκλο σπουδών, αλλά ο αριθμός των ακαδημαϊκών μονάδων που είναι απαραίτητος για την ολοκλήρωση των προγραμμάτων αυτού του κύκλου επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του κάθε ιδρύματος.

Ο νόμος του Ιουλίου 2003 προβλέπει επίσης την έκδοση **Παραρτήματος Διπλώματος** (ΠΔ) *(dodatak diplomi* or *dopunska isprava)* από όλα τα ΑΕΙ. Ο κανονισμός σχετικά με το περιεχόμενο των διπλωμάτων και των παραρτημάτων των σπουδών, που εκδόθηκε το Δεκέμβριο του 2004, καθορίζει το περιεχόμενο του παραρτήματος και ορίζει ότι πρέπει να εκδίδεται για όλους τους πτυχιούχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από το ακαδημαϊκό έτος 2005-06 και μετά. Με άλλους όρους, μόνο οι φοιτητές που είναι εγγεγραμμένοι στα προγράμματα που έχουν προσαρμοστεί στη διάρθρωση σπουδών της Διαδικασίας της Μπολόνιας θα λάβουν αυτό το έγγραφο. Για τα προγράμματα σπουδών διάρκειας τριών ετών, θα εκδοθεί για πρώτη φορά το 2008. Βάσει των τροπολογιών αυτού του κανονισμού, οι οποίες θα εγκριθούν στις αρχές του 2007, το Παράρτημα Διπλώματος θα χορηγείται αυτόματα και δωρεάν σε αυτούς τους φοιτητές στα αγγλικά και τα κροατικά. Εδώ και ορισμένα έτη, ορισμένες σχολές χορηγούν το ΠΔ στους πτυχιούχους προγραμμάτων σπουδών πριν από τη μεταρρύθμιση της Μπολόνιας. Το έντυπο αυτό εκδίδεται στα αγγλικά, μετά από αίτηση και επί πληρωμή.

Στις αρχές του 2006, το Υπουργείο Επιστημών, Παιδείας και Αθλητισμού συνέστησε ομάδα εργασίας που άρχισε τις προετοιμασίες για την ανάπτυξη του **Κροατικού Πλαισίου Προσόντων** (CROQF). Αυτή η ομάδα εργασίας υπέβαλε πρόταση που συζητήθηκε με όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς. Προς στιγμή, τα οκτώ επίπεδα που περιλαμβάνει αυτό πλαίσιο περιγράφονται μόνο σε όρους κλιμάκων ακαδημαϊκών μονάδων και προσόντων που αποκτούνται με την ολοκλήρωση σπουδών ενός συγκεκριμένου επιπέδου. Το 2007, αυτή η ομάδα εργασίας θα επεξεργαστεί κοινές προδιαγραφές και περιγραφικούς δείκτες για όλα τα επίπεδα προσόντων· αυτοί θα αποτελέσουν τη βάση για

ΚΡΟΑΤΙΑ

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Στο διάγραμμα παρουσιάζεται μόνο το νέο σύστημα που τέθηκε σε εφαρμογή το 2004/05. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι σε μεταβατικό στάδιο κατά το οποίο τα δύο συστήματα θα συνυπάρχουν μέχρι το 2009-

τη λεπτομερή περιγραφή όλων των προσόντων σε σχέση με τα μετρήσιμα μαθησιακά αποτελέσματα και τις ικανότητες.

Τον Ιανουάριο του 2006, τέθηκε σε εφαρμογή το πρώτο στάδιο μιας νέας μεθόδου κατ' αποκοπήν χρηματοδότησης των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στο εξής, το συνολικό ποσό αυτών των κεφαλαίων (μισθοί, δαπάνες εξοπλισμού, υποτροφίες σπουδών, δραστηριότητες των φοιτητών κλπ.) μεταφέρεται απευθείας από τον κρατικό προϋπολογισμό στα πανεπιστήμια, τα οποία είναι υπεύθυνα να τα κατανέμουν στα διάφορα τμήματα. Με τον τρόπο αυτό, η μέθοδος της εφάπαξ χρηματοδότησης εισάγει μια ενιαία πολιτική χρηματοδότησης κάθε ιδρύματος και αντιπροσωπεύει μια δημοσιονομική πτυχή της στρατηγικής για την ολοκλήρωση των Πανεπιστημίων.

Ο αρμόδιος εθνικός φορέας για την **εξωτερική αξιολόγηση της ποιότητας** είναι το Εθνικό Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης *(Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje)*, ένα συμβουλευτικό όργανο εμπειρογνωμόνων υπεύθυνο για την ανάπτυξη και την ποιότητα του συστήματος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Κροατίας. Συστάθηκε με το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 1993 ως ανεξάρτητο όργανο που διορίζεται από το κροατικό κοινοβούλιο, με στόχο να εγγυάται τον αντικειμενικό έλεγχο της ποιότητας των ΑΕΙ. Σύμφωνα με το νόμο για την επιστημονική δραστηριότητα και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, στα τέλη Δεκεμβρίου του 2004 συστάθηκε το νέο Εθνικό Συμβούλιο με νέες αρμοδιότητες. Προτείνει μέτρα για την ανάπτυξη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σχέδια για την ανάπτυξη του δικτύου των ΑΕΙ, παρέχει συμβουλές στο υπουργείο για τα πρότυπα και τα κριτήρια δημιουργίας και αξιολόγησης των ΑΕΙ και των προγραμμάτων σπουδών, ορίζει τους αξιολογητές και διενεργεί την αξιολόγηση των ΑΕΙ και των προγραμμάτων σπουδών.

Το Εθνικό Συμβούλιο ασκεί τα καθήκοντά του με την ειδική στήριξη του Οργανισμού για τις Επιστήμες και την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση *(Agencija za znanost i visoko obrazovanje)*. Ο κανονισμός για τη σύσταση του Οργανισμού Επιστημών και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης εκδόθηκε τον Ιούλιο του 2004, και ο οργανισμός άρχισε να λειτουργεί από τον Ιανουάριο του 2005. Μέσω του τμήματος διασφάλισης της ποιότητας, ο οργανισμός είναι υπεύθυνος να παρέχει συμβουλές για τη στήριξη της διαδικασίας αξιολόγησης των ΙΤΕ, των προγραμμάτων σπουδών τους και των συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας στα ΙΤΕ. Συλλέγει επίσης και αναλύει στοιχεία αναφορικά με το εθνικό σύστημα επιστημών και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Το 2001, το Εθνικό Συμβούλιο έγινε μέλος του Δικτύου Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEEN). Ο Οργανισμός για τις Επιστήμες και την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση συμμετέχει σε διεθνή συνεργασία στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και υπέβαλε επίσημη αίτηση μέλους στην Ευρωπαϊκή Ένωση Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**) στις 2 Ιανουαρίου 2007.

Η εξωτερική αξιολόγηση των ΑΕΙ. και των προγραμμάτων σπουδών διενεργείται από το Εθνικό Συμβούλιο για τη διαπίστευση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των προγραμμάτων σπουδών. Η διαπίστευση αυτή παρέχεται από το Υπουργείο Επιστημών, Παιδείας και Αθλητισμού και είναι ένα από τα κριτήρια για τη διάθεση δημόσιων κεφαλαίων στα ΑΕΙ. Τα ΑΕΙ αξιολογούνται βάσει χρονοδιαγράμματος που καθορίζει το Συμβούλιο, το οποίο στις αρχές του 2007 εκπόνησε τετραετές σχέδιο αξιολόγησης. Για τους σκοπούς της αξιολόγησης, το Συμβούλιο διορίζει επιτροπή εμπειρογνωμόνων η οποία του υποβάλλει έκθεση μέσω του οργανισμού. Ένα από τα κριτήρια της αξιολόγησης είναι η εκ των προτέρων αυτοαξιολόγηση των ιδρυμάτων. Η αξιολόγηση περιλαμβάνει επίσης επιτόπια επίσκεψη. Βάσει των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης, το Συμβούλιο υποβάλλει στο Υπουργείο σύσταση για τη χορήγηση ή μη της διαπίστευσης. Το Συμβούλιο δημοσιοποιεί τα αποτελέσματα της αξιολόγησης των ιδρυμάτων και των προγραμμάτων σπουδών.

Όσον αφορά την εσωτερική αξιολόγηση της ποιότητας, τέσσερα από τα επτά κροατικά

πανεπιστήμια έχουν ήδη θέσει σε λειτουργία όργανα διασφάλισης της ποιότητας και τα άλλα τρία εργάζονται προς την ίδια κατεύθυνση. Τα όργανα αυτά θα αποτελέσουν το Εθνικό Δίκτυο Διασφάλισης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, το οποίο θα συντονίζεται και θα εποπτεύεται από τον οργανισμό. Οι φοιτητές συμμετέχουν στη διαδικασία εσωτερικής αξιολόγησης ορισμένων AEI/TEI, μέσω επιτροπών του ECTS, επιτροπών αξιολόγησης της ποιότητας και με τη συμμετοχή τους στα συμβούλια των σχολών και της συγκλήτου των πανεπιστημίων.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
23 Ιουλίου 2003	Νόμος για την επιστημονική δραστηριότητα και την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju
25 Σεπτεμβρίου 2003	Νόμος για την αναγνώριση των τίτλων σπουδών ξένων πανεπιστημίων	Zakon o priznavanju inozemnih obrazovnih kvalifikacija
15 Ιουλίου 2004	Κανονισμός για τη σύσταση του Οργανισμού Επιστημών και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Uredba o osnivanju Agencije za znanost i visoko obrazovanje
21 Ιουλίου 2004	Νόμος που τροποποιεί και συμπληρώνει το νόμο σχετικά με τις επιστημονικές δραστηριότητες και την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Zakon o izmjenama i dopunama zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju
29 Δεκεμβρίου 2004	Κανονισμός για το περιεχόμενο των διπλωμάτων και των συμπληρωματικών εγγράφων για τις σπουδές	Pravilnik o sadržaju diploma i dopunskih isprava o studiju
29 Δεκεμβρίου 2004	Κανονισμός σχετικά με τα μέτρα και τα κριτήρια αξιολόγησης της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των προγραμμάτων σπουδών	Pravilnik o mjerilima i krAEIrijima za vrednovanje kvalAEIte i učinkovitosti visokih učilišta i studijskih programa

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Η οργάνωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης διέπεται από το νόμο αριθ. CXXXIX του 2005 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Η νέα διάρθρωση σπουδών που βασίζεται σε **τρεις κύκλους** εγκρίθηκε το Δεκέμβριο του 2004. Όλοι σχεδόν οι βασικοί τομείς σπουδών είναι οργανωμένοι με βάση αυτή τη νέα διάρθρωση. Εξαιρούνται οι σπουδές ιατρικής, φαρμακευτικής, οδοντιατρικής, κτηνιατρικής, αρχιτεκτονικής, δικαίου και ορισμένα προγράμματα σπουδών στους τομείς των τεχνών και επαγγελμάτων και του σχεδίου, που διατηρούν τη διάρθρωση σε ένα μόνο κύκλο σπουδών μεγάλης διάρκειας 5-6 ετών.

Τα προγράμματα διάρκειας 5-6 ετών θα διατηρηθούν παράλληλα με τη νέα διάρθρωση σπουδών Bachelor/Master για μια μεταβατική περίοδο. Ο νόμος επιβάλλει στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να υλοποιούν προγράμματα τριών κύκλων σπουδών από το ακαδημαϊκό έτος 2006/07.

Ο πρώτος κύκλος αντιστοιχεί στα προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5A διάρκειας 6-8 εξαμήνων (3-4 ετών· 180-240 ακαδημαϊκών μονάδων) που οδηγούν στην απόκτηση πτυχίων Bachelor (*alapfokozat)*. Ο δεύτερος κύκλος καταλήγει στα διπλώματα Master *(mesterfokozat)* επιπέδου ISCED 5A, διάρκειας 3-4 εξαμήνων (1-2 ετών· 60-120 ακαδημαϊκών μονάδων).

Τα διετή προγράμματα προηγμένης επαγγελματικής εκπαίδευσης (*felsőfokú szakképzés* επιπέδου ISCED 5B) παρέχονται σε προαιρετική βάση πριν από τα προγράμματα σπουδών πρώτου κύκλου που απονέμουν τίτλους σπουδών προηγμένης επαγγελματικής ειδίκευσης. Τα προγράμματα αυτά μπορούν να συνυπολογισθούν το πολύ ως 60 ακαδημαϊκές μονάδες για την πρόσβαση σε οποιοδήποτε πρόγραμμα σπουδών ISCED 5A.

Τα προγράμματα επαγγελματικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (*szakirányú továbbképzés* του επιπέδου ISCED 5A) μπορούν να ακολουθούν οποιοδήποτε τίτλο σπουδών Bachelor ή Master). Παρέχουν ειδίκευση σε ένα τομέα σπουδών (με την έκδοση πιστοποιητικού σπουδών), αλλά όχι άλλου διπλώματος.

Η κατοχή διπλώματος Master ή ισοδύναμου τίτλου σπουδών παρέχει πρόσβαση σε πρόγραμμα τριετών **διδακτορικών** σπουδών *(doktori képzés)*. Εκτός από το δίπλωμα Master ή ισοδύναμο τίτλο, κάθε υποψήφιος πρέπει να κατέχει πιστοποιητικό τύπου «C» ικανοποιητικής γνώσης μιας ξένης γλώσσας (γραπτή και προφορική) και πρέπει να συμμετάσχει σε διαδικασία εισαγωγής η οποία περιλαμβάνει την υποβολή γραπτού σχεδίου διατριβής και προφορική συνέντευξη. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα μπορούν να επιβάλουν και πρόσθετα κριτήρια εισαγωγής. Υπάρχουν βασικοί τύποι παρακολούθησης διδακτορικών σπουδών:

(1) πλήρης φοίτηση με κρατική υποτροφία (φοιτητές χρηματοδοτούμενοι από το κράτος)

(2) πλήρης φοίτηση χωρίς κρατική υποτροφία

(3) μερική φοίτηση,

(4) φοιτητές προετοιμάζουν τη διδακτορική τους διατριβή σε ατομική βάση.

Υπάρχουν δύο χωριστά από νομική άποψη σκέλη της διαδικασίας που οδηγούν στην απόκτηση διδακτορικού διπλώματος. Το πρώτο είναι πρόγραμμα κατάρτισης διάρκειας έξι εξαμήνων, που αντιπροσωπεύει συνολικά 180 ακαδημαϊκές μονάδες. Η παρακολούθηση θεωρητικών μαθημάτων αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των διδακτορικών σπουδών. Δεύτερον, παράλληλα με τη θεωρητική κατάρτιση, για την έκδοση του διπλώματος απαιτείται η γνώση μέσου επιπέδου δύο ξένων γλωσσών και υποβολή διδακτορικής διατριβής που υποστηρίζεται από επιστημονικές δημοσιεύσεις. Οι υποψήφιοι πρέπει να περάσουν δύο προφορικές διδακτορικές εξετάσεις και να υποστηρίξουν δημοσίως τη διατριβή τους. Η κατάρτιση στην έρευνα επιπέδου ISCED 6, η οποία προστίθεται στην εργασία της ατομικής έρευνας, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των διδακτορικών προγραμμάτων.

Ο νόμος του 2005 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση προβλέπει την έκδοση **«κοινών ή διπλών τίτλων σπουδών»** οι οποίοι χορηγούνται από δύο ή περισσότερα ΑΕΙ/ΤΕΙ. Επειδή ο νόμος αυτός τέθηκε σε εφαρμογή μόλις το Μάρτιο του 2006, η εμπειρία από την εφαρμογή του είναι περιορισμένη.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

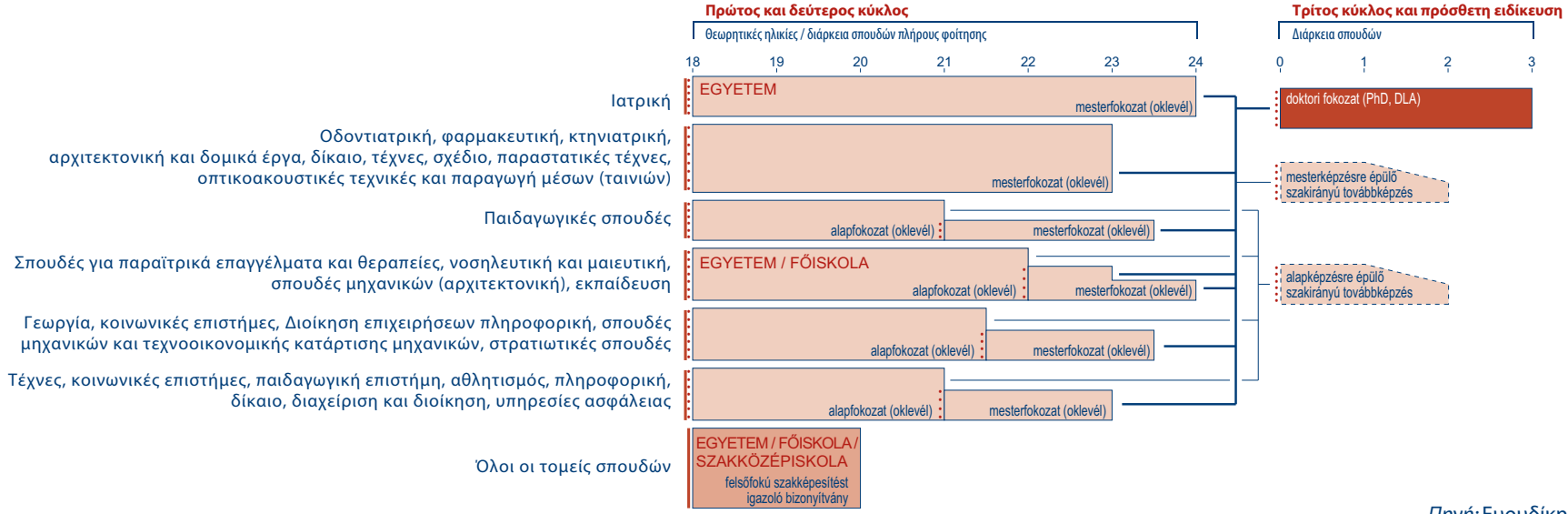

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Τα προγράμματα σπουδών Master υποβάλλονται σε διαρκή διαπίστευση. Ένα πρόγραμμα Master διαρκεί 2 έως 4 εξάμηνα σύμφωνα με το νόμο του 2005 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Τα προγράμματα προηγμένων επαγγελματικών σπουδών ISCED 5B *(felsőfokú szakképzés)* καταλήγουν στην απόκτηση του τίτλου *bizonyítvány*, το οποίο είναι πιστοποιητικό και όχι πτυχίο όπως το *oklevél*. Τα προγράμματα προηγμένων επαγγελματικών σπουδών παρέχουν τελική ειδίκευση και εξασφαλίζουν είτε πρόσβαση στην αγορά εργασίας είτε τη δυνατότητα απαλλαγής από το ένα μέρος των σπουδών πρώτου κύκλου ISCED 5A το οποίο αντιστοιχεί κατ' ανώτατο όριο σε 60 ακαδημαϊκές μονάδες.

Ο τίτλος *alapképzésre épülő szakirányú továbbképzés* δεν παρέχει υψηλή ειδίκευση ούτε τη δυνατότητα πρόσβασης στο *doktori fokozat*.

Οι παιδαγωγικές σπουδές *(tanárképzés)* αναφέρονται σε καθηγητές κατώτερης και ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τους νέους κανόνες και κανονισμούς, για την απόκτηση ικανότητας διδασκαλίας *(tanár)* απαιτείται *mesterfokozat* (δίπλωμα Master), με σπουδές κατά ένα εξάμηνο μεγαλύτερης διάρκειας από τα περισσότερα άλλα προγράμματα σπουδών Master, διότι αναπόσπαστο μέρος της εκπαίδευσης είναι η πρακτική διδασκαλία που αντιστοιχεί σε 30 ακαδημαϊκές μονάδες. Απαιτείται ειδική κατάρτιση για τους δασκάλους πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης *(tanítók)* στην Ουγγαρία και θεωρητική και πρακτική κατάρτιση στους τομείς της μεθοδολογίας και της παιδαγωγικής (του επιπέδου *alapfokozat)*.

Ένα δίκτυο εμπειρογνωμόνων έχει συντάξει θεωρητικό έγγραφο για την ανάπτυξη ενός **Εθνικού Πλαισίου Προσόντων.** Αυτό θα αποτελέσει ένα γενικό κοινό πλαίσιο για τα συστήματα των διαφόρων επιμέρους τομέων της εκπαίδευσης (δημόσια εκπαίδευση, επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, τριτοβάθμια εκπαίδευση, εκπαίδευση ενηλίκων) και θα χρησιμοποιεί μια μέθοδο βάσει αποτελεσμάτων. Μια διυπουργική επιτροπή είναι υπεύθυνη να επεξεργαστεί αυτό το πλαίσιο και θα υποβάλει μια πρώτη πρόταση στην κυβέρνηση το φθινόπωρο του 2007. Προβλέπεται η χρηματοδότηση αυτού του πλαισίου από το νέο αναπτυξιακό σχέδιο της Ουγγαρίας 2007-2013 (εθνικό στρατηγικό πλαίσιο αναφοράς της Ουγγαρίας).

Το **ECTS** είναι το μόνο πιστωτικό σύστημα που εφαρμόζεται. Θεσπίστηκε με νόμο τον Νοέμβριο του 2000 και εφαρμόζεται στην πράξη σε γενικευμένη βάση από το ακαδημαϊκό έτος 2003-04. Το ECTS είναι υποχρεωτικό και χρησιμοποιείται τόσο για τη μεταφορά όσο και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων.

Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) εκδίδεται από τον Ιούλιο του 2003. Από το Μάρτιο του 2006, σύμφωνα με την πράξη του 2005 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, όλα τα AEI/TEI εκδίδουν αυτό το έντυπο αυτομάτως και δωρεάν στην ουγγρική και την αγγλική ή/και (εάν το ζητήσει ο φοιτητής) σε γλώσσα εθνικής μειονότητας, όταν το πρόγραμμα σπουδών παρέχεται σε αυτή τη μειονοτική γλώσσα. Το πρώτο αντίγραφο του ΠΔ χορηγείται δωρεάν σε όλα τα επίπεδα σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Για τις περισσότερες πτυχές της Διαδικασίας της Μπολόνιας εφαρμόζονται **μέτρα παρακολούθησης** (κίνητρα και έλεγχος). Για να ενθαρρύνουν την πλήρη εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, οι δημόσιες αρχές έχουν θέσει σε λειτουργία, σε εθνικό επίπεδο, υπηρεσίες χρηματοδότησης, διοικητικής υποστήριξης και παροχής συμβουλών (π.χ. καθορισμός των μαθησιακών αποτελεσμάτων για τη νέα διάρθρωση των σπουδών, συζήτηση της πρότασης με τους ενδιαφερόμενους φορείς της αγοράς εργασίας και ενισχύσεις για την επινόηση νέων προγραμμάτων σπουδών βάσει του νέου εθνικού αναπτυξιακού σχεδίου). Οι αιτήσεις χρηματοδότησης υποβάλλονται με τη διαδικασία διαγωνισμών. Το ποσό της οικονομικής ενίσχυσης μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τον τύπο και το περιεχόμενο της αίτησης (π.χ. νέα προγράμματα σπουδών, διασφάλιση ποιότητας, κλπ.). Η χρησιμοποίηση των ενισχύσεων ελέγχεται.

Όσον αφορά το ECTS, το Εθνικό Συμβούλιο Ακαδημαϊκών Μονάδων Σπουδών, που είναι επίσης υπεύθυνο για τα μέτρα παρακολούθησης και γενικής εποπτείας του συστήματος πίστωσης, έχει θέσει σε λειτουργία υπηρεσίες τεχνικής βοήθειας, ενημέρωσης και άλλες υπηρεσίες διαχείρισης και παροχής συμβουλών.

Το Εθνικό Κέντρο Europass (NEC) έχει δημιουργήσει υπηρεσίες διοίκησης και παροχής συμβουλών για να ενθαρρύνει την πλήρη εφαρμογή του ΠΔ. Το NEC είναι υπεύθυνο και για τα μέτρα παρακολούθησης.

Το *Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság* (Ουγγρικό Συμβούλιο Διαπίστευσης, ΟΣΔ) ιδρύθηκε το 1993. Σύμφωνα με το νόμο του 2005 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το ΟΣΔ είναι υπεύθυνο για τη **διασφάλιση της ποιότητας** των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των προγραμμάτων σπουδών (διαπιστεύσεις) και στηρίζει τα ιδρύματα να αναπτύξουν μηχανισμούς εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας. Η διαδικασία διαπίστευσης είναι υποχρεωτική για όλους τους τύπους ιδρυμάτων και προγραμμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Το ΟΣΔ είναι ανεξάρτητο όργανο εμπειρογνωμόνων 29 μελών από ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έρευνας. Στις συνεδριάσεις ολομέλειας αυτού του οργάνου συμμετέχουν χωρίς δικαίωμα ψήφου δύο φοιτητές που εκπροσωπούν τη διάσκεψη φοιτητικών ενώσεων (*Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája*) και την Εθνική Ένωση Φοιτητών Διδακτορικού (*Doktoranduszok Országos Szövetsége*). Η συμμετοχή των φοιτητών προβλέπεται από τη νομοθεσία και είναι υποχρεωτική. Το ΟΣΔ μπορεί να καλέσει και ορισμένους συμβούλους από τομείς οι οποίοι δεν εκπροσωπούνται με πλήρη μέλη (σήμερα είναι

πέντε) και τακτικά μέλη (σήμερα είναι έξι) για να συμμετέχουν στις συνεδριάσεις του. Οι σύμβουλοι και τα τακτικά μέλη μπορούν να συμμετέχουν στις συζητήσεις, αλλά χωρίς δικαίωμα ψήφου. Κατά περίσταση καλούνται και αλλοδαποί εμπειρογνώμονες.

Το ΟΣΔ διαθέτει μια εννιαμελή διεθνή συμβουλευτική επιτροπή *(Nemzetközi Tanácsadó Testület)*. Αποστολή αυτής της επιτροπής είναι να ελέγχει και να αξιολογεί τους τρόπους λειτουργίας και τις διαδικασίες και τις μεθόδους διαπίστευσης του ΟΣΔ. Για το σκοπό αυτό, λαμβάνει κατεξοχήν υπόψη τα εφαρμοζόμενα κριτήρια σε διεθνές επίπεδο και την ανάγκη εναρμόνισης.

Όσον αφορά την **εσωτερική αξιολόγηση,** τα εκπαιδευτικά ιδρύματα οφείλουν να συντάσσουν ετήσια έκθεση αξιολόγησης που εξετάζεται και εγκρίνεται από το διοικητικό συμβούλιο του ιδρύματος. Στο πλαίσιο των διαδικασιών διαπίστευσης και ενδιάμεσου ελέγχου, οφείλουν να συντάσσουν έγγραφα αυτοαξιολόγησης βάσει συγκεκριμένων οδηγιών του ΟΣΔ. Οι φοιτητές συμμετέχουν στη διαδικασία αξιολόγησης στο επίπεδο του ιδρύματος. Η ετήσια έκθεση αξιολόγησης του ιδρύματος εγκρίνεται από τη Σύγκλητο στην οποία συμμετέχουν και εκπρόσωποι των φοιτητών. Στα έγγραφα αξιολόγησης υπάρχει ειδικός χώρος για τη διατύπωση των απόψεων των φοιτητών.

Η **εξωτερική αξιολόγηση** είναι χρονοβόρα διαδικασία που πραγματοποιείται σε πολλά επίπεδα. Το εκπαιδευτικό ίδρυμα παρουσιάζει τα έγγραφά του και την έκθεση αξιολόγησης με βάση τις προκαθορισμένες οδηγίες του ΟΣΔ. Το ΟΣΔ ορίζει μια Επιτροπή Διαπίστευσης *(Látogató Bizottság)* που πραγματοποιεί επισκέψεις, η σύνθεση της οποίας διαφέρει ανάλογα με τον τύπο του ιδρύματος, τον αριθμό των σχολών και τον αριθμό των προγραμμάτων σπουδών. Βάσει της έκθεσης αυτοαξιολόγησης, των εμπειριών, των τεκμηριωμένων συνεντεύξεων και των συνεδριάσεων κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, η εν λόγω επιτροπή Διαπίστευσης συντάσσει δική της έκθεση για τον ΟΣΔ. Η έκθεση, οι παρατηρήσεις και η αξιολόγηση κοινοποιούνται στο ίδρυμα, το οποίο έχει τη δυνατότητα να διατυπώσει συμπληρωματικές παρατηρήσεις. Η έκθεση, συμπληρωμένη με όλα αυτά τα πρόσθετα στοιχεία, υποβάλλεται στη συνεδρίαση ολομελείας του ΟΣΔ όπου και οριστικοποιείται.

Η μετακινούμενη Επιτροπή Διαπίστευσης συναντά φοιτητές και τους εκπροσώπους τους κατά τη διαδικασίας εξωτερικής αξιολόγησης και οργανώνει συνεντεύξεις βάσει προκαθορισμένων οδηγιών. Σε εθνικό επίπεδο, ένας αντιπρόσωπος της διάσκεψης των φοιτητικών ενώσεων Unions *(Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája)* και ένας αντιπρόσωπος της Εθνικής Ένωσης Φοιτητών Διδακτορικού *(Doktoranduszok Országos Szövetsége)* είναι εξουσιοδοτημένοι να συμμετέχουν τακτικά στις συνεδριάσεις του ΟΣΔ.

Η διαδικασία **διαπίστευσης** είναι υποχρεωτική και περιέχει δύο σκέλη. Αφενός, την εξέταση των ΑΕΙ/ΤΕΙ (δραστηριότητες και όροι εκπαίδευσης και κατάρτισης, ερευνητικές δραστηριότητες και εξοπλισμός, προσωπικό, οργάνωση και υποδομή του ιδρύματος) και, αφετέρου, την εξέταση των ίδιων των προγραμμάτων σπουδών (περιεχόμενο προγραμμάτων, αναλογία πρακτικών και θεωρητικών μαθημάτων, ειδικευμένο προσωπικό και υποδομή).

Κάθε ίδρυμα πρέπει να υποβάλλεται σε διαδικασία διαπίστευσης κάθε 8 έτη και σε διαδικασία ενδιάμεσου ελέγχου μετά από τέσσερα έτη. Συνοπτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων της διαδικασίας διαπίστευσης δημοσιεύεται στο περιοδικό διαπίστευσης *(Akkreditációs Értesítő)* καθώς και στο δικτυακό τόπο του ΣΔ. Ο έλεγχος των οικονομικών δραστηριοτήτων των ΑΕΙ ασκείται από το κρατικό ελεγκτικό συνέδριο *(Állami Számvevőszék)*.

Το ΟΣΔ είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**) από το 2000. Το ΟΣΔ είναι επίσης μέλος του Διεθνούς Δικτύου των Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE) και του Δικτύου Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEEN).

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
4 Ιουνίου 1999 (Περίοδος εφαρμογής: 12 Ιουνίου 1999 –1η Μαρτίου 2006)	Νόμος αριθ. LII του 1999 για τη θεσμική ολοκλήρωση (πρώτο βήμα για ένα γραμμικό σύστημα τίτλων σπουδών)	A felsőoktatási intézményhálózat átalakításáról, továbbá a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX törvény módosításáról szóló1999. LII. törvény
29 Νοεμβρίου 2000 (Περίοδος εφαρμογής: 7 Δεκεμβρίου 2000 –13 Απριλίου 2006)	Κυβερνητικό διάταγμα 200/2000 (XI. 29.) σχετικά με την εφαρμογή του πιστωτικού συστήματος και της κεντρικής καταγραφής των πιστωτικών συστημάτων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων	A felsőoktatási tanulmányi pontrendszer (kreditrendszer) bevezetéséről és az intézményi kreditrendszerek egységes nyilvántartásáról szóló 200/2000 (XI. 29.) Korm. rendelet
24 Δεκεμβρίου 2001 (Έναρξη ισχύος: 1η Ιανουαρίου 2002)	Νόμος αριθ. XCIX του 2001 που ρυθμίζει την εφαρμογή του ECTS	A felsőoktatási képesítéseknek az európai régióban történő elismeréséről szóló, 1997. április 11-én, Lisszabonban aláírt Egyezmény kihirdetéséről szóló 2001. évi XCIX. törvény
3 Ιουνίου 2003 (Περίοδος εφαρμογής: 1η Ιουλίου 2003 – 1η Μαρτίου 2006)	Νόμος αριθ. του XXXVIII του 2003 που ρυθμίζει την εφαρμογή του Παραρτήματος Διπλώματος	A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény módosításáról szóló 2003. évi XXXVIII. törvény
29 Νοεμβρίου 2005 (Έναρξη ισχύος: 1η Μαρτίου 2006)	Νόμος αριθ. CXXXIX του 2005 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény
22 Δεκεμβρίου 2005 (Έναρξη ισχύος: 30 Δεκεμβρίου 2005)	Κυβερνητικό διάταγμα 289/2005 (22.XII) που ρυθμίζει τη νέα διάρθρωση σπουδών	A felsőoktatási alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről szóló 289/2005. (XII. 22.) Korm. rendelet
28 Μαρτίου 2006 (Έναρξη ισχύος: 1η Ιουλίου 2006)	Κυβερνητικό διάταγμα 69/2006 για του Ουγγρικό Συμβούλιο Διαπίστευσης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottságról szóló 69/2006 (III. 28.) Korm. rendelet

Δικτυακοί τόποι

Δικτυακός τόπος του Ουγγρικού Συμβουλίου Διαπίστευσης σχετικά με τα αποτελέσματα της διαδικασίας διαπίστευσης: http://www.mab.hu

Συστάσεις της Διεθνούς Συμβουλευτικής Επιτροπής του ΟΣΔ από τη συνεδρίαση του 2006: http://www.mab.hu/doc/recomFinal0606.doc

Η εξωτερική αξιολόγηση του Ουγγρικού Συμβουλίου Διαπίστευσης: http://www.mab.hu/english/doc/extevalhac.pdf

ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Ο νόμος για τα πανεπιστήμια και ο νόμος για τους τίτλους σπουδών (εκπαίδευσης και κατάρτισης) του 1997 και του 1999 αντίστοιχα ρυθμίζουν τα περισσότερα στοιχεία που συνδέονται με τη Διαδικασία της Μπολόνιας στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η **διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους** υπήρχε πριν από τη Διαδικασία της Μπολόνιας. Όλοι οι φοιτητές σπουδάζουν βάσει αυτής της διάρθρωσης σπουδών σε όλα τα προγράμματα ISCED 5A και σε όλα τα ΑΕΙ. Η απονομή των τίτλων σπουδών ορίζεται στους προαναφερόμενους νόμους.

Τα πτυχία Bachelor χορηγούνται συνήθως μετά από σπουδές 3 ή 4 ετών, αλλά σε ορισμένους τομείς σπουδών, όπως η ιατρική ή η αρχιτεκτονική, η διάρκειά τους είναι μεγαλύτερη. Τα μαθήματα που οδηγούν στην απόκτηση του διπλώματος Master ή άλλων μεταπτυχιακών τίτλων διαρκούν από ένα έως τρία έτη.

Ορισμένα ΑΕΙ παρέχουν επίσης προγράμματα ISCED 5B, αλλά αυτά συνίστανται σε ένα μόνο κύκλο σπουδών. Οι φοιτητές που ολοκληρώνουν πρόγραμμα αυτού του επιπέδου μπορούν να συνεχίσουν σε προγράμματα σπουδών Bachelor και στη συνέχεια σε προγράμματα δεύτερου και τρίτου κύκλου σπουδών.

Η διάρκεια των διδακτορικών προγραμμάτων είναι 3 έτη πλήρους φοίτησης. Οι φοιτητές που εγγράφονται σε αυτά τα προγράμματα κατέχουν συνήθως δίπλωμα Master αλλά, σε περιορισμένες περιπτώσεις φοιτητές με πτυχίο Bachelor άριστα μπορούν να εγγραφούν σε διδακτορικές σπουδές χωρίς δίπλωμα Master. Συνήθως, το **διδακτορικό δίπλωμα** απονέμεται μετά από διαδικασία εποπτευόμενης έρευνας που καταλήγει στην παρουσίαση διατριβής. Ορισμένα προγράμματα (ειδική κατάρτιση για την ανάπτυξη ικανοτήτων σε θέματα έρευνας, για τη διεύρυνση του ακαδημαϊκού περιβάλλοντος κλπ.), τα οποία περιέχουν υποχρεωτική παρακολούθηση μαθημάτων εκτός από την προετοιμασία της διατριβής. Αυτά πραγματοποιούνται παράλληλα με την έρευνα.

Οι φοιτητές διδακτορικού μπορούν να λάβουν υποτροφίες μεταπτυχιακών σπουδών.

Σύμφωνα με το νόμο του 1999 για τους τίτλους σπουδών (εκπαίδευση και κατάρτιση), το Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Διπλωμάτων (HETAC) μπορεί να συνάψει συμφωνίες με άλλα ιδρύματα για τη χορήγηση **κοινών διπλωμάτων.** Έχουν συναφθεί πολλές συμφωνίες αυτού του τύπου και αρκετές άλλες εξετάζονται. Το 2005, το HETAC δημοσίευσε την πολιτική και τα κριτήρια του για την απονομή κοινών διπλωμάτων, για την κοινή διαπίστευση και τη διαπίστευση κοινών προγραμμάτων.

Το Τεχνολογικό Ίδρυμα του Δουβλίνου (DIT) συμφώνησε να εκδίδει κοινά διπλώματα για περιορισμένο αριθμό προγραμμάτων. Δεν έχουν εκδοθεί ακόμη κοινά διπλώματα στον πανεπιστημιακό τομέα. Υπάρχουν, ωστόσο, πολλά παραδείγματα κοινών προγραμμάτων με άλλα ιρλανδικά, ευρωπαϊκά και διεθνή συνεργαζόμενα ιδρύματα. Ορισμένα από τα κοινά προγράμματα καταλήγουν στην απόκτηση ενός διπλού τίτλου σπουδών ή ενός μόνο διπλώματος με τη χορήγηση πρόσθετου πιστοποιητικού που δηλώνει ότι το πρόγραμμα είναι κοινό. Ορισμένα ιρλανδικά πανεπιστήμια είναι μέλη του Erasmus Mundus και άλλων κοινών προγραμμάτων και έχουν συνάψει παρόμοιες συμφωνίες εδώ και αρκετά χρόνια.

Από το 2003 υπάρχει **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** που καλύπτει όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης, από τη στοιχειώδη εκπαίδευση μέχρι τις διδακτορικές σπουδές. Μετά την διάσκεψη υπουργών του Μπέργκεν, η Ιρλανδία αποδέχτηκε πρόταση να εφαρμόσει ένα πρότυπο πειραματικό σχέδιο αυτοπιστοποίησης της συμβατότητας του Ιρλανδικού Εθνικού Πλαισίου Πτυχίων με το πλαίσιο της Μπολόνιας. Αυτή η διαδικασία επαλήθευσης ολοκληρώθηκε το Νοέμβριο του 2006.

Το **ECTS** έχει ενσωματωθεί στο Εθνικό Σύστημα Τίτλων Σπουδών του Συμβουλίου για τους Τίτλους Σπουδών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (HETAC) από το 1989 και εφαρμόζεται στα προγράμματα που παρέχονται από ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης διαπιστευμένα από το HETAC. Αν και η εφαρμογή του δεν είναι υποχρεωτική, τα ΑΕΙ. χρησιμοποιούν στην πράξη

το ECTS (και για τη μεταφορά και τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων).

Όλα τα προγράμματα που έχουν λάβει διαπίστευση από τον HETAC και παρέχονται από τα AEI. είναι οργανωμένα σύμφωνα με το σύστημα των ακαδημαϊκών μονάδων, ανεξάρτητα από την κατηγορία των φοιτητών στους οποίους απευθύνονται και του επιπέδου σπουδών (πρώτος κύκλος ή μεταπτυχιακός κύκλος σπουδών). Κατά την εκπόνηση των προγραμμάτων σπουδών τους, τα ιδρύματα που είναι διαπιστευμένα από τον HETAC πρέπει να διευκρινίσουν τον αριθμό των ακαδημαϊκών μονάδων που αντιστοιχούν σε κάθε πρόγραμμα σπουδών.

Όλα τα πανεπιστήμια χρησιμοποιούν πλέον το ECTS σε όλα τα προγράμματα Bachelor και το σύστημα αυτό αποτελεί τη βάση για την έκδοση αυτού του διπλώματος.

Δεν έχουν ακόμη διευκρινιστεί πλήρως οι τρόποι χρησιμοποίησης του ECTS σε όλα τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών. Παρόλα αυτά, έχουν συνταχθεί κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του στα προγράμματα σπουδών Master. Και τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών αρχίζουν επίσης να οργανώνονται σύμφωνα με παρόμοιες κατευθυντήριες γραμμές, για τον προσδιορισμό του φόρτου εργασίας των φοιτητών. Ωστόσο, η κατανομή αυτού του φόρτου εργασίας σε μαθήματα και άλλες ενότητες μεταπτυχιακών σπουδών δεν έχει προσδιοριστεί ακόμα το ίδιο διεξοδικά όπως τα προγράμματα του πρώτου κύκλου.

Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) (σύμφωνα με το υπόδειγμα ΕΕ/Συμβουλίου της Ευρώπης/ Unesco) θεσπίστηκε σε εθνική κλίμακα το 2005. Όσον αφορά τα μη πανεπιστημιακά ιδρύματα, το ΠΔ εκδίδεται αυτομάτως στα αγγλικά και δωρεάν για όλους τους αποφοίτους. Πέντε πανεπιστήμια χορηγούν αυτομάτως Παράρτημα Διπλώματος στα αγγλικά σε όλους τους αποφοίτους. Άλλα δύο πανεπιστήμια δεν έχουν αρχίσει ακόμη να το εκδίδουν. Όμως, το ΠΔ χορηγείται εάν ζητηθεί. Έχει τεθεί σε εφαρμογή σχέδιο χορήγησής του σε όλους τους φοιτητές, αυτομάτως και δωρεάν από το 2007.

Η διάρθρωση των σπουδών σε 3 κύκλους εφαρμόζεται πλήρως προ πολλού, έτσι δεν παρέχονται **κίνητρα** για την εφαρμογή αυτού του συστήματος. Όσον αφορά την εφαρμογή του ECTS σε γενική βάση, τίθεται σταδιακά σε εφαρμογή ένα νέο σύστημα λογισμικού σε ένα ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2006/07 που θεωρείται ότι θα διευκολύνει την όλη διαδικασία. Η διαδικασία χορήγησης του ΠΔ εποπτεύεται από μια εθνική εποπτική επιτροπή που αποτελείται από όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το εθνικό κέντρο EUROPASS συμβάλλει επίσης καθοριστικά στην προώθηση του ΠΔ.

Πέντε είναι οι **εθνικοί οργανισμοί** που συμμετέχουν στην **διασφάλιση της ποιότητας:** Οργανισμός Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (HEA), Εθνικός Οργανισμός Τίτλων Σπουδών της Ιρλανδίας (NQAI), το Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και Διπλωμάτων (HETAC), το Τεχνολογικό Ίδρυμα του Δουβλίνου και το Συμβούλιο για την Ποιότητα των Ιρλανδικών Πανεπιστημίων (IUQB).

Τα πανεπιστήμια υποχρεούνται βάσει του νόμου περί πανεπιστημίων (1997) να καθορίσουν και να εφαρμόζουν διαδικασίες για τη διασφάλιση της ποιότητας και έναν μηχανισμό επαλήθευσης της αποτελεσματικότητας αυτών των διαδικασιών. Ο HEA συστάθηκε το 1972 και είναι υπεύθυνος να προωθεί την ανάπτυξη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και να διευκολύνει το συντονισμό των κρατικών επενδύσεων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ο θεσμικός του ρόλος είναι να στηρίζει τα πανεπιστήμια να επιτύχουν τους στόχους τους ως προς τη διασφάλιση της ποιότητας, να αξιολογεί και να συντάσσει εκθέσεις για τις διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας που εφαρμόζουν τα πανεπιστήμια και να παρέχει συμβουλές στα πανεπιστήμια κατά την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας.

Το NQAI ιδρύθηκε με το νόμο του 1999 για τους τίτλους σπουδών (εκπαίδευσης και κατάρτισης) και είναι αρμόδιος για τη διαχείριση του Πλαισίου Εθνικών Προσόντων και να προωθεί την

ΙΡΛΑΝΔΙΑ

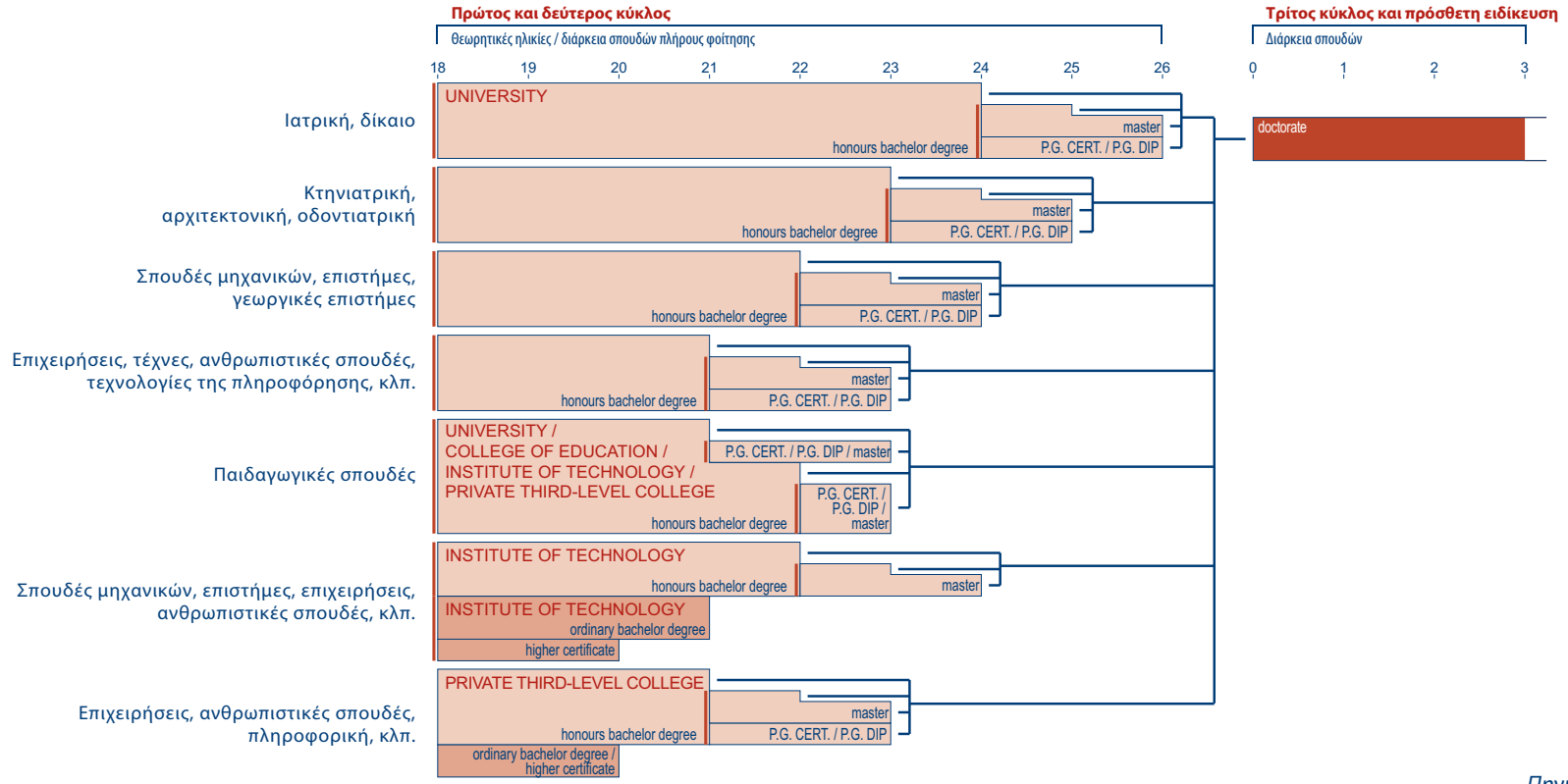

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

P.G. CERT. *Postgraduate Certificate* | P.G. DIP. *Postgraduate Diploma*

ικανοποίηση των προτύπων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω των διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας των Συμβουλίων απονομής τίτλων (Awards Councils) και των αρμοδιοτήτων της Αρμόδιας Αρχής για το DIT.

Το HETAC δημιουργήθηκε βάσει του νόμου του 1999 για τους τίτλους σπουδών (εκπαίδευσης και κατάρτισης). Στο διοικητικό του συμβούλιο συμμετέχουν μέλη με διεθνή εμπειρία στα συστήματα της διασφάλισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση από την Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική. Ο νόμος προβλέπει επίσης τη συμμετοχή ενός εκπροσώπου των φοιτητών. Το HETAC είναι ο φορέας απονομής τίτλων σπουδών για τα τεχνολογικά ιδρύματα και για άλλους μη πανεπιστημιακούς φορείς τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Έχει μεταβιβάσει αρμοδιότητες απονομής τίτλων σπουδών στα τεχνολογικά ιδρύματα. Στο πλαίσιο της θεσμικής του αποστολής οφείλει να εγκρίνει και να επανεξετάζει την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας των φορέων που υπάγονται στην αρμοδιότητά του. Όλα τα AEI/TEI είναι καταρχήν υπεύθυνα για τη δημιουργία διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές και τα κριτήρια του HETAC. Το HETAC είναι υπεύθυνο και για την διαπίστευση και για την εξωτερική αξιολόγηση. Στο πλαίσιο των αξιολογήσεων, κάθε ίδρυμα οφείλει να διενεργεί αυτοαξιολόγηση, η οποία κοινοποιείται στην ομάδα αξιολόγησης. Το HETAC αναθέτει τη διαπίστευση των προγραμμάτων σε ομάδες ημεδαπών και αλλοδαπών εμπειρογνωμόνων και μεταβιβάζει εξουσίες πιστοποίησης (διαπίστευση των ιδρυμάτων στις οποίες μεταβιβάζονται αυτές οι αρμοδιότητες), τη διαπίστευση της έρευνας και των δραστηριοτήτων διασφάλισης της ποιότητας. Σε αυτή τη διαδικασία συμμετέχουν φοιτητές και πτυχιούχοι οι απόψεις των οποίων ενδέχεται να έχουν βαρύνουσα σημασία για τις αποφάσεις που λαμβάνουν αυτές οι ομάδες εμπειρογνωμόνων. Το HETAC αποφάσισε να δημοσιεύονται όλες οι εκθέσεις αξιολόγησης από τον Ιούνιο του 2006. Ακόμη, το HETAC συνεργάζεται πολύ δραστήρια με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι αυτά υλοποιούν τις συστάσεις του και ότι λαμβάνουν υπόψη τις παρατηρήσεις του.

Ο νόμος για τους τίτλους σπουδών (εκπαίδευσης και κατάρτισης) του 1999 προβλέπει την αξιολόγηση του HETAC κάθε πέντε έτη (από διεθνή ομάδα συμβούλων). Η αξιολόγηση αυτή διενεργήθηκε το 2006 κατ' εφαρμογή αυτού του νόμου και σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές για τη διασφάλιση της ποιότητας. Η έκθεση συμπεραίνει ότι το HETAC εκπληρώνει το θεσμικό του ρόλο και ικανοποιεί όλα τα ευρωπαϊκά πρότυπα και τις κατευθυντήριες γραμμές για τη διασφάλιση της ποιότητας. Το Τεχνολογικό Ίδρυμα του Δουβλίνου δημιουργήθηκε το 1992 με τη συγχώνευση έξι κολεγίων που είχαν την εξουσία να χορηγούν τίτλους σπουδών. Οι εξουσίες αυτές μεταβιβάστηκαν στο νέο Τεχνολογικό Ίδρυμα του Δουβλίνου με το νόμο του 1992 για το DIT· οι εξουσίες αυτές διευρύνθηκαν και το ίδρυμα μπορεί να απονέμει διπλώματα Bachelor, Master και διδακτορικά μετά από διεθνή αξιολόγηση του 1996.

Ενώ το DIT ήταν αρχικά υπεύθυνο για την εφαρμογή των διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας, το Εθνικό Συμβούλιο Τίτλων Σπουδών της Ιρλανδίας είναι υπεύθυνο να ελέγχει την ποιότητα αυτών των διαδικασιών. Το DIT υποβλήθηκε πρόσφατα σε εξωτερική αξιολόγηση της ποιότητας που διενεργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων (EUA) για λογαριασμό του Εθνικού Συμβουλίου Τίτλων Σπουδών (NQAI). Η έκθεση της ομάδας αξιολόγησης και η απάντηση του ινστιτούτου στην έκθεση είναι διαθέσιμες στον δικτυακό τόπο του NQAI και του DIT (http://www.dit.ie).

Το Ιρλανδικό Συμβούλιο για την Ποιότητα των Πανεπιστημίων (IUQB), ένας διαπανεπιστημιακός φορέας που δημιουργήθηκε για να συμβάλει στην ανάπτυξη των διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας και το HEA ζήτησαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων (EUA) να διενεργήσει εκτενή, ανεξάρτητη και αντικειμενική αξιολόγηση της διασφάλισης της ποιότητας στα ιρλανδικά πανεπιστήμια με τη βοήθεια εμπειρογνωμόνων από την Ευρώπη, την Αμερική και τον Καναδά. Στόχος της αξιολόγησης αυτής ήταν να στηριχθούν τα ιρλανδικά πανεπιστήμια να συνεχίσουν την

ανάπτυξη των διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητάς τους για να ικανοποιήσουν τα καλύτερα πρότυπα και τις πρακτικές στον κόσμο.

Από αυτή την αξιολόγηση συνάγεται ότι τα Πανεπιστήμια έχουν υπερβεί κατά πολύ τους στόχους διασφάλισης της ποιότητας που καθόρισε ο νόμος για τα πανεπιστήμια του 1997, εφόσον έχουν θέσει σε εφαρμογή ασφαλείας και απολύτως λειτουργικές διαδικασίες.

Οι φοιτητές εκπροσωπούνται, μεταξύ άλλων, στα όργανα διοίκησης των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που έχουν συσταθεί με βάση το νόμο, του Συμβουλίου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (HEA), της Εθνικής Επιτροπής για τους Τίτλους Σπουδών της Ιρλανδίας (NQAI), του Συμβουλίου Τίτλων Σπουδών της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (HETAC) και του Συμβουλίου για τους Τίτλους Σπουδών Μεταπτυχιακής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (FETAC). Η εκπροσώπηση των φοιτητών ενισχύθηκε με την ανάληψη πολιτικών πρωτοβουλιών για τη διασφάλιση της ποιότητας, εφόσον το προταθέν σύστημα αναγνωρίζει τη σημασία της συμμετοχής των φοιτητών στη διαδικασία και ιδίως στις αξιολογήσεις ακαδημαϊκών τμημάτων και των μονάδων οι οποίες παρέχουν απευθείας εκπαιδευτικές υπηρεσίες στους φοιτητές. Η προσέγγιση αυτή ενισχύεται από τον ισχύουσα νομοθεσία, στην οποία περιλαμβάνονται ο νόμος για τα πανεπιστήμια του 1997 και ο νόμος για τους τίτλους σπουδών (εκπαίδευσης και κατάρτισης) του 1999.

Το Ιρλανδικό Δίκτυο για τη Διασφάλιση της Ποιότητάς στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 2003 ως επίσημο δίκτυο. Στο δίκτυο συμμετέχουν οι βασικές οργανώσεις που έχουν σημαντικό συμφέρον από τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ιρλανδία. Στα μέλη του δικτύου περιλαμβάνονται τα πανεπιστήμια, τα τεχνολογικά ιδρύματα, η Ένωση Κολεγίων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, οι HEA, HETAC, IUQB, DIT, NQAI, αντιπρόσωποι των φοιτητών και το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών.

Το δίκτυο παρέχει ένα βήμα διαλόγου για θέματα διασφάλισης της ποιότητας ανάμεσα στους βασικούς εθνικούς φορείς που ενδιαφέρονται για τη διασφάλιση της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ιρλανδία και συμβάλλει στη διάδοση ορθών πρακτικών σε θέματα διασφάλισης της ποιότητας ανάμεσα στους επαγγελματίες του κλάδου και στους φορείς λήψης πολιτικών αποφάσεων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ιρλανδία.

Ο HEA και το HETAC είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**). Ο NQAI είναι υποψήφιο μέλος.

Το HETAC παρέχει επίσης γραμματειακή υποστήριξη για το Διεθνές Δίκτυο Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE).

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
1992	Νόμος για το Ίδρυμα Τεχνολογίας του Δουβλίνου και νόμος για τα τεχνολογικά ιδρύματα	Dublin Institute of Technology Act & Institute of Technology Act
1997	Νόμος περί πανεπιστημίων	Universities Act
1999	Νόμος για τους τίτλους σπουδών (εκπαίδευσης και κατάρτισης)	Qualifications (Education and Training) Act
2006	Νόμος για τα τεχνολογικά ιδρύματα	Institutes of Technology Act

Δικτυακοί τόποι

Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών: http://www.education.ie

Οργανισμός Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (HEA): http://www.hea.ie

Εθνικός Οργανισμός για τους Τίτλους Σπουδών στην Ιρλανδία (NQAI): http://www.nqai.ie

Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Τίτλων Σπουδών (HETAC): http://www.hetac.ie

Τεχνολογικό Ίδρυμα του Δουβλίνου (DIT): http://www.dit.ie

ΙΣΛΑΝΔΙΑ

Την 1η Ιουλίου 2006 εκδόθηκε το νέο νομοθετικό πλαίσιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Προηγουμένως τα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ρυθμίζονταν από το νόμο για τα πανεπιστήμια του 1997.

Το 2003, το Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών και Πολιτισμού όρισε μια εθνική ομάδα εργασίας για να συντονίζει και να υλοποιεί τη διαδικασία της Μπολόνιας, να υποβάλλει εισηγήσεις και προτάσεις νομοθετικών μεταρρυθμίσεων και κανονισμών. Στην ομάδα συμμετέχουν εκπρόσωποι του Υπουργείου, όλων των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ) και φοιτητικών ενώσεων.

Το ισλανδικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης βασίζεται σε **διάρθρωση σπουδών σε τρεις κύκλους.** Σύστημα σπουδών σε δύο κύριους κύκλους (Bachelor/Master) υπήρχε για μεγάλο διάστημα παράλληλα με τις σπουδές ενός κύκλου μεγάλης διάρκειας τεσσάρων έως έξι ετών. Τα πτυχία Bachelor θεσπίστηκαν στη δεκαετία του '40 και τα διπλώματα Master τη δεκαετία του 1950. Πρόσφατα, τα πτυχία *candidatus* έχουν υιοθετήσει το σύστημα των δύο κύκλων σπουδών. Οι σπουδές ιατρικής και οδοντιατρικής εξακολουθούν να είναι διαρθρωμένες σύμφωνα με το παλαιό σύστημα του ενός κύκλου σπουδών. Η νέα νομοθεσία του 2006 επιβάλλει στα ΑΕΙ να υιοθετήσουν σύστημα τριών κύκλων σπουδών.

Επιτρέπεται η μετάβαση από τα προγράμματα σπουδών του επιπέδου ISCED 5B (επαγγελματικής κατεύθυνσης) σε προγράμματα ISCED 5A (Bachelor ή Master).

Τα **προγράμματα διδακτορικών σπουδών** παρέχονται από δύο ΑΕΙ για διάφορους τομείς. Σε ορισμένους τομείς, οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα εγγραφής σε διδακτορικό χωρίς να έχουν ολοκληρώσει σπουδές MA/MS, αλλά στην περίπτωση αυτή, η διάρκεια του διδακτορικού παρατείνεται. Τα διδακτορικά προγράμματα περιλαμβάνουν την παρακολούθηση μαθημάτων, τα οποία συνήθως αποτελούν το 15% του προγράμματος. Κάθε ΑΕΙ που είναι εξουσιοδοτημένο να χορηγεί τίτλους σπουδών δεύτερου και τρίτου κύκλου αποφασίζει τη διάρκεια και το περιεχόμενο αυτών των προγραμμάτων. Τα μαθήματα θεωρητικής κατάρτισης αυτών των προγραμμάτων εξαρτώνται από το είδος της έρευνας και πραγματοποιούνται ταυτόχρονα με την ατομική έρευνα. Οι φοιτητές διδακτορικού θεωρούνται ταυτόχρονα φοιτητές και νέοι ερευνητές, γεγονός που επιτρέπει την ενεργό συμμετοχή τους στην κοινότητα των ερευνητών, και λαμβάνουν φοιτητικές ενισχύσεις.

Το **ECTS** εφαρμόζεται παράλληλα με το Εθνικό Πιστωτικό ΑΕΙ Το Εθνικό Πιστωτικό Σύστημα, μία ακαδημαϊκή μονάδα του οποίου ισοδυναμεί με δύο ακαδημαϊκές μονάδες του ECTS, βασίζεται στις ίδιες αρχές με αυτές του ECTS και χρησιμοποιείται από όλα τα ΑΕΙ Οι ακαδημαϊκές μονάδες ECTS αναγνωρίζονται για όλα τα μαθήματα σε όλα τα προγράμματα σπουδών και απεικονίζουν την προσπάθεια των φοιτητών, την παρακολούθηση των μαθημάτων, την κατ' οίκον εργασία και τις επιδόσεις στις εξετάσεις. Το ECTS χρησιμοποιείται και για τη μεταφορά και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων.

Όλα τα ΑΕΙ άρχισαν να εκδίδουν το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) για τους αποφοίτους το 2004. Το ΠΔ χορηγείται αυτομάτως και δωρεάν σε όλους τους φοιτητές. Εκδίδεται στα αγγλικά, αλλά ορισμένα ΑΕΙ το εκδίδουν και στα ισλανδικά.

Η νομοθεσία δεν προβλέπει ειδικά οικονομικά **κίνητρα** για να διευκολυνθεί η εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS ή του ΠΔ, διότι όλα αυτά εφαρμόζονται ήδη πλήρως. Εντούτοις, η νέα νομοθεσία του 2006 περιέχει ειδικές διατάξεις για την διάρθρωση των προγραμμάτων σπουδών και επιβάλλει τη συστηματική εφαρμογή στα ΑΕΙ. του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ.

Ο νέος νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση παρέχει τη νομική βάση για την έκδοση διεθνών **κοινών διπλωμάτων σπουδών.** Τα κοινά προγράμματα σπουδών παρέχονται σε ορισμένους τομείς σπουδών.

Βάσει της νέας νομοθεσίας, το 2006 δημιουργήθηκε το **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** (ΕΠΠ). Το βασικό περιεχόμενο του ΕΠΠ εστιάζεται στη διάρθρωση των τίτλων σπουδών. Τα ΑΕΙ οφείλουν να προσδιορίσουν τις γνώσεις, τις

δεξιότητες και τα προσόντα που πρέπει να έχουν οι φοιτητές όταν λαμβάνουν πτυχίο.

Το 2004, το Υπουργείο Παιδείας σύστησε ειδική επιτροπή για την ποιότητα της εκπαίδευσης *(Gæðahópur)*. Αποστολή της επιτροπής είναι να καταγράψει την κατάσταση σε σχέση με τα ζητήματα ποιότητας σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης. Όσον αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση, η διαδικασία της Μπολόνιας αποτελούσε τον πυρήνα αυτής της εργασίας.

Οι γενικές διατάξεις για την **διασφάλιση της ποιότητας** στην τριτοβάθμια εκπαίδευση καθορίστηκαν στο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2006 και στους κανονισμούς που εκδόθηκαν το ίδιο έτος.

Το Γραφείο Αξιολόγησης και Αναλύσεων *(Mats- og greiningarsvið)* ιδρύθηκε το 2006 στο Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών και Πολιτισμού. Το γραφείο αυτό έχει αρμοδιότητες σε εθνικό επίπεδο. Οι αρμοδιότητές του είναι να επιβλέπει τις διαδικασίες εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας, όπως ορίζονται στον νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2006.

Σύμφωνα με τους κανονισμούς, κάθε ΑΕΙ οφείλει να δημιουργήσει ένα επίσημο **σύστημα εσωτερικού ελέγχου της ποιότητας.** Η διαδικασία αξιολόγησης των προγραμμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συνίσταται στην αυτοαξιολόγηση από το εκπαιδευτικό ίδρυμα και τη δημοσίευση μιας τελικής έκθεσης.

Ο κανονισμός για τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ορίζει ότι οι φοιτητές πρέπει να συμμετέχουν στην ομάδα αυτοαξιολόγησης των ιδρυμάτων. Προτείνεται να συμμετέχουν στην αξιολόγηση των μαθημάτων.

Οι κανονισμοί ορίζουν επίσης ότι το Υπουργείο Παιδείας μπορεί να λάβει πρωτοβουλία για τη διενέργεια **εξωτερικών αξιολογήσεων** σαφώς προσδιορισμένων μονάδων των ΑΕΙ ή εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στο σύνολό τους. Για το σκοπό αυτό, ορίζεται ομάδα εξωτερικών ανεξάρτητων συμβούλων για να διενεργήσουν την αξιολόγηση. Μια ομάδα αξιολόγησης από ομότιμους κριτές αποτελείται από τρία έως έξι άτομα. Στην ομάδα πρέπει να συμμετέχουν άτομα που έχουν τα προσόντα στο σχετικό τομέα σπουδών ή επαρκή επαγγελματική πείρα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, σε θέματα ελέγχου της ποιότητας και της απασχόλησης αποφοίτων. Κανένα μέλος της ομάδας ομότιμων κριτών δεν μπορεί να συνδέεται κατά κανένα τρόπο με το αξιολογούμενο ίδρυμα. Τουλάχιστον ένα μέλος της ομάδας πρέπει να εργάζεται εκτός Ισλανδίας. Οι φοιτητές λαμβάνουν μέρος στις επιτόπου επισκέψεις. Η ομάδα ομότιμων κριτών πραγματοποιεί συνεντεύξεις με 8 έως 12 φοιτητές κατά τη διάρκεια της κάθε επίσκεψης και, κατά την κατάρτιση του προγράμματος της επίσκεψης, το Υπουργείο Παιδείας και ένας υπεύθυνος επικοινωνίας του κάθε ΑΕΙ συνομιλούν με εκπροσώπους των φοιτητών για να εξασφαλίσουν τις απαραίτητες επαφές.

Το Υπουργείο Παιδείας καθορίζει το χρόνο διενέργειας μιας εξωτερικής αξιολόγησης, σύμφωνα με τους κανονισμούς του 2006, και το βασικό αντικείμενο της αξιολόγησης. Οι

BA	*BA-gráða/Bachelor of Arts*
B. Ed.	*B. Ed.- gráða/Bachelor of Education*
BFA	*BFA-gráða/Bachelor of Fine Arts*
B. Mus.	*B. Mus.-gráða/Bachelor of Music*
BS	*BS-gráða/Bachelor of Science*
Cand. med.	*Candidatus medicinae*
Cand. obst.	*Candidatus obstetriciorum*
Cand. odont.	*Candidatus odontologiae*
Cand. Psych.	*Candidatus psychologiae*
Cand. theol.	*Candidatus theologiae*
Dr. phil.	*Doctor philosophiae*
LL.M	*Master of Laws*
ML	*Master of Law*
MA	*Master of Arts/Magister artium*
Mag. Juris	*Magister juris*
MBA	*Master of Business Administration*
M. Ed.	*Master of Education*
M.LIS	*Master of Library and Information Science*
MPA	*Master of Public Administration*
M. Paed.	*Magister Paedagogiae*
MS	*Master of Science/Magister Scientiarum*
MSW	*Master of Social Work*
Ph.D.	*Philosophiae Doctor/Doctor philosophiae*

ΙΣΛΑΝΔΙΑ

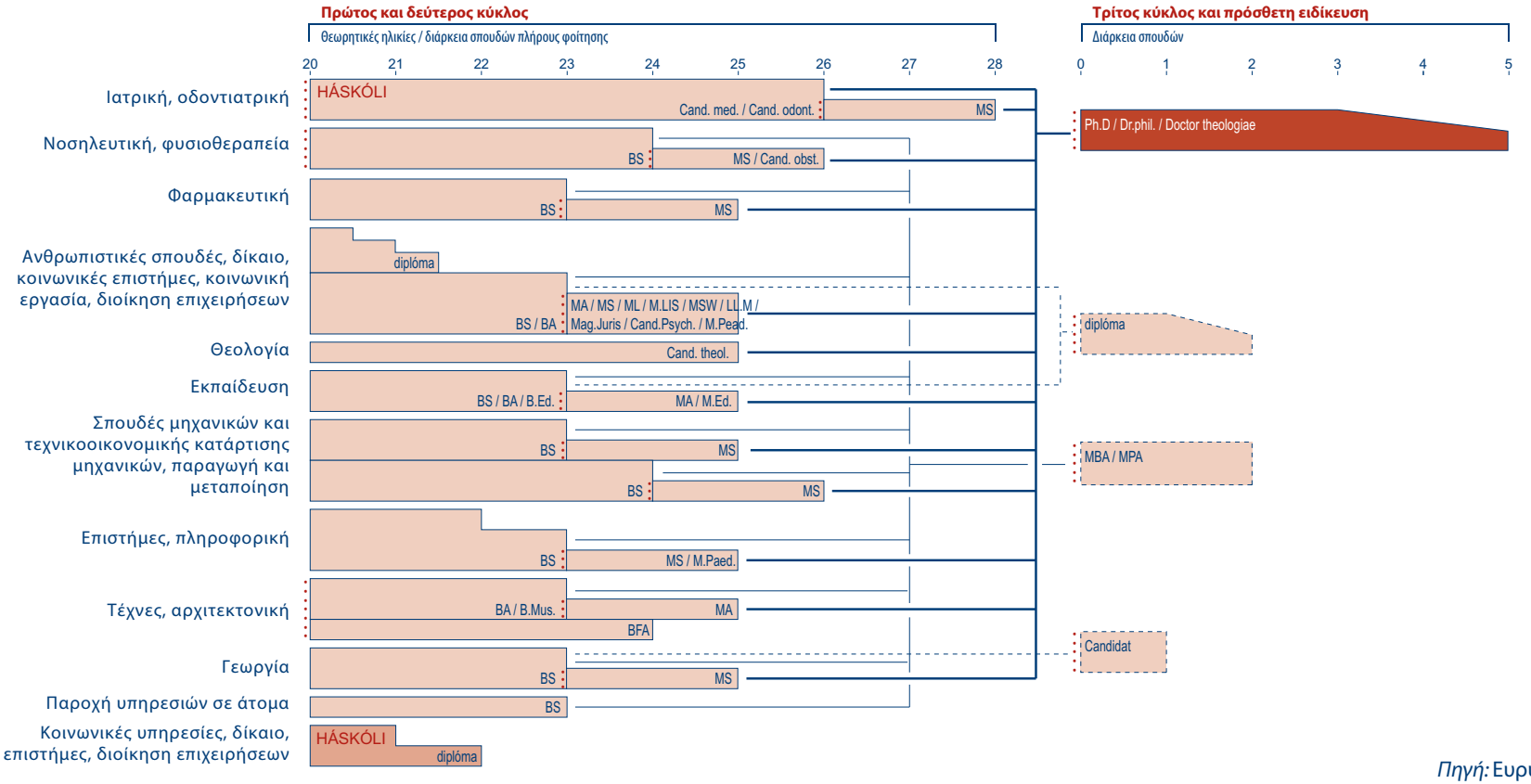

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Η διαδικασία εισαγωγής σε επίπεδο εκπαιδευτικού ιδρύματος εφαρμόζονται μόνο στα προγράμματα σπουδών των ακόλουθων τομέων: ιατρική, φυσιοθεραπεία, τέχνες και αρχιτεκτονική. Στις σπουδές οδοντιατρικής και νοσηλευτικής ο αριθμός φοιτητών είναι προκαθορισμένος μετά το πρώτο εξάμηνο.

Οι σπουδές που καταλήγουν στην απόκτηση του τίτλου *Cand. theol.* θα αναδιοργανωθούν σε σπουδές Bachelor (διάρκεια 3 ετών) και Master (2 ετών) το 2007.

εξωτερικές αξιολογήσεις των τελευταίων ετών εστιάστηκαν κυρίως σε ειδικά προγράμματα των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Έγιναν επίσης αξιολογήσεις της διοίκησης και διαχείρισης των ιδιωτικών ιδρυμάτων. Η διεύθυνση εκπαίδευσης *(Menntaskrifstofa)* του Υπουργείου Παιδείας, Επιστημών και Πολιτισμού είναι υπεύθυνη για την παρακολούθηση της αξιολόγησης.

Ο ρόλος του Γραφείου Αξιολόγησης και Αναλύσεων είναι να συνάπτει συμβάσεις με οργανισμούς αξιολόγησης στους οποίους θα ανατεθεί η διενέργεια της εξωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας. Συνεπώς, δεν υπόκειται σε αξιολογήσεις (διεθνείς) από ομότιμους κριτές.

Κατ' εφαρμογή της νέας νομοθεσίας του 2006, όλα τα ΑΕΙ πρέπει να υποβάλουν αίτηση **διαπίστευσης** όλων των προγραμμάτων σπουδών τους στο Υπουργείο Παιδείας, το οποίο κρίνει για κάθε επιστήμη εάν υπάρχει συμμόρφωση με τα κριτήρια που προβλέπει η νομοθεσία. Βάσει του νόμου αριθ. 63/2006 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το Υπουργείο Παιδείας θα πρέπει να ολοκληρώσει τη διαπίστευση όλων των προγραμμάτων σπουδών των ΑΕΙ της Ισλανδίας μέχρι την 1η Ιουλίου 2008.

Το Υπουργείο Παιδείας συνάπτει συμβάσεις βάσει επιδόσεων με τα ΑΕΙ Σε κάθε σύμβαση προσαρτάται κατάλογος των τίτλων σπουδών τους οποίους έχει άδεια να εκδίδει το εν λόγω ίδρυμα. Εάν το ίδρυμα επιθυμεί να εισάγει ένα νέο πρόγραμμα σπουδών ή τίτλο σπουδών, πρέπει να λάβει τη σχετική έγκριση από το Υπουργείο και να προστεθεί στον κατάλογο. Το Υπουργείο Παιδείας δημοσιεύει σε τακτά διαστήματα κατάλογο όλων των αναγνωρισμένων από τις εθνικές αρχές τίτλων σπουδών.

Έχει καταρτιστεί σχέδιο τριετούς δράσης (2005-2007) για την αξιολόγηση των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το σχέδιο αυτό προσδιορίζει τους τύπους των αξιολογήσεων που πρέπει να διενεργηθούν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Αυτές οι αξιολογήσεις αφορούν τόσο τα προγράμματα σπουδών όσο και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Κατά κανόνα, οι αξιολογήσεις διενεργούνται από ανεξάρτητους συμβούλους που δεν είναι υπάλληλοι του Υπουργείου.

Το Υπουργείο Παιδείας (ή το Γραφείο Αξιολόγησης και Αναλύσεων) δεν είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**), αλλά παρίσταται στις συνεδριάσεις της ENQA με την ιδιότητα του παρατηρητή. Εφόσον το Υπουργείο δεν έχει το καθεστώς του ανεξάρτητου οργανισμού διασφάλισης της ποιότητας, δεν τίθεται θέμα υποψηφιότητας για να γίνει πλήρες μέλος της ENQA.

Το Υπουργείο Παιδείας συμμετέχει στο Διεθνές Δίκτυο των Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE) και στο Σκανδιναβικό Δίκτυο Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (NOQA).

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
2006	Νόμος αριθ. 63/2006για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Lög um háskóla nr. 63 /2006
2006	Κανονισμός αριθ. 1067/2006 για τη διαπίστευση των ΑΕΙ	Reglur um viðurkenningu háskóla nr. 1067/2006
2006	Κανονισμός αριθ. x/2007για την εσωτερική και εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας της εκπαίδευσης και της έρευνας	Reglur um innra og ytra gæðaeftirlit með kennslu og rannsóknum nr. x/2007

ΙΤΑΛΙΑ

Ο τομέας των πανεπιστημιακών σπουδών (επίπεδα ISCED 5A και ISCED 6) έχει ρυθμιστεί με τα υπουργικά διατάγματα του 1999 και του 2004 σχετικά με την αυτονομία των πανεπιστημίων και τη νέα διάρθρωση των σπουδών.

Ο μη πανεπιστημιακός τομέας (ISCED 5B) ρυθμίστηκε με το νόμο του 1999 για τη μεταρρύθμιση των ιδρυμάτων τριτοβάθμιων καλλιτεχνικών και μουσικών σπουδών (*Alta Formazione Artistica e musicale*, AFAM).

Σύμφωνα με το διάταγμα του 1999 που τέθηκε σε εφαρμογή το 2001 και με τον μεταρρυθμιστικό νόμο AFAM που εκδόθηκε το 1999, η διάρθρωση των σπουδών βασίζεται σε **τρεις κύριους κύκλους.**

Συνεπώς, η προαναφερόμενη νομοθεσία κίνησε τη διαδικασία μεταρρύθμισης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σύμφωνα με το ευρωπαϊκό πρότυπο που καθορίστηκε στο πλαίσιο της διαδικασίας της Μπολόνιας.

Συνεπώς, τα προγράμματα όλων των ιδρυμάτων πρέπει να είναι διαρθρωμένα σε κύκλους σπουδών.

Ακόμη, οι κάτοχοι πτυχίου πρώτου κύκλου (*Laurea*, L) μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε ένα εναλλακτικό πρόγραμμα που περιλαμβάνει τουλάχιστον 60 εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες και καταλήγει στην απόκτηση ενός ενδιάμεσου δεύτερου τίτλου σπουδών *(Master universitario di I livello)*. Το πτυχίο αυτό δεν εξασφαλίζει πρόσβαση σε διδακτορικά προγράμματα. Το *Master universitario di I livello* παρέχει ακαδημαϊκή ή επαγγελματική ειδίκευση σε συγκεκριμένους τομείς.

Οι κάτοχοι του διπλώματος *Laurea* (L) μπορούν επίσης να συνεχίσουν τις σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και να αποκτήσουν πτυχίο ειδίκευσης πρώτου κύκλου *(Diploma di specializzazione di I livello)*.

Το πτυχίο *Laurea* (L) παρέχει στους προπτυχιακούς φοιτητές γενικές ακαδημαϊκές γνώσεις και ειδικές επαγγελματικές δεξιότητες. Το δίπλωμα δεύτερου κύκλου (*Laurea specialistica*, που αποκαλείται *Laurea magistrale*, LM, από το 2005), παρέχει στους αποφοίτους εξειδικευμένη γνώση για επαγγέλματα υψηλού βαθμού ειδίκευσης.

Η διάρθρωση των σπουδών σε πρώτο και δεύτερο κύκλο εφαρμόζεται και στα προγράμματα του επιπέδου ISCED 5B.

Οι φοιτητές που παρακολουθούν προγράμματα ISCED 5B σε μη πανεπιστημιακά ιδρύματα μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε προγράμματα ISCED 5A σε Πανεπιστήμια. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, τα Πανεπιστήμια αναγνωρίζουν τις γνώσεις και τα επαγγελματικά προσόντα που έχουν ήδη πιστοποιηθεί ως ακαδημαϊκές μονάδες πανεπιστημιακού επιπέδου.

Η μεταρρύθμιση προβλέπει επίσης την παροχή προγραμμάτων τρίτου κύκλου σπουδών. Το διδακτορικό έρευνας (*Dottorato di ricerca)* εκπαιδεύει τους κατόχους διπλώματος δεύτερου κύκλου στην έρευνα υψηλής ειδίκευσης. Οι σπουδές διαρκούν τουλάχιστον τρία έτη. Απαραίτητες προϋποθέσεις για την αποδοχή σε διδακτορικό είναι η κατοχή διπλώματος *Laurea magistrale* (δίπλωμα δεύτερου κύκλου) και επιτυχία σε εισαγωγικές εξετάσεις. Τα προγράμματα σπουδών ρυθμίζονται σύμφωνα με τους κανονισμούς του κάθε Πανεπιστημίου. Η νομοθεσία δεν προβλέπει υποχρεωτικά προπαρασκευαστικά προγράμματα ή μαθήματα. Τα προγράμματα διδακτορικού μπορούν να περιλαμβάνουν περιόδους έρευνας στο εξωτερικό και περιόδους κατάρτισης σε δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς έρευνας και σε βιομηχανικά εργαστήρια. Δεν είναι οργανωμένα σε ακαδημαϊκές μονάδες, διότι βασίζονται σε ατομική έρευνα και σε συλλογική συμμετοχή σε σεμινάρια.

Οι υποψήφιοι που επιτυγχάνουν στις εισαγωγικές εξετάσεις για διδακτορικό λαμβάνουν υποτροφία από το πανεπιστήμιο. Εντούτοις, τα πανεπιστήμια μπορούν να παρέχουν θέσεις *Dottorato di ricerca χωρίς* υποτροφία. Σε αυτή την περίπτωση, οι φοιτητές διδακτορικών σπουδών πρέπει να καταβάλλουν ετήσια δίδακτρα εγγραφής το ύψος των οποίων καθορίζεται από το κάθε πανεπιστήμιο.

Κάθε πανεπιστήμιο λαμβάνει υπόψη την οικονομική κατάσταση των φοιτητών κατά την εγγραφή τους στις διδακτορικές σπουδές καθώς

και τις χορηγούμενες υποτροφίες. Οι φοιτητές διδακτορικού δεν θεωρούνται νέοι ερευνητές, αλλά φοιτητές.

Τα μαθήματα ειδίκευσης πρώτου και δεύτερου επιπέδου (*Corsi di specializzazione di primo* και *secondo livello*, η πρόσβαση στο τελευταίο απαιτεί δίπλωμα *Laurea magistrale)* καθορίζονται αποκλειστικά σύμφωνα με τις οδηγίες της ΕΕ ή τους εθνικούς νόμους. Στόχος των μαθημάτων αυτών είναι να προσφέρουν στους μεταπτυχιακούς φοιτητές προηγμένη γνώση και ικανότητες για την άσκηση συγκεκριμένων επαγγελμάτων.

Το δεύτερο επίπεδο πανεπιστημιακών σπουδών Master *(Master universitario di II livello)*, ένα πρόγραμμα ισοδύναμο τουλάχιστον με 60 εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες, αποσκοπεί στην υψηλότερη ακαδημαϊκή ή επαγγελματική ειδίκευση. Για την εισαγωγή σε αυτές τις σπουδές απαιτείται κατοχή του διπλώματος *Laurea magistrale.* Από τη μεταρρύθμιση του 1999, όλα αυτά τα προγράμματα που οδηγούν στην απόκτηση των προαναφερόμενων τίτλων σπουδών πρέπει να εκπονούνται και να οργανώνονται σε συνεργασία με ξένα πανεπιστήμια και, ως εκ τούτου, να καταλήγουν στην απονομή ενός κοινού διπλώματος. Συγκεκριμένα, το υπουργικό διάταγμα αριθ. 509/99 ορίζει ότι «βάσει ειδικών συμφωνιών» τα Πανεπιστήμια μπορούν επίσης να εκδίδουν τίτλους σπουδών «από κοινού με άλλα ιταλικά και ξένα πανεπιστήμια».

Δεν έχει ακόμη εγκριθεί, αλλά συντάσσεται ένα **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων.** Το πλαίσιο αυτό αποτελεί αντικείμενο δημόσιου διαλόγου. Εκτιμάται ότι θα εγκριθεί εντός των προβλεπόμενων στο ανακοινωθέν του Μπέργκεν προθεσμιών.

Η μεταρρύθμιση του 1999 θέσπισε ένα εθνικό πιστωτικό σύστημα που βασίζεται στο πρότυπο του **ECTS** από το 2001. Στον τομέα των πανεπιστημιακών σπουδών (ISCED 5A) και στα ιδρύματα AFAM (ISCED 5B), ο βασικός στόχος ήταν το σύστημα να είναι περισσότερο προσαρμοσμένο στις ανάγκες των φοιτητών και να μειωθεί το χάσμα ανάμεσα στη θεωρητική και την πραγματική διάρκεια των προγραμμάτων σπουδών. Οι ακαδημαϊκές μονάδες αντιπροσωπεύουν το συνολικό φόρτο εργασίας του φοιτητή (ώρες παρακολούθησης, ατομική μελέτη, προετοιμασία για τις τελικές εξετάσεις, πρακτικές εργασίες κλπ.) και το σύστημα χρησιμοποιείται και για τη μεταφορά και για τη συσσώρευση μονάδων. Μία εθνική ακαδημαϊκή μονάδα ισοδυναμεί με 25 ώρες μαθημάτων και ένα πλήρες πρόγραμμα εργασίας ενός ακαδημαϊκού έτους ισοδυναμεί σε 60 ακαδημαϊκές μονάδες (1500 ώρες μαθημάτων). Οι μονάδες συσσωρεύονται μέχρι να συμπληρωθεί ο απαιτούμενος αριθμός για την απονομή ενός διπλώματος ή μπορούν να μεταφερθούν σε άλλο πρόγραμμα σπουδών. Τα πανεπιστήμια μπορούν επίσης να αναγνωρίζουν μονάδες που βασίζονται σε επαγγελματική εμπειρία (πιστοποίηση προηγούμενων γνώσεων). Το ECTS είναι υποχρεωτικό για όλα τα προγράμματα σπουδών.

Το **Παράρτημα Σπουδών** (ΠΔ) έχει επίσης θεσπιστεί με τα μεταρρυθμιστικά διατάγματα του 1999 και του 2004 και από τον Ιανουάριο του 2005 εκδίδεται μαζί με όλα τα διπλώματα που εκδίδονται με το νέο νομοθετικό πλαίσιο. Με βάση το ανακοινωθέν του Βερολίνου, διάταγμα που εκδόθηκε τον Απρίλιο του 2004 επιβεβαιώνει ότι τα πανεπιστήμια οφείλουν να χορηγούν το ΠΔ αυτομάτως σε όλους τους φοιτητές σε δύο γλώσσες (ιταλικά και αγγλικά) και δωρεάν.

Σύμφωνα με προεδρικό διάταγμα του 2005, τα ιδρύματα AFAM μπορούν επίσης να εκδίδουν ΠΔ.

Από τότε που τέθηκε σε πλήρη εφαρμογή το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών και ο νόμος προβλέπει την έκδοση ΠΔ δεν ήταν απαραίτητο να θεσπιστούν κίνητρα και μέτρα ελέγχου/παρακολούθησης της εφαρμογής.

Η εξωτερική αξιολόγηση του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχει ανατεθεί σε δύο φορείς: στην Εθνική Επιτροπή Αξιολόγησης των Πανεπιστημιακών Σπουδών (*Comitato nazionale per la valutazione del sistema universitario*, CNVSU) και την Επιτροπή για την Αξιολόγηση της Έρευνας (*Comitato di indirizzo per la valutazione della ricerca*, CIVR).

Η CNVSU, που συστάθηκε το 1999, είναι ο αρμόδιος θεσμικός φορέας για τη **διασφάλιση της ποιότητας.** Καθορίζει τα γενικά κριτήρια για

ΙΤΑΛΙΑ

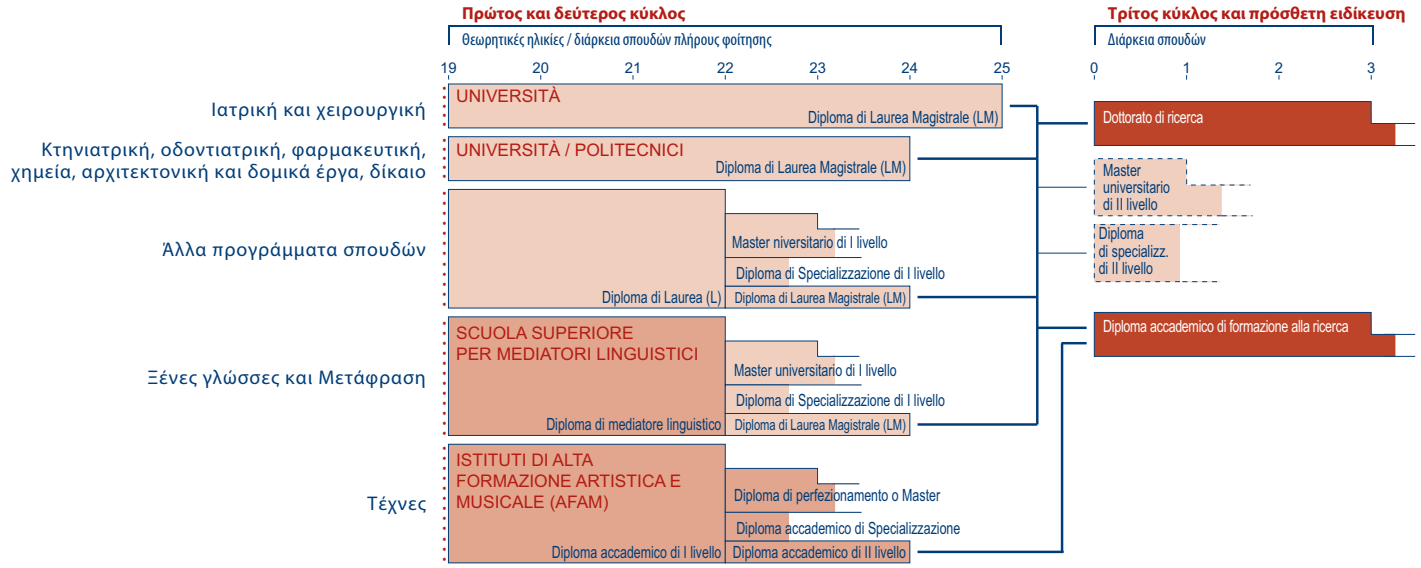

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

την αξιολόγηση όλων των πανεπιστημίων και των ιδρυμάτων AFAM και συντάσσει ετήσια έκθεση για το σύστημα αξιολόγησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Προάγει τον πειραματισμό και την εφαρμογή διαδικασιών, μεθοδολογιών και πρακτικών αξιολόγησης της ποιότητας.

Κάθε τρία έτη καθορίζει ποιες πληροφορίες και δεδομένα πρέπει να κοινοποιούνται ετησίως από τις αρμόδιες μονάδες αξιολόγησης των πανεπιστημίων.

Η CNVSU σχεδιάζει και εκτελεί, βάσει των εκθέσεων των πανεπιστημιακών μονάδων αξιολόγησης και άλλων πληροφοριών, ετήσια σχέδια εξωτερικής αξιολόγησης του κάθε ιδρύματος ή των τμημάτων σπουδών. Διενεργούνται επίσης τεχνικές αξιολογήσεις προτάσεων για τη δημιουργία νέων κρατικών ή μη κρατικών πανεπιστημίων, προκειμένου να τους επιτραπεί να χορηγούν επίσημα αναγνωρισμένους τίτλους σπουδών.

Η CNVSU, τα μέλη της οποίας διορίζονται με υπουργικό διάταγμα, έχει το νομικό καθεστώς ανεξάρτητου φορέα που συνεργάζεται αυτόνομα με το κάθε πανεπιστήμιο και το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας.

Δεν υπάρχουν διατάξεις που να προβλέπουν τη συμμετοχή φοιτητών στη διοίκηση της CNVSU.

Η Ιταλία συμμετέχει ως πλήρες μέλος στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Διασφάλιση της Ποιότητας (**ENQA**) μέσω της CNVSU από το 1998.

Η CNVSU δεν είναι μέλος άλλου διακρατικού δικτύου διασφάλισης της ποιότητας. Δεν υπόκειται σε αξιολόγηση από ομότιμους κριτές.

Η CIVR έχει συντάξει κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση της έρευνας· περιοδικές εκθέσεις δραστηριότητας και μια ετήσια έκθεση για την αξιολόγηση της έρευνας υποβάλλονται στο Υπουργείο Παιδείας, Πανεπιστημίων και Έρευνας (MIUR), σε άλλα αρμόδια Υπουργεία και στην διυπουργική Επιτροπή Οικονομικού Σχεδιασμού. Βασικός στόχος της CIVR είναι να προάγει ένα πνεύμα αξιολόγησης της έρευνας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η CIVR είναι όργανο που διορίζεται από την κυβέρνηση με τετραετή εντολή. Αποτελείται από επτά επιστημονικούς συμβούλους, ιταλούς και αλλοδαπούς.

Υπάρχουν σχέδια συγχώνευσης της CNVSU με την CIVR στο άμεσο μέλλον για να δημιουργηθεί ένας ενιαίος οργανισμός αξιολόγησης της ποιότητας.

Το 2001 τέθηκε σε εφαρμογή σύστημα **διαπίστευσης** των πανεπιστημιακών προγραμμάτων σπουδών. Τα πανεπιστήμια μόλις είχαν θέσει σε εφαρμογή τα νέα προγράμματα σπουδών και απευθύνθηκαν στο κράτος για χρηματοδότηση, ενώ το MIUR ζητούσε τη συνεργασία της CNVSU για να οργανώνει την αποτελεσματική διάθεση των κεφαλαίων. Έπρεπε να σχεδιαστεί ένα σύστημα διαπίστευσης που θα ευνοούσε τη χρηματοδότηση μόνο των προγραμμάτων που πληρούσαν τα κριτήρια ολόκληρης της διαδικασίας.

Συνεπώς, τέθηκαν σε εφαρμογή ταυτόχρονα δύο χωριστές, αλλά αλληλοσυνδεόμενες διαδικασίας. Η πρώτη αφορά την επίσημη έγκριση νέων προγραμμάτων σπουδών, ενώ η δεύτερη τη διαπίστευση των ίδιων των προγραμμάτων. Τηρούνται ελάχιστοι κανόνες ποιότητας και τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων δημοσιοποιούνται.

Εξάλλου, προεδρικό διάταγμα του 1998 προβλέπει την υποχρεωτική **εξωτερική αξιολόγηση** για τη διαπίστευση ενός νέου κρατικού ή μη κρατικού πανεπιστημίου, ενώ το υπουργικό διάταγμα του 2003 καθορίζει τα σχέδια υποχρεωτικής εξωτερικής αξιολόγησης κατά τη διαδικασία διαπίστευσης εικονικών πανεπιστημίων (ανοικτά πανεπιστήμια ή *università telematiche*).

Τα πανεπιστήμια έχουν θέσει σε εφαρμογή σύστημα **εσωτερικής αξιολόγησης** της επιχειρησιακής διαχείρισης, της εκπαίδευσης και έρευνας καθώς και των κοινωνικών υπηρεσιών προς τους φοιτητές. Η αξιολόγηση έχει ανατεθεί στην πανεπιστημιακή μονάδα αξιολόγησης *(Nucleo di valutazione di ateneo),* που συστάθηκε το 1999, της οποίας η σύνθεση, οι στόχοι και οι λειτουργίες ορίζονται από τον κανονισμό του πανεπιστημίου. Έχει πέντε έως εννέα μέλη, εκ των οποίων τουλάχιστον τα δύο είναι φοιτητές και ερευνητές με εμπειρία στον τομέα της αξιολόγησης της ποιότητας. Οι μονάδες

αξιολόγησης των πανεπιστημίων απολαμβάνουν ορισμένα δικαιώματα, όπως η επιχειρησιακή αυτονομία και η πρόσβαση στα απαραίτητα στοιχεία και την ενημέρωση. Μπορούν να δημοσιεύουν τα συμπεράσματά τους στο πλαίσιο της τήρησης των προσωπικών δεδομένων.

Οι φοιτητές καλούνται να συμπληρώσουν ερωτηματολόγια σχετικά με τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες και την υποδομή, σύμφωνα με το νόμο για την εσωτερική αξιολόγηση. Τα συμπεράσματα αυτής της έρευνας, η οποία σέβεται την ανωνυμία των φοιτητών, υποβάλλονται ετησίως στο MIUR και την CNVSU.

Όσον αφορά τα ιδρύματα AFAM (ISCED 5B), υπουργικό διάταγμα προβλέπει τη δημιουργία μιας εσωτερικής μονάδας αξιολόγησης *(Nucleo di valutazione interna)* για κάθε ίδρυμα. Το όργανο αυτό είναι απαραίτητο για τη διακυβέρνηση του ιδρύματος.

Όπως συμβαίνει και με τα πανεπιστήμια, το όργανο αυτό είναι υπεύθυνο να αξιολογεί τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων διδασκαλίας και έρευνας στα ιδρύματα, καθώς και τις επιχειρησιακές τους δραστηριότητες. Τα ιδρύματα παρέχουν στη μονάδα αξιολόγησης όλη την απαραίτητη επιχειρησιακή αυτονομία και εγγυώνται τη δημοσιοποίηση των εγγράφων που συντάσσει.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
11 Οκτωβρίου 1986	Νόμος αριθ. 697/86 σχετικά με την αναγνώριση των διπλωμάτων που εκδίδουν οι ανώτατες σχολές διερμηνέων και μεταφραστών	Legge n. 697/86 – Disciplina del riconoscimento dei diplomi rilasciati dalle Scuole superiori per interpreti e traduttori
15 Μαΐου 1997	Νόμος αριθ. 127/97 – Επείγοντα μέτρα για την ορθολογική οργάνωση της διοίκησης και των διαδικασιών λήψης αποφάσεων και ελέγχου	Legge n. 127/97– Misure urgenti per lo snellimento dell'attività amministrativa e dei procedimenti di decisione e di controllo
27 Ιανουαρίου 1998	Προεδρικό διάταγμα αριθ. 25/98 – Κανονισμός για τις διαδικασίες ανάπτυξης και σχεδιασμού του πανεπιστημιακού συστήματος και για τις περιφερειακές επιτροπές συντονισμού	DPR (Decreto del Presidente della Repubblica) n. 25/98 –Regolamento recante disciplina dei procedimenti relativi allo sviluppo ed alla programmazione del sistema universitario, nonché ai comitati regionali di coordinamento
5 Ιουνίου 1998	Νομοθετικό διάταγμα αριθ. 204/98 – Διατάξεις σχετικά με το συντονισμό, το σχεδιασμό και την αξιολόγηση της εθνικής πολιτικής στους τομείς της επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας	Decreto Legislativo n. 204/98 – Disposizioni per il coordinamento, la programmazione e la valutazione della politica nazionale relativa alla ricerca scientifica e tecnologica
3 Ιουλίου 1998	Νόμος αριθ. 210/98 – Διατάξεις για την πρόσληψη ερευνητών και τακτικών καθηγητών πανεπιστημίου.	Legge n. 210/98 – Norme per il reclutamento dei ricercatori e dei professori universitari di ruolo

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
30 Απριλίου 1999	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 224/99 – Διατάξεις για τα διδακτορικά προγράμματα έρευνας	Decreto Ministeriale (MURST), n. 224/99 – Regolamento in materia di dottorato di ricerca
19 Οκτωβρίου 1999	Νόμος αριθ. 370/99 – Διατάξεις σχετικά με τον πανεπιστημιακό κλάδο και την επιστημονική και τεχνολογική έρευνα	Legge, n. 370/99 – Disposizioni in materia di università e di ricerca scientifica e tecnologica
3 Νοεμβρίου 1999 (τροποποιήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2004)	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 509/99 – Διατάξεις για την ακαδημαϊκή αυτονομία των πανεπιστημίων	Decreto Ministeriale (MURST), n. 509/99 – Regolamento recante norme concernenti l'autonomia didattica degli atenei
21 Δεκεμβρίου 1999	Νόμος αριθ. 508/99 – Μεταρρύθμιση των Ακαδημιών Καλών Τεχνών, της Εθνικής Ακαδημίας Χορού, της Εθνικής Ακαδημίας Δραματικής Τέχνης, των ανώτατων ιδρυμάτων εφαρμοσμένων τεχνών, των μουσικών σχολών και των αναγνωρισμένων ιδρυμάτων μουσικών σπουδών	Legge, n. 508/99 – Riforma delle Accademie di belle arti, dell'Accademia nazionale di danza, dell'Accademia nazionale di arte drammatica, degli Istituti superiori per le industrie artistiche, dei Conservatori di musica e degli Istituti musicali pareggiati
30 Μαΐου 2001	Υπουργικό διάταγμα για τον καθορισμό των βασικών δεδομένων που αφορούν τη σταδιοδρομία των φοιτητών και για την έκδοση του Παραρτήματος Διπλώματος	Decreto Ministeriale (MURST), di individuazione dei dati essenziali sulle carriere degli studenti e per il rilascio del certificato di supplemento al diploma
17 Απριλίου 2003	Υπουργικό διάταγμα – Κριτήρια και διαδικασίες για την πιστοποίηση των μαθημάτων εξ αποστάσεως που παρέχουν κρατικά και μη κρατικά πανεπιστήμια και πανεπιστημιακά ιδρύματα εξουσιοδοτημένα να εκδίδουν ακαδημαϊκούς τίτλους	Decreto Ministeriale (MURST) – Criteri e procedure di accreditamento dei corsi di studio a distanza delle universita' statali e non statali e delle istituzioni universitarie abilitate a rilasciare titoli accademici
28 Φεβρουαρίου 2003	Προεδρικό διάταγμα αριθ.132/2003 σχετικά με τα κριτήρια καταστατικής, κανονιστικής και οργανωτικής αυτονομίας των ιδρυμάτων AFAM	DPR n. 132/2003, concernente il Regolamento relativo ai criteri per l'autonomia statutaria, regolamentare e organizzativa degli Istituti AFAM
23 Οκτωβρίου 2003	Υπουργικό διάταγμα – Κεφάλαια για την ενίσχυση νέων και την προώθηση της κινητικότητας των φοιτητών	Decreto Ministeriale – Fondo per il sostegno dei giovani e per favorire la mobilità degli studenti

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
16 Δεκεμβρίου 2003	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 2206/03 – Διάταγμα σχετικά με την οργάνωση της διαδικασίας αξιολόγησης της έρευνας που αναφέρεται στις κατευθυντήριες γραμμές της CIVR (και επέκταση της αξιολόγησης στα πανεπιστήμια)	Decreto Ministeriale n.2206/03 MIUR – Decreto di organizzazione del processo di valutazione della ricerca indicato nelle linee-guida del CIVR (con estensione della valutazione alle Università)
26 Απριλίου 2004	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 214 σχετικά με τα κριτήρια και τις διαδικασίες διαπίστευσης παραρτημάτων ξένων πανεπιστημίων εγκατεστημένων στην Ιταλία, με στόχο την αναγνώριση των τίτλων σπουδών τους	Decreto Ministeriale (MURST), n. 214/2004 Regolamento recante criteri e procedure per gli istituti stranieri di istruzione superiore che operano in Italia ai fini del riconoscimento del titolo di studio da essi rilasciato
30 Απριλίου 2004	Υπουργικό διάταγμα – Εθνικό Μητρώο Φοιτητών και Πτυχιούχων	Decreto Ministeriale – Anagrafe Nazionale degli Studenti e dei Laureati
22 Οκτωβρίου 2004	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 270/2004 – Τροποποίηση του κανονισμού για την παιδαγωγική αυτονομία των πανεπιστημίων	Decreto Ministeriale n. 270/2004, Modifiche al regolamento recante norme concernenti l'autonomia didattica degli atenei
8 Ιουλίου 2005	Προεδρικό διάταγμα αριθ.. 212/05 – Κανονισμός σχετικά με την οργάνωση της εκπαίδευσης στα ιδρύματα τριτοβάθμιας καλλιτεχνικής και μουσικής εκπαίδευσης και σπουδών χορού, σύμφωνα με το άρθρο 2 του νόμου αριθ. 508 της 21ης Δεκεμβρίου 1999.	Decreto del Presidente della Repubblica n. 212/05 – regolamento recante disciplina per la definizione degli ordinamenti didattici delle istituzioni di alta formazione artistica, musicale e coreutica, a norma dell'articolo 2 della legge 21 dicembre 1999, n. 508.
17 Οκτωβρίου 2005	Νομοθετικό διάταγμα αριθ. 227/05 – Ορισμός των γενικών κανόνων που διέπουν την κατάρτιση εκπαιδευτικών για την άσκηση του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού	Decreto legislativo n.227/05 – Definizione delle norme generali in materia di formazione degli insegnanti ai fini dell'accesso all'insegnamento
4 Νοεμβρίου 2005	Νόμος αριθ. 230/2005 – Νέες διατάξεις που αφορούν τους πανεπιστημιακούς καθηγητές και ερευνητές και την ανάθεση στην κυβέρνηση της αναδιοργάνωσης της διαδικασίας προσλήψεων καθηγητών πανεπιστημίου	Legge n. 230/05 – Nuove disposizioni concernenti i professori e i ricercatori universitari e delega al Governo per il riordino del reclutamento dei professori universitari

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
8 Νοεμβρίου 2005	Εγκύκλιος αριθ. 4/05 της προεδρίας του Υπουργικού Συμβουλίου – άρθρο 39, παράγραφος 3 του νομοθετικού διατάγματος της 30ής Μαρτίου 2001 αριθ. 165, όπως ενσωματώθηκε και τροποποιήθηκε στη συνέχεια, σχετικά με την αναγνώριση των ακαδημαϊκών τίτλων που παρέχουν πρόσβαση σε διευθυντικές σχέσεις στη δημόσια διοίκηση καθώς και την αυτόνομη οργάνωση της επιλογής στους μη εμπορικούς δημόσιους οργανισμούς μέσω της διαδικασίας παρακολούθησης μαθημάτων /εξετάσεων της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και τους δείκτες αναφορικά με την αναγνώριση προσφάτως αποκτηθέντων τίτλων σπουδών οι οποίοι παρέχουν πρόσβαση στη δημόσια διοίκηση.	Circolare n. 4/05 della presidenza del Consiglio dei Ministri - Articolo 28, comma 3, del decreto legislativo 30 marzo 2001, n. 165, come successivamente integrato e modificato, concernente il riconoscimento del titolo di studio ai fini dell'accesso alla qualifica di dirigente nelle amministrazioni dello Stato, anche ad ordinamento autonomo, e negli enti pubblici non economici mediante la procedura del corso-concorso selettivo presso la Scuola superiore della pubblica amministrazione e indicazioni in materia di riconoscimento dei titoli di recente previsione in relazione all'accesso nelle pubbliche amministrazioni
25 Νοεμβρίου 2005	Διάταγμα αριθ. 293/05 –Ορισμός του προγράμματος σπουδών *Laurea magistrale* στο δίκαιο	Decreto n. 293/05 – Definizione della classe del corso di laurea magistrale in giurisprudenza
5 Δεκεμβρίου 2005	Νομοθετικό διάταγμα αριθ. 250/05 που συντονίζεται με τον τροποποιητικό νόμο της 3ης Φεβρουαρίου 2006, αριθ. 27 – Επείγοντα μέτρα για τη διδασκαλία, τα Πανεπιστήμια, την πολιτιστική κληρονομιά κλπ., βλ. άρθρο 1 «Προώθηση της πανεπιστημιακής έρευνας»	Decreto-legge, n. 250/05 coordinato con la legge di conversione 3 febbraio 2006, n. 27 – Misure urgenti in materia di scuola, università, beni culturali…., v. art. 1 "Incentivazione della ricerca nelle università"
16 Ιανουαρίου 2006	Νόμος αριθ. 18/06 – Αναδιοργάνωση του Εθνικού Πανεπιστημιακού Συμβουλίου	Legge n. 18/06 – Riordino del Consiglio Universitario Nazionale
25 Ιανουαρίου 2006	Εγκύκλιος αριθ. 2/06 του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων σχετικά με την τριτοβάθμια κατάρτιση ή εκπαίδευση που καταλήγει στην απόκτηση διπλώματος	Circolare n. 2/06 del Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali in materia di apprendistato per l'acquisizione di un diploma o per percorsi di alta formazione
6 Απριλίου 2006	Νομοθετικό διάταγμα αριθ. 164/06 – Αναδιοργάνωση του συστήματος πρόσληψης πανεπιστημιακών καθηγητών, σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 5 του νόμου αριθ. 230 της 4ης Νοεμβρίου 2005.	Decreto legislativo, n. 164/06 – Riordino della disciplina del reclutamento dei professori universitari, a norma dell'articolo 1, comma 5 della legge 4 novembre 2005, n. 230

ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΪΝ

Το 2005 εκδόθηκε νόμος γα την τριτοβάθμια εκπαίδευση, ο οποίος αντικατέστησε τον παλαιό νόμο του 1992. Λόγω του μικρού μεγέθους της χώρας, το σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτελείται μόνο από τρία ιδρύματα αναγνωρισμένα από το κράτος: *Hochschule Liechtenstein* (Πανεπιστήμιο Εφαρμοσμένων Επιστημών του Λιχτενστάιν), *Universität für Humanwissenschaften* (Πανεπιστήμιο Ανθρωπιστικών Επιστημών) και *Internationale Akademie für Philosophie* (Διεθνής Ακαδημία Φιλοσοφίας).

Η διάρθρωση των σπουδών σε **τρεις κύκλους** τέθηκε σε εφαρμογή το 2005, με βάση το νέο νόμο για όλα τα προγράμματα σπουδών του επιπέδου ISCED 5A.

Το *Hochschule Liechtenstein* απονέμει τίτλους Bachelor και Master στους τομείς των επιχειρήσεων και της αρχιτεκτονικής από το 2003/04. Τα προγράμματα για την απόκτηση πτυχίου Bachelor είναι διάρκειας τριών ετών (ισοδύναμα 180 ακαδημαϊκών μονάδων ECTS) και αυτά που οδηγούν στην απόκτηση διπλώματος Master είναι διάρκειας δύο ετών (120 μονάδες ECTS). Ένα διδακτορικό (PhD, DBA, DSc) λαμβάνεται στον τρίτο κύκλο σπουδών σε συνεργασία με άλλο πανεπιστήμιο. Τα διδακτορικά προγράμματα πραγματοποιούνται σε ξένο πανεπιστήμιο και η προετοιμασία της διατριβής σε συνεργασία με το *Hochschule Liechtenstein*. Ο τίτλος σπουδών απονέμεται από το συνεργαζόμενο Πανεπιστήμιο.

Το *Internationale Akademie für Philosophie,* το οποίο δεν παρέχει προγράμματα πρώτου και δεύτερου κύκλου σπουδών, διαθέτει **πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών** φιλοσοφίας,. Η διάρκεια του διδακτορικού είναι τουλάχιστον δύο έτη (120 μονάδες ECTS) και απονέμεται ο ακαδημαϊκός τίτλος του διδάκτορα φιλοσοφίας (Dr. phil.).

Από το 2005, το *Universität für Humanwissenschaften* παρέχει διδακτορικές σπουδές ιατρικής, ελάχιστης διάρκειας δύο ετών (120 μονάδες ECTS), που οδηγούν στην απόκτηση του ακαδημαϊκού τίτλου του διδάκτορα επιστημονικής ιατρικής.

Τα διδακτορικά προγράμματα περιλαμβάνουν θεωρητικά μαθήματα. Για να εισαχθεί ένας φοιτητής σε αυτά τα προγράμματα πρέπει να είναι κάτοχος διπλώματος Master ή άλλου ισοδύναμου τίτλου σπουδών που έχει αποκτηθεί στο εξωτερικό.

Δεν χορηγούνται **κοινά ή διπλά πτυχία.**

Υπάρχει **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων**. Προβλέπεται στο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και ορίζει τους ακαδημαϊκούς τίτλους σπουδών (Bachelor, Master, διδακτορικά και τίτλοι καθηγητών) διεθνώς αναγνωρισμένους. Οι ακριβέστερες ονομασίες των ακαδημαϊκών τίτλων καθορίζονται από τα ίδια τα ΑΕΙ/ΤΕΙ.

Το **ECTS** εισήχθη από το *Hochschule Liechtenstein* σε εθελοντική βάση το 1996, αποκλειστικά για τη μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων και από την *Internationale Akademie für Philosophie* και το *Universität für Humanwissenschaften* το 2000. Βάσει του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2005, το ECTS τέθηκε σε εφαρμογή σε όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ τον Ιανουάριο του 2005. Το ECTS χρησιμοποιείται και για τη μεταφορά και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων.

Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) χορηγείται από το *Hochschule Liechtenstein* και την *Internationale Akademie für Philosophie* από το 1999 και τέθηκε σε εφαρμογή με βάση το νόμο για τα προγράμματα των ΑΕΙ/ΤΕΙ τον Ιανουάριο του 2005. Χορηγείται αυτομάτως και δωρεάν σε όλους τους φοιτητές, στη γερμανική και την αγγλική.

Το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών, το ECTS και το ΠΔ εφαρμόζονται ήδη πλήρως και για το λόγο αυτό δεν παρέχονται πλέον **κίνητρα** για την εφαρμογή τους. Τα μέτρα για **επίβλεψη και παρακολούθηση** λαμβάνονται από την κυβέρνηση και το *Schulamt* (Γραφείο Εκπαίδευσης). Τα ΑΕΙ/ΤΕΙ οφείλουν να εκδίδουν ετήσια κατάσταση λογαριασμών.

Οι διατάξεις που αφορούν τη **διασφάλιση της ποιότητας** περιέχονται στο νόμο του 2005 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και στο νόμο για το πανεπιστήμιο εφαρμοσμένων επιστημών του Λιχτενστάιν. Δεν έχει συσταθεί κανένα εθνικό όργανο διασφάλισης της ποιότητας. Τα ΑΕΙ/ΤΕΙ εποπτεύονται από την κυβέρνηση και από το *Schulamt*.

ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΪΝ

Όσον αφορά την **εσωτερική αξιολόγηση**, τα ιδρύματα εγγυώνται την ποιότητα των ερευνητικών και εκπαιδευτικών τους δραστηριοτήτων, οι οποίες βελτιώνονται σε μόνιμη βάση. Τα ιδρύματα έχουν υποχρέωση να συντάσσουν ετήσια έκθεση σχετικά με τη διαχείριση της ποιότητας. Εάν η κυβέρνηση ή το *Schulamt* διαπιστώσουν ελλείψεις στη διαχείριση ενός ιδρύματος, το ίδρυμα οφείλει να επανορθώσει εντός προθεσμίας που ορίζει η κυβέρνηση.

Οι φοιτητές και οι λέκτορες (σε υποχρεωτική βάση και για τους δύο), το διοικητικό προσωπικό του ιδρύματος και εκπρόσωποι του επιχειρηματικού και του βιομηχανικού κόσμου συμμετέχουν στην αξιολόγηση. Σύμφωνα με τις νομικές απαιτήσεις και τα διεθνή πρότυπα, το *Hochschule Liechtenstein* έχει αναπτύξει ένα σύστημα με άξονα διαδικασίες διασφάλισης και βελτίωσης της ποιότητας για όλα τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους. Το σύστημα διαχείρισης της ποιότητας καλύπτει τέσσερις βασικές διαδικασίες. Στο πλαίσιο αυτού του συστήματος, όλα τα διευθυντικά στελέχη και τα μέλη του διδακτικού προσωπικού καθώς και το διοικητικό και βοηθητικό προσωπικό οφείλουν να εφαρμόζουν αυτές τις διαδικασίες και να συμμετέχουν ενεργά σε όλες τις βελτιωτικές δραστηριότητες. Καλούνται επίσης να συμμετάσχουν οι φοιτητές και άλλες ομάδες ενδιαφερομένων ατόμων.

Λόγω του μικρού μεγέθους της χώρας, η διαδικασία **διαπίστευσης** που υφίσταται, περιλαμβάνεται στη διαδικασία εξωτερικής αξιολόγησης. Η αξιολόγηση αυτή, που ρυθμίζεται από νομοθετικές διατάξεις, πραγματοποιείται τουλάχιστον κάθε έξι έτη και βασίζεται σήμερα σε αξιολογήσεις από ομότιμους κριτές. Επειδή δεν υπάρχει εθνικός οργανισμός σε αυτό τον τομέα, η εξωτερική αξιολόγηση διενεργείται από ευρωπαίους εμπειρογνώμονες. Αυτές οι ομάδες επιθεωρητών αποτελούνται κυρίως από ελβετούς και αυστριακούς εμπειρογνώμονες. Βασικό καθήκον τους είναι να συμβάλουν στη διασφάλιση και τη βελτίωση της ποιότητας (μέσω της σήμανσης, της εσωτερικής αξιολόγησης των προγραμμάτων σπουδών, της αυτοαξιολόγησης, συνεντεύξεων και επισκέψεων από εμπειρογνώμονες, μετά τις οποίες διατυπώνονται συστάσεις και σήμανση της ΕΕ). Προβλέπεται επίσης η συμμετοχή στη διαδικασία διαπίστευσης ξένων ιδιωτικών οργανισμών διαπίστευσης που ειδικεύονται στον τομέα της διασφάλισης της ποιότητας. Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πληρώνουν για τη διενέργεια αυτών των ελέγχων.

Το Λιχτενστάιν δεν είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**).

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
25 Νοεμβρίου 2004 (εκδόθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2005)	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Gesetz über das Hochschulwesen (Hochschulgesetz; HSG)
25 Νοεμβρίου 2004 (δημοσιεύτηκε στις 21 Ιανουαρίου 2005)	Νόμος για το Πανεπιστήμιο Εφαρμοσμένων Επιστημών του Λιχτενστάιν	Gesetz über die Hochschule Liechtenstein

ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΪΝ

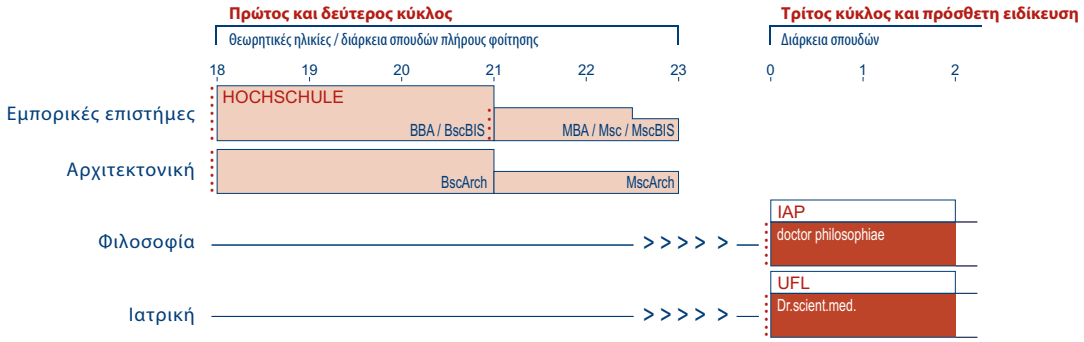

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος	>>> Σπουδές στο εξωτερικό
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο	

BBA	*Bachelor of Business Administration*
MBA	*Master of Business Administration*
BscBIS	*Bachelor of Science in Business Information Systems*
MscBIS	*Master of Science in Business Information Systems*
Msc	*Master of Science in* Banking *and Financial Management*
BscArch	*Bachelor of Science in Architecture*
MscArch	*Master of Science in Architecture*
IAP	*Internationale Akademie für Philosophie*
UFL	*Universität für Humanwissenschaften*

ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ

Οι βασικές μεταρρυθμίσεις που συνδέονται με τη διαδικασία της Μπολόνιας ενσωματώθηκαν στο νέο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που εκδόθηκε το 2000. Ο νόμος αυτός τροποποίησε και το καθεστώς των ιδρυμάτων εισάγοντας ένα δυαδικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πανεπιστημιακού και μη πανεπιστημιακού τύπου. Ο μη πανεπιστημιακός τομέας είναι αυτός που παρουσιάζει την ταχύτερη ανάπτυξη στο εσωτερικό του εκπαιδευτικού συστήματος της Λιθουανίας, γεγονός που οφείλεται εν μέρει στη μεταρρύθμιση των *aukštesnioji mokykla* (κολεγίων επαγγελματικών σπουδών), πολλά από τα οποία είναι τα πρώτα μη πανεπιστημιακά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης *(kolegija)*. Τέλος, ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2000 και τα εκτελεστικά κείμενα διευκόλυναν επίσης την ανάπτυξη των ιδιωτικών ITE καθορίζοντας τις βασικές απαιτήσεις για την ίδρυσή τους.

Το σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εισέρχεται σε νέο στάδιο μεταρρυθμίσεων, οι οποίες έχουν καθοριστεί στο πλαίσιο ανάπτυξης του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Λιθουανίας για την περίοδο 2006-2010. Οι βασικοί στόχοι αυτού του αναπτυξιακού σχεδίου είναι η βελτίωση της διακυβέρνησης, της διαχείρισης και της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η δημιουργία νέων μηχανισμών χρηματοδότησης και η διασφάλιση της αποτελεσματικής χρησιμοποίησης των πόρων.

Από το 1993, οι σπουδές είναι διαρθρωμένες σε **τρεις κύριους κύκλους**. Η διάρθρωση αυτή ορίζεται στο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2000. Η συνήθης διάρκεια των προγραμμάτων του πρώτου κύκλου στα πανεπιστήμια είναι 4 έτη (κατά μέσο όρο 160 εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες). Οδηγούν στην απόκτηση του πτυχίου Bachelor *(bakalauras)* ή/και σε μια πρόσθετη επαγγελματική ειδίκευση *(profesinė kvalifikacija)*. Ο πρώτος κύκλος σπουδών στα *kolegija* διαρκεί 3-4 έτη και οδηγεί στην απόκτηση επαγγελματικού τίτλου *(profesinė kvalifikacija)*. Οι τελευταίες τροποποιήσεις του 2006 του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση επιτρέπουν στα κολέγια να χορηγούν πτυχίο επαγγελματικών σπουδών Bachelor *(profesinis bakalauras)* από το 2007 και μετά.

Οι σπουδές δεύτερου κύκλου διαρκούν συνήθως 1,5-2 έτη (που ισοδυναμούν σε 60 – 80 εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες) και οδηγούν στην απόκτηση διπλώματος Master *(magistras)* ή/και σε πρόσθετη επαγγελματική ειδίκευση *(profesinė kvalifikacija)*.

Σε ορισμένους κλάδους, όπως η ιατρική, η οδοντιατρική, η φαρμακευτική, η κτηνιατρική και το δίκαιο, οι σπουδές εξακολουθούν να είναι

Για τίτλους σπουδών που έχουν το σύμβολο (+ pk), οι απόφοιτοι λαμβάνουν είτε ένα *bakalauras*/*magistras* είτε ένα *bakalauras*/*magistras* συν ένα *profesinė kvalifikacija*. Τα *Profesinė kvalifikacija* στο επίπεδο του δεύτερου κύκλου σπουδών με πιο σύντομη διάρκεια από τα *magistras* (1 ή 1.5 χρόνια) απονέμονται ξεχωριστά σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ στην εκπαίδευση, στις ανθρωπιστικές σπουδές ή στις επιχειρήσεις και στην διοίκηση).

Στον κλάδο «Ιατρικές υπηρεσίες, νοσηλευτική (κτλ)», το *profesinė kvalifikacija* δεν απονέμεται για ιατρικές υπηρεσίες.

Στον κλάδο « Βιομηχανία και επεξεργασία, (κτλ)» το *profesinė kvalifikacija* δεν απονέμεται για τη δημοσιογραφία και την πληροφορική (*bakalauras*) ούτε για τις επιχειρήσεις και την διοίκηση (*bakalauras* και *magistras*).

Στον κλάδο «Τεχνικές σπουδές και τεχνολογία, (κτλ)» το *profesinė kvalifikacija* απονέμεται μόνο στην αρχιτεκτονική και στις κατασκευές (*bakalauras* και *magistras*), στις ιδιωτικές υπηρεσίες (*bakalauras* και *magistras*), στις υπηρεσίες μεταφορών (*magistras*) και στην προστασία του περιβάλλοντος (*bakalauras*).

Οι τροποποιήσεις τον Αύγουστο του 2006 στο νόμο για την Ανώτερη Εκπαίδευση έχουν εισάγει τον τίτλο σπουδών *profesinis bakalauras* (επαγγελματικό πτυχίο) για τα προγράμματα ISCED 5B που παρέχονται κυρίως από τα κολλέγια. Οι τροποποιήσεις θα τεθούν σε εφαρμογή από το 2007. Ο τίτλος σπουδών επομένως που θα απονεμηθεί στο τέλος των σπουδών θα είναι είτε το *profesinis bakalauras*, είτε το *profesinė kvalifikacija ή και τα δύο.*

ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ

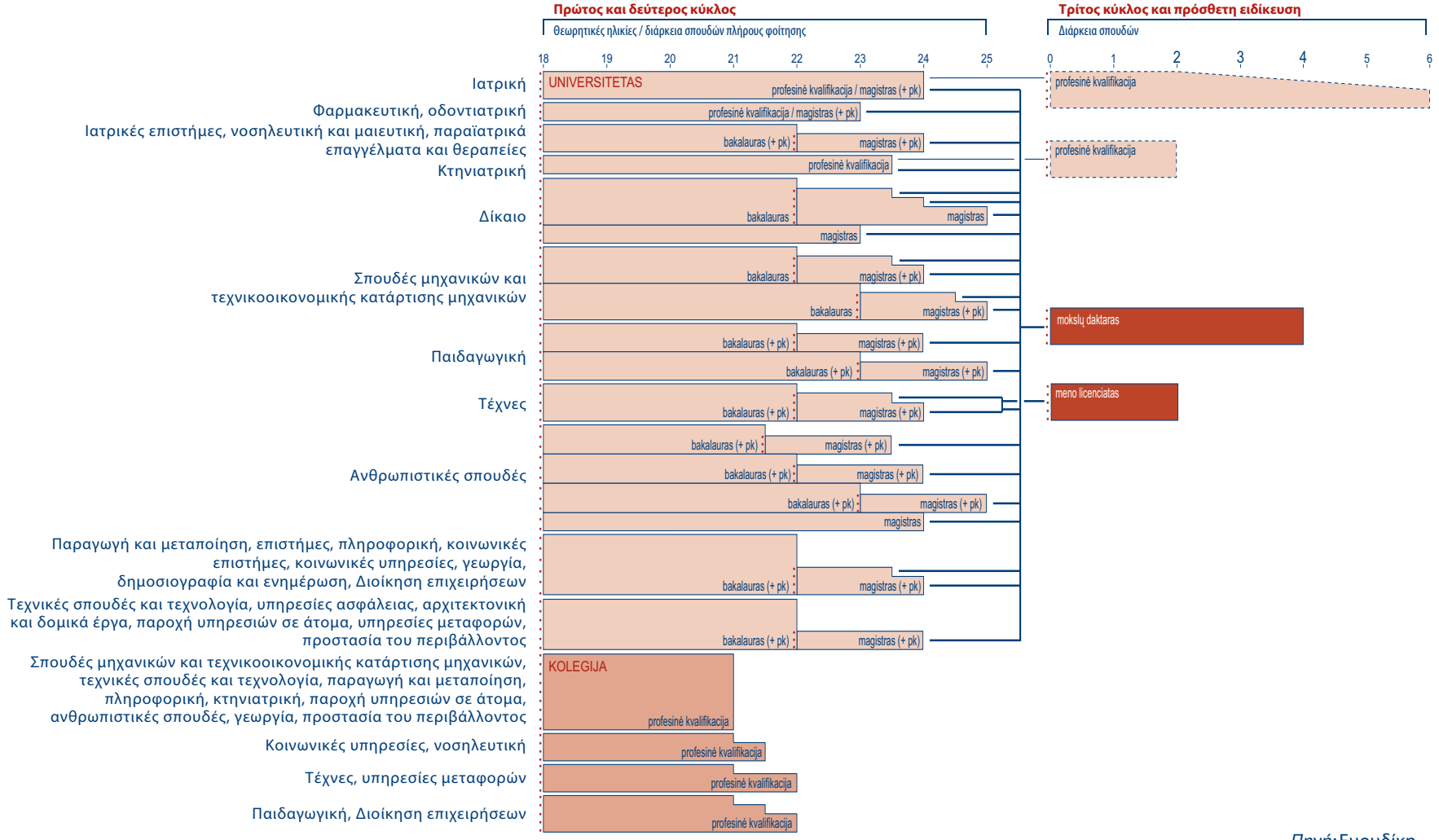

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

οργανωμένες σε ολοκληρωμένα προγράμματα *(vientisosios)* που περιλαμβάνουν τον πρώτο και δεύτερο κύκλο σπουδών. Η επιτυχία ενός ολοκληρωμένου προγράμματος καταλήγει στη χορήγηση διπλώματος *magistras* ή/και επαγγελματικού τίτλου σπουδών *(profesinė kvalifikacija)* που εξασφαλίζει την πρόσβαση σε σπουδές τρίτου κύκλου. Για την ολοκλήρωση του τρίτου κύκλου, απαιτούνται 180 έως 240 εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες (200-240 στην περίπτωση ενός διπλώματος *magistras*) και 280 εθνικές μονάδες για τις σπουδές ιατρικής.

Στον τρίτο κύκλο σπουδών, προτείνονται τρία διαφορετικά είδη προγραμμάτων. Η συνήθης διάρκεια ενός προγράμματος **διδακτορικών σπουδών** *(doktorantūra)* είναι 4 έτη. Οι σπουδές απόκτησης ειδικότητας *(rezidentūra)* για τους φοιτητές ιατρικής, οδοντιατρικής και κτηνιατρικής διαρκούν 2 – 6 έτη (80-240 εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες). Οι μεταπτυχιακές σπουδές καλών τεχνών *(meno aspirantūra)* διαρκούν 2 έτη (80 εθνικές μονάδες).

Η εισαγωγή στις διδακτορικές σπουδές είναι δυνατή μετά την ολοκλήρωση του δεύτερου κύκλου ή ενός ολοκληρωμένου κύκλου σπουδών και μετά την απόκτηση διπλώματος Master ή ισοδύναμου τίτλου σπουδών ή με την απόκτηση ισοδύναμων προσόντων. Οι *doktorantūra* (διδακτορικές σπουδές) αποτελούνται από θεωρητικά μαθήματα, δραστηριότητες ειδικής έρευνας και την προετοιμασία διδακτορικής διατριβής. Με την ολοκλήρωση ενός προγράμματος διδακτορικών σπουδών, ο υποψήφιος πρέπει να υποστηρίξει δημοσίως διδακτορική διατριβή για να λάβει το διδακτορικό δίπλωμα. Οι διδακτορικές σπουδές μπορεί να οργανώνονται από κοινού με πανεπιστήμιο και ερευνητικό ίδρυμα ή μόνο από το πανεπιστήμιο. Οι φοιτητές διδακτορικού έχουν την ιδιότητα του φοιτητή που τους εξασφαλίζει φορολογικές ελαφρύνσεις και κάλυψη κοινωνικής ασφάλισης.

Ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και οι εκτελεστικές διατάξεις του δημιούργησαν την ειδική βάση για τη χορήγηση διεθνών **κοινών διπλωμάτων** στα AEI/TEI (αλλά όχι για τις διδακτορικές σπουδές).

Αναπτύσσεται διάλογος ανάμεσα στις δημόσιες αρχές και την ακαδημαϊκή κοινότητα για ένα **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων.** Το 2005 τέθηκε σε εφαρμογή ένα πρότυπο σχέδιο που χρηματοδοτείται από τα ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία. Ένα υπόδειγμα εθνικού πλαισίου προσόντων αναμένεται ότι θα εκπονηθεί μέχρι το 2008.

Βάσει του νέου νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2000 έχει καθιερωθεί ένα εθνικό πιστωτικό σύστημα που ίσχυε από το 1993 και είναι συμβατό με το ECTS. Ο φόρτος εργασίας κάθε προγράμματος σπουδών μετράται σε ακαδημαϊκές μονάδες. Μία εθνική ακαδημαϊκή μονάδα αντιστοιχεί σε 40 ώρες μαθημάτων (ή σε μία εβδομάδα) φοιτητικής εργασίας (σε ώρες διδασκαλίας, εργαστήρια, ανεξάρτητη μελέτη κλπ.). Ο μέσος όγκος εργασίας των σπουδών πλήρους φοίτησης είναι 40 εθνικές μονάδες ανά ακαδημαϊκό έτος. Μία εθνική ακαδημαϊκή μονάδα αντιστοιχεί περίπου σε 1,5 ακαδημαϊκές μονάδες του ECTS. Το εθνικό σύστημα μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων χρησιμοποιείται και για τη μεταφορά και για τη συσσώρευση μονάδων. Το ECTS εφαρμόζεται από το 1998, αλλά μόνο για τη μεταφορά μονάδων (ανταλλαγές φοιτητών). Τα τελευταία έτη, τα πανεπιστήμια πρότειναν την αντικατάσταση του εθνικού συστήματος μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων με το ECTS. Η Διάσκεψη των Πρυτάνεων των λιθουανικών πανεπιστημίων επεξεργάζεται πρόταση ανάλογης τροποποίησης του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2000.

Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) τέθηκε επίσημα σε εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο το 2004. Εκδίδεται δωρεάν στην αγγλική και τη λιθουανική από όλα τα ιδρύματα και για όλα τα προγράμματα σπουδών που είναι διαρθρωμένα σε τρεις κύκλους. Μέχρι το τέλος του 2005, το ΠΔ χορηγούνταν μετά από αίτηση. Από το 2006, χορηγείται αυτομάτως σε όλους τους αποφοίτους.

Έχουν ληφθεί **μέτρα παρακολούθησης (κίνητρα και έλεγχος)** για την εφαρμογή του ECTS και του ΠΔ, αλλά όχι για τη διάρθρωση των τριών κύκλων, εφόσον αυτή εφαρμόζεται πλήρως στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Μετά τη θέσπιση του ΠΔ, το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών

χορήγησε πρόσθετες χρηματοδοτήσεις στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για την αγορά εκτυπωτών για την εκτύπωση αυτού του εγγράφου.

Έχουν ληφθεί διοικητικά μέτρα στον τομέα της **διασφάλισης της ποιότητας** από το 1995. Το Κέντρο Αξιολόγησης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση *(Studijų kokybės vertinimo centras)* ιδρύθηκε το 1995. Το κέντρο είναι ένας δημόσιος οργανισμός και οι περισσότεροι απασχολούμενοί του είναι δημόσιοι υπάλληλοι. Είναι κυρίως υπεύθυνο για τον συντονισμό της τακτικής διαδικασίας αυτοαξιολόγησης των ιδρυμάτων έρευνας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, για την οργάνωση της εξωτερικής αξιολόγησης των AEI/TEI, τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων και την υποβολή προτάσεων βελτιωτικών μέτρων, την αξιολόγηση των νέων προγραμμάτων σπουδών και των αιτήσεων δημιουργίας νέων ITE και ερευνητικών ιδρυμάτων.

Η συμμετοχή των φοιτητών ρυθμίζεται από επίσημα κείμενα και είναι υποχρεωτική και στα δύο συμβουλευτικά όργανα του κέντρου αξιολόγησης της ποιότητας: του Συμβουλίου Εμπειρογνωμόνων για την Ποιότητα στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση *(Studijų kokybės ekspertų taryba)* και του Συμβουλίου Εμπειρογνωμόνων για την Αξιολόγηση των Ιδρυμάτων Έρευνας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης *(Mokslo ir studijų institucijų vertinimo taryba)*. Τα συμβούλια αυτά αποτελούνται από εννέα και δεκαπέντε μέλη. Σε κάθε συμβούλιο πρέπει να συμμετέχει ένας εκπρόσωπος φοιτητών που ορίζεται από την Επίσημη Ένωση Λιθουανών Φοιτητών. Οι φοιτητές έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα άλλα μέλη αυτών των συμβουλίων.

Στο Συμβούλιο Εμπειρογνωμόνων συμμετέχουν επίσης τουλάχιστον ένας καθηγητής Πανεπιστημίου ή κολεγίου, ένας αντιπρόσωπος των κοινωνικών εταίρων, αναγνωρισμένοι επιστήμονες, αντιπροσώποι επαγγελματικών ενώσεων κ.α. Το Συμβούλιο Αξιολόγησης αποτελείται επίσης από επιστήμονες, διακεκριμένους εκπαιδευτικούς με εμπειρία στον τομέα της αξιολόγησης, ειδικούς συμβούλους, διοικητικά στελέχη και δημόσιους υπαλλήλους.

Το 2002, καθιερώθηκε η πρακτική της αξιολόγησης των προγραμμάτων σπουδών με τη συμμετοχή αλλοδαπών συμβούλων στις ομάδες εμπειρογνωμόνων που διορίζονται για την αξιολόγηση των προγραμμάτων ενός συγκεκριμένου κλάδου σπουδών. Τα προγράμματα σπουδών νομικής, ιατρικής, οδοντιατρικής, κοινωνιολογίας, παιδαγωγικής, διαχείρισης και δημόσιας διοίκησης έχουν ήδη αξιολογηθεί με τη συμμετοχή αλλοδαπών εμπειρογνωμόνων. Προγραμματίζεται η αξιολόγηση και άλλων τομέων σπουδών.

Κάθε ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης διαθέτει σύστημα **εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας**. Η έκθεση αυτοαξιολόγησης αποτελεί τη βάση για τη διενέργεια εξωτερικής αξιολόγησης και τη διαπίστευση. Η εσωτερική αξιολόγηση πραγματοποιείται συνήθως κάθε οκτώ έτη, όση είναι και η συχνότητα των εξωτερικών αξιολογήσεων. Οι φοιτητές συμμετέχουν με εσωτερικών διαδικασιών και απαντώντας σε ερωτηματολόγια. Ένας φοιτητής συμμετέχει επίσης στην ομάδα που συντάσσει την έκθεση αυτοαξιολόγησης.

Η **διαπίστευση** εφαρμόζεται μόνο στα προγράμματα σπουδών. Οι περιγραφόμενες στο υπουργικό διάταγμα του Αυγούστου 2001 διαδικασίες διαπίστευσης επικαιροποιήθηκαν τον Δεκέμβριο του 2004. Το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών λαμβάνει την επίσημη απόφαση διαπίστευσης μετά από πρόταση του κέντρου αξιολόγησης της ποιότητας. Οι προτάσεις του κέντρου βασίζονται στα συμπεράσματα της αξιολόγησης των εμπειρογνωμόνων.

Η διαπίστευση ισχύει μέχρι να διενεργηθεί η επόμενη εξωτερική αξιολόγηση του προγράμματος σπουδών, που συνήθως πραγματοποιείται κάθε οκτώ έτη. Το Κέντρο Διασφάλισης της Ποιότητας ξεκίνησε τον πρώτο κύκλο εξωτερικών αξιολογήσεων των προγραμμάτων σπουδών ανά τομέα σπουδών, με στόχο την πιστοποίηση το 1999. Είναι επίσης δυνατή η διαπίστευση περιορισμένης διάρκειας 2-3 ετών.

Η αξιολόγηση των ιδρυμάτων εφαρμόζεται για τα μη πανεπιστημιακά AEI/TEI (*kolegija*) από το ακαδημαϊκό έτος 2004/05. Εκτιμάται ότι η διαδικασία αυτή θα επεκταθεί από το 2008 και

στα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά ιδρύματα. Η συχνότητα των αξιολογήσεων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και της ερευνητικής δραστηριότητας είναι επίσης ανά οκτώ έτη. Βάσει του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2000, η αξιολόγηση των ιδρυμάτων πρέπει να διενεργείται για τα νεοσύστατα ιδιωτικά ή δημόσια ΑΕΙ/ΤΕΙ 4 χρόνια μετά τη δημιουργία τους.

Κατά κανόνα, κάθε έλλειψη που εντοπίζεται κατά τη διαδικασία αξιολόγησης ενός ΑΕΙ/ΤΕΙ πρέπει να διορθώνεται σε καθορισμένη προθεσμία. Τα αποτελέσματα της εξωτερικής αξιολόγησης λαμβάνονται υπόψη για τη χρηματοδότηση. Η δημοσίευση των αποτελεσμάτων έχει στόχο την ενημέρωση της κοινωνίας σχετικά με την ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και την αποτελεσματική χρήση του δημόσιου χρήματος. Για την αδειοδότηση ενός ΑΕΙ/ΤΕΙ απαιτείται θετική αξιολόγηση.

Εκτός από τις ρυθμίσεις που συνδέονται με τη Διαδικασία της Μπολόνιας, η διαδικασία εισαγωγής φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση απλουστεύθηκε το 1999 με την εισαγωγή εθνικών απολυτηρίων εξετάσεων. Σήμερα, οι βαθμοί των υποψηφίων γενικά λαμβάνονται ως βάση για την εισαγωγή σε όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ της Λιθουανίας. Από το 2003, τα περισσότερα πανεπιστήμια είναι μέλη της Ένωσης των Λιθουανικών ΑΕΙ/ΤΕΙ για την Κοινή Εισαγωγή, που οργανώνει και συντονίζει τις διαδικασίες εισαγωγής για όλα τα μέλη του. Το πρώτο *kolegija* εντάχθηκε σε αυτόν τον κοινό μηχανισμό εισαγωγής το 2006.

Το Κέντρο Διασφάλισης της Ποιότητας θα υποβάλει αίτηση μέλους στην Ευρωπαϊκή Ένωση Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**). Είναι ήδη μέλος του Διεθνούς Δικτύου Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE) και του Δικτύου των Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEEN). Το κέντρο δεν υποβάλλεται σε αξιολόγηση από ομότιμους κριτές.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
12 Ιανουαρίου 1991 (τροποποιήθηκε στις 30 Ιουλίου 2005)	Νόμος για τις επιστήμες και τα προγράμματα σπουδών	Mokslo ir studijų įstatymas
21 Μαρτίου 2000 (τροποποιήθηκε στις 18 Ιουλίου 2006)	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Aukštojo mokslo įstatymas
11 July 2001	Κανονισμός σχετικά με τις διδακτορικές σπουδές	Doktorantūros nuostatai
28 Ιουλίου 2001	Υπουργικό διάταγμα για τους κανόνες αξιολόγησης των ερευνητικών ιδρυμάτων και των ΑΕΙ/ΤΕΙ	Mokslo ir studijų institucijų vertinimo taisyklės
4 Μαρτίου 2004	Υπουργικό διάταγμα για τη διασφάλιση της ποιότητας των μη πανεπιστημιακών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (*kolegija*)	Dėl kolegijų, įsteigtų reorganizuojant aukštesniąsias mokyklas, veiklos kokybės vertinimo tvarkos aprašo tvirtinimo
2 Δεκεμβρίου 2004	Υπουργικό διάταγμα που ρυθμίζει τη διαπίστευση των προγραμμάτων σπουδών	Studijų programų akreditavimo tvarkos aprašas
22 Ιουλίου 2005	Υπουργικό Διάταγμα σχετικά με τις γενικές απαιτήσεις για τα προγράμματα σπουδών	Bendrieji studijų programų reikalavimai
5 Απριλίου 2006	Σχέδιο ανάπτυξης του λιθουανικού συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης 2006-2010	Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006-2010 metų planas
17 Δεκεμβρίου 2006	Υπουργικό διάταγμα για τις γενικές απαιτήσεις των κοινών προγραμμάτων σπουδών	Jungtinių studijų programų bendrieji reikalavimai

Δικτυακοί τόποι

Αναλυτικές πληροφορίες για την γενική περιγραφή του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: http://www.smm.lt and http://www.mokslas.lt

Δικτυακός τόπος του Κοινοβουλίου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας για περαιτέρω ενημέρωση για τη νομοθεσία: http://www3.lrs.lt/n/eng/DPaieska.html

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το κοινό σύστημα εισαγωγής στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: http://www.lamabpo.lt

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Το Πανεπιστήμιο του Λουξεμβούργου δημιουργήθηκε με το νόμο της 12ης Αυγούστου 2003 (που ρυθμίζει τα βασικά στοιχεία της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Σχεδιάστηκε ως ένα μικρό διεθνές πολυγλωσσικό ίδρυμα με ισχυρή συνιστώσα την έρευνα. Ενσωμάτωσε και αναδιοργάνωσε ορισμένα προγράμματα σπουδών τα οποία παρέχονταν από τα παλαιά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (*Centre universitaire*, *Institut supérieur de technologie*, *Institut supérieur d'études et de recherches pédagogiques* και *Institut d'études éducatives et sociales pour la formation d'éducateur gradué*). Το Πανεπιστήμιο άρχισε να λειτουργεί στην αρχή του ακαδημαϊκού έτους 2003/04 και έθεσε σε εφαρμογή τα πρώτα νέα προγράμματά του την περίοδο 2005/06, σύμφωνα με τη μέθοδο που προτείνεται στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας.

Επειδή το Πανεπιστήμιο του Λουξεμβούργου δεν παρέχει μαθήματα σε όλους τους τομείς σπουδών και σε όλα τα επίπεδα, οι φοιτητές συνεχίζουν το σύνολο ή μέρος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τους στο εξωτερικό.

Το πρότυπο διάρθρωσης των μαθημάτων λαμβάνει υπόψη τους στόχους της διαδικασίας της Μπολόνιας και βασίζεται, συνεπώς, σε **τρεις κύριους κύκλους σπουδών** (Bachelor, Master και διδακτορικών). Ο νόμος ορίζει ότι η κινητικότητα των φοιτητών είναι υποχρεωτική στις σπουδές Bachelor και οι φοιτητές που είναι εγγεγραμμένοι στο Πανεπιστήμιο του Λουξεμβούργου μπορεί να λάβουν πτυχίο Bachelor μόνο εάν έχουν φοιτήσει ένα συγκεκριμένο διάστημα σε πανεπιστήμιο ή άλλο ΑΕΙ του εξωτερικού. Η παροχή διδακτορικών μαθημάτων (όπως και μαθημάτων Bachelor και Master) έχει ρυθμιστεί από τον κανονισμό του Μεγάλου Δουκάτου της 22ας Μαΐου 2006. Η πραγματική υλοποίηση διδακτορικών σπουδών προγραμματίζεται από το 2007.

Τα προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5B μετατρέπονται σταδιακά σε προγράμματα σπουδών του επιπέδου ISCED 5A από το 2005/06.

Από την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2005/06, οι τρεις τύποι προγραμμάτων έχουν μετατραπεί σε ακαδημαϊκές μονάδες ECTS. Το ECTS χρησιμοποιείται για τη μεταφορά και συσσώρευση πιστωτικών μονάδων.

Η εισαγωγή του **Παραρτήματος Διπλώματος** (ΠΔ) προγραμματίζεται για το 2007. Η ισχύουσα νομοθεσία δεν προσδιορίζει τη μέθοδο έκδοσης ή τις γλώσσες στις οποίες εκδίδεται.

Το Λουξεμβούργο δεν έχει υιοθετήσει **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** και δεν σχεδιάζεται η λήψη μέτρων προς αυτή την κατεύθυνση.

Η τρέχουσα νομοθεσία δεν περιέχει διάταξη για τα **κοινά / διπλά πτυχία** που χορηγούνται σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο.

Δεν υφίστανται **κίνητρα, μέτρα παρακολούθησης και ελέγχου** για την εφαρμογή της διάρθρωσης των σπουδών σε τρεις κύκλους, του ECTS και του ΠΔ.

Σύμφωνα με το νόμο της 12ης Αυγούστου 2003, ο οποίος προβλέπει την **εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση** των διδακτικών, ερευνητικών και διοικητικών υπηρεσιών του πανεπιστημίου, ομάδα εμπειρογνωμόνων υπεύθυνη για την αξιολόγηση της ποιότητας άρχισε τις εργασίες της το 2006. Οι αξιολογήσεις διενεργούνται από πρόσωπα ή οργανισμούς υψηλού κύρους, με στόχο να πραγματοποιηθούν συγκρίσεις σε διεθνή κλίμακα όσον αφορά την ποιότητα της διδασκαλίας και της έρευνας καθώς και τις πανεπιστημιακές υπηρεσίες. Το Λουξεμβούργο δεν διαθέτει οργανισμό μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**).

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

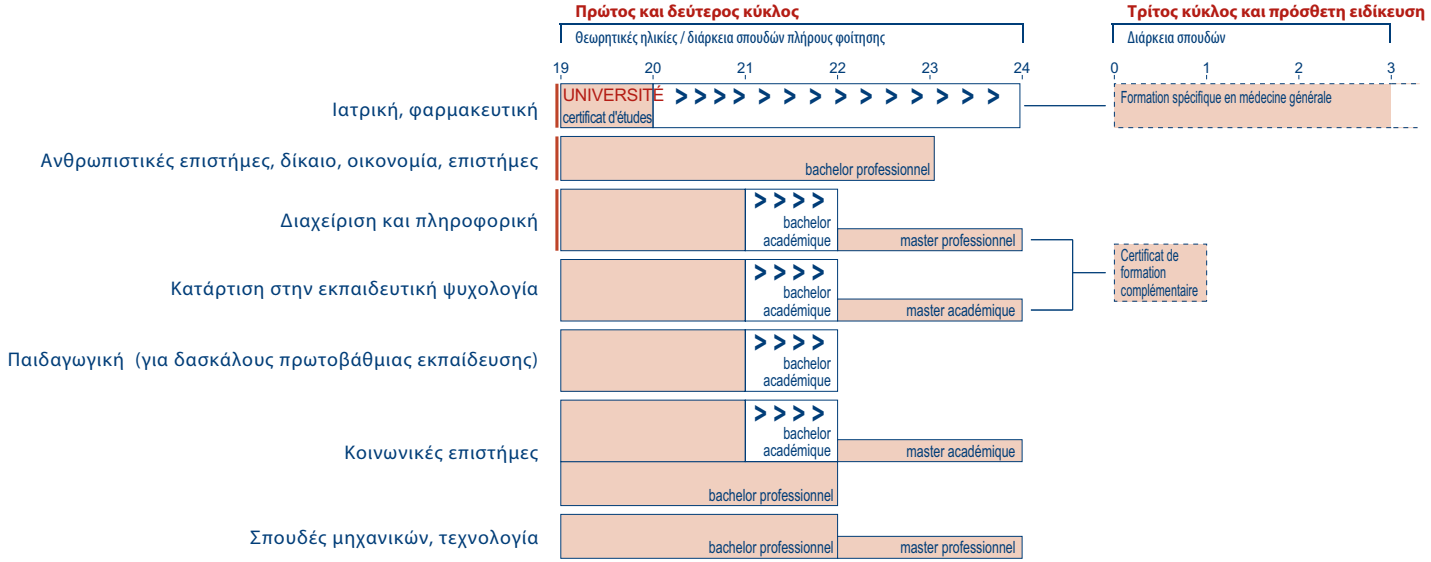

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος	>>> Σπουδές στο εξωτερικό
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο	

Ένα πρόσθετο πιστοποιητικό *(Certificat de formation complémentaire)* απονέμεται για τους τομείς σπουδών του εθνικού δικαίου και των επιχειρήσεων *(réviseurs d'entreprise)*.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
12 Αυγούστου 2003	Νόμος για την ίδρυση του Πανεπιστημίου του Λουξεμβούργου	Loi portant création de l'Université du Luxembourg
22 Μαΐου 2006	Κανονισμός του Μεγάλου Δουκάτου σχετικά με την απόκτηση διδακτορικού τίτλου του Πανεπιστημίου του Λουξεμβούργου	Règlement grand-ducal relatif à l'obtention du grade de doctorat de l'Université du Luxembourg
22 Μαΐου 2006	Κανονισμός του Μεγάλου Δουκάτου σχετικά με την απόκτηση του πτυχίου Bachelor και του διπλώματος Master στο Πανεπιστήμιο του Λουξεμβούργου	Règlement grand-ducal relatif à l'obtention du grade de *bachelor* et du grade de *master* de l'Université de Luxembourg

ΛΕΤΟΝΙΑ

Τα πρώτα μέτρα για τη μεταρρύθμιση του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Λετονίας ελήφθησαν πολύ πριν από τη Διακήρυξη της Μπολόνιας. Το πρώτο σημαντικό βήμα ήταν ο νόμος για την εκπαίδευση του 1991. Κατ' εφαρμογή αυτού του νόμου θεσπίστηκε η διάρθρωση των σπουδών σε δύο κύριους κύκλους (Bachelor/ Master) στις περισσότερες επιστήμες, αλλά μόνο για ακαδημαϊκά προγράμματα. Ο νόμος του 1995 για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (AEI) ενίσχυσε περισσότερο αυτή την διάρθρωση σπουδών και παγίωσε την διάκριση ανάμεσα σε προγράμματα ακαδημαϊκών και επαγγελματικών σπουδών. Οι τροποποιήσεις του 2000 του νόμου για τα AEI θεσμοθέτησαν τα προγράμματα επαγγελματικών σπουδών επιπέδου Bachelor και Master που αντικατέστησαν τα παλαιά πενταετή προγράμματα, εισάγοντας τη διάρθρωση των σπουδών σε επίπεδα Bachelor/ Master στο όλο σύστημα και διευκολύνοντας, με τον τρόπο αυτό, τη μετάβαση από τον ένα τύπο εκπαίδευσης στον άλλο. Η συνολική περίοδος σπουδών για την απόκτηση διπλώματος Master δεν μπορεί να είναι μικρότερη από πέντε έτη.

Η διάρθρωση των σπουδών που βασίζεται σε **τρεις κύριους κύκλους** καθιερώθηκε πλήρως το 2000, όταν οι τροπολογίες του νόμου για τα AEI εισήγαγαν τις διδακτορικές σπουδές ως αναπόσπαστο τμήμα της ακαδημαϊκής εκπαίδευσης. Προηγουμένως, οι υποψήφιοι διδακτορικού τίτλου θεωρούνταν ερευνητές που δεν συμμετείχαν στην εκπαίδευση. Τα AEI/ TEI (με εξαίρεση τα κολέγια που παρέχουν μόνο προγράμματα μικρής διάρκειας) οφείλουν πλέον να ακολουθούν τη διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους. Σε ορισμένους τομείς σπουδών, ωστόσο, όπως η ιατρική, η φαρμακευτική, η οδοντιατρική και η κτηνιατρική, οι σπουδές εξακολουθούν να είναι διαρθρωμένες σε έναν ενιαίο κύκλο μακράς διάρκειας. Έχει αρχίσει ο διάλογος για την αντικατάστασή τους με το σύστημα τριών κύκλων σπουδών, αλλά χωρίς συγκεκριμένο αποτέλεσμα μέχρι στιγμής.

Το επίπεδο σπουδών ISCED 5B στη Λετονία αφορά μόνο σπουδές μικρής διάρκειας. Έτσι, η διάρθρωση των σπουδών σε επίπεδο Bachelor/Master δεν είναι δυνατή για τα προγράμματα σπουδών ISCED 5B. Οι φοιτητές των προγραμμάτων ISCED 5B μπορούν να ακολουθήσουν προγράμματα σπουδών Bachelor ISCED 5A και να μεταφέρουν όλες ή ορισμένες από τις μονάδες που έχουν συγκεντρώσει. Σε αυτή την περίπτωση, το AEI/TEI συγκρίνει το περιεχόμενο των δύο προγραμμάτων και καθορίζει τα μαθήματα ή τις μονάδες που μπορούν να μεταφερθούν και εκείνα για τα οποία απαιτείται η εξέταση του υποψηφίου.

Για την εισαγωγή σε **πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών** απαραίτητη προϋπόθεση είναι η κατοχή διπλώματος Master. Η διαδικασία και τα κριτήρια απονομής του διδακτορικού διπλώματος σύμφωνα με το νόμο του 2005 για τις επιστημονικές δραστηριότητες καθορίζονται αναλυτικά με ρυθμίσεις του υπουργικού συμβουλίου. Η διάρκεια των διδακτορικών σπουδών είναι 3-4 έτη πλήρους φοίτησης (αυτό είχε αποφασιστεί πριν από τις μεταρρυθμίσεις βάσει της διαδικασίας της Μπολόνιας). Αυτή η διάρκεια αντιπροσωπεύει περίπου 180-240 μονάδες ECTS (120-160 ακαδημαϊκές μονάδες της Λετονίας), εκ των οποίων οι 60-90 μονάδες ECTS (40-60 μονάδες Λετονίας) απονέμονται για την παρακολούθηση θεωρητικών μαθημάτων παράλληλα με την ατομική έρευνα. Τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών καθορίζονται από το AEI/TEI. Περιέχουν κατάλογο υποχρεωτικών και προαιρετικών στοιχείων παράλληλα με τον αντίστοιχο αριθμό ακαδημαϊκών μονάδων, το περιεχόμενο της έρευνας, το επίπεδο εκπαίδευσης που είναι απαραίτητο για την εισαγωγή σε αυτές τις σπουδές και άλλες διατάξεις για την υλοποίηση του προγράμματος. Ένα διδακτορικό απονέμεται με την ικανοποίηση απαιτήσεων του προγράμματος διδακτορικών σπουδών και τη δημόσια υποστήριξη διδακτορικής διατριβής. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μέρη του διδακτορικού προγράμματος μπορεί να υποκατασταθούν με δραστηριότητες διδασκαλίας. Οι φοιτητές διδακτορικού δεν απολαμβάνουν κανένα ειδικό καθεστώς (όπως η ιδιότητα του φοιτητή και του νέου ερευνητή), αν και μπορεί να απασχολούνται από το AEI/TEI στο οποίο σπουδάζουν.

Κατά πάγια πρακτική, τα ιδρύματα προσπαθούν να δώσουν ευκαιρίες στους υποψηφίους διδακτορικού να προετοιμάσουν μέρος της διδακτορικής τους διατριβής στο εξωτερικό,

σε συνεργασία με έναν αλλοδαπό καθηγητή με την ιδιότητα του δεύτερου επόπτη. Εντούτοις, από νομική άποψη εξακολουθούν να υπάρχουν δυσκολίες για την επίσημη απονομή κοινού διδακτορικού με άλλα πανεπιστήμια. Το επόμενο νέο νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (που αναμένεται να εγκριθεί στο 2007) προβλέπει τη δυνατότητα έκδοσης διεθνών **κοινών ή διπλών διπλωμάτων.** Περιέχει επίσης τις αναγκαίες διατάξεις για τη δημιουργία ενός **Εθνικού Πλαισίου Προσόντων.**

Από το 1998, τα περισσότερα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν θεσπίσει ένα εθνικό πιστωτικό σύστημα συμβατό με το **ECTS**, το οποίο χρησιμοποιείται και για τη συσσώρευση και τη μεταφορά μονάδων (μεταξύ των AEI/TEI της Λετονίας) από τότε που εφαρμόστηκε για πρώτη φορά. Μία ακαδημαϊκή μονάδα Λετονίας ορίζεται ως μονάδα σπουδών που αντιστοιχεί σε φόρτο εργασίας ενός φοιτητή 40 ακαδημαϊκών ωρών (εργασία μιας εβδομάδας). Εφόσον η διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους είναι 40 εβδομάδες, το σύστημα αυτό αντιστοιχεί σε 40 μονάδες Λετονίας ετησίως και, βάσει αυτού του υπολογισμού, μία ακαδημαϊκή μονάδα Λετονίας ισοδυναμεί με 1,5 μονάδες του ECTS. Μέχρι σήμερα, η κλίμακα μονάδων του ECTS χρησιμοποιείται μόνο στην περίπτωση μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων σε διεθνές επίπεδο (από το 1999, όταν άρχισε να εφαρμόζεται στη Λετονία το πρόγραμμα Erasmus). Το νέο νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση προβλέπει την πλήρη εφαρμογή του συστήματος ECTS.

Το 2001, τα ιδρύματα της Λετονίας άρχισαν να εκδίδουν σε εθελοντική βάση το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ). Από τον Ιανουάριο του 2004, η έκδοση του ΠΔ είναι υποχρεωτική. Όλοι οι απόφοιτοι πρώτου και δεύτερου κύκλου σπουδών λαμβάνουν το ΠΔ αυτομάτως και δωρεάν, σύμφωνα με τον κανονισμό αριθ. 531 του Υπουργικού Συμβουλίου του 2003. Οι νέες διατάξεις εκδόθηκαν το 2005. Το ΠΔ εκδίδεται στη λετονική και την αγγλική.

Οι δημόσιες αρχές δεν έχουν θεσπίσει **κίνητρα** για να ενθαρρύνουν την εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS ή του ΠΔ. Η διαδικασία διαπίστευσης και έγκρισης των προγραμμάτων σπουδών χρησιμεύει ως μηχανισμός **ελέγχου** της εφαρμογής της διάρθρωσης των σπουδών σε τρεις κύκλους. Η έκδοση του ΠΔ ελέγχεται από την Κρατική Επιθεώρηση της Εκπαίδευσης, η οποία ελέγχει τη συμμόρφωση των εκπαιδευτικών διαδικασιών με τις κανονιστικές ρυθμίσεις σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, και κατά τη διάρκεια της διαδικασίας διαπίστευσης των ιδρυμάτων και προγραμμάτων σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ακόμη, η ομάδα εργασίας του Συμβουλίου των Πρυτάνεων έχει επεξεργαστεί συστάσεις για την πλήρη εφαρμογή του ΠΔ και η εθνική ομάδα φορέων προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας παρέχει επίσης συμβουλές γι' αυτό το θέμα.

Το Εθνικό Κέντρο Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (HEQEC, ή *Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs*), ιδρύθηκε το Δεκέμβριο του 1994. Βασική αποστολή του είναι να οργανώνει τη διαδικασία **αξιολόγησης της ποιότητας** των ιδρυμάτων και προγραμμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το HEQEC δεν συμμετέχει το ίδιο στην αξιολόγηση των ιδρυμάτων ή προγραμμάτων σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά βοηθά τα ιδρύματα να συντάξουν τις εσωτερικές εκθέσεις αξιολόγησής τους και διατυπώνει προτάσεις για τις ομάδες εμπειρογνωμόνων *(novērošanas komisija)*. Κάθε ομάδα εμπειρογνωμόνων θα πρέπει να είναι τουλάχιστον τριμελής και να έχει τουλάχιστον έναν αλλοδαπό εμπειρογνώμονα (με εξαίρεση τις επιτροπές αξιολόγησης των ιδρυμάτων επαγγελματικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πρώτου κύκλου, δηλαδή κολέγια, όπου όλα τα μέλη μπορεί να είναι από τη Λετονία). Αν και οι βασικές διατάξεις των διαδικασιών διαπίστευσης και διασφάλισης της ποιότητας εκδίδονται σε εθνικό επίπεδο, ο οργανισμός αναπτύσσει τη μεθοδολογία και διατυπώνει συστάσεις για την αξιολόγηση. Οι φοιτητές συμμετέχουν στη διαδικασία αξιολόγησης και λήψης αποφάσεων όσον αφορά τη διαπίστευση, αλλά δεν συμμετέχουν στη διοίκηση του HEQEC.

Η διαδικασία διαρκούς διασφάλισης της ποιότητας συνίσταται σε αυτοαξιολόγηση και αξιολόγηση από εξωτερικούς συμβούλους και ολοκληρώνεται με τη διαπίστευση. Και το ίδρυμα τριτοβάθμιας

ΛΕΤΟΝΙΑ

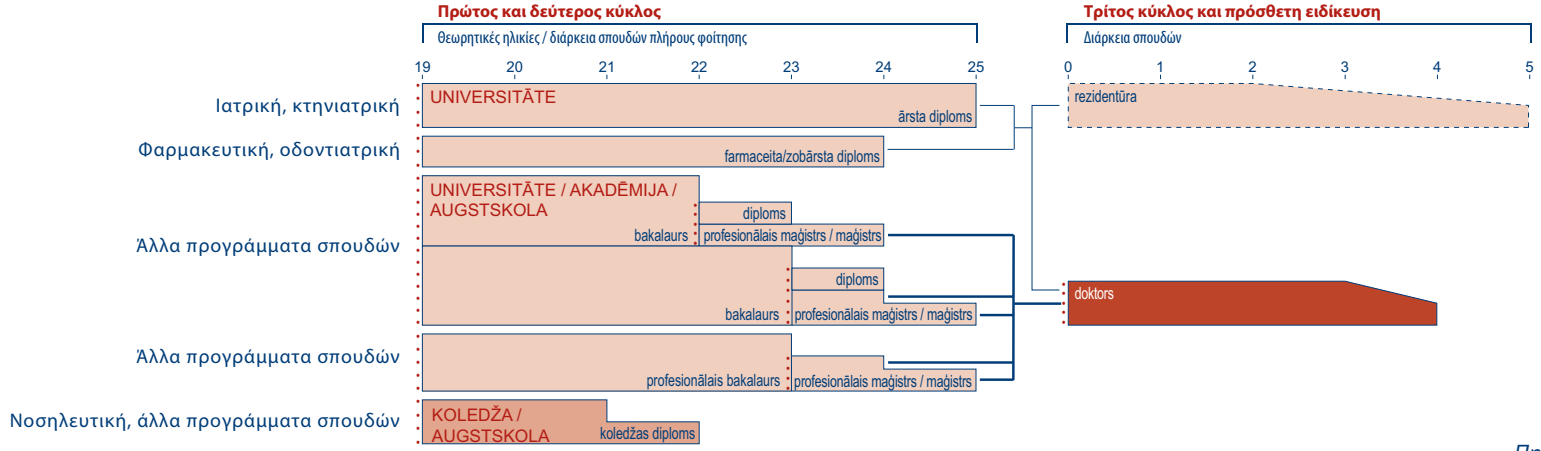

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Μετά την απόκτηση των *koledžas diploms*, οι φοιτητές μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές στο *profesionālais bakalaurs* μεταφέροντας τις ακαδημαϊκές μονάδες ECTS.

Το διάγραμμα αναφέρεται στην κατάσταση που ίσχυε το καλοκαίρι του 2006. Το υπό συζήτηση νέο νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση αναφέρει την κατάργηση του πρώτου και δεύτερου κύκλου προγραμμάτων επαγγελματικών σπουδών που οδηγούν στην απόκτηση του *profesionālais maģistrs* (στη μεσαία σειρά των «Άλλα προγράμματα σπουδών») και στο *profesionālais bakalaurs, profesionālais maģistrs* και *maģistrs* (σε όλη την κάτω σειρά των «Άλλα προγράμματα σπουδών»).

εκπαίδευσης συνολικά και το πρόγραμμα σπουδών πρέπει να λαμβάνουν διαπίστευση πριν από την επίσημη αναγνώρισή τους ως τριτοβάθμια ιδρύματα. Το πρώτο βήμα της διαδικασίας είναι ή έκθεση αυτοαξιολόγησης, η οποία πρέπει να συντάσσεται από εκπροσώπους της διοίκησης, του διδακτικού προσωπικού και των φοιτητών. Εμπειρογνώμονες αξιολογούν την έκθεση και άλλα έγγραφα και οργανώνουν επιτόπου επίσκεψη στο ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, υποβάλλοντας κοινή δήλωση και γραπτές ατομικές παρατηρήσεις. Η διαπίστευση των ιδρυμάτων πραγματοποιείται από το Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης *(Augstākās izglītības padome)*, ενώ τα προγράμματα σπουδών λαμβάνουν διαπίστευση από την Επιτροπή Διαπίστευσης *(Akreditācijas komisija)* η οποία συστάθηκε από το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών. Οι φοιτητές εκπροσωπούνται και στα δύο όργανα.

Η διαδικασία διαπίστευσης άρχισε το 1996 και ο πρώτος κύκλος των διαπιστεύσεων ολοκληρώθηκε το 2002. Η διαπίστευση διενεργείται σύμφωνα με τις διατάξεις που εκδόθηκαν τον Οκτώβριο του 2006.

Τα προγράμματα σπουδών λαμβάνουν διαπίστευση κάθε έξι χρόνια. Σε έκτακτες περιπτώσεις, η Επιτροπή Διαπίστευσης παρέχει προσωρινή διαπίστευση, η οποία πρέπει να επαναληφθεί μετά από δύο έτη. Ένα ΑΕΙ/ΤΕΙ ή κολέγιο μπορεί να λάβει διαπίστευση μόνο εάν έχει διαπιστευθεί ποσοστό άνω του 50% των προγραμμάτων σπουδών. Συνήθως, η διαπίστευση ενός ΑΕΙ/ΤΕΙ είναι μόνιμη. Σε έκτακτες περιπτώσεις, η διαπίστευση είναι προσωρινή και στην περίπτωση αυτή επιβάλλεται η επανάληψη της αξιολόγησης μετά από δύο έτη.

Για να αρχίσει να λειτουργεί, ένα ΑΕΙ/ΤΕΙ πρέπει να λάβει άδεια από το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών για το ίδιο το ίδρυμα και για κάθε πρόγραμμα σπουδών. Η έκδοση της άδειας είναι, κατά κάποιο τρόπο, προσωρινή διασφάλιση της ποιότητας, από την άποψη ότι ένα ΑΕΙ/ΤΕΙ οφείλει, εντός δύο ετών από τη στιγμή που λαμβάνει άδεια, να υποβάλει το πρόγραμμα σπουδών του για διαπίστευση.

Οι εκθέσεις αυτοαξιολόγησης και οι εκθέσεις αξιολόγησης από ομάδες εμπειρογνωμόνων δημοσιοποιούνται μέσω του Διαδικτύου και της εκπαιδευτικής εφημερίδας *Izglītība un Kultūra* (Εκπαίδευση και Πολιτισμός).

Το σύστημα διασφάλισης της ποιότητας χρησιμοποιείται και για τη βελτίωση της ποιότητας και ως μέσο για τη μεταρρύθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Το HEQEC είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**) από το 2003 και του Διεθνούς Δικτύου των Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE) από το 1997. Το νέο νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση προβλέπει ότι ο οργανισμός αυτός υποβάλλεται σε αξιολόγηση από ομότιμους κριτές.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
2 Νοεμβρίου 1995	Νόμος για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	*Augstskolu likums*
29 Οκτωβρίου 1998 (τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουνίου 1999 και κατάργησε τον νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση της 19ης Ιουνίου 1991)	Νόμος για την εκπαίδευση	*Izglītības likums*
19 Μαΐου 2005	Νόμος για τις επιστημονικές δραστηριότητες	*Zinātniskās darbības likums*
21 Ιουνίου 2005 (τέθηκε σε ισχύ στις 2 Ιουλίου 2005 και κατάργησε τον προηγούμενο κανονισμό αριθ. 531 του Σεπτεμβρίου 2003)	Κανονισμός αριθ. 450 του Υπουργικού Συμβουλίου σχετικά με την «Έκδοση αναγνωρισμένων από το κράτος τίτλων σπουδών και έρευνας»	MK Noteikumi Nr. 450 *"Kārtība, kādā izsniedzami valsts atzīti augstāko izglītību un zinātnisko grādu apliecinoši izglītības dokumenti"*
27 Δεκεμβρίου 2005	Κανονισμός αριθ. 1001 του Υπουργικού Συμβουλίου σχετικά με τη«Διαδικασία και τα κριτήρια έκδοσης επιστημονικού τίτλου διδακτορικών σπουδών»'	MK Noteikumi Nr.1001 *"Doktora zinātniskā grāda piešķiršanas (promocijas) kārtība un kritēriji"*
3 Οκτωβρίου 2006 (τέθηκε σε ισχύ στις 7 Οκτωβρίου 2006 και κατάργησε τον προηγούμενο κανονισμό αριθ. 442 του Οκτωβρίου 2001)	Κανονισμός αριθ. 821 του Υπουργικού Συμβουλίου σχετικά με τη «Διαδικασία διαπίστευσης των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, κολεγίων και προγραμμάτων σπουδών»	MK noteikumi Nr. 821 *"Augstskolu, koledžu un augstākās izglītības programmu akreditācijas kārtība"*
Προβλέπεται να τεθεί σε εφαρμογή το 2007	Νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	*Augstākās izglītības likuma projekts*

Δικτυακοί τόποι

Κέντρο Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης: http://www.aiknc.lv/en

ΜΟΛΔΑΒΙΑ

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Μολδαβία ρυθμίζεται από το νόμο του 1995 για την εκπαίδευση. Στο μεταξύ, έχουν εκδοθεί διάφορες τροποποιήσεις, κυβερνητικές αποφάσεις και οδηγίες σχετικά με τον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Συντάσσεται ένας νέος νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που αναμένεται να εκδοθεί σύντομα. Στις αρχές του ακαδημαϊκού έτους 2005/06 τέθηκε σε εφαρμογή σύστημα διάρθρωσης των προγραμμάτων σπουδών σε **τρεις κύκλους** σε όλα τα AEI/TEI.

Σύμφωνα με τις τροποποιήσεις του 2005 του νόμου για την εκπαίδευση, η διάρθρωση των σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης περιλαμβάνει πρώτο κύκλο σπουδών - *licentiate* (διάρκειας 3 έως 4 ετών) και δεύτερο κύκλο–δίπλωμα Master (διάρκειας 1 έως 2 ετών). Το σύστημα αυτό εφαρμόζεται στους φοιτητές που εισήχθησαν μετά την 1η Σεπτεμβρίου 2005. Οι φοιτητές που εισήχθησαν πριν από το 2005 συνεχίζουν τις σπουδές τους με βάση τα προηγούμενα προγράμματα σπουδών μακράς διάρκειας.

Για να εισαχθούν σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών, οι φοιτητές πρέπει να έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς σπουδές επιπέδου Master. Οι φοιτητές που εισήχθησαν πριν από το 2005 και παρακολουθούν προγράμματα σπουδών μακράς διάρκειας, για να εισαχθούν σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών πρέπει να είναι κάτοχοι τίτλου σπουδών licenta, πτυχίου magistru ή πτυχίου αρχιτεκτονικής.

Η διάρθρωση των **διδακτορικών σπουδών** δεν έχει μεταβληθεί με βάση τη διαδικασία της Μπολόνιας. Οι διδακτορικές σπουδές ρυθμίζονται από τον κώδικα επιστημών και καινοτομίας και το νόμο για την εκπαίδευση. Τα προγράμματα αυτά αποτελούνται από υποχρεωτικά θεωρητικά και πρακτικά μαθήματα, ανάλογα με τον βασικό τομέα σπουδών. Τα θεωρητικά μαθήματα αποτελούν περίπου το 20% του προγράμματος (ξένες γλώσσες, πληροφορική και διδασκαλία βασικών στοιχείων που συνδέονται με τον τομέα έρευνας) και το 80% συνίσταται σε ατομική επιστημονική έρευνα.

Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς Μονάδων (ECTS) τέθηκε σε εφαρμογή στη Δημοκρατία της Μολδαβίας το 2000 στο πλαίσιο διαφόρων πρότυπων σχεδίων.

Η επίσημη εφαρμογή του ECTS από τα AEI/TEI ορίστηκε στις τροποποιήσεις του 2005 του νόμου για την εκπαίδευση. Το 2006 εκδόθηκε Οδηγός για την εφαρμογή του ECTS. Ο οδηγός προβλέπει τη μέθοδο εφαρμογής του ECTS και εξασφαλίζει μεγαλύτερη διαφάνεια και αντιστοιχία των προγραμμάτων σπουδών και των τίτλων σπουδών που απονέμονται από τα AEI/TEI της Δημοκρατίας της Μολδαβίας.

Η μέθοδος υπολογισμού στην οποία βασίζεται το πιστωτικό σύστημα είναι 60 ακαδημαϊκές μονάδες ετησίως. Το σύστημα ECTS χρησιμοποιείται τόσο για μεταφορά όσο και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων.

Τον Ιούλιο του 2005, η κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Μολδαβίας ενέκρινε ένα νέο σύστημα ταξινόμησης των τομέων και προγραμμάτων σπουδών. Το σύστημα αυτό εκπονήθηκε σύμφωνα με την κατάταξη ISCED 1997 της Unesco και με την ονοματολογία της Eurostat και βασίζεται κυρίως στα μαθησιακά αποτελέσματα, τα οποία προσδιορίζονται σε σχέση με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Συνεπώς, το 2005, το σύστημα εισαγωγής στα AEI/TEI ήταν οργανωμένο σύμφωνα με το νέο σύστημα ταξινόμησης των σπουδών. Εγκρίθηκε ένα προσωρινό πλαίσιο για τον πρώτο κύκλο σπουδών, προκειμένου να υπάρξουν οι κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη των νέων προγραμμάτων σπουδών.

Από το 2005, το **Παράρτημα Διπλώματος (ΠΔ)** χορηγείται αυτόματα και δωρεάν στους αποφοίτους των προγραμμάτων *licentiate* και στους αποφοίτους των προγραμμάτων Master. Το ΠΔ εκδίδεται στη μολδαβική και την αγγλική γλώσσα.

Το εθνικό υπόδειγμα ΠΔ ικανοποιεί όλες τις ευρωπαϊκές απαιτήσεις. Εγκρίθηκε από τους εμπειρογνώμονες της UNESCO-CEPES και του Συμβουλίου της Ευρώπης το Δεκέμβριο του 2004 στη διεθνή διάσκεψη για τη διαδικασία της Μπολόνιας, η οποία πραγματοποιήθηκε στο Κισινάου της Μολδαβίας.

ΜΟΛΔΑΒΙΑ

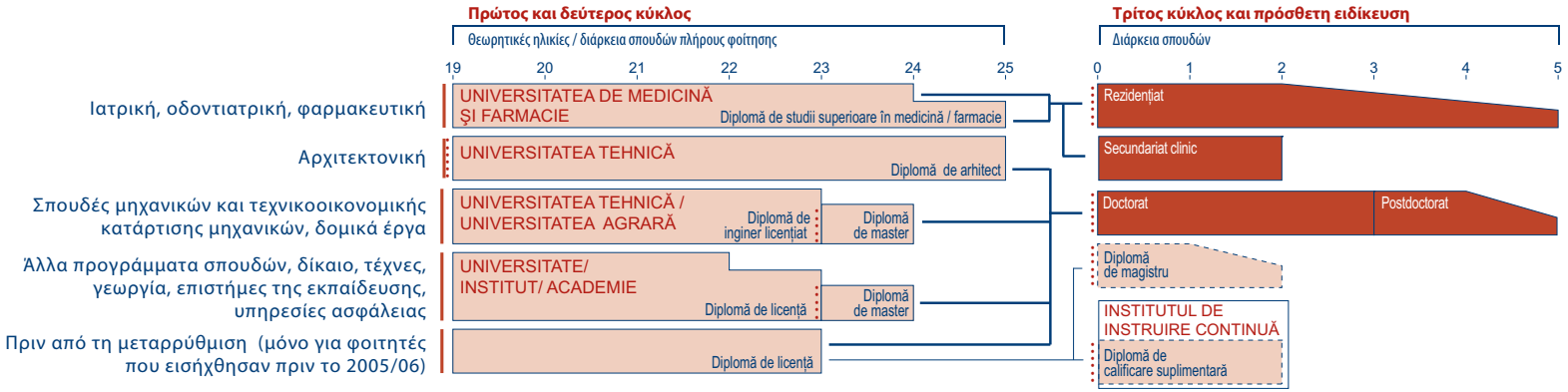

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Τα *Rezidentiat* και *Secundariat* είναι μεταπτυχιακά προγράμματα ειδικά για τον ιατρικό κλάδο και περιλαμβάνουν πρακτική κατάρτιση σε εργασιακό περιβάλλον. Η αποδοχή σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών ιατρικής είναι δυνατή μόνο μετά το πρόγραμμα σπουδών *Rezidentiat* course. Οι απόφοιτοι αυτού του προγράμματος λαμβάνουν το *Diploma de Licentiat* και μπορούν να ασκήσουν ελεύθερα το επάγγελμα, να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο *Secundariat Clinic*, ή να συνεχίσουν σε διδακτορικές σπουδές.

Πριν από τη μεταρρύθμιση του 2005, το *Diploma de Magistru* και άλλοι τίτλοι σπουδών της υφιστάμενης διάρθρωσης των σπουδών θεωρούνταν μεταπτυχιακές σπουδές. Μόνο οι κάτοχοι *Diploma de Licentiat* μπορούσαν να αποκτήσουν πρόσβαση σε προγράμματα περαιτέρω ειδίκευσης.

ΜΟΛΔΑΒΙΑ

Έχουν τεθεί σε εφαρμογή σε όλη τη χώρα **κίνητρα** και μέτρα για την επίβλεψη και παρακολούθηση της εφαρμογής του συστήματος τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ.

Συντάσσεται σχέδιο για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου **Οργανισμού Διασφάλισης της Ποιότητας**, ο οποίος εκτιμάται ότι θα αρχίσει να λειτουργεί το 2007. Το υφιστάμενο Εθνικό Σύστημα Διασφάλισης της Ποιότητας, το οποίο είναι υποχρεωτικό για όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ, περιλαμβάνει τις ακόλουθες διαδικασίες: εσωτερική αξιολόγηση, εξωτερική αξιολόγηση και διαπίστευση των ΑΕΙ/ΤΕΙ και των προγραμμάτων σπουδών.

Η ακαδημαϊκή αξιολόγηση των ΑΕΙ/ΤΕΙ βασίζεται σε ορισμένα γενικά κριτήρια και υποχρεωτικές προδιαγραφές που επεξεργάστηκε το Υπουργείο Παιδείας και Νεότητας. Η διαδικασία αξιολόγησης περιλαμβάνει ένα σύνολο δεικτών: ακαδημαϊκό προσωπικό, περιεχόμενο εκπαιδευτικών προγραμμάτων, μαθησιακά αποτελέσματα, φοιτητές, δραστηριότητες επιστημονικής έρευνας, διαχείριση των εκπαιδευτικών διαδικασιών, διδακτικό υλικό και οικονομικές και δημοσιονομικές δραστηριότητες.

Σύμφωνα με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας και Νεότητας, που εκδόθηκε το Φεβρουάριο του 2006, τα ΑΕΙ/ΤΕΙ πρέπει να ιδρύσουν εσωτερικά όργανα διασφάλισης και βελτίωσης της ποιότητας των εσωτερικών διαδικασιών τους. Ορισμένα ΑΕΙ/ΤΕΙ έχουν επεξεργαστεί το «Εγχειρίδιο Ποιότητας» γι' αυτό το σκοπό. Ακόμη διενεργείται σε εθνικό επίπεδο έρευνα για με θέμα «Η Ηθική της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης».

Οι φοιτητές συμμετέχουν στη διαδικασία εσωτερικής αξιολόγησης. Οι ενώσεις φοιτητών από διάφορες σχολές έχουν συντάξει ερωτηματολόγια για την αξιολόγηση του διδακτικού προσωπικού και των προγραμμάτων σπουδών. Ένα Εθνικό Διαπανεπιστημιακό Συμβούλιο Φοιτητών εξετάζει τα προβλήματα που συνδέονται με την κοινωνική κατάσταση των φοιτητών, τη διασφάλιση της ποιότητας της εκπαίδευσης, την εφαρμογή της Διαδικασίας της Μπολόνιας, την ποιότητα των προγραμμάτων σπουδών κλπ.

Τα εκπαιδευτικά πρότυπα και οι απαιτήσεις αξιολογούνται και βελτιώνονται. Έχουν πραγματοποιηθεί διάφορες τροποποιήσεις της διαδικασίας εξωτερικής αξιολόγησης και διαπίστευσης των ΑΕΙ/ΤΕΙ, για να υπάρξει μεγαλύτερη διαφάνεια και αντικειμενικότητα της όλης διαδικασίας. Στις επιτροπές αξιολόγησης και διαπίστευσης συμμετέχουν ως μέλη εκπρόσωποι των αρμόδιων υπουργείων και των φοιτητικών οργανώσεων.

Η διαδικασία διαπίστευσης άρχισε το 2000. Η διαπίστευση συνιστά επίσημη αναγνώριση του ιδρύματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το Υπουργείο Παιδείας και Νεότητας είναι υπεύθυνο για τη διαπίστευση των ΑΕΙ/ΤΕΙ. Η διαπίστευση είναι υποχρεωτική διαδικασία τόσο για τα δημόσια όσο και τα ιδιωτικά ιδρύματα και τα προγράμματα σπουδών τους.

Η διαπίστευση είναι η διαδικασία που συνίσταται στην αυτοαξιολόγηση από την αξιολογούμενη μονάδα και επιτόπου επίσκεψη από ομάδα εθνικών συμβούλων. Η διαδικασία διαπίστευσης / μη διαπίστευσης του ιδρύματος βασίζεται στα αποτελέσματα της ακαδημαϊκής αξιολόγησης που πραγματοποιείται από ειδική επιτροπή διαπίστευσης. Η δραστηριότητα των διαπιστευμένων ΑΕΙ/ΤΕΙ αξιολογείται κάθε πέντε έτη.

Τα στοιχεία για κάθε διαπιστευμένο ΙΤΕ δημοσιοποιούνται σε επίσημα περιοδικά και διατίθενται στο κοινό μέσω του Διαδικτύου.

Η διαπίστευση των προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών πραγματοποιείται από το Εθνικό Συμβούλιο Διαπίστευσης και Πιστοποίησης.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
Ιούλιος 1995	Νόμος για την εκπαίδευση αριθ. 547-XIII	Legea Învăţământului nr. 547-XIII
Ιούλιος 1997	Νόμος αριθ. 1275-XIII σχετικά με την αξιολόγηση και τη διαπίστευση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στη Δημοκρατία της Μολδαβίας	Legea nr.1275-XIII cu privire la evaluarea şi acreditarea instituţiilor de învăţământ din Republica Moldova
Ιούνιος 1999	Νόμος αριθ. 423-XIV για την έγκριση του κανονισμού σχετικά με την αξιολόγηση και τη διαπίστευση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων	Legea nr.423-XIV privind aprobarea Regulamentului de evaluare şi acreditare a instituţiilor de învăţământ
Ιούνιος 2004	Νόμος αριθ. 259-XV σχετικά με τον κώδικα των επιστημών και της καινοτομίας	Legea nr. 259-XV Codul cu privire la ştiinţă şi inovare
Μάιος 2005	Νόμος αριθ. 71-XIV που τροποποιεί και συμπληρώνει το νόμο για την εκπαίδευση (τροποποίηση της διάρθρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εισαγωγή του συστήματος δύο κύκλων σπουδών)	Legea nr.71-XVI privind modificarea şi completarea Legii învăţământului (introducerea structurii învăţământului superior pe cicluri)
Ιούλιος 2005	Νόμος αριθ. 142-XVI σχετικά με την έγκριση της ταξινόμησης των τομέων σπουδών και των ειδικοτήτων για την αρχική εκπαίδευση πρώτου κύκλου στα AEI/TEI.	Legea nr.142-XVI aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională şi al specialităţilor pentru pregătirea cadrelor în instituţiile de învăţământ superior, ciclul I
Αποφάσεις και οδηγίες		
Φεβρουάριος 2005	Στρατηγικές κατευθύνσεις για τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος που εγκρίθηκαν από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας της Μολδαβίας	Direcţiile strategice de modernizare a sistemului educaţional, aprobate de Preşedintele Republicii Moldova
Μάιος 2005	Διάταγμα αριθ. 15 του Υπουργείου Παιδείας και Νεότητας σχετικά με την έγκριση του Παραρτήματος Διπλώματος	Ordinul M.E.T. nr.15 cu privire la aprobarea modelului Suplimentului la Diplomă

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
Μάιος 2005	Διάταγμα του Υπουργείου Παιδείας και Νεότητας σχετικά με την έγκριση του προγράμματος ενεργειών για την υλοποίηση των στόχων της Διαδικασίας της Μπολόνιας	Ordinul M.E.T. privind aprobarea Programului de acţiuni pentru implementarea obiectivelor Procesului de la Bologna
Μάιος 2005	Απόφαση της κυβέρνησης σχετικά με τη δημιουργία του Εθνικού Συντονιστικού Συμβουλίου για την υλοποίηση των στόχων της Διαδικασίας της Μπολόνιας	Decizia Guvernului privind constituirea Consiliului Naţional de coordonare a acţiunilor de implementare a obiectivelor Procesului de la Bologna
Ιούλιος 2005	Κανονισμός του Υπουργείου Παιδείας και Νεότητας (ΥΠΝ) σχετικά με τις ταυτόχρονες σπουδές σε δύο διαφορετικούς κλάδους	Dispoziţia M.E.T. privind instruirea concomAEI/TEIntă în două domenii diferAEI/TEI
Ιούλιος 2005	Κανονισμός αριθ. 202 του ΥΠΝ σχετικά με την έγκριση του πλαισίου εργασίας για τον πρώτο κύκλο σπουδών (σπουδές *licentiate*)	Ordinul M.E.T. nr.202 cu privire la aprobarea Planului-cadru pentru ciclul I (studii superioare de licenţă)
Αύγουστος 2005	Κανονισμός του ΥΠΝ σχετικά με το πρόγραμμα ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης των εκπαιδευτικών	Dispoziţia M.E.T. privind modulul de formare a profesorilor
Αύγουστος 2005	Απόφαση της κυβέρνησης για την έγκριση του προγράμματος εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος	Hotărîrea Guvernului privind aprobarea Programului de modernizare a sistemului educaţional
Αύγουστος 2005	Απόφαση της κυβέρνησης για την έγκριση του κανονισμού σχετικά με την οργάνωση των διδακτορικών και μεταδιδακτορικών σπουδών	Hotărîrea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea şi desfăşurarea doctoratului şi postdoctoratului
Φεβρουάριος 2006	Κανονισμός αριθ. 97 του ΥΠΝ του Φεβρουαρίου 2006 σχετικά με τη δημιουργία συστημάτων εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας	Ordinul nr. 97 al M.E.T. privind crearea structurilor interne de asigurare a calitatii
Φεβρουάριος 2006	Κανονισμός του ΥΠΝ σχετικά με την έγκριση του οδηγού για την εφαρμογή του εθνικού συστήματος μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων	Ordinul M.E.T. privind aprobarea Ghidului de implementare a Sistemului Naţional de CredAEI/TEI de Studiu

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
Απρίλιος 2006	Ταξινόμηση των προγραμμάτων σπουδών στη Δημοκρατία της Μολδαβίας (MoldCED), που εγκρίθηκε με κοινή απόφαση του ΥΠΝ και της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας	Clasificaţia Programelor Educaţionale din Republica Moldova (MoldCED), aprobat prin decizia comună a M.E.T. şi Biroului Naţional de Statistică
Μάιος 2006	Οδηγία του ΥΠΝ που εγκρίνει τον κανονισμό σχετικά με την οργάνωση και την εφαρμογή της διαδικασίας εισαγωγής στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Ordinul M.E.T. privind aprobarea Regulamentului de organizare şi desfăşurare a admAEI/TEIrii în instituţiile de învăţământ superior
Ιούνιος 2006	Απόφαση της κυβέρνησης για την αύξηση των υποτροφιών σπουδών για τους φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Hotărîre de Guvern privind majorarea cuantumului burselor pentru studenţii din instituţiile de învăţămînt superior
Ιούλιος 2006	Απόφαση της κυβέρνησης που εγκρίνει τον κανονισμό σχετικά με την οργάνωση του πρακτικού σκέλους της αρχικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών στα AEI/TEI	Hotărîre de Guvern pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea stagiilor de practică în cadrul formării iniţiale în învăţămîntul superior
Ιούλιος 2006	Απόφαση της κυβέρνησης που εγκρίνει τον κανονισμό σχετικά με τους όρους χορήγησης υποτροφιών στους φοιτητές των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, στους φοιτητές κολεγίων, επαγγελματικών σχολών και τους φοιτητές μεταπτυχιακών σπουδών	Hotărîre de Guvern pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul şi condiţiile de acordare a burselor pentru studenţii din instituţiile de învăţămînt superior, elevii din instituţiile de învăţămînt mediu de specialitate şi secundar profesional şi persoanele care studiază în învăţămîntul postuniversitar

ΥΠΝ: Υπουργείο Παιδείας και Νεότητας

ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ

Στο Μαυροβούνιο υπάρχει ένα μόνο ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το Πανεπιστήμιο του Μαυροβουνίου. Το πανεπιστήμιο αποτελείται από 17 σχολές / ακαδημίες και τέσσερα ιδρύματα που όλα μαζί παρέχουν συνολικά 73 προγράμματα σπουδών (55 προγράμματα θεωρητικών σπουδών και 18 εφαρμοσμένων σπουδών).

Τον Σεπτέμβριο του 2006 άρχισε να λειτουργεί το πρώτο ιδιωτικό πανεπιστήμιο του Μαυροβουνίου. Περιλαμβάνει τέσσερις σχολές. Υπάρχουν επίσης και άλλες τρεις ιδιωτικές σχολές στη χώρα.

Το 2006/07, εισήχθησαν στο πρώτο έτος σπουδών 4.443 νέοι φοιτητές. Ο συνολικός αριθμός των φοιτητών στο Πανεπιστήμιο του Μαυροβουνίου είναι 16.236. Στο ιδιωτικό Πανεπιστήμιο Mediteran φοιτούν περίπου 1.000 φοιτητές. Στις τρεις χωριστές ιδιωτικές σχολές φοιτούν περίπου 800 φοιτητές συνολικά.

Τον Οκτώβριο του 2003, το Κοινοβούλιο του Μαυροβουνίου εξέδωσε τον νέο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σύμφωνα με το νόμο, ο οποίος ανταποκρίνεται στους στόχους της Μπολόνιας, η διάρθρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης βασίζεται σε **τρεις κύριους κύκλους σπουδών**. Τα προγράμματα σπουδών που καταλήγουν στην απόκτηση πτυχίων και διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι τα ακόλουθα:

α) τα προγράμματα πρώτου κύκλου που οδηγούν στην απόκτηση του πτυχίου Bachelor θεωρητικών ή εφαρμοσμένων σπουδών·

β) τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών που οδηγούν στην απόκτηση διπλώματος ειδίκευσης θεωρητικών ή εφαρμοσμένων επιστημών·

γ) οι διδακτορικές σπουδές για την απόκτηση του ακαδημαϊκού τίτλου Διδάκτωρ Φιλοσοφίας.

Οι υποψήφιοι μπορούν να εισαχθούν σε ειδικά προγράμματα σπουδών μετά την επιτυχή ολοκλήρωση θεωρητικών /εφαρμοσμένων προπτυχιακών σπουδών (διάρκειας τριών ετών). Το δίπλωμα ειδίκευσης απονέμεται μετά την ολοκλήρωση του αντίστοιχου προγράμματος σπουδών διάρκειας ενός έτους.

Οι φοιτητές μπορούν να λάβουν δίπλωμα σπουδών Master, αφού πρώτα αποκτήσουν το πτυχίο σπουδών πρώτου κύκλου και ολοκληρώσουν δύο έτη μεταπτυχιακών σπουδών (ένα έτος ειδίκευσης και ένα έτος σπουδών Master).

Η εισαγωγή στα προγράμματα σπουδών Master επιστημών είναι δυνατή μετά την ολοκλήρωση των προπτυχιακών σπουδών. Το πρόγραμμα Master είναι διάρκειας δύο ετών (το ένα από τα οποία είναι σπουδές ειδίκευσης).

Οι κάτοχοι διπλώματος Master επιστημών έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε **διδακτορικές σπουδές.** Για την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος απαιτούνται τουλάχιστον τρία έτη σπουδών. Τα διδακτορικά προγράμματα περιλαμβάνουν θεωρητικά μαθήματα, έρευνα και τη σύνταξη και επιτυχή υποστήριξη μιας διδακτορικής διατριβής.

Οι απόφοιτοι προγραμμάτων ISCED 5B μπορούν να εισαχθούν σε προγράμματα σπουδών για την απόκτηση διπλώματος Master. Οι φοιτητές προγραμμάτων σπουδών ISCED 5A μπορούν να ενταχθούν σε προγράμματα σπουδών 5B υπό τους όρους που ορίζει η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου. Οι φοιτητές προγραμμάτων ISCED 5B δεν μπορούν να ενταχθούν σε προγράμματα σπουδών ISCED 5A.

Σύμφωνα με το νόμο, ένα πανεπιστήμιο μπορεί να οργανώσει τα προγράμματα σπουδών του σε συνεργασία με ένα εγχώριο ή ξένο ίδρυμα ή διεθνή οργανισμό. Το πανεπιστήμιο έχει δικαίωμα να εκδίδει **διπλά ή κοινά διπλώματα** στους σπουδαστές που ολοκληρώνουν τις απαιτούμενες σπουδές. Το περιεχόμενο των προγραμμάτων καθορίζεται βάσει συμφωνίας μεταξύ των ιδρυμάτων.

Το 2003/04, τέθηκε σε εφαρμογή πρότυπο σχέδιο για την υλοποίηση των στόχων της Διαδικασίας της Μπολόνιας σε ορισμένα προγράμματα σπουδών. Το επόμενο έτος, πραγματοποιήθηκε η εισαγωγή στα προγράμματα σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της πρώτης σειράς φοιτητών βάσει του νέου νόμου του 2003. Τα περισσότερα ΑΕΙ/ΤΕΙ έχουν θέσει σε εφαρμογή προγράμματα Master διάρκειας ενός έτους, για να υπάρξει σύνδεση

ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ

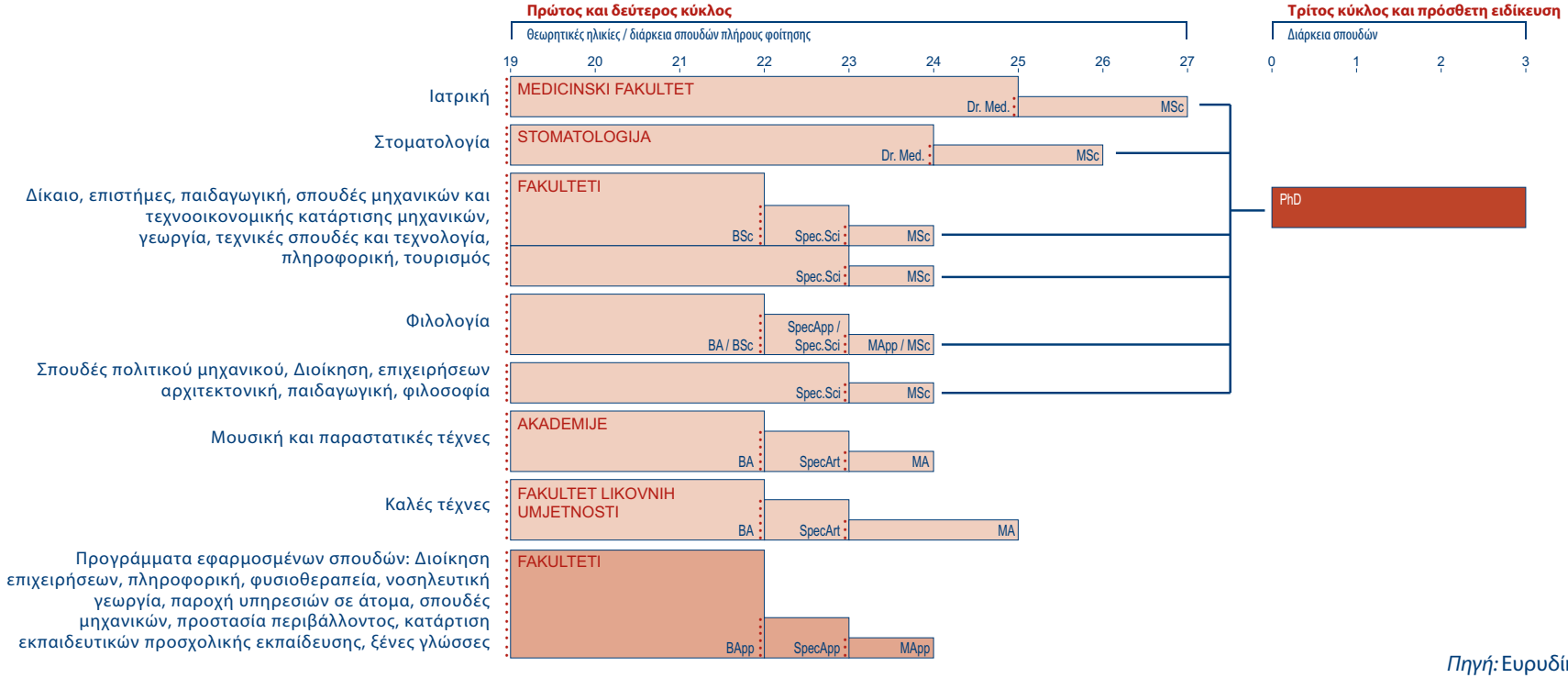

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

BA	*Δίπλωμα ακαδημαϊκών προπτυχιακών σπουδών*
BApp	*Δίπλωμα εφαρμοσμένων προπτυχιακών σπουδών*
BSc	*Δίπλωμα ακαδημαϊκών προπτυχιακών σπουδών*
Dr. Med	*Δίπλωμα προπτυχιακών σπουδών ιατρικής/στοματολογίας*
Spec.Sci	*Δίπλωμα μεταπτυχιακών ακαδημαϊκών σπουδών ειδίκευσης*
SpecArt	*Δίπλωμα μεταπτυχιακών ακαδημαϊκών σπουδών ειδίκευσης*
SpecApp	*Δίπλωμα μεταπτυχιακών εφαρμοσμένων σπουδών ειδίκευσης*
MSc	*Δίπλωμα μεταπτυχιακών ακαδημαϊκών σπουδών Master*
MA	*Δίπλωμα μεταπτυχιακών ακαδημαϊκών σπουδών Master*
MApp	*Δίπλωμα μεταπτυχιακών ακαδημαϊκών σπουδών Master*
PhD	*Δίπλωμα διδακτορικών σπουδών*

ανάμεσα στο παλαιό και το νέο σύστημα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να διπλασιαστεί ο αριθμός των εγγεγραμμένων φοιτητών σε προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών το 2005/06. Το ποσοστό επιτυχίας των εγγεγραμμένων φοιτητών στα νέα προγράμματα σπουδών με βάση τη διαδικασία της Μπολόνιας είναι 65%, ποσοστό πολύ υψηλότερο από το ποσοστό επιτυχίας που παρατηρούνταν στα παλαιά προγράμματα πριν εκδοθεί ο νέος νόμος.

Από τον Σεπτέμβριο του 2004, όλα τα ΑΕΙ και τα πανεπιστήμια του Μαυροβουνίου χρησιμοποιούν υποχρεωτικά το **ECTS** ως σύστημα συσσώρευσης και μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων για τα προγράμματα του πρώτου κύκλου, τα προγράμματα του δεύτερου κύκλου (ειδίκευση και Master) και τις διδακτορικές σπουδές. Τα μαθήματα οργανώνονται σε εξαμηνιαία βάση και κάθε πρόγραμμα αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο αριθμό ακαδημαϊκών μονάδων του ECTS.

Ο νόμος του 2003 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ορίζει ότι πρέπει να εκδίδεται **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) με βάση το επίσημο ευρωπαϊκό υπόδειγμα· από το ακαδημαϊκό έτος 2006/07, το ΠΔ είναι υποχρεωτικό για όλα τα προγράμματα σπουδών· εκδίδεται αυτομάτως μαζί με το δίπλωμα και δωρεάν. Το ΠΔ είναι συνταγμένο στη γλώσσα του Μαυροβουνίου και στα αγγλικά. Πριν από την εισαγωγή του ΠΔ, οι απόφοιτοι λάμβαναν πιστοποιητικό με κατάσταση των διδαχθέντων μαθημάτων και της βαθμολογίας.

Η υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων της διαδικασίας της Μπολόνιας σε επίπεδο εκπαιδευτικών ιδρυμάτων χρηματοδοτείται από το κάθε ΑΕΙ Οι μεταρρυθμίσεις υλοποιούνται και ελέγχονται από το διοικητικό προσωπικό ή από συμβουλευτικά όργανα εμπειρογνωμόνων. Τον Απρίλιο του 2004 συστάθηκε εθνική ομάδα παρακολούθησης της διαδικασίας της Μπολόνιας· η ομάδα ελέγχει όλες τις πτυχές της υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων αυτής της διαδικασίας.

Αμέσως μόλις άρχισε η διαδικασία μεταρρύθμισης στο Μαυροβούνιο, το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών ενίσχυσε και στήριξε την εφαρμογή της Διακήρυξης της Μπολόνιας. Το Υπουργείο δεν μπορεί, ωστόσο, να χορηγήσει πρόσθετα οικονομικά κίνητρα από τον κρατικό προϋπολογισμό γι' αυτόν τον σκοπό. Από το 2004, όλα τα ΑΕΙ οργανώνουν τις διδακτικές δραστηριότητές τους σύμφωνα με τη Διακήρυξη της Μπολόνιας, όπως ορίζει ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Σύμφωνα με το νόμο του 2003, το Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης *(Savjet za visoko obrazovanje)* λειτουργεί ως φορέας **διαπίστευσης** και πραγματοποιεί εξωτερικές αξιολογήσεις μέσω των επιτροπών του. Η κυβέρνηση του Μαυροβουνίου σύστησε το Συμβούλιο το 2004. Όλα τα συμπεράσματα, οι συστάσεις και οι αποφάσεις του πρέπει να δημοσιοποιούνται στο κοινό. Βάσει του νόμου του 2006 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, η κυβέρνηση του Μαυροβουνίου σύστησε στη συνέχεια το Συμβούλιο Επιστημονικών Δραστηριοτήτων, τον Αύγουστο του 2006· αυτό είναι σήμερα ο διοικητικός φορέας για όλες τις ερευνητικές και επιστημονικές δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων των ΑΕΙ.

Η διαδικασία πιστοποίησης ξεκινάει με την εξωτερική αξιολόγηση. Εάν το αποτέλεσμα της αξιολόγησης είναι θετικό, το ίδρυμα λαμβάνει πιστοποίηση του δικαιώματος να παρέχει προγράμματα σπουδών. Αλλοδαποί εμπειρογνώμονες μπορούν να διορίζονται ως μέλη των επιτροπών εξωτερικής αξιολόγησης.

Το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών έχει την εξουσία να χορηγεί άδειες λειτουργίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, αλλά και να μεταβάλλει τους όρους ή και να ανακαλεί την άδεια λειτουργίας.

Η άδεια λειτουργίας είναι επίσημο έγγραφο που παρέχει σε ένα ίδρυμα το δικαίωμα να αρχίσει να λειτουργεί. Ένα ίδρυμα αδειοδοτείται, εάν προηγουμένως έχει λάβει πιστοποιητικό αρχικής διαπίστευσης από το Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Το πιστοποιητικό χορηγείται με βάση τις συστάσεις της Επιτροπής Αξιολόγησης.

Κάθε ΑΕΙ του Μαυροβουνίου, ανεξάρτητα από το αν είναι νεοσύστατο ή λειτουργεί ήδη, πρέπει να διαθέτει άδεια λειτουργίας. Η άδεια προσδιορίζει τον τύπο του ιδρύματος, τα διαπιστευμένα

προγράμματα σπουδών του, το μέγιστο αριθμό φοιτητών που μπορούν να φοιτήσουν σε αυτό καθώς και τους τίτλους σπουδών που επιτρέπεται να χορηγεί.

Ένα ίδρυμα που επιθυμεί να λάβει αρχική διαπίστευση πρέπει να υποβάλει αίτηση στο Συμβούλιο τουλάχιστον ένα έτος πριν από την ημερομηνία έναρξης της εκπαιδευτικής του δραστηριότητας. Η αρχική διαπίστευση εκδίδεται για ανώτατο διάστημα τριών ετών. Η επαναληπτική διαπίστευση (διάρκειας μέχρι πέντε ετών) βασίζεται στην έκθεση εξωτερικής αξιολόγησης του ιδρύματος και των προγραμμάτων σπουδών του, σύμφωνα με τα πρότυπα και τις διαδικασίες που ορίζει το Συμβούλιο. Εάν ένα ίδρυμα δεν ικανοποιεί τις προδιαγραφές για τη διαπίστευση, μπορεί να συνεχίσει να λειτουργεί το πολύ για ένα έτος, αλλά δεν επιτρέπεται να δεχθεί νέους φοιτητές κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Εάν το ίδρυμα δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσει τις προδιαγραφές διαπίστευσης μετά τη δοκιμαστική περίοδο του ενός έτους, η άδειά του ανακαλείται. Σε περίπτωση ανάκλησης μιας άδειας, αυτή δεν είναι δυνατό να χορηγηθεί εκ νέου.

Το 2007 είναι το τρίτο έτος εφαρμογής του νέου νόμου και το έτος αυτό έληξε η πρώτη περίοδος διαπίστευσης των δύο πανεπιστημίων και όλων των ιδιωτικών σχολών. Οι εργασίες ανανέωσης της διαπίστευσης γι' αυτά τα ιδρύματα έπρεπε να είχαν ολοκληρωθεί μέχρι την 1η Μαρτίου 2007 και στη συνέχεια όλα τα σχετικά στοιχεία να αποσταλούν στο Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Η αξιολόγηση, η έγκριση και η ανανέωση της διαπίστευσης των ιδρυμάτων και των προγραμμάτων σπουδών θα αρχίσει να ισχύει από την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2007/08.

Τα ιδρύματα που λαμβάνουν διαπίστευση από άλλο κράτος ή οργανισμό οφείλουν να υποβάλουν πιστοποιητικό αυτής της διαπίστευσης στο Συμβούλιο. Το Συμβούλιο πραγματοποιεί την αξιολόγηση της διαπίστευσης μη κρατικού φορέα σύμφωνα με το δικό του καταστατικό.

Τα ιδιωτικά ΑΕΙ οφείλουν να παρέχουν εγγύηση οικονομικής κατάστασης για περίοδο τουλάχιστον τριών ετών.

Η άδεια λειτουργίας των ιδιωτικών ιδρυμάτων περιλαμβάνει επίσης διάταξη για την περίπτωση πτώχευσης του ΑΕΙ: εάν το ίδρυμα διακόψει τη λειτουργία του, πρέπει να χορηγήσει οικονομική ενίσχυση σε όλους τους εγγεγραμμένους φοιτητές τους για να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε άλλο διαπιστευμένο ΑΕΙ

Όσον αφορά την **διασφάλιση της ποιότητας,** τα ΑΕΙ πρέπει να διενεργούν αυτοαξιολογήσεις, δηλαδή να αξιολογούν την ποιότητα των προγραμμάτων σπουδών τους και των συνθηκών εργασίας. Βάσει του καταστατικού των ιδρυμάτων, η αυτοαξιολόγηση είναι διαρκής διαδικασία. Πρέπει να συμμετέχουν σε αυτήν εκπρόσωποι του διοικητικού και διδακτικού προσωπικού και των φοιτητών και εξωτερικοί σύμβουλοι.

Οι μέθοδοι αυτοαξιολόγησης καθορίζονται με βάση τα προγράμματα σπουδών, τον διδακτικό εξοπλισμό, τα προσόντα του διδακτικού προσωπικού, τις μεθόδους διδασκαλίας, το ποσοστό επιτυχίας των φοιτητών στις εξετάσεις, το ποσοστό των αποφοιτούντων και άλλους απαραίτητους δείκτες επιδόσεων του ιδρύματος. Οι εθνικές κατευθυντήριες γραμμές περιέχουν διαδικασίες για τη συνεχή βελτίωση των ιδρυμάτων. Η έκθεση εσωτερικής αξιολόγησης είναι αναπόσπαστο στοιχείο των διαδικασιών διαπίστευσης και ανανέωσης της διαπίστευσης. Οι φοιτητές συμμετέχουν στη διαδικασία αυτοαξιολόγησης (σε επίπεδο σχολής συμμετέχουν όλοι οι φοιτητές· σε πανεπιστημιακό επίπεδο η συμμετοχή είναι μέσο εκπροσώπων). Χρησιμοποιούνται ερωτηματολόγια ως μέσα αξιολόγησης.

Η διαδικασία εσωτερικής αυτοαξιολόγησης είναι σχετικά νέα. Η ισχύουσα νομοθεσία για την τριτοβάθμια εκπαίδευση περιγράφει τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται σε κάθε επίπεδο της διαδικασίας αξιολόγησης. Σύντομα θα εκδοθούν και νέοι κανονισμοί. Τα υφιστάμενα έγγραφα θα αναθεωρηθούν και θα είναι περισσότερο αναλυτικά. Ένα εμπόδιο που πρέπει να ξεπεράσει το Μαυροβούνιο είναι η τρέχουσα έλλειψη εκπαιδευμένων επαγγελματιών στον τομέα της διασφάλισης της ποιότητας.

Σύμφωνα με το νόμο του 2003, οι φοιτητές εκπροσωπούνται στα όργανα διοίκησης ενός

πανεπιστημίου, της συγκλήτου και των σχολών· οι εκπρόσωποι των φοιτητών αποτελούν τουλάχιστον το 15% κάθε οργάνου λήψης αποφάσεων. Σήμερα, ο φορέας διαπίστευσης των ΙΤΕ στο Μαυροβούνιο είναι το Εθνικό Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης *(Savjet za visoko obrazovanje)*. Σύμφωνα με τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**), το Μαυροβούνιο προσπαθεί να δημιουργήσει έναν ανεξάρτητο οργανισμό διαπίστευσης σε περιφερειακό επίπεδο, σε συνεργασία με γειτονικές χώρες με παρόμοια εκπαιδευτικά και οικονομικά συστήματα. Ο ENIC Μαυροβουνίου συστάθηκε το 2003. Η ανάπτυξη ενός κέντρου ENIC και η πλήρης εναρμόνιση με τα πρότυπα που καθόρισε η Σύμβαση της Λισαβόνας είναι σε εξέλιξη.

Το **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** (ΕΠΠ) για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στο Μαυροβούνιο ορίζει τα επίπεδα αναφοράς 6, 7 και 8· δίνεται απόλυτη προτεραιότητα στην ανάπτυξη των γνώσεων, της τεχνογνωσίας και των ικανοτήτων σε ένα ευρεία κλίμακα (προσωπικά και επαγγελματικά προσόντα).

Το ΕΠΠ έχει ως βασικό σημείο αναφοράς το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων, αλλά βασίζεται και στην εμπειρία της Γερμανίας, της Λετονίας και των ιδρυμάτων του Μαυροβουνίου που συμμετέχουν στο πρόγραμμα TEMPUS και είναι στο στάδιο ανάπτυξης Εθνικών Πλαισίων Προσόντων με στόχο τη διασφάλιση της ποιότητας, την επικύρωση των άτυπων και επίσημων γνώσεων, την εξασφάλιση πρόσβασης στη δια βίου μάθηση και τη διευκόλυνση της αναγνώρισης των προσόντων και ενίσχυσης της απασχολησιμότητας.

Παράλληλα με το πρόγραμμα TEMPUS, το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών συνέστησε ομάδα εργασίας για την επεξεργασία του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων. Σε αυτή την ομάδα εργασίας συμμετέχουν αντιπρόσωποι όλων των ενδιαφερόμενων φορέων, περιλαμβανομένου του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών, του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Πρόνοιας, Πανεπιστημίων, κέντρων ENIC, Γραφείων ευρέσεως εργασίας, του Οργανισμού σχολικής εκπαίδευσης κλπ. Στα τέλη Δεκεμβρίου 2006, η ομάδα εργασίας υπέβαλε στο υπουργείο σχέδιο ΕΠΠ το οποίο αποτελεί αντικείμενο δημόσιου διαλόγου και επανεξέτασης. Σύμφωνα με το πρόγραμμα εργασίας της κυβέρνησης, η τελική διατύπωση του ΕΠΠ έπρεπε να είναι έτοιμη μέχρι το Δεκέμβριο του 2007.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
22 Οκτωβρίου 2003	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Zakon o visokom obrazovanju
6 Φεβρουαρίου 2004 (τροποποιήθηκε στις 6 Φεβρουαρίου 2006)	Καταστατικό του Πανεπιστημίου του Μαυροβουνίου	Statut Univerziteta Crne Gore
20 Απριλίου 2004	Διατάξεις για το ECTS	Pravila ECTS
20 Ιουλίου 2004 (τροποποιήθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2006)	Κανονισμός σχετικά με την αρχική διαπίστευση των προγραμμάτων σπουδών στα ΑΕΙ/ΤΕΙ της Δημοκρατίας του Μαυροβουνίου	Pravilnik o početnoj akreditaciji studijskih programa na ustanovama visokog obrazovanja u RCG
27 Αυγούστου 2004	Κριτήρια και πρότυπα για την αρχική διαπίστευση των προγραμμάτων σπουδών των ΑΕΙ/ΤΕΙ στη Δημοκρατία του Μαυροβουνίου	Kriterijumi i standardi za početnu akreditaciju studijskih programa na ustanovama visokog obrazovanja u RCG
Σεπτέμβριος 2006	Κανονισμός σχετικά με την εισαγωγή φοιτητών, βεβαιώσεις σχετικά με το περιεχόμενο των σπουδών και τις επιδόσεις των φοιτητών	Pravilnik o vođenju matične knjige, evidencije i sadržaja javnih isprava

Δικτυακοί τόποι

Πανεπιστήμιο Μαυροβουνίου: http://www.ucg.cg.ac.yu

Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών του Μαυροβουνίου: http://www.mpin.cg.yu

ΠΡΩΗΝ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Το σύστημα των **τριών κύκλων σπουδών** εφαρμόζεται για περισσότερα από τριάντα έτη στους περισσότερους τομείς σπουδών σε όλες τις χώρες της Πρώην Γιουγκοσλαβίας, περιλαμβανομένης της ΠΓΔΜ. Ο νόμος του Ιουλίου 2003 που τροποποιεί το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση έθεσε το νομικό πλαίσιο για ένα σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης βασισμένο στη διάρθρωση της διαδικασίας της Μπολόνιας. Οι πρωτοβουλίες για την αλλαγή της διάρθρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, και ιδίως σε ό,τι αφορά τη διάρκεια των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών, αποτέλεσαν έναυσμα σοβαρών συζητήσεων και αντιδράσεων στο εσωτερικό των πανεπιστημίων της χώρας.

Πριν τις νομοθετικές αλλαγές του 2003, οι προπτυχιακές σπουδές στις περισσότερες σχολές ήταν διάρκειας 8 εξαμήνων (4 ετών). Σε ορισμένες σχολές, η διάρκεια σπουδών ήταν 10 εξάμηνα (π.χ. τεχνολογικές επιστήμες) ή 12 εξάμηνα (π.χ. ιατρικές επιστήμες). Οι απόφοιτοι αυτών των προγραμμάτων σπουδών μπορούσαν να συνεχίσουν μεταπτυχιακές σπουδές στον αντίστοιχο τομέα.

Έγιναν σημαντικές μεταρρυθμίσεις του προγράμματος σπουδών και τέθηκε σε εφαρμογή η διάρθρωση των προγραμμάτων με βάση το πρότυπο της Μπολόνιας (5+3 έτη για τις γενικές σπουδές και 3+2+3 για τις ακαδημαϊκές και επαγγελματικές σπουδές), κυρίως στις σχολές τεχνολογικών επιστημών (2004-05). Τέθηκαν επίσης σε εφαρμογή προγράμματα σπουδών «μικρής διάρκειας» στο εσωτερικό του πρώτου κύκλου.

Η εμπειρία δείχνει ότι οι σχολές αντιμετώπισαν δυσκολία να εισαγάγουν το πρότυπο των σπουδών 3+2+3 ή προγραμμάτων σπουδών πρώτου κύκλου διάρκειας τριών ετών. Ορισμένες σχολές εξακολουθούν να παρέχουν προγράμματα πρώτου κύκλου σπουδών διάρκειας τεσσάρων, ακόμη και πέντε ετών.

Κατά την αναδιάρθρωση των σπουδών του δεύτερου κύκλου (επιπέδου Master), ορισμένες σχολές υλοποιούν τις συστάσεις της διαδικασίας της Μπολόνιας όσον αφορά τη διάρκεια σπουδών 1,5 ή 2 ετών (ανεξάρτητα από τη διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών). Οι σχολές ιατρικής, οδοντιατρικής, φαρμακευτικής και κτηνιατρικής διατηρούν τις αποκαλούμενες σπουδές «μακράς διάρκειας» (6 ετών για την ιατρική, 5 ετών για τις άλλες επιστήμες) στον πρώτο κύκλο σπουδών.

Στην ΠΔΓΜ, τα **προγράμματα τρίτου κύκλου σπουδών** προετοιμάζουν τους φοιτητές για επαγγελματική σταδιοδρομία ή ακαδημαϊκή σταδιοδρομία. Η ευελιξία των προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών επιτρέπει στους υποψήφιους διδάκτορες να υλοποιήσουν τους ατομικούς στόχους για σταδιοδρομία είτε στην αγορά εργασίας είτε στον ακαδημαϊκό τομέα.

Σύμφωνα με το ισχύον πρότυπο των **διδακτορικών σπουδών** στην ΠΔΓΜ, οι επόπτες είναι υπεύθυνοι για το συντονισμό των ατομικών προγραμμάτων σπουδών των υποψηφίων. Οι διδακτορικές σπουδές βασίζονται κατ' εξοχήν σε ατομική έρευνα καθοδηγούμενη από έναν επόπτη καθηγητή. Σήμερα υπάρχει ένα μόνο πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών που περιέχει και θεωρητικά μαθήματα. Όμως, τα περισσότερα προγράμματα αυτού του επιπέδου δεν περιέχουν θεωρητικά μαθήματα. Ένα μόνο πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών μηχανικών του Πανεπιστημίου Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου των Σκοπίων περιέχει θεωρητικά μαθήματα και εξάσκηση βάσει της θεωρίας.

Η διάρκεια των διδακτορικών προγραμμάτων είναι τουλάχιστον διετής· η διδακτορική διατριβή πρέπει να υποστηριχθεί επιτυχώς εντός τριών έως πέντε ετών μετά την ολοκλήρωση των σπουδών, ανάλογα με τον τύπο του προγράμματος. Οι υποψήφιοι εισαγωγής σε διδακτορικές σπουδές πρέπει να είναι κάτοχοι διπλώματος Master ή ειδίκευσης σε ένα κλάδο της ιατρικής και να έχουν υποστηρίξει με επιτυχία μια θέση Master.

Ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2000 επιβάλλει σε όλα τα AEI/TEI να οργανώνουν προγράμματα σπουδών πρώτου κύκλου (άρθρο 96) και δεύτερου κύκλου (άρθρο 111) βάσει ενός συστήματος ακαδημαϊκών μονάδων. Τα AEI έχουν τη διακριτική ευχέρεια να επιλέξουν το **ECTS** ή διαφορετικό σύστημα. Οι σύγκλητοι των πανεπιστημίων Ss. Cyril and Methodius των Σκοπίων and St. Kliment Ohridski του Μοναστηρίου

ΠΡΩΗΝ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

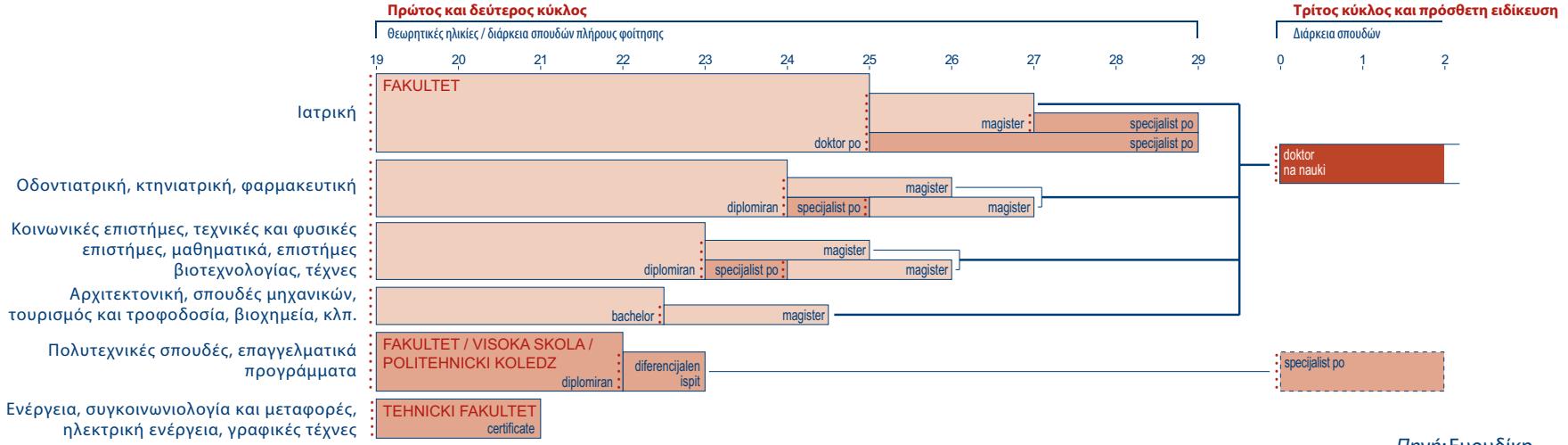

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

(Μπίτολας) έχουν αποδεχθεί τις βασικές αρχές του ECTS ως σύστημα συσσώρευσης και μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων για τις προπτυχιακές, μεταπτυχιακές (σπουδές ειδίκευσης και Master) και διδακτορικές σπουδές. Τα προγράμματα σπουδών των νεοϊδρυθέντων ΑΕΙ (Πανεπιστήμιο Νοτιοανατολικής Ευρώπης του Τέτοβο, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών των Σκοπίων και Κρατικό Πανεπιστήμιο του Τέτοβο) έχουν επίσης ως βάση το ECTS. Η ΠΓΔΜ θα συνεχίσει την αναδιάρθρωση των προγραμμάτων σπουδών και την εισαγωγή του ECTS με στόχο να καθιερώσει ένα σύστημα συσσώρευσης και μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων σε εθνική κλίμακα. Για να εξασφαλιστεί η απρόσκοπτη εφαρμογή του ECTS, είναι απαραίτητο να ενισχυθούν οι ικανότητες διοίκησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, και ιδίως η παροχή υπηρεσιών στους φοιτητές και τα γραφεία διεθνούς συνεργασίας (επιμόρφωση του προσωπικού και συστήματα ενημέρωσης).

Δεν υπάρχει σήμερα νομοθεσία που να επιβάλλει την έκδοση **Παραρτήματος Διπλώματος** (ΠΔ) από τα ΑΕΙ. Εντούτοις, οι προβλεπόμενες νομοθετικές αλλαγές αναμένεται να θεσπίσουν αυτή την υποχρέωση κατά τα επόμενα έτη. Σήμερα, διάφορα ΑΕΙ ανέλαβαν με δική τους πρωτοβουλία να εκδίδουν το ΠΔ. Το 2002, η Πρυτανεία του Πανεπιστημίου Κυρίλλου και Μεθοδίου των Σκοπίων αποφάσισε τη θέσπιση του ΠΔ. Αυτό θα εκδίδεται στη μακεδονική και αγγλική γλώσσα επί πληρωμή και μετά από αίτηση του φοιτητή. Το σχετικό τέλος καθορίζεται από την Πρυτανεία και είναι το ίδιο για όλες τις σχολές και τα πανεπιστημιακά ιδρύματα. Το ΠΔ που εκδίδει το Πανεπιστήμιο Κυρίλλου και Μεθοδίου είναι σύμφωνα με το υπόδειγμα ΕΕ/Συμβουλίου της Ευρώπης/UNESCO. Θα χορηγηθεί για πρώτη φορά στους αποφοίτους το 2008/09 (εκτός από ορισμένους πτυχιούχους της σχολής ηλεκτρολόγων μηχανολόγων και των τεχνολογιών της πληροφόρησης, οι οποίοι θα λάβουν το ΠΔ το 2007). Στο μεταξύ, οι απόφοιτοι της Σχολής τεχνολογίας και μεταλλουργίας λαμβάνουν το ΠΔ από το 2004/05. Το Πανεπιστήμιο Νοτιοανατολικής Ευρώπης του Τέτοβο εκδίδει το ΠΔ στην αγγλική, την αλβανική και τη μακεδονική, αυτομάτως και δωρεάν.

Το 2001, η κυβέρνηση της ΠΓΔΜ ξεκίνησε τη διαδικασία δημιουργίας ενός **Εθνικού Πλαισίου Προσόντων** και, γι' αυτό το σκοπό, ανέλαβε να καθορίσει τα προσόντα της επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης. Πραγματοποιήθηκε εθνική ταξινόμηση των τεχνών και επαγγελμάτων βάσει της διεθνούς τυποποιημένης ταξινόμησης των επαγγελμάτων ((ISCP/88). Η Εθνική Ταξινόμηση Τεχνών και Επαγγελμάτων ολοκληρώθηκε το 2002 και ενσωματώνει τις αλλαγές που επήλθαν στη δομή του εργατικού δυναμικού και στη νέα οικονομία της αγοράς. Δόθηκε μεγάλη βαρύτητα στην εναρμόνιση με τους διεθνείς κανόνες και τα πρότυπα, έτσι ώστε να υπάρχει αντιστοιχία με τις χώρες της ΕΕ. Στόχος του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων είναι να διευκολύνει τη διεθνή σύγκριση και αναγνώριση και να συμβάλει στην προάσπιση της διασφάλισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση παρέχει ένα πολύ γενικό πλαίσιο για την οργάνωση διεθνών σπουδών· όμως, η ισχύουσα νομοθεσία δεν περιέχει καμία ειδική αναφορά σε **κοινά διπλώματα.** Σύμφωνα με την εθνική στρατηγική για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης στην ΠΓΔΜ 2005-2015, το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών είναι αρμόδιο να εκδίδει την παράγωγη νομοθεσία για τα προγράμματα σπουδών που καταλήγουν στην απονομή κοινών τίτλων σπουδών. Ένα αναμενόμενο νέο νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση θα περιέχει ειδική αναφορά σε κοινά διπλώματα καθώς και στην αναγνώριση των κοινών διπλωμάτων. Ο νέος νόμος προβλέπεται να εκδοθεί πριν από το τέλος του 2007. Στο μεταξύ, το Πανεπιστήμιο Κυρίλλου και Μεθοδίου εφαρμόζει δική του στρατηγική για την ενσωμάτωση προγραμμάτων σπουδών και κοινών διπλωμάτων και στους τρεις κύκλους σπουδών, ενθαρρύνοντας τη δημιουργία κοινών προγραμμάτων σπουδών.

Ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2000 έθεσε τη νομική βάση για την ανάπτυξη του **συστήματος διασφάλισης της ποιότητας**. Η νομική βάση βελτιώθηκε με το νόμο για τις αλλαγές και τις τροποποιήσεις του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (2003). Σύμφωνα με αυτόν το νόμο, το σύστημα διασφάλισης της ποιότητας καλύπτει την έγκριση, την επιβεβαίωση και την αναγνώριση των επιδόσεων

των ΑΕΙ έτσι ώστε να μπορούν να αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους σύμφωνα με το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, μέσω της διαδικασίας πιστοποίησης. Αξιολογεί την ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δηλαδή τις διαχειριστικές, δημοσιονομικές, διδακτικές και άλλες δραστηριότητες, καθώς και τις προτεραιότητες του ιδρύματος μέσω διαδικασίας αξιολόγησης. Το σύστημα διασφάλισης της ποιότητας καλύπτει επίσης και άλλες δραστηριότητες και μηχανισμούς μέσω των οποίων αναπτύσσεται και διατηρείται η ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως ορίζεται στο νόμο και στους άλλους κανονισμούς που εκδίδουν οι αρμόδιοι φορείς για τη διασφάλιση της ποιότητας.

Ο αρμόδιος για τη διαπίστευση εθνικός οργανισμός – το Συμβούλιο Διαπίστευσης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης *(Odbor za Akreditacija vo Visokoto obrazovanie)* – συστάθηκε στις 12 Νοεμβρίου 2001. Το Συμβούλιο αυτό είναι ανεξάρτητο δεκαπενταμελές όργανο. Εννέα από τα μέλη του εκλέγονται από την Διάσκεψη των Πανεπιστημίων, δύο από την Ακαδημία Επιστημών και Τεχνών και τέσσερα μέλη διορίζονται από την κυβέρνηση της ΠΓΔΜ (καθηγητές ή άτομα με επιστημονικούς τίτλους σπουδών). Η θητεία των μελών του Συμβουλίου είναι τετραετής και τα μέλη ασκούν τα καθήκοντά τους με πλήρη ανεξαρτησία. Η καταστατική σύνοδος του Συμβουλίου συγκαλείται από τον Υπουργό Παιδείας. Ο πρόεδρος του Συμβουλίου εκλέγεται από τα μέλη του. Το Συμβούλιο εργάζεται με ανεξαρτησία και εκδίδει τις αποφάσεις στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων και με βάση τις γνώσεις και τις ικανότητες των μελών του.

Όταν υποβληθούν τα σχετικά δικαιολογητικά για τη δημιουργία ενός ΑΕΙ ο Συμβούλιο Διαπίστευσης αποφαίνεται, στο πλαίσιο των δικαιωμάτων και καθηκόντων του, αν ικανοποιούνται οι απαιτήσεις για την άσκηση των προβλεπόμενων δραστηριοτήτων στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αποφασίζει αν θα χορηγήσει άδεια σε ένα επιστημονικό ίδρυμα που επιθυμεί να προσφέρει μεταπτυχιακές ή διδακτορικές σπουδές, καθορίζει αν το ΑΕΙ πληροί τις προϋποθέσεις για την οργάνωση νέων προγραμμάτων σπουδών και κρίνει την ικανότητα του ΑΕΙ να προσφέρει αυτά τα προγράμματα. Το Συμβούλιο διατηρεί μητρώο των διαπιστεύσεων και άλλων αδειών σε ΑΕΙ και ασκεί τα προβλεπόμενα από το νόμο καθήκοντά του.

Το Συμβούλιο ενημερώνει τον υπουργό τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για τις δραστηριότητες διαπίστευσης και για άλλα ζητήματα. Το Συμβούλιο διαπίστευσης μπορεί να συστήσει επιτροπές εμπειρογνωμόνων με ειδικές ικανότητες σε θέματα διαπίστευσης. Ειδικότερα, οι μέθοδοι και διαδικασίες εργασίας, λήψης αποφάσεων, διαπίστευσης, αξιολόγησης και άλλα ζητήματα ρυθμίζονται από τον εσωτερικό κανονισμό του. Τα απαραίτητα κεφάλαια για τη λειτουργία του Συμβουλίου Διαπίστευσης χορηγούνται από ειδικό κονδύλιο του κρατικού προϋπολογισμό. Ο τρόπος άσκησης των συμβουλευτικών, διοικητικών και δημοσιονομικών καθηκόντων καθορίζεται με συμφωνία μεταξύ του Συμβουλίου Διαπίστευσης και του Υπουργείου Παιδείας. Η διαδικασία διαπίστευσης πραγματοποιείται σύμφωνα με τις διατάξεις για τους κανόνες και τα πρότυπα δημιουργίας ΑΕΙ και άσκησης δραστηριοτήτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που εκδόθηκαν τον Αύγουστο του 2002.

Η εξωτερική αξιολόγηση και η κοινή αξιολόγηση της ποιότητας του διδακτικού προσωπικού των Πανεπιστημίων και των άλλων ΑΕΙ διενεργείται από τον Οργανισμό Αξιολόγησης Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης *(Agencija za evaluacija na visokoto obrazovanie)*, έναν ανεξάρτητο φορέα που συστάθηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2001 από το Συμβούλιο Διαπίστευσης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ο οργανισμός αξιολόγησης αποτελείται από εννέα μέλη που επιλέγονται από το Συμβούλιο Διαπίστευσης. Τα μέλη του οργανισμού είναι καθηγητές ΑΕΙ με τετραετή εντολή και ασκούν τα καθήκοντά τους με ανεξαρτησία και δεν είναι δυνατό να παυθούν πριν την ολοκλήρωση της θητείας τους. Η καταστατική συνεδρίαση του Οργανισμού Αξιολόγησης συγκαλείται από τον πρόεδρο του Συμβουλίου Διαπίστευσης.

Στα καθήκοντα του Οργανισμού Αξιολόγησης περιλαμβάνονται ο έλεγχος των διαπιστευμένων ιδρυμάτων βάσει εκθέσεων αξιολόγησης και η

αξιολόγηση του καθεστώτος και της λειτουργίας των διαπιστευμένων ΑΕΙ κάθε πέντε έτη, πριν να προταθεί η ανανέωση ή η ανάκληση των αδειών λειτουργίας στο Συμβούλιο Διαπίστευσης. Εκδίδει τις απαραίτητες συστάσεις για τη βελτίωση των κανόνων και προδιαγραφών ίδρυσης ΑΕΙ και για την άσκηση των δραστηριοτήτων τους. Ο οργανισμός προτείνει επίσης μέτρα για τη βελτίωση του Δικτύου των ΑΕΙ και αξιολογεί τα προσόντα του διδακτικού προσωπικού των πανεπιστημίων και των άλλων ΑΕΙ και προτείνει μέτρα βελτίωσης. Ασκεί τα άλλα καθήκοντά του σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές. Τα αποτελέσματα των εκθέσεων αξιολόγησης δημοσιεύονται. Οι εκθέσεις αυτές υποβάλλονται στο κοινοβούλιο, την κυβέρνηση, το Υπουργείο Παιδείας και στο Συμβούλιο Διαπίστευσης.

Ο Οργανισμός Αξιολόγησης διενεργεί εξωτερικές αξιολογήσεις βάσει των όρων που καθορίζονται στις κατευθυντήριες γραμμές για τη διασφάλιση της ποιότητας και την αξιολόγηση των ΑΕΙ και του διδακτικού προσωπικού που ενέκρινε ο Οργανισμός Αξιολόγησης το 2002.

Η εξωτερική αξιολόγηση σε επίπεδο σχολής/εκπαιδευτικού ιδρύματος και σε πανεπιστημιακό επίπεδο άρχισε το 2003. Σε κάθε ομάδα εμπειρογνωμόνων που διενεργεί εξωτερική αξιολόγηση συμμετέχει τουλάχιστον ένας αλλοδαπός σύμβουλος. Οι εκθέσεις εξωτερικής αξιολόγησης υποβάλλονται στον οργανισμό αξιολόγησης και στο Συμβούλιο Διαπίστευσης. Ο οργανισμός διενεργεί εξωτερική αξιολόγηση του κάθε ΑΕΙ κάθε πέντε έτη. Τα αποτελέσματα της εσωτερικής αξιολόγησης και η έκθεση αυτοαξιολόγησης χρησιμεύουν για τον καθορισμό της βασικής αποστολής, του πεδίου και των θεμάτων που καλύπτει η εξωτερική αξιολόγηση.

Σύμφωνα με τον νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, όλα τα ιδρύματα αυτής της βαθμίδας πρέπει να διενεργούν εσωτερική αξιολόγηση. Η αξιολόγηση πραγματοποιείται σε επίπεδο ιδρύματος (σχολής, ΑΕΙ ανώτερης επαγγελματικής σχολής ή ερευνητικού ιδρύματος) και σε επίπεδο πανεπιστημίου. Κάθε ίδρυμα συστήνει μια επιτροπή αυτοαξιολόγησης που διορίζεται από το Συμβούλιο του ΑΕΙ Η επιτροπή αυτοαξιολόγησης είναι πενταμελής (τρία μέλη του διδακτικού προσωπικού, ένα μέλος του διοικητικού προσωπικού και ένας φοιτητής). Τον Φεβρουάριο και Μάρτιο του 2002 όλα τα ιδρύματα των Πανεπιστημίων Κυρίλλου και Μεθοδίου και St. Kliment Ohridski σύστησαν επιτροπές αυτοαξιολόγησης. Η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου διορίζει τα μέλη της πανεπιστημιακής επιτροπής αξιολόγησης, τα οποία είναι εννέα (επτά μέλη του διδακτικού προσωπικού και δύο φοιτητές).

Η επιτροπή αξιολόγησης του Πανεπιστημίου Κυρίλλου και Μεθοδίου διορίστηκε το Δεκέμβριο του 2001. Η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου St. Kliment Ohridski διόρισε την επιτροπή αυτοαξιολόγησης τον Απρίλιο του 2002 και το Πανεπιστήμιο Νοτιοανατολικής Ευρώπης σύστησε επιτροπή αυτοαξιολόγησης το 2003.

Μετά την έγκριση των προαναφερόμενων οργάνων αξιολόγησης και τη σύσταση των επιτροπών αξιολόγησης, το 2002 διενεργήθηκε η πρώτη αυτοαξιολόγηση όλων των σχολών, των ιδρυμάτων και των πανεπιστημίων. Οι φοιτητές συμμετείχαν στη διαδικασία αυτοαξιολόγησης (στις αξιολογήσεις σε επίπεδο σχολών – ιδρυμάτων συμμετέχει το σύνολο των φοιτητών, ενώ στην αξιολόγηση Πανεπιστημίων η συμμετοχή είναι μέσω εκπροσώπων των φοιτητών). Χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια ως εργαλεία αξιολόγησης.

Τον Φεβρουάριο του 2003, η Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων (EUA) κλήθηκε από τα κρατικά πανεπιστήμια των Σκοπίων και του Μοναστηρίου και στη συνέχεια από το ιδιωτικό Πανεπιστήμιο Νοτιανατολικής Ευρώπης του Τέτοβο να διενεργήσει αξιολόγηση του κάθε ιδρύματος στο πλαίσιο διαδικασίας αξιολόγησης από ομότιμους κριτές. Στόχος της αξιολόγησης ήταν να κριθεί η πρόοδος των πανεπιστημίων όσον αφορά τη μεταρρύθμιση των διοικητικών και διαχειριστικών δομών και του συστήματος, να εντοπιστούν τα μέτρα που είναι ακόμη απαραίτητα και να συμβάλει στην ανάπτυξη πολιτικών και στρατηγικών που εγγυώνται την ποιότητα των δραστηριοτήτων των πανεπιστημίων, με στόχο να εξασφαλιστεί η πλήρης ενσωμάτωσή τους στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης

μέχρι το 2010. Το 2003 και 2004, οι ομάδες εμπειρογνωμόνων της EUA συνέταξαν έκθεση για καθένα από τα τρία πανεπιστήμια. Οι εκθέσεις αυτές έχουν δημοσιοποιηθεί στο Διαδίκτυο.

Η εφαρμογή του συστήματος διασφάλισης της ποιότητας ήταν εξαρχής πολύ περίπλοκη. Προβλέπεται η συγχώνευση του Συμβουλίου Διαπίστευσης και του Οργανισμού Αξιολόγησης σε ένα ενιαίο όργανο διασφάλισης της ποιότητας σε εθνικό επίπεδο. Ο εκπονούμενος νέο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση θα καθορίσει την νομική βάση για την αλλαγή αυτή. Εκτιμάται ότι ο νέος νόμος θα εγκριθεί το 2007.

Το Συμβούλιο Διαπίστευσης και ο Οργανισμός Αξιολόγησης είναι μέλη του Ευρωπαϊκού Δικτύου Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEEN) από τότε που δημιουργήθηκε το 2001. Οι δύο αυτοί οργανισμοί προτίθενται να υποβάλουν αίτηση μέλους στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**), αλλά έχουν αναστείλει αυτό το σχέδιο μέχρι να εγκριθούν οι τροποποιήσεις του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και να οργανωθεί η αξιολόγηση των οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας από διεθνείς ομότιμους κριτές.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
25 Ιουλίου 2000	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 64, Αύγουστους 2000)	Zakon za visokoto obrazovanie; Sluzben vesnik na Republika Makedonija br. 64, avgust 2000
24 Σεπτεμβρίου 2001	Κανονισμός για την εναρμόνιση των μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου των Σκοπίων (ενημερωτική επιστολή του Πανεπιστημίου αριθ. 7 της 25ης Σεπτεμβρίου 2001)	Pravilnik za edinstvenAEI osnovi za organiziranje na poslediplomski i doktorski studii na UniverzAEItot 'Sv. Kiril i Metodij' vo Skopje; UniverzAEItski glasnik br. 7, 25 septemvri 2001
29 Νοεμβρίου 2001	Οδηγός σχετικά με την εναρμόνιση των σπουδών στο Πανεπιστήμιο Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου των Σκοπίων (ενημερωτική επιστολή του Πανεπιστημίου αριθ. 20 της 30ής Νοεμβρίου 2001)	Pravilnik za edinstvenAEI pravila za studiranje na UniverzAEItot 'Sv. Kiril i Metodij' vo Skopje; UniverzAEItski glasnik br. 20, 30 noemvri 2001
29 Νοεμβρίου 2001	Κανονισμός σχετικά με το εναρμονισμένο σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων για τη μεταφορά μεταξύ προγραμμάτων σπουδών και μεταξύ των AEI στο εσωτερικό του Πανεπιστημίου Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου των Σκοπίων (ενημερωτική επιστολή το Πανεπιστημίου αριθ. 20 της 30ής Νοεμβρίου 2001)	Pravilnik za edinstvenAEI osnovi za kredit sistemot, preminot od edna na druga studiska programa i preminot od edna visokoobrazovna ustanova vo sostav na UniverzAEItot 'Sv. Kiril i Metodij' vo Skopje; UniverzAEItski glasnik br. 20, 30 noemvri 2001

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
11 Ιουνίου 2002	Απόφαση σχετικά με την εισαγωγή του Παραρτήματος Διπλώματος για τον καθορισμό της μορφής, του περιεχομένου και των τρόπων έκδοσής του (ενημερωτική επιστολή του Πανεπιστημίου αριθ. 27 της 16ης Ιουνίου 2002)	Odluka za voveduvanje Prilog kon diplomata (Diploma Supplement), kako i za formata, sodrzinata i za nacinot na negovoto izdavanje; UniverzAEItski glasnik br. 27, 18 juni 2002
13 Αυγούστου 2002	Κανονισμός σχετικά με τους κανόνες και τα κριτήρια που εφαρμόζονται στην ίδρυση ΙΤΕ και την προσφορά υπηρεσιών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 68, Αύγουστος 2002)	Pravilnik za normativAEI i standardAEI za osnovanje visokoobrazovni ustanovi i za vrsenje visokoobrazovna dejnost; Sluzben vesnik na Republika Makedonija br. 68, avgust 2002
1η Οκτωβρίου 2002	Κατευθυντήριες γραμμές για τη διασφάλιση της ποιότητας και την αξιολόγηση των ΑΕΙ και του εκπαιδευτικού προσωπικού (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 75, Οκτώβριος 2002)	Vodic za obezbeduvawe kvalAEIt i ocenuvanje na instituciAEI za visoko obrazovanie i na akademskAEI kadri vo Republika Makedonija; Sluzben vesnik na Republika Makedonija br. 75, oktomvri 2002
19 Μαρτίου 2003	Κανονισμός του Πανεπιστημίου St. Kliment Ohridski σχετικά με το εναρμονισμένο σύστημα μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων μεταξύ προγραμμάτων σπουδών και μεταξύ των ΙΤΕ στο εσωτερικό του Πανεπιστημίου (ενημερωτική επιστολή του Πανεπιστημίου, Μάρτιος 2003).	Pravilnik na UniverzAEItot 'Sv. Kliment Ohridski' – Bitola za edinstvenAEI osnovi na kredit transfer sistemot (sistemot za prenos na bodovi, CTS-Credit Transfer System) za premin na druga studiska programa i premin od edna na druga visokoobrazovna ustanova; UniverzAEItski glasnik, mart 2003
17 Ιουλίου 2003	Νόμος που τροποποιεί τον νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 49, Ιούλιος 2003)	Zakon za izmenuvanje i dopolnuvanje na Zakonot za visokoto obrazovanie; Sluzben vesnik na Republika Makedonija br. 49, juli 2003
21 Ιανουαρίου 2004	Νόμος για τη δημιουργία κρατικού πανεπιστημίου στο Τέτοβο (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. 8, Φεβρουάριος 2004)	Zakon za osnovanje drzaven univerzAEIt vo Tetovo; Sluzben vesnik na Republika Makedonija br.8, fevruari 2004

Δικτυακοί τόποι

Πανεπιστήμιο Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου – Σκόπια: http://www.ukim.edu.mk

Πανεπιστήμιο St. Kliment Ohridski– Bitola: http://www.uklo.edu.mk

Πανεπιστήμιο Νοτιοανατολικής Ευρώπης – Τέτοβο: http://www.see-university.com

Δίκτυο CEE: http://www.ceenetwork.hu/r_macedonia.html

ΜΑΛΤΑ

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση ρυθμίζεται από τον νόμο για την εκπαίδευση του 1988 και τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις του. Το Πανεπιστήμιο της Μάλτας υπόκειται στις διατάξεις αυτού του νόμου. Το 2006, υποβλήθηκε στο Κοινοβούλιο τροπολογία του νόμου για την εκπαίδευση η οποία τέθηκε σε εφαρμογή τον Αύγουστο του 2006. Διάφορα άρθρα αυτού του νόμου, περιλαμβανομένων των άρθρων που αφορούν την Εθνική Επιτροπή Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, τέθηκαν σε ισχύ τον Σεπτέμβριο του 2006. Ο νόμος για την εκπαίδευση καλύπτει όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης στη Μάλτα, από το επίπεδο ISCED 0 έως το ISCED 6. Σήμερα, το Πανεπιστήμιο Μάλτας είναι το μόνο ίδρυμα που προσφέρει προγράμματα σπουδών των επιπέδων ISCED 5 και ISCED 6.

Η διάρθρωση των σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Μάλτας βασίζεται ανέκαθεν σε **τρεις κύκλους.** Τα διπλώματα Bachelor και Master απονέμονται από τις αρχές της δεκαετίας του '60, ενώ το πρώτο διδακτορικό δίπλωμα απονεμήθηκε το 1974. Ο νόμος για την εκπαίδευση δεν επιβάλλει καμία υποχρέωση διάρθρωσης των προγραμμάτων σπουδών σε τρεις κύκλους, αλλά παρέχει στο πανεπιστήμιο τη δυνατότητα να εκδίδει κανονισμούς για την οργάνωση των μαθημάτων του, οι οποίοι δημοσιεύονται ως πράξεις κανονιστικού χαρακτήρα υπό μορφή νομικών γνωμοδοτήσεων. Εντούτοις, ο Υπουργός Παιδείας ασκεί την επιρροή του στις πανεπιστημιακές αρχές για να υιοθετήσουν τις αρχές της διαδικασίας της Μπολόνιας. Τα προγράμματα πλήρους φοίτησης που καταλήγουν στην απόκτηση διπλωμάτων Bachelor και Master είναι διάρκειας τριών έως τεσσάρων ετών και ενός έως δύο ετών αντίστοιχα. Οι κανονισμοί του πανεπιστημίου απαιτούν όλα τα μαθήματα να βασίζονται στο σύστημα των τριών κύκλων.

Τα προγράμματα σπουδών του επιπέδου ISCED 5B είναι προγράμματα πρώτου κύκλου σπουδών σύντομης διάρκειας και οδηγούν στην απόκτηση πτυχίου. Τα περισσότερα μαθήματα έχουν ενταχθεί στο επίπεδο σπουδών ISCED 5B για το μοναδικό λόγο ότι δεν καλύπτουν τρία έτη σπουδών πλήρους φοίτησης. Τα περισσότερα από αυτά δεν είναι μαθήματα επαγγελματικής κατεύθυνσης. Ορισμένα από αυτά τα προγράμματα παρέχουν πρόσβαση σε προγράμματα σπουδών ISCED 5A. Αυτό υλοποιείται είτε με μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων είτε με εγγραφή στο δεύτερο ή στο τρίτο έτος σπουδών Bachelor. Οι κάτοχοι πτυχίων σπουδών ISCED 5B δεν επιτρέπεται να ενταχθούν σε πρόγραμμα Master αν δεν αποκτήσουν προηγουμένως πτυχίο Bachelor.

Τα **προγράμματα διδακτορικών σπουδών** πλήρους φοίτησης διαρκούν από 3 έως 5 έτη και βασίζονται κυρίως στην έρευνα. Οι διδακτορικές σπουδές παρέχονται και στη βάση μερικής φοίτησης, διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων ετών και οκτώ ετών κατ΄ ανώτατο όριο. Οι ισχύουσες ρυθμίσεις του Πανεπιστημίου της Μάλτας για τις διδακτορικές σπουδές επιτρέπουν στους κατόχους πτυχίου Bachelor της βαθμίδας Second Class Upper Division να εγγραφούν σε πρόγραμμα που καταλήγει στην απόκτηση Master. Μετά από ελάχιστη περίοδο έρευνας 15 μηνών πλήρους φοίτησης, αξιολογείται η εργασία των φοιτητών που, εάν κριθεί ότι πληρούν τα πρότυπα του επιπέδου Master, μπορούν να ξεκινήσουν διδακτορικές σπουδές. Αυτή η δεκαπεντάμηνη περίοδος περιλαμβάνεται στη διάρκεια των διδακτορικών σπουδών. Οι κάτοχοι διπλώματος Master μπορούν να εγγραφούν απευθείας σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών.

Αναθεωρούνται σήμερα οι επίσημες ρυθμίσεις για το Πανεπιστήμιο που διέπουν τον διδακτορικό τίτλο και οι νέες ρυθμίσεις αναμένεται να εγκριθούν κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2006/07.

Οι φοιτητές διδακτορικών σπουδών δεν υπάγονται σε ειδικό καθεστώς βάσει του οποίου θα θεωρούνταν και φοιτητές και νέοι ερευνητές, εκτός εάν ο τομέας της έρευνάς τους εμπίπτει στο πεδίο πανεπιστημιακών προγραμμάτων έρευνας και οι ίδιοι απασχολούνται σε ένα ερευνητικό έργο ως βοηθοί ερευνητές. Οι άλλοι φοιτητές διδακτορικού μπορούν να απασχολούνται προσωρινά διδάσκοντας τους φοιτητές του πρώτου κύκλου σπουδών. Οι φοιτητές διδακτορικών σπουδών μερικής φοίτησης συχνά εργάζονται με πλήρη απασχόληση, αλλά όχι κατ' ανάγκη στο πανεπιστήμιο.

ΜΑΛΤΑ

Στις 20 Ιανουαρίου 2005, το Πανεπιστήμιο Μάλτας ενέκρινε τις διατάξεις για την απονομή **κοινών διπλωμάτων** σε συνεργασία με ξένα πανεπιστήμια. Σε αυτές τις περιπτώσεις, θα υπογραφούν συμφωνίες με κάθε συνεργαζόμενο ίδρυμα ώστε μέρος των προγραμμάτων να παρέχεται στο Πανεπιστήμιο της Μάλτας και ένα μέρος στο άλλο πανεπιστήμιο ή να παρέχεται εξ ολοκλήρου σε ένα από τα συμμετέχοντα πανεπιστήμια. Σύμφωνα με τις προβλέψεις των εν λόγω συμφωνιών, οι φοιτητές που ολοκληρώνουν επιτυχώς τις σπουδές τους λαμβάνουν κοινό δίπλωμα.

Το **ECTS** εφαρμόζεται στο Πανεπιστήμιο της Μάλτας από τον Οκτώβριο του 2003 βάσει του γενικού κανονισμού για τα πτυχία πρώτου κύκλου πανεπιστημιακών σπουδών. Η εφαρμογή του είναι υποχρεωτική για όλα τα προγράμματα πρώτου και δεύτερου κύκλου σπουδών (με εξαίρεση τον πρώτο κύκλο σπουδών ιατρικής και οδοντιατρικής). Το ECTS είναι το μόνο πιστωτικό σύστημα που εφαρμόζεται στο Πανεπιστήμιο της Μάλτας και χρησιμοποιείται και για τη συσσώρευση και για τη μεταφορά μονάδων. Επειδή τα διδακτορικά προγράμματα βασίζονται κατά κύριο λόγο στην έρευνα, το Πανεπιστήμιο δεν έχει προβλέψει τη χορήγηση ακαδημαϊκών μονάδων σε φοιτητές διδακτορικών σπουδών.

Το Πανεπιστήμιο της Μάλτας εξέδωσε το πρώτο **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) το Δεκέμβριο του 2006. Το 2006, το Πανεπιστήμιο σύστησε υποεπιτροπή από διδακτικό προσωπικό διαφόρων σχολών, διοικητικό προσωπικό και έναν εκπρόσωπο των φοιτητών, για να επιβλέπει την εφαρμογή του ΠΔ. Έχει τεθεί σε εφαρμογή πρότυπο σχέδιο για ορισμένα προγράμματα σπουδών Bachelor. Το Παράρτημα Διπλώματος εκδίδεται στα αγγλικά. Χορηγείται αυτομάτως και δωρεάν στους αποφοίτους μαζί με το πρωτότυπο πτυχίο σε επίσημη τελετή. Η έκδοση του ΠΔ δεν είναι νομικά υποχρεωτική στη Μάλτα. Σε αναμονή της εισαγωγής του σε όλα τα προγράμματα σπουδών, οι φοιτητές λαμβάνουν αναλυτικό πιστοποιητικό σπουδών. Πέρα από τα ατομικά στοιχεία του φοιτητή, το πιστοποιητικό αυτό προσδιορίζει το πρόγραμμα σπουδών, τη διάρκειά του, τη συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων, τους τομείς σπουδών, τους τίτλους των μαθημάτων, τη βαθμολογία, τη συμμετοχή σε προγράμματα σπουδών στο εξωτερικό και τον τελικό βαθμό του πτυχίου.

Εφόσον η διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους εφαρμόζεται από παλιά και δεν αποτελεί καινοτομία, δεν απαιτείται η λήψη **μέτρων παρακολούθησης.**

Το Πανεπιστήμιο Μάλτας αποφάσισε να εφαρμόσει σε ευρεία κλίμακα το ECTS με δική του πρωτοβουλία, χωρίς να λάβει ειδικά κίνητρα γι' αυτό το σκοπό. Το Πανεπιστήμιο χρησιμοποιεί τους δικούς του ανθρώπινους πόρους, στηρίζοντας το διδακτικό και διοικητικό του προσωπικό να παρακολουθεί σεμινάρια και συνέδρια πρακτικής άσκησης σχετικά με την εφαρμογή του ECTS τόσο στη Μάλτα όσο και στο εξωτερικό. Για το σκοπό αυτό χορηγήθηκε οικονομική ενίσχυση και από το πανεπιστήμιο και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Λόγω έλλειψης πόρων, η έγκαιρη εφαρμογή του ΠΔ ήταν δυσχερής. Ακόμη, η έκδοση του ΠΔ δεν συνεπάγεται μόνον πρόσθετα έξοδα για το Πανεπιστήμιο, αλλά και απώλεια εσόδων που προέρχονταν στο παρελθόν από τα τέλη για την χορήγηση πιστοποιητικών σπουδών στους φοιτητές.

Τον Οκτώβριο του 2005, το κοινοβούλιο ενέκρινε το νομοσχέδιο για τη δημιουργία του Συμβουλίου Τίτλων Σπουδών της Μάλτας (MQC). Βασική αποστολή του MQC είναι να καθοδηγεί τις δραστηριότητες για την ανάπτυξη **Εθνικού Πλαισίου Προσόντων** για τη δια βίου μάθηση. Το Συμβούλιο θα θεσπίσει και θα επικαιροποιεί ένα πλαίσιο προσόντων για την ανάπτυξη, τη διαπίστευση και την απονομή τίτλων επαγγελματικών σπουδών, εκτός από τα διπλώματα· αυτό το πλαίσιο προσόντων θα βασίζεται σε προδιαγραφές γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων των φοιτητών. Στις αρχές Νοεμβρίου του 2006, η Μάλτα κίνησε διαδικασία διαβουλεύσεων για τη δημιουργία ενός εθνικού πλαισίου προσόντων, οι οποίες επρόκειτο να ολοκληρωθούν τον Απρίλιο του 2007. Στις αρχές του 2007, το MQC θα δημοσιοποιήσει τρία έγγραφα κατευθύνσεων για το ΕΠΠ. Εκτιμάται ότι μέχρι το φθινόπωρο του 2007, η Μάλτα θα έχει

ΜΑΛΤΑ

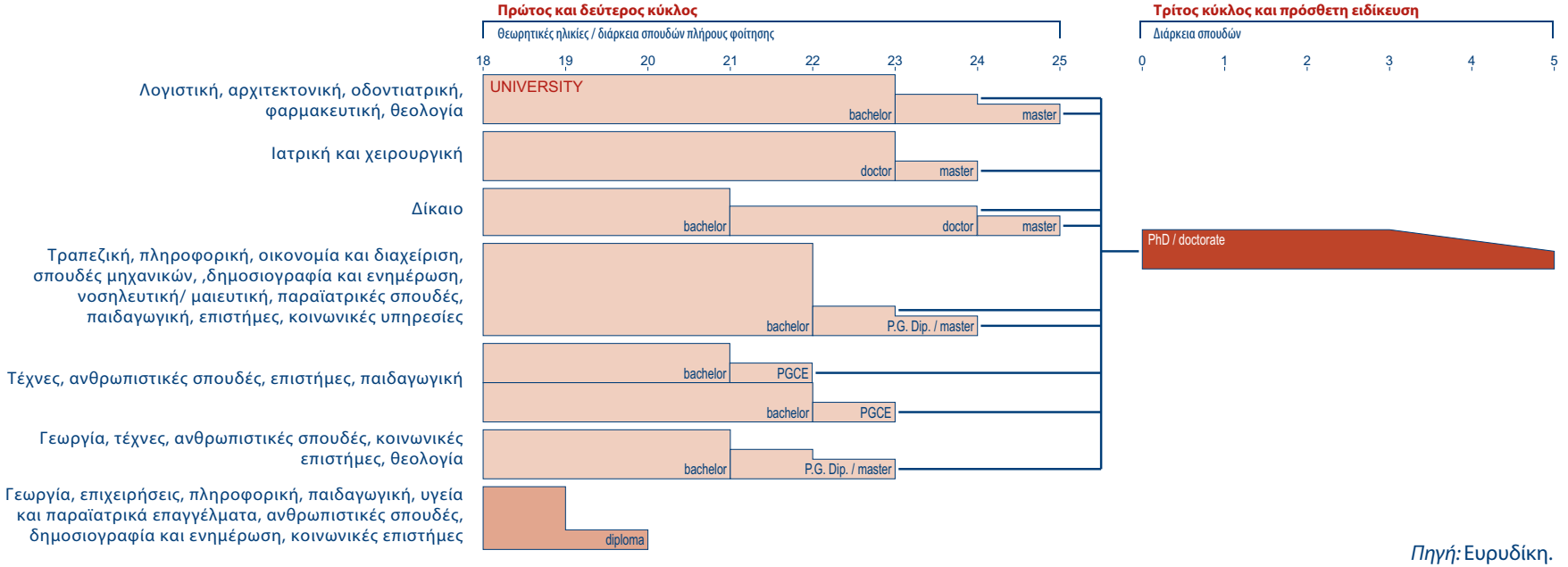

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

P.G. DIP. *Μεταπτυχιακό δίπλωμα* | PGCE *Μεταπτυχιακό πιστωτικό εκπαίδευσης* | PhD *Τίτλος διδακτορικών σπουδών*

θέσει επίσημα σε εφαρμογή το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της που θα είναι ευθυγραμμισμένο με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων.

Η διασφάλιση της ποιότητας των προγραμμάτων σπουδών του Πανεπιστημίου της Μάλτας υλοποιείται μέσω της ετήσιας συμμετοχής **εξωτερικών εξεταστών** (επισκεπτών και μη επισκεπτών) για την προετοιμασία και τη διόρθωση των γραπτών εξετάσεων και εκθέσεων των τελειόφοιτων φοιτητών. Στις εξεταστικές επιτροπές διδακτορικών διπλωμάτων συμμετέχουν πάντοτε ως μέλη εξωτερικοί εξεταστές από ξένα πανεπιστήμια κατά την προφορική υποστήριξη των διδακτορικών.

Οι διαδικασίες **εσωτερικής αξιολόγησης** ασκούνται από την Επιτροπή Διασφάλισης της Ποιότητας που συστάθηκε από το Πανεπιστήμιο της Μάλτας το 1996. Στην επιτροπή αυτή συμμετέχουν αντιπρόσωποι κάθε σχολής και του διοικητικού προσωπικού καθώς και του Συμβουλίου Φοιτητών. Από το 2004/05, η Επιτροπή αυτή έλαβε μέτρα, τα οποία εγκρίθηκαν από τη Σύγκλητο και περιλαμβάνουν εσωτερικούς ελέγχους των σχολών. Στην επιτροπή ελέγχου συμμετέχουν ένα μέλος της Επιτροπής Διασφάλισης της Ποιότητας, ο Κοσμήτορας (ή εκπρόσωπός του) της σχολής και ένας εξωτερικός ελεγκτής, ο οποίος είναι συνήθως πανεπιστημιακός λειτουργός ενός ξένου πανεπιστημίου και έχει επαρκή γνώση του πανεπιστημιακού συστήματος της Μάλτας.

Το Πανεπιστήμιο της Μάλτας είναι εξουσιοδοτημένο από το νόμο να εκδίδει πτυχία και διπλώματα και δεν απαιτείται **διαπίστευση** από άλλους φορείς.

Δεν έχει ακόμη ληφθεί επίσημη απόφαση για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου **οργανισμού διασφάλισης της ποιότητας**. Ωστόσο, τον Οκτώβριο του 2006, συστάθηκε Εθνική Επιτροπή για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, ένα από τα βασικά καθήκοντα της οποίας είναι να «αξιολογεί, εγκρίνει, διαπιστεύει, χορηγεί άδεια και να αναγνωρίζει τα συστήματα και τις πολιτικές για τη διασφάλιση της ποιότητας των ιδρυμάτων και των προγραμμάτων σπουδών τους». Στο μεταξύ, το Πανεπιστήμιο έχει θέσει σε εφαρμογή τις δικές του διαδικασίες εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας.

Η Μάλτα συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Ένωση Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**), μέσω της Επιτροπής Διασφάλισης της Ποιότητας του Πανεπιστημίου της Μάλτας και της Μονάδας Ακαδημαϊκού Ελέγχου. Το Πανεπιστήμιο της Μάλτας έχει εκδηλώσει ενδιαφέρον να γίνει μέλος της ENQA.

Το Μάρτιο του 2007, η Μάλτα επρόκειτο να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Διασφάλιση της Ποιότητας της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ENQA-VET) μέσω του Συμβουλίου Τίτλων Σπουδών της Μάλτας. Το 2006, το Υπουργείο Παιδείας, Νεότητας και Απασχόλησης ανέθεσε στο MQC να εκπροσωπεί τη Μάλτα στις δραστηριότητες της ENQA-VET.

Βάσει του νόμου αριθ. XIII του 2006 του κοινοβουλίου, η τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν παρέχεται πλέον αποκλειστικά από το Πανεπιστήμιο Μάλτας, αλλά και από το Κολέγιο Τεχνών, Επιστημών και Τεχνολογίας της Μάλτας (MCAST), το οποίο δημιουργήθηκε με τη συγχώνευση διάφορων ιδρυμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Σήμερα, το MCAST παρέχει προγράμματα σπουδών των επιπέδων ISCED 3 και 4. Όμως, το σχέδιο ανάπτυξης του κολλεγίου προβλέπει και την παροχή προγραμμάτων σπουδών ISCED 5. Δεν έχουν ακόμη προσδιοριστεί οι τύποι των προγραμμάτων σπουδών και οι ημερομηνίες υλοποίησής τους.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
16 Αυγούστου 1988	Νόμος για την εκπαίδευση (Κεφ. 327)	Att dwar l-Edukazzjoni (Kap. 327)
16 Μαρτίου 2004	Νόμος για την εκπαίδευση (Κεφ. 327) – Γενικές κανονιστικές διατάξεις για τους πανεπιστημιακούς τίτλους πρώτου κύκλου σπουδών – Κανονιστική πράξη αριθ. 127 του 2004	Att dwar l-Edukazzjoni (Kap. 327) – Ir-Regolamenti Ġenerali għar-Rikonoxximenti Universitarji sa l-Ewwel Grad – Avviż Legali 127 ta' l-2004
28 Οκτωβρίου 2005	Νόμος για τις υπηρεσίες απασχόλησης και κατάρτισης (Κεφ. 343) – Κανονισμός σχετικά με το Συμβούλιο Τίτλων Σπουδών της Μάλτας, 2005 – Κανονιστική πράξη αριθ. 347 του 2005	Att dwar is-Servizzi ta' l-Impieg u Taħriġ (Kap. 343) – Regolamenti ta' l-2005 dwar il-Kunsill Malti għall-Kwalifiki – Avviż Legali 347 ta' l-2005
4 Αυγούστου 2006	Νόμος αριθ. XIII του 2006 – Νόμος που τροποποιεί το νόμο για την εκπαίδευση, Κεφ. 27.	Att Nru XIII ta' 2006 – Att biex jemenda l-Att dwar l-Edukazzjoni, Kap. 327

ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στις Κάτω Χώρες αποτελείται από την επαγγελματική τριτοβάθμια εκπαίδευση (HBO) και την πανεπιστημιακή εκπαίδευση (WO), που έχουν ρυθμιστεί από το 1993 με το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και έρευνα. Ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε το 2002, το 2003 και το 2004 και αφορά όλες τις κύριες πτυχές της διαδικασίας της Μπολόνιας (διάρθρωση σπουδών, ECTS, Παράρτημα Διπλώματος και διασφάλιση της ποιότητας).

Η διάρθρωση των σπουδών σε Bachelor/ Master άρχισε να εφαρμόζεται μετά την τροποποίηση του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση το 2002, ο οποίος θέσπισε σύστημα **τριών κύριων κύκλων σπουδών**. Τα πανεπιστήμια προσάρμοσαν τα περισσότερα παραδοσιακά προγράμματα σπουδών του ενός κύκλου σε προγράμματα σπουδών Bachelor και Master το ακαδημαϊκό έτος 2002/03. Τα υπόλοιπα προγράμματα προσαρμόστηκαν το 2003/04. Ορισμένες σπουδές (ιατρικής, φαρμακευτικής και κτηνιατρικής) εξακολουθούν να έχουν την παλιά διάρθρωση, η οποία όμως θα καταργηθεί σταδιακά το 2008. Τα παλαιά προγράμματα σπουδών (επιπέδου ISCED 5A - 240 μονάδων ECTS) των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης *(Hogescholen)* είτε έληξαν είτε μετατράπηκαν σε προγράμματα του τύπου Bachelor το 2002. Το Υπουργείο Παιδείας μπορεί να διευκολύνει την παροχή προγραμμάτων Master από τα ιδρύματα αυτά, ανάλογα με τις ανάγκες, όπως έχει πράξει πρόσφατα με τις σπουδές στον τομέα της υγείας.

Οι φοιτητές που έχουν παρακολουθήσει πρόγραμμα σπουδών του επιπέδου ISCED 5B μπορούν να εισαχθούν σε προγράμματα σπουδών ISCED 5A, εάν αποκτήσουν ένα ενδιάμεσο τίτλο σπουδών, το associate degree (AD), που χορηγείται από τις *Hogescholen* μέσω πρότυπων σχεδίων που τέθηκαν σε εφαρμογή το 2006/07. Αυτό το διεθνές πρόγραμμα μπορεί να είναι ένα χωριστό πρόγραμμα σπουδών ISCED 5B και ταυτόχρονα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος ενός πλήρους προγράμματος σπουδών Bachelor ISCED 5A, γεγονός που επιτρέπει στους φοιτητές παρακολουθώντας ένα πρόγραμμα σύντομης διάρκειας να συνεχίσουν από ένα πρόγραμμα σπουδών ISCED 5B (120 μονάδες ECTS) σε πρόγραμμα σπουδών Bachelor ECTS 5A (240 μονάδες ECTS συνολικά).

Τα υπό σταδιακή κατάργηση παλαιά προγράμματα επιπέδου ISCED 5B (διάρκειας ενός έως τριών ετών στις *Hogescholen*) δεν παρέχουν πρόσβαση σε προγράμματα ISCED 5A.

Η εισαγωγή στα **διδακτορικά προγράμματα** είναι δυνατή μετά την ολοκλήρωση σπουδών Master ή την απόκτηση ισοδύναμου τίτλου. Αν και απαιτείται δίπλωμα Master, κάθε φοιτητής μπορεί να γίνει δεκτός σε διδακτορικές σπουδές με απόφαση ενός καθηγητή. Σε σπάνιες περιπτώσεις είναι δυνατή η εισαγωγή φοιτητών σε διδακτορικές σπουδές μετά την ολοκλήρωση σπουδών Bachelor. Οι φοιτητές διδακτορικού (PhD) πραγματοποιούν ακαδημαϊκή ή επιστημονική έρευνα που καταλήγει στην υποστήριξη μιας διατριβής ή θέσης *(dissertatie)*. Η θεωρητική κατάρτιση στην έρευνα πραγματοποιείται ταυτόχρονα με την ερευνητική εργασία. Η διάρκεια των διδακτορικών σπουδών είναι τουλάχιστον τετραετής. Ένας διδακτορικός τίτλος χορηγείται από Πανεπιστήμιο αλλά και το *Open Universiteit* (Ανοικτό Πανεπιστήμιο). Οι σχολές έρευνας, οι οποίες είναι ενσωματωμένες στα πανεπιστήμια, είναι εθνικά και διεθνή κέντρα έρευνας αιχμής σε έναν ειδικό τομέα ή σε περισσότερα γνωστικά αντικείμενα. Τα κέντρα αυτά προσφέρουν θέσεις έρευνας σε βοηθούς με τα υψηλότερα προσόντα και παρέχουν εγγυημένο επίπεδο πλαισίωσης και εποπτείας διδακτορικών σπουδών. Αναμένεται από τους υποψήφιους να αποκτήσουν το διδακτορικό τους στο τέλος της εκπαίδευσής τους.

Γενικά, φοιτητές διδακτορικού θεωρούνται νέοι ερευνητές, ιδίως όσοι απασχολούνται σε σχολή έρευνας.

Η ισχύουσα νομοθεσία δεν προβλέπει την έκδοση **κοινών** ή **διπλών τίτλων σπουδών.** Όμως, το νομοσχέδιο που υποβλήθηκε στο Κοινοβούλιο τον Ιούνιο του 2006 προβλέπει την έκδοση αυτών των διπλωμάτων.

Καταρτίζεται **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** για την τριτοβάθμια εκπαίδευση *(Nederlands Kwalificatie Raamwerk Hoger Onderwijs)*. Οι προπαρασκευαστικές εργασίες άρχισαν το 2006 και αναμενόταν να ολοκληρωθούν το 2007.

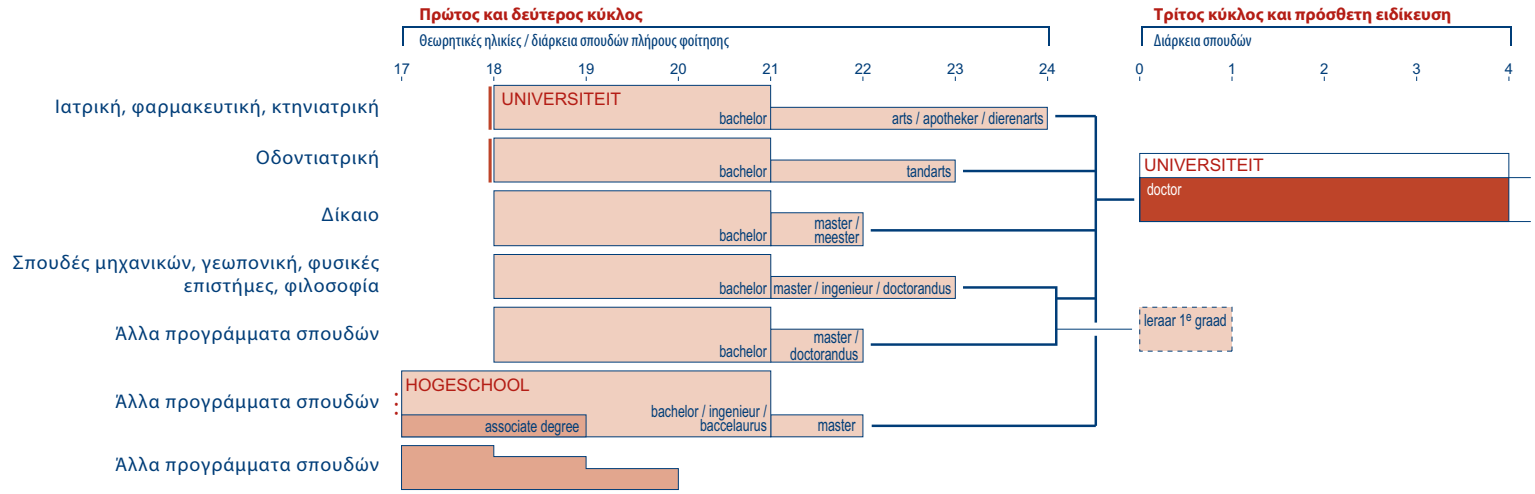

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Εκτός από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα, υπάρχουν και ορισμένα μη χρηματοδοτούμενα από το κράτος ΙΤΕ *(aangewezen instellingen)* που απονέμουν τίτλους σπουδών ισοδύναμους με αυτούς που απονέμουν τα χρηματοδοτούμενα από το κράτος ΙΤΕ.

Οι φοιτητές που αποκτούν δίπλωμα *Bachelor* από *Hogeschool* μπορούν να συνεχίσουν πανεπιστημιακές σπουδές έρευνας επιπέδου Master είτε άμεσα είτε με την παρακολούθηση ενδιάμεσου προγράμματος, ανάλογα με τη συμφωνία που έχει συναφθεί ανάμεσα στο *Hogeschool* και το οικείο ερευνητικό πανεπιστημιακό ίδρυμα.

Από το 2006/07, τα προγράμματα σπουδών Bachelor ISCED 5B που παρέχονται από το *Hogeschool* περιέχουν διεθνές πρόγραμμα σπουδών (που απονέμει σχετικό δίπλωμα).

Τα προγράμματα σπουδών ISCED 5B που παρέχονται στο *Hogeschool* θα καταργηθούν μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2007.

Η τροποποίηση του 2002 του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση θέσπισε ένα ολλανδικό πιστωτικό σύστημα παρόμοιο με το ECTS (ισοδύναμο 60 ακαδημαϊκών μονάδων ετησίως), το οποίο αντικατέστησε το προηγούμενο σύστημα των 42 ακαδημαϊκών μονάδων. Η εφαρμογή του ECTS είναι υποχρεωτική για τη συσσώρευση και μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων από το ακαδημαϊκό έτος 2002/03 και αφορά όλα τα προγράμματα σπουδών και όλους τους φοιτητές των επιπέδων σπουδών Bachelor και Master. Σύμφωνα με τις διατάξεις της τροποποίησης του 2002, 60 ακαδημαϊκές μονάδες αντιστοιχούν σε φόρτο φοιτητικής εργασίας 1.680 ωρών.

Η έκδοση του **Παραρτήματος Διπλώματος** (ΠΔ) είναι υποχρεωτική από την 1η Μαρτίου 2005. Πολλά ιδρύματα το έχουν ήδη εφαρμόσει και άλλα πρόκειται να το εφαρμόσουν. Χορηγείται αυτόματα και δωρεάν στα ολλανδικά και τα αγγλικά σε όλους τους φοιτητές. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν το υπόδειγμα ΕΕ/Συμβουλίου της Ευρώπης/ UNESCO, αλλά χρησιμοποιούν μια προσαρμοσμένη, συχνά απλουστευμένη μορφή αυτού του εντύπου. Εκτιμάται ότι το 2009 το 100% των φοιτητών (σπουδών Bachelor και Master) θα λαμβάνουν αυτόματα και δωρεάν το Παράρτημα Διπλώματος στα αγγλικά, το οποίο θα είναι σύμφωνο με το υπόδειγμα ΕΕ/Συμβουλίου της Ευρώπης/ UNESCO.

Εφόσον το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών έχει σχεδόν ενσωματωθεί πλήρως και έχει τεθεί σε εφαρμογή πιστωτικό σύστημα συμβατό με το ECTS, δεν απαιτούνται **ούτε κίνητρα ούτε μέτρα ελέγχου.** Η χρησιμοποίηση του Παραρτήματος Διπλώματος ενθαρρύνεται από τους φορείς προώθησης της διαδικασίας της Μπολόνιας, οργανώσεις φοιτητών, την κυβέρνηση και το NUFFIC (το ολλανδικό ENIC/NARIC), αλλά δεν υπάρχουν **ειδικά κίνητρα και μέτρα ελέγχου** για την πλήρη εφαρμογή του από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Για τη **διασφάλιση της ποιότητας** των προγραμμάτων σπουδών Bachelor και Master, ο Ολλανδικός Οργανισμός Διαπίστευσης (NAO), που ιδρύθηκε με νόμο το 2002, αξιολογεί τα μαθήματα που παρέχουν τα κολέγια και τα πανεπιστήμια. Με τη σύμβαση του 2003 μεταξύ των Κάτω Χωρών και της Φλαμανδικής Κοινότητας του Βελγίου, ο ΝΑΟ είναι διακρατικός οργανισμός των δύο χωρών. Στο τέλος του 2004 η σύμβαση επικυρώθηκε και από τότε ο οργανισμός αυτός είναι γνωστός ως *Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie* (NVAO, ή Ολλανδο-φλαμανδικός Οργανισμός Διαπίστευσης).

Ο κανονισμός εξετάσεων *(Onderwijs- en Examenregeling)* για κάθε πρόγραμμα ή ενότητα προγραμμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κοινοποιείται (σύμφωνα με το νόμο) από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, για όλους τους φοιτητές, συνήθως μέσω του Διαδικτύου. Ο κανονισμός αυτός όπως και η διάδοση πληροφοριών για τα προγράμματα, τους τίτλους σπουδών και τα κριτήρια αξιολόγησης των φοιτητών εφαρμόζονται από τις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Επίσης, το 2002, το έργο της επίβλεψης της **εξωτερικής αξιολόγησης** των προγραμμάτων σπουδών μεταβιβάστηκε από την Επιθεώρηση (υπεύθυνη για το εκπαιδευτικό σύστημα γενικά) στον νεοσυσταθέντα NVAO το 2003. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου αυτού του οργανισμού διορίζονται από τις κυβερνήσεις των Κάτω Χωρών και της Φλαμανδικής Κοινότητας του Βελγίου. Στο διοικητικό συμβούλιο συμμετέχει και εκπρόσωπος των φοιτητών. Οι φοιτητές εκπροσωπούνται και στο συμβουλευτικό όργανο του NVAO.

Κατά πάγια πρακτική, η κυβέρνηση πριν διορίσει τα μέλη διοικητικών συμβουλίων συμβουλεύεται τις ακαδημαϊκές κοινότητες. Ο NVAO είναι αρμόδιος για τη διαπίστευση των προγραμμάτων, εάν η εξωτερική αξιολόγηση διενεργείται σύμφωνα με το προκαθορισμένο πρωτόκολλο και εάν τα αποτελέσματα είναι θετικά. Η αξιολόγηση αυτή είναι ανεξάρτητη.

Η **διαπίστευση** παρέχεται και στα υφιστάμενα και στα νέα προγράμματα.

Για να περιληφθούν στο CROHO (*Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs*, ή Κεντρικό Μητρώο Προγραμμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης), τα προγράμματα σπουδών Bachelor και Master υπόκεινται σε έλεγχο προγράμματος. Ο NVAO πιστοποιεί μαζί με τον CROHO ότι το πρόγραμμα

είναι πράγματι νέο και ότι δεν έχει καταχωρηθεί στο παρελθόν ούτε έχει απορριφθεί η εγγραφή του.

Ο νόμος έχει αναθέσει στον NVAO την αρμοδιότητα διαπίστευσης όλων των προγραμμάτων Bachelor και Master και την επικύρωση των νέων προγραμμάτων σπουδών τα οποία παρέχονται από τα χρηματοδοτούμενα από το κράτος IAEI/TEI καθώς και από τα ιδρύματα που έχουν αναγνωριστεί (αλλά δεν χρηματοδοτούνται) από την ολλανδική κυβέρνηση. Τα ιδρύματα που δεν λαμβάνουν κρατική χρηματοδότηση ή δεν είναι αναγνωρισμένα μπορούν να ζητήσουν τη διαπίστευση συγκεκριμένων προγραμμάτων Master για τα οποία απαιτείται η κατοχή ενός πρώτου τίτλου Master. Τα χρηματοδοτούμενα και αναγνωρισμένα από το κράτος AEI/ TEIμπορούν επίσης να ζητήσουν την πιστοποίηση προγραμμάτων αυτού του τύπου.

Τα κριτήρια και οι διαδικασίες διαπίστευσης παρουσιάζονται στο δικτυακό τόπο www.nvao.net.

Ως βάση των αποφάσεών του ο NVAO χρησιμοποιεί τα αποτελέσματα εξωτερικής αξιολόγησης που διενεργείται από τους οργανισμούς επικύρωσης/αξιολόγησης, όπως ο QANU (Διασφάλιση Ποιότητας Ολλανδικών Πανεπιστημίων), ο NQA (Ολλανδικός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας) και ο Οργανισμός Επιθεώρησης και Αξιολόγησης (Hobéon Certificering bv).

Η εξωτερική αξιολόγηση διενεργείται από τα *Visiterende en Beoordelende Instanties* (VBI, επίσης Οργανισμοί Επίσκεψης και Αξιολόγησης) και έχει συμπληρωματικό χαρακτήρα προς την εσωτερική αξιολόγηση της ποιότητας. Πριν από κάθε εξωτερική αξιολόγηση από ομότιμους κριτές πραγματοποιείται εσωτερική αξιολόγηση.

Οι *Visitatiecommissies* (επιτροπές εξωτερικής αξιολόγησης από ομότιμους κριτές) εξετάζουν το σύνολο των μαθημάτων και των προγραμμάτων έρευνας όλων των ολλανδικών πανεπιστημίων. Δημοσιοποιούν τα συμπεράσματά τους και διατυπώνουν συστάσεις. Όλα τα μαθήματα αξιολογούνται κάθε έξι έτη και τα ερευνητικά προγράμματα κάθε πέντε έτη. Οι επιτροπές αποτελούνται από ειδικούς εμπειρογνώμονες των εξεταζόμενων τομέων οι οποίοι αξιολογούν το περιεχόμενο του μαθήματος και των εκπαιδευτικών στοιχείων του. Σε κάθε επιτροπή συμμετέχει εκπρόσωπος των φοιτητών. Η συμμετοχή αλλοδαπών συμβούλων είναι υποχρεωτική ή συνιστάται, ανάλογα με τον τύπο του προγράμματος. Για τα ερευνητικά προγράμματα, τα πανεπιστήμια έχουν τη διακριτική ευχέρεια να αξιοποιήσουν το αποτέλεσμα της εξέτασης από ομότιμους κριτές. Όσον αφορά τα εκπαιδευτικά προγράμματα, ο NVAO είναι αρμόδιος να λάβει την απόφαση της διαπίστευσης με βάση τα αποτελέσματα της εξωτερικής αξιολόγησης.

Από το 2003, ο NVAO ελέγχει αν οι εξωτερικές αξιολογήσεις των VBI πληρούν ορισμένες προδιαγραφές ποιότητας. Ο NVAO συντάσσει ετήσιο κατάλογο των οργανισμών που πληρούν τα κριτήρια διενέργειας αξιολογήσεων.

Σύμφωνα με το νόμο, τόσο οι εκθέσεις των *Visitatiecommissies* όσο και οι εκθέσεις διαπίστευσης πρέπει να δημοσιοποιούνται. Τα αποτελέσματα των εξωτερικών αξιολογήσεων από ομότιμους κριτές δημοσιοποιούνται και σε δικτυακούς τόπους. Οι θετικές αποφάσεις διαπίστευσης δημοσιεύονται από τον NVAO και είναι διαθέσιμες στον δικτυακό τόπο του.

Ακόμη, τα πανεπιστήμια και τα ιδρύματα τριτοβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης διαθέτουν ευρεία διακριτική ευχέρεια να οργανώνουν τα δικά τους συστήματα διασφάλισης της ποιότητας. Όλα τα πανεπιστήμια εφαρμόζουν συστήματα διασφάλισης της ποιότητας (που αποτελούνται από εξωτερικές και εσωτερικές αξιολογήσεις) των εκπαιδευτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων τους.

Η εκπροσώπηση των φοιτητών στις επιτροπές αξιολόγησης του κάθε προγράμματος είναι υποχρεωτική. Η συμμετοχή τους στη διαδικασία εσωτερικής αξιολόγησης επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του ιδρύματος.

Ο QANU και ο NQA, όπως και η Επιθεώρηση, είναι πλήρη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια

Εκπαίδευση (**ENQA**) από το 2000. Ο NVAO είναι πλήρες μέλος της από το 2003. Η Επιθεώρηση είναι μέλος της ENQA από τότε που ιδρύθηκε, όπως ήταν και οι προκάτοχοι του QANU και του NQA, VSNU και HBO-raad.

Ο NVAO είναι επίσης μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινοπραξίας Διαπίστευσης (ECA). Όλοι οι προαναφερόμενοι οργανισμοί είναι μέλη του INQAHEE (Διεθνούς Δικτύου των Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση).

Ο NVAO θα αξιολογηθεί από ομότιμους κριτές το 2007.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	**Τίτλος στα ελληνικά**	**Τίτλος στην εθνική γλώσσα**
Νόμος της 8ης Οκτωβρίου 1992 Τέθηκε σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 1993 (τροποποιήσεις 2002, 2003 και 2004)	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την έρευνα	*Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek WHW*
Νέο Νομοσχέδιο που υποβλήθηκε στο κοινοβούλιο στις 8 Ιουνίου 2006	(Νέος) νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την έρευνα	*Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek WHOO*

ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Οι περισσότερες διατάξεις της Διακήρυξης της Μπολόνιας (αναφορικά με την εισαγωγή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ, καθώς και των μέτρων για τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση) έχουν ενσωματωθεί στη γενική μεταρρύθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γνωστής ως «Ποιοτική Μεταρρύθμιση» *(Kvalitetsreformen)*, η οποία τέθηκε σε πλήρη εφαρμογή από το φθινόπωρο του 2003. Οι πιο πρόσφατες νομοθετικές διατάξεις που διέπουν την τριτοβάθμια εκπαίδευση περιέχονται στον αναθεωρημένο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του Απριλίου του 2005.

Η **διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους** υπήρχε ήδη πριν από τη Διαδικασία της Μπολόνιας, αλλά το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών που αποτελούνται από σπουδές Bachelor, Master και διδακτορικές θεσπίστηκε μετά την έγκριση της ποιοτικής μεταρρύθμισης, αρχίζοντας από το ακαδημαϊκό έτος 2003/04. Έκτοτε, όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης οφείλουν να εφαρμόζουν αυτό το σύστημα.

Για μια μεταβατική περίοδο μέχρι το 2007, συνυπάρχουν το παλιό με το νέο σύστημα. Λίγα προγράμματα σπουδών (ιατρικής, ψυχολογίας και κτηνιατρικής) παρέχονται ως ενιαίος κύκλος σπουδών μακράς διάρκειας και, ως εκ τούτου, εξαιρούνται από το μοντέλο σπουδών της Μπολόνιας.

Τα AEI δεν παρέχουν προγράμματα σπουδών ISCED 5B.

Με την έγκριση της Ποιοτικής Μεταρρύθμισης, ένα κοινό δίπλωμα Ph.D. αντικατέστησε τα 15 προηγούμενα διδακτορικά διπλώματα. Τα **διδακτορικά προγράμματα** αντιστοιχούν σε τρία έτη σπουδών πλήρους φοίτησης. Η εισαγωγή σε αυτά είναι δυνατή μετά την ολοκλήρωση του δεύτερου κύκλου σπουδών. Τα θεωρητικά μαθήματα αποτελούν μέρος του διδακτορικού. Η διάρκεια των θεωρητικών μαθημάτων διαφέρει από το ένα ίδρυμα στο άλλο αλλά, γενικά, αντιπροσωπεύει μαθήματα ενός εξαμήνου.

Υπάρχει επίσης δυνατότητα απόκτησης χωριστού διδακτορικού διπλώματος, του *doctor philosophiae,* που βασίζεται σε ατομική έρευνα.

Οι φοιτητές διδακτορικών σπουδών δεν θεωρούνται φοιτητές, αλλά «νέοι ερευνητές». Είναι απασχολούμενοι, συνήθως με τετραετείς συμβάσεις εργασίας, και τα τρία από τα τέσσερα έτη της σύμβασης αφιερώνονται στην έρευνα για το διδακτορικό δίπλωμα. Κατά τη διάρκεια του τέταρτου έτους εργάζονται για το ίδρυμα το οποίο τους απασχολεί (παράδοση μαθημάτων κλπ.).

Ο προαναφερθείς νόμος του Απριλίου 2005 και οι κανονισμοί που εκδόθηκαν το Σεπτέμβριο του 2005 προβλέπουν τη χορήγηση διεθνών **κοινών διπλωμάτων.**

Δεν έχει ακόμη δημιουργηθεί **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων.** Εντούτοις, μια ομάδα εργασίας που διορίστηκε από το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας το 2005 έχει υποβάλει πρόταση που θα κοινοποιηθεί σε ένα μεγάλο φάσμα ενδιαφερόμενων φορέων για διαβούλευση.

Το σύστημα **ακαδημαϊκών μονάδων ECTS** εισήχθη για πρώτη φορά το 2001 και εφαρμόστηκε πλήρως μετά την Ποιοτική Μεταρρύθμιση του 2003. Χρησιμοποιείται για τη μεταφορά και τη συσσώρευση μονάδων.

Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) θεσπίστηκε στο πλαίσιο της Ποιοτικής Μεταρρύθμισης και τέθηκε σε πλήρη εφαρμογή το 2002. Όλα τα ΙΤΕ υποχρεούνται να το εκδίδουν αυτόματα για όλα τα προγράμματα και για όλους τους φοιτητές. Διατίθεται δωρεάν μόνο στα αγγλικά.

Η κυβέρνηση εφάρμοσε οικονομικά **κίνητρα** για να στηρίξει την εφαρμογή της Ποιοτικής Μεταρρύθμισης, η οποία περιλαμβάνει το νέο σύστημα των τριών κύκλων σπουδών, το ECTS και το ΠΔ. Για τον σκοπό αυτό, αύξησε τη συνολική χρηματοδότηση για την τριτοβάθμια εκπαίδευση κατά 1.144 δις NOK (περίπου 143 δις ευρώ).

Το Συμβούλιο Έρευνας της Νορβηγίας ανέθεσε, για λογαριασμό του Υπουργείου Παιδείας και Έρευνας, τη διενέργεια **αξιολόγησης** της Ποιοτικής Μεταρρύθμισης. Από την τελική έκθεση, που δημοσιεύθηκε τον Ιανουάριο του 2007, συνάγεται ότι η μεταρρύθμιση ήταν γενικά επιτυχής από την άποψη ότι βελτίωσε τους όρους φοίτησης, αλλά

δεν έχουν ακόμη επιτευχθεί οι στόχοι μεγαλύτερης διεθνοποίησης των σπουδών.

Το Υπουργείο ενημερώνεται για τις εξελίξεις στον τομέα με ετήσιες δημοσιονομικές εκθέσεις που υποβάλλουν τα AEI/TEI καθώς και από τις ετήσιες συνεδριάσεις με τους υπευθύνους των ιδρυμάτων.

Ο **Νορβηγικός Οργανισμός για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Εκπαίδευση** (*Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen*, ή NOKUT) ιδρύθηκε με νόμο το 2002. Είναι ανεξάρτητος κυβερνητικός οργανισμός που άρχισε να λειτουργεί τον Ιανουάριο του 2003. Αποστολή του είναι να επιβλέπει και να αναπτύσσει την **ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης** σε εθνικό επίπεδο, μέσω της αξιολόγησης, της διαπίστευσης και της αναγνώρισης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και προγραμμάτων σπουδών. Ο NOKUT διοικείται από συμβούλιο το οποίο έχει τη γενική ευθύνη των δραστηριοτήτων του οργανισμού και των αποφάσεών του. Το Διοικητικό Συμβούλιο διορίζεται για περίοδο τεσσάρων ετών και έχει οκτώ μέλη, ένα από τα οποία είναι εκπρόσωπος φοιτητών. Οι εκπρόσωποι των φοιτητών διορίζονται κάθε δύο έτη. Σήμερα, ένα από τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του NOKUT προέρχεται από τη Δανία, στο πλαίσιο της προσπάθειας της Νορβηγίας να συμμετέχει πάντοτε στο συμβούλιο του οργανισμού ένας αλλοδαπός. Σε όλες τις ομάδες αξιολόγησης συμμετέχει εκπρόσωπος των φοιτητών. Τουλάχιστον ένας από τους εμπειρογνώμονες των ομάδων αξιολόγησης προέρχεται από άλλη χώρα και, για γλωσσικούς λόγους, συνήθως από μία άλλη σκανδιναβική χώρα. Ο οργανισμός αξιολογεί και εκδίδει αποφάσεις για τα συστήματα εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας των ιδρυμάτων με τη διενέργεια τακτικών ποιοτικών ελέγχων σε όλα τα διαπιστευμένα ιδρύματα. Πέρα από το ότι παρέχουν ένα μηχανισμό ελέγχου, οι έλεγχοι αυτοί πρέπει να συμβάλουν και στην ανάπτυξη της ποιότητας. Ένα άλλο καθήκον του οργανισμού είναι να λαμβάνει όλες τις αποφάσεις διαπίστευσης σχετικά με την τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι οποίες υπερβαίνουν τις εξουσίες αυτοαξιολόγησης των ιδρυμάτων. Οι αποφάσεις αυτές δεν είναι δυνατόν να τροποποιηθούν από καμία άλλη αρχή. Ο οργανισμός διενεργεί επίσης αξιολογήσεις για να επανεξετάσει ειδικές διαπιστεύσεις. Είναι δυνατό να ανακαλείται ή να αναστέλλεται η διαπίστευση οποιουδήποτε ιδρύματος – και όλου του ιδρύματος συνολικά και επιμέρους προγραμμάτων σπουδών – λόγω αρνητικής αξιολόγησης. Οι αξιολογήσεις και οι διαπιστεύσεις πραγματοποιούνται από εμπειρογνώμονες που ορίζει ο NOKUT. Τέλος, ο οργανισμός υλοποιεί και άλλα καθήκοντα αξιολόγησης, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης έρευνας, ελέγχου και ανάπτυξης της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Νορβηγία. Τα καθήκοντα αυτά ανατίθενται από το Υπουργείο.

Όλα τα έγγραφα που συνδέονται με τις αξιολογήσεις και τις διαπιστεύσεις, όπως ο διορισμός εμπειρογνωμόνων, οι αιτήσεις που υποβάλλουν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, οι εκθέσεις των εμπειρογνωμόνων και οι αποφάσεις του NOKUT δημοσιοποιούνται.

Βάσει του νορβηγικού συστήματος, ένα ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης λαμβάνει **διαπίστευση** μετά από επαγγελματική αξιολόγηση αν τα προγράμματά του πληρούν ένα σύνολο προδιαγραφών. Από τον Ιανουάριο του 2003, η διαπίστευση είναι υποχρεωτική και καθολική για όλα τα επίσημα αναγνωρισμένα AEI/TEI. Η διαπίστευση δεν έχει περιορισμένη χρονική διάρκεια, αλλά θεωρείται έγκυρη μέχρι τη ρητή ανάκλησή της, μετά από επαναληπτική αξιολόγηση προηγούμενης διαπίστευσης. Το σύστημα αυτό αποτελεί συνδυασμό διαπίστευσης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και προγραμμάτων σπουδών. Οι προδιαγραφές διαπίστευσης ιδρυμάτων ορίζονται στους κανονισμούς που εξέδωσε το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας. Ο NOKUT έχει καθορίσει και πρόσθετα κριτήρια και πρότυπα για τη διαπίστευση ιδρυμάτων και προγραμμάτων.

Η διαπίστευση των ιδρυμάτων αφορά τρεις διαφορετικές κατηγορίες: τα «Πανεπιστήμια», τα «ειδικευμένα πανεπιστημιακά ιδρύματα» και τα «πανεπιστημιακά κολέγια». Η δυνατότητα ενός ιδρύματος να παρέχει (νέα προγράμματα) τριτοβάθμια εκπαίδευση χωρίς ειδική διαπίστευση προγράμματος εξαρτάται από την κατηγορία στην οποία υπάγεται το ίδρυμα. Τα Πανεπιστήμια έχουν πλήρη αυτονομία και μπορούν να εγκρίνουν

ΝΟΡΒΗΓΙΑ

ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

2006/07

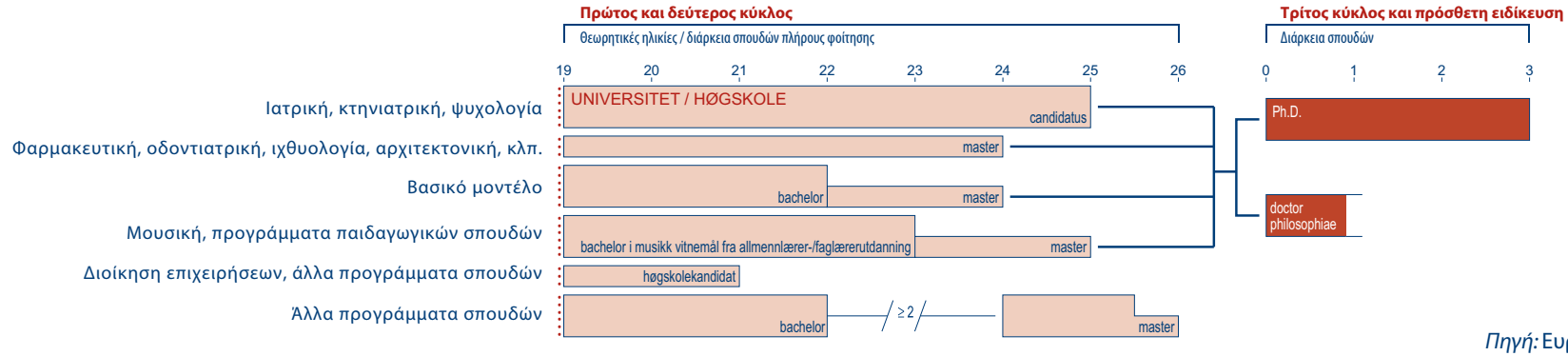

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος	/ n / Υποχρεωτική επαγγελματική πείρα + διάρκειά της
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο	

Ph.D *Doktor philosopiae/Philosophiae Doktor*

Μόνο το νέο σύστημα παρουσιάζεται στο διάγραμμα. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι σε μεταβατικό στάδιο κατά το οποίο τα δύο συστήματα συνυπάρχουν μέχρι το 2007.

οποιοδήποτε τύπο προγράμματος χωρίς να υποβάλουν αίτηση ούτε στο Υπουργείο ούτε στον NOKUT. Τα ειδικευμένα πανεπιστημιακά ιδρύματα έχουν βασικά τα ίδια δικαιώματα με τα Πανεπιστήμια στους τομείς για τους οποίους έχουν δικαίωμα να χορηγούν διδακτορικά διπλώματα. Εάν θελήσουν να επεκτείνουν τα προγράμματά τους σε νέους τομείς σπουδών πέρα από το επίπεδο Bachelor, πρέπει να υποβάλουν τα νέα προγράμματα σε διαδικασία αξιολόγησης. Τα πανεπιστημιακά κολέγια έχουν το δικαίωμα να παρέχουν νέα προγράμματα σπουδών επιπέδου Bachelor χωρίς να απαιτείται διαδικασία διαπίστευσης. Στους τομείς σπουδών για τους οποίους έχει ήδη διενεργηθεί διαπίστευση των διδακτορικών προγραμμάτων τους, μπορούν να προτείνουν νέα προγράμματα επιπέδου Master χωρίς να τα υποβάλουν σε ειδική διαδικασία διαπίστευσης από τον NOKUT. Όλα τα άλλα νέα προγράμματα πρέπει να λαμβάνουν διαπίστευση από τον NOKUT.

Με βάση το παλιό σύστημα διαπίστευσης των προγραμμάτων τους, τα ιδιωτικά ΑΕΙ/ΤΕΙ δεν θεωρούνταν διαπιστευμένα ιδρύματα όταν δημιουργήθηκε ο NOKUT. Ως εκ τούτου, τα ιδρύματα αυτά πρέπει να υποβάλουν αίτηση διαπίστευσής τους σε μία από τις τρεις προαναφερθείσες κατηγορίες ιδρυμάτων, για να μπορέσουν να αποκτήσουν τα ίδια δικαιώματα με τα κρατικά ιδρύματα. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη διαπίστευση είναι να διαθέτει το εκπαιδευτικό ίδρυμα ικανοποιητικό σύστημα εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας. Εάν ένα ίδρυμα που υποβάλει αίτηση για διαπίστευση δεν έχει εγκεκριμένο σύστημα, ο NOKUT ξεκινά τη διαδικασία διαπίστευσης με αξιολόγηση του ιδρύματος. Σε αυτή την περίπτωση, ορίζονται δύο τετραμελείς ή πενταμελείς ομάδες εμπειρογνωμόνων και η όλη διαδικασία διαρκεί από δέκα έως δώδεκα μήνες περίπου.

Η διαπίστευση ενός προγράμματος μπορεί να ληφθεί για ειδικά μαθήματα ή προγράμματα σπουδών για τα οποία το ενδιαφερόμενο ίδρυμα δεν διαθέτει διαπίστευση. Υπάρχουν πρότυπα και κριτήρια διαπίστευσης και για τα τρία κύρια επίπεδα σπουδών – Bachelor, Master και διδακτορικό – και για τα σύντομης διάρκειας (διετή) προγράμματα σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ορισμένα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης ρυθμίζονται από εθνικές κανονιστικές διατάξεις για τα προγράμματα σπουδών που λειτουργούν ως πρόσθετες προδιαγραφές. Τα ιδιωτικά ιδρύματα χωρίς διαπίστευση ιδρύματος πρέπει να υποβάλουν χωριστή αίτηση διαπίστευσης για κάθε μάθημα ή πρόγραμμα το οποίο επιθυμούν να παρέχουν, ακόμα και για τα προγράμματα του επιπέδου Bachelor.

Όταν ιδρύθηκε ο NOKUT, όλα τα κρατικά ΑΕΙ/ΤΕΙ θεωρήθηκε ότι είναι διαπιστευμένα. Ο NOKUT θα διενεργεί εκ περιτροπής αξιολογήσεις όλων των διαπιστευμένων ιδρυμάτων κάθε έξι έτη, για να διαπιστωθεί αν τα συστήματα εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητάς τους είναι ικανοποιητικά.

Από την 1η Αυγούστου του 2005, όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ που παρέχουν διαπιστευμένες σπουδές υποχρεούνται να έχουν σύστημα εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας. Απαιτείται από τα ιδρύματα να τεκμηριώνουν την εργασία διασφάλισης της ποιότητας και να αποδεικνύουν ότι τα συστήματά τους μπορούν να εντοπίζουν περιπτώσεις ελλιπούς ποιότητας. Το συστήματα πρέπει να περιέχουν συστηματική αξιολόγηση της εκπαίδευσης από τους φοιτητές, αυτοαξιολόγηση του ιδρύματος και τεκμηρίωση σχετικά με την ανάπτυξη του μαθησιακού περιβάλλοντος στο εσωτερικό του ιδρύματος καθώς και τακτικές δραστηριότητες που αποσκοπούν στη σταθερή βελτίωση της διασφάλισης της ποιότητας. Πριν από τις εξωτερικές αξιολογήσεις διενεργούνται εσωτερικές αξιολογήσεις (αυτοαξιολόγηση).

Ο NOKUT είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**) από το 2003. Είναι επίσης μέλος του Σκανδιναβικού Δικτύου Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (NOQA) από το 2003, της Ευρωπαϊκής Κοινοπραξίας για τη Διαπίστευση (ECA) από το 2003 και του Διεθνούς Δικτύου Οργανισμών για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE) από το 2003/04. Ακόμη, ο οργανισμός έχει συνάψει διμερείς συμφωνίες με τον ισπανικό Οργανισμό Διασφάλισης της

Ποιότητας (ANECA) από το 2003 και με τον Οργανισμό Διασφάλισης της Ποιότητας της Νότιας Αφρικής, γνωστό ως Επιτροπή για την Ποιότητα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (HEQC), το 2005.

Ο NOKUT αναμενόταν να υποβληθεί σε εξωτερική αξιολόγηση το 2007 σύμφωνα με τα Ευρωπαϊκά Πρότυπα και τις Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Διασφάλιση της Ποιότητας που ενέκρινε η σύνοδος υπουργών του Μπέργκεν.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
1η Απριλίου	Νόμος αριθ. 15 σχετικά με τα πανεπιστήμια και τα πανεπιστημιακά κολέγια	LOV 2005-04-01 nr 15: Lov om universiteter og høyskoler
8 Σεπτεμβρίου 2005	Κανονισμός αριθ. 1040 σχετικά με τη διαπίστευση, την αξιολόγηση και την αναγνώριση βάσει του νόμου για τα Πανεπιστήμια και τα πανεπιστημιακά κολέγια	FOR 2005-09-08 nr 1040: Forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler
16 Δεκεμβρίου 2005	Κανονισμός αριθ. 1574 σχετικά με τα διπλώματα, τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, τους προστατευόμενους τίτλους σπουδών και τις περιόδους συνήθους διάρκειας των σπουδών στα Πανεπιστήμια και τα πανεπιστημιακά κολέγια.	FOR 2005-12-16 nr 1574: Forskrift om grader og yrkes-utdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler

ΠΟΛΩΝΙΑ

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Πολωνία ρυθμίζεται από το νόμο του 2005 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (LoHE), ο οποίος εφαρμόζεται στα δημόσια και μη δημόσια πανεπιστημιακού τύπου και μη πανεπιστημιακά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, και από τους κανονισμούς που εκδόθηκαν βάσει αυτού του νόμου. Οι κανονισμοί που είχαν εκδοθεί βάσει των νόμων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση οι οποίοι καταργήθηκαν από το νόμο του 2005 εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι να τεθούν σε ισχύ οι νέοι κανονισμοί. Ο νόμος του 2005 εισάγει προγράμματα πρώτου κύκλου σπουδών που οδηγούν στην απόκτηση διπλώματος επιπέδου Bachelor (*licencjat* ή *inżynier*) (ISCED 5A), προγράμματα μακράς διάρκειας και προγράμματα δεύτερου κύκλου που καταλήγουν στη χορήγηση διπλώματος Master (*magister* ή ισοδύναμου τίτλου) (ISCED 5A), και προγράμματα διδακτορικών σπουδών (ISCED 6) σε ΑΕΙ/ΤΕΙ. Τα διδακτορικά προγράμματα που παρέχονται σε ερευνητικά ιδρύματα εκτός των ΑΕΙ/ΤΕΙ εμπίπτουν στις διατάξεις του νόμου του 2003 για τα πτυχία και τους τίτλους ακαδημαϊκών σπουδών και για τα πτυχία και τους τίτλους στον τομέα των τεχνών. Οι διατάξεις σχετικά με τα διδακτορικά προγράμματα που παρέχονται και από ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και από άλλα ερευνητικά ιδρύματα προσδιορίζονται στον κανονισμό του 2005 του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Αθλητισμού αναφορικά με τα κριτήρια και τις διαδικασίες που διέπουν την οργάνωση των διδακτορικών προγραμμάτων και τη χορήγηση διδακτορικών υποτροφιών. Τέλος, προγράμματα τριετούς διάρκειας που οδηγούν στην απόκτηση πτυχίων παιδαγωγικών σπουδών και καθηγητών ξένων γλωσσών, που ταξινομούνται ως προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ISCED 5B) για τους σκοπούς διεθνούς αντιστοιχίας, τα οποία όμως δεν αναγνωρίζονται ως τριτοβάθμια εκπαίδευση από την εθνική νομοθεσία, παρέχονται βάσει του νόμου του 1991 για το εκπαιδευτικό σύστημα και του κανονισμού του 1997 του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας για την αρχική κατάρτιση εκπαιδευτικών.

Από την αρχή της δεκαετίας του 1990, ορισμένα ΑΕΙ/ΤΕΙ πρόσφεραν ήδη, με δική τους πρωτοβουλία, προγράμματα σπουδών σε δύο κύκλους (Bachelor/Master) εναλλακτικά προς τα προγράμματα μακράς διαρκείας που οδηγούσαν στην απόκτηση διπλώματος Master.

Ο νόμος του 2005 παρέχει τις απαραίτητες βάσεις για τη διάρθρωση των προγραμμάτων σε **τρεις κύκλους σπουδών** στα ΑΕΙ/ΤΕΙ, αλλά δεν είναι δεσμευτικός. Θα απαιτηθεί ωστόσο, από όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα να εφαρμόσουν το σύστημα των δύο κύκλων, σύμφωνα με τον κανονισμό του 2006 του Υπουργείου Επιστημών και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τους τομείς σπουδών, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Οκτωβρίου 2006. Σύμφωνα με αυτό τον κανονισμό, όλα τα προγράμματα στους 101 από τους 118 υφιστάμενους τομείς σπουδών θα είναι διαρθρωμένα σε δύο κύκλους σπουδών και θα αντικαταστήσουν τα προγράμματα σπουδών Master μακράς διαρκείας που υπάρχουν ακόμη. Τα προγράμματα σε τέσσερις από τους υπόλοιπους 17 τομείς σπουδών, δηλαδή παραγωγής καλλυντικών, οδοντοτεχνιτών, ιατρικής διάσωσης και κοινωνικών λειτουργών, θα παρέχονται μόνο ως προγράμματα πρώτου κύκλου. Τα προγράμματα σε 11 τομείς σπουδών, περιλαμβανομένων των σπουδών υποκριτικής, συντήρησης και αποκατάστασης έργων τέχνης, κανονικού δικαίου, οδοντιατρικής, δικαίου, ιατρικής ανάλυσης, ιατρικής, παραγωγής οπτικοακουστικών μέσων και φωτογραφίας, φαρμακευτικής, ψυχολογίας και κτηνιατρικής θα παρέχονται μόνο ως προγράμματα Master μακρού κύκλου. Τέλος, τα προγράμματα σπουδών θεολογίας και σκηνοθεσίας θα παρέχονται είτε ως προγράμματα σε δύο κύκλους είτε ως προγράμματα Master μακράς διάρκειας. Οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται στα προγράμματα σπουδών που άρχισαν το ακαδημαϊκό έτος 2007/08.

Προς το παρόν, τα προγράμματα δύο κύκλων συνυπάρχουν με τα προγράμματα του ενός κύκλου μακράς διάρκειας. Η εισαγωγή των προγραμμάτων δύο κύκλων επιταχύνθηκε με τη διαδικασία της Μπολόνιας. Αυτό είχε ως επακόλουθο πολλά ιδρύματα να έχουν ήδη προγράμματα δύο κύκλων, τουλάχιστον σε ορισμένους τομείς σπουδών. Η πρόοδος σε αυτό τον τομέα εξαρτάται από τον τύπο των ιδρυμάτων και τους τομείς σπουδών.

ΠΟΛΩΝΙΑ

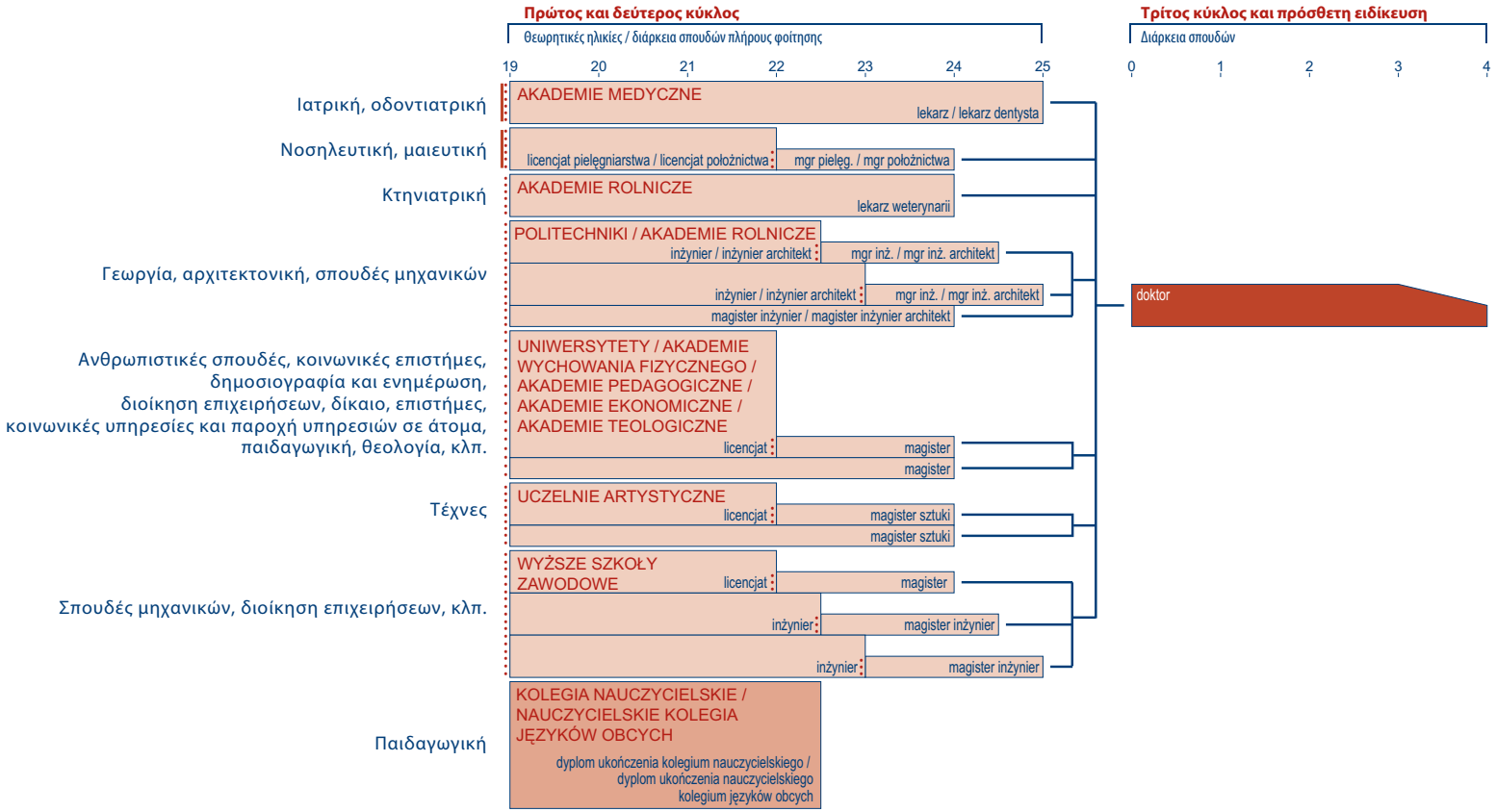

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Mgr inż. *Magister inżynier* | Mgr pielęg. *Magister pielęgniarstwa* | Mgr inż. architekt *Magister inżynier architekt* | Mgr położnictwa *Magister położnictwa*

Στα 73 ΙΤΕ που παρέχουν προγράμματα σπουδών ISCED 6 (διδακτορικών) περιλαμβάνονται: δημόσια ΙΤΕ (*uniwersytety*, *politechniki*, *akademie rolnicze*, *akademie ekonomiczne*, *akademie pedagogiczne*, *akademie wychowania fizycznego*, *akademie medyczne*, *uczelnie wojskowe*, *Katolicki Uniwersytet Lubelski* και *Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie*), και 5 μη δημόσια ΙΤΕ (*Wyższa Szkoła Humanistyczna im. prof. A. Gieysztora, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. L. Koźmińskiego, Papieski Wydział Teologiczny im. Św. J. Chrzciciela w Warszawie* και *Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu*).

ΠΟΛΩΝΙΑ

Οι φοιτητές προγραμμάτων σπουδών του επιπέδου ISCED 5B σε κολέγια μπορούν να συμπληρώσουν το πρόγραμμα σπουδών τους και, αφού περάσουν σε σχετική εξέταση, να λάβουν πτυχίο Bachelor *(licencjat)* από το AEI/TEI που εποπτεύει το κολέγιό τους.

Οι διδακτορικές σπουδές παρέχονται ως προγράμματα πλήρους και μερικής φοίτησης από τμήματα AEI/TEI εξουσιοδοτημένα να απονέμουν είτε το μεταδιδακτορικό τίτλο του Habilitated Doctor *(doktor habilitowany)* ή διδακτορικά διπλώματα *(doktor)* σε δύο τουλάχιστον επιστήμες ενός δεδομένου επιστημονικού κλάδου και από ερευνητικές μονάδες της Πολωνικής Ακαδημίας Επιστημών και Έρευνας και τμήματα που έχουν άδεια να απονέμουν διδακτορικό τίτλο. Οι άδειες αυτές χορηγούνται από την Κεντρική Επιτροπή Ακαδημαϊκών Προγραμμάτων και Τίτλων βάσει της ποιότητας της έρευνας και του αριθμού των μελών του διδακτικού προσωπικού που κατέχουν τον τίτλο του Καθηγητή *(profesor)* ή τον τίτλο Habilitated Doctor.

Μόνο οι κάτοχοι διπλώματος Master ή ισοδύναμου τίτλου μπορούν να εγγραφούν σε διδακτορικές σπουδές. Τα διδακτορικά προγράμματα έχουν διάρκεια τριών έως τεσσάρων ετών, σύμφωνα με την πρόσφατη σύσταση της Μπολόνιας, και τα περισσότερα είναι τα τετραετή προγράμματα. Η ανώτατη διάρκεια των τεσσάρων ετών μπορεί να παραταθεί σε συγκεκριμένες περιπτώσεις (π.χ. άδεια μητρότητας ή μακροχρόνια ασθένεια). Τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών, με παρακολούθηση μαθημάτων παράλληλα με την ατομική έρευνα των φοιτητών, επιλέγονται από τα συμβούλια των πανεπιστημιακών τμημάτων και εγκρίνονται από τις διοικήσεις των ιδρυμάτων. Τα προγράμματα σπουδών και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στα ερευνητικά ιδρύματα πρέπει να προσδιορίζουν τον αριθμό ωρών υποχρεωτικής παρακολούθησης μαθημάτων, τις εργασίες που πρέπει να πραγματοποιεί ο φοιτητής και τις εξετάσεις σε κάθε έτος σπουδών. Ακόμη, ζητείται από τους φοιτητές διδακτορικού της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να διδάσκουν (το πολύ 90 ώρες) στο πλαίσιο της πρακτικής τους κατάρτισης.

Οι φοιτητές διδακτορικού έχουν δικαίωμα κοινωνικής ασφάλισης και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και λαμβάνουν τις ίδιες μορφές οικονομικής ενίσχυσης με τους φοιτητές σπουδών Bachelor και Master. Οι φοιτητές πλήρους φοίτησης μπορούν να λάβουν υποτροφία διδακτορικού απαλλαγμένη από φορολογία. Οι φοιτητές μερικής φοίτησης μπορούν να εργάζονται με συμβάσεις απασχόλησης κατά τη διάρκεια των σπουδών τους. Όταν οι κάτοχοι διδακτορικού αρχίζουν να εργάζονται μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους, η περίοδος των σπουδών τους, με ανώτατο όριο τα τέσσερα έτη, προσμετράται ως περίοδος εργασίας, γεγονός που τους παρέχει διάφορα δικαιώματα εργαζομένων (π.χ. ύψος μισθού ή ημέρες άδειας).

Ο νόμος LoHE του 2005 παρέχει νομική βάση για την απονομή **κοινών διπλωμάτων** που επιβεβαιώνουν την ολοκλήρωση σπουδών Bachelor και Master (τόσο σπουδές μεγάλης διάρκειας όσο και δεύτερου κύκλου), τα οποία παρέχονται από κοινού από διάφορα AEI/TEI, περιλαμβανομένων των ξένων ιδρυμάτων, και άλλα πανεπιστημιακά ή ερευνητικά ιδρύματα. Δεν έχει εκδοθεί παρόμοια διάταξη για τα διδακτορικά προγράμματα.

Μία ειδική ομάδα εργασίας, που συστήθηκε από το Υπουργείο Επιστημών και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, επεξεργάζεται **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Το **ECTS** εφαρμόζεται σε εθελοντική βάση από τα AEI/TEI από τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Οι προσπάθειες σε αυτό τον τομέα εστιάζονται στα προγράμματα σπουδών Bachelor και Master. Τα δημόσια πανεπιστημιακού τύπου AEI/TEI εφαρμόζουν σε μεγαλύτερη κλίμακα το ECTS. Η συντριπτική πλειοψηφία των ιδρυμάτων χρησιμοποιεί το ECTS σε όλους ή σε περισσότερους από τους μισούς τομείς σπουδών τους. Αν και η πρόοδος ήταν περιορισμένη στα δημόσια μη πανεπιστημιακού τύπου και στα μη δημόσια ιδρύματα πριν από ορισμένα έτη, όλο και περισσότερα ιδρύματα χρησιμοποιούν το ECTS και για μεταφορά και για συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων. Τον Οκτώβριο του 2006, το Υπουργείο Επιστημών και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης εξέδωσε τον κανονισμό σχετικά με τις απαιτήσεις

και τις διαδικασίες μεταφοράς των μαθησιακών αποτελεσμάτων, βάσει του οποίου όλα τα ιδρύματα θα πρέπει να χρησιμοποιούν το ECTS τόσο για τη μεταφορά όσο και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων στα προγράμματά τους Bachelor και Master. Ο κανονισμός θα τεθεί σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2007.

Από την 1η Ιανουαρίου 2005, όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ εκδίδουν **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) για όλους τους κατόχους πτυχίου Bachelor και διπλώματος Master (και για τα προγράμματα σπουδών μακράς διάρκειας και για τα προγράμματα του δεύτερου κύκλου). Οφείλουν να το εκδίδουν βάσει του κανονισμού του 2004 του Υπουργείου Παιδείας και Αθλητισμού και σύμφωνα με τα υποδείγματα διπλωμάτων που απονέμουν τα ΑΕΙ/ΤΕΙ. Το ΠΔ εκδίδεται δωρεάν και αυτόματα στα πολωνικά και με αίτηση στα αγγλικά (μέχρι τον Ιανουάριο 2007 και στα γαλλικά, τα γερμανικά, τα ισπανικά ή τα ρωσικά). Δεν υπάρχει νομική βάση για τη χορήγηση του ΠΔ σε αποφοίτους διδακτορικών σπουδών και δεν έχει δοθεί ειδική έμφαση στα προγράμματα αυτού του επιπέδου.

Για την παρακολούθηση και τη στήριξη της διαδικασίας εισαγωγής του συστήματος των τριών κύκλων, του ECTS και του ΠΔ, το Υπουργείο Παιδείας σύστησε, το 2004, ομάδα φορέων προώθησης της διαδικασίας της Μπολόνιας. Με τη βοήθεια του Υπουργείου και του Εθνικού Οργανισμού του Προγράμματος Socrates, αυτοί οι φορείς παρέχουν διάφορες συμβουλευτικές υπηρεσίες κατά τη διάρκεια σεμιναρίων κατάρτισης και εκδηλώσεων προβολής που οργανώνονται σε όλη τη χώρα, αλλά και απαντώντας σε ατομικές ερωτήσεις. Η τήρηση των διατάξεων του κανονισμού για το ΠΔ ελέγχεται από την Κρατική Επιτροπή Διαπιστεύσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας εξωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας με επισκέψεις σε ΑΕΙ/ΤΕΙ. Η ίδια διοικητική διαδικασία θα εφαρμοστεί και για τους κανονισμούς που εκδόθηκαν πρόσφατα και αφορούν τα προγράμματα δύο κύκλων και το ECTS. Οι δημόσιες αρχές δεν παρέχουν ειδικά οικονομικά κίνητρα για τα ΑΕΙ/ΤΕΙ.

Ο αρμόδιος φορέας για την **εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας** είναι Κρατική Επιτροπή Διαπιστεύσεων (ΚΕΔ) *(Państwowa Komisja Akredytacyjna)*, ανεξάρτητος εθνικός οργανισμός που ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 2002 βάσει της τροποποίησης του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 1990, η οποία σήμερα λειτουργεί με βάση το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2005. Τα μέλη της Επιτροπής διορίζονται από το Υπουργείο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από κατάλογο υποψηφίων που προτείνονται από το Γενικό Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, τις διασκέψεις πρυτάνεων των πανεπιστημιακών και μη πανεπιστημιακών ΑΕΙ/ΤΕΙ, τη Βουλή των Φοιτητών της Δημοκρατίας της Πολωνίας, τις συγκλήτους των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και από εθνικές και ακαδημαϊκές ενώσεις και οργανώσεις εργοδοτών. Οι φοιτητές εκπροσωπούνται στην ΚΕΔ από τον Πρόεδρο της Βουλής των Φοιτητών, ο οποίος βάσει νόμου είναι μέλος της ΚΕΔ και του Προεδρείου της ΚΕΔ, του οργάνου λήψης αποφάσεων, με πλήρη δικαιώματα ψήφου. Οι αρμοδιότητες της ΚΕΔ ορίζονται από το νόμο του 2005. Το οργανόγραμμα και οι λειτουργίες καθώς και οι διαδικασίες αξιολόγησης ποιότητας ορίζονται στο καταστατικό και τα ψηφίσματα που εξέδωσε η ΚΕΔ, τα οποία είναι δημοσιευμένα στο δικτυακό τόπο της.

Στις βασικές αρμοδιότητες της ΚΕΔ περιλαμβάνονται: 1) η αξιολόγηση της ποιότητας της εκπαίδευσης στους τομείς σπουδών, περιλαμβανομένης της συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις για την παροχή προγραμμάτων σπουδών· 2) η επανεξέταση αιτήσεων για τη δημιουργία ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και 3) επανεξέταση αιτήσεων των ΑΕΙ/ΤΕΙ για έκδοση άδειας παροχής προγραμμάτων σπουδών σε ένα συγκεκριμένο τομέα και επίπεδο σπουδών. Οι γνωμοδοτήσεις και αξιολογήσεις της ΚΕΔ υποβάλλονται στο Υπουργείο Παιδείας. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της στον τομέα της **αξιολόγησης της ποιότητας**, η ΚΕΔ έχει εγκρίνει και δημοσιεύσει κριτήρια και διαδικασίες αξιολόγησης, που περιλαμβάνουν κατευθυντήριες γραμμές για τις εκθέσεις αυτοαξιολόγησης οι οποίες συντάσσονται από τα ΑΕΙ/ΤΕΙ και κανόνες πραγματοποίησης επιτόπου επισκέψεων στα ΑΕΙ/ΤΕΙ. Η ΚΕΔ καθορίζει σε ετήσια βάση τα προς αξιολόγηση προγράμματα σπουδών του κάθε ιδρύματος. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι οι αξιολογήσεις του 2005 κάλυπταν προγράμματα σπουδών στους τομείς της οικονομίας σε 27 ιδρύματα, μηχανολογίας σε 24 ιδρύματα,

κοινωνιολογίας σε 9 ιδρύματα, σχεδίου σε 7 ιδρύματα κλπ. Σε αιτιολογημένες περιπτώσεις, το Υπουργείο Παιδείας μπορεί επίσης να ζητήσει από την ΚΕΔ να αξιολογήσει την ποιότητα των εκπαιδευτικών υπηρεσιών ενός συγκεκριμένου ιδρύματος.

Η αξιολόγηση διενεργείται από ομάδα αποτελούμενη από μέλη της ΚΕΔ και εμπειρογνώμονες διορισμένους από την ΚΕΔ. Ακόμη, στην ομάδα μπορεί να συμμετέχουν εκπρόσωποι των φοιτητών διορισμένοι από τον Πρόεδρο της Βουλής των Φοιτητών και εκπρόσωποι μιας οργάνωσης εργοδοτών καθώς και εκπαιδευτικοί από ξένα ΑΕΙ/ΤΕΙ. Η διαδικασία αξιολόγησης περιλαμβάνει: 1) συνοπτική έκθεση αυτοαξιολόγησης του οικείου ιδρύματος· 2) επιτόπου επίσκεψη· 3) προκαταρκτική αξιολόγηση, δηλαδή έκθεση που συντάσσει η ομάδα και παρέχεται στο ίδρυμα για να υποβάλει παρατηρήσεις και 4) τελική απόφαση της ΚΕΔ. Η βαθμολόγηση από την αξιολόγηση (άριστη, θετική, υπό όρους έγκριση, αρνητική) δημοσιεύεται στον δικτυακό τόπο της ΚΕΔ. Τα προγράμματα σπουδών που έχουν λάβει άριστη ή θετική αξιολόγηση αξιολογούνται εκ νέου μετά από πέντε έτη. Εάν υπάρχουν λόγοι, αυτή η αξιολόγηση να γίνει νωρίτερα. Όταν ένα πρόγραμμα λαμβάνει υπό όρους έγκριση, το οικείο ίδρυμα πρέπει να εφαρμόσει τις συστάσεις της ΚΕΔ σε συγκεκριμένη προθεσμία και είναι δυνατό να υπάρξει και άλλη επιτόπου επίσκεψη. Σε περίπτωση αρνητικής αξιολόγησης, το αρμόδιο Υπουργείο ανακαλεί ή αναστέλλει την άδεια του εν λόγω ιδρύματος να παρέχει ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών.

Η κρατική Επιτροπή Διαπίστευσης συνεργάζεται με εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς αξιολόγησης της ποιότητας της εκπαίδευσης και διαπίστευσης. Οι διατάξεις συνεργασίας δεν περιλαμβάνουν ακόμη την αξιολόγηση από ομότιμους κριτές άλλων οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας. Η επιτροπη απέκτησε την ιδιότητα του προσωρινού μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση **(ENQA**) το 2003. Επειδή, όμως, στη συνέχεια άλλαξαν οι διαδικασίες της ENQA θα υποβάλει νέα αίτηση μέλους στις αρχές του 2007. Η ΚΕΔ είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινοπραξίας για τη Διαπίστευση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (ECA) και του Δικτύου των Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEE Network).

ΠΟΛΩΝΙΑ

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
7 Σεπτεμβρίου 1991	Νόμος για το εκπαιδευτικό σύστημα	Ustawa o systemie oświaty
12 Αυγούστου 1997	Κανονισμός του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας για τα ιδρύματα αρχικής κατάρτισης εκπαιδευτικών	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zakładów kształcenia nauczycieli
14 Μαρτίου 2003	Νόμος για τα ακαδημαϊκά προγράμματα και τίτλους σπουδών και τα προγράμματα και τίτλους σπουδών τεχνών	Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki
23 Ιουλίου 2004	Κανονισμός του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Αθλητισμού για τους τύπους τίτλων σπουδών, πτυχίων και τα υποδείγματα διπλωμάτων που απονέμουν τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie rodzajów dyplomów i tytułów zawodowych oraz wzorów dyplomów wydawanych przez uczelnie
25 Μαΐου 2005	Κανονισμός του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Αθλητισμού σχετικά με τις απαιτήσεις και διαδικασίες οργάνωσης και παροχής διδακτορικών προγραμμάτων σπουδών και για την απονομή υποτροφιών διδακτορικού	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie warunków i trybu organizowania, prowadzenia i odbywania studiów doktoranckich oraz przyznawania i zwrotu stypendiów doktoranckich
27 Ιουλίου 2005	Νόμος της 27ης Ιουλίου 2005 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Ustawa z dnia 27 lipca 2005 – Prawo o szkolnictwie wyższym
13 Ιουνίου 2006	Κανονισμός του Υπουργείου Επιστημών και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τις ονομασίες των τομέων σπουδών	Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie nazw kierunków studiów
3 Οκτωβρίου 2006	Κανονισμός του Υπουργείου Επιστημών και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με τις απαιτήσεις και τις διαδικασίες για τη μεταφορά των μαθησιακών αποτελεσμάτων των φοιτητών	Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta
2 Νοεμβρίου 2006	Κανονισμός για την τεκμηρίωση της προόδου σπουδών	Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie dokumentacji przebiegu studiów

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Οι βασικές εξελίξεις που συνδέονται με τη Διαδικασία της Μπολόνιας προσδιορίζονται στην πρόσφατη νομοθεσία που εγκρίθηκε και εκδόθηκε το 2005 και το 2006. Η τροποποίηση του γενικού νόμου για το εκπαιδευτικό σύστημα του Αυγούστου 2005 και το νομοθετικό διάταγμα του Μαρτίου 2006 είχαν στόχο την προσαρμογή του συστήματος στις αρχές της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Αυτά τα νέα νομοθετικά κείμενα εγκρίνουν το νομικό καθεστώς των προγραμμάτων σπουδών και διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, την οργάνωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε τρεις κύκλους σπουδών, τη διαφοροποίηση των στόχων μεταξύ των Πολυτεχνείων και των Πανεπιστημίων και την έγκριση του ECTS και του Εθνικού Συστήματος Διαπίστευσης που περιλαμβάνει όλα τα AEI/TEI και όλους τους κύκλους σπουδών, έτσι ώστε να ελέγχεται εάν πληρούνται οι απαιτήσεις για την ίδρυση και λειτουργία των AEI/TEI.

Μετά την έκδοση του νομοθετικού διατάγματος, ξεκίνησε εθνική διαδικασία μεγάλης κλίμακας για να ελεγχθεί η επάρκεια των **προγραμμάτων σπουδών** σε σχέση με τις αρχές της Διαδικασίας της Μπολόνιας.

Το 2006/07 τέθηκαν σε εφαρμογή περισσότερα από 900 προγράμματα αρχικής εκπαίδευσης και κατάρτισης που είναι σύμφωνα με τις αρχές της Μπολόνιας. Η εισαγωγή σπουδαστών με βάση το νέο σύστημα άρχισε το ακαδημαϊκό έτος 2006/07. Η παλαιά διάρθρωση σπουδών εξακολουθεί να υφίσταται για μια μεταβατική περίοδο και οι φοιτητές μπορούν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους με βάση την παλαιά διάρθρωση, αλλά μόνο μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 2008/09.

Η όλη διαδικασία πρέπει να ολοκληρωθεί μέχρι το 2009. Η οργάνωση των σπουδών σε ένα κύκλο μακράς διάρκειας διατηρείται σε ορισμένες επιστήμες που ρυθμίζονται σε κοινοτικό επίπεδο, όπως οι σπουδές ιατρικής, αρχιτεκτονικής, οδοντιατρικής, κτηνιατρικής, θεολογίας και φαρμακευτικής.

Τα **διδακτορικά προγράμματα** ρυθμίζονται με το νομοθετικό διάταγμα του 2006. Τα προγράμματα αυτά είναι σύμφωνα με τις συστάσεις του Ανακοινωθέντος του Μπέργκεν και εκτιμάται ότι ο αριθμός τους θα αυξηθεί τα επόμενα έτη. Η ελάχιστη διάρκειά τους είναι τρία έτη.

Η εισαγωγή σε διδακτορικές σπουδές είναι δυνατή μετά την απόκτηση πτυχίου πρώτου κύκλου σπουδών ISCED 5A *(licenciado)*. Αυτό εξαρτάται, ωστόσο, από την εξέταση του κάθε προγράμματος σπουδών χωριστά.

Γενικά, τα νέα προγράμματα διδακτορικών σπουδών περιλαμβάνουν θεωρητικά μαθήματα εκτός από την ατομική έρευνα, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις είναι δυνατή μόνο η ατομική έρευνα. Η παρακολούθηση θεωρητικών μαθημάτων προηγείται της ερευνητικής εργασίας.

Οι φοιτητές διδακτορικού μπορούν να εργαστούν ως λέκτορες σε ένα πανεπιστήμιο και έχουν σύμβαση με το ίδιο το πανεπιστήμιο η οποία περιέχει κοινωνική ασφάλιση, φορολογικές ελαφρύνσεις, κλπ.

Σε διαφορετική περίπτωση, θεωρούνται φοιτητές και λαμβάνουν ενισχύσεις η συμβάσεις έρευνας (υποτροφίες) με κάλυψη κοινωνικής ασφάλισης.

Όλοι οι τίτλοι σπουδών ISCED 5B καταργήθηκαν με το νομοθετικό διάταγμα του 2006. Τα προγράμματα σπουδών επαγγελματικής κατεύθυνσης (πολυτεχνική εκπαίδευση) παρέχουν πρόσβαση σε προγράμματα περισσότερο θεωρητικού χαρακτήρα (πανεπιστημιακή εκπαίδευση).

Το νομοθετικό διάταγμα του 2006 προβλέπει ότι τα AEI/TEI μπορούν να συνεργάζονται με άλλα εθνικά ή ξένα ITE για την υλοποίηση προγραμμάτων σπουδών που καταλήγουν στην απονομή **κοινών διπλωμάτων** και τίτλων σπουδών. Μέχρι σήμερα, δεν έχουν εκδοθεί κοινά διπλώματα. Ακόμη, στο πλαίσιο των αλλαγών που θεσπίστηκαν με το νόμο του 2005 και με στόχο την προώθηση των ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, το νομοθετικό διάταγμα του 2006 αποσκοπεί στην καλύτερη παρακολούθηση και ολοκλήρωση των σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και στην προσέλκυση ενδιαφερομένων διαφορετικού τύπου στο πλαίσιο μιας προοπτικής δια βίου μάθησης.

Έχει εγκριθεί **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** για τα προγράμματα σπουδών των επιπέδων Bachelor,

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

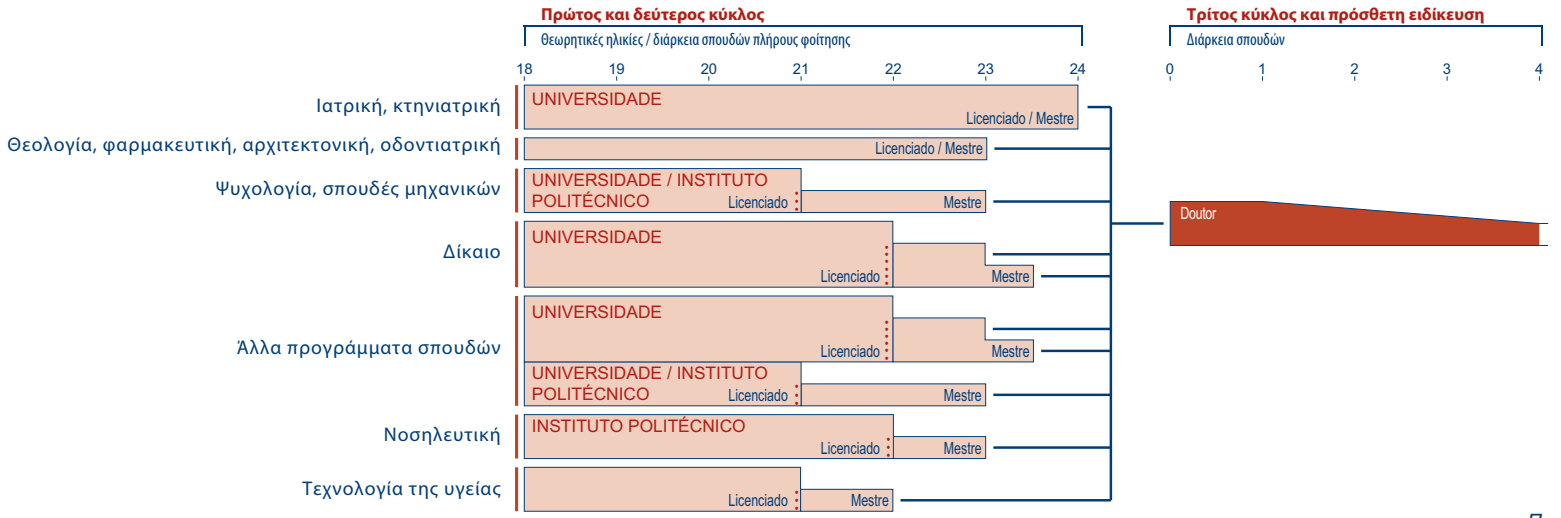

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Master και διδακτορικού (*licenciado*, *mestre* και *doutor*). Το πλαίσιο αυτό είναι ευθυγραμμισμένο με το γενικό πλαίσιο προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (EXTE). Το εθνικό πλαίσιο θα πρέπει να εφαρμοστεί μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 2009 σε όλους τους προαναφερόμενους κύκλους σπουδών.

Αναφορικά με τη θέσπιση του **ECTS**, το Φεβρουάριο του 2005 εκδόθηκε νομοθετικό διάταγμα το οποίο ορίζει ότι από το 2006/07 και μετά όλα τα προγράμματα σπουδών πρέπει να εφαρμόσουν αυτό το πιστωτικό σύστημα, αν και ορισμένα ιδρύματα το είχαν ήδη θέσει σε εφαρμογή. Όταν θα έχει τεθεί σε πλήρη εφαρμογή, το ECTS θα χρησιμοποιείται και στους τρεις κύκλους σπουδών για τη μεταφορά και συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων. Δεν υπάρχει άλλο πιστωτικό σύστημα σε εθνικό επίπεδο που να εφαρμόζεται παράλληλα με το ECTS.

Το ίδιο νομοθετικό διάταγμα θεσπίζει και το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ), το οποίο είναι σύμφωνο με το ευρωπαϊκό υπόδειγμα. Χορηγείται αυτομάτως και δωρεάν σε όλους τους φοιτητές στα πορτογαλικά και τα αγγλικά και για τους τρεις κύκλους σπουδών από το 2007.

Δεν έχουν θεσπιστεί οικονομικά **κίνητρα** για την πλήρη εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, του ECTS και του ΠΔ. Τα κίνητρα που έχουν θεσπιστεί αφορούν κυρίως την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και μέτρα παρακολούθησης της εφαρμογής.

Η διαδικασία **αξιολόγησης** των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θεσπίστηκε με νομοθεσία το 1994. Εφαρμόζεται σε όλα τα AEI/ TEI και υλοποιείται σε δύο στάδια: **εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση.** Το 1998, το Εθνικό Συμβούλιο Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (CNAVES) συστάθηκε με νόμο ως ανεξάρτητο όργανο υπεύθυνο για την αξιολόγηση των ΙΤΕ. Ήταν πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**), αλλά δεν υποβλήθηκε ποτέ σε αξιολόγηση από ομότιμους κριτές.

Το CNAVES καταργήθηκε με τον πρόσφατο οργανικό νόμο για το Υπουργείο Επιστημών, Τεχνολογίας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ο οποίος εκδόθηκε τον Οκτώβριο του 2006. Συζητείται η δημιουργία ενός νέου οργανισμού διαπίστευσης που αναμένεται να ιδρυθεί το 2007. Θα διαθέτει επιστημονική και τεχνική αυτονομία και θα συνεργάζεται με τα AEI/ TEI, τις επαγγελματικές ενώσεις και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς.

Μετά από αξιολόγηση που διενήργησε το 2006, η ENQA συνέστησε στο συμβουλευτικό συμβούλιο του νέου οργανισμού να συμμετέχουν εκπρόσωποι των ενώσεων φοιτητών και ο νέος οργανισμός να καθιερώσει διαδικασίες που θα εγγυώνται τη συμμετοχή των φοιτητών στις ομάδες εξωτερικής αξιολόγησης.

Η διαπίστευση θα πραγματοποιείται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συστήματος Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και της τήρησης της επιστημονικής και παιδαγωγικής αυτονομίας των ιδρυμάτων. Προβλέπεται μεταβατική περίοδος μέχρι την έναρξη λειτουργίας του νέου οργανισμού. Κατά την περίοδο αυτή πρέπει να γίνει αναδιοργάνωση των προγραμμάτων σπουδών, έτσι ώστε να είναι σύμφωνα με τη Διαδικασία της Μπολόνιας και να σταθεί δυνατό να ολοκληρωθεί η όλη διαδικασία μέχρι το 2009.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
14 Οκτωβρίου 1986 (τροποποιήσεις: 19 Σεπτεμβρίου 1997 και 30 Αυγούστου 2005)	Βασικός νόμος για το Εκπαιδευτικό Σύστημα (Νόμος αριθ. 46/86 της 14ης Οκτωβρίου που τροποποιήθηκε από το νόμο αριθ. 115/97και το νόμο αριθ. 49/2005)	Lei de Bases do Sistema Educativo (Lei n.º 46/86, de 14 de Outubro alterada pela Lei n.º 115/97, de 19 de Setembro e pela Lei n.º 49/2005, de 30 de Agosto)
21 Νοεμβρίου 1994	Νόμος αριθ. 38/94, της 21ης Νοεμβρίου, σχετικά με την αξιολόγηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Lei n.º 38/94, 21 de Novembro – Avaliação do ensino superior
11 Ιουλίου 1998	Νομοθετικό διάταγμα αριθ. 205/98 για τη σύσταση του Εθνικού Συμβουλίου Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Decreto-Lei n.º 205/98 cria o Conselho Nacional de Avaliação do Ensino Superior
6 Ιανουαρίου 2003	Νόμος αριθ. 1/2003 σχετικά με την ανάπτυξη και την ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Lei n.º 1/2003 do Desenvolvimento e da Qualidade do Ensino Superior
22 Φεβρουαρίου 2005	Νομοθετικό διάταγμα αριθ. 42/2005 σχετικά με τις αρχές και τα μέσα για τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Decreto-Lei n.º 42/2005 – Princípios reguladores de instrumentos para a criação do espaço europeu de ensino superior.
21 Μαρτίου 2006	Νομοθετικό Διάταγμα αριθ. 64/2006 σχετικά με τους ειδικούς όρους πρόσβασης και αποδοχής των ενηλίκων ηλικίας άνω των 23 ετών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	Decreto-Lei n.º 64/2006 regulamenta as provas especialmente adequadas a avaliar a capacidade para frequência do ensino superior dos maiores 23 anos
24 Μαρτίου 2006	Νομοθετικό διάταγμα αριθ. 74/2006 που ρυθμίζει τις αλλαγές οι οποίες θεσπίστηκαν με το βασικό νόμο για το εκπαιδευτικό σύστημα όσον αφορά το νέο μοντέλο οργάνωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε κύκλους σπουδών	Decreto – Lei n.º 74/2006- procede à regulamentação das alterações introduzidas pela Lei de Bases do Sistema Educativo relativas ao novo modelo de organização do ensino superior no que respeita aos ciclos de estudos

Από το 1998 και μετά έχουν πραγματοποιηθεί διάφορες μεταρρυθμίσεις που συνδέονται με τη Διαδικασία της Μπολόνιας. Αυτές ορίζονται στα υπουργικά διατάγματα που εκδόθηκαν από το 1998 έως το 2005, σε κυβερνητικές αποφάσεις της περιόδου 2001 έως 2006, στα κυβερνητικά διατάγματα του 2005 και, τέλος, στους νόμους για την οργάνωση των πανεπιστημιακών σπουδών και την διασφάλιση στην εκπαίδευση, που εκδόθηκαν από το Κοινοβούλιο από το 2004 έως το 2006 (αναλυτικότερα βλ. πίνακα με τις νομοθετικές πράξεις).

Από το ακαδημαϊκό έτος 2005/06, βάσει του νόμου του 2004 όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δημόσια και ιδιωτικά, υποχρεούνται να εφαρμόζουν την **νέα διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους.** Οι φοιτητές που εισήχθησαν το 2005/06 άρχισαν τις σπουδές τους με βάση τη νέα διάρθρωση σπουδών σε τρεις κύκλους.

Οι νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις που διέπουν αυτή τη νέα διάρθρωση εφαρμόζονται σε όλους τους τύπους εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (με διαπίστευση ή με προσωρινή άδεια λειτουργίας) και σε όλους τους τομείς σπουδών και τις επιστήμες, με εξαίρεση τα προγράμματα σπουδών τα οποία εξασφαλίζουν πρόσβαση σε επαγγέλματα για τα οποία υπάρχει ρύθμιση σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εφαρμόζονται ειδικές διαδικασίες εισαγωγής και έκδοσης των τίτλων σπουδών για κάθε κύκλο. Για κάθε επιστήμη και τομέα ειδίκευσης, η διάρκεια των σπουδών καθορίστηκε από το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας, βάσει προτάσεων του Εθνικού Συμβουλίου των Πρυτάνεων και εγκρίθηκε με κυβερνητική απόφαση. Οι ειδικοί κανόνες που έχουν εγκριθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο αναφορικά με τους όρους σπουδών για τα επαγγέλματα που υπόκεινται σε ρύθμιση έχουν τεθεί σε εφαρμογή στο πλαίσιο του ρουμανικού συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ο πρώτος κύκλος σπουδών (επίπεδο Bachelor) αντιπροσωπεύει από 180 έως 240 ακαδημαϊκές μονάδες σπουδών που είναι ισοδύναμες με τις μονάδες του ECTS και είναι διάρκειας τριών έως τεσσάρων ετών, ανάλογα με την επιστήμη και τον τομέα ειδίκευσης. Ο δεύτερος κύκλος (επίπεδο Master) περιλαμβάνει τουλάχιστον 90 και το πολύ 120 μονάδες (σε έκτακτες περιπτώσεις και σε συνάρτηση με τη διάρκεια σπουδών πρώτου κύκλου, το κατώτατο όριο μπορεί να είναι 60 ακαδημαϊκές μονάδες σπουδών) και διάρκεια ενός έως δύο ετών. Πρέπει να επιτρέπεται η συσσώρευση τουλάχιστον 300 μονάδων και για τους δύο κύκλους σπουδών. Όσον αφορά τα επαγγέλματα που ρυθμίζονται από ευρωπαϊκά πρότυπα ή ορθές πρακτικές, αυτοί οι δύο κύκλοι σπουδών μπορεί να συνδυάζονται σε ένα μόνο κύκλο σπουδών μακράς διάρκειας πέντε έως έξι ετών που καταλήγουν στην απόκτηση τίτλου σπουδών ισοδύναμου με το Master.

Οι σπουδές μακράς διάρκειας εξακολουθούν να παρέχονται παράλληλα με τις σπουδές σε τρεις κύκλους για τους φοιτητές οι οποίοι εισήχθησαν στα AEI/TEI πριν το έτος 2005/06.

Η νέα διάρθρωση σπουδών δεν ισχύει για τα προγράμματα επιπέδου ISCED 5B. Σύμφωνα με το νόμο του 2004, τα πανεπιστημιακά κολέγια, τα οποία είναι τα μόνα ρουμανικά εκπαιδευτικά ιδρύματα που παρέχουν προγράμματα σπουδών ISCED 5B ξεκίνησαν το 2005/06 διαδικασία αναδιοργάνωσης αυτών των σπουδών σε προγράμματα του επιπέδου ISCED 5A σε ήδη υπάρχοντες ή συναφείς με αυτούς τομείς σπουδών. Έτσι, τα προγράμματα σπουδών ISCED 5B δεν υπάρχουν πλέον από το 2007/08.

Οι απόφοιτοι των προγραμμάτων ISCED 5B μπορούν να συνεχίζουν τις σπουδές τους σε προγράμματα ISCED AEI/TEI ITE αξιολογούν τις ακαδημαϊκές μονάδες ECTS που αντιστοιχούν στο πρόγραμμα επιπέδου ISCED 5B τις οποίες έχουν συγκεντρώσει οι φοιτητές πριν να ενταχθούν σε πρόγραμμα σπουδών Bachelor για να μην είναι αναγκασμένοι να επαναλάβουν από την αρχή ένα πρόγραμμα σπουδών ISCED 5A.

Οι **διδακτορικές σπουδές**, οι οποίες διέπονται από δύο κυβερνητικές αποφάσεις του 2005, είναι δυνατό να παρέχονται στο πλαίσιο πλήρους ή μερικής φοίτησης από τα ITE ή τα ερευνητικά ιδρύματα, αφού προηγουμένως το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας εγκρίνει πρόταση του Εθνικού Συμβουλίου Αναγνώρισης των Πτυχίων, Διπλωμάτων και Πιστοποιητικών Σπουδών.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

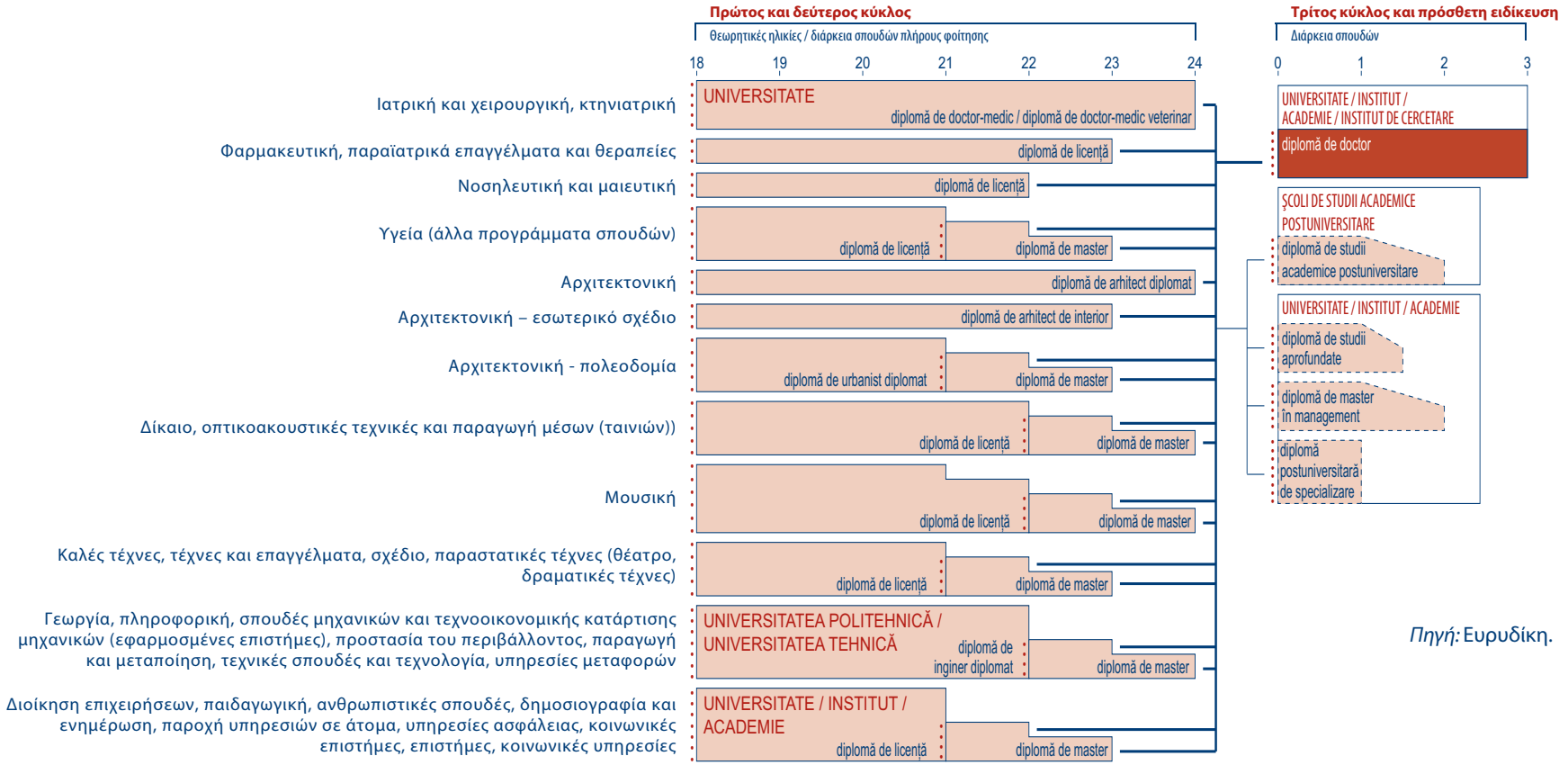

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Μόνο το νέο σύστημα που τέθηκε σε εφαρμογή το 2005/06 παρουσιάζεται στο διάγραμμα

Κατά τη μεταβατική περίοδο από το προηγούμενο σύστημα:

- τα προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5B συνεχίζονται μέχρι το 2007/08 (και τότε θα αναδιοργανωθούν σε προγράμματα επιπέδου ISCED 5A)·
- τα προγράμματα σπουδών διάρκειας τεσσάρων ετών συνεχίζονται με την προηγούμενη διάρθρωσή τους μέχρι το 2008/09 (με το νέο σύστημα η διάρκειά τους μειώνεται κατά ένα έτος)·
- οι σπουδές μηχανικών και οι γεωργικές σπουδές συνεχίζονται ως κύκλος μακράς διάρκειας μέχρι το 2009/10 (με τη νέα διάρθρωση σπουδών η διάρκεια των προγραμμάτων αυτών μειώνεται κατά ένα έτος).

Βάσει των συστάσεων της Διαδικασίας της Μπολόνιας, η διάρκεια των διδακτορικών σπουδών αντιστοιχεί σε τρία έτη πλήρους φοίτησης. Η διάρκεια αυτή μπορεί εκτάκτως να παραταθεί κατά ένα ή δύο έτη με την έγκριση της συγκλήτου του πανεπιστημίου, λόγω της ειδικής φύσης του θέματος ή της ανάγκης για περαιτέρω πειραματισμό. Οι απόφοιτοι σπουδών ISCED 5A που έλαβαν το πτυχίο Bachelor πριν να τεθεί σε εφαρμογή το σύστημα των τριών κύκλων μπορούν να εισαχθούν σε διδακτορικές σπουδές, εάν επιτύχουν στη σχετική εισαγωγική εξέταση. Σύμφωνα με το νέο σύστημα των τριών κύκλων, οι κάτοχοι πτυχίου Bachelor δεν μπορούν να εισαχθούν απευθείας σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών.

Η διάρθρωση ενός προγράμματος διδακτορικών σπουδών περιλαμβάνει θεωρητικά μαθήματα και πρακτικές δραστηριότητες και απαιτείται επιτυχία σε τρεις τουλάχιστον εξετάσεις και υποστήριξη τουλάχιστον τριών επιστημονικών ή πρωτότυπων εργασιών, ανάλογα με τον τομέα σπουδών. (θετικές ή θεωρητικές επιστήμες). Ακόμη, οι σπουδές διδακτορικού πλήρους φοίτησης απαιτούν την παρακολούθηση τουλάχιστον τεσσάρων μαθημάτων διάρκειας δύο ή τριών εξαμήνων καθώς και τη συμμετοχή σε σεμινάρια και την επιτυχία στις σχετικές εξετάσεις. Η ατομική έρευνα, που μπορεί να διαρκέσει τρία ή τέσσερα εξάμηνα, βασίζεται σε ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους οι οποίες εγκρίνονται από την επιστημονική κοινότητα του σχετικού κλάδου.

Οι φοιτητές διδακτορικού έχουν το καθεστώς του φοιτητή και του νέου ερευνητή. Εργάζονται ως βοηθοί ερευνητές στα προγράμματα προηγμένης κατάρτισης και ως επιστήμονες ερευνητές κατά τη διάρκεια του ατομικού ερευνητικού τους προγράμματος. Ανάλογα με τα αποτελέσματα στις εξετάσεις για υποτροφίες διδακτορικών σπουδών, οι φοιτητές πλήρους φοίτησης μπορούν να λάβουν υποτροφία που αντιστοιχεί στο μισθό ενός βοηθού ερευνητή ή ενός επιστήμονα ερευνητή, ανάλογα με την κατάστασή τους. Είναι επίσης δυνατό να ασκήσουν διδακτικό έργο και το εκπαιδευτικό ίδρυμα αναλαμβάνει την καταβολή των εισφορών τους κοινωνικής ασφάλισης και να αναγνωρισθεί το σύνολο της περιόδου των διδακτορικών σπουδών τους ως περίοδος εργασίας. Οι φοιτητές διδακτορικού μερικής φοίτησης που απασχολούνται σε ΑΕΙ/ΤΕΙ μπορούν να λάβουν εκπαιδευτική άδεια άνευ αποδοχών.

Όσον αφορά τα ολοκληρωμένα προγράμματα που οδηγούν στην απόκτηση **κοινών διεθνών διπλωμάτων** τα οποία εκδίδονται από δύο ή περισσότερα Πανεπιστήμια, το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας έχει καθορίσει ειδική μέθοδο-πλαίσιο βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας, την οποία έχει υποβάλει για έγκριση στην κυβέρνηση το 2005/06. Το σχέδιο απόφασης της κυβέρνησης εγκρίθηκε τον Οκτώβριο του 2006.

Η κυβερνητική απόφαση του 2006 ορίζει ότι οι διδακτορικές σπουδές μπορούν να οργανώνονται από δύο ιδρύματα, ένα της Ρουμανίας και ένα του εξωτερικού (της Ευρώπης ή άλλης περιοχής), βάσει γραπτής συμφωνίας μεταξύ των δύο ιδρυμάτων η οποία προσδιορίζει το ρόλο του καθενός και την αναγνώριση του τίτλου «Διδάκτωρ» από τις αρμόδιες αρχές και των δύο χωρών.

Σύμφωνα με την απόφαση της κυβέρνησης του 2005 για τη σύσταση, την οργάνωση και λειτουργία του Εθνικού Οργανισμού Τίτλων Σπουδών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και την εταιρική σχέση με οικονομικούς και κοινωνικούς φορείς (ACPART), θα καταρτιστεί ένα **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το οποίο θα τεθεί σε εφαρμογή από τον ACPART στην αρχή της περιόδου 2006/07 και θα επικαιροποιείται σε τακτά διαστήματα.

Το **ECTS** άρχισε να εφαρμόζεται στα προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών στα τέλη του 1998 βάσει υπουργικού διατάγματος το οποίο εκδόθηκε τον Οκτώβριο εκείνου του έτους. Σύμφωνα με τη στρατηγική για την τριτοβάθμια εκπαίδευση της Ρουμανίας στην περίοδο από το 2002 έως το 2010, το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας ενθαρρύνει τα δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια να εφαρμόζουν το ECTS και να εντοπίζουν μηχανισμούς που διασφαλίζουν την αντιστοιχία των σπουδών σε εθνικό επίπεδο. Βάσει του νέου νομοθετικού πλαισίου για την οργάνωση των πανεπιστημιακών σπουδών, η εφαρμογή του ECTS είναι υποχρεωτική για όλα τα πανεπιστήμια και προγράμματα σπουδών από το ακαδημαϊκό έτος 2005/06. Δεδομένου ότι είναι το μόνο

πιστωτικό σύστημα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, χρησιμοποιείται για τη μεταφορά και για τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων σε όλα τα προγράμματα σπουδών (περιλαμβανομένων των διδακτορικών προγραμμάτων). Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) έχει εισαχθεί βάσει του υπουργικού διατάγματος που εκδόθηκε τον Απρίλιο του 2000. Σήμερα, εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν στα ρουμανικά και τα αγγλικά από όλα τα ιδρύματα για όλα τα προγράμματα σπουδών Bachelor και Master. Οι απόφοιτοι που ζητούν το ΠΔ σε άλλη γλώσσα πρέπει να καταβάλουν τα αντίστοιχα τέλη μετάφρασης.

Κατ΄ εφαρμογή του υπουργικού διατάγματος του 2005 σχετικά με την οργάνωση των σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα πανεπιστήμια οφείλουν να δημιουργούν κέντρα παροχής συμβουλών και επαγγελματικού προσανατολισμού για να βοηθούν τους φοιτητές και να επιταχύνουν την εφαρμογή της διάρθρωσης των σπουδών σε τρεις κύκλους, του ECTS και του Παραρτήματος Διπλώματος.

Από τότε που τέθηκε σε εφαρμογή η νέα διάρθρωση σπουδών το 2005/06, δεν έχουν ληφθεί ειδικά **μέτρα παρακολούθησης** της πλήρους εφαρμογής του. Όμως, στα τέλη του 2005 ιδρύθηκε ο νέος Οργανισμός για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (ARACIS: *Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior*), ο οποίος είναι υπεύθυνος για την πλήρη εφαρμογή του νέου συστήματος. Οφείλει επίσης να παρακολουθεί την πλήρη εφαρμογή του ECTS και τη διαδικασία έκδοσης του ΠΔ από τα ΙΤΕ.

Μέχρι τον Οκτώβριο του 2005, ο επίσημος αρμόδιος φορέας **διασφάλισης της ποιότητας** ήταν το *Consiliul Național pentru Evaluare Academică şi Acreditare* (Εθνικό Συμβούλιο Ακαδημαϊκής Αξιολόγησης και Διαπίστευσης). Το Συμβούλιο αυτό είχε συσταθεί το 1993 και λειτουργούσε σε εθνικό επίπεδο ως ανεξάρτητο όργανο υπό κοινοβουλευτικό έλεγχο. Περιελάμβανε εννέα ειδικές επιτροπές που αξιολογούσαν όλες τις σχολές και τα κολέγια κάθε πέντε έτη, βάσει κριτηρίων όπως το περιεχόμενο σπουδών, η ερευνητική δραστηριότητα και η αναλογία διδασκόντων/φοιτητών.

Το 2005, θεσπίστηκε νέο νομοθετικό πλαίσιο για τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτό το νέο πλαίσιο βασίζεται στο επείγον κυβερνητικό διάταγμα του 2005 για τη διασφάλιση της ποιότητας στην εκπαίδευση, στο νόμο του 2006 για την έγκριση του εν λόγω διατάγματος, την κυβερνητική απόφαση του 2005 για την οργάνωση και λειτουργία του ARACIS και το υπουργικό διάταγμα του 2005 για τη διασφάλιση της ποιότητας των εκπαιδευτικών υπηρεσιών στα ΙΤΕ.

Βάσει της νέας νομοθεσίας, το ARACIS έχει συσταθεί ως ανεξάρτητο δημόσιο ίδρυμα και η αποστολή του περιλαμβάνει δύο βασικά πεδία δραστηριότητας: την διαπίστευση και την διασφάλιση της ποιότητας. Αυτός ο νέος οργανισμός είναι στο στάδιο της οργάνωσης.

Στον τομέα της διαπίστευσης, τα βασικά καθήκοντα του οργανισμού αφορούν την επεξεργασία και περιοδική επανεξέταση των μεθόδων και προτύπων διαπίστευσης για τα διάφορα προγράμματα και φορείς παροχής υπηρεσιών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και για την αξιολόγηση των ΙΤΕ και των προγραμμάτων τους, για την έκδοση προσωρινών αδειών λειτουργίας ή διαπίστευσης.

Στον τομέα της διασφάλισης της ποιότητας, τα βασικά καθήκοντα του ARACIS αφορούν την επεξεργασία και περιοδική αναθεώρηση εθνικών προτύπων και δεικτών επιδόσεων καθώς και την επεξεργασία και εφαρμογή πολιτικών και στρατηγικών για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, σε συνεργασία με το Ρουμανικό Οργανισμό για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Προπανεπιστημιακή Εκπαίδευση (ARACIP), και για την επεξεργασία διαδικασιών εξωτερικής αξιολόγησης και τον καθορισμό προτεραιοτήτων της διασφάλισης της ποιότητας σε συνεννόηση με τα ΙΤΕ. Άλλα καθήκοντα του οργανισμού είναι η διανομή εγχειριδίων και οδηγών και η διάδοση ορθών πρακτικών σε θέματα εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας και η δημοσίευση μελετών και αναλύσεων σχετικά με την ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Από άποψη διάρθρωσης, ο ARACIS έχει δεκαπενταμελές διοικητικό συμβούλιο τα μέλη του

οποίου εκπροσωπούν το διδακτικό προσωπικό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εκτελεστικό γραφείο που αποτελείται από Πρόεδρο, Αντιπρόεδρο και Γενικό Γραμματέα, από τους διευθυντές των τμημάτων διασφάλισης της ποιότητας και διαπίστευσης και τεχνικό προσωπικό. Δεν υπάρχει αναφορά σε εκπροσώπηση των φοιτητών στη διοίκηση του νέου οργανισμού.

Ο ARACIS θα αξιολογείται από ομότιμους κριτές και, περιοδικά, από παρόμοιους οργανισμούς μέλη της ENQA.

Η εξωτερική αξιολόγηση της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης διενεργείται από τον ARACIS και λαμβάνει υπόψη τα ακόλουθα κριτήρια: θεσμική ικανότητα, αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης, διαχείριση ποιότητας, διαχείριση των προγραμμάτων σπουδών, αντιστοιχία της εσωτερικής αξιολόγησης με την πραγματικότητα και συγκριτική αξιολόγηση παρόμοιων προγραμμάτων σπουδών.

Τα προτεινόμενα νέα κριτήρια εξωτερικής αξιολόγησης είναι: θεσμική, διοικητική και διαχειριστική διάρθρωση, φυσικές εγκαταστάσεις, ανθρώπινοι πόροι, περιεχόμενο προγραμμάτων σπουδών, εκπαιδευτικά αποτελέσματα, δραστηριότητες έρευνας και διδασκαλίας, οικονομική επίδοση, στρατηγικές και διαδικασίες για τη διασφάλιση της ποιότητας, διαδικασίες παρακολούθησης και περιοδικής αναθεώρησης προγραμμάτων σπουδών και δραστηριοτήτων κατάρτισης, διαδικασίες αξιολόγησης των μαθησιακών αποτελεσμάτων, διαδικασίες αξιολόγησης του διδακτικού προσωπικού, επάρκεια διδακτικών μέσων, ύπαρξη επικαιροποιημένων ενημερωτικών βάσεων δεδομένων σχετικά με τη διαδικασία εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας, τη διαφάνεια των πληροφοριών δημοσίου ενδιαφέροντος για τα προγράμματα και τους τίτλους σπουδών, τα προσόντα και τη λειτουργικότητα των μηχανισμών διασφάλισης της ποιότητας. Ο ARACIS οφείλει να επεξεργαστεί, εντός έξι μηνών, νέα μέθοδο εξωτερικής αξιολόγησης και νέα πρότυπα, σημεία αναφοράς και δείκτες επιδόσεων. Το ακαδημαϊκό έτος 2005/06, εφάρμοσε δοκιμαστικά τις νέες μεθοδολογίες εξωτερικής αξιολόγησης και διασφάλισης της ποιότητας. Οι νέες μέθοδοι πρέπει να εφαρμοστούν σε εθνικό επίπεδο από το ακαδημαϊκό έτος 2006/07.

Η εσωτερική αξιολόγηση του συστήματος διασφάλισης της ποιότητας διενεργείται από μια νέα επιτροπή αξιολόγησης και διασφάλισης της ποιότητας, η οποία πρέπει να συσταθεί σε κάθε εκπαιδευτικό ίδρυμα, παράλληλα με την επεξεργασία και εφαρμογή μιας στρατηγικής για την διασφάλιση της ποιότητας και του αντίστοιχου κανονισμού. Κάθε επιτροπή αποτελείται από τρία έως εννέα μέλη που εκπροσωπούν το διδακτικό προσωπικό, τους φοιτητές, πτυχιούχους και εργοδότες. Βασικά καθήκοντα της επιτροπής είναι η επεξεργασία και εφαρμογή διαδικασιών και δραστηριοτήτων αξιολόγησης και διασφάλισης της ποιότητας, η υποβολή εκθέσεων εσωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας της εκπαίδευσης, η υποβολή προτάσεων για τη βελτίωση της ποιότητας κλπ. Μια τεχνική υπηρεσία στηρίζει την επιτροπή στις δραστηριότητές της.

Όλα τα ΙΤΕ, δημόσια ή ιδιωτικά, παρακολουθούν τις διαδικασίες διαπίστευσης του Ρουμανικού Οργανισμού Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, όπως απαιτεί η νέα νομοθεσία για τη διασφάλιση της ποιότητας του 2005 και 2006.

Η διαπίστευση είναι διαδικασία σε δύο στάδια. Κατά το πρώτο στάδιο εκδίδεται προσωρινή άδεια που παρέχει στο ΙΤΕ το δικαίωμα να οργανώνει εισαγωγικές εξετάσεις. Το δεύτερο στάδιο αφορά την καθ' αυτό διαπίστευση η οποία παρέχει στο ίδρυμα το δικαίωμα να οργανώνει εξετάσεις στο τέλος του κύκλου σπουδών και να εκδίδει τίτλους σπουδών αναγνωρισμένους από το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας.

Οι φοιτητές συμμετέχουν μόνο στη διαδικασία εσωτερικής αξιολόγησης/διασφάλισης της ποιότητας ως μέλη της επιτροπής αξιολόγησης και διασφάλισης της ποιότητας και του Συμβουλίου του τμήματός τους. Τα όργανα αυτά συμμετέχουν καθοριστικά στη σύνταξη έκθεσης αυτοαξιολόγησης η οποία είναι απαραίτητη για την ακαδημαϊκή αξιολόγηση και διαπίστευση του τμήματος ή του οικείου τομέα σπουδών. Κατά κανόνα, οι κανονισμοί λειτουργίας των πανεπιστημίων ορίζουν ότι οι απόψεις των φοιτητών, που εκφράζονται ατομικά ή μέσω των

εκπροσώπων τους, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη διαδικασία αξιολόγησης και αναβάθμισης των ακαδημαϊκών δραστηριοτήτων.

Από το 1996, το Εθνικό Συμβούλιο Αξιολόγησης και Διαπίστευσης των Ιδρυμάτων ήταν μέλος διεθνούς δικτύου των Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE) και του δικτύου Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEEN) από το 2002. Ο ARACIS, που διαδέχθηκε το Εθνικό Συμβούλιο, έχει αναλάβει όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, μία από τις οποίες είναι η συμμετοχή στα προαναφερθέντα δίκτυα. Ο κανονισμός οργάνωσης και λειτουργίας του ARACIS προσδιορίζει ότι πρέπει να υποβάλει αίτηση μέλους στην Ευρωπαϊκή Ένωση Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**) κατά το πρώτο έτος της λειτουργίας του. Οι προετοιμασίες για την υποβολή της αίτησης των ENQA είναι σε εξέλιξη.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	**Τίτλος στα ελληνικά**	**Τίτλος στην εθνική γλώσσα**
Δεκέμβριος 1993	Νόμος αριθ. 88/1993 σχετικά με τη διαπίστευση των ITE και την αναγνώριση των διπλωμάτων	Legea Nr. 88/1993 privind Acreditarea Instituţiilor de Învăţământ Superior şi Recunoaşterea Diplomelor
Οκτώβριος 1998	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 4822/1998 σχετικά με την επέκταση του συστήματος μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων στην εκπαίδευση	Ordinul Ministrului Nr. 4822/1998 cu privire la extinderea sistemului de credite transferabile în învăţământ
Απρίλιος 2000	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 3659 για τη θέσπιση του Παραρτήματος Διπλώματος	Ordinul Ministrului Nr. 3659 privind introducerea Suplimentului la Diplomă
Οκτώβριος 2001	Κυβερνητική απόφαση αριθ. 1011	Hotărârea de Guvern Nr. 1011
Ιούνιος 2002	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 3997/2002 σχετικά με την μεθοδολογία της ειδικής παρακολούθησης των AEI/TEI	Ordinul Ministrului Nr. 3997/2002 privind metodologia de monitorizare specială a instituţiilor de învăţământ superior
Ιούνιος 2004	Νόμος αριθ. 288/2004 για την οργάνωση των πανεπιστημιακών σπουδών	Legea privind organizarea studiilor universitare (Nr. 288/2004)
Φεβρουάριος 2005	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 3235/2005 σχετικά με την οργάνωση του πρώτου κύκλου σπουδών Bachelor	Ordinul Ministrului Nr. 3235/2005 privind organizarea ciclului de licenţă

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
Φεβρουάριος 2005	Κυβερνητική απόφαση αριθ. 88/2005 σχετικά με την οργάνωση των πανεπιστημιακών σπουδών πρώτου κύκλου	Hotărârea de Guvern Nr.88/2005 privind organizarea studiilor universitare de licenţă
Μάρτιος 2005	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 3617/2005 σχετικά με την πλήρη εφαρμογή του ECTS	Ordinul Ministrului Nr. 3617/2005 privind aplicarea generalizată a Sistemului European de Credite Transferabile
Απρίλιος 2005	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 3928/2005 σχετικά με τη διασφάλιση της ποιότητας των εκπαιδευτικών υπηρεσιών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	Ordinul Ministrului Nr. 3928/2005 privind asigurarea serviciilor educaţionale în învăţământul superior
Απρίλιος 2005	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 3861/2005 σχετικά με τη θέσπιση μεταδιδακτορικών ερευνητικών προγραμμάτων	Ordinul Ministrului Nr. 2861/2005 privind înfiinţarea programelor de cercetare postdoctorală
Ιούνιος 2005	Κυβερνητική απόφαση αριθ. 567/2005 σχετικά με την οργάνωση των διδακτορικών σπουδών	Hotărârea de Guvern Nr. 567/2005 privind organizarea studiilor de doctorat
Ιούλιος 2005	Επείγον κυβερνητικό διάταγμα αριθ. 75/2005 σχετικά με τη διασφάλιση της ποιότητας της εκπαίδευσης	Ordonanţa de Urgenţă Guvernamentală Nr. 75/2005 privind asigurarea calităţii educaţiei
Ιούλιος 2005	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 4491 σχετικά με την οργάνωση των πανεπιστημιακών διδακτορικών σπουδών αρχής γενομένης από το ακαδημαϊκό έτος 2005/06	Ordinul Ministrului Nr. 4491 privind organizarea studiilor universitare de doctorat începând cu anul universitar 2005/2006
Ιούλιος 2005	Επείγον κυβερνητικό διάταγμα αριθ. 78/2005 που τροποποιεί και συμπληρώνει το νόμο αριθ. 288/2004 σχετικά με την οργάνωση των πανεπιστημιακών σπουδών	Ordonanţa de Urgenţă Guvernamentală Nr. 78/2005 pentru modificarea şi completarea Legii 288/2004 privind organizarea studiilor universitare
Σεπτέμβριος 2005	Κυβερνητική απόφαση αριθ. 1169/2005 για την τροποποίηση της κυβερνητικής απόφασης αριθ. 567/2005 σχετικά με την οργάνωση των διδακτορικών σπουδών	Hotărârea de Guvern Nr. 1169/2005 pentru modificarea Hotărârii de Guvern Nr. 567/2005 privind organizarea studiilor de doctorat
Οκτώβριος 2005	Κυβερνητική απόφαση αριθ. 1257/2005 σχετικά με την έγκριση του κανονισμού για την οργάνωση και λειτουργία του ARACIS	Hotărârea de Guvern Nr. 1257/2005 privind aprobarea regulamentului de organizare şi funcţionare al ARACIS

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
Νοέμβριος 2005	Νόμος αριθ. 346/2005 σχετικά με την έγκριση του επείγοντος κυβερνητικού διατάγματος αριθ. 78/2005 που τροποποιεί και συμπληρώνει το νόμο αριθ. 288/2004 σχετικά με την οργάνωση των πανεπιστημιακών σπουδών	Legea Nr. 346/2005 privind aprobarea Ordonanței de Urgență Guvernamentale Nr. 78/2005 pentru modificarea şi completarea Legii 288/2004 privind organizarea studiilor universitare
Νοέμβριος 2005	Κυβερνητική απόφαση αριθ. 1357/2005 σχετικά με την ίδρυση, την οργάνωση και λειτουργία του Εθνικού Οργανισμού για τους Τίτλους Σπουδών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και την εταιρική σχέση με οικονομικούς και κοινωνικούς φορείς– ACPART	Hotărârea de Guvern 1357/2005 privind înființarea, organizarea şi funcționarea Agenției Naționale pentru Calificări din Învățământul Superior şi Parteneriat cu Mediul Economic şi Social – ACPART
Απρίλιος 2006	Νόμος αριθ. 87/2006 που εγκρίνει το επείγον κυβερνητικό διάταγμα αριθ. 75/2005 σχετικά με τη διασφάλιση της ποιότητας της εκπαίδευσης	Legea Nr. 87/2005 pentru aprobarea Ordonanței de Urgență Guvernamentale Nr. 75/2005 privind asigurarea calității educației
Οκτώβριος 2006	Κυβερνητική απόφαση αριθ. 1424/2006 σχετικά με την έγκριση της μεθόδου – πλαισίου για την οργάνωση ολοκληρωμένου προγράμματος σπουδών από δύο ή περισσότερα πανεπιστήμια, οι οποίες καταλήγουν στην έκδοση κοινών διπλωμάτων	Hotărârea de Guvern Nr. 1424/2006 privind aprobarea metodologiei cadru de organizare a programelor de studii integrate, oferite de două sau mai multe universități, care conduc către diplome comune

ΣΕΡΒΙΑ

Η νομοθεσία που ρυθμίζει την τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Σερβία τροποποιήθηκε ριζικά τα τελευταία δεκαπέντε έτη. Από το 1998 έως το 2002 είχε καταργηθεί η αυτονομία των Πανεπιστημίων. Ο νόμος που κατάργησε την αυτονομία ανακλήθηκε το 2002 και τέθηκε εκ νέου σε εφαρμογή ο προηγούμενος νόμος του 1992. Ωστόσο, ο νόμος του 2002, που ίσχυε μέχρι το 2005, δεν επέτρεπε στο Υπουργείο Παιδείας και Αθλητισμού να παρακολουθεί την πρόοδο της υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων που περιλαμβάνουν το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών, το ECTS και το Παράρτημα Διπλώματος (ΠΔ).

Ο νόμος του 2002 για τα Πανεπιστήμια αντικαταστάθηκε τον Σεπτέμβριο του 2005 από τον νέο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που τέθηκε σε ισχύ το ακαδημαϊκό έτος 2006/07. Καλύπτει όλα τα επίπεδα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (5Α, 5Β και 6).

Το ακαδημαϊκό έτος 2006/07 εισήχθησαν οι πρώτοι φοιτητές με βάση το **σύστημα των τριών κύκλων σπουδών.** Η διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους θεσπίστηκε στο πλαίσιο της διαδικασίας της Μπολόνιας. Όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ της Σερβίας έχουν υποχρέωση να εφαρμόσουν το σύστημα των τριών κύκλων μέχρι τον Ιούνιο του 2009. Οι σπουδές μακράς διάρκειας (που υπήρχαν πριν τη Διαδικασία της Μπολόνιας) εξακολουθούν να παρέχονται για μια μεταβατική περίοδο (επίσημη προθεσμία 3 ετών μέχρι τον Ιούνιο του 2009).

Η διάρθρωση των σπουδών σε επίπεδα Bachelor/Master δεν εφαρμόζεται στα προγράμματα σπουδών ISCED 5Β (δεν υπάρχουν σπουδές Master του επιπέδου 5Β). Οι φοιτητές των προγραμμάτων σπουδών ISCED 5Β μπορούν να μεταγραφούν σε προγράμματα σπουδών Bachelor του επιπέδου ISCED 5Α εφόσον το ίδρυμα υποδοχής λάβει σχετική απόφαση.

Για να εισαχθούν σε προγράμματα **διδακτορικών σπουδών,** οι φοιτητές πρέπει να έχουν συγκεντρώσει τουλάχιστον 300 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS για τα περισσότερα προγράμματα σπουδών και τουλάχιστον 360 μονάδες για τις ιατρικές σπουδές. Για να λάβουν τον διδακτορικό τίτλο, οι φοιτητές πρέπει να συγκεντρώσουν τουλάχιστον 180 μονάδες.

Τα διδακτορικά προγράμματα περιλαμβάνουν υποχρεωτική παρακολούθηση μαθημάτων και ατομική έρευνα και τη σύνταξη διατριβής (στις καλλιτεχνικές διδακτορικές σπουδές η διατριβή αντικαθίσταται από ένα καλλιτεχνικό έργο).

Η δομή όλων των διδακτορικών προγραμμάτων στη Σερβία πρέπει να συγκλίνει με αυτή των άλλων προγραμμάτων που παρέχονται από το ίδιο ίδρυμα και τουλάχιστον με τη δομή τριών διαπιστευμένων προγραμμάτων ξένων πανεπιστημίων, τουλάχιστον δύο από τα οποία πρέπει να βρίσκονται εντός του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ειδικοί κανόνες διαπίστευσης για κάθε επιστήμη εγγυώνται την αντιστοιχία και το ικανοποιητικό επίπεδο ποιότητας των προγραμμάτων σε εθνική κλίμακα. Το σερβικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι σύμφωνο με τα ευρωπαϊκά πρότυπα όσον αφορά τις διαδικασίες εισαγωγής, τη διάρκεια των σπουδών, τους όρους προβιβασμού στο επόμενο έτος σπουδών και την απόκτηση των διπλωμάτων.

Ο νέος νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση επιτρέπει την οργάνωση **κοινών προγραμμάτων σπουδών** από περισσότερα του ενός ΑΕΙ/ΤΕΙ που διαθέτουν άδεια λειτουργίας. Ένα κοινό δίπλωμα μπορεί να εκδοθεί με την έγκριση όλων των εμπλεκομένων ΑΕΙ/ΤΕΙ Πολλά ΑΕΙ/ΤΕΙ της Σερβίας παρέχουν κοινά προγράμματα σπουδών με συνεργαζόμενα ιδρύματα της Σερβίας και του εξωτερικού.

Η Στρατιωτική Ακαδημία, που είναι ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενσωματώνεται στο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και συμμετέχει σε ορισμένα κοινά προγράμματα σπουδών.

Ο νόμος του 2005 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση καθιστά υποχρεωτική την εφαρμογή του πιστωτικού συστήματος **ECTS** για όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ και όλα τα προγράμματα σπουδών, τόσο για τη μεταφορά όσο και για τη συγκέντρωση μονάδων. Δεν υπάρχουν άλλα πιστωτικά συστήματα στη Σερβία.

ΣΕΡΒΙΑ

ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

2006/07

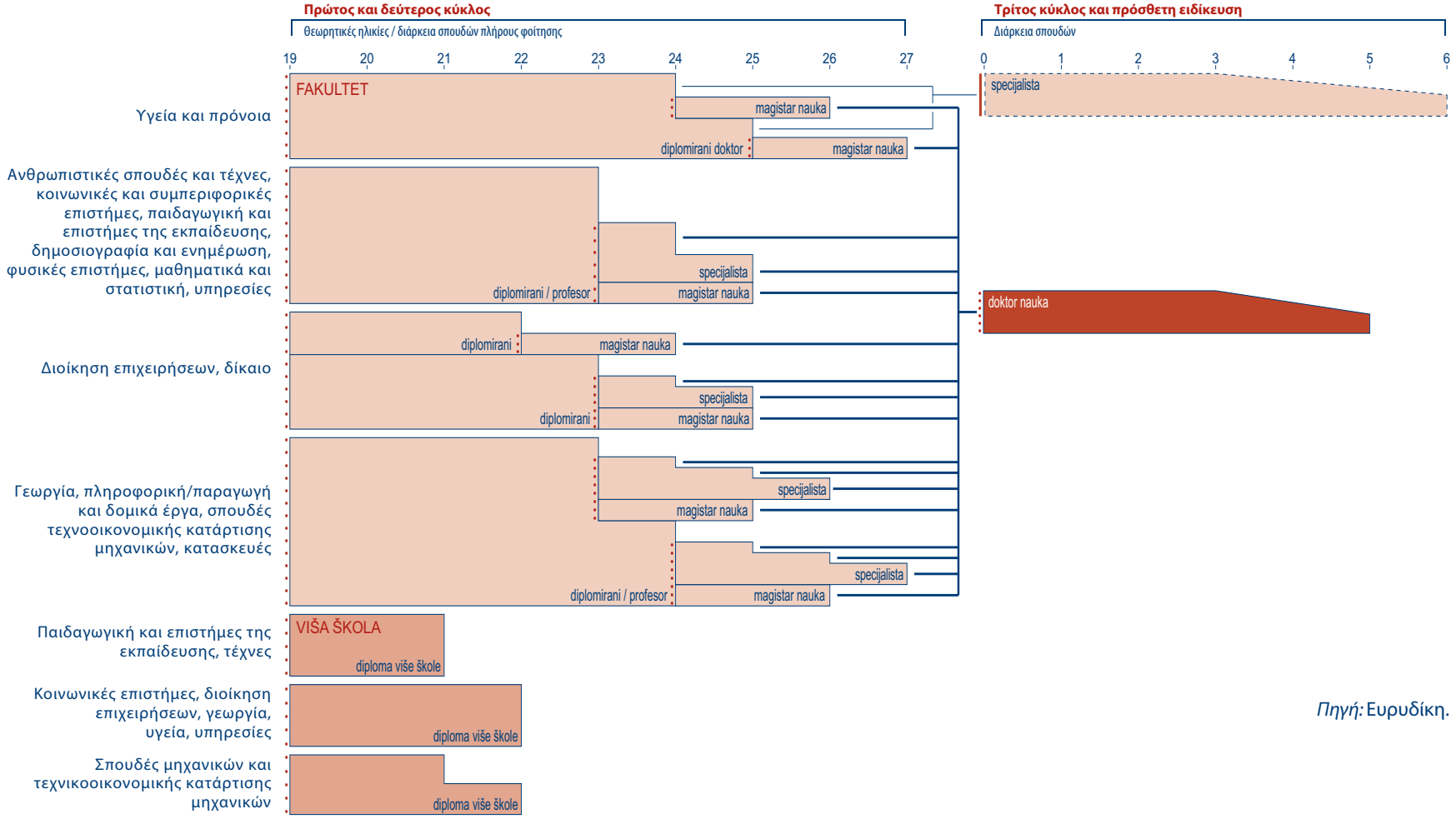

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Μόνο το παλαιό σύστημα παρουσιάζεται στο διάγραμμα. Η εισαγωγή του νέου συστήματος άρχισε το ακαδημαϊκό έτος 2006/'7.

ΣΕΡΒΙΑ

Ο νόμος του 2005 θέσπισε επίσης και το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ), το οποίο πρέπει να εκδίδεται υποχρεωτικά από όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ για όλα τα προγράμματα σπουδών. Το ΠΔ εκδίδεται αυτόματα και δωρεάν στα σερβικά, τα αγγλικά και στη γλώσσα του προγράμματος σπουδών (σε περίπτωση που είναι διαφορετική από τη σερβική και την αγγλική).

Το Υπουργείο Παιδείας και Αθλητισμού της Δημοκρατίας της Σερβίας σύστησε επιτροπή με την εντολή να δημιουργήσει ένα **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** μέχρι το τέλος του 2007. Στην επιτροπή συμμετέχουν εκπρόσωποι όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης (στοιχειώδους, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας) και αντιπρόσωποι των υπηρεσιών απασχόλησης, των συνδικάτων, του εμπορικού επιμελητηρίου και του Υπουργείου Εργασίας. Το ΕΠΠ θα έχει ως βάση το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων που εγκρίθηκε στο Μπέργκεν και θα είναι εναρμονισμένο με τα χαρακτηριστικά τις απαιτήσεις αυτού του πλαισίου.

Οι δημόσιες αρχές δεν παρέχουν κανένα κίνητρο για να ενθαρρύνουν την πλήρη εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων, του ECTS ή του ΠΔ. Το Υπουργείο Παιδείας και Αθλητισμού είναι υπεύθυνο για τη διοικητική εποπτεία όλων των ΑΕΙ/ΤΕΙ διασφαλίζοντας τον έλεγχο και την παρακολούθηση της πλήρους εφαρμογής του νόμου του 2005, δηλαδή της εφαρμογής του συστήματος των τριών κύκλων, του ECTS και του ΠΔ. Για τη διεκπεραίωση αυτών των καθηκόντων, αρωγός του Υπουργείου είναι η Επιτροπή Διαπίστευσης και Αξιολόγησης της Ποιότητας και το Εθνικό Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Ο αρμόδιος φορέας για την **διασφάλιση της ποιότητας** στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Σερβία είναι η Επιτροπή Διαπίστευσης και Αξιολόγησης της ποιότητας *(Komisija za akreditaciju I proveru kvaliteta)* που συστάθηκε βάσει του νόμου του 2005 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η Επιτροπή αυτή αξιολογείται από εθνικούς και διεθνείς ομότιμους φορείς· οι διαδικασίες εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας της Επιτροπής δημοσιοποιούνται στο δικτυακό τόπο της μαζί με τον ορισμό της αποστολής και των διαχειριστικών σχεδίων και των σχεδίων δράσης της. Η Επιτροπή αυτή χρηματοδοτείται με τα έσοδα από τις αμοιβές για τις εργασίες διαπίστευσης.

Η Επιτροπή διατυπώνει συστάσεις στο Εθνικό Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με τις άδειες λειτουργίας των ιδρυμάτων, τους κανόνες και τις διαδικασίες διαπίστευσης των ιδρυμάτων και των προγραμμάτων σπουδών τους καθώς και με τα πρότυπα εσωτερικής αξιολόγησης, διασφάλισης της ποιότητας και εξωτερικής αξιολόγησης των ιδρυμάτων.

Η Επιτροπή είναι υπεύθυνη να διενεργεί τις διαδικασίες διαπίστευσης των ΑΕΙ/ΤΕΙ και των προγραμμάτων σπουδών τους. Ελέγχει κατά πόσο το ίδρυμα και τα τμήματά του τηρούν τις υποχρεώσεις τους σε θέματα ποιότητας και σε σχέση με το ετήσιο σχέδιο δράσης. Πρέπει επίσης να εγγυάται ότι τα πρότυπα διαπίστευσης είναι σύμφωνα με αυτά που ισχύουν στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Η διαδικασία διαπίστευσης πραγματοποιείται μετά από αίτηση του ιδρύματος ή του Υπουργείου Παιδείας και Αθλητισμού.

Ο νόμος επιτρέπει την Επιτροπή να λαμβάνει υπηρεσίες διεθνών οργανισμών και ενώσεων διασφάλισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Διεθνείς σύμβουλοι (όχι Σέρβοι) που έχουν τα απαραίτητα προσόντα μπορούν να διορίζονται ως αξιολογητές στη διαδικασία διαπίστευσης. Ο νέος νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση μαζί τα πρότυπα διαπίστευσης και το χρονοδιάγραμμα εργασιών δημοσιεύονται στον δικτυακό τόπο του Υπουργείου, αλλά και σε έντυπη μορφή.

Η Επιτροπή υποβάλλει έκθεση σχετικά με το βαθμό τήρησης των κανόνων διασφάλισης της ποιότητας στο Εθνικό Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ΑΕΙ/ΤΕΙ. Το εν λόγω ΑΕΙ/ΤΕΙ έχει διορία δεκαπέντε ημερών μετά την υποβολή της έκθεσης για να αμφισβητήσει τα συμπεράσματά της. Το Συμβούλιο κοινοποιεί την τελική έκθεση στη Διάσκεψη των Πανεπιστημίων (ή στη Διάσκεψη των Ακαδημιών Επαγγελματικής Κατάρτισης) και στη Διάσκεψη των Φοιτητών των Πανεπιστημίων (ή στη Διάσκεψη των Φοιτητών των Ακαδημιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης). Βάσει της τελικής

έκθεσης της επιτροπής, το Εθνικό Συμβούλιο οφείλει να επικυρώσει την αξιολόγηση του ιδρύματος και των τμημάτων του και να διαβιβάσει αυτή την έκθεση στο αξιολογηθέν ίδρυμα και στο αρμόδιο υπουργείο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης και το καθεστώς διαπίστευσης δημοσιοποιούνται στον δικτυακό τόπο του Υπουργείου και με έντυπα μέσα.

Το καταστατικό του κάθε ανεξάρτητου ΑΕΙ/ΤΕΙ ή τμημάτων του καθορίζει τους φορείς και τις διαδικασίες εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας. Η εσωτερική αξιολόγηση βασίζεται στους κανόνες και τις διατάξεις του Εθνικού Συμβουλίου (κανονισμοί για τον έλεγχο της τήρησης των υποχρεώσεων του ΑΕΙ/ΤΕΙ και των τμημάτων του σε θέματα ποιότητας). Το Υπουργείο Παιδείας οφείλει να ελέγχει αν τα ΑΕΙ/ΤΕΙ τηρούν τα πρότυπα ποιότητας. Η αξιολόγηση της ποιότητας λαμβάνει υπόψη αν τα προγράμματα σπουδών αξιολογούνται από τους φοιτητές. Τα ΙΤΕ οφείλουν να καθορίζουν τους δικούς τους κανόνες αξιολόγησης των προγραμμάτων και της διδασκαλίας. Για την εξωτερική αξιολόγηση της ποιότητας και τη διαπίστευση, η Επιτροπή χρησιμοποιεί τις εκθέσεις εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας (αυτοαξιολόγησης).

Το σύστημα διασφάλισης της ποιότητας καλύπτει την τριτοβάθμια εκπαίδευση της Σερβίας στο σύνολό της. Η διαδικασία διαπίστευσης καλύπτει και τα τρία στοιχεία (εσωτερική διασφάλιση, εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας και δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων).

Η Επιτροπη Διαπίστευσης είναι πλήρες μέλος του INQAAHE από το Δεκέμβριο του 2006. Πληροί όλους τους όρους για να γίνει πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**) και υπέβαλε επίσημη αίτηση μέλους στην ENQA στις 22 Φεβρουαρίου 2007.

Ο νέος νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ορίζει ότι οι γενικές συνελεύσεις των φοιτητών πρέπει να εκλέγουν αντιπροσώπους σε όλα τα όργανα διοίκησης των ΑΕΙ/ΤΕΙ και των επιμέρους τμημάτων τους. Επίσης, οι φοιτητές πρέπει να εκπροσωπούνται σε όλους τους επαγγελματικούς οργανισμούς και τις οργανικές μονάδες τους που εμπλέκονται στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για τα θέματα της διασφάλισης της ποιότητας, της μεταρρύθμισης των προγραμμάτων σπουδών, της αυτοαξιολόγησης από τα ίδια τα ιδρύματα και του ECTS. Το ποσοστό εκπροσώπησης των φοιτητών σε αυτά τα όργανα πρέπει να είναι 20%. Επίσης, οι φοιτητές πρέπει να αποτελούν τα δύο τρίτα των Συμβουλίων των ΑΕΙ/ΤΕΙ.

ΣΕΡΒΙΑ

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
1992-1998	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	*Zakon o visokom obrazovanju*
1998-2002	Νόμος για τα Πανεπιστήμια (καταργεί την αυτονομία των Πανεπιστημίων)	*Zakon o univerzAEI/TEItu*
2002-2005	Νόμος για τα Πανεπιστήμια (επαναφέρει τον νόμο του 1992)	*Zakon o univerzAEI/TEItu*
Σεπτέμβριος 2005	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	*Zakon o visokom obrazovanju*
20 Οκτωβρίου 2006	Κανόνες και διατάξεις ελέγχου της τήρησης των AEI/TEI και των οργανικών τμημάτων τους.	*Pravilnik o proveri ispunjenja obaveza samostalne visokoškolske ustanove i visokoškolske jedinice u njenom sastavu u pogledu kvalAEI/TEIta*

Δικτυακοί τόποι

Υπουργείο Παιδείας και Αθλητισμού: http://www.mps.sr.gov.yu

ΡΩΣΙΑ

Η οργάνωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ρυθμίζεται από τον ομοσπονδιακό νόμο του 1996 για την τριτοβάθμια και μεταπτυχιακή επαγγελματική εκπαίδευση. Οι διδακτορικές σπουδές ρυθμίζονται από τον ίδιο νόμο και από τον κανονισμό για το ερευνητικό και διδακτικό προσωπικό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Ρωσική Ομοσπονδία, που εγκρίθηκε το 1998 με υπουργικό διάταγμα. Δεν υπάρχει διάκριση ανάμεσα σε γενική και επαγγελματική τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Ρωσία.

Η διάρθρωση των σπουδών που βασίζεται σε **δύο κύριους κύκλους** εφαρμόζεται πριν από τη διαδικασία της Μπολόνιας. Αρχικά, τέθηκε σε εφαρμογή σε περιορισμένη βάση το 1989 με το Διάταγμα της Κρατικής Επιτροπής για την Εκπαίδευση της ΕΣΣΔ, το οποίο πρόβλεπε τη διάρθρωση των προγραμμάτων σπουδών σε επίπεδο Bachelor (τέσσερα έτη) και Master (πεντέμισι έτη, περιλαμβανομένου του επιπέδου Bachelor). Το σύστημα αυτό εφαρμόστηκε σε πολύ ευρύτερη βάση το 1992 με απόφαση της κρατικής επιτροπής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση η οποία αφορούσε την εφαρμογή μιας πολυεπίπεδης δομής της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Ρωσική Ομοσπονδία. Βάσει αυτής της απόφασης, η κατοχή πτυχίου Bachelor αποτελεί την ελάχιστη προϋπόθεση για την πρόσβαση στα προγράμματα σπουδών Master και ειδικών σπουδών. Το κυβερνητικό διάταγμα του 1994 σχετικά με την έγκριση των εθνικών προτύπων για την επαγγελματική τριτοβάθμια εκπαίδευση καθόρισε τα προγράμματα σπουδών και τη διάρκειά τους ως εξής: πτυχίο Bachelor 4 έτη· δίπλωμα ειδίκευσης 5 έτη και δίπλωμα Master 6 έτη (περιλαμβανομένων των προγραμμάτων σπουδών Bachelor). Η εφαρμογή του συστήματος των δύο κύκλων σπουδών είναι προαιρετική. Δεδομένης της αυτονομίας τους, τα AEI/TEI μπορούν να αποφασίζουν ανεξάρτητα αν θα οργανώνουν προγράμματα σπουδών σε δύο κύκλους, Bachelor και Master. Σήμερα, οι περισσότεροι φοιτητές είναι εγγεγραμμένοι σε προγράμματα σπουδών μακράς διάρκειας που καταλήγουν στην απόκτηση διπλώματος ειδίκευσης.

Η παραδοσιακή οργάνωση των **διδακτορικών προγραμμάτων** δεν έχει αλλάξει λόγω της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Οι διδακτορικές σπουδές εξακολουθούν να είναι διαρθρωμένες σε δύο επίπεδα: σε ένα πρώτο επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών που καταλήγει στο δίπλωμα *(kandidat nauk)* και σε ένα δεύτερο επίπεδο που καταλήγει στον τίτλο *doktor nauk (Διδάκτωρ επιστημών)*. Τα προγράμματα *kandidat nauk* περιλαμβάνουν υποχρεωτικά θεωρητικά μαθήματα τα οποία παρέχονται στο πλαίσιο εξατομικευμένων προγραμμάτων σπουδών. Τα μαθήματα αυτά αποτελούν το 20% περίπου του προγράμματος και περιλαμβάνουν μαθήματα ξένων γλωσσών (ρωσικών για τους αλλοδαπούς φοιτητές), φιλοσοφίας και ειδικών επιστημών. Κάθε κλάδος σπουδών ολοκληρώνεται με εξέταση σε κρατικό επίπεδο. Το υπόλοιπο 80% του προγράμματος (που καταλήγει στην απονομή του τίτλου *kandidat nauk*) αφιερώνεται αποκλειστικά στην ατομική έρευνα. Η συνήθης διάρκεια σπουδών (για φοιτητές πλήρους φοίτησης) είναι 3 έτη.

Για την εισαγωγή στα προγράμματα σπουδών *kandidat nauk* απαιτείται η κατοχή Master ή διπλώματος ειδίκευσης. Εντούτοις, ο νόμος του 1996 για την τριτοβάθμια και μεταπτυχιακή επαγγελματική εκπαίδευση δεν απαγορεύει την πρόσβαση σε αυτές τις σπουδές κατόχων μόνο πτυχίου Bachelor.

Δεν απαιτείται προηγούμενη κατάρτιση στην έρευνα για την πρόσβαση στα προγράμματα *kandidat nauk*· θεωρητική κατάρτιση στην έρευνα παρέχεται στους φοιτητές σε αυτό τον επίπεδο.

Οι διδακτορικές σπουδές *doktor nauk* δεν περιλαμβάνουν κανένα θεωρητικό μάθημα και δεν υπάρχει κανένας περιορισμός ως προς τη διάρκεια των σπουδών. Κατά κανόνα, οι σπουδές αυτές αποτελούν συνέχεια ενός προγράμματος σπουδών *kandidat nauk*.

Το 2002 συστάθηκε ομάδα εργασίας για την εφαρμογή ενός **πιστωτικού συστήματος με βάση το ECTS**, σύμφωνα με διάταγμα του Υπουργείου Παιδείας σχετικά με «πιστωτικό σύστημα που εφαρμόζεται στο περιεχόμενο σπουδών της κρατικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης». Το Υπουργείο επεξεργάστηκε κατευθυντήριες γραμμές για τη μετατροπή του φόρτου φοιτητικής

εργασίας σε ακαδημαϊκές μονάδες στα βασικά προγράμματα σπουδών και το κοινοποίησε σε όλα τα AEI/TEI.

Η τριτοβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση στη Ρωσία χρησιμοποιεί ένα εθνικό σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων ανάλογο με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς Μονάδων. Όπως και το ECTS, αυτό το εθνικό σύστημα βασίζεται στην αρχή ότι ένα ακαδημαϊκό έτος σπουδών πλήρους φοίτησης αντιπροσωπεύει 60 μονάδες και ένα εξάμηνο σπουδών 30 μονάδες. Ο φόρτος φοιτητικής εργασίας ενός ακαδημαϊκού έτους στο ρωσικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κυμαίνεται μεταξύ 1800 και 2000 ωρών μαθημάτων και μία ακαδημαϊκή μονάδα αντιστοιχεί σε 30-36 ώρες.

Σήμερα, 52 ρωσικά πανεπιστήμια εφαρμόζουν το εθνικό πιστωτικό σύστημα για τον πρώτο και τον δεύτερο κύκλο σπουδών (Bachelor/ Master/ ειδίκευση). Το 2004, το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών πρότεινε στα AEI την γενικευμένη χρήση του πιστωτικού συστήματος τόσο για τη μεταφορά όσο και για τη συγκέντρωση ακαδημαϊκών μονάδων. Το εθνικό πιστωτικό σύστημα, που βασίζεται στο ECTS, εφαρμόζεται σε εθελοντική βάση και δεν χρησιμοποιείται στα προγράμματα διδακτορικών σπουδών.

Το παραδοσιακό εθνικό **Παράρτημα Διπλώματος** που εκδίδεται αυτομάτως από τα περισσότερα AEI/TEI δεν ικανοποιεί τις ευρωπαϊκές απαιτήσεις. Στις 15 Φεβρουαρίου 2005, το Ρωσικό Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών εξέδωσε το διάταγμα αριθ. 40 σχετικά με τη λήψη μέτρων για τη γενικευμένη εφαρμογή των ευρωπαϊκών παρατημάτων διπλωμάτων στους τίτλους σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μέχρι σήμερα, 68 AEI (58 κρατικά ιδρύματα και 10 ιδιωτικά ιδρύματα, δηλαδή το 4,8 % περίπου του συνόλου των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της χώρας) χρησιμοποιούν το Ευρωπαϊκό Υπόδειγμα Παραρτήματος Διπλώματος για 246 προγράμματα σπουδών συνολικά. Το 2005, το έντυπο αυτό χορηγήθηκε σε 24.533 πτυχιούχους, που αντιπροσωπεύουν μόνο το 2% του συνόλου των πτυχιούχων. Σήμερα, χορηγείται αποκλειστικά μετά από αίτηση του φοιτητή και με την καταβολή τέλους. Σύμφωνα με το προαναφερθέν υπουργικό διάταγμα αριθ. 40, από το 2008, το Παράρτημα Διπλώματος που θα είναι σύμφωνο με το ευρωπαϊκό υπόδειγμα θα πρέπει να χορηγείται αυτόματα και δωρεάν στα αγγλικά και στα ρωσικά σε όλους τους φοιτητές που ολοκληρώνουν ένα διαπιστευμένο πρόγραμμα σπουδών σε ένα διαπιστευμένο ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Την τελευταία δεκαετία έχουν τεθεί οι νομικές βάσεις της **αξιολόγησης/διασφάλισης της ποιότητας**, ανεξάρτητα από τη Διαδικασία της Μπολόνιας, με διάφορους νόμους: με τον ομοσπονδιακό νόμο του 1992 για την εκπαίδευση, τον ομοσπονδιακό νόμο του 1996 για την τριτοβάθμια και μεταπτυχιακή επαγγελματική εκπαίδευση, τον κανονισμό του 1999 σχετικά με την κρατική διαπίστευση των AEI και τον κανονισμό του 2000 σχετικά με την αδειοδότηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Από τον Απρίλιο του 1997, οι αποφάσεις για την έκδοση κρατικής διαπίστευσης λαμβάνονται από το Συμβούλιο Διαπίστευσης (που συστάθηκε από το Υπουργείο Παιδείας), το οποίο αποτελείται από εκπροσώπους της Εθνικής Διάσκεψης Πρυτάνεων, ενώσεων μη κρατικών AEI/TEI και Πολυτεχνείων, Υπουργείων της Ομοσπονδίας και δημόσιων οργανισμών. Οι δραστηριότητες ενημέρωσης και οι μέθοδοι των διαδικασιών διαπίστευσης υπάγονται στην αρμοδιότητα του εθνικού κέντρου διαπίστευσης του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών, το οποίο αναδιοργανώθηκε το 2005 με οδηγία της κυβέρνησης και ονομάστηκε *Εθνικός Οργανισμός Διαπίστευσης της Ρωσικής Ομοσπονδίας*.

Οι διαδικασίες διαπίστευσης βασίζονται σε έκθεση αξιολόγησης η οποία πρέπει να δημοσιεύεται 10 ημέρες πριν από τη συνεδρίαση του Συμβουλίου Διαπίστευσης. Οι πληροφορίες για κάθε διαπιστευμένο ίδρυμα δημοσιοποιούνται στο Διαδίκτυο. Περιέχονται σε ειδικό κατάλογο και περιλαμβάνονται αυτομάτως στον οδηγό των διαπιστευμένων ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η διαδικασία αναγνώρισης από το κράτος περιέχει τα ακόλουθα τρία στοιχεία:

- Χορήγηση άδειας η οποία βεβαιώνει ότι οι εγκαταστάσεις, τα εργαστήρια και ο

ΡΩΣΙΑ

ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

2006/07

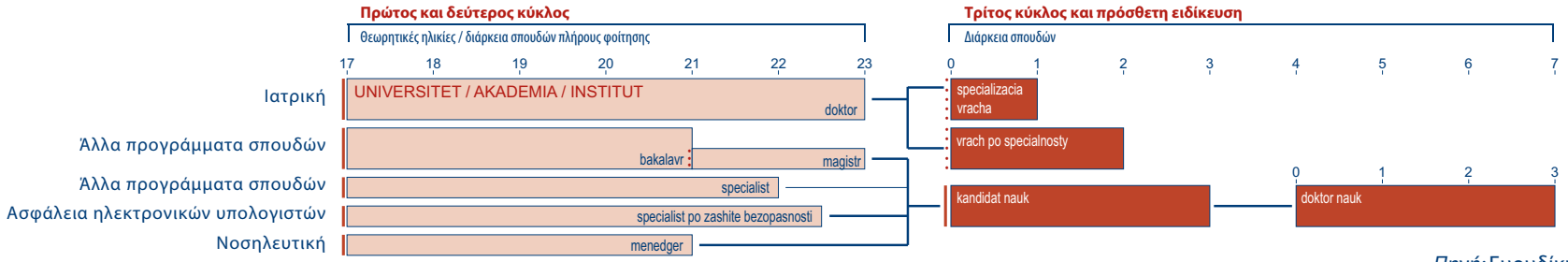

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

λοιπός εξοπλισμός του ιδρύματος, το διδακτικό προσωπικό και το παιδαγωγικό υλικό είναι σύμφωνα με τις κυβερνητικές προδιαγραφές·

- βεβαίωση που περιέχει αξιολόγηση του περιεχομένου, του επιπέδου και της ποιότητας της εκπαίδευσης σύμφωνα με τα εκπαιδευτικά πρότυπα που ορίζει η κυβέρνηση·
- διαπίστευση, η οποία συνιστά επίσημη αναγνώριση ότι το AEI/TEI είναι διαπιστευμένο από την κυβέρνηση για ένα συγκεκριμένο διάστημα και λαμβάνει υπόψη την κατηγορία του ιδρύματος και τους εθνικούς τίτλους σπουδών που έχει άδεια να εκδίδει.

Για να μειωθεί το κόστος αξιολόγησης των AEI/TEI, το Υπουργείο Παιδείας εξέδωσε κανονισμό, που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2000, ο οποίος συγχώνευσε τα τρία προαναφερόμενα στοιχεία σε μία ενιαία διαδικασία, γνωστή με την ονομασία «σύνθετη αξιολόγηση». Πληροφορίες σχετικά με τα διαπιστευμένα AEI και τα προγράμματα σπουδών δημοσιεύονται με τη μορφή ενός μητρώου, ενός ετήσιου καταλόγου – ευρετηρίου στον δικτυακό τόπο του Εθνικού Οργανισμού Διαπίστευσης (www.nica.ru). Η διαδικασία διαπίστευσης και τα αποτελέσματα περιγράφονται λεπτομερώς σε μια επιθεώρηση, *Η διαπίστευση στην εκπαίδευση,* που εκδίδεται 8 φορές το έτος. Η Ρωσία διαθέτει σήμερα μια μεγάλη υποδομή οργανισμών που απαρτίζουν το σύστημα διασφάλισης της ποιότητας το οποίο καλύπτει ολόκληρη τη χώρα:

- την Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Εποπτείας της Εκπαίδευσης και της Έρευνας·
- την Ένωση Εμπειρογνωμόνων (ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 2006)·
- το Συμβούλιο Διαπίστευσης: δημόσιος πανεθνικός οργανισμός μέλη του οποίου είναι οι προϊστάμενοι των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και εκπρόσωποι δημόσιων οργανισμών και ομοσπονδιακών εκτελεστικών οργανισμών.
- τον Εθνικό Οργανισμό Διαπίστευσης. Η αξιολόγηση του περιεχομένου και της ποιότητας της εκπαίδευσης γίνεται με την βοήθεια του Κέντρου Ενημέρωσης και οργάνωσης της διαδικασίας για την πιστοποίηση των AEI. Το σύστημα διασφάλισης της ποιότητας είναι επίσης εξοπλισμένο με τεχνολογίες επιγραμμικών εξετάσεων και ερευνών στις οποίες συμμετέχουν φοιτητές, που αναπτύχθηκαν και χρησιμοποιούνται από το 2005 για τους σκοπούς της αυτοαξιολόγησης και της εξωτερικής αξιολόγησης.

Η διαδικασία διαπίστευσης από το κράτος βασίζεται σε κριτήρια και στοιχεία συγκριτικής αξιολόγησης των συνθηκών, της οργάνωσης και των αποτελεσμάτων της εκπαιδευτικής δραστηριότητας. Τα στοιχεία συγκριτικής αξιολόγησης υπολογίζονται με τη χρησιμοποίηση στατιστικών δεδομένων που συγκεντρώνονται ετησίως από όλα τα AEI της Ρωσίας σε μία κεντρική βάση δεδομένων διαπίστευσης. Τα κριτήρια και τα στοιχεία συγκριτικής αξιολόγησης αναθεωρούνται περίπου κάθε πέντε έτη.

Το σύστημα διαπίστευσης των AEI εισήχθη το 1997. Μέχρι σήμερα, το 98% των κρατικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και το 63% των ιδιωτικών ιδρυμάτων έχουν ήδη υποβληθεί σε διαδικασία διαπίστευσης. Σε πολλά από αυτά έχει ήδη πραγματοποιηθεί επαναληπτική διαδικασία διαπίστευσης.

Η συμμετοχή αλλοδαπών εμπειρογνωμόνων στην εξωτερική αξιολόγηση της ποιότητας της εκπαίδευσης των ρωσικών AEI είναι μέρος της διαδικασίας για τη διασφάλιση της ισοδυναμίας ανάμεσα στα διάφορα προγράμματα που παρέχουν τα AEI στη Ρωσία. Συνολικά, 47 ξένοι φορείς και οργανισμοί διαπίστευσης έχουν συμμετάσχει στις διαδικασίες αξιολόγησης των προγραμμάτων σπουδών που παρέχονται από τα ρωσικά AEI. Ο Εθνικός Οργανισμός Διαπίστευσης αντιπροσωπεύει το ρωσικό εκπαιδευτικό σύστημα σε διεθνείς ενώσεις και δίκτυα:

- στο Διεθνές Δίκτυο Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE) του οποίου είναι πλήρες μέλος από το 2001·
- στο Δίκτυο Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των

Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEENET) του οποίου είναι πλήρες μέλος από το 2002. Η Ρωσία εκπροσωπείται στη Διοικούσα Επιτροπή από το Μάιο του 2006 για τα επόμενα τέσσερα έτη.

- το Δίκτυο Ασίας-Ειρηνικού για την Ποιότητα (APQN) του οποίου είναι πλήρες μέλος από τον Απρίλιο του 2006·
- στο Ευρασιατικό Δίκτυο Διασφάλισης της Ποιότητας (EAQAN) του οποίου είναι πλήρες μέλος από τον Οκτώβριο του 2004. Στο EAQAN συμμετέχουν αντιπρόσωποι 7 χωρών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Η Ρωσία ήταν ένας από τους πρωτεργάτες της δημιουργίας αυτού του δικτύου και εκπροσωπείται στη διοικούσα επιτροπή για δεύτερη θητεία.

Η Ρωσία εκπροσωπείται στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Διασφάλιση της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (**ENQA**) από τον Εθνικό Οργανισμό Διαπίστευσης, ο οποίος έχει την ιδιότητα του υποψήφιου μέλους.

Οι φοιτητές συμμετέχουν στην εκπόνηση των συστημάτων εσωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας και στις διαδικασίες αυτοαξιολόγησης, κατά κανόνα απαντώντας σε έρευνες και σε ορισμένες περιπτώσεις ως μέλη των ομάδων αυτοαξιολόγησης. Κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2005/06, αντιπρόσωποι της Ένωσης Φοιτητών συμμετείχαν απευθείας στις δραστηριότητες των ομάδων εμπειρογνωμόνων. Η αποτελεσματικότερη διαδικασία ήταν η συμμετοχή ενός εκπροσώπου της Ένωσης των Φοιτητών στις εργασίες του Συμβουλίου Διαπίστευσης.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
19 Απριλίου 1989	Διάταγμα αριθ. 351της Κρατικής Επιτροπής για την Εκπαίδευση στην ΕΣΣΔ.	Prikaz Gosudarstvennogo Komiteta po Obrazovaniyu SSSR, № 351
13 Μαρτίου 1992	Απόφαση αριθ. 13 της Κρατικής Επιτροπής για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση του Υπουργείου Επιστημών σχετικά με τη δημιουργία μιας πολυεπίπεδης διάρθρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Postanovlenie Gosudarstvennogo Komiteta po Vyisshemu obrazovaniyu o vvedenii mnogourovnevoj struktury visshego obrazovaniya, № 13
10 Ιουλίου 1992	Ομοσπονδιακός νόμος αριθ. 3266-1για την εκπαίδευση	Federalalniy Zakon Ob obrazovanii, № 3266-1
12 Αυγούστου 1994	Κυβερνητικό διάταγμα αριθ. 940 σχετικά με την έγκριση των εθνικών προδιαγραφών για την τριτοβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση	Postanovlenie Pravitelstva Ob utverzdenii gosudarstvennogo obrazovatelnogo standarta viisshego professionalnogo obrazovaniya, № 940
18 Απριλίου 1995	Διάταγμα αριθ. 570 της Κρατικής Επιτροπής για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	Prikaz Gosudarstvennogo Komiteta po Vyshemu Obrazovaniyu, № 570
22 Αυγούστου 1996	Νόμος αριθ. 125-FZ για την τριτοβάθμια και μεταπτυχιακή επαγγελματική εκπαίδευση	Zakon o visshem i poslevuzovskom professionalnom obrazovanii, № 125-FZ
27 Μαρτίου 1998	Κανονισμός αριθ. 581 σχετικά με το ερευνητικό και διδακτικό προσωπικό στην τριτοβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση (σπουδές πρώτου, δεύτερου και τρίτου κύκλου)	Polozenie o podgotovke nauchno-pedagogocheskih i nauchnyh kadrov v sisteme poslevuzovskogo obrazovania, № 581

ΡΩΣΙΑ

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
2 Δεκεμβρίου 1999	Κανονισμός αριθ. 1323 σχετικά με τη διαπίστευση από το κράτος των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Polozhenie o gosudarstvenoj akkreditacii visshego uchebnogo zavedeniya, № 1323
29 Ιουνίου 2000	Κανονισμός αριθ. 1965 του Υπουργείου Παιδείας	Rasporyazhenie Ministerstva Obrazovaniya, №1965
18 Οκτωβρίου 2000	Κανονισμός αριθ. 796 σχετικά με τη χορήγηση αδειών άσκησης εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων	Polozhenie o licenzirovanii obrazovatel'noj deyatel'nosti, № 796
19 Ιουλίου 2002	Απόφαση αριθ. 2822 σχετικά με τις διατάξεις εφαρμογής ενός πιστωτικού συστήματος στο περιεχόμενο της κρατικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Postanovlenie ob organizacii rabot po sozdaniu procedury zacheta osvoeniya studentami vuzov soderzhaniya gosydarstvennyx standartov visshego professionalnogo obrazovaniya, № 2822
2 Ιουλίου 2003 / 7 Οκτωβρίου 2003	Αποφάσεις αριθ. 3800 του Υπουργείου σχετικά με την έναρξη εφαρμογής πρότυπων σχεδίων για τη χρησιμοποίηση του πιστωτικού συστήματος	Resheniya Ministersnva o provedenii exsperimenta po ispolzovaniu zachetnyh edinic v uchebnom processe, № 3800)
6 Απριλίου 2004	Κυβερνητικό διάταγμα αριθ. 159	Poctanovlenie Pravitelstva, № 159
5 Ιουλίου 2004	Επιστολή αριθ. 02-24in/I της ομοσπονδιακής υπηρεσίας για την εποπτεία της εκπαίδευσης και της έρευνας σχετικά με τη χορήγηση αδειών, την πιστοποίηση και τη διαπίστευση από το κράτος	Pismo Federalnoy Sluzhby po nadzoru v sfere obrazovania I nauki "O icenzrovanii, attestacii I obshestvennoy akkreditacii", ", No. 02-24in/I
25 Απριλίου 2005	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 126 σχετικά με τα ιδρύματα που συντονίζουν τη Διαδικασία της Μπολόνιας στη Ρωσική Ομοσπονδία	Prikaz Ministerstva o vuzah-koordinatorah po poziciaym Bolonskogo processa dv Rossiyskoy Federacii, № 126
29 Ιουνίου 2005	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 215 για την καινοτόμο δραστηριότητα των ιδρυμάτων όσον αφορά τη μετάβαση προς το πιστωτικό σύστημα	Prikaz Ministerstva ob innovacionnoy deyatelnosty vuzov po perehodu na sistemu zachetnih edinic (kreditov), № 215
16 Δεκεμβρίου 2005	Υπουργική απόφαση αριθ. 46 σχετικά με την υλοποίηση των στόχων της Μπολόνιας στο Σύστημα Τριτοβάθμιας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στη Ρωσική Ομοσπονδία	Reshenie Ministerstva o realizacii polozhenij Blonscoq Deklaracii v sisteme visshego professionalnogo obrazovaniya Roosiyskoy Federacii, №46
15 Φεβρουαρίου 2006	Υπουργικό διάταγμα αριθ. 40 σχετικά με το σχέδιο δράσης 2005-2007 για την υλοποίηση των στόχων της Μπολόνιας στο εσωτερικό του συστήματος δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης στη Ρωσική Ομοσπονδία	Prikaz Ministerstva o Plane realizacii polozhenij Blonscoq Deklaracii v sisteme visshego professionalnogo obrazovaniya Rossiyskoy Federacii na 2005-2007 gody, № 40

Υποσημείωση: Η εθνική περιγραφή και το διάγραμμα για τη Ρωσία δεν έχουν ελεγχθεί σε εθνικό επίπεδο.

Έχει εκδοθεί και εφαρμόζεται από την 1η Ιουλίου 2007 νόμος για την διάρθρωση των σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης **σε τρεις κύκλους**, σε εφαρμογή της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Η νέα διάρθρωση σπουδών θα αντικαταστήσει πλήρως το υφιστάμενο σύστημα σπουδών σε όλα τα ΑΕΙ. Πριν αποφασιστεί η εισαγωγή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, δεν είχε εφαρμοστεί κανένα πρότυπο σχέδιο της κυβέρνησης. Παρόλα αυτά, υπήρχαν ήδη ορισμένα προγράμματα σπουδών σε τρεις κύκλους, όπως οι σπουδές νοσηλευτικής.

Το τρέχον σύστημα σπουδών τροποποιήθηκε για να αντιστοιχεί στο νέο σύστημα των τριών κύκλων. Οι τίτλοι του πρώτου κύκλου σπουδών παρέχουν πρόσβαση στον δεύτερο κύκλο σπουδών και οι τίτλοι σπουδών του δεύτερου κύκλου θα εξασφαλίζουν πρόσβαση στις σπουδές τρίτου κύκλου. Επίσης, στο δεύτερο κύκλο σπουδών θα εισαχθεί ένα νέο πρόγραμμα Master *(masterexamen)*. Η κυβέρνηση έχει επίσης ορίσει νέους περιγραφικούς δείκτες τίτλων σπουδών, σύμφωνα με το γενικό πλαίσιο προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΕΧΤΕ), που βασίζονται στα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα.

Τα προγράμματα σπουδών μακράς διάρκειας 4-6 ετών θα διατηρηθούν σε ορισμένους τομείς σπουδών που προετοιμάζουν τους φοιτητές για συγκεκριμένα επαγγέλματα, όπως οι σπουδές ιατρικής, φαρμακευτικής, ψυχολογίας, οδοντιατρικής, αρχιτεκτονικής, οι σπουδές μηχανικών και νομικής. Ωστόσο, τα διπλώματα που εκδίδονται σε αυτούς τους κλάδους σπουδών έχουν ενταχθεί σε έναν από τους τρεις κύκλους, ανάλογα με τη διάρκεια των σπουδών και με τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα.

Οι ανώτατες σπουδές διάρκειας συνήθως μικρότερης των τριών ετών, που αντιπροσωπεύουν λιγότερες από 180 ακαδημαϊκές μονάδες ECTS, υπάγονται στο επίπεδο σπουδών ISCED 5B. Αφορούν την κατάρτιση εκπαιδευτικών επαγγελματικής εκπαίδευσης, τις σπουδές οδοντοτεχνικής και ορισμένα προγράμματα σπουδών μικρής διάρκειας γενικού, επαγγελματικού ή καλλιτεχνικού περιεχομένου. Οι ακαδημαϊκές μονάδες που αποκτώνται στο πλαίσιο ενός προγράμματος σπουδών ISCED 5B είναι δυνατόν να μεταφερθούν σε προγράμματα και τίτλους σπουδών πρώτου κύκλου του επιπέδου ISCED 5A, με βάση την ισοδυναμία μαθημάτων ή μερών ενός προγράμματος σπουδών του επιπέδου ISCED 5A. Αυτή η μεταφορά μονάδων δεν υπόκειται σε καμία κεντρική ρύθμιση και οι αντιστοιχίες αξιολογούνται από το κάθε ΑΕΙ.

Η διάρκεια των **προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών** θα παραμείνει τετραετής. Θα θεσπιστούν, ωστόσο, νέοι όροι εισαγωγής στις σπουδές τρίτου κύκλου. Βασική προϋπόθεση για να εισαχθεί ένας φοιτητής σε διδακτορικές σπουδές θα είναι να κατέχει δίπλωμα δεύτερου κύκλου και να έχει ολοκληρώσει σπουδές ελάχιστης διάρκειας τεσσάρων ετών πλήρους φοίτησης (εκ των οποίων τουλάχιστον ένα έτος δεύτερου κύκλου σπουδών) ή να έχει αποκτήσει ισοδύναμες γνώσεις με κάποιο άλλο τρόπο στη Σουηδία ή στο εξωτερικό. Το κάθε ΑΕΙ υποδοχής μπορεί να εφαρμόσει και πρόσθετες απαιτήσεις.

Τα διδακτορικά προγράμματα περιλαμβάνουν θεωρητικά μαθήματα. Με βάση τις ισχύουσες διατάξεις, η διδακτορική διατριβή πρέπει να αντιπροσωπεύει τουλάχιστον 120 από τις 240 μονάδες ECTS που απαιτούνται για την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος. Ο υπόλοιπος χρόνος μπορεί να αφιερωθεί στα θεωρητικά μαθήματα. Το σύνολο των μονάδων που αντιστοιχούν σε αυτά τα μαθήματα διαφέρει από ένα κλάδο σπουδών στον άλλο, αλλά κατά γενικό κανόνα είναι της τάξης των 60-90 μονάδων ECTS και σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να υπερβαίνουν τις 120 μονάδες ECTS.

Σύμφωνα με τις διατάξεις για τη χρηματοδότηση των σπουδών, απαρέγκλιτη προϋπόθεση για την εισαγωγή σε πρόγραμμα κατάρτισης στην έρευνα είναι να υπάρχει σύμβαση απασχόλησης με την ιδιότητα του διδακτορικού φοιτητή ή με τη χορήγηση υποτροφίας σπουδών. Είναι ωστόσο δυνατή η αποδοχή σε διδακτορικές σπουδές και με άλλους τρόπους χρηματοδότησης, εάν το συμβούλιο της σχολής κρίνει ότι ο φοιτητής διαθέτει επαρκείς πόρους για όλη τη διάρκεια των σπουδών. Η συνηθέστερη μορφή χρηματοδότησης είναι η απασχόληση με την ιδιότητα του φοιτητή

διδακτορικού. Άλλες μορφές χρηματοδότησης είναι οι υποτροφίες σπουδών, η απασχόληση σε ένα ΑΕΙ, η αμειβόμενη απασχόληση για ερευνητική εργασία σε έναν οργανισμό, η εγγυημένη από την κυβέρνηση ενίσχυση λόγω σπουδών, οι υποτροφίες ή άλλες εξωτερικές πηγές χρηματοδότησης. Τα ΑΕΙ απασχολούν τους φοιτητές διδακτορικού με την ιδιότητα διδακτικού προσωπικού, βοηθού ερευνητή, κλινικού βοηθού και λέκτορα.

Η απονομή **κοινών διπλωμάτων** (δηλ. διπλωμάτων που εκδίδονται τουλάχιστον από δύο ΑΕΙ με τη μορφή ενός κοινού τίτλου σπουδών) δεν είναι προς το παρόν δυνατή. Όμως, τα ΑΕΙ είναι ελεύθερα να οργανώνουν κοινά προγράμματα σπουδών με άλλα ιδρύματα της χώρας ή του εξωτερικού. Επιτρέπεται η έκδοση διπλών πτυχίων και οι κανόνες απονομής αυτών των διπλωμάτων είναι οι ίδιοι και στη Σουηδία και διεθνώς.

Το 2007 θα εγκριθεί **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα βασικά στοιχεία του εφαρμόζονται ήδη.

Η εφαρμογή του Εθνικού Συστήματος Ακαδημαϊκών Μονάδων στα σουηδικά ΑΕΙ είναι υποχρεωτική από το 1969. Το ισχύον εθνικό πιστωτικό σύστημα είναι συμβατό με το ECTS και μία ακαδημαϊκή μονάδα αντιστοιχεί σε μία εβδομάδα φοίτησης (40 μονάδες για ένα πλήρες έτος σπουδών). Έχει εγκριθεί ένα νέο πιστωτικό σύστημα με βάση το ECTS το οποίο θα τεθεί σε εφαρμογή την 1η Ιουλίου 2007. Η εφαρμογή του θα είναι υποχρεωτική για όλα τα ΑΕΙ και το σύστημα θα καλύπτει όλα τα προγράμματα και τους τομείς σπουδών. Ένα έτος πλήρους φοίτησης θα αντιπροσωπεύει 60 ακαδημαϊκές μονάδες. Η αξιολόγηση της εφαρμογής του νέου πιστωτικού συστήματος θα πραγματοποιηθεί ταυτόχρονα με τη γενική αξιολόγηση των ΑΕΙ.

Το ECTS θα χρησιμοποιείται και για την μεταφορά και για τη συσσώρευση μονάδων (όπως και το σημερινό σύστημα) και θα αντικαταστήσει το σημερινό σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων.

Από το 2003, όλα τα ΑΕΙ εκδίδουν υποχρεωτικά το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) μόνο στα αγγλικά, αυτόματα και δωρεάν για όλους τους τίτλους σπουδών πρώτου και δεύτερου κύκλου. Το ΠΔ θα εκδίδεται υποχρεωτικά και στον τρίτο κύκλο σπουδών.

Ως **κίνητρο** για να στηρίξει την πλήρη εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών, η κυβέρνηση χρηματοδότησε και απευθείας τα ΑΕΙ και μέσω του Σουηδικού Οργανισμού για τα Δίκτυα και τη Συνεργασία Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, με στόχο να στηρίξει την εφαρμογή της νέας διάρθρωσης σπουδών και να ενθαρρύνει τη συνεργασία των ιδρυμάτων που εφαρμόζουν αυτό το σύστημα.

Η ποιότητα της εκπαίδευσης στο νέο σύστημα σπουδών θα αξιολογείται στο πλαίσιο του ήδη εφαρμοζόμενου συστήματος εξωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας. Ο Εθνικός Οργανισμός Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (*Högskoleverket*, HSV, που ιδρύθηκε το 1995 με διάταγμα) είναι ανεξάρτητος εθνικός οργανισμός, υπεύθυνος για την **εξωτερική αξιολόγηση της ποιότητας.**

Ο HSV είναι κεντρικός οργανισμός που ασχολείται με τα ζητήματα των ΑΕΙ. Ασκεί εποπτεία στα ΑΕΙ για να εξασφαλίσει ότι συμμορφώνονται με τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις που διέπουν την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ακόμη, αξιολογεί τα ιδρύματα στο επίπεδο των τομέων και προγραμμάτων σπουδών. Βασικός στόχος των αξιολογήσεων, που επαναλαμβάνονται κάθε δέκα έτη, είναι να διευκρινιστεί αν η ποιότητα των παρεχόμενων προγραμμάτων καλύπτει το ελάχιστο επίπεδο που απαιτείται για να λάβει ένα ίδρυμα άδεια να εκδίδει τους αντίστοιχους τίτλους σπουδών. Όλες οι αξιολογήσεις διενεργούνται σύμφωνα με τα κριτήρια αναφοράς και τις κατευθυντήριες γραμμές διασφάλισης της ποιότητας που έχει εκπονήσει η ENQA. Από το 2001, ο HSV αξιολογεί όλα τα προγράμματα σπουδών των σουηδικών ΑΕΙ, περιλαμβανομένων των μεταπτυχιακών σπουδών. Οι αξιολογήσεις καλύπτουν επίσης τα προγράμματα που καταλήγουν στην έκδοση επαγγελματικών τίτλων σπουδών. Ο HSV αξιολογεί επίσης την προσπάθεια αναβάθμισης της ποιότητας των ΑΕΙ.

Ο HSV αξιολογεί τις αιτήσεις των πανεπιστημιακών κολεγίων να εκδίδουν τίτλους σπουδών γενικής εκπαίδευσης και τις αιτήσεις όλων των δημόσιων ΑΕΙ που επιθυμούν να εκδίδουν τίτλους

ΣΟΥΗΔΙΑ

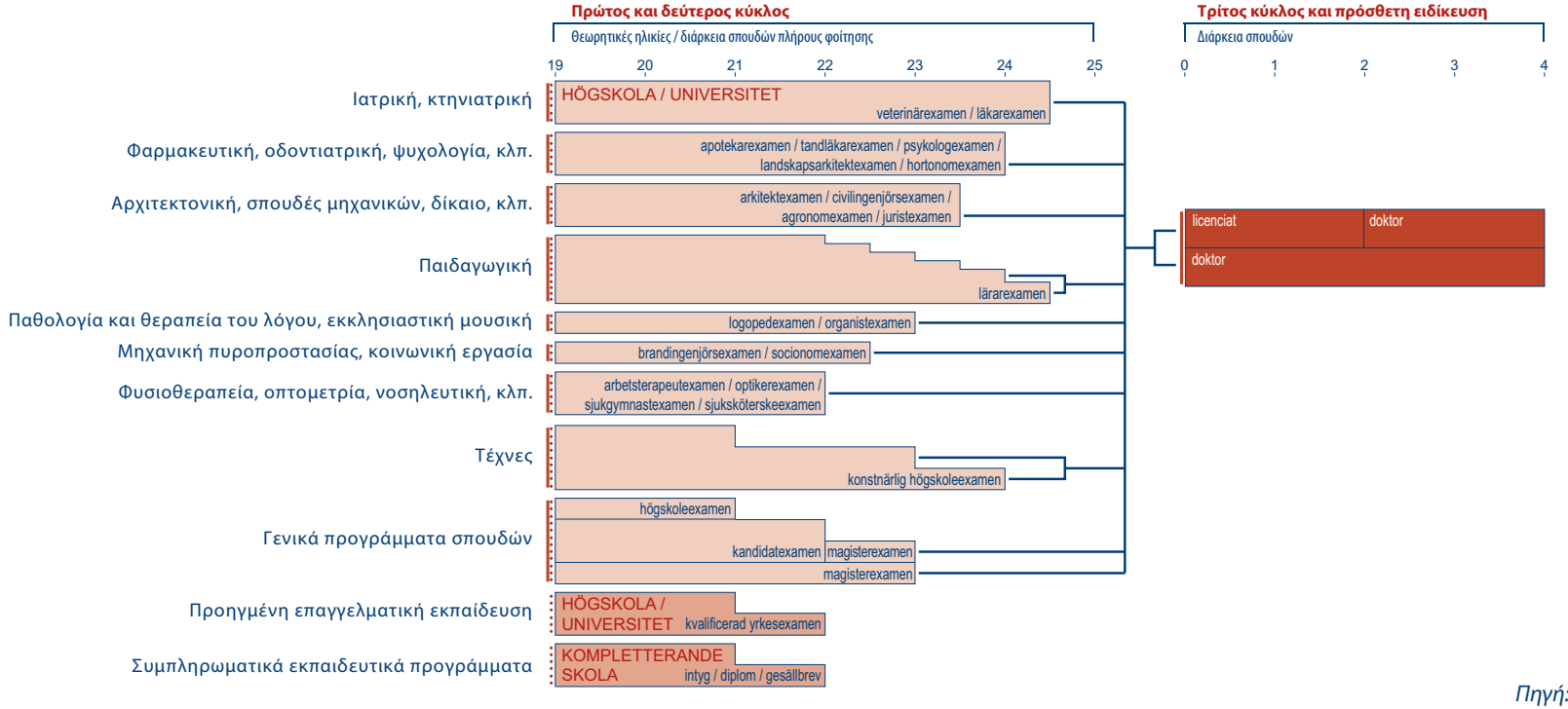

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Τα προγράμματα επαγγελματικών σπουδών που παρουσιάζονται είναι μόνο ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα· είναι συνολικά περίπου 50. Ορισμένα προγράμματα προηγμένης, συμπληρωματικής προπτυχιακής επαγγελματικής εκπαίδευσης βασίζονται σε ένα πρώτο τίτλο επαγγελματικών σπουδών. Μετά το επίσημο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι προηγμένες σπουδές επαγγελματικής εκπαίδευσης παρέχονται από διάφορους τύπους ιδρυμάτων και οργανώσεων, όπως *universitet/högskolor*, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης ή επιχειρήσεις.

Στα ιδρύματα με την ονομασία *kompletterande skolor* περιλαμβάνονται και διάφορα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, ανάλογα με το εξεταζόμενο πρόγραμμα, τα οποία δεν εντάσσονται στο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Intyg/diplom/gesällbrev είναι τύποι πιστοποιητικών σπουδών.

Το διάγραμμα παρουσιάζει τη διάρθρωση των σπουδών το 2006/07. Το συνοδευτικό κείμενο περιγράφει τη νέα διάρθρωση σε τρεις κύκλους σπουδών που θα τεθεί σε εφαρμογή την 1η Ιουλίου 2007.

καλλιτεχνικών και επαγγελματικών σπουδών. Ακόμη, εξετάζει το δικαίωμα των ιδρυμάτων να δημιουργούν νέους τομείς έρευνας και, κατά περίπτωση, εάν μπορούν να αποκτήσουν το πανεπιστημιακό καθεστώς, αν και οι αποφάσεις αυτές λαμβάνονται από την κυβέρνηση.

Ακόμη, ο HSV ελέγχει τις δραστηριότητες των ΑΕΙ και παρέχει στο *Riksdag* (Σουηδικό Κοινοβούλιο) και στην κυβέρνηση στοιχεία απαραίτητα για την έκδοση αποφάσεων σε σημαντικά θέματα. Είναι επίσης υπεύθυνος για όλες τις εθνικές στατιστικές για τα ΑΕΙ.

Ο HSV αξιολογεί τους τίτλους σπουδών που χορηγούνται στους αποφοίτους σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο εξωτερικό, για να διευκρινιστεί αν υπάρχει αντιστοιχία ανάμεσα στο σουηδικό πρόγραμμα και στο ξένο πρόγραμμα σπουδών. Τέλος, ο HSV ασχολείται και με τα νόμιμα δικαιώματα των φοιτητών.

Σύμφωνα με τους κανονισμούς του 2003 για τον HSV, οι φοιτητές έχουν δικαίωμα συμμετοχής στο Διοικητικό Συμβούλιο του οργανισμού με δύο εκπροσώπους (έναν για τις προπτυχιακές και έναν για τις μεταπτυχιακές σπουδές). Οι φοιτητές είναι πλήρη μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου με δικαίωμα ψήφου.

Ο HSV είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**) από το Μάρτιο του 2000. Είναι επίσης μέλος του Σκανδιναβικού Δικτύου Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (NOQA).

Ο HSV έχει υποβληθεί σε εξωτερική αξιολόγηση δύο φορές. Η ομάδα αξιολόγησης αποτελούνταν από έναν εμπειρογνώμονα της σουηδικής Εθνικής Αρχής Δημοσιονομικής Διαχείρισης, έναν καθηγητή του Πανεπιστημιακού Κολεγίου του Malmö και ένα διακεκριμένο σύμβουλο του *Statskonsult*, μιας νορβηγικής εταιρείας που ειδικεύεται σε θέματα διαχείρισης δημόσιων οργανισμών. Η εξέταση παρακολούθησης της πρώτης αξιολόγησης πραγματοποιήθηκε το 2006.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
17 Δεκεμβρίου 1992	Νόμος αριθ. 1434 του 1992 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Högskolelagen 1992: 1434
4 Φεβρουαρίου 1993	Διάταγμα αριθ. 100 του 1993 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	Högskoleförordningen 1993: 100
8 Ιουνίου 1995	Διάταγμα αριθ. 945 του 1995 σχετικά με τις διατάξεις για τον Σουηδικό Εθνικό Οργανισμό Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Förordning med instruktion för Högskoleverket 1995:945
19 Δεκεμβρίου 2002	Διάταγμα αριθ. 7 του 2003 με τις διατάξεις για τον Σουηδικό Εθνικό Οργανισμό Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Förordning med instruktion för Högskoleverket 2003:7
2 Ιουνίου 2005	Νέος κόσμος – Νέο Πανεπιστήμιο, νομοσχέδιο της κυβέρνησης 2004/05: 162	Ny värld – ny högskola, regeringens proposition 2004/05: 162

Δικτυακοί τόποι

Εθνικός Οργανισμός Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης: www.hsv.se

Σουηδικός Οργανισμός για τα Δίκτυα και τη Συνεργασία στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση: www.nshu.se

Πληροφορίες σχετικά με τη σουηδική τριτοβάθμια εκπαίδευση για ενδιαφερόμενους ξένους φοιτητές: www.studyinsweden.se

ΣΛΟΒΕΝΙΑ

Η νομική βάση για το σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ορίζεται στο Σύνταγμα που αναγνωρίζει την αυτονομία των Πανεπιστημίων και άλλων ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εντός των ορίων που καθορίζουν οι ακόλουθοι νόμοι: ο νόμος του 1993 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (και οι τροποποιήσεις του 1999, 2001 και 2003), οι τροποποιήσεις και οι συμπληρωματικές διατάξεις του 2004 και του 2006 του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και ο νόμος του 2004 για την επαγγελματική τριτοβάθμια εκπαίδευση. Οι τροποποιήσεις που επήλθαν με τη νομοθεσία του 2006 θα τεθούν σε εφαρμογή από το ακαδημαϊκό έτος 2007/08. Τα νέα προγράμματα θα εισάγονται σταδιακά.

Το 2002, το Κοινοβούλιο ενέκρινε ρυθμιστικό πλαίσιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το οποίο προβλέπει μέτρα που θα διευκολύνουν τη συμμόρφωση με τα κριτήρια της διακήρυξης της Μπολόνιας (γενικευμένη εφαρμογή του ECTS, διασφάλιση της ποιότητας και επεξεργασία προτάσεων για νομοθετικές αλλαγές).

Ένα σύστημα σπουδών που βασίζεται σε **δύο κύριους κύκλους** υπάρχει στο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Σλοβενίας από τη δεκαετία του 1960. Διετή προγράμματα σπουδών Master *(Magisterij znanosti)* που έχουν ως άξονα την έρευνα θεσπίστηκαν με νόμο και παρέχονται από τις σχολές και τις ακαδημίες όλων των κλάδων σπουδών. Αποτελούν συνέχεια των τίτλων σπουδών για τους οποίους απαιτούνται συνήθως τέσσερα, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις τεσσεράμισι, πέντε ή έξι έτη σπουδών.

Σύμφωνα με την νομοθεσία που ρυθμίζει την τριτοβάθμια εκπαίδευση (τροποποιήσεις και συμπληρώσεις του 2004), η νέα διάρθρωση σπουδών, με βάση το πρότυπο της Μπολόνιας θα τεθεί σταδιακά σε εφαρμογή σε όλους τους κλάδους σπουδών και σε όλους τους τύπους ιδρυμάτων. Εντούτοις, τα κολέγια τριτοβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης που επιτρέπεται να ασκούν δραστηριότητες έρευνας μπορούν να παρέχουν σπουδές διδακτορικού επιπέδου μόνο εάν πληρούν τις απαιτήσεις ή εάν οι σπουδές αυτές παρέχονται σε συνεργασία με Πανεπιστήμια. Τα AEI/TEI υποχρεούνται να εφαρμόσουν το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών. Η εισαγωγή των φοιτητών με το νέο σύστημα άρχισε το ακαδημαϊκό έτος 2005/06. Οι φοιτητές μπορούν επίσης να εισάγονται και με βάση το παλαιό σύστημα σπουδών. Ως τελική προθεσμία για την εφαρμογή του νέου συστήματος έχει οριστεί το ακαδημαϊκό έτος 2009/10. Όταν τεθεί σε εφαρμογή ένα νέο πρόγραμμα σπουδών, δεν θα είναι πλέον δυνατή η παροχή του ίδιου προγράμματος με το παλαιό σύστημα. Το ακαδημαϊκό έτος 2008/09 θα είναι , συνεπώς, το τελευταίο έτος που θα επιτρέπεται η εισαγωγή στα παλαιά προγράμματα.

Τα προγράμματα του πρώτου κύκλου (επίπεδο Bachelor), διάρκειας τριών έως τεσσάρων ετών, μπορεί να έχουν θεωρητική ή επαγγελματική κατεύθυνση. Οι δύο τύποι προγράμματος οδηγούν στη χορήγηση τίτλου σπουδών που επιτρέπει την εισαγωγή σε προγράμματα επιπέδου Master, τα οποία στη συνέχεια παρέχουν άμεση πρόσβαση σε σπουδές του επιπέδου ISCED 6.

Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές για την απόκτηση ενός δεύτερου διπλώματος (ισοδύναμου με Master)· η διάρκεια αυτών των σπουδών είναι ενός (4+1) ή δύο (3+2) πρόσθετων ετών. Κατά κανόνα, όλα τα διπλώματα του δεύτερου κύκλου σπουδών παρέχουν πρόσβαση σε διδακτορικές σπουδές τριών ετών (ή στην αγορά εργασίας). Με τη νέα διάρθρωση σπουδών που προήλθε από τη μεταρρύθμιση, ο τίτλος σπουδών Master είναι ισοδύναμος με το δίπλωμα Master του μοντέλου της Μπολόνιας.

Τα παλαιά προγράμματα Master (επιστημών ή τεχνών) αποτελούν ένα πρώτο στάδιο και απαραίτητη προϋπόθεση για την εισαγωγή στις **διδακτορικές σπουδές**. Πράγματι, με βάση το νόμο του 1993 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, ο διδακτορικός τίτλος σπουδών μπορεί να αποκτηθεί με δύο τρόπους: είτε με φοίτηση τεσσάρων ετών μετά την απόκτηση του πρώτου πτυχίου, που περιλαμβάνουν θεωρητικά μαθήματα και ατομικό ερευνητικό έργο, είτε με την απόκτηση ενός διπλώματος Master με φοίτηση δύο ετών και στη συνέχεια με δύο πρόσθετα έτη διδακτορικών σπουδών. Οι διετείς διδακτορικές σπουδές δεν περιλαμβάνουν αναγκαστικά θεωρητικά

ΣΛΟΒΕΝΙΑ

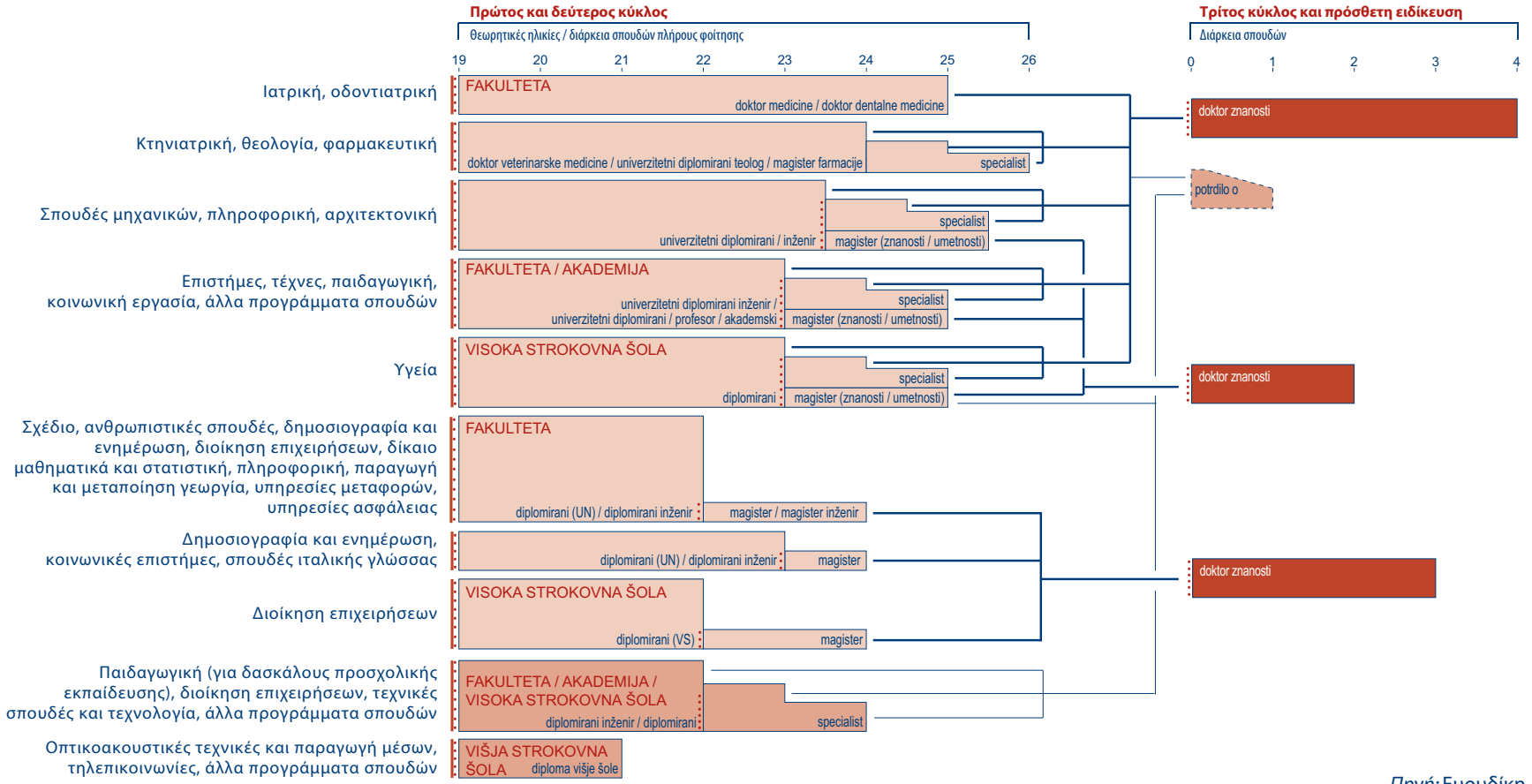

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Οι τροποποιήσεις του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2006 (άρθρο 15) ορίζουν ότι οι τίτλοι σπουδών *magisterij znanosti* και *specializacija* (που αποκτήθηκαν πριν από το 2006) είναι ισοδύναμοι με δίπλωμα τρίτου κύκλου σπουδών με βάση τη διάρθρωση της Διαδικασίας της Μπολόνιας.

μαθήματα. Βασίζονται σε ατομική έρευνα και σε συνεργασία με τους επόπτες καθηγητές.

Με βάση τις τροποποιήσεις και τις συμπληρώσεις του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που εκδόθηκαν το 2004, η διάρκεια των διδακτορικών σπουδών είναι τριετής (180 μονάδες ECTS). Η διάρκεια των διδακτορικών σπουδών είναι αποτέλεσμα της μεταρρύθμισης της Μπολόνιας. Ένας κάτοχος δεύτερου τίτλου σπουδών μπορεί να εισαχθεί σε πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών.

Τα νέα διδακτορικά προγράμματα περιλαμβάνουν θεωρητικά μαθήματα ισοδύναμα τουλάχιστον 60 μονάδων, τα οποία συνήθως προηγούνται της ατομικής ερευνητικής εργασίας. Οι φοιτητές διδακτορικού έχουν το καθεστώς είτε του φοιτητή είτε του νέου ερευνητή. Οι νέοι ερευνητές συμμετέχουν σε ειδικό πρόγραμμα για νέους ερευνητές που υπάρχει από το 1985. Οι νέοι ερευνητές συμμετέχουν σε ερευνητική εργασία κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών τους και απασχολούνται με σύμβαση ορισμένου χρόνου. Ο σλοβενικός Οργανισμός Έρευνας καταβάλλει τους μισθούς και τις κοινωνικές εισφορές και καλύπτει τα υλικά και άυλα στοιχεία δαπανών για την έρευνα και τις μεταδιδακτορικές σπουδές των φοιτητών.

Οι τροποποιήσεις και οι συμπληρώσεις του 2004 του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση προβλέπουν την έκδοση **κοινών διδακτορικών τίτλων** από δύο ή περισσότερα Πανεπιστήμια. Αυτά μπορεί να είναι και Πανεπιστήμια άλλων ευρωπαϊκών ή τρίτων χωρών. Το Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης καθορίζει τα κριτήρια για την εκπόνηση και την έγκριση κοινών προγραμμάτων σπουδών. Όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ που αναπτύσσουν και παρέχουν παρόμοια προγράμματα υποχρεούνται να συνάπτουν ειδική συμφωνία που να προσδιορίζει με ακρίβεια τα κοινά διπλώματα και τα παραρτήματα διπλώματος.

Από το 2002 που εκδόθηκαν τα κριτήρια του Συμβουλίου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, είναι υποχρεωτική για όλα τα προγράμματα σπουδών η εφαρμογή του πιστωτικού συστήματος με βάση το ECTS. Το σύστημα αυτό χρησιμοποιείται τόσο για τη μεταφορά όσο και για τη συγκέντρωση μονάδων. Βάσει των τροποποιήσεων του 2004, το ECTS πρέπει να εφαρμόζεται σε όλα τα προγράμματα του πρώτου, του δεύτερου και του τρίτου κύκλου σπουδών και οι μονάδες του ECTS πρέπει να αποδίδονται σε όλα τα παιδαγωγικά μέρη ενός προγράμματος σπουδών, με βάση το φόρτο εργασίας του φοιτητή. Το Νοέμβριο του 2004, το Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης έθεσε σε εφαρμογή τους τρόπους χρησιμοποίησης του πιστωτικού συστήματος βάσει του τροποποιητικού νόμου του 2004.

Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) εκδίδεται στη Σλοβενία από το ακαδημαϊκό έτος 2000/01. Ο τροποποιητικός νόμος του 2004 ορίζει ότι, από το 2005/06, το ΠΔ πρέπει να συνοδεύει κάθε δίπλωμα πρώτου, δεύτερου και τρίτου κύκλου σπουδών και να εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν στα σλοβενικά και σε μία ακόμη επίσημη γλώσσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι λεπτομέρειες αναφορικά με το περιεχόμενο του ΠΔ καθορίστηκαν από το Υπουργείο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης με βάση πρόταση του Συμβουλίου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Το Υπουργείο οργάνωσε σεμινάρια / συνέδρια εργασίας και χορήγησε ειδικά οικονομικά κίνητρα, κάλυψε το κόστος των υλικών, των μεταφράσεων και της πρόσθετης εργασίας του προσωπικού όλων των ΑΕΙ/ΤΕΙ για την πρώτη έκδοση του ΠΔ.

Η εφαρμογή του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών και του ECTS στηρίζεται με διάφορα μέσα: από τους φορείς προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας· με ειδικά σεμινάρια που οργανώνονται από το Υπουργείο, σε συνεργασία με το Κέντρο της Σλοβενίας για την Κινητικότητα και τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα Εκπαιδευτικών και Επαγγελματικών Σπουδών· με ετήσιους διαγωνισμούς για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων διεθνούς συνεργασίας των ΑΕΙ/ΤΕΙ·με ετήσιες προσκλήσεις υποβολής προσφορών για την ανάπτυξη νέων προγραμμάτων σπουδών με βάση τη διάρθρωση της Μπολόνιας, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου· με το πρόγραμμα Socrates/Erasmus.

Το 2005, τρία υπουργεία (Υπουργείο Παιδείας και Αθλητισμού, Υπουργείο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Επιστημών και Τεχνολογίας και το Υπουργείο Εργασίας, Οικογενειακών και

Κοινωνικών Υποθέσεων) οργάνωσαν δημόσιο διάλογο σε εθνικό επίπεδο με θέμα το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων και συνέταξαν έκθεση. Για τους σκοπούς αυτού του διαλόγου συστάθηκε ομάδα εργασίας από εκπροσώπους των τριών υπουργείων και άλλων ενδιαφερόμενων μερών. Η ομάδα εργασίας έχει εκπονήσει σχέδιο **Εθνικού Πλαισίου Προσόντων**, αλλά δεν έχει ορισθεί ακόμη ημερομηνία για την έγκρισή του.

Προς το παρόν, το **σύστημα διασφάλισης της ποιότητας** περιλαμβάνει τη διαπίστευση και την εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των προγραμμάτων σπουδών.

Η **διαπίστευση** υπάγεται στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (CHE) της Δημοκρατίας της Σλοβενίας *(Svet za visoko šolstvo Republike Slovenije)* που συστάθηκε από την κυβέρνηση το 1994. Ο Πρόεδρος και τα δεκαπέντε μέλη του Συμβουλίου διορίζονται από την κυβέρνηση. Μέλη του CHE είναι και τρεις εκπρόσωποι των φοιτητών που ορίζονται από την Ένωση των Σλοβένων Φοιτητών, σε συνεννόηση με τα φοιτητικά συμβούλια των πανεπιστημίων και των ανεξάρτητων AEI/TEI. Στο CHE δεν συμμετέχουν αλλοδαποί σύμβουλοι, αλλά συμμετέχουν περιστασιακά στις ομάδες διαπίστευσης.

Βασική αποστολή του Συμβουλίου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης είναι να καθορίζει τα κριτήρια διαπίστευσης και ανανέωσης της διαπίστευσης των AEI/TEI και των προγραμμάτων σπουδών τους. Το CHE καθορίζει επίσης τα κριτήρια για την ανάπτυξη και τη διαπίστευση των κοινών προγραμμάτων σπουδών, με βάση τους κανόνες για την δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και τους άλλους διεθνείς κανόνες και τις συστάσεις για την ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών αυτού του τύπου. Ακόμη, καθορίζει τα κριτήρια υπολογισμού των ακαδημαϊκών μονάδων ECTS οι οποίες αντιστοιχούν στα προγράμματα σπουδών, το ελάχιστο ποσοστό των κατ' επιλογή μαθημάτων των προγραμμάτων σπουδών, τα κριτήρια μετακίνησης ανάμεσα στα προγράμματα σπουδών και αναγνώρισης των γνώσεων και ικανοτήτων που έχουν αποκτήσει οι φοιτητές πριν από την εγγραφή τους στο πρόγραμμα σπουδών. Το CHE εκδίδει επίσης γνωμοδοτήσεις σχετικά με την τήρηση των απαραίτητων προϋποθέσεων για τη δημιουργία ή τη μετατροπή ενός AEI/TEI, εγκρίνει προγράμματα σπουδών, γνωμοδοτεί σχετικά με τα προσόντα του διδακτικού και επιστημονικού προσωπικού των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και συνεργάζεται με ξένους οργανισμούς διαπίστευσης και τους εμπειρογνώμονές τους.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του εσωτερικού του κανονισμού, το CHE ασκεί τα καθήκοντά του με ανεξαρτησία.

Η **εσωτερική αξιολόγηση** είναι αρμοδιότητα των AEI/TEI. Οι επιτροπές αξιολόγησης της ποιότητάς τους συντάσσουν ετήσιες εκθέσεις αυτοαξιολόγησης. Για τη διεκπεραίωση των καθηκόντων τους, τα AEI/TEI έχουν τη συνδρομή της Εθνικής Επιτροπής Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης *(Nacionalna komisija za kvaliteto visokega šolstva)*, η οποία αποτελείται από εκπροσώπους των AEI/TEI και των φοιτητών. Το σύστημα και η μεθοδολογία αυτοαξιολόγησης καθορίστηκαν από κοινού από τα AEI και την Εθνική Επιτροπή. Η Εθνική Επιτροπή συλλέγει τις εκθέσεις των ιδρυμάτων και εκδίδει την ετήσια εθνική έκθεση. Ασκεί τις δραστηριότητές σύμφωνα με τους κανόνες που καθορίζονται σε συνεργασία με τις συγκλήτους των AEI/TEI και τα κριτήρια που καθορίζει το Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Μέχρι στιγμής, οι **εξωτερικές αξιολογήσεις** διενεργούνται δειγματοληπτικά και σύμφωνα με τις αποφάσεις των ίδιων των AEI/TEI. Τον Οκτώβριο του 2004, η Εθνική Επιτροπη εξέδωσε τους κανόνες για τα κριτήρια εξωτερικής αξιολόγησης, με στόχο να θεσπιστεί ένα εθνικό σύστημα τακτικών εξωτερικών αξιολογήσεων. Όπως προβλέπεται από τις νέες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, που εκδόθηκαν το 2006, στα μελλοντικά καθήκοντα του CHE θα περιλαμβάνονται και οι εξωτερικές αξιολογήσεις. Το CHE θα συστήσει μια επιτροπή αξιολόγησης η οποία θα είναι υπεύθυνη για τον καθορισμό και την πλαισίωση των διαδικασιών εξωτερικής αξιολόγησης. Μια ειδική ανεξάρτητη

μονάδα του Υπουργείο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης θα παρέχει τεχνική υποστήριξη στο CHE.

Το Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Δημοκρατίας της Σλοβενίας και η Εθνική Επιτροπή Αξιολόγησης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση δεν υπόκεινται σε αξιολόγηση από ομότιμους κριτές άλλων εθνικών ή διεθνών οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας. Η επιτροπή λογοδοτεί στο Υπουργείο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Επιστημών και Τεχνολογίας και στο Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης σε ετήσια βάση και οφείλει να δίνει εξηγήσεις όταν ζητούνται.

Η Εθνική Επιτροπή είναι μέλος του Δικτύου CEEN (Δίκτυο Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης) και συμμετέχει στις συνεδριάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**).

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	**Τίτλος στα ελληνικά**	**Τίτλος στην εθνική γλώσσα**
17 Οκτωβρίου 2003	Νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (Επίσημη Εφημερίδα RS 67/1993, 39/1995 Odl.US: U-I-22/94-15, 18/1998 Odl.US: U-I-34/98, 35/1998 Odl.US: U-I-243/95-13, 99/1999, 64/2001, 100/2003)	Zakon o visokem šolstvu (Uradni list RS RS 67/1993, 39/1995 Odl. US: U-I-22/94-15, 18/1998 Odl.US: U-I-34/98, 35/1998 Odl.US: U-I-243/95-13, 99/1999, 64/2001, 100/2003)
10 Ιουνίου 2004	Τροποποιήσεις και συμπληρώσεις του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, Επίσημη Εφημερίδα RS, αριθ. 63/2004	Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o visokem šolstvu, Uradni list RS, št. 63/2004
15 Ιουλίου 2004	Νόμος για την τριτοβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση, Επίσημη Εφημερίδα RS, αριθ. 86/2004	Zakon o višjem strokovnem izobraževanju, Uradni list RS, št. 86/2004
11 Ιουνίου 2006	Νόμος για τους τίτλους σπουδών επαγγελματικής και επιστημονικής εκπαίδευσης, Επίσημη Εφημερίδα RS, αριθ.61/06	Zakon o strokovnih in znanstvenih naslovih, Uradni list RS, št. 61/06
Ιούνιος 2006	Τροποποιήσεις και συμπληρώσεις του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, Επίσημη Εφημερίδα RS, αριθ. 94/2006	Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o visokem šolstvu, Uradni list RS, št. 94/2006

ΣΛΟΒΑΚΙΑ

Ο νέος νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που εκδόθηκε τον Απρίλιο του 2002 και τροποποιήθηκε το Νοέμβριο του 2003 περιέχει διατάξεις που συνδέονται με τη Διαδικασία της Μπολόνιας.

Η διάρθρωση των σπουδών σε **τρεις κύριους κύκλους** τέθηκε σε εφαρμογή το 1996. Ο νέος νόμος κάνει σαφή διάκριση ανάμεσα στα προγράμματα σπουδών Bachelor, Master και διδακτορικών σπουδών. Τα πτυχία Bachelor χορηγούνται μετά από σπουδές διάρκειας τριών ή τεσσάρων ετών, ενώ τα διπλώματα Master απονέμονται μετά από σπουδές ενός ή δύο ετών.

Τα παλαιά προγράμματα μακράς διάρκειας καταργούνται σταδιακά από το ακαδημαϊκό έτος 2005/06 και ενσωματώνονται στα προγράμματα Master. Σύμφωνα με το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, σε ειδικές περιπτώσεις που συνδέονται με την ιδιαιτερότητα ορισμένων τομέων σπουδών και μετά από διαβούλευση με την Επιτροπή Διαπίστευσης, το Υπουργείο Παιδείας μπορεί να επιτρέψει τη συνένωση σε ένα ενιαίο κύκλο προγράμματα σπουδών πρώτου και δεύτερου κύκλου. Οι μόνοι τομείς σπουδών που εξαιρούνται και εξακολουθούν να είναι οργανωμένοι σε ένα μόνο κύκλο σπουδών μακράς διάρκειας είναι η καθολική θεολογία, η ιατρική, η κτηνιατρική και η φαρμακευτική.

Η συνήθης διάρκεια των **προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών** πλήρους φοίτησης είναι τρία έως τέσσερα έτη (το διάταγμα προβλέπει τον τυποποιημένο αριθμό 60 μονάδων ανά ακαδημαϊκό έτος). Οι διδακτορικές σπουδές ολοκληρώνονται με την υποστήριξη διατριβής και καταλήγουν στην απονομή του πανεπιστημιακού τίτλου *Δόκτωρ* (στους τομείς γενικής εκπαίδευσης) ή *doktor umenia* (καλλιτεχνικών σπουδών). Στον τομέα της καθολικής θεολογίας απαιτείται η κατοχή πτυχίου *licenciát teológie* (που αποκτάται μετά από σπουδές δύο ετών) για την πρόσβαση σε προγράμματα σπουδών ενός έτους τα οποία οδηγούν στην απόκτηση των τίτλων *doktor* και *doktor teológie*. Η παρακολούθηση θεωρητικών μαθημάτων είναι υποχρεωτική και πραγματοποιείται παράλληλα με την ατομική έρευνα. Οι διδακτορικοί τίτλοι μπορούν να απονέμονται από δύο ή περισσότερα εθνικά ή ξένα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια. Αυτοί που προετοιμάζουν διδακτορική διατριβή έχουν την ιδιότητα του φοιτητή διδακτορικού και λαμβάνουν υποτροφία αντίστοιχη με το μισθό νέου μέλους του διδακτικού προσωπικού.

Μέχρι στιγμής δεν έχει τεθεί ακόμη σε εφαρμογή το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων. Το Υπουργείο Παιδείας έχει κοινοποιήσει για διάλογο το συμβουλευτικό έγγραφο του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων σε όλους τους αρμόδιους φορείς και εργάστηκε για να υπάρξει κοινή θέση. Η εφαρμογή του ΕΠΠ σχεδιάζεται για το 2009.

Ένα μόνο **κοινό δίπλωμα** χορηγείται σε συνεργασία με ένα γερμανικό πανεπιστήμιο.

Το **ECTS** εφαρμόζεται πλήρως από το 2005/06 και στους τρεις κύκλους σπουδών (Bachelor/Master/Διδακτορικών). Για πρώτη φορά εφαρμόστηκε το 1998 στο πλαίσιο ευρωπαϊκών προγραμμάτων κινητικότητας. Από το 2002, βάσει της νομοθεσίας, τα ΑΕΙ είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν το σύστημα των ακαδημαϊκών μονάδων βάσει του ECTS (τόσο για τη μεταφορά όσο και για τη συσσώρευση μονάδων) και να δημοσιεύσουν πληροφορίες σχετικά με το ECTS το αργότερο το ακαδημαϊκό έτος 2005/06. Εκδίδονται ενημερωτικά φυλλάδια από τότε που τέθηκε σε εφαρμογή το πρόγραμμα Erasmus/Socrates στον πανεπιστημιακό τομέα για την διευκόλυνση του προσανατολισμού των φοιτητών και του ακαδημαϊκού προσωπικού στο πλαίσιο των προγραμμάτων κινητικότητας.

Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) εκδόθηκε για πρώτη φορά από το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο στο τέλος του ακαδημαϊκού έτους 2002/03. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, θα εφαρμόζεται πλήρως από όλα τα ΑΕΙ για τους φοιτητές που εισήχθησαν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση το ακαδημαϊκό έτος 2005/06. Το περιεχόμενο του ΠΔ έχει καθοριστεί με ειδική κανονιστική πράξη του Υπουργείου Παιδείας. Θα εκδίδεται αυτόματα και δωρεάν για όλους τους φοιτητές στα σλοβακικά. Θα είναι δυνατή η έκδοσή του και στα αγγλικά με την καταβολή τέλους, ανάλογα με το κόστος με το οποίο θα επιβαρυνθούν τα ΑΕΙ για την έκδοσή του. Όταν τεθεί σε εφαρμογή, θα χορηγείται στους αποφοίτους και των τριών επιπέδων σπουδών

(BA/MA/ Διδακτορικού). Αυτό θα αφορά όλους τους πτυχιούχους των ΑΕΙ που θα παρακολουθούν προγράμματα σπουδών τα οποία θα έχουν λάβει νέα διαπίστευση σύμφωνα με το νέο νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότερη δυνατή εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων της Μπολόνιας, τον Ιούνιο του 2004 εκπονήθηκε σχέδιο για τη σύσταση της Εθνικής Ομάδας Φορέων Προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας *(Národný tím bolonskych promótorov)*.

Το Υπουργείο Παιδείας, σε συνεργασία με τη Διάσκεψη των Πρυτάνεων, το Συμβούλιο των Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και τον Εθνικό Οργανισμό του προγράμματος Socrates, επέλεξαν τους επτά φορείς της εθνικής ομάδας προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας από όλες τις περιφέρειες της χώρας. Το σχέδιο κάλυπτε την περίοδο από 1η Ιουλίου 2000 μέχρι τέλος Ιουνίου 2005. Η περίοδος αυτή παρατάθηκε από την 1η Ιουλίου του 2005 έως το Δεκέμβριο του 2006 και στα μέλη αυτής της ομάδας είναι και αντιπρόσωποι του Συμβουλίου Φοιτητών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Η εποπτεία ασκείται από το γενικό σύστημα ελέγχου και διαχείρισης του τομέα της εκπαίδευσης που περιλαμβάνει και τις δραστηριότητες της Επιτροπής Διαπίστευσης.

Η **εξωτερική αξιολόγηση** των ΑΕΙ αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας **διαπίστευσης.** Προβλέπεται με νομοθετική ρύθμιση από τον Μάρτιο του 2003 και διενεργείται από την Επιτροπή Διαπίστευσης (*Akreditačná komisia*, AC). Κατά τον έλεγχο της ποιότητας δραστηριοτήτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στους τομείς των επιστημών, της τεχνολογίας και των τεχνών, η Επιτροπή βασίζεται στα αποτελέσματα της εσωτερικής αξιολόγησης που διενεργούν τα ΑΕΙ (και τα οποία παρουσιάζονται σε μη δημοσιευόμενη έκθεση), προετοιμάζει τις αξιολογήσεις από ομότιμους φορείς και στη συνέχεια, αφού αξιολογήσει το σύνολο των δραστηριοτήτων, υποβάλλει προτάσεις στο Υπουργείο Παιδείας. Τα συμπεράσματα της Επιτροπής Διαπίστευσης αποτελούν τη βάση των αποφάσεων που λαμβάνει του Υπουργείο (π.χ. αναγνώριση του δικαιώματος απονομής ενός συγκεκριμένου διπλώματος σε αποφοίτους ενός συγκεκριμένου τομέα σπουδών) και από την κυβέρνηση (π.χ. συγκατάθεση του κράτους για τη λειτουργία ενός ιδιωτικού ιδρύματος).

Η Επιτροπή Διαπίστευσης, που συστάθηκε το 1990 από την κυβέρνηση ως συμβουλευτικό όργανο, αποτελείται από 21 μέλη στα οποία περιλαμβάνονται και αλλοδαποί σύμβουλοι. Διορίζονται για περίοδο έξι ετών (με δυνατότητα ανανέωσής τους για μία ακόμη θητεία). Παρακολουθεί και αξιολογεί με ανεξαρτησία την ποιότητα της διδασκαλίας, της έρευνας, την ανάπτυξη, τις καλλιτεχνικές ή άλλες δημιουργικές δραστηριότητες των ΑΕΙ και συμβάλλει στη βελτίωσή τους. Γενικά αξιολογεί τις συνθήκες άσκησης αυτών των δραστηριοτήτων σε κάθε ίδρυμα και επεξεργάζεται συστάσεις για τη βελτίωση της εργασίας τους. Η ΕΔ μπορεί να ενημερώνει το κοινό για τα συμπεράσματά της.

Η Επιτροπή αξιολογεί και τις επιμέρους δραστηριότητες των ιδρυμάτων. Διατυπώνει γνώμες σχετικά με την ικανότητα των ιδρυμάτων να εφαρμόσουν ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών και να απονέμουν το αντίστοιχο δίπλωμα στους αποφοίτους και με τις διαδικασίες επιλογής των καθηγητών. Επίσης διατυπώνει προτάσεις σχετικά με την ίδρυση, τη συγχώνευση, την προσχώρηση, το διαχωρισμό, τη διάλυση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων κλπ. Ακόμη, κάθε έξι έτη πραγματοποιεί σύνθετη διαπίστευση όλων των ΑΕΙ. Κατά την περίοδο ισχύος της διαπίστευσης, η ΕΔ μπορεί να ζητήσει πληροφορίες από κάθε ΑΕΙ σχετικά με τις διαπιστευμένες δραστηριότητές του.

Ένα προσάρτημα του νέου νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση απαριθμεί τα έγγραφα αναφοράς που τα ΑΕΙ οφείλουν να υποβάλουν στην Επιτροπη Διαπίστευσης μαζί με των αίτηση διαπίστευσης ειδικών δραστηριοτήτων ή σύνθετης διαπίστευσης. Το Μάρτιο του 2003, το Υπουργείο δημοσίευσε τα κριτήρια αξιολόγησης και τη μέθοδο διαπίστευσης των επιμέρους δραστηριοτήτων των ιδρυμάτων και τα κριτήρια της σύνθετης διαπίστευσής τους.

Η Επιτροπή διαπίστευσης *(Akreditacna komisia)* είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για

ΣΛΟΒΑΚΙΑ

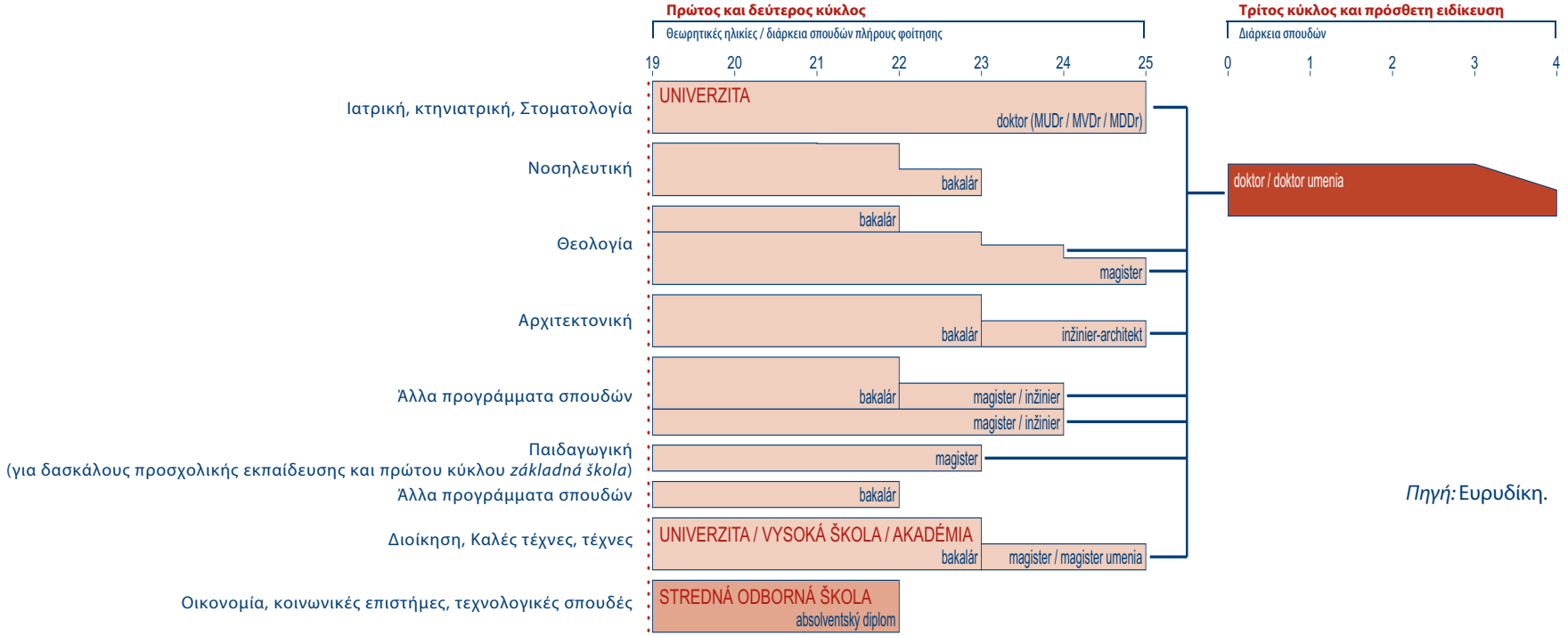

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

MUDr *Doktor všeobecneho lekárstva* | MDDr *Doktor zubného lekárstva* | MVDr *Doktor veterinárskeho lekárstva*

Στον τομέα της καθολικής θεολογίας, το πρόγραμμα διδακτορικών σπουδών αποτελείται από στάδιο δύο ετών που οδηγεί στην απόκτηση του τίτλου *licenciát teológie* (ThLic) και στη συνέχεια ετήσιες σπουδές που καταλήγουν στην απόκτηση του τίτλου *doktor* (PhD) και *doktor teológie* (ThDr).

τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**). Είναι επίσης μέλος του INQAAHE (Διεθνές Δίκτυο Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση) και του περιφερειακού δικτύου CEENQAAHE (Δίκτυο Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των Χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης)

Όσον αφορά τη συμμετοχή των φοιτητών, εκπρόσωποι του Συμβουλίου Φοιτητών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης συμμετέχουν τακτικά στις συνεδριάσεις της Επιτροπής Διαπίστευσης, αλλά δεν εκπροσωπούνται στο Διοικητικό Συμβούλιό της. Η Επιτροπή Διαπίστευσης δεν έχει υποβληθεί μέχρι σήμερα σε αξιολόγηση από ισότιμους φορείς. Εξάλλου, τον Οκτώβριο του 2004, το Υπουργείο Εσωτερικών σύστησε και αναγνώρισε επίσημα την ένωση ARRA (Οργανισμός Ακαδημαϊκής Ταξινόμησης και Αξιολόγησης). Η πρώτη ετήσια έκθεση εκδόθηκε το ίδιο έτος. Το 2005, ο οργανισμός αυτός πραγματοποίησε ταξινόμηση των δημόσιων πανεπιστημίων η οποία βασίζεται σε ένα σύνολο δεικτών που επελέγησαν για τη μέτρηση και σύγκριση της ποιότητας της εκπαίδευσης και της έρευνας. Το ίδιο έτος, το Υπουργείο Παιδείας, σε στενή συνεργασία με τη Διάσκεψη Πρυτάνεων της Σλοβακίας, ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων (EUA) την αξιολόγηση όλων των πανεπιστημίων της χώρας.

Στο πλαίσιο της **εσωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας**, τα επιστημονικά συμβούλια των ΑΕΙ αξιολογούν σε τακτά διαστήματα (τουλάχιστον μία φορά το έτος) την ποιότητα των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στον επιστημονικό, τεχνολογικό και καλλιτεχνικό τομέα. Τα αποτελέσματα αυτών των αξιολογήσεων παρουσιάζονται σε έκθεση. Βάσει του νόμου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, όλα τα ιδρύματα οφείλουν να θέσουν σε εφαρμογή του δικό τους σύστημα διασφάλισης της ποιότητας. Ορισμένα πανεπιστήμια αναπτύσσουν μεθόδους που βασίζονται σε εθνικά και διεθνή πρότυπα για να εκπονήσουν τα δικά τους προγράμματα εσωτερικής αξιολόγησης. Εξάλλου, ορισμένα πανεπιστήμια επεξεργάζονται κατευθυντήριες γραμμές για τη διασφάλιση της ποιότητας.

Φοιτητές συμμετέχουν στις διαδικασίες εσωτερικής αξιολόγησης. Αποτελούν τουλάχιστον το ένα τρίτο των μελών του ακαδημαϊκού συμβουλίου ενός ΑΕΙ η μιας σχολής, γεγονός που επιτρέπει την άμεση συμμετοχή τους στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για μείζονα θέματα που αφορούν τις δραστηριότητες του ιδρύματος ή της σχολής. Σύμφωνα με το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, κάθε φοιτητής έχει δικαίωμα να διατυπώνει την άποψή του για την ποιότητα της διδασκαλίας και τους διδάσκοντες, απαντώντας σε ανώνυμα ερωτηματολόγια, τουλάχιστον μία φορά το έτος.

ΣΛΟΒΑΚΙΑ

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
21 Φεβρουαρίου 2002 (τέθηκε σε ισχύ την 1η Απριλίου 2002)	Νόμος αριθ. 131/2002 του Νομοθετικού Κώδικα σχετικά με την τριτοβάθμια εκπαίδευση, που τροποποιεί και συμπληρώνει ορισμένους νόμους	Zákon č.131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov
27 Σεπτεμβρίου 2002 (τέθηκε σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 2002)	Διάταγμα αριθ. 614/2002 του Νομοθετικού Κώδικα του Υπουργείου Παιδείας της Δημοκρατίας της Σλοβακίας σχετικά με το σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων σπουδών	Vyhláška č.614/2002 Z.z. Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 27. septembra 2002 o kreditovom systéme štúdia
6 Νοεμβρίου 2003 (τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2004)	Νόμος αριθ. 528/2003 του Νομοθετικού Κώδικα που τροποποιεί τον νόμο αριθ. 131/2002	Zákon č. 528/2003 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č.131/2002 z.z.
30 Ιουνίου 2004 (τέθηκε σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 2004)	Νόμος αριθ. 455/2004 του Νομοθετικού Κώδικα για τη δημιουργία της Στρατιωτικής Ακαδημίας General Milan Rastislav Štefánik, τη συγχώνευση της Ακαδημίας Πολεμικής Αεροπορίας General Milan Rastislav Štefánik in Košice με το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο του Košice, τη δημιουργία της Εθνικής Ακαδημίας Άμυνας Marshal Andrej Hadik και την τροποποίηση ορισμένων νόμων.	Zákon č. 455/2004 Z.z. o zriadení Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, o zlúčení Vojenskej leteckej akadémie generála Milana Rastislava Štefánika v Košiciach s Technickou univerzitou v Košiciach, o zriadení Národnej akadémie obrany maršala Andreja Hadika a o zmene a doplnení niektorých zákonov

ΤΟΥΡΚΙΑ

Ο νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του Οκτωβρίου 1981 ρυθμίζει τις δραστηριότητες του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Τουρκίας στο σύνολό του, περιλαμβανομένων των σπουδών μικρής διάρκειας των ανώτατων επαγγελματικών σχολών *(Meslek yüksek okullari)*.

Τα πανεπιστήμια ιδρύονται με νόμο, ενώ οι σχολές τους, τα ινστιτούτα και οι ανώτατες σχολές τετραετών επαγγελματικών σπουδών ιδρύονται με απόφαση του Κοινοβουλίου. Οι νέες ανώτατες επαγγελματικές σχολές διετούς φοίτησης και τα τμήματά τους ιδρύονται με απόφαση του Συμβουλίου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (*Yükseköğretim Kurulu*, YÖK) μετά από αίτηση ενός Πανεπιστημίου. Το YÖK είναι ένας συνταγματικός, μη πολιτικός κρατικός οργανισμός υπεύθυνος για την οργάνωση, τον σχεδιασμό, την αναγνώριση και την εποπτεία όλων των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ).

Από το 1981, η διάρθρωση του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Τουρκίας βασίζεται σε **τρεις κύριους κύκλους**: Bachelor, Master και διδακτορικών σπουδών. Οι σπουδές νομικής, ιατρικής, οδοντιατρικής, φαρμακευτικής, και κτηνιατρικής είναι ενός ενιαίου κύκλου που ισοδυναμεί με συνδυασμό προγραμμάτων Bachelor και Master μαζί.

Οι φοιτητές που ολοκληρώνουν ένα πρόγραμμα σπουδών ISCED 5B μπορούν να ενταχθούν σε πρόγραμμα σπουδών επιπέδου ISCED 5A, εάν λάβουν μέρος σε εξέταση που οργανώνεται σε εθνικό επίπεδο. Οι φοιτητές που επιτυγχάνουν σε αυτή την εξέταση μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο τρίτο έτος του σχετικού προγράμματος ISCED 5A, αφού προηγουμένως παρακολουθήσουν με επιτυχία ένα «συνδετικό» πρόγραμμα μέγιστης διάρκειας ενός έτους.

Το θεωρητικό σκέλος του προγράμματος **διδακτορικών σπουδών** *(Doktora Diplomasι)* περιλαμβάνει τουλάχιστον επτά μαθήματα (21 εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες). Τα μαθήματα πρέπει να ολοκληρώνονται πριν αρχίσει η ατομική έρευνα. Η ελάχιστη διάρκεια για την ολοκλήρωση ενός διδακτορικού προγράμματος είναι τέσσερα έτη πλήρους φοίτησης.

Σύμφωνα με τις τροποποιήσεις του 2003 του κανονισμού του 1996 σχετικά με τις μεταπτυχιακές σπουδές, οι κάτοχοι πτυχίου Bachelor με βαθμό άριστα μπορούν να εισάγονται άμεσα στα προγράμματα διδακτορικών σπουδών, εφόσον γίνει δεκτή η υποψηφιότητά τους. Αυτοί οι φοιτητές οφείλουν, ωστόσο, να παρακολουθήσουν ένα θεωρητικό σκέλος του διδακτορικού προγράμματος τουλάχιστον 14 μαθημάτων και να συγκεντρώσουν τουλάχιστον 42 εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες.

Οι περισσότεροι φοιτητές διδακτορικού απασχολούνται ως βοηθοί ερευνητές στα πανεπιστήμιά τους. Έχουν το καθεστώς δημόσιου υπαλλήλου με κοινωνική ασφάλιση και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε προσωρινή βάση, μέχρι να λάβουν το διδακτορικό δίπλωμά τους.

Ο κανονισμός του 2006 σχετικά με την εφαρμογή προγραμμάτων που καταλήγουν στην απονομή **κοινών ή διπλών τίτλων σπουδών** σε συνεργασία με ξένα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ενθαρρύνει την ανάπτυξη και την εφαρμογή προγραμμάτων αυτού του τύπου σε διεθνή κλίμακα. Τα Πανεπιστήμια μπορούν να οργανώνουν και να παρέχουν προγράμματα αυτού του τύπου στο πλαίσιο διεθνών εταιρικών σχέσεων με την έγκριση του YÖK. Οκτώ τουρκικά πανεπιστήμια παρέχουν, σε συνεργασία με το State University of New York, προγράμματα σε διάφορους κλάδους σπουδών τα οποία καταλήγουν στη χορήγηση ενός διπλού πτυχίου Bachelor. Ακόμη, ένα τουρκικό πανεπιστήμιο εφαρμόζει μαζί με την *Fachhochschule Bochum* της Γερμανίας πρόγραμμα σπουδών Bachelor στο τέλος των οποίων εκδίδεται διπλό πτυχίο. Υπάρχουν επίσης και κοινά προγράμματα Master, αλλά δεν έχουν λάβει την έγκριση του YÖK.

Η διαδικασία προετοιμασίας του **Εθνικού Πλαισίου Προσόντων** θα οργανωθεί σε κεντρικό επίπεδο. Αρμόδιος φορέας για την ανάπτυξη αυτού του πλαισίου είναι το YÖK. Άλλες αρχές που συμμετέχουν στη διαδικασία οργάνωσης είναι το Διαπανεπιστημιακό Συμβούλιο (*Üniversitelerarası Kurul*, ÜAK), ένα ακαδημαϊκό συμβουλευτικό όργανο στο οποίο συμμετέχουν οι Πρυτάνεις όλων των τουρκικών πανεπιστημίων και ένας

ΤΟΥΡΚΙΑ

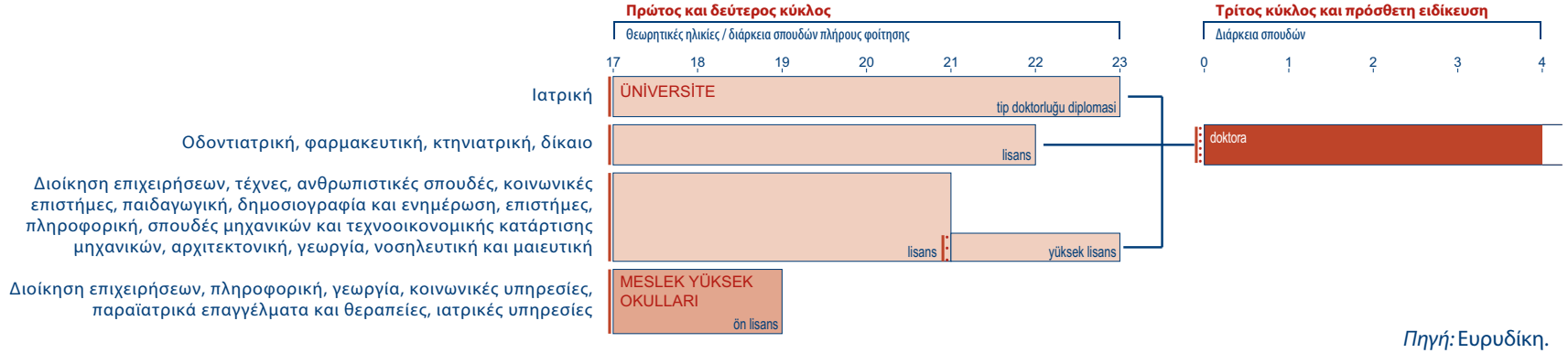

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

εκλεγμένος αντιπρόσωπος της Συγκλήτου του κάθε Πανεπιστημίου, της Διάσκεψης των Πρυτάνεων των τουρκικών πανεπιστημίων (Türk *Rektörler Komitesi,* TURC) και της Εθνικής Επιτροπής Αξιολόγησης και Βελτίωσης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (*Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu*, YÖDEK). Ακόμη, έχει συσταθεί ένα νέο όργανο, η Εθνική Επιτροπή για το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης *(Ulusal Yükseköğretim Nitelikleri Çerçevesi Komisyonu)*, για να οργανώσει αυτή τη διαδικασία. Η εν λόγω επιτροπή αποτελείται από μια βασική ομάδα τεσσάρων μελών: ένα μέλος του Συμβουλίου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, έναν Πρύτανη πανεπιστημίου, τον Πρόεδρο της YÖDEK και τον Πρόεδρο της Εκτελεστικής Επιτροπής του Ιδρύματος Εθελοντών για την Εκπαίδευση στην Τουρκία (*Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı*, TEGV). Εάν είναι απαραίτητο, η ομάδα αυτή ζητάει να συμμετέχουν στις εργασίες της εκπρόσωποι του επιχειρηματικού κόσμου (εργοδότες και εργαζόμενοι) και των φοιτητών. Άλλοι ενδιαφερόμενοι φορείς όπως επαγγελματικές ενώσεις ή ενώσεις κατόχων διδακτορικών διπλωμάτων κλπ. συμμετέχουν στις συνεδριάσεις αυτής της Επιτροπής, όταν αυτές αφορούν τη διαδικασία θέσπισης του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων. Θα συσταθούν υποεπιτροπές για να διενεργήσουν έρευνες και να συντάξουν εκθέσεις, οι οποίες στη συνέχεια θα αποτελέσουν αντικείμενο διαλόγου με τους ενδιαφερόμενους φορείς. Στόχος της όλης διαδικασίας είναι να ολοκληρωθεί η επεξεργασία του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων πριν την υπουργική σύνοδο για τη Διαδικασία της Μπολόνιας του 2007.

Το **ECTS** εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στα ΑΕΙ το 2001. Από το τέλος του ακαδημαϊκού έτους 2005/06, το ΥΌΚ κατέστησε υποχρεωτική την εφαρμογή του ECTS. Το ECTS χρησιμοποιείται μόνο στο πλαίσιο προγραμμάτων της ΕΕ για την κινητικότητα των φοιτητών. Γενικά, όλα τα ΑΕΙ χρησιμοποιούν το εθνικό πιστωτικό σύστημα το οποίο δεν είναι απολύτως συμβατό με το ECTS. Το υφιστάμενο πιστωτικό σύστημα βασίζεται σε ώρες επικοινωνίας (δηλαδή ώρες θεωρητικών μαθημάτων ή πρακτικής άσκησης εβδομαδιαίως).

Το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ) εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στα ΙΤΕ το 2001. Όπως και το ECTS, το ΠΔ έχει τεθεί σε πλήρη εφαρμογή από το τέλος της περιόδου 2005/06. Το εθνικό υπόδειγμα ΠΔ καταρτίστηκε σύμφωνα με τα πρότυπα του Ευρωπαϊκού Κέντρου της UNESCO για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (CEPES), με τον συντονισμό του ΥΌΚ. Το τυποποιημένο έντυπο του τουρκικού ΠΔ εκδίδεται στα πανεπιστήμια μαζί με το δίπλωμα σπουδών, εάν το ζητήσει ο φοιτητής. Το ΠΔ εκδίδεται στα τουρκικά και σε μία από τις τρεις ευρύτερα χρησιμοποιούμενες γλώσσες της ΕΕ (αγγλικά, γερμανικά ή γαλλικά). Το πρώτο έντυπο του ΠΔ χορηγείται δωρεάν· τα επόμενα αντίγραφα εκδίδονται με καταβολή τέλους. Από το Μάιο του 2006, 20 τουρκικά πανεπιστήμια έχουν εκδώσει 4.711 ΠΔ.

Έχουν θεσπιστεί **μέτρα ελέγχου και παρακολούθησης** της εφαρμογής του ECTS και του ΠΔ. Όσον αφορά το ΠΔ, συστάθηκε στο ΥΌΚ ειδική συμβουλευτική υπηρεσία. Το γραφείο αυτό ελέγχει τα ΠΔ που προετοιμάζουν τα πανεπιστήμια και παρέχει γενικές συμβουλές τεχνικού περιεχομένου.

Όσον αφορά τη **διασφάλιση της ποιότητας,** στις 20 Σεπτεμβρίου 2005 εκδόθηκε κανονισμός για την ακαδημαϊκή αξιολόγηση και τη βελτίωση της ποιότητας στα ΑΕΙ/ΤΕΙ. Ο κανονισμός είναι σύμφωνος με τις συστάσεις και τα κριτήρια που περιέχονται στο Ανακοινωθέν του Βερολίνου και με τα σημεία αναφοράς και τις κατευθυντήριες γραμμές για τη διασφάλιση της ποιότητας στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης που επεξεργάστηκε η ENQA. Ο κανονισμός ορίζει τις βασικές αρχές αξιολόγησης και βελτίωσης της ποιότητας των εκπαιδευτικών, διδακτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων και των διοικητικών υπηρεσιών των ΑΕΙ. Ακόμη, περιέχει τις διατάξεις έγκρισης και αναγνώρισης της ποιότητας μέσω ανεξάρτητων εξωτερικών αξιολογήσεων.

Ο κανονισμός σχετικά με την ακαδημαϊκή αξιολόγηση και τη βελτίωση της ποιότητας περιλαμβάνει τα πέντε βασικά στοιχεία του συστήματος αξιολόγησης τα οποία απαριθμούνται στο Ανακοινωθέν του Βερολίνου (εσωτερική αξιολόγηση, εξωτερική αξιολόγηση, συμμετοχή

των φοιτητών, δημοσίευση των αποτελεσμάτων και συμμετοχή διεθνών φορέων). Προβλέπει την ετήσια **εσωτερική ακαδημαϊκή αξιολόγηση** των ΑΕΙ για όλα τα επίπεδα σπουδών και για όλες τις διοικητικές υπηρεσίες, από την έναρξη του 2006. Ορίζει επίσης ότι πρέπει να διενεργούνται κυκλικές **εξωτερικές αξιολογήσεις** κάθε πέντε έτη, με την διακριτική ευχέρεια των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, τα αποτελέσματα των οποίων θα δημοσιοποιούνται.

Η πρώτη εσωτερική αξιολόγηση όλων των πανεπιστημίων καθώς και η εξωτερική αξιολόγηση ορισμένων από αυτά θα ολοκληρωθούν και οι σχετικές εκθέσεις αξιολόγησης θα δημοσιευθούν πριν από τη συνεδρίαση του 2007 σχετικά με την υλοποίηση της διαδικασίας της Μπολόνιας.

Επίσης, ο κανονισμός για την ακαδημαϊκή αξιολόγηση και τη βελτίωση της ποιότητας αποσκοπεί στη σύσταση ανεξάρτητων εθνικών ενώσεων και συμβουλίων που θα ασκούν τις δραστηριότητες ακαδημαϊκής αξιολόγησης και βελτίωσης της ποιότητας στα ΑΕΙ σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα για τη διασφάλιση της ποιότητας.

Η YÖDEK είναι ο ανεξάρτητος φορέας διασφάλισης της ποιότητας, υπεύθυνη για τη διαμόρφωση των βασικών αρχών, προτύπων και κατευθυντήριων γραμμών που διέπουν τις δραστηριότητες εσωτερικής και εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας των ΑΕΙ καθώς και για την πιστοποίηση των ενώσεων, ιδρυμάτων, ανεξάρτητων εθνικών συμβουλίων. Είναι επίσης αρμόδια για την πραγματοποίηση της εξωτερικής αξιολόγησης των ιδρυμάτων, των τμημάτων ή των προγραμμάτων σπουδών, σύμφωνα με τις δημοσιευθείσες προδιαγραφές και κατευθυντήριες γραμμές.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η YÖDEK εξετάζει τις ετήσιες εκθέσεις αυτοαξιολόγησης που συντάσσουν τα διάφορα ΑΕΙ και προετοιμάζει τη γενική ετήσια έκθεση ακαδημαϊκής αξιολόγησης και βελτίωσης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία πρέπει να υποβάλλεται στους προέδρους του YÖK και του ÜAK, και συμβάλλει στην ανάπτυξη των στρατηγικών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε εθνικό επίπεδο.

Η YÖDEK είναι εννεαμελής και συστάθηκε από τον ÜAK τον Σεπτέμβριο του 2005 βάσει του κανονισμού για την ακαδημαϊκή αξιολόγηση και τη βελτίωση της ποιότητας των ΑΕΙ Σύμφωνα με την τροποποίηση αυτού του κανονισμού που εκδόθηκε το Δεκέμβριο του 2006, το Εθνικό Συμβούλιο Φοιτητών των ΑΕΙ *(Yükseköğretim Kurumları Ulusal Ögrenci Konseyi)* ορίζει έναν φοιτητή ως πλήρες μέλος της YÖDEK.

Σήμερα, το τουρκικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αξιολογείται από διεθνείς εμπειρογνώμονες (αξιολογήσεις από διεθνείς ομότιμους φορείς), μια ευρέως διαδεδομένη πρακτική πολλών πανεπιστημίων. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι τα περισσότερα προγράμματα σπουδών μηχανικών τεσσάρων τουρκικών πανεπιστημίων έχουν αξιολογηθεί από το ABET (Accreditation Board for Engineering and Technology – Συμβούλιο Διαπίστευσης Σπουδών Μηχανικών και Τεχνολογίας, που είναι ο μοναδικός αμερικανικός οργανισμός διαπίστευσης για χώρες εκτός των ΗΠΑ)· ο οργανισμός αυτός έκρινε ότι τα εν λόγω προγράμματα σπουδών είναι «ουσιαστικά ισοδύναμα» με τα διαπιστευμένα από τον ABET προγράμματα σπουδών στις ΗΠΑ.

Ένας από τα είδη διεθνών αξιολογήσεων της ποιότητας των τουρκικών ΑΕΙ είναι η αξιολόγηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων (EUA). Μέχρι σήμερα, δώδεκα τουρκικά πανεπιστήμια έχουν λάβει θετική αξιολόγηση από την EUA μέσω του Προγράμματος Αξιολόγησης Ιδρυμάτων (IRP) και πέντε άλλα υποβάλλουν αιτήσεις συμμετοχής σε αυτό το πρόγραμμα, προκειμένου να ενισχύουν τη στρατηγική τους ικανότητα και να αναπτύξουν πνεύμα εσωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας.

Ακόμη, τρία τουρκικά πανεπιστήμια έλαβαν μέρος στο πρώτο στάδιο (2002/03) του Σχεδίου Ανάπτυξης της Ποιότητας (Quality Culture Project) που υλοποιείται από την EUA. Ένα τουρκικό πανεπιστήμιο συμμετείχε στο δεύτερο στάδιο του σχεδίου (2003/04), και δύο πανεπιστήμια επελέγησαν για το τρίτο στάδιο το 2005.

Ο YÖK εξέδωσε, στις 20 Σεπτεμβρίου 2005, ένα νέο κανονισμό σχετικά με τα συμβούλια φοιτητών των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και το Εθνικό Συμβούλιο των Φοιτητών των ΑΕΙ/ΤΕΙ. Το Εθνικό Συμβούλιο των Φοιτητών συστάθηκε το Δεκέμβριο του 2005 και προτίθεται να

υποβάλει αίτηση μέλους στα Εθνικά Συμβούλια Φοιτητών της Ευρώπης (ESIB). Ο νέος κανονισμός παρέχει στους φοιτητές πλήρη δικαιώματα να οργανώνονται από τη βάση, από το επίπεδο των τμημάτων και προγραμμάτων σπουδών μέχρι το επίπεδο των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και σε εθνικό επίπεδο. Βασικός στόχος του κανονισμού είναι να αυξηθεί το επίπεδο συμμετοχής, κινητοποίησης και συνεισφοράς των φοιτητών.

Η YÖDEK προτίθεται να υποβάλει αίτηση μέλους στην Ευρωπαϊκή Ένωση Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**).

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στην εθνική γλώσσα
4 Οκτωβρίου 1981 (αναθεωρήσεις τα επόμενα έτη)	Νόμος αριθ. 2547 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	2547 sayılı Yüksek Ögretim Kanunu
1η Ιουλίου 1996 (αναθεωρήθηκε τον Αύγουστο 2003)	Κανονισμός σχετικά με τις μεταπτυχιακές σπουδές	Lisansüstü Egitim ve Ogretim Yönetmeligi
20 Σεπτεμβρίου 2005	Κανονισμός για την ακαδημαϊκή αξιολόγηση και βελτίωση της ποιότητας στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Degerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeligi
20 Σεπτεμβρίου 2005 και τροποποίηση της 28ης Δεκεμβρίου 2006	Κανονισμός σχετικά με τα συμβούλια φοιτητών των AEI/TEI και του Εθνικού Συμβουλίου Φοιτητών των AEI/TEI.	Yükseköğretim Kurumları Ögrenci Konseyleri ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Ogrenci Konseyi Yönetmeligi
28 Δεκεμβρίου 2006	Κανονισμός σχετικά με τη δημιουργία προγραμμάτων που οδηγούν σε κοινούς ή διπλούς τίτλους σπουδών, σε συνεργασία με ξένα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Yükseköğretim Kurumlarinin Yurtdisindaki Kapsama Dahil Yükseköğretim Kurumlariyla Ortak Egitim ve Ögretim Programlari Tesisi Hakkinda Yönetmelik

Δικτυακοί τόποι

Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (YÖK): http://www.yok.gov.tr

Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (AEI) στην Αγγλία, την Ουαλία και τη Βόρεια Ιρλανδία είναι ανεξάρτητοι, αυτοδιοικούμενοι οργανισμοί που διαθέτουν βάσει Βασιλικού Διατάγματος ή νομοθετικής πράξης του Κοινοβουλίου το δικαίωμα να αναπτύσσουν τα δικά τους προγράμματα σπουδών και να απονέμουν τους δικούς τους τίτλους σπουδών. Αν και η εξουσία απονομής διπλωμάτων και η χρήση του νόμιμου τίτλου «Πανεπιστήμιο» προστατεύονται από το νόμο, οι τίτλοι σπουδών και τα άλλα προσόντα που αποκτώνται από την τριτοβάθμια εκπαίδευση νομικά υπάγονται στην αρμοδιότητα του ιδρύματος που εκδίδει τους τίτλους. Θεσμική αυτονομία σημαίνει ότι δεν υπάρχουν σημαντικά νομικά εμπόδια για την εισαγωγή των μεταρρυθμίσεων της Μπολόνιας και ότι ο τομέας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχει ανταποκριθεί θετικά στις εξελίξεις που απορρέουν από τη διαδικασία της Μπολόνιας.

Αν και η οργάνωση των προγραμμάτων σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν ρυθμίζεται από τη νομοθεσία, η παραδοσιακή διάρθρωση των **σπουδών σε τρεις κύριος κύκλους** ικανοποιεί τη βασική απαίτηση της Μπολόνιας, εφόσον ο πρώτος κύκλος σπουδών διαρκεί κατά κανόνα τρία η τέσσερα έτη για τους φοιτητές πλήρους φοίτησης. Ορισμένα προγράμματα σπουδών επαγγελματικής κατεύθυνσης, παραδείγματος χάριν οι σπουδές ιατρικής και οδοντιατρικής, είναι μεγαλύτερης διάρκειας. Ο πρώτος κύκλος περιλαμβάνει επίσης ένα ευρύ φάσμα προσόντων διαφόρων επιπέδων, όπως τα Foundation Degrees και τα διπλώματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι κάτοχοι αυτών των τίτλων σπουδών μπορούν να ενταχθούν απευθείας στην αγορά εργασίας ή να συνεχίσουν τις ανώτατες σπουδές τους στο δεύτερο ή το τρίτο έτος ενός προγράμματος σπουδών Bachelor. Ο δεύτερος κύκλος περιλαμβάνει εκτός από τα διπλώματα Master (η διάρκεια των οποίων είναι ενός ή δύο ετών και περιλαμβάνουν θεωρητικά μαθήματα και προγράμματα έρευνας) και διάφορα προγράμματα σύντομης διάρκειας που καταλήγουν στην απονομή του τίτλου Master ή κατώτερου επιπέδου.

Για την εισαγωγή σε **διδακτορικά προγράμματα** απαιτείται συνήθως δίπλωμα Master, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις και κάτοχοι πτυχίου Bachelor Honours με υψηλή βαθμολογία στις σχετικές σπουδές μπορούν να ξεκινήσουν διδακτορικό με την έγκριση του επόπτη καθηγητή. Υπάρχει μεγάλη πολυμορφία προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών που περιλαμβάνουν προγράμματα τα οποία παρέχουν στους φοιτητές εφόδια για την αγορά εργασίας και προγράμματα που τους προετοιμάζουν για ακαδημαϊκή σταδιοδρομία. Τα τελευταία προγράμματα μπορεί να περιλαμβάνουν ειδική εκπαίδευση για διδασκαλία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Δεν υπάρχουν γενικές απαιτήσεις για τη θεωρητική κατάρτιση στην έρευνα, αλλά τα συμβούλια έρευνας (που χρηματοδοτούν τις μεταπτυχιακές σπουδές) μπορούν να απαιτήσουν ετήσια εκπαίδευση σε μεθόδους έρευνας (MRes) πριν την έναρξη των διδακτορικών σπουδών. Για την απόκτηση διδακτορικού τίτλου απαιτούνται συνήθως τρία έως τέσσερα έτη πλήρους φοίτησης, αν και πολλοί υποψήφιοι διδάκτορες είναι μερικής φοίτησης. Η επίσημη διάρκεια σπουδών καθορίζεται στον κανονισμό του ιδρύματος, αλλά για τους φοιτητές που λαμβάνουν οικονομική ενίσχυση από ένα συμβούλιο έρευνας η ανώτατη περίοδος χορήγησης αυτής της ενίσχυσης είναι τέσσερα έτη. Όλοι οι υποψήφιοι διδάκτορες έχουν την ιδιότητα του φοιτητή.

Ορισμένοι φοιτητές προγραμμάτων Master ή διδακτορικών μπορούν να ασκούν διδακτική ή ερευνητική δραστηριότητα με την ιδιότητα του βοηθού. Οι δραστηριότητες αυτές είναι αμειβόμενες ή αντισταθμίζουν τα δίδακτρα σπουδών (ορισμένες φορές ισχύουν και τα δύο). Συνήθως, οι διδακτικές δραστηριότητες περιορίζονται σε παράδοση μαθημάτων σε ομάδες φοιτητών ή σε σεμινάρια ή σε ενισχυτική διδασκαλία στο πλαίσιο πρακτικής εργασίας σε προγράμματα Bachelor. Στους φοιτητές διδακτορικού παρέχονται συχνά δυνατότητες επαγγελματικής τελειοποίησης. Το τμήμα 1 του κώδικα ορθών πρακτικών του Οργανισμού Διασφάλισης της Ποιότητας (QAA) για τη διασφάλιση της *Ακαδημαϊκής Ποιότητας και των Προτύπων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης*, που δημοσιεύθηκε το 2004, περιέχει τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις δυνατότητες που πρέπει να προσφέρονται στους φοιτητές. Ομάδα εργασίας για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Βρετανία

έκανε καταγραφή των νόμων, των κατευθυντήριων γραμμών και των ορθών πρακτικών που ισχύουν στο Ηνωμένο Βασίλειο σε σχέση με την *Ευρωπαϊκή Χάρτα και τον Κώδικα Ορθής Πρακτικής για την Πρόσληψη Ερευνητών*. Από αυτή την καταγραφή συνάγεται ότι το Ηνωμένο Βασίλειο ικανοποιεί τις περισσότερες απαιτήσεις που περιγράφονται σε αυτά τα δύο έγγραφα και δεν υπάρχει κανένα εμπόδιο για την έγκριση της Χάρτας και του Κώδικα από τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που το επιθυμούν.

Τα βρετανικά AEI/TEI διαθέτουν μεγάλη εμπειρία προσφοράς προγραμμάτων και τίτλων σπουδών σε συνεργασία με άλλα ιδρύματα του Ηνωμένου Βασιλείου και του εξωτερικού. Τα προγράμματα που παρέχονται στο πλαίσιο αυτών των συνεργασιών καταλήγουν στην έκδοση **κοινών ή διπλών τίτλων σπουδών.** Δεν υπάρχει κανένα νομικό εμπόδιο για την έκδοση κοινών ή διπλών πτυχίων με διεθνείς εταίρους, υπό την προϋπόθεση ότι η δυνατότητα αυτή προβλέπεται στο καταστατικό και τους κανονισμούς των ιδρυμάτων. Το τμήμα 2 του *Κώδικα Ορθών Πρακτικών* του QAA αφορά τα κοινά προγράμματα σπουδών και την έκδοση κοινών ή διπλών τίτλων σπουδών.

Οι τίτλοι των διπλωμάτων δεν ρυθμίζονται από το νόμο, αλλά γενικοί περιγραφικοί δείκτες για όλους τους τίτλους σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κατευθυντήριες γραμμές για την ονοματολογία των ακαδημαϊκών προσόντων περιέχονται στο **Πλαίσιο Προσόντων για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση** (για την Αγγλία, την Ουαλία και την Βόρεια Ιρλανδία) που εγκρίθηκε από τον QAA τον Ιανουάριο του 2001 και τέθηκε σε εφαρμογή το Σεπτέμβριο του 2003. Αυτοί οι περιγραφικοί δείκτες περιέχουν οδηγίες για την ονοματολογία των προσόντων, έτσι ώστε να υπάρχει συνοχή ως προς τους τρόπους με τους οποίους οι τίτλοι σπουδών περιέχουν πληροφορίες σχετικά με το επίπεδο, τη φύση και το αντικείμενο των σπουδών. Το πλαίσιο προσόντων δεν καθορίζει προς το παρόν το ελάχιστο ή σύνηθες επίπεδο γνώσεων σε όρους ακαδημαϊκών μονάδων.

Τα πιστωτικά συστήματα χρησιμοποιούνται σε ευρεία κλίμακα στην Αγγλία, την Ουαλία και τη Βόρεια Ιρλανδία, αλλά η εφαρμογή τους υπόκειται τελικά στη διακριτική ευχέρεια του κάθε ιδρύματος. Τα περισσότερα ιδρύματα που συμμετέχουν στο πρόγραμμα Socrates-Erasmus χρησιμοποιούν το **ECTS** για τη μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων από τότε που αυτό τέθηκε σε εφαρμογή το 1989. Χρησιμοποιούνται και άλλα πιστωτικά συστήματα για να διευκολυνθεί η οργάνωση και παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών, η καταγραφή των επιδόσεων του κάθε φοιτητή στην πορεία για την εισαγωγή του και κατά την φοίτησή του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Παρά τις διαφορές τους, τα συστήματα αυτά βασίζονται πάντοτε στα μαθησιακά αποτελέσματα και τον όγκο της θεωρητικής εργασίας των φοιτητών. Στην πράξη, 120 ακαδημαϊκές μονάδες Ηνωμένου Βασιλείου αντιπροσωπεύουν ένα έτος προπτυχιακών σπουδών (πρώτου κύκλου) πλήρους φοίτησης και 180 μονάδες αντιστοιχούν σε ένα ημερολογιακό έτος μεταπτυχιακών σπουδών (δεύτερου κύκλου), στοιχείο που λαμβάνει υπόψη ότι ένα έτος μεταπτυχιακών σπουδών περιλαμβάνει περισσότερες εβδομάδες. Αυτές οι ακαδημαϊκές μονάδες αντιστοιχούν σε 60 έως 90 μονάδες του ECTS αντίστοιχα, το οποίο είναι σύμφωνο με τις συστάσεις και τις προτάσεις του Γενικού Πλαισίου Προσόντων για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Στην Ουαλία έχει τεθεί σε εφαρμογή ένα Εθνικό Σύστημα Συσσώρευσης και Μεταφοράς Μονάδων. Από το 2003, όλοι οι τίτλοι σπουδών μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση έχουν σταδιακά ενταχθεί στο Πλαίσιο των Ακαδημαϊκών Μονάδων και Προσόντων της Ουαλίας (CQFW) και τα περισσότερα ουαλικά ITE συνεργάζονται για να θέσουν σε εφαρμογή αυτό το πλαίσιο. Στην Αγγλία, ορισμένες κοινοπραξίες (εθελοντικές ενώσεις ιδρυμάτων) συνεργάζονται εδώ και πολλά χρόνια για την ανάπτυξη και τη χρησιμοποίηση συστημάτων που βασίζονται σε μονάδες σπουδών. Πιο πρόσφατα, υπήρξε σύγκλιση όσον αφορά τους τρόπους υπολογισμού και κατοχύρωσης ακαδημαϊκών μονάδων. Το 2005, η ομάδα εποπτείας για την αξιολόγηση και την καταγραφή των κεκτημένων των φοιτητών (με πρόεδρο τον καθηγητή R. Burgess) ζήτησε τη γνώμη των ενδιαφερομένων για την ανάπτυξη του εθνικού πιστωτικού συστήματος στην Αγγλία και διαπίστωσε ότι υπάρχει σαφής συναίνεση

ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

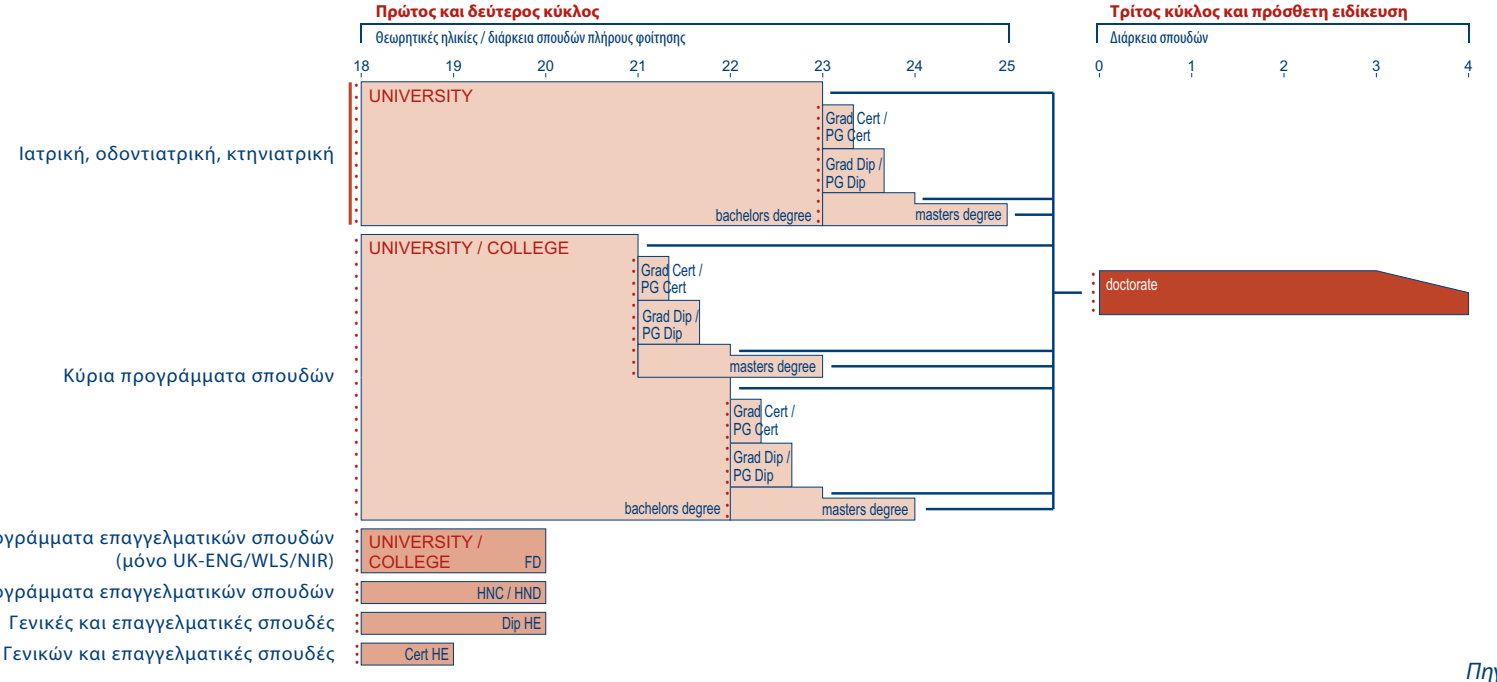

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Cert HE	*Πιστοποιητικό τριτοβάθμιας εκπαίδευσης*	Grad Cert	*Πιστοποιητικό αποφοίτησης*	HND	*Ανώτατο εθνικό δίπλωμα*
Dip HE	*Δίπλωμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης*	Grad Dip	*Δίπλωμα αποφοίτησης*	PG Cert	*Μεταπτυχιακό πιστοποιητικό*
FD	*Foundation Degree* (UK-ENG/WLS/NIR)	HNC	*Ανώτατο εθνικό πιστοποιητικό*	PG Dip	*Μεταπτυχιακό δίπλωμα*

Η πλήρης ευελιξία των μαθησιακών διαδρομών δεν είναι εμφανής στο ανωτέρω διάγραμμα διότι δεν παρουσιάζονται οι δυνατότητες μετάβασης από το ένα πρόγραμμα σπουδών σε ένα άλλο και η ευελιξία στο τέλος των προπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών (προγράμματα ISCED επιπέδου 5A).

Τα προγράμματα σπουδών παρέχονται με δυνατότητες πλήρους, μερικής ή ευέλικτης φοίτησης σε φοιτητές όλων των ηλικιών. Στη Σκωτία, οι σπουδές μπορούν να αρχίσουν στην ηλικία των 17 ετών για τους φοιτητές που διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις. Διατίθενται πολλοί διαφορετικοί τύποι προγραμμάτων σπουδών που δεν παρουσιάζονται όλοι στο διάγραμμα. Στη Σκωτία, οι σπουδές που καταλήγουν στην απονομή των συνηθισμένων πτυχίων Bachelor είναι διάρκειας τριών ετών, ενώ οι σπουδές που καταλήγουν στην απονομή πτυχίου Bachelor Honours διαρκούν συνήθως τέσσερα έτη. Στο υπόλοιπο Ηνωμένο Βασίλειο είναι περισσότερο διαδεδομένα τα προγράμματα τριετών σπουδών honours, αλλά υπάρχουν και πολλά προγράμματα τετραετών σπουδών, ιδίως αυτά που οδηγούν στην αγορά εργασίας του Ηνωμένου Βασιλείου ή τη εξωτερικού. Τα διπλώματα Master απονέμονται μετά την ολοκλήρωση μαθημάτων (που διαρκούν συνήθως ένα ημερολογιακό έτος), προγραμμάτων έρευνας (συνήθως διάρκειας δύο ετών) ή ενός συνδυασμού των δύο. Τα προγράμματα σπουδών έρευνας επιπέδου Master οδηγούν στην απόκτηση του τίτλου MPhil (Master of Philosophy) ή MRes (Master of Research). Ορισμένα διπλώματα Master, παραδείγματος χάρη στη χημεία, τις σπουδές μηχανικών, τα μαθηματικά, τη φαρμακευτική και τη φυσική είναι ενσωματωμένα σε προγράμματα προπτυχιακών σπουδών που διαρκούν ένα έτος περισσότερο από τα προγράμματα σπουδών honours. Για την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος απαιτούνται συνήθως σπουδές τριών ετών πρωτότυπης έρευνας, τα οποία ενδέχεται να περιλαμβάνουν και εργασία για την απόκτηση ενός MPhil. Ορισμένα προγράμματα διδακτορικών σπουδών περιέχουν και παρακολούθηση θεωρητικών μαθημάτων.

υπέρ ενός μηχανισμού που θα αποτελείται από ευέλικτες κατευθυντήριες γραμμές. Το Νοέμβριο του 2006, αυτή η ομάδα εποπτείας παρουσίασε ένα σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων για την Αγγλία το οποίο είναι συμβατό με το ECTS.

Σύμφωνα με τις συστάσεις της Έκθεσης Dearing (Εθνική Επιτροπή Έρευνας για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση) του 1997, η Αγγλία, η Ουαλία και η Βόρεια Ιρλανδία δεσμεύθηκαν να αναπτύξουν ένα «φάκελο προόδου του φοιτητή» που περιέχει δύο στοιχεία: το πρώτο περιέχει σε μεγάλο βαθμό τα στοιχεία του **Παραρτήματος Διπλώματος** και το δεύτερο αφορά την ατομική εξέλιξη του φοιτητή. Στο εξής, τα ΑΕΙ εισάγουν σταδιακά το Παράρτημα Διπλώματος και ορισμένα το χορηγούν αυτόματα σε όλους τους φοιτητές. Το Παράρτημα εκδίδεται στα αγγλικά δωρεάν. Στην Ουαλία, ορισμένα ΙΤΕ το εκδίδουν στην αγγλική και την ουαλική.

Εφόσον η παραδοσιακή διάρθρωση των προγραμμάτων σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ικανοποιούσε τις βασικές απαιτήσεις της Μπολόνιας για τη διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους, δεν εφαρμόζεται **κανένα μέτρο** για την ενθάρρυνση ή την επιβολή της εφαρμογής του συστήματος της Μπολόνιας. Έχει ήδη αναφερθεί το έργο της ομάδας υπολογισμού και καταγραφής των επιδόσεων των φοιτητών σε σχέση με το ECTS. Η ομάδα αυτή συνεργάζεται με την UK HE Europe Unit (Ευρωπαϊκή Μονάδα για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση του ΗΒ), στόχος της οποίας είναι να προβάλει τη θέση της βρετανικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στους φορείς λήψης πολιτικών αποφάσεων σε σχέση με τη Διαδικασία της Μπολόνιας, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί ότι οι εξελίξεις στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι σύμφωνες με το ECTS και με τα άλλα διεθνή μέσα διαφάνειας των σπουδών, όπως Παράρτημα Διπλώματος. Το ΠΔ εκδίδεται από τα βρετανικά ΙΤΕ με την ενθάρρυνση της κυβέρνησης και της UK HE Europe Unit. Η εφαρμογή του Παραρτήματος Διπλώματος στηρίζεται επίσης από το Βρετανικό Κέντρο Ενημέρωσης σχετικά με την Αναγνώριση των Τίτλων Σπουδών - NARIC Ηνωμένου Βασιλείου, το οποίο είναι μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου ENIC/NARIC – και προωθείται μέσω διασκέψεων και άλλων εκδηλώσεων που οργανώνονται σε συνεργασία με τον βρετανικό οργανισμό του προγράμματος Socrates-Erasmus και με την UK HE Europe Unit. Οι στόχοι της Μπολόνιας προωθούνται στο Ηνωμένο Βασίλειο και από τους 14 φορείς προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας.

Έχει τεθεί σε εφαρμογή ένα συνολικό σύστημα για την **διασφάλιση της ποιότητας** και την τήρηση των προτύπων στα ΑΕΙ, το οποίο βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο μοντέλο που προτάθηκε στην Έκθεση Dearing. Οι τρέχουσες διαδικασίες εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας την Αγγλία, την Ουαλία και την Βόρεια Ιρλανδία εστιάζονται σε ζητήματα διαχείρισης της ποιότητας και τήρησης των προτύπων. Τα ΑΕΙ πρέπει να διαθέτουν εύρωστους μηχανισμούς **εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας** και να παρέχουν στους πολίτες διαφανείς πληροφορίες σχετικά με την ποιότητα και τα πρότυπα των προγραμμάτων σπουδών τους.

Το 1997 ιδρύθηκε ο **Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας** (QAA) για να παρέχει μια ολοκληρωμένη υπηρεσία διασφάλισης της ποιότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο ΗΒ. Ο οργανισμός είναι ανεξάρτητος φορέας που χρηματοδοτείται από συνδρομές των ΑΕΙ και από τις αμοιβές για τις υπηρεσίες που παρέχει βάσει συμβάσεων στα τέσσερα συμβούλια που χρηματοδοτούν την τριτοβάθμια εκπαίδευση στο ΗΒ. Αποστολή του οργανισμού είναι να προστατεύει το δημόσιο συμφέρον μέσω της εφαρμογής των κατάλληλων κανόνων για τους τίτλους σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και να ενθαρρύνει τη γενική βελτίωση της διαχείρισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Εκτελεί αυτή την αποστολή ελέγχοντας την ποιότητα και τα πρότυπα και δημοσιεύοντας εξωτερικά σημεία συγκριτικής αξιολόγησης της ποιότητας που βοηθούν τα ΑΕΙ να καθορίζουν σαφείς προδιαγραφές. Αυτά τα στοιχεία περιλαμβάνουν τα πλαίσια προσόντων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, τους περιγραφικούς δείκτες αναφοράς των προγραμμάτων σπουδών και έναν κώδικα ορθών πρακτικών για τη διασφάλιση της ποιότητας σε δέκα κεφάλαια. Οι αξιολογήσεις και οι έλεγχοι του QAA συνιστούν τεκμηριωμένες διαδικασίες που βασίζονται στα στοιχεία (μεταξύ των οποίων έγγραφο αυτοαξιολόγησης) που παρέχουν

τα ιδρύματα. Η αξιοπιστία και η συνοχή της διαδικασίας αξιολόγησης του QAA, που είναι μια αξιολόγηση από ομότιμους κριτές, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στη συμμετοχή αξιολογητών με τα απαιτούμενα προσόντα. Ο QAA δημοσιεύει το τυπικό προφίλ του αξιολογητή που προσδιορίζει τα απαιτούμενα προσόντα και την εμπειρία. Κατά την επιλογή των αξιολογητών, ο οργανισμός προσπαθεί να διατηρήσει μια συνολική ισορροπία σε όρους εκπροσώπησης των δύο φύλων αλλά και σε όρους γεωγραφικής και εθνικής καταγωγής και των κλάδων σπουδών στους οποίους ανήκουν οι αξιολογητές. Σήμερα, ο οργανισμός δεν διαθέτει ειδική πολιτική πρόσληψης αλλοδαπών αξιολογητών, αλλά συνεργάζεται με διεθνείς εμπειρογνώμονες για την αξιολόγηση ορισμένων στοιχείων της υποδομής της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και, το Φεβρουάριο του 2007, οργάνωσε πρόγραμμα κατάρτισης αξιολογητών για τους διεθνείς αξιολογητές.

Όλες οι δραστηριότητες του QAA στον τομέα της αξιολόγησης καταλήγουν στην έκδοση εκθέσεων. Οι εκθέσεις αυτές περιλαμβάνουν κρίσεις σχετικά με την ποιότητα και τα πρότυπα και δημοσιοποιούνται μέσω του Διαδικτύου στον δικτυακό τόπο του Οργανισμού, όπως και όλα τα έγγραφα που συνδέονται με τα πρότυπα και τις διαδικασίες που εφαρμόζει ο οργανισμός. Ο οργανισμός δεν έχει εξουσία να προβαίνει στο κλείσιμο εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ή την κατάργηση προγραμμάτων ή την ανάκληση της χρηματοδότησης, αλλά εάν διατυπώσει αρνητική κρίση, το σχετικό ίδρυμα διαθέτει περίοδο ενός έτους να επανορθώσει είτε βελτιώνοντας το παρεχόμενο πρόγραμμα σπουδών ή καταργώντας το. Εάν αυτό δεν συμβεί, τότε αναλαμβάνει δράση το αρμόδιο συμβούλιο χρηματοδότησης. Στο διοικητικό συμβούλιο του QAA συμμετέχει εκπρόσωπος των φοιτητών με την ιδιότητα του παρατηρητή, ο οποίος διορίζεται από το συμβούλιο μετά από σύσταση της επιτροπής διορισμών του. Οι φοιτητές συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες αξιολόγησης: υποβάλλουν χωριστές γραπτές εισηγήσεις στην ομάδα ελέγχου / αξιολόγησης και οι συνεδριάσεις με τη συμμετοχή των φοιτητών αποτελούν στοιχείο κάθε ελέγχου και κάθε προγράμματος αξιολόγησης. Το 2006, ο QAA εξέδωσε εγχειρίδιο ελέγχων που ορίζει τους τρόπους της διαδικασίας ελέγχου των ιδρυμάτων, την αποστολή των ελεγκτών και των φοιτητών, και περιέχει ένα πρόσθετο, χωριστό οδηγό για τους φοιτητές.

Επίσης, ένα από τα μέλη του οργανισμού ασχολείται με φοιτητικά ζητήματα και στα καθήκοντά του περιλαμβάνεται η συνεργασία με την Εθνική Επιτροπή Μεταπτυχιακών Φοιτητών, με την Εθνική Ένωση των Φοιτητών και την Ένωση των Βρετανικών Πανεπιστημίων στο πλαίσιο του σχεδίου «Quality Takes Time» (Η διασφάλιση της ποιότητας απαιτεί χρόνο), το οποίο αφορά την κατάρτιση των μελών του σε θέματα διασφάλισης της ποιότητας. Πέρα από αυτή την άμεση συμμετοχή στη διαδικασία ελέγχου /αξιολόγησης του QAA, οι φοιτητές συμμετέχουν επίσης στην National Student Survey (NSS – Εθνική Έρευνα Φοιτητών), η οποία αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο του νέου συστήματος διασφάλισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στόχος αυτής της έρευνας, η ανάθεση της οποίας έγινε από τους φορείς χρηματοδότησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, είναι η δημοσιοποίηση αναλυτικότερων στοιχείων για την ποιότητα της εκπαίδευσης. Η πρώτη έρευνα μεγάλης κλίμακας πραγματοποιήθηκε το 2005 και κάλυψε όλα τα ΑΕΙ της Αγγλίας, της Ουαλίας και της Βόρειας Ιρλανδίας που χρηματοδοτούνται από το κράτος. Η έρευνα επαναλήφθηκε το 2006 και θα επανεξεταστεί η συχνότητα διενέργειάς της.

Τα ΑΕΙ/ΤΕΙ της Αγγλίας, της Ουαλίας και της Βόρειας Ιρλανδίας έχουν θέσει σε λειτουργία εσωτερικούς μηχανισμούς διασφάλισης της ποιότητας και ένα σύστημα εξωτερικής αξιολόγησης εδώ και πολλές δεκαετίες.

Δεν υπάρχει σύστημα **διαπίστευσης** των ΑΕΙ/ΤΕΙ, αλλά το δικαίωμα έκδοσης τίτλων σπουδών και η χρησιμοποίηση της ονομασίας «Πανεπιστήμιο» προστατεύεται από την κυβέρνηση. Τα ιδρύματα που δεν διαθέτουν εξουσία έκδοσης τίτλων σπουδών (όπως τα εκπαιδευτικά ιδρύματα μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση και ορισμένα κολέγια τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) μπορούν να παρέχουν προγράμματα σπουδών που καταλήγουν στην έκδοση τίτλων σπουδών οι οποίοι επικυρώνονται από ειδικά εξουσιοδοτημένους οργανισμούς (ιδίως Πανεπιστήμια και πανεπιστημιακά κολέγια).

Υπάρχουν πολλοί καταστατικοί και ρυθμιστικοί φορείς για ειδικά επαγγέλματα οι οποίοι ασκούν διαπίστευση προγραμμάτων σπουδών ή/και ορισμένων διπλωμάτων με βάση τις δικές τους ειδικές προδιαγραφές.

Το Υπουργείο Παιδείας και Ακαδημαϊκών Ικανοτήτων της Αγγλίας έχει δεσμευτεί να προωθήσει την επέκταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με στόχο ο μισός πληθυσμός να εισάγεται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μέχρι την ηλικία των 30 ετών. Η κυβέρνηση του ουαλικού κοινοβουλίου έχει θέσει ως στόχο να αυξηθεί ο αριθμός των φοιτητών που είναι εγκατεστημένοι στην Ουαλία και φοιτούν σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ουαλίας. Το μεγαλύτερο μέρος της επέκτασης των υπηρεσιών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα αφορά νέους τύπους προγραμμάτων σπουδών, και ιδίως τα foundation degrees, τα οποία είναι προγράμματα επαγγελματικής ειδίκευσης πρώτου κύκλου σπουδών που σχεδιάζονται ειδικά ως βοηθητικά μαθήματα για την εισαγωγή σε προγράμματα σπουδών Bachelor.

Ο QAA είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**) από τότε που ιδρύθηκε το 2000 και προετοιμάζεται να υποβληθεί σε αξιολόγηση υπό την αιγίδα του ENQA κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2008/09. Ο οργανισμός έχει λάβει μέρος στην υλοποίηση ορισμένων σχεδίων του ENQA, όπως τα Ευρωπαϊκά Διακρατικά Σχέδια Αξιολόγησης (TEEP), και σε μελέτες για την σύγκλιση της ποιότητας (QCS). Είναι μέλος του Διεθνούς Δικτύου των Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (INQAAHE)· συμμετέχει με την ιδιότητα του παρατηρητή στο Δίκτυο Ποιότητας Ασίας – Ειρηνικού. Έχει επίσης διμερείς σχέσεις με άλλους οργανισμούς σε όλη την Ευρώπη και σε άλλες περιοχές του κόσμου. Ο οργανισμός συμμετέχει ενεργά στις δραστηριότητες του ΟΟΣΑ και της UNESCO που αφορούν την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το τμήμα 2 του *Κώδικα Ορθών Πρακτικών* του QAA αφορά την προσφορά εκπαιδευτικών υπηρεσιών σε διακρατικό επίπεδο, οι οποίες σχεδιάζονται στο Ηνωμένο Βασίλειο και παρέχονται σε άλλες χώρες από συνεργαζόμενα ιδρύματα. Ο QAA διενεργεί ελέγχους των συνεργαζόμενων ξένων ιδρυμάτων και δημοσιεύει τις εκθέσεις ελέγχου. Σε εθνικό επίπεδο, ο οργανισμός υπόκειται σε διάφορες εξωτερικές αξιολογήσεις και προδιαγραφές, μεταξύ των οποίων οι προδιαγραφές της Ομάδας Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (HERRG).

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στα αγγλικά
Ιούλιος 1997	Έκθεση Dearing. Εθνική Επιτροπή Έρευνας για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. *Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην κοινωνία της μάθησης*	Dearing Report. National Committee of Inquiry into Higher Education. *Higher Education in the Learning Society*.
Σεπτέμβριος 2004	Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας (QAA). *Κώδικας Ορθής Πρακτικής για τη Διασφάλιση της Ακαδημαϊκής Ποιότητας και των Προδιαγραφών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση: Τμήμα 1 (μεταπτυχιακά ερευνητικά προγράμματα)*	Quality Assurance Agency (QAA). *Code of Practice for the Assurance of Academic Quality and Standards in Higher Education: Section 1 (Postgraduate Research Programmes)*
Σεπτέμβριος 2004	Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας (QAA). *Κώδικας Ορθής Πρακτικής για τη Διασφάλιση της Ακαδημαϊκής Ποιότητας και των Προδιαγραφών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση: Τμήμα 2 : Ευέλικτη προσφορά συνεργασίας και μάθησης (περιλαμβανομένης της ηλεκτρονικής μάθησης)*	Quality Assurance Agency (QAA). *Code of Practice for the Assurance of Academic Quality and Standards in Higher Education: Section 2: Collaborative Provision, and Flexible and Distributed Learning (including e-learning)*

Δικτυακοί τόποι

Γραμματεία Μπολόνιας: www.dfes.gov.uk/bologna/

Συμβούλιο Χρηματοδότησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης για την Αγγλία (HEFCE): www.hefce.ac.uk/

NARIC Ηνωμένου Βασιλείου (UK NARIC) – Σελίδες για το Παράρτημα Διπλώματος: www.uknec.org.uk/index.asp?page=90

Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (QAA): www.qaa.ac.uk/

Συμβούλιο Χρηματοδότησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης για την Ουαλία (HEFCW): www.hefcw.ac.uk/

Υπουργείο Απασχόλησης και Μάθησης (στη Βόρεια Ιρλανδία), σελίδες αφιερωμένες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: www.delni.gov.uk/index/further-and-higher-education/higher-education.htm/

Ένωση Βρετανικών Πανεπιστημίων: www.universitiesuk.ac.uk/

Ευρωπαϊκή Μονάδα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης του ΗΒ: www.europeunit.ac.uk/home/

Υπουργείο Παιδείας και Ικανοτήτων, δικτυακή πύλη για την τριτοβάθμια εκπαίδευση: www.dfes.gov.uk/hegateway/

Υπουργείο Παιδείας και Ικανοτήτων, σελίδες αφιερωμένες στους τίτλους σπουδών του ΗΒ: http://www.dfes.gov.uk/recognisedukdegrees/

Κυβέρνηση του Κοινοβουλίου της Ουαλίας, σελίδες για την περαιτέρω και την τριτοβάθμια εκπαίδευση: http://new.wales.gov.uk/topics/educationandskills/policy_strategy_and_planning/further_and_higher_education/?lang=en

UCAS: www.ucas.com/

Πλαίσιο Ακαδημαϊκών Μονάδων και Προσόντων για τα πανεπιστήμια της Ουαλίας (CQFW): www.elwa.org.uk/ElwaWeb/elwa.aspx?pageid=1612

Πληροφορίες για την ποιότητα της εκπαίδευσης: www2.tqi.ac.uk/sites/tqi/home/index.cfm

Εθνική Έρευνα σε φοιτητές: www.hefce.ac.uk/learning/nss/

Οι βασικές ρυθμίσεις που συνδέονται με τη Διαδικασία της Μπολόνιας περιέχονται στο Πλαίσιο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Σκωτίας που εγκρίθηκε το 2001 και ολοκληρώθηκε το 2003 και στο Πλαίσιο ακαδημαϊκών μονάδων και τίτλων σπουδών της Σκωτίας (SCQF) που εγκρίθηκε το 2001. Αυτά τα δύο πλαίσια ρυθμίζουν, μεταξύ άλλων, τη διάρθρωση των σπουδών, το ECTS, το Παράρτημα Διπλώματος και το ζήτημα της διασφάλισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Η υπάρχουσα διάρθρωση των σπουδών βασίζεται ανέκαθεν σε **τρεις κύριους κύκλους.** Εφαρμόζεται σε όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (AEI), στα τμήματα ή τους τομείς σπουδών. Τα παραδοσιακά προγράμματα που οδηγούν στο Honours degree (πρώτος κύκλος) είναι διάρκειας τεσσάρων ετών (αντιπροσωπεύουν 480 εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες ή 240 μονάδες ECTS) και τα περισσότερα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών Master μπορούν να ολοκληρωθούν σε ένα ημερολογιακό έτος (αντιπροσωπεύουν 180 εθνικές ακαδημαϊκές μονάδες, οι οποίες δεν αντιστοιχούν σήμερα σε μονάδες ECTS). Υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις από αυτές τις γενικές διατάξεις, οι οποίες αφορούν τους τίτλους επαγγελματικών σπουδών.

Ορισμένες ακαδημαϊκές μονάδες που αποκτώνται στο πλαίσιο ενός προγράμματος επιπέδου ISCED 5B (διάρκειας ενός έως 2 ετών) μπορούν να μεταφερθούν σε προγράμματα σπουδών Bachelor.

Πέρα από το προαναφερόμενο Πλαίσιο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Σκωτίας και το SCQF, τα **προγράμματα διδακτορικών σπουδών** είναι σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του *Κώδικα Ορθής Πρακτικής του QAA,* που εκδόθηκε το 2004. Φοιτητές που αρχίζουν διδακτορικές σπουδές συνήθως είναι κάτοχοι διπλώματος Master, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις ένας φοιτητής κάτοχος πτυχίου Bachelor Honours μπορεί να εισαχθεί σε διδακτορικό πρόγραμμα χωρίς Master, εάν συναινέσει ο επόπτης αυτού του διδακτορικού προγράμματος. Τα κριτήρια απονομής ενός διδακτορικού διαφέρουν ανάλογα με τον κλάδο σπουδών, με το ίδρυμα και τον τύπο του διδακτορικού. Σε κάθε περίπτωση, ο υποψήφιος πρέπει να επιδείξει μια πρωτότυπη και ουσιαστική συνεισφορά στη γνώση.

Η διάρθρωση των προγραμμάτων διδακτορικών σπουδών είναι παρόμοια με αυτήν που ισχύει στις άλλες περιοχές του Ηνωμένου Βασιλείου. Υπάρχουν τέσσερις τύποι διδακτορικών: οι παραδοσιακές διδακτορικές σπουδές που βασίζονται στην έρευνα (PhD ή DPhil), τα διδακτορικά που περιλαμβάνουν σημαντικό μέρος θεωρητικών μαθημάτων (τα οποία παρέχονται πλέον και σε σπουδές επαγγελματικού χαρακτήρα, όπως οι σπουδές μηχανικών και οι σπουδές στους τομείς των επιχειρήσεων και της παιδαγωγικής), τα επαγγελματικά διδακτορικά (προορίζονται για άτομα που επιθυμούν να πραγματοποιήσουν έρευνα στον τομέα απασχόλησής τους) και τα διδακτορικά που απονέμονται βάσει των δημοσιεύσεων που έχει πραγματοποιήσει ο υποψήφιος (με την παρουσίαση μιας εργασίας υψηλής ποιότητας που έχει δημοσιεύσει ο υποψήφιος στο παρελθόν και η οποία στηρίζεται από ουσιαστική κριτική αξιολόγηση). Πέρα από την ατομική έρευνα, ορισμένα διδακτορικά προγράμματα περιλαμβάνουν και θεωρητική κατάρτιση η οποία μπορεί να παρέχεται είτε παράλληλα είτε πριν από το ερευνητικό έργο. Η διάρκεια των διδακτορικών σπουδών πλήρους φοίτησης είναι συνήθως 3 ή 4 έτη. Οι σπουδές μερικής φοίτησης είναι διαδεδομένες και διαρκούν από 4 έως 6 έτη.

Οι φοιτητές διδακτορικού θεωρούνται και φοιτητές και νέοι ερευνητές. Ωστόσο, οι ερευνητές που είναι εγγεγραμμένοι σε μη διδακτορικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών δεν θεωρούνται εργαζόμενοι.

Δεν υπάρχει ένα ενιαίο μοντέλο για τα προγράμματα που οδηγούν στην έκδοση ενός **κοινού ή διπλού τίτλου σπουδών.** Τα συνεργαζόμενα ιδρύματα εξετάζουν την κάθε περίπτωση χωριστά.

Η Σκωτία έχει εγκρίνει ένα **Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων** (το Scottish Credit and Qualifications Framework, SCQF- Πλαίσιο Ακαδημαϊκών Μονάδων και Τίτλων Σπουδών της Σκωτίας) το 2001.

Όλα τα ΑΕΙ/ΤΕΙ και τα προγράμματα σπουδών χρησιμοποιούν το Πλαίσιο Ακαδημαϊκών Μονάδων και Τίτλων Σπουδών της Σκωτίας (SCQF), το οποίο ορίζει τα προγράμματα και τους τίτλους σπουδών με βάση ποιοτικούς περιγραφικούς δείκτες, ακαδημαϊκές μονάδες και επίπεδα πίστωσης. Το SCQF είναι συμβατό με το **ECTS** (2 μονάδες SCQF είναι ισοδύναμες με μία 1 μονάδα ECTS) από το 2001. Το ECTS χρησιμοποιείται συνήθως για τη μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και οι μονάδες SCQF και οι μονάδες ECTS συσσωρεύονται.

Μετά από συζήτηση και συμφωνία ανάμεσα στους ενδιαφερόμενους φορείς, σχεδόν όλα τα ΑΕΙ εκδίδουν το **Παράρτημα Διπλώματος** (ΠΔ), το οποίο περιέχει όλες τις πληροφορίες που περιέχονται και στο επίσημο ευρωπαϊκό υπόδειγμα. Παρόλα αυτά, δεν υπάρχει μια κοινή μορφή του εντύπου, διότι κάθε ίδρυμα σχεδιάζει το δικό του Παράρτημα Διπλώματος. Όσα ΑΕΙ δεν το έχουν εκδώσει ακόμα θα το πράξουν μέχρι το 2007. Το ΠΔ εκδίδεται αυτομάτως και δωρεάν στα αγγλικά. Περιγράφει το σύστημα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Σκωτίας που ανέπτυξε ο Οργανισμό Διασφάλισης της Ποιότητας της Σκωτίας και τον τομέα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Σκωτίας.

Το σύστημα των τριών κύκλων σπουδών εφαρμόζεται πλήρως και έτσι δεν απαιτείται η παροχή **κινήτρων ούτε η λήψη μέτρων ελέγχου.** Ωστόσο, η εσωτερική αξιολόγηση για τη βελτίωση της ποιότητας (ELIR) (μέρος της διαδικασίας διασφάλισης της ποιότητας) επιτρέπει τον τακτικό έλεγχο των προγραμμάτων και τίτλων σπουδών για να διαπιστωθεί εάν είναι σύμφωνα με το SCQF.

Δεν παρέχεται κανένα ειδικό κίνητρο και δεν εφαρμόζεται κανένα μέτρο ελέγχου αναφορικά με την πλήρη εφαρμογή του ECTS και του ΠΔ. Όμως, η πρόοδος της υλοποίησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας παρακολουθείται σφαιρικότερα από τους φορείς προώθησης της διαδικασίας της Μπολόνιας στη Σκωτία. Σε αυτούς περιλαμβάνονται εκπρόσωποι της εκτελεστικής εξουσίας της Σκωτίας (αποκεντρωμένη κυβέρνηση της Σκωτίας), της Ένωσης Πανεπιστημίων της Σκωτίας, του Οργανισμού Διασφάλισης της Ποιότητας για τη Σκωτία (QAA Scotland), της Εθνικής Ένωσης Φοιτητών Σκωτίας (NUS Scotland) και του Συμβουλίου Χρηματοδότησης της Μεταδευτεροβάθμιας και της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Σκωτίας (SFC), που αντικατέστησε το Συμβούλιο Χρηματοδότησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Σκωτίας.

Όσον αφορά την **εξωτερική αξιολόγηση,** το SFC είναι υπεύθυνο για την αξιολόγηση της ποιότητας της εκπαιδευτικών υπηρεσιών που παρέχουν τα επιδοτούμενα από το κράτος ιδρύματα. Το SFC αναθέτει αυτή την αρμοδιότητα στον Οργανισμό Διασφάλισης της Ποιότητας (QAA).

Ο **Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας** (QAA), φορέας υπεύθυνος για ολόκληρο το Ηνωμένο Βασίλειο που διαθέτει χωριστό γραφείο στη Σκωτία, είναι ανεξάρτητο όργανο που συστάθηκε το 1992 για να διασφαλίσει την εμπιστοσύνη του κοινού στην ποιότητα και τις προδιαγραφές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και για να ενθαρρύνει τη διαρκή βελτίωση της διαχείρισης αυτής της ποιότητας. Ο QAA της Σκωτίας έχει αναπτύξει δική του χωριστή μέθοδο διασφάλισης και βελτίωσης της ποιότητας σε συνεργασία με το SFC και τον τομέα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Σκωτίας. Η προσέγγιση αυτή, που είναι γνωστή με την ονομασία «Πλαίσιο για την Αναβάθμιση της Ποιότητας» βασίζεται στις ακόλουθες αρχές:

- Τα ΑΕΙ διενεργούν εσωτερικές αξιολογήσεις σε επίπεδο τομέα σπουδών.
- Ο QAA οργανώνει τετραετή κύκλο εξωτερικών αξιολογήσεων των ιδρυμάτων που διενεργούνται από ομότιμους κριτές και βασίζονται στις αυτοαξιολογήσεις των ιδρυμάτων και σε επιτόπου επισκέψεις.
- Η NUS Scotland (Εθνική Ένωση Φοιτητών της Σκωτίας, μέλη της οποίας είναι όλες οι ενώσεις φοιτητών, που αντιπροσωπεύει σήμερα το 76% των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσω των εκλεγμένων εκπροσώπων τους) διαχειρίζεται μια εθνική υπηρεσία για την ανάπτυξη της ποιότητας (Sparqs) η οποία χρηματοδοτείται από το SFC. Η υπηρεσία αυτή έχει στόχο να ενθαρρύνει την ενεργή συμμετοχή των φοιτητών για την βελτίωση της ποιότητας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων τους. Μέλη της

NUS μπορούν να είναι ενώσεις φοιτητών όλων των ΑΕΙ. Οι φοιτητές εκπροσωπούνται στο διοικητικό συμβούλιο του QAA Scotland. Σε κάθε ομάδα εξωτερικής αξιολόγησης πρέπει να συμμετέχει ως πλήρες μέλος εκπρόσωπος των φοιτητών. Η Sparqs εκπαιδεύει τους φοιτητές και ενισχύει τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες εσωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας, σε όλα τα επίπεδα, περιλαμβανομένου του επιπέδου της διαχείρισης των διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας.

- Ο QAA οργανώνει θεματικές εκδηλώσεις που διευκολύνουν όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς του τομέα να αναλάβουν συλλογική εργασία για τη βελτίωση της ποιότητας και των προδιαγραφών της εκπαίδευσης.
- Όλα τα ΑΕΙ δημοσιεύουν πληροφορίες σχετικά με την ποιότητα και τα πρότυπα των υπηρεσιών τους, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του SFC, και τις διαθέτουν στο κοινό μέσω του δικτυακού τόπου με πληροφορίες για τις ευκαιρίες της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και της έρευνας.

Οι ρυθμίσεις σχετικά με τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη συμμετοχή των φοιτητών στις διαδικασίες αξιολόγησης. Εκπρόσωποι των φοιτητών συμμετείχαν πλήρως στο σχεδιασμό των διαδικασιών οι οποίες εστιάζονται στην μαθησιακή εμπειρία των φοιτητών.

Η αξιολόγηση δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ικανότητα των ιδρυμάτων να διασφαλίζουν την ποιότητά τους. Τα νεοϊδρυθέντα ιδρύματα ή αυτά που παρουσιάζουν αδυναμίες υποβάλλονται σε αυστηρότερη εξωτερική αξιολόγηση στο επίπεδο των προγραμμάτων σπουδών τους, μέχρις ότου αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη στα συστήματα εσωτερικής αξιολόγησής τους. Τα ΑΕΙ λαμβάνουν υπόψη τον κώδικα πρακτικής της QAA για τη διασφάλιση της ποιότητας και τα κριτήρια συγκριτικής αξιολόγησης («benchmark statements») κατά τον προγραμματισμό των εσωτερικών διαδικασιών τους.

Τα ΑΕΙ ασκούν **εσωτερική αξιολόγηση** των προγραμμάτων σπουδών τους, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές που δημοσιεύει το SFC. Τα ΑΕΙ είναι ανεξάρτητοι και αυτόνομοι οργανισμοί. Οι τίτλοι σπουδών και τα άλλα προσόντα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπόκεινται στην αρμοδιότητα των ιδρυμάτων που τα εκδίδουν και όχι του κράτους. Τα ΑΕΙ καθορίζουν τους τίτλους σπουδών που χορηγούν, ενώ η κυβέρνηση διατηρεί κατάλογο ιδρυμάτων που διαθέτουν άδεια να εκδίδουν τίτλους σπουδών καθώς και άλλων αναγνωρισμένων ιδρυμάτων. Τα ΑΕΙ πρέπει να ικανοποιούν αυστηρά κριτήρια πριν λάβουν άδεια έκδοσης τίτλων σπουδών. Τα πρότυπα σχετικά με τους τίτλους σπουδών και την ποιότητα της μαθησιακής εμπειρίας των φοιτητών διασφαλίζονται με πολλούς τρόπους, ένας από τους οποίους είναι η εκτενής χρήση υπηρεσιών εξωτερικής αξιολόγησης.

Εκτός από τις προαναφερόμενες ρυθμίσεις, πολλά ιδρύματα μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Further Education Colleges) παρέχουν προγράμματα σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μικρής διάρκειας η ποιότητα των οποίων διασφαλίζεται από την Βασιλική Υπηρεσία Επιθεώρησης της Εκπαίδευσης (Her Majesty's Inspectorate of Education, HMIE). Η ποιότητα των σπουδών τους ελέγχεται επίσης από τον Scottish Qualifications Authority, Οργανισμό Πιστοποίησης των προγραμμάτων σπουδών μικρής διάρκειας που παρέχονται από κολέγια μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Σκωτίας. Ορισμένα κολέγια προσφέρουν επίσης προγράμματα σπουδών τα οποία είναι διαπιστευμένα από το συνεργαζόμενο ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ο QAA είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**) από το 2000. Σύμφωνα με τους όρους προσχώρησης στην ENQA, θα υποβληθεί σε εξωτερική αξιολόγηση το αργότερο μέχρι το 2010. Δεν συμμετέχει ως μέλος σε άλλα διακρατικά δίκτυα διασφάλισης της ποιότητας.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	Τίτλος στα ελληνικά	Τίτλος στα αγγλικά
1966	Νόμος για τα πανεπιστήμια	Acts on Universities
1992	Νόμοι για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Acts on Higher Education Institutions
2001 και 2003	Πλαίσιο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Σκωτίας	Scottish Higher Education Framework
2001	Πλαίσιο Ακαδημαϊκών Τίτλων και Προσόντων της Σκωτίας	Scottish Credit and Qualifications Framework
Σεπτέμβριος 2004	Κώδικας Ορθής Πρακτικής για την αξιολόγηση της ποιότητας και των προτύπων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (κανόνες για τις σπουδές διδακτορικού)	Code of practice for the assurance of academic quality and standards in higher education (regulations underpinning doctoral level study)
2005	Νόμος για την μεταδευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση (Σκωτία) (συγχώνευση του Συμβουλίου μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και του Συμβουλίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης).	Further and Higher Education (Scotland) Act (merged the Scottish Further and Higher Education Funding Councils)

Δικτυακοί τόποι

Τα σχετικά επίσημα κείμενα διατίθενται: http://www.hmso.gov.uk/acts.htm

Συμβούλιο Χρηματοδότησης Περαιτέρω και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Σκωτίας (SFC): http://www.sfc.ac.uk/

Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (QAA): http://www.qaa.ac.uk

Πλαίσιο Ακαδημαϊκών Μονάδων και Τίτλων Σπουδών της Σκωτίας: http://www.scqf.org.uk

Πανεπιστήμια της Σκωτίας (US): http://www.universities-scotland.ac.uk

Πληροφορίες για τα πανεπιστήμια και τα κολέγια: http://www.hero.ac.uk/uk/home/index.cfm

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εθνική υπηρεσία για την ανάπτυξη της διασφάλισης της ποιότητας που διαχειρίζονται οι φοιτητές: http://www.sparqs.org.uk

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τη διάρθρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που υπάγεται στην αρμοδιότητα της Αγίας Έδρας, είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε την διάκριση ανάμεσα στα Καθολικά Πανεπιστήμια και στα εκκλησιαστικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της καθολικής εκκλησίας.

Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ) όλων των τύπων που λειτουργούν στο όνομα της καθολικής εκκλησίας και είναι επίσημα αναγνωρισμένα από την αρμόδια εκκλησιαστική αρχή αποκαλούνται Καθολικά Πανεπιστήμια και ρυθμίζονται από το Αποστολικό Σύνταγμα *Ex corde Ecclesiæ* (1990). Τις περισσότερες φορές, αυτά τα ιδρύματα (περίπου 1300 σε όλο τον κόσμο) είναι ενσωματωμένα στα εθνικά συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και υπόκεινται στη ρύθμιση της χώρας στην οποία βρίσκονται.

Τα εκκλησιαστικά ΑΕΙ αποτελούν το «εθνικό» σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Αγίας Έδρας. Τα ιδρύματα αυτά διαπνέονται έντονα από τη χριστιανική πίστη και ασχολούνται με τα ζητήματα που συνδέονται με αυτήν. Η βασική αποστολή τους είναι να ετοιμάσουν τους φοιτητές να ακολουθήσουν το ιερατικό επάγγελμα και να ασκήσουν άλλα πιο εξειδικευμένα επαγγέλματα στην υπηρεσία της Εκκλησίας και της κοινωνίας. Το βασικό νομικό πλαίσιο που διέπει αυτά τα ιδρύματα είναι το Αποστολικό Σύνταγμα *Sapientia christiana* του 1979. Όλα τα εκκλησιαστικά ΑΕΙ έχουν δικαίωμα να χορηγούν (με τους ίδιους όρους) ισότιμους ακαδημαϊκούς τίτλους σπουδών υπό την εξουσία της Αγίας Έδρας.

Τα περισσότερα από τα 181 αυτόνομα ΑΕΙ εκκλησιαστικών σπουδών και από τα 191 θυγατρικά ιδρύματα που είναι εγκεκριμένα ή ενσωματωμένα στα εκκλησιαστικά ΑΕΙ της Ευρώπης, είναι εγκατεστημένα εκτός της επικράτειας του Βατικανού (μόνο δύο ιδρύματα βρίσκονται στην επικράτειά του). Ως εκ τούτου, η Αγία Έδρα μπορεί να θεωρηθεί ως διακρατικός φορέας παροχής υπηρεσιών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σε ορισμένες χώρες (παραδείγματος χάρη στην Αυστρία, τη Γερμανία και την Πολωνία), τα εκκλησιαστικά ΑΕΙ είναι ενσωματωμένα στα εθνικά συστήματα αυτών των χωρών ή ακόμη είναι τμήματα δημόσιων ή ιδιωτικών ΑΕΙ αυτών των χωρών. Η απαραίτητη συνεργασία ανάμεσα στα δύο «εθνικά» συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ρυθμίζεται, στις περισσότερες περιπτώσεις, με συμβάσεις διεθνούς δικαίου (Concordats). Η εμπειρία των τελευταίων χρόνων δείχνει ότι δεν είναι πάντοτε εύκολο να αντιμετωπιστεί το ζήτημα της εφαρμογής των κοινών αρχών της διαδικασίας της Μπολόνιας με δύο διαφορετικούς τρόπους. Ο χειρισμός, λοιπόν, αυτής της κατάστασης μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς για την εφαρμογή της διαδικασίας της Μπολόνιας στην πράξη. Μπορεί να συμβάλει στο να διαλυθούν οι αυταπάτες για μια «ιδανική Διαδικασία της Μπολόνιας» και να προσφέρει μια χρήσιμη εμπειρία για την επίλυση προβλημάτων εκεί που ανακύπτουν.

Το σύστημα των **τριών κύριων κύκλων** σπουδών είχε ήδη τεθεί σε εφαρμογή για όλα τα προγράμματα με τις νομοθετικές διατάξεις του Αποστολικού Συντάγματος *Sapientia christiana* του 1979. Αυτή η διάρθρωση σπουδών υπήρχε, λοιπόν, πριν από την Διαδικασία της Μπολόνιας. Έκτοτε, οι φοιτητές που πληρούν τα απαραίτητα κριτήρια εισάγονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ο τίτλος σπουδών που πρέπει να έχει ένας υποψήφιος για να εισαχθεί σε μια τέτοια σχολή είναι ο ίδιος με αυτόν που απαιτείται από ένα λαϊκό πανεπιστήμιο της χώρας του ή της χώρας στην οποία βρίσκεται η σχολή. Κανένας υποψήφιος δεν μπορεί να εισαχθεί στον δεύτερο ή τρίτο κύκλο σπουδών αν δεν κατέχει τίτλο σπουδών του αμέσως κατώτερου κύκλου σπουδών.

Οι τίτλοι σπουδών που εκδίδονται είναι το *Baccalaureate* (πρώτος κύκλος), *Licentiate* (δεύτερος κύκλος) και *Doctorate* (τρίτος κύκλος). Τα εκκλησιαστικά ιδρύματα μπορούν να δίδουν διαφορετικές ονομασίες στους τίτλους σπουδών, ανάλογα με τις πανεπιστημιακές πρακτικές της περιοχής, υπό τον όρο ότι αναγράφεται με σαφήνεια η ισοδυναμία τους με τις «επίσημες» ονομασίες των ακαδημαϊκών διπλωμάτων και ότι διασφαλίζεται η ομοιομορφία μεταξύ των εκκλησιαστικών ιδρυμάτων της ίδιας γεωγραφικής περιοχής. Ακόμη, στον τίτλο του διπλώματος μπορεί να προστεθεί μια ειδική ονομασία.

Τα τελευταία τρία χρόνια έχουν δημιουργηθεί ορισμένα προβλήματα λόγω των διαφορετικών

Πηγή: Ευρυδίκη.

ISCED 5A (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόγραμμα ISCED 6	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε επίπεδο ιδρύματος
ISCED 5B (1ο ή 2ο πρόγραμμα)	Πρόσθετη ειδίκευση	Διαδικασία επιλογής/όριο εισακτέων σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο

Το διάγραμμα δεν παρουσιάζει τις προγραμματιζόμενες αλλαγές που δεν έχουν τεθεί ακόμη σε εφαρμογή.

τρόπων εφαρμογής του συστήματος των τριών κύκλων σπουδών στα εκκλησιαστικά ΑΕΙ των διαφόρων χωρών. Στο μεταξύ, η Αγία Έδρα προσπαθεί να διατηρήσει τη βασική ενότητα της διάρθρωσης των σπουδών της σε όλες αυτές τις χώρες. Η διαδικασία της Μπολόνιας σε ορισμένες περιπτώσεις έχει δυσχεράνει την αντιστοιχία ανάμεσα στους ακαδημαϊκούς τίτλους σπουδών σε σχέση με το παρελθόν. Τα προβλήματα αυτά πρέπει να επιλυθούν όταν και οι ενδιαφερόμενες χώρες και η Αγία Έδρα συντάξουν τα τελικά εθνικά τους πλαίσια προσόντων.

Η διάρκεια των τριών κύκλων σπουδών αντιστοιχεί συνήθως σε 3+2+3 έτη. Λόγω της ειδικής τους φύσης και της σημασίας που έχουν για την Αγία Έδρα οι σπουδές θεολογίας, κανονικού δικαίου και φιλοσοφίας, πρέπει να τηρούν ορισμένους ειδικούς κανόνες που καθορίζονται από το Αποστολικό Σύνταγμα *Sapientia christiana*. Η διάρκεια σπουδών θεολογίας είναι 5+2+ τουλάχιστον 1 έτος και οι σπουδές κανονικού δικαίου – που απαιτούν συνήθως προηγούμενες (πανεπιστημιακές) σπουδές σε άλλους τομείς – τουλάχιστον 1 έτους + 3 + τουλάχιστον 1 έτος. Έχουν ληφθεί νομοθετικά μέτρα για να ευθυγραμμιστεί η διάρκεια του πρώτου κύκλου σπουδών φιλοσοφίας, που σήμερα είναι δύο έτη, με το μοντέλο των τριών ετών. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Αποστολικού Συντάγματος *Sapientia christiana*, οι σπουδές τρίτου κύκλου έχουν στόχο να οδηγήσουν τους φοιτητές στην «επιστημονική ωριμότητα» κυρίως με τη βοήθεια γραπτής εργασίας που συμβάλλει πραγματικά στην επιστημονική πρόοδο. Αυτή η **διδακτορική διατριβή** γράφεται με την καθοδήγηση ενός καθηγητή και η υπεράσπισή της είναι δημόσια και εγκρίνεται από τη Σχολή. Ακόμη, τουλάχιστον το κύριο μέρος της διατριβής πρέπει να δημοσιεύεται. Το διδακτορικό που απονέμεται μετά τον τρίτο κύκλο είναι ο ακαδημαϊκός τίτλος που επιτρέπει στον κάτοχό του να διδάξει σε εκκλησιαστική σχολή.

Το πρόγραμμα σπουδών τρίτου κύκλου της Θεολογικής Σχολής, η διάρκεια του οποίου είναι η ενδεδειγμένη, ολοκληρώνει την επιστημονική κατάρτιση, κυρίως μέσω της σύνταξης μιας διδακτορικής διατριβής. Η σχετικά μικρή διάρκεια (τουλάχιστον ένα έτος) κατά την οποία μπορεί να αποκτηθεί ένας διδακτορικός τίτλος στη θεολογία οφείλεται τόσο στη διάρκεια του πρώτου και του δεύτερου κύκλου σπουδών (συνολικά επτά έτη) όσο και στη δομή τους, βάσει της οποίας ο υποψήφιος έχει ήδη αποκτήσει συστατικά στοιχεία διδακτορικών σπουδών. Σε ορισμένα εθνικά συστήματα (παραδείγματος χάρη της Αυστρίας και της Γερμανίας), όπου στοιχεία του δεύτερου κύκλου σπουδών παρέχονται ήδη στον πρώτο κύκλο, υπάρχει δυνατότητα άμεσης μετάβασης σε διδακτορικές σπουδές μετά την απόκτηση του πρώτου τίτλου *Baccalaureate*. Στην περίπτωση αυτή, εάν ο φοιτητής δεν έχει αποκτήσει στοιχεία του δεύτερου κύκλου, αυτά μπορούν να αποκτηθούν στην αρχή του τρίτου κύκλου.

Το πρόγραμμα σπουδών τρίτου κύκλου της Σχολής Κανονικού Δικαίου (ελάχιστης διάρκειας ενός έτους) συμπληρώνει τις γνώσεις κανονικού δικαίου που είναι απαραίτητες για την πανεπιστημιακή έρευνα και περιλαμβάνει την προετοιμασία της διδακτορικής διατριβής.

Το πρόγραμμα σπουδών Φιλοσοφίας του τρίτου κύκλου έχει την ενδεδειγμένη διάρκεια (συνήθως τουλάχιστον δύο έτη, ανάλογα με το θέμα της έρευνας), προάγει την φιλοσοφική ωριμότητα, επίσης με τη βοήθεια της σύνταξης μιας διδακτορικής διατριβής. Τα διδακτορικά προγράμματα αν και εστιάζονται στην ατομική έρευνα, μπορεί να συνοδεύονται με προαιρετικά θεωρητικά μαθήματα πριν ή παράλληλα με την έρευνα.

Εφόσον όλα τα ΑΕΙ της Αγίας Έδρας απονέμουν τους ίδιους τίτλους σπουδών, όλοι αυτοί οι τίτλοι θα μπορούσαν να θεωρηθούν, τουλάχιστον δυνητικά, ως κοινοί τίτλοι σπουδών , σε ορισμένες περιπτώσεις και ως διπλοί τίτλοι δύο εθνικών συστημάτων. Ορισμένα διπλώματα της Αγίας Έδρας είναι δυνατό να ληφθούν μόνο μετά από διαδοχικές σπουδές σε δύο ή και περισσότερους διαφορετικούς τόπους ή διαφορετικά ιδρύματα· εξετάζονται και διάφορες άλλες δυνατότητες.

Έχουν ξεκινήσει διάφορες δραστηριότητες και μια διευρυμένη διαδικασία διαβουλεύσεων, ανάμεσα στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ενδιαφερόμενα μέρη και ειδικούς εμπειρογνώμονες, με στόχο τον

καθορισμό του **Εθνικού Πλαισίου Προσόντων** της Αγίας Έδρας, το αργότερο μέχρι το 2010.

Η απόφαση για την εφαρμογή του **ECTS** ελήφθη ταυτόχρονα με την απόφαση ένταξης στη Διαδικασία της Μπολόνιας. Το σύστημα αυτό εισήχθη βάσει νόμου το 2004 και τίθεται σε σταδιακή εφαρμογή. Η Αγία Έδρα, ως διακρατικός φορέας παροχής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εισήγαγε το σύστημα στα εκπαιδευτικά της ιδρύματα με εγκύκλιο. Έχουν ληφθεί υπόψη και οι βέλτιστες πρακτικές άλλων εθνικών συστημάτων. Αυτές οι εφαρμογές θα χρησιμεύσουν ως πρότυπα σχέδια για την επεξεργασία συμπληρωματικών κοινών νομοθετικών διατάξεων σχετικά με το ECTS. Προς το παρόν, το ECTS χρησιμοποιείται για τη μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων. Εξετάζεται το ενδεχόμενο να χρησιμοποιηθεί ως σύστημα συσσώρευσης μονάδων.

Η απόφαση για την έκδοση του **Παραρτήματος Διπλώματος** (ΠΔ) ελήφθη το 2004 με την ένταξη στη Διαδικασία της Μπολόνιας. Έχει εγκριθεί νομίμως και εφαρμόζεται σε όλα τα ιδρύματα και τα προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το παράρτημα πρέπει να εκδίδεται στα αγγλικά και στη γλώσσα διδασκαλίας του κάθε προγράμματος. Με την εγκύκλιο ΙΙΙ του 2005, η δωρεάν χορήγηση του ΠΔ είναι υποχρεωτική, εάν το ζητήσει ο φοιτητής, για όλα τα ΑΕΙ της Αγίας Έδρας.

Η Σύνοδος Καρδιναλίων της Καθολικής Εκκλησίας εκδίδει συμπληρωματικές εγκυκλίους σε όλα τα ΑΕΙ της για να εξασφαλιστεί η **παρακολούθηση** της ορθής εφαρμογής του ECTS και του ΠΔ.

Σήμερα, όλα τα καθήκοντα ενός εθνικού οργανισμού **εξωτερικής διασφάλισης της ποιότητας** (εξωτερική αξιολόγηση) στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ασκούνται από ένα γραφείο της Συνόδου των Καρδιναλίων για την καθολική εκπαίδευση *(Congregatio de Institutione Catholica)*. Το γραφείο αυτό έχει πολύ εκτεταμένες αρμοδιότητες που του έχουν παραχωρηθεί από το Αποστολικό Σύνταγμα *Sapientia christiana* και από το Αποστολικό Σύνταγμα *Pastor Bonus* του 1988.

Το 2005, άρχισαν προπαρασκευαστικές εργασίες για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου οργανισμού της Αγίας Έδρας που θα είναι υπεύθυνος για την εξωτερική αξιολόγηση της ποιότητας και θα ασκεί τις δραστηριότητές του σύμφωνα με τα κριτήρια της ENQA και σε συνεργασία με άλλους εθνικούς οργανισμούς στην Ευρώπη. Εκτιμάται ότι οι εργασίες αυτού του οργανισμού θα αρχίσουν το 2007. Προς το παρόν, εξετάζεται το ζήτημα πώς ο μελλοντικός «εθνικός» οργανισμός θα είναι σε θέση να λειτουργεί σε διαφορετικές ευρωπαϊκές περιοχές όπου επικρατεί τελείως διαφορετική ακαδημαϊκή νοοτροπία και νομοθεσία. Για το λόγο αυτό, κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2006/07, άρχισαν να εφαρμόζονται, σε επιλεγμένες γεωγραφικές περιοχές της Ευρώπης, πρότυπα σχέδια ανεξάρτητων «περιφερειακών επιτροπών», τα οποία συντονίζονται από ένα διεθνές συμβούλιο εμπειρογνωμόνων· οι περιοχές αυτές επελέγησαν από η Σύνοδος των Καρδιναλίων για την καθολική εκπαίδευση και έχουν το δικό τους καθεστώς *experimentum*. Οι επιτροπές αυτές θα αποτελούνται από διεθνείς και τοπικούς ακαδημαϊκούς συμβούλους, ενδιαφερόμενους φορείς, εκπροσώπους των φοιτητών και εργοδοτών.

Το γραφείο της Συνόδου των Καρδιναλίων συνεργάζεται ήδη με τις υφιστάμενες αρχές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως τα εθνικά συμβούλια και τοπικοί αντιπρόσωποι και ενδιαφερόμενοι φορείς. Οι συγκεκριμένες αρμοδιότητες και αντίστοιχες διαδικασίες του γραφείου αυτού αφορούν: τον έλεγχο της τήρησης των κανόνων που καθορίζονται κατά τη δημιουργία ή την έγκριση ενός ιδρύματος ή με την έναρξη των ακαδημαϊκών του δραστηριοτήτων· την εξέταση όλων των προγραμμάτων σπουδών που παρέχονται από ένα ίδρυμα και κάθε σχετικής τροποποίησης· τον έλεγχο των τυπικών προσόντων όλων των ερευνητών και καθηγητών πλήρους απασχόλησης και την αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικής διασφάλισης της ποιότητας.

Πριν τη δημιουργία και την αρχική έγκρισή τους από τη Σύνοδο Καρδιναλίων για την Καθολική Εκπαίδευση, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα υποβάλλονται σε διεξοδική εξέταση με βάση τα πρότυπα που καθορίζονται στην βασική νομοθεσία, δηλαδή το Αποστολικό Σύνταγμα *Sapientia christiana*.

Το καθεστώς ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος αξιολογείται κάθε τρία έτη και συντάσσεται αναλυτική έκθεση από την τοπική εκκλησιαστική αρχή. Εξετάζεται το ενδεχόμενο διενέργειας της αξιολόγησης κάθε πέντε έτη. Τα βασικά κριτήρια που πρέπει να καλύπτει αυτή η έκθεση είναι: εκπαιδευτική και επιστημονική δραστηριότητα (διοικητικοί υπεύθυνοι, διδακτικό προσωπικό και επιστημονικές εκδόσεις, κυριότερα γεγονότα όπως συνέδρια και συμπόσια)· τακτική δραστηριότητα· φοιτητές· παιδαγωγικά μέσα και δομές· οικονομική κατάσταση· συνδεδεμένοι φορείς ή ιδρύματα· γενικές συνθήκες και οι βασικές προκλήσεις για το μέλλον.

Στην εγκύκλιο III του 2005 προσαρτήθηκε ένα υπόδειγμα κοινής διαδικασίας για την εσωτερική αξιολόγηση όλων των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Αγίας Έδρας, για να εφαρμοστεί δοκιμαστικά στην πράξη.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, η συμμετοχή των φοιτητών στη διαδικασία εσωτερικής αξιολόγησης πρέπει να ορίζεται στο καταστατικό των ΑΕΙ. Όσον αφορά τον οργανισμό που θα συσταθεί στο μέλλον, οι φοιτητές πρέπει να εκπροσωπούνται στο συμβουλευτικό όργανο αυτού του οργανισμού μαζί με τους εμπειρογνώμονες.

Αμέσως μετά την ένταξή της στη Διαδικασία της Μπολόνιας, η Αγία Έδρα σύστησε επιτροπή διεθνών εμπειρογνωμόνων για να επιβλέπουν την εξέλιξη αυτής της διαδικασίας. Προς το παρόν, η ίδια επιτροπή μαζί με μια άλλη ομάδα ομότιμων συμβούλων στηρίζει τις δραστηριότητες εξωτερικής αξιολόγησης της ποιότητας.

Το Βατικανό δεν είναι σήμερα μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (**ENQA**). Προβλέπεται ο μελλοντικός οργανισμός να υποβάλει αίτηση μέλους στην ENQA. Η συνεργασία με άλλους οργανισμούς ή δίκτυα οργανισμών, ακόμη και εκτός Ευρώπης, θα είναι απαραίτητος λόγω της διεθνούς ιδιαιτερότητας της Αγίας Έδρας και της θεσμικής συνεργασίας με ορισμένες χώρες.

Παραπομπές σε νομοθετικές πράξεις ή/και επίσημα κείμενα

Ημερομηνία	**Τίτλος στα ελληνικά**	**Τίτλος στην εθνική γλώσσα**
15 Απριλίου 1979	Αποστολικό Σύνταγμα *Sapientia Christiana*	Constitutio Apostolica *Sapientia christiana*
25 Ιανουαρίου 1983	Κώδικας Κανονικού Δικαίου	Codex Iuris Canonici
28 Ιουνίου 1988	Αποστολικό Σύνταγμα *Pastor Bonus*	Constitutio Apostolica *Pastor Bonus*
15 Αυγούστου 1990	Αποστολικό Σύνταγμα *Ex corde Ecclesiæ*	Constitutio Apostolica *Ex corde Ecclesiæ*
12 Ιουλίου 2005	Εγκύκλιος III (N. 392/2005/3)	Lettera Circolare III (N. 392/2005/3)

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

Κωδικοί χωρών

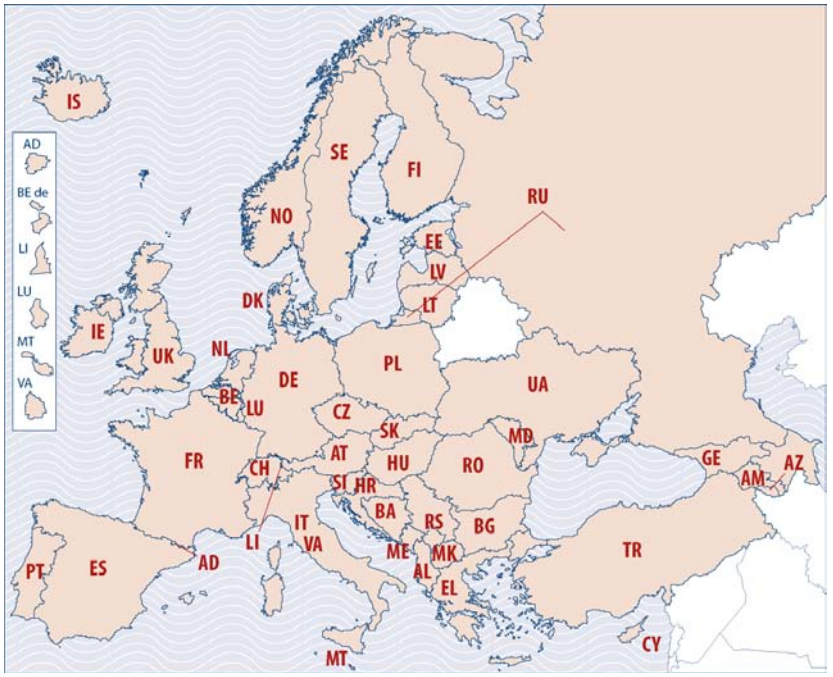

AD	Ανδόρρα	**BA**	Βοσνία - Ερζεγοβίνη
AL	Αλβανία	**BE de**	Βέλγιο – Γερμανόφωνη Κοινότητα
AM	Αρμενία	**BE fr**	Βέλγιο – Γαλλόφωνη Κοινότητα
AT	Αυστρία	**BE nl**	Βέλγιο – Φλαμανδική Κοινότητα
AZ	Αζερμπαϊτζάν	**BG**	Βουλγαρία

CH	Ελβετία	**ME**	Μαυροβούνιο
CY	Κύπρος	**MK**	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας
CZ	Τσεχική Δημοκρατία		
DE	Γερμανία	**MT**	Μάλτα
DK	Δανία	**NL**	Κάτω Χώρες
EE	Εσθονία	**NO**	Νορβηγία
EL	Ελλάδα	**PL**	Πολωνία
ES	Ισπανία	**PT**	Πορτογαλία
FI	Φινλανδία	**RO**	Ρουμανία
FR	Γαλλία	**RS**	Σερβία
GE	Γεωργία	**RU**	Ρωσία
HR	Κροατία	**SE**	Σουηδία
HU	Ουγγαρία	**SI**	Σλοβενία
IE	Ιρλανδία	**SK**	Σλοβακία
IS	Ισλανδία	**TR**	Τουρκία
IT	Ιταλία	**UA**	Ουκρανία
LI	Λιχτενστάιν	**UK-ENG**	Ηνωμένο Βασίλειο - Αγγλία
LT	Λιθουανία	**UK-NIR**	Ηνωμένο Βασίλειο – Βόρεια Ιρλανδία
LU	Λουξεμβούργο	**UK-SCT**	Ηνωμένο Βασίλειο – Σκωτία
LV	Λετονία	**UK-WLS**	Ηνωμένο Βασίλειο - Ουαλία
MD	Μολδαβία	**VA**	Αγία Έδρα

Ορισμοί

Ομάδα Παρακολούθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας (BFUG)

Η ομάδα παρακολούθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας αποτελείται από εκπροσώπους Υπουργείων και των 45 χωρών οι οποίες υπέγραψαν τη Διακήρυξη της Μπολόνιας και εκπροσώπους άλλων ευρωπαϊκών οργανισμών όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων (EUA), η Ευρωπαϊκή Ένωση για την Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (ENQA), οι Εθνικές Ενώσεις Φοιτητών της Ευρώπης (ESIB), η Ευρωπαϊκή Ένωση Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (EURASHE), το Ευρωπαϊκό Κέντρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Unesco (Unesco-CEPES), η Οργάνωση Business Europe (πρώην UNICE), η Ένωση Education International και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Η BFUG συνέρχεται τουλάχιστον δύο φορές το έτος και η προεδρία ασκείται από την Προεδρία της ΕΕ και η αντιπροεδρία από τη χώρα υποδοχής της επόμενης (διετούς) διάσκεψης των Υπουργών Παιδείας. Αποστολή της BFUG είναι να παρακολουθεί την υλοποίηση των συστάσεων που διατυπώνονται στις υπουργικές διασκέψεις και γενικά την εφαρμογή όλων των θεμάτων που καλύπτονται από τα υπουργικά Ανακοινωθέντα. Ακόμη, η BFUG συντάσσει πρόγραμμα εργασίας που περιλαμβάνει σειρά διασκέψεων και άλλες δραστηριότητες οι οποίες συνδέονται με τη Διαδικασία της Μπολόνιας. Ένα Διοικητικό Συμβούλιο, που έχει επίσης ως πρόεδρο εκπρόσωπο της Προεδρίας της ΕΕ και αντιπρόεδρο εκπρόσωπο της χώρας που θα φιλοξενήσει την επόμενη σύνοδο, συντάσσει την ημερήσια διάταξη των συνόδων της BFUG και παρακολουθεί την πρόοδο κατά τα μεσοδιαστήματα των συνόδων της BFUG. Η συνολική παρακολούθηση υποστηρίζεται από Γραμματεία, οι εργασίες της οποίας παρέχονται από τη χώρα η οποία θα φιλοξενήσει την επόμενη υπουργική διάσκεψη.

Φορείς προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας

Επαγγελματίες του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίοι παρέχουν συμβουλές ως ισότιμοι φορείς σχετικά με την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων της Διαδικασίας της Μπολόνιας. Στους φορείς αυτούς περιλαμβάνονται αντιπρυτάνεις, κοσμήτορες, διακεκριμένοι καθηγητές, διευθυντές τμημάτων σπουδών καθώς και ειδικοί σύμβουλοι σε θέματα διεθνών σχέσεων, τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και εκπρόσωποι φοιτητών. Ορισμένοι από αυτούς λειτουργούν επίσης ως ειδικοί σύμβουλοι για το σύστημα ECTS και το Παράρτημα Διπλώματος, με αποστολή να στηρίζουν την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων της Μπολόνιας.

Συμβατά πιστωτικά συστήματα

Ένα εθνικό πιστωτικό σύστημα είναι συμβατό με το ECTS όταν βασίζεται στον φόρτο φοιτητικής εργασίας ή/και στα μαθησιακά αποτελέσματα και είναι κατάλληλο τόσο για τη μεταφορά όσο και τη συσσώρευση ακαδημαϊκών μονάδων. Οι ακαδημαϊκές μονάδες κατοχυρώνονται μόνο μετά την ολοκλήρωση και την προηγούμενη αξιολόγηση των γνώσεων που αποκτήθηκαν. Τα πιστωτικά συστήματα που δεν βασίζονται στο φόρτο φοιτητικής εργασίας (αλλά παραδείγματος χάρη σε ώρες διδασκαλίας) δεν είναι συμβατά με το ECTS.

Κύκλοι σπουδών

Είναι τα τρία διαδοχικά επίπεδα σπουδών που καθορίστηκαν στη Διαδικασία της Μπολόνιας (πρώτος κύκλος, δεύτερος κύκλος και τρίτος κύκλος) για τους οποίους απονέμονται τα τρία βασικά είδη τίτλων (Bachelor, Master, διδακτορικό) που συνδέονται με τη Διαδικασία της Μπολόνιας.

Παράρτημα Διπλώματος (ΠΔ)

Έγγραφο που προσαρτάται στο Δίπλωμα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, το οποίο έχει στόχο να βελτιωθεί η διεθνής διαφάνεια και να διευκολυνθεί η αναγνώριση των ακαδημαϊκών και επαγγελματικών προσόντων (διπλωμάτων, πτυχίων, πιστοποιητικών, κλπ.). Το υπόδειγμα ΠΔ που εκπόνησαν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Unesco/CEPES, αποτελείται από οκτώ μέρη[1] τα οποία περιγράφουν σε μια ευρέως χρησιμοποιούμενη ευρωπαϊκή γλώσσα, τη φύση, το επίπεδο, το πλαίσιο, το περιεχόμενο και το καθεστώς σπουδών που ακολουθήθηκαν και

[1] Συγκεκριμένα, τα τμήματα αυτά καλύπτουν πληροφορίες για τον κάτοχο του τίτλου σπουδών, την ταυτότητα του τίτλου, το επίπεδο σπουδών, τη λειτουργία, το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα σπουδών, πρόσθετες πληροφορίες, το εθνικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και την πιστοποίηση του ΠΔ..

ολοκληρώθηκαν με επιτυχία. Το ΠΔ παρέχει πρόσθετες πληροφορίες για το εθνικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έτσι ώστε ο τίτλος σπουδών να συσχετίζεται με το εκπαιδευτικό πλαίσιο της χώρας του.

Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς και Συσσώρευσης Ακαδημαϊκών Μονάδων (ECTS)

Είναι ένα «φοιτητοκεντρικό» σύστημα το οποίο βασίζεται στον όγκο της φοιτητικής εργασίας που είναι απαραίτητη για την επίτευξη των στόχων ενός προγράμματος, οι οποίοι όλο και περισσότερο προσδιορίζονται σε όρους μαθησιακών αποτελεσμάτων και ικανοτήτων που πρέπει να αποκτηθούν. Το ECTS θεσπίστηκε αρχικά για την μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων, για να διευκολύνεται η αναγνώριση των περιόδων σπουδών στο εξωτερικό. Τελευταία, αναπτύσσεται σε σύστημα συσσώρευσης ακαδημαϊκών μονάδων το οποίο εφαρμόζεται σε όλα τα προγράμματα σε επίπεδο εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και σε περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Τα βασικά χαρακτηριστικά του ECTS είναι:

- Η σύμβαση ότι 60 ακαδημαϊκές μονάδες αντιπροσωπεύουν τον όγκο φοιτητικής εργασίας ενός ακαδημαϊκού έτους πλήρους φοίτησης. Ο όγκος φοιτητικής εργασίας ενός προγράμματος σπουδών πλήρους φοίτησης στην Ευρώπη αντιπροσωπεύει συνήθως 36/40 εβδομάδες ετησίως και σε αυτή την περίπτωση μία ακαδημαϊκή μονάδα αντιστοιχεί σε 24-30 ώρες εργασίας. Ο φόρτος εργασίας συνδέεται με το χρόνο που θεωρητικά απαιτείται για να επιτύχει ένας μέσος φοιτητής τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα.
- Η σύνδεση με τα μαθησιακά αποτελέσματα, τα οποία είναι σύνολα ικανοτήτων που εκφράζουν το τι θα γνωρίζει, τι θα κατανοεί και τι θα είναι σε θέση να πράττει ο φοιτητής όταν ολοκληρώσει μια διαδικασία μάθησης, ανεξάρτητα από τη διάρκειά της. Οι ακαδημαϊκές μονάδες στο πλαίσιο του συστήματος ECTS μπορούν να αποκτηθούν μόνο με την ολοκλήρωση του απαιτούμενου φόρτου εργασίας και της δέουσας αξιολόγησης των αποτελεσμάτων της μάθησης.
- Η κατοχύρωση των ακαδημαϊκών μονάδων ECTS βασίζεται στην επίσημη διάρκεια ενός κύκλου σπουδών. Ο συνολικός φόρτος εργασίας που είναι απαραίτητος για την απόκτηση ενός πτυχίου πρώτου κύκλου σπουδών επίσημης διάρκειας τριών ή τεσσάρων ετών εκφράζεται σε 180 ή 240 ακαδημαϊκές μονάδες.
- Ο φοιτητικός φόρτος εργασίας στο πλαίσιο του ECTS περιλαμβάνει το χρόνο παρακολούθησης μαθημάτων και σεμιναρίων, την ατομική μελέτη του φοιτητή και το χρόνο προετοιμασίας και συμμετοχής σε εξετάσεις κλπ.
- Οι ακαδημαϊκές μονάδες κατανέμονται σε όλα τα εκπαιδευτικά μέρη ενός προγράμματος σπουδών (όπως ενότητες σπουδών, μαθήματα, γραπτές εργασίες κλπ.) και αντιπροσωπεύουν τον απαιτούμενο όγκο εργασίας του κάθε μέρους ενός προγράμματος σπουδών σε σχέση με το συνολικό όγκο εργασίας που είναι απαραίτητος για την ολοκλήρωση ενός πλήρους έτους σπουδών του εξεταζόμενου προγράμματος.

Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευσης (ENQA)

Ευρωπαϊκό δίκτυο που δημιουργήθηκε το 1998 για τη διάδοση πληροφοριών, εμπειριών, ορθών πρακτικών και των νέων εξελίξεων στον τομέα της αξιολόγησης και διασφάλισης της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέρη, στα οποία περιλαμβάνονται οι δημόσιες αρχές, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και οι οργανισμοί διασφάλισης της ποιότητας. Για περισσότερες πληροφορίες βλ.: < http://www.enqa.net >

Τελικός τίτλος σπουδών

Τίτλος σπουδών που λαμβάνεται με την ολοκλήρωση ενός πλήρους προγράμματος σπουδών (με ή χωρίς τελική εξέταση) ο οποίος παρέχει πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Πλαίσιο Προσόντων για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Ένα «γενικό» πλαίσιο για ολόκληρο των Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης που διασαφηνίζει και εξηγεί τη σχέση ανάμεσα στα εθνικά πλαίσια προσόντων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα οποία αναπτύσσονται στο

πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνιας, και στους τίτλους σπουδών τους οποίους καλύπτουν.

Ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Δημόσιο ίδρυμα: ίδρυμα η διαχείριση του οποίου ασκείται άμεσα ή έμμεσα από μια δημόσια εκπαιδευτική αρχή.

Χρηματοδοτούμενο από το κράτος ιδιωτικό ίδρυμα: ίδρυμα το οποίο είναι και ιδιωτικό (η διαχείρισή του ασκείται άμεσα ή έμμεσα από ένα μη κυβερνητικό οργανισμό - εκκλησία, συνδικαλιστική οργάνωση, επιχείρηση ή άλλο φορέα - ή τα περισσότερα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του δεν επιλέγονται από δημόσιο οργανισμό) και χρηματοδοτείται από το κράτος (κατά ποσοστό άνω του 50% της χρηματοδότησής του).

Αναγνωρισμένο από το κράτος ιδιωτικό ίδρυμα: ίδρυμα η διαχείριση του οποίου ασκείται άμεσα ή έμμεσα από μη κυβερνητικό οργανισμό (εκκλησία, συνδικαλιστική οργάνωση, επιχείρηση ή άλλο φορέα) και, σύμφωνα με τον ορισμό του ερωτηματολογίου της UOE, χρηματοδοτείται από τις δημόσιες αρχές με ποσοστό κατώτερο του 50% της χρηματοδότησής του.

Διεθνής Πρότυπη Ταξινόμηση της Εκπαίδευσης (ISCED 1997)

Η διεθνής Πρότυπη Ταξινόμηση της Εκπαίδευσης (ISCED) παρέχει ένα σύνολο κριτηρίων που είναι κατάλληλα για τη δημιουργία στατιστικών για την εκπαίδευση σε διεθνές επίπεδο. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ.: http://www.uis.unesco.org/ev_en.php?ID=5069_201&ID2=DO_TOPIC

Επίπεδα σπουδών της ταξινόμησης ISCED 97 που καλύπτονται από την παρούσα έκδοση:

- **ISCED 5: Τριτοβάθμια εκπαίδευση (πρώτο στάδιο)**
  Για την εισαγωγή σε αυτά τα προγράμματα σπουδών συνήθως απαιτείται η επιτυχής ολοκλήρωση των επιπέδων σπουδών ISCED 3 ή 4. Το επίπεδο σπουδών ISCED 5 περιλαμβάνει προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ακαδημαϊκής κατεύθυνσης τα οποία βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στη θεωρία (ISCED 5A) και προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επαγγελματικής κατεύθυνσης τα οποία είναι συνήθως μικρότερης διάρκειας από τα προγράμματα ακαδημαϊκής κατεύθυνσης και είναι σχεδιασμένα για να εξασφαλίζουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας (ISCED 5B). Μόνο τα προγράμματα σπουδών ISCED 5A παρέχουν πρόσβαση σε διδακτορικές σπουδές επιπέδου ISCED 6.

- **ISCED 6: Τριτοβάθμια εκπαίδευση (δεύτερο στάδιο)**
  Αυτό το επίπεδο σπουδών αποτελείται από προγράμματα σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τα οποία οδηγούν απευθείας στην απονομή ενός τίτλου σπουδών προηγμένης έρευνας (διδακτορικού).

Κοινό Δίπλωμα

Σύμφωνα με τους όρους της Σύστασης της Επιτροπής της Σύμβασης της Λισαβόνας για την αναγνώριση των Κοινών Διπλωμάτων, η οποία εκδόθηκε στις 9 Ιουνίου του 2004, ένα κοινό δίπλωμα θεωρείται ότι εκδίδεται από τουλάχιστον δύο ή περισσότερα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή από ένα ή περισσότερα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έναν άλλο φορέα απονομής του τίτλου, με βάση πρόγραμμα σπουδών το οποίο εκπονείται ή/και παρέχεται από κοινού από τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ενδεχομένως και σε συνεργασία με άλλα ιδρύματα).

Ένα κοινό δίπλωμα μπορεί να εκδίδεται ως:

- κοινό δίπλωμα συμπληρωματικά προς ένα ή περισσότερα εθνικά διπλώματα σπουδών·
- κοινό δίπλωμα που εκδίδεται από τα ιδρύματα τα οποία παρέχουν το σχετικό πρόγραμμα σπουδών, χωρίς να συνοδεύεται από κανένα εθνικό δίπλωμα σπουδών·
- ένα ή περισσότερα εθνικά διπλώματα που εκδίδονται επίσημα ως τα μόνα πιστοποιημένα αποδεικτικά στοιχεία του εν λόγω κοινού τίτλου σπουδών.

Στην παρούσα έκδοση (τμήμα Ε) έχει ληφθεί υπόψη η στενή έννοια του όρου κοινά διπλώματα (κοινό δίπλωμα που δεν συνοδεύεται από εθνικό δίπλωμα σπουδών).

Εθνικά Κέντρα Ενημέρωσης για την Αναγνώριση Ακαδημαϊκών Τίτλων (NARIC)

Το δίκτυο αυτό, που ιδρύθηκε το 1984 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έχει στόχο να βελτιώσει τη διαδικασία αναγνώρισης ακαδημαϊκών τίτλων και περιόδων σπουδών στα κράτη μέλη της ΕΕ και στις χώρες του ΕΟΧ. Όλες οι χώρες μέλη του δικτύου NARIC έχουν ορίσει εθνικά κέντρα με αποστολή να συμβάλουν στην προώθηση της κινητικότητας των φοιτητών, των διδασκόντων και των ερευνητών, παρέχοντας συμβουλές και πληροφορίες σχετικά με την ακαδημαϊκή αναγνώριση τίτλων σπουδών και περιόδων σπουδών σε άλλες χώρες. Η Επιτροπή στηρίζει τις δραστηριότητες του δικτύου NARIC στο πλαίσιο του προγράμματος Socrates.
Για περισσότερες πληροφορίες βλ.: < http://www.enic-naric.net >

Εθνικό Κέντρο Europass (NEC)

Στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ, στις τρεις χώρες του ΕΟΧ και την Τουρκία, ένα NEC συντονίζει όλες τις δραστηριότητες που συνδέονται με τα έγγραφα Europass, περιλαμβανομένου του Παραρτήματος Διπλώματος. Στο γενικό δικτυακό τόπο Europass παρέχεται τεχνική υποστήριξη στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τα οποία έχουν απορίες σχετικά με το ΠΔ. Τα NEC χρηματοδοτούνται εν μέρει από την ΕΕ (κοινή χρηματοδότηση με λειτουργικές ενισχύσεις που καλύπτουν έως το 50% των επιλέξιμων δαπανών).
Για περισσότερες πληροφορίες, βλ.:
< http://europass.cedefop.europa.eu/europass/preview.action >

Εθνικό πλαίσιο προσόντων (τριτοβάθμια εκπαίδευση)

Η ενιαία περιγραφή, σε εθνικό επίπεδο ή σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο, ενός εκπαιδευτικού συστήματος, που διασαφηνίζει και εξηγεί τη σχέση ανάμεσα στους τίτλους σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα εθνικά πλαίσια προσόντων είναι διεθνώς κατανοητά και περιγράφουν με σαφήνεια όλους τους τίτλους σπουδών και τα άλλα μαθησιακά αποτελέσματα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και συνδέονται μεταξύ τους με συνεκτικό τρόπο.

Εθνική ομάδα φορέων προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας

Εθνικές ομάδες φορέων προώθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας υπάρχουν και στις 45 χώρες που έχουν υπογράψει τη Διακήρυξη της Μπολόνιας. Η εργασία τους υποβοηθείται από τους εθνικούς οργανισμούς Socrates-Erasmus, σε στενή συνεννόηση με τις δημόσιες αρχές, τον εθνικό εκπρόσωπο στην ομάδα παρακολούθησης της Διαδικασίας της Μπολόνιας και τον τομέα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της κάθε χώρας. Οι ομάδες αυτές χρηματοδοτούνται μέσω των προγραμμάτων Socrates και Tempus. Η Ανδόρρα, η Αγία Έδρα και η Ελβετία συμμετέχουν σε αυτοχρηματοδοτούμενη βάση.

Αξιολόγηση από ομότιμους κριτές

Διαδικασία αξιολόγησης που πραγματοποιείται από ισότιμους εξωτερικούς συμβούλους.

Διασφάλιση της ποιότητας

Ένας γενικός όρος που αναφέρεται στην τρέχουσα, διαρκή διαδικασία αξιολόγησης (αποτίμηση, παρακολούθηση, διασφάλιση, διατήρηση και βελτίωση) της ποιότητας ενός συστήματος, ιδρύματος ή προγράμματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1: Επωνυμία του ανεξάρτητου εθνικού (ή περιφερειακού) φορέα διασφάλισης της ποιότητας και συμμετοχή στο ENQA, 2006/07

	Επωνυμία φορέα στην εθνική γλώσσα	Επωνυμία φορέα στα ελληνικά	ENQA
AD	Agència de Qualitat de l'Ensenyament Superior d'Andorra	Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ανδόρρας	:
AL	1. Agjencia e Akreditimit të Arsimit të Lartë	1. Οργανισμός Διαπίστευσης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	NI
	2. Këshilli i Akreditimit	2. Συμβούλιο Διαπίστευσης	NI
AM	Litsenzavorman ev havatarmagrman gortsakalutyun	Εθνικός Οργανισμός Διαπίστευσης και Αδειοδότησης	NI
AT	1. Österreichische Qualitätssicherungsagentur	1. Αυστριακός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας	❍
	2. Fachhochschulrat	2. Συμβούλιο Fachhochschule	●
	3. Akkreditierungsrat	3. Συμβούλιο Διαπίστευσης (για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια)	●
AZ	1. (δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες)	1. Μόνιμη Επιτροπή Διαπίστευσης	NI
	2. (δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες)	2. Επιτροπή Πιστοποίησης	NI
BA	(body for quality assurance does not exist)	(Δεν υφίσταται οργανισμός διασφάλισης της ποιότητας)	
BE de	(body for quality assurance does not exist)	(Δεν υφίσταται οργανισμός διασφάλισης της ποιότητας)	
BE fr	Agence pour l'Evaluation de la Qualité de l'Enseignement Supérieur (organisé ou subventionné par la Communauté française)	Οργανισμός Αξιολόγησης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (οργανώνεται ή χρηματοδοτείται από τη Γαλλόφωνη Κοινότητα)	❍
BE nl	1. Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie	1. Ολλανδο – φλαμανδικός Οργανισμός Διαπίστευσης	●
	2. Vlaamse Interuniversitaire Raad	2. Φλαμανδικό Διαπανεπιστημιακό Συμβούλιο	●
	3. Vlaamse hogescholenraad	3. Συμβούλιο Φλαμανδικών Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	●
BG	Националната агенция за оценяване и акредитация	Εθνικός Οργανισμός Αξιολόγησης και Διαπίστευσης	❍

● Πλήρες μέλος ❍ Υποψήφιο μέλος ✗ Μη μέλος σήμερα NI Μη ανεξάρτητος φορέας : Μη διαθέσιμα δεδομένα

Συμπληρωματική σημείωση

Αζερμπαϊτζάν: Τα δεδομένα προέρχονται από την εθνική έκθεση που υποβλήθηκε στην BFUG για την απογραφή 2007.

	Επωνυμία φορέα στην εθνική γλώσσα	Επωνυμία φορέα στα ελληνικά	ENQA
CH	Organ für Akkreditierung und Qualitätssicherung der Schweizerischen Hochschulen (Organe d´accréditation et d´assurance qualité des hautes écoles suisses; Organo di accreditamento e di garanzia della qualità delle istituzioni universitarie svizzere)	Κέντρο Διαπίστευσης και Διασφάλισης της Ποιότητας των Ελβετικών Πανεπιστημίων	●
CY	Συμβούλιο Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης – Διαπίστευσης	Συμβούλιο Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης – Διαπίστευσης (διασφάλιση της ποιότητας μόνο των ιδιωτικών ιδρυμάτων)	●
CZ	Akreditační komise	Επιτροπή Διαπίστευσης	●
DE	1. Akkreditierungsrat und sechs Akkreditierungsagenturen:	1. Συμβούλιο Διαπίστευσης και έξι οργανισμοί διαπίστευσης:	●
	• Agentur für Qualitätssicherung durch Akkreditierung von Studiengängen	• Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας μέσω της διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών	❍
	• Akkreditierungsagentur für Studiengänge der Ingenieurwissenschaften, der Informatik, der Naturwissenschaften und der Mathematik	• Οργανισμός Διαπίστευσης των προγραμμάτων σπουδών μηχανικών, πληροφορικής / επιστήμης υπολογιστών, φυσικών επιστημών και μαθηματικών	❍
	• Akkreditierungsagentur für Studiengänge im Bereich Heilpädagogik, Pflege, Gesundheit und Soziale Arbeit e.V.	• Οργανισμός Διαπίστευσης προγραμμάτων σπουδών ειδικής εκπαίδευσης, μέριμνας, επιστημών υγείας και κοινωνικής εργασίας	✗
	• Akkreditierungs-, Certifizierungs- und Qualitätssicherungs-Institut	• Ίδρυμα διαπίστευσης, πιστοποίησης και διασφάλισης της ποιότητας	●
	• Akkreditierungsagentur für wirtschaftswissenschaftlich orientierte Bachelor- und Masterstudiengänge	• Ίδρυμα διεθνούς διαπίστευσης διοίκησης επιχειρήσεων	●
	• Zentrale Evaluations- und Akkreditierungsagentur Hannover	• Κεντρικός Οργανισμός Αξιολόγησης και Πιστοποίησης Ανοβέρου	●
	2. Stiftung Evaluationsagentur Baden-Württemberg	2. Οργανισμός Αξιολόγησης Ιδρυμάτων Μπάντεν-Βυρτεμβέργης	●
	3. Hochschulrektorenkonferenz - Projekt Qualitätssicherung	3. Διάσκεψη Γερμανών Πρυτάνεων – Έργο διασφάλισης της ποιότητας	●
DK	Danmarks Evalueringsinstitut	Δανικό Ίδρυμα Αξιολόγησης	●
EE	Kõrghariduse Hindamise Nõukogu	Συμβούλιο Αξιολόγησης της Ποιότητας Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	●

● Πλήρες μέλος ❍ Υποψήφιο μέλος ✗ Μη μέλος σήμερα NI Μη ανεξάρτητος φορέας

	Επωνυμία φορέα στην εθνική γλώσσα	Επωνυμία φορέα στα ελληνικά	ENQA
EL	Αρχή Διασφάλισης Ποιότητας	Ελληνικός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας	✗
ES	Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación (*and the eleven regional quality assurance agencies which are organised in the* Red Española de Agencias de Calidad Universitaria)	Εθνικός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας και Διαπίστευσης (και έντεκα περιφερειακοί οργανισμοί διασφάλισης της ποιότητας οι οποίοι είναι οργανωμένοι στο Ισπανικό Δίκτυο Οργανισμών για τη Διασφάλιση της Ποιότητας των Πανεπιστημίων)	●
FI	Korkeakoulujen arviointineuvosto, Rådet för utvärdering av högskolorna	Φινλανδικό Συμβούλιο Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	●
FR	1. Comité national d'évaluation des établissements publics à caractère scientifique, culturel et professionnel	1. Εθνική Επιτροπή Αξιολόγησης των Δημόσιων Ιδρυμάτων επιστημονικού, πολιτιστικού και επαγγελματικού χαρακτήρα	●
	2. Commission des Titres d'Ingénieur	2. Επιτροπή τίτλων σπουδών μηχανικών	●
	3. Agence d'Evaluation de la Recherche et de l'Enseignement Supérieur	3. Οργανισμός Αξιολόγησης της Έρευνας και της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	❍
GE	Ganatlebis akreditaciis erovnuli centri	Εθνικό Κέντρο Διαπίστευσης της Εκπαίδευσης	✗
HR	1. Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje	1. Εθνικό Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	✗
	2. Agencija za znanost i visoko obrazovanje	2. Οργανισμός Επιστημών και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	✗
HU	Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság	Ουγγρική Επιτροπή Διαπίστευσης	●
IE	1. Higher Education Authority	1. Αρχή Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	●
	2. National Qualifications Authority of Ireland	2. Εθνική Αρχή Τίτλων Σπουδών Ιρλανδίας	❍
	3. Higher Education and Training Awards Council	3. Συμβούλιο Απονομής Τίτλων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Κατάρτισης	●
	4. Irish Universities Quality Board	4. Οργανισμός Ποιότητας Ιρλανδικών Πανεπιστημίων	❍
	5. Dublin Institute of Technology	5. Τεχνολογικό Ίδρυμα Δουβλίνου	✗
IS	Mats- og greiningarsvið	Υπηρεσία Αξιολόγησης και Ανάλυσης	NI

● Πλήρες μέλος ❍ Υποψήφιο μέλος ✗ Μη μέλος σήμερα NI Μη ανεξάρτητος φορέας

	Επωνυμία φορέα στην εθνική γλώσσα	Επωνυμία φορέα στα ελληνικά	ENQA
IT	Comitato nazionale per la valutazione del sistema universitario	Εθνική Επιτροπή Αξιολόγησης του Πανεπιστημιακού Συστήματος	●
LI	(body for quality assurance does not exist)	(Δεν υφίσταται οργανισμός διασφάλισης της ποιότητας)	
LT	Studijų kokybės vertinimo centras	Κέντρο Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	✗
LU	(body for quality assurance does not exist)	(Δεν υφίσταται οργανισμός διασφάλισης της ποιότητας)	
LV	Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs	Κέντρο Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	●
MD	(δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες)	Υπουργείο Παιδείας και Νεότητας	NI
ME	Savjet za visoko obrazovanje	Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	NI
MK	1. Odbor za Akreditacija vo Visokoto obrazovanie	1. Συμβούλιο Διαπίστευσης Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	✗
	2. Agecija za evaluacija na visokoto obrazovanie	2. Οργανισμός Αξιολόγησης	✗
MT	(body for quality assurance does not exist)	(Δεν υφίσταται οργανισμός διασφάλισης της ποιότητας)	
NL	1. Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie	1. Ολλανδικός – Φλαμανδικός Οργανισμός Διαπίστευσης	●
	2. Quality Assurance Netherlands Universities	2. Διασφάλιση της Ποιότητας Ολλανδικών Πανεπιστημίων	●
	3. Netherlands Quality Agency	3. Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας των Κάτω Χωρών	●
	4. Inspectie van het Onderwijs	4. Επιθεώρηση Εκπαίδευσης (τμήμα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης)	●
NO	Nasjonalt organ for kvalitet I utdanningen	Εθνικός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας στην Εκπαίδευση	●
PL	Państwowa Komisja Akredytacyjna	Κρατική Επιτροπη Διαπίστευσης	✗
PT	Conselho Nacional de Avaliação do Ensino Superior	Εθνικό Συμβούλιο Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	●
RO	Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior	Ρουμανικός Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	✗
RS	Komisija za akreditaciju I proveru kvaliteta	Επιτροπή Διαπίστευσης και Αξιολόγησης της Ποιότητας	✗
RU	1. (δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες)	1. Εθνικός Οργανισμός Διαπίστευσης Ρωσικής Ομοσπονδίας	NI ❍
	2. (δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες)	2. Συμβούλιο Διαπίστευσης	NI

● Πλήρες μέλος ❍ Υποψήφιο μέλος ✗ Μη μέλος σήμερα NI Μη ανεξάρτητος φορέας

	Επωνυμία φορέα στην εθνική γλώσσα	Επωνυμία φορέα στα ελληνικά	ENQA
SE	Högskoleverket	Εθνικός Οργανισμός Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	●
SI	1. Svet za visoko šolstvo Republike Slovenije	1. Συμβούλιο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Δημοκρατίας της Σλοβενίας	✗
	2. Nacionalna komisija za kvaliteto visokega šolstva	2. Εθνική Επιτροπή Αξιολόγησης της Ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	✗
SK	Akreditačná komisia	Επιτροπή Διαπίστευσης	●
TR	Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu	Εθνική Επιτροπή Ακαδημαϊκής Αξιολόγησης και Βελτίωσης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	✗
UA	Управління ліцензування, акредитації та нострифікації Міністерства освіти і науки України	Κρατική Επιτροπή Διαπίστευσης, τμήμα αδειοδότησης, διαπίστευσης και κοινοποίησης του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών της Ουκρανίας	NI
UK-ENG/ WLS/NIR	Quality Assurance Agency for Higher Education	Οργανισμός Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	●
UK-SCT	Quality Assurance Agency for Higher Education Scotland Committee (QAA Scotland)	Επιτροπή του Οργανισμού Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση της Σκωτίας (QAA Scotland)	●
VA	Congregatio de Institutione Catholica	Συμβούλιο Καθολικής Εκπαίδευσης	NI

● Πλήρες μέλος ❍ Υποψήφιο μέλος ✗ Μη μέλος σήμερα NI Μη ανεξάρτητος φορέας

Πηγή : Ευρυδίκη.

Συμπληρωματική σημείωση

Ουκρανία: Τα στοιχεία προέρχονται από την εθνική έκθεση που υποβλήθηκε στην BFUG για την απογραφή 2007.

Επεξηγηματική σημείωση

Ανεξαρτησία ενός φορέα διασφάλισης της ποιότητας σημαίνει ότι ο φορέας αυτός διαθέτει αυτονομία λειτουργίας και μεθόδων. Οι εκθέσεις και τα συμπεράσματά του δεν είναι δυνατόν να επηρεάζονται από τρίτους (π.χ. την κυβέρνηση, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή άλλους ενδιαφερόμενους). Η ανεξαρτησία ενός φορέα πρέπει να διασφαλίζεται με επίσημα κείμενα (π.χ. νομοθετικές πράξεις ή μέσα διακυβέρνησης).

Παράρτημα 2: Εθνικές στατιστικές

Αριθμός και ποσοστό ιδρυμάτων, τομέων σπουδών/ προγραμμάτων και φοιτητών που σχετίζονται με την διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους, το ECTS και το Παράρτημα Διπλώματος

Οι πληροφορίες αυτού του παραρτήματος αφορούν τον αριθμό ιδρυμάτων, προγραμμάτων/τομέων σπουδών και φοιτητών που σχετίζονται με τρία στοιχεία της Διαδικασίας της Μπολόνιας: τη διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους, το ECTS και το Παράρτημα Διπλώματος. Το έτος αναφοράς παρέχεται σε παρενθέσεις κάτω από κάθε πίνακα.

Στο παράρτημα αυτό περιλαμβάνονται μόνοι οι χώρες που έδωσαν στοιχεία. Όταν τα στοιχεία είναι διαθέσιμα, παρουσιάζονται και οι αριθμοί ως **ποσοστό ενδιαφερομένων** και **ποσοστό του συνόλου** των ιδρυμάτων, προγραμμάτων και φοιτητών. Στόχος αυτής της παρουσίασης είναι να διευκολύνει την κατανόηση του βαθμού εφαρμογής του κάθε στοιχείου.

Στους «ενδιαφερόμενους» από τη Διαδικασία της Μπολόνιας περιλαμβάνονται όλα τα ιδρύματα, προγράμματα σπουδών και οι φοιτητές που επηρεάζονται από τις μεταρρυθμίσεις της Μπολόνιας, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή επίσημο κανονισμό, συμπεριλαμβανομένων των ΑΕΙ που διαθέτουν αυτονομία να λαμβάνουν αποφάσεις σε επίπεδο ιδρύματος. Οι σπουδές ιατρικής και συναφών τομέων ή ορισμένα άλλα προγράμματα σπουδών εξαιρούνται, εάν εξακολουθούν να είναι διαρθρωμένα σε ένα ενιαίο κύκλο σπουδών μακράς διάρκειας (βλ. τμήμα 1). Ως εκ τούτου, ορισμένα προγράμματα σπουδών και εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν θεωρείται ότι εμπίπτουν στη Διαδικασία της Μπολόνιας, τουλάχιστον σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.

Η **σειρά Α** αντιπροσωπεύει την «Υιοθέτηση της διάρθρωσης των σπουδών σε τρεις κύκλους»

Η **σειρά Β** αντιπροσωπεύει την «Εφαρμογή του ECTS»

Η **σειρά Γ** αντιπροσωπεύει την «Εφαρμογή του Παραρτήματος Διπλώματος»

Ορισμένες χώρες δεν περιλαμβάνονται σε αυτό το παράρτημα για τους ακόλουθους λόγους:

- Δεν υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα:

  Αζερμπαϊτζάν, Αγία Έδρα, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας, Μολδαβία και Ουκρανία

- Κανένα από τα τρία προαναφερόμενα στοιχεία της Διαδικασίας της Μπολόνιας δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή το έτος αναφοράς 2006/07:

  Ισπανία

- Τα προαναφερόμενα στοιχεία της Διαδικασίας της Μπολόνιας εφαρμόζονται σε όλα τα ιδρύματα, όλα τα προγράμματα σπουδών και όλους τους φοιτητές:

  Ισλανδία, Νορβηγία, Τουρκία και Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία).

AD	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Πανεπιστήμιο Ανδόρρας: Πρότυπο έργο σε ένα πρόγραμμα		(:)
B			
Γ	Πανεπιστήμιο Ανδόρρας.		Όλοι οι φοιτητές (32).

Πηγή: Υπουργείο Στέγασης, Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Έρευνας (2005/06).

AL	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	**Δημόσια ιδρύματα**		
	9 ΑΕΙ και 6 6 προγράμματα σπουδών ISCED 5A (το 100% των δημόσιων και το 82% του συνόλου των ιδρυμάτων).	87 προγράμματα επιπέδου ISCED 5A (100% αυτών των προγραμμάτων και 92% του συνόλου των προγραμμάτων) και τα δύο προγράμματα επιπέδου ISCED 5B.	35 652 φοιτητές προγραμμάτων Bachelor και Master επιπέδου ISCED 5A (100% των φοιτητών αυτών των προγραμμάτων και το 52% του συνόλου των φοιτητών) και όλοι οι φοιτητές (150) του επιπέδου ISCED 5B.
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	8 ΑΕΙ και 6 προγράμματα σπουδών ISCED 5A (όλα τα προγράμματα αυτών των ιδρυμάτων και το 53% του συνόλου).	34 προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5A (77% της εξεταζόμενης κατηγορίας και 49% του συνόλου) και ο μοναδικός τομέας σπουδών επιπέδου ISCED 5B.	1 361 φοιτητές προγραμμάτων Bachelor επιπέδου ISCED 5A (όλοι αυτού του επιπέδου και 27% του συνόλου) και όλοι οι φοιτητές (32) του επιπέδου ISCED 5B.

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών (2005/06, με εξαίρεση τις στήλες για τα ιδρύματα και τους φοιτητές: 2006/07)

AM	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Και τα 22 ΑΕΙ και τα 12 ερευνητικά ιδρύματα της Ακαδημίας Επιστημών της Αρμενίας που παρέχουν σπουδές επιπέδων ISCED 5A και 6, και όλα τα 19 ερευνητικά ιδρύματα που παρέχουν μόνο σπουδές επιπέδου ISCED 6.	Και τα 382 προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5A.	45 095 φοιτητές Bachelor και 700 φοιτητές προγραμμάτων Master του επιπέδου ISCED 5A (85% του συνόλου).
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	26 προσφέρουν σπουδές ISCED 5A (74%των ιδρυμάτων αυτής της κατηγορίας και του συνόλου).	86 προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5A (71% αυτών των προγραμμάτων και του συνόλου).	(:)
B	**Δημόσια ιδρύματα**		
	7 ΑΕΙ παρέχουν σπουδές επιπέδου ISCED 5A (31% αυτών των ιδρυμάτων και του συνόλου)	65 προγράμματα (17% του συνόλου).	
Γ	Δεν υπάρχει επίσημη απόφαση που να αναφέρεται στο ΠΔ.		

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, Οργανισμός Διαπίστευσης και Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (2006/07).

AT	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών/προγράμματα	Φοιτητές
A	**Δημόσια πανεπιστήμια**		
	17 AEI (το 89% των δημοσίων και το 81% του συνόλου).	441 προγράμματα σπουδών (71% των σχετικών και 68% του συνόλου) του επιπέδου ISCED 5A.	50 030 φοιτητές του επιπέδου ISCED 5A· 4 837 φοιτητές επιπέδου Master (21% των σχετικών και 19% του συνόλου).
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	15 *Fachhochschulen* (το 83% των σχετικών και του συνόλου) και 6 ιδιωτικά πανεπιστήμια (75% του συνόλου) του επιπέδου ISCED 5A. Ένα ιδιωτικό πανεπιστήμιο παρέχει προγράμματα σπουδών επιπέδων ISCED 5A και 6 (33% των σχετικών και του συνόλου).	78 προγράμματα στις *Fachhochschulen* (52% των σχετικών και του συνόλου) και 93 προγράμματα ιδιωτικών πανεπιστημίων (96% των εξεταζόμενων και του συνόλου) του επιπέδου ISCED 5A.	*Fachhochschulen*: 10 876 φοιτητές προγραμμάτων σπουδών ISCED 5A (46% των σχετικών και του συνόλου) εκ των οποίων 7 883 του επιπέδου σπουδών Master. 2 615 φοιτητές προγραμμάτων σπουδών ISCED 5A σε ιδιωτικά πανεπιστήμια (84% των εξεταζόμενων και του συνόλου), εκ των οποίων 1 569 στα προγράμματα σπουδών Bachelor και 1 046 στο επίπεδο σπουδών Master.

AT	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών/προγράμματα	Φοιτητές
B	**Δημόσια πανεπιστήμια**		
	Όλα (21) των επιπέδων ISCED 5A και 6	441 προγράμματα σπουδών (61% των σχετικών και του συνόλου).	
	Fachhochschulen		
	Όλα (18) επιπέδου ISCED 5A.	78 προγράμματα σπουδών (52% των σχετικών και του συνόλου).	
Γ	**Δημόσια πανεπιστήμια**		
	Όλα (21).		(:)
	Fachhochschulen		
	Όλα (18) του επιπέδου ISCED 5A.		(:)

Πηγή: Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών και Πολιτισμού της Αυστρίας (για τα στοιχεία που αφορούν τα πανεπιστήμια)· *Fachhochschulrat* (για τα στοιχεία που αφορούν τις *Fachhochschulen*) (2005/06).

Σημείωση:

Οι πληροφορίες σχετικά με τους φοιτητές που παρακολουθούν μαθήματα βάσει της διάρθρωσης των σπουδών σε τρεις κύκλους αφορούν περισσότερο τα προγράμματα σπουδών και όχι τους φοιτητές. Οι αυστριακοί φοιτητές συχνά εγγράφονται σε περισσότερα από ένα προγράμματα σπουδών.

BA	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A + B	**Δημόσια ιδρύματα**		
	30 AEI που παρέχουν σπουδές μόνο επιπέδου ISCED 5A (79% των σχετικών και 67% του συνόλου), 6 ITE που παρέχουν σπουδές μόνο ISCED 5B (67% και 55% του συνόλου) και 15 που παρέχουν σπουδές των επιπέδων ISCED 5A και 5B (65% των εξεταζόμενων και 60% του συνόλου).	317 προγράμματα επιπέδων ISCED 5A και 5B (38% των σχετικών και του συνόλου)	24 356 φοιτητές προγραμμάτων Bachelor και Master (33% των σχετικών και 31% του συνόλου των φοιτητών).
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	1 AEI που παρέχει σπουδές μόνο του επιπέδου ISCED 5A (50% των σχετικών και 33% του συνόλου), και τα 9 AEI που παρέχουν σπουδές μόνο επιπέδου ISCED 5B και τα 3 AEI που παρέχουν σπουδές επιπέδων ISCED 5A και 4B	35 προγράμματα επιπέδων ISCED 5A και 5B (95% των σχετικών και 92% του συνόλου).	2 290 φοιτητές επιπέδου Bachelor και Master (94% του συνόλου).
			B: Δεν έχουν συγκεντρωθεί δεδομένα.
Γ	Ορισμένα πανεπιστήμια και σχολές.		Αμελητέος αριθμός φοιτητών.

Πηγή: Τα πανεπιστήμια και το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης (2005/06).

Σημείωση:

Δεν περιλαμβάνονται: το Πανεπιστήμιο του Ανατολικού Σεράγιεβο, ορισμένες σχολές του Πανεπιστημίου της Μπάνια Λούκα και ορισμένα ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

BE fr και BE nl			
	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	**Τομείς σπουδών / προγράμματα**	**Φοιτητές**
A	Όλα τα ιδρύματα (δημόσια και χρηματοδοτούμενα από το κράτος ιδιωτικά).	Όλα τα προγράμματα σπουδών	Όλοι οι φοιτητές που εγγράφονται από το 2004/05.
B			
Γ			Όλοι οι απόφοιτοι.

Πηγή: Υπουργείο Γαλλόφωνης Κοινότητας. Γενική Διεύθυνση μη υποχρεωτικής εκπαίδευσης και επιστημονικής έρευνας (BE fr) και νόμος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση της 4ης Απριλίου 2003 (BE nl).

BE de	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Το 2005/06 η *Hochschule*, που είναι το μοναδικό ίδρυμα, εισήγαγε τον πρώτο κύκλο σπουδών (μόνο επιπέδου ISCED 5B).	Τα δύο προγράμματα σπουδών από το 2005-06 (πρώτου κύκλου) μόνο επιπέδου ISCED 5B).	76 φοιτητές (44% του συνόλου) το 2005/06 και 119 (69%) το 2006/07.
B	Από το 2005/06 στην *Hochschule*.	Ένα πρόγραμμα σπουδών (50% των σχετκών προγραμμάτων και του συνόλου).	
Γ	Από το 2007/08.		Από το 2007/08.

Πηγή: Ετήσιες στατιστικές της Γερμανόφωνης Κοινότητας του Βελγίου (2005/06).

BG	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Όλα τα ΑΕΙ (42), με εξαίρεση τα *Koleji* (9).	(:)	Όλοι οι φοιτητές (207.340), αλλά εξακολουθούν να υφίστανται μόνο προγράμματα μακράς διάρκειας
B	Από το 2004/05.	(:)	Όλοι οι φοιτητές που έχουν εισαχθεί από το 2004/05.
Γ	Όλα τα ιδρύματα (51).		

Πηγή: Εθνικό Στατιστικό Ίδρυμα, *ανώτατες σχολές ανά τύπο ιδρύματος και ιδιοκτησίας* (2004/05).

CH	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
	Δημόσια ιδρύματα		
A + B	Όλα	Πανεπιστήμια και ομοσπονδιακά τεχνολογικά ιδρύματα, 455 προγράμματα (71% των σχετικών). Όλα τα προγράμματα σπουδών των πανεπιστημίων εφαρμοσμένων επιστημών και παιδαγωγικών ακαδημιών (235). Όλα αυτά τα προγράμματα σπουδών αντιπροσωπεύουν το 79% του συνόλου.	49.958 φοιτητές επιπέδου Bachelor (60% των σχετικών), 7.475 φοιτητές προγραμμάτων Master (14% των σχετικών) και 17.234 φοιτητές διδακτορικού. Οι φοιτητές σπουδών Bachelor και Master αντιπροσωπεύουν το 42% του συνόλου των φοιτητών των προγραμμάτων σπουδών επιπέδου ISCED 5A.

CH	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
A + B	Όλα τα ιδρύματα.	Και τα δύο προγράμματα σπουδών.	73 φοιτητές Bachelor (14% των σχετικών και του συνόλου)
			B: Δεν έχουν συγκεντρωθεί δεδομένα.
Γ	Όλα τα ΑΕΙ που παρέχουν προγράμματα αποκλειστικά επιπέδου ISCED 5A (15 δημόσια, 1 ιδιωτικό) και 8 που παρέχουν προγράμματα επιπέδων ISCED 5A και 6 (67% των σχετικών και του συνόλου).		Στα πανεπιστήμια και τα ομοσπονδιακά ιδρύματα τεχνολογίας, 1.740 φοιτητές (59% των σχετικών), και όλοι οι φοιτητές (684) στα πανεπιστήμια εφαρμοσμένων επιστημών (34% του συνόλου).

Πηγή: Διάσκεψη Πρυτάνεων των Ελβετικών Πανεπιστημίων, Διάσκεψη Πανεπιστημίων Εφαρμοσμένων Επιστημών (Ελβετία), Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Τεχνολογίας, Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Στατιστικών (2005/06).

Σημείωση:

Τα πανεπιστήμια παιδαγωγικών σπουδών δεν περιλαμβάνονται στα στοιχεία που αφορούν την εφαρμογή του Παραρτήματος Διπλώματος, διότι δεν υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα.

CY	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Α	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Όλα τα ΑΕΙ (συμπεριλαμβανομένου του Πανεπιστημίου Κύπρου).	Όλα τα προγράμματα σπουδών (65 προγράμματα στο Πανεπιστήμιο Κύπρου)	Πανεπιστήμιο Κύπρου: Όλοι οι φοιτητές (3.726 φοιτητές σπουδών Bachelor, 686 σπουδών Master και 297 διδακτορικών σπουδών).
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	Και τα οκτώ	Επτά ΙΤΕ παρέχουν 48 προγράμματα σπουδών Bachelor και 3 ιδρύματα παρέχουν 5 προγράμματα σπουδών Master.	(:)
Β	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Το Πανεπιστήμιο Κύπρου.	Όλα τα προγράμματα σπουδών (65).	
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	Και τα 6 ιδρύματα που χορηγούν τίτλους σπουδών ISCED 5A και 5B.	(:)	
Γ	Μόνο το Πανεπιστήμιο Κύπρου		Όλοι οι απόφοιτοι (773 απόφοιτοι Bachelor, 214 Master και 29 κάτοχοι διδακτορικών)

Πηγή: Πανεπιστήμιο Κύπρου και Διεύθυνση Τριτοβάθμιας και Ανώτατης Εκπαίδευσης (2005/06).

CZ	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Α	**Δημόσια ιδρύματα**		
	23 (100% των σχετικών, 96% του συνόλου).	906 προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5A (100% των σχετικών, 95% του συνόλου).	144.538 φοιτητές Bachelor και 23.182 φοιτητές Master (100% των εξεταζόμενων και 60% του συνόλου).
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	Όλα (38) του επιπέδου ISCED 5A.	Όλα (64) επιπέδου ISCED 5A.	22.649 φοιτητές Bachelor και 2.879 φοιτητές Master (100% των εξεταζόμενων και 98% του συνόλου).
Β	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Όλα (24).	(:)	
	Government- dependent or State-recognised private Εκπαιδευτικά ιδρύματα		
	(:)	(:)	
Γ	Όλα τα ιδρύματα.		Όλοι οι απόφοιτοι.

Πηγή: Ίδρυμα Ενημέρωσης για την Εκπαίδευση (UIV) (2005/06).

Σημείωση: Τα τσεχικά ΙΤΕ δεν έχουν νομική υποχρέωση να εφαρμόσουν το ECTS.

DE	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Α	(:)	3.797προγράμματα (2.138 Bachelor, 1.659 Master), που αποτελούν το 33,9% του συνόλου των προγραμμάτων ISCED 5A.	249 035 φοιτητές (202 802 Bachelor, 46 233 Master) που αποτελούν το 12,5% του συνόλου των φοιτητών.

Πηγή: Hochschulkompass der Hochschulrektorenkonferenz (Διάσκεψη Γερμανών Πρυτάνεων) και φοιτητές ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης 2005/06, *Statistisches Bundesamt* (2005/06).

DK	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
	Δημόσια ιδρύματα		
Α + Β	22 ΑΕΙ παρέχουν προγράμματα σπουδών ISCED 5A και 6 (92% των εξεταζόμενων και του συνόλου) και όλα τα ΙΤΕ που προσφέρουν αποκλειστικά προγράμματα σπουδών Bachelor του επιπέδου ISCED 5B (188).	(:)	(:)
		(:)	**Β**: Δεν έχουν συγκεντρωθεί δεδομένα.
Γ	Όλα τα ΑΕΙ (24 παρέχουν προγράμματα σπουδών ISCED 5A και 188 προγράμματα σπουδών ISCED 5B).		Όλοι οι απόφοιτοι (10.106 σπουδών Bachelor και 10.935 απόφοιτοι Master του επιπέδου ISCED 5A· 15.665 απόφοιτοι Bachelor επιπέδου ISCED 5B· 816 απόφοιτοι διδακτορικού).

Πηγή: Facts and figures, Education Indicators, Denmark 2005· Ministry of Education and UNI-C Statistics & Analysis, Danish IT Centre for Education and Research, 2006 (2003/04).

EE	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Α	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Όλα.	490 προγράμματα (55% του συνόλου) του επιπέδου σπουδών ISCED 5A.	41.833 φοιτητές Bachelor και 7.934 φοιτητές Master επιπέδου ISCED 5A· (96% του συνόλου, όλοι οι φοιτητές διδακτορικού (1 925).
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	Όλα.	89 προγράμματα (67% του συνόλου) επιπέδου σπουδών ISCED 5A.	12 309 φοιτητές (87% του συνόλου) στο επίπεδο σπουδών ISCED 5A· 46 φοιτητές διδακτορικού.
Β	Η εφαρμογή του ECTS θα είναι υποχρεωτική από το 2009/10. Ορισμένα ιδρύματα χρησιμοποιούν ήδη το σύστημα, αλλά δεν υπάρχουν ακριβή διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία.		
Γ	**Δημόσια ιδρύματα**		
	4 ΑΕΙ που παρέχουν προγράμματα σπουδών ISCED 5A.		2 055 απόφοιτοι σπουδών Bachelor και 583 Master (27% του συνόλου του επιπέδου σπουδών ISCED 5A).
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	4 ΑΕΙ παρέχουν προγράμματα σπουδών ISCED 5A.		406 απόφοιτοι σπουδών Bachelor και 112 Master (27% του συνόλου του επιπέδου ISCED 5A).

Πηγή: Υπηρεσία Ενημέρωσης για την Εκπαίδευση της Εσθονίας (EHIS) (2005/06).

EL	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Όλα τα ΑΕΙ που παρέχουν προγράμματα σπουδών μόνο επιπέδου ISCED 5A (22) 21 ΑΕΙ παρέχουν τίτλους σπουδών επιπέδων ISCED 5A και 6 (95% των σχετικών και του συνόλου).	702 προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5A programmes (100% των εξεταζόμενων και 88% του συνόλου).	388 413 388 413 φοιτητές σπουδών Bachelor και 45 872 προγραμμάτων Master (100% των σχετικών και 68% του συνόλου).
B	24 ΑΕΙ που χορηγούν τίτλους σπουδών επιπέδου ISCED 5A (86% των σχετικών και 63% του συνόλου). 4 άλλα ΑΕΙ ετοιμάζονται να εφαρμόσουν το ECTS. Ένα ίδρυμα εφαρμόζει σύστημα συμβατό με το ECTS.	(:)	

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (2005/06).

FI	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Όλα τα πανεπιστήμια (20).	Δημόσια ΑΕΙ: όλοι οι τομείς σπουδών πλην της ιατρικής και της οδοντιατρικής: 100% των 634 σχετικών προγραμμάτων (96% του συνόλου).	Όλοι οι σχετικοί φοιτητές.

FI	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
B	Όλα τα πανεπιστήμια (20) και 29 πολυτεχνικές σχολές (18 από αυτές είναι δημόσιες).	Όλα τα προγράμματα	
Γ			Όλοι οι φοιτητές.

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας (2005/06).

Σημείωση:

Ιδρύματα που δεν υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας δεν περιλαμβάνονται σε αυτές τις στατιστικές.

FR	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	(:)	(:)	1.668.802 (76% του συνόλου).

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Έρευνας – Διεύθυνση Αξιολόγησης, Προοπτικών και Επιδόσεων και Γενική Διεύθυνση Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (2005/06).

Σημείωση:

Τα δύο χρόνια σπουδών CPGE και οι κύκλοι σπουδών μικρής διάρκειας στο IUT και *lycées* (STS) μετατρέπονται σε ακαδημαϊκές μονάδες ECTS και αναγνωρίζονται ως σύστημα τριών κύκλων σπουδών της Μπολόνιας. Έτσι, οι φοιτητές των CPGE, IUT και STS θεωρείται ότι παρακολουθούν σπουδές τριών κύκλων.

GE	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Α	**Δημόσια ιδρύματα**		
	10 ΑΕΙ που παρέχουν σπουδές επιπέδου ISCED 5A (59% των σχετικών και 56% του συνόλου)	1.040 προγράμματα σπουδών ISCED 5A (88% του συνόλου).	5.420 φοιτητές Bachelor και 3.705 φοιτητές Master επιπέδου ISCED 5A (80% του συνόλου)
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	10 ΑΕΙ που παρέχουν σπουδές επιπέδου ISCED 5A (50% των σχετικών και 40% του συνόλου).	213 προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5A (83% του συνόλου).	4 429 φοιτητές Bachelor και 506 φοιτητές Master επιπέδου ISCED 5A (75% του συνόλου)
Β	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Όλα (18).	Όλα (1 185).	
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	Όλα (25).	Όλα (256).	
Γ	**Δημόσια ιδρύματα**		
	17 ΑΕΙ που παρέχουν σπουδές επιπέδου 5A (62% των σχετικών και του συνόλου).		10 843 φοιτητές Bachelor (51% των σχετικών).
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	20 που παρέχουν προγράμματα σπουδών ISCED 5A (80% των σχετικών και του συνόλου).		1.042 φοιτητές Bachelor (71% των εξεταζόμενων).

Πηγή: Ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (2005/06).

HR	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Α	**Δημόσια ιδρύματα**		
	68 ΑΕΙ (77% του συνόλου).	545 προγράμματα σπουδών ISCED 5A (95% του συνόλου) και 140 προγράμματα ISCED 5B (100% του συνόλου).	Περίπου το 50% των φοιτητών προγραμμάτων σπουδών κατώτερων των διδακτορικών 2006/07.
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	15 ιδιωτικά ΑΕΙ (100% του συνόλου).	Όλα τα προγράμματα (27).	(:)
Β	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Όλα.	Όλα (573 προγράμματα επιπέδου ISCED 5A, 140 επιπέδου ISCED 5B).	
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	Όλα.	Όλα (27 προγράμματα επιπέδου ISCED 5B).	

Πηγή: Υπουργείο Επιστημών, Παιδείας και Αθλητισμού (2005/06).

HU	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Α	**Δημόσια ιδρύματα**		
	21 ΑΕΙ που παρέχουν προγράμματα ISCED 5Α και 5Β (68% των σχετικών και του συνόλου). Όλα τα ΑΕΙ που παρέχουν προγράμματα ISCED 5Α και 6 (18).	31 προγράμματα (7% των σχετικών και του συνόλου).	Οι 11.982 φοιτητές σπουδών Bachelor επιπέδου ISCED 5Α (3% του συνόλου). Η εφαρμογή του συστήματος δεν έχει επηρεάσει ακόμα τους τίτλους σπουδών Master
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	Και τα 4 ιδρύματα παρέχουν προγράμματα ISCED 5Α και 6 (57% του συνόλου).	(:)	
Β	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Όλα τα ιδρύματα.	Όλα τα προγράμματα (444).	
Γ	Σύμφωνα με το νόμο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση του 2005, όλα τα ιδρύματα οφείλουν να εκδίδουν αυτόματα ΠΔ από το Μάρτιο του 2006.		15.476.

Πηγή: Εθνικό Κέντρο Ενημέρωσης για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, ετήσιες στατιστικές για την εκπαίδευση 2005/06, Υπουργείο Παιδείας (2005/06).

IE	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Α	Όλα τα ιδρύματα.	Όλα τα προγράμματα.	Όλοι οι φοιτητές.
Β			
Γ	Σχεδόν όλα.		Περίπου 100.000.

Πηγή: Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Επιστημών (2005/06).

IT	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Α + Β	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Όλα τα ΑΕΙ που παρέχουν προγράμματα ISCED 5Α και 6 (60), 68 ΑΕΙ που παρέχουν προγράμματα μόνο επιπέδου ISCED 5Β (68, ή 82% των σχετικών και του συνόλου) και όλα τα προγράμματα επιπέδου ISCED 6.	5.464 προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 5Α (72% του συνόλου) και 772 προγράμματα σπουδών ISCED 5Β (35% του συνόλου)	1.031.890 φοιτητές σπουδών Bachelor και 83.627 φοιτητές Master επιπέδου ISCED 5Α (66% του συνόλου), 8.594 φοιτητές Bachelor και 5.554 φοιτητές Master επιπέδου ISCED 5Β (24% του συνόλου) και 35.974 φοιτητές επιπέδου ISCED 6.
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	Όλα τα ΑΕΙ που παρέχουν προγράμματα ISCED 5Α και 6 (16) και 26 που παρέχουν προγράμματα μόνο επιπέδου ISCED 5Β (ή το 55% των σχετικών και του συνόλου).	449 (71% του συνόλου) και 135 (29% του συνόλου) αντίστοιχα.	71.049 φοιτητές σπουδών Bachelor και 7467 φοιτητές Master επιπέδου ISCED 5Α (60% του συνόλου), 1.577 φοιτητές Bachelor και 783 Master ISCED 5Β (25% του συνόλου) και 1.546 φοιτητές ISCED 6
			Β: Δεν έχουν συγκεντρωθεί δεδομένα.

Πηγή: Υπουργείο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Έρευνας (MiUR) – Στατιστική Υπηρεσία (2004/05).

LI	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Το Πανεπιστήμιο Εφαρμοσμένων Επιστημών του Λιχτενστάιν *(Hochschule Liechtenstein)*. Τα δύο ιδιωτικά ΑΕΙ (Διεθνής Ακαδημία Φιλοσοφίας, Πανεπιστήμιο Ανθρωπιστικών Σπουδών) παρέχουν μόνο διδακτορικές σπουδές (ISCED 6).	Όλα τα προγράμματα σπουδών ISCED 5A (3 επιπέδου Bachelor και 4 Master).	Όλοι οι φοιτητές (320 φοιτητές Bachelor και 179 φοιτητές Master στη δημόσια τριτοβάθμια εκπαίδευση και 30 φοιτητές διδακτορικού σε ιδιωτικά ιδρύματα).
B			
Γ			Όλοι οι απόφοιτοι (79 Bachelor, 37 Master και 3 διδακτορικών σπουδών).

Πηγή: Υπηρεσία Εκπαίδευσης του Λιχτενστάιν, *Hochschule Liechtenstein* (Πανεπιστήμιο Εφαρμοσμένων Επιστημών του Λιχτενστάιν), Διεθνής Ακαδημία Φιλοσοφίας, Πανεπιστήμιο Ανθρωπιστικών Επιστημών, Στατιστικές για την Εκπαίδευση 2005 (2005/06).

LT	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Όλα, εκτός από τα *Kolegija*.	983 προγράμματα ISCED 5A (99% του συνόλου).	95% όλων των φοιτητών ISCED 5A (101.983 φοιτητές Bachelor και 21.029 φοιτητές Master) και όλοι οι φοιτητές διδακτορικού (2.498).
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	Όλα, εκτός από τα *Kolegija*.	15 προγράμματα ISCED 5A (83% του συνόλου).	89% όλων των φοιτητών ISCED 5A (2.924 φοιτητές Bachelor και 879 φοιτητές Master) και όλοι οι φοιτητές διδακτορικού (14).

LT	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
B	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Όλα τα ΑΕΙ που παρέχουν σπουδές ISCED 5A ή ανώτερες. 14 ΑΕΙ που παρέχουν προγράμματα μόνο επιπέδου ISCED 5B (88% του συνόλου).	(:)	
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	Δύο ΑΕΙ που παρέχουν σπουδές επιπέδου ISCED 5A (29% του συνόλου). Όλα τα ΑΕΙ που παρέχουν σπουδές μόνο ISCED 5B, ISCED 5A και 5B και ISCED 5A και 6.	(:)	
	Όλα τα ιδρύματα: σύστημα συμβατό με το ECTS.	(:)	
C	Όλα τα ιδρύματα.		(:)

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία της Δημοκρατίας της Λιθουανίας), Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών (2005/06).

Σημείωση:

Το ECTS χρησιμοποιείται μόνο για μεταφορά ακαδημαϊκών μονάδων στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών προγραμμάτων κινητικότητας.

LU	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Πανεπιστήμιο του Λουξεμβούργου.	Όλα τα προγράμματα (13 ISCED 5A και 8 ISCED 5B) που άρχισαν το 2005/06 ή αργότερα.	Φοιτητές Bachelor που εισήχθησαν το 2005/06 ή μετά
B			

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Επαγγελματικής Κατάρτισης (2005/06).

LV	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Όλα τα ιδρύματα (20 δημόσια και 14 ιδιωτικά).	580 προγράμματα (99% των σχετικών και 81% του συνόλου) εκ των οποίων 111 προγράμ. σπουδών επιπέδου ISCED 6.	109.090 φοιτητές (99% των σχετικών και 83% του συνόλου) εκ των οποίων 1 809 είναι φοιτητές προγραμμάτων ISCED 6.
B	Όλα τα ιδρύματα: πιστωτικό σύστημα συμβατό με το ECTS (μόνο για τη μεταφορά μονάδων).	Όλα τα προγράμματα (χρησιμοποιείται μόνο για τη μεταφορά μονάδων).	
Γ	Όλα τα ιδρύματα (56), με τα κολέγια που παρέχουν μόνο σπουδές ISCED 5B σύντομης διάρκειας (22)		Και οι 2005 πτυχιούχοι (26 007).

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών (2005/06).

ME	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A + B	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Πανεπιστήμιο του Μαυροβουνίου	Όλα τα προγράμματα σπουδών του Πανεπιστημίου του Μαυροβουνίου (55 προγράμματα επιπέδου ISCED και 18 προγράμματα επιπέδου ISCED 5B)	Όλοι οι φοιτητές του Πανεπιστημίου του Μαυροβουνίου: 9 391 φοιτητές Bachelor επιπέδου ISCED 5A, 3 100 φοιτητές Bachelor επιπέδου ISCED 5B, 990 φοιτητές Master και 120 φοιτητές διδακτορικού.

ME	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A + B	**Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα**		
	Όλα τα ιδρύματα: το Πανεπιστήμιο *Mediteran* και 3 ιδιωτικές σχολές.	Όλοι (13 προγράμματα επιπέδου ISCED 5A και 1 ISCED 5B).	Όλοι οι φοιτητές: 1.450 φοιτητές Bachelor επιπέδου ISCED 5A, 70 φοιτητές Master επιπέδου ISCED 5A και 90 φοιτητές Bachelor ISCED 5B.
			B: Δεν έχουν συγκεντρωθεί δεδομένα.
Γ	Το Παράρτημα Διπλώματος θα εκδίδεται από το 2006/07.		

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών του Μαυροβουνίου (2005/06).

Σημείωση:

Τα προγράμματα σπουδών Master περιλαμβάνουν τους φοιτητές που είναι εγγεγραμμένοι σε «σπουδές ειδίκευσης»

MT	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Πανεπιστήμιο Μάλτας	Όλα τα προγράμματα (164 προγράμματα επιπέδου ISCED 5A, 17 επιπέδου ISCED 5B και 68 επιπέδου ISCED 6).	Όλοι οι φοιτητές (827 Diploma, 5 721 φοιτητές Bachelor και 1 800 φοιτητές Master επιπέδων ISCED 5A και ISCED 5B και 148 φοιτητές διδακτορικού).
B		Και τα 181 προγράμματα επιπέδου ISCED 5A και 5B.	
Γ			Το πρώτο ΠΔ εκδόθηκε το Δεκέμβριο του 2006.

Πηγή: Πανεπιστήμιο Μάλτας (2005/06).

NL	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Επαγγελματικά ΑΕΙ που παρέχουν μόνο σπουδές ISCED 5A (Bachelor ή/και Master): 21 δημόσια ΑΕΙ, 3 ΑΕΙ μη χρηματοδοτούμενα από το κράτος που χορηγούν επίσημα αναγνωρισμένους τίτλους σπουδών (υπάρχουν πολλά τέτοια ιδιωτικά ΑΕΙ. Πανεπιστήμια που παρέχουν μόνο προγράμματα ISCED 5A (Bachelor ή/και Master): 13 δημόσια και 7 Παν/μια που δεν χρηματοδοτούνται από το κράτος αλλά απονέμουν επίσημα αναγνωρισμένους τίτλους.	Περίπου 2500.	345.087 φοιτητές Bachelor και 1.634 φοιτητές Master σε ιδρύματα τριτοβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης (96% του συνόλου). 137.092 φοιτητές Bachelor και 28 741 φοιτητές Master στα πανεπιστήμια (75% του συνόλου).
C	(:)		Περίπου 75% των αποφοίτων (σύμφωνα με το επίσημο ευρωπαϊκό πρότυπο) ή 25% εάν το ζητήσουν (*Πηγή:* Ένωση Πανεπιστημίων των Κάτω Χωρών). Από το 2008: Όλοι οι φοιτητές (ΠΔ συμβατό με το επίσημο Ευρωπαϊκό Υπόδειγμα).

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού και Επιστημών (Κεντρικός Οργανισμός Χρηματοδότησης Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων), Ένωση Πανεπιστημίων των Κάτω Χωρών και Informatie Beheer Groep (2005/06).

PL	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	**Δημόσια ιδρύματα**		
	30 ΑΕΙ.	Όλοι οι τομείς σπουδών σε 6 ΑΕΙ, τουλάχιστον οι μισοί τομείς σε 31 ΑΕΙ και τουλάχιστον ένας τομέας σε 23 ΑΕΙ. Δεν υπάρχουν πληροφορίες για το 3% των ιδρυμάτων (*).	
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	218 ΑΕΙ που παρέχουν μόνο προγράμματα πρώτου κύκλου (Bachelor).		(:)
B	**Δημόσια ιδρύματα**		
	81% (50 από τα 54) δημόσια ιδρύματα πανεπιστημιακού τύπου και 15% (4 από 26) δημόσια μη πανεπιστημιακά ιδρύματα («σχολές τριτοβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης») εισήγαγαν το ECTS σε όλους ή τουλάχιστον στους μισούς τομείς σπουδών τους. Το 6% (4) των δημόσιων ιδρυμάτων πανεπιστημιακού τύπου και το 4% (1) μη πανεπιστημιακών δημόσιων ιδρυμάτων («σχολές τριτοβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης») εισήγαγαν το ECTS σε λιγότερους από τους μισούς τομείς σπουδών τους. Το 81% (21) των δημόσιων μη πανεπιστημιακών ιδρυμάτων («σχολές τριτοβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης») δεν έχουν εφαρμόσει καθόλου το ECTS. Δεν υπάρχουν πληροφορίες για το 13% των δημόσιων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.		

PL	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
(B)	**Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα**		
	Το 15% (39 από τα 212) των ιδιωτικών ΑΕΙ έχουν εισαγάγει το ECTS σε όλους ή τουλάχιστον στους μισούς από τους τομείς σπουδών τους και το 5% (12) των ιδιωτικών ΑΕΙ εισήγαγαν το ECTS σε λιγότερους από τους μισούς τομείς σπουδών τους. Το 61% (161) των ιδιωτικών ΑΕΙ δεν έχουν εισαγάγει καθόλου το ECTS. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το 22% των ιδιωτικών ιδρυμάτων (*).		
Γ	Όλα τα ιδρύματα.		Όλοι οι απόφοιτοι σπουδών Bachelor και Master από τον Ιανουάριο του 2005.

Πηγή: Szkolnictwo wyższe – podstawowe dane 2004 (τριτοβάθμια εκπαίδευση: 2004 βασικά δεδομένα), Υπουργείο Παιδείας, 2005 (2004/05).

(*) *Πηγή:* A. Kraśniewski, *Proces Boloński*: *Dokąd zmierza europejskie szkolnictwo wyższe*, Warsaw, 2006 (2003).

PT	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Α + Β	**Δημόσια ιδρύματα**		
	14 ΑΕΙ παρέχουν σπουδές ISCED 5A και 6) (30% του συνόλου).	(:)	(:)
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	4 ΑΕΙ παρέχουν σπουδές ISCED 5A και 6 (4% του συνόλου).	(:)	(:)
			Β: Δεν υπάρχουν δεδομένα.
Γ	Εκδίδεται υποχρεωτικά από το 2006/07.		(:)

Πηγή: Γενική Διεύθυνση Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (2006/07).

RO	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Α	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Και τα 48 ΑΕΙ (87% του συνόλου).	Όλα τα σχετικά προγράμματα του επιπέδου ISCED 5A (518,93% του συνόλου).	Μόνο φοιτητές από το 2005/06 (143.625 ή το 100% των σχετικών και το 94% όλων των πρωτοετών από 2005/06).
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	52 ΑΕΙ που παρέχουν αποκλειστικά τίτλους σπουδών επιπέδου ISCED 5A.	Και τα 211 σχετικά προγράμματα επιπέδου σπουδών ISCED 5A (98% του συνόλου).	Μόνοι οι φοιτητές από το 2005/06 (7 776 ή το 100% των σχετικών και το 98% όλων πρωτοετών από το 2005/06).
Β	Όλα τα ιδρύματα.	Όλα τα προγράμματα.	
Γ	Εκδίδεται σε υποχρεωτική βάση από το 2005/06.		Εκδίδεται σε υποχρεωτική βάση από το 2005/06.

Πηγές: Εθνικό Ίδρυμα Στατιστικών – Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην αρχή του ακαδημαϊκού έτους 2005/06. Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας, Διεύθυνση Διαχείρισης Πανεπιστημίων (2005/06).

RU	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Α	**Δημόσια ιδρύματα**		
	425 ΑΕΙ που παρέχουν αποκλειστικά προγράμματα σπουδών ISCED 5Α (76% των σχετικών και 65% του συνόλου).	23 360 επιπέδου ISCED 5Α (49% των σχετικών προγραμμάτων και 39% του συνόλου).	312 014 φοιτητές επιπέδου Bachelor και 21 620 φοιτητές Master επιπέδου ISCED 5Α (6% του συνόλου)
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	125 ΑΕΙ που παρέχουν αποκλειστικά προγράμματα σπουδών ISCED 5Α (72% των σχετικών και του συνόλου).	2 140 επιπέδου ISCED 5Α.	180 013 φοιτητές επιπέδου Bachelor και 11 350 φοιτητές Master επιπέδου ISCED 5Α (22% του συνόλου)
Β	**Δημόσια ιδρύματα**		
	52 ΑΕΙ που παρέχουν προγράμματα σπουδών ISCED 5Α (9% των σχετικών και 8% του συνόλου) εφαρμόζουν πρότυπο σχέδιο από το 2004.	11 680 προγράμματα επιπέδου ISCED 5Α (25% των σχετικών προγραμμάτων και 19% του συνόλου).	
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	15 ΑΕΙ που παρέχουν προγράμματα επιπέδου ISCED 5Α (το 4% των σχετικών και του συνόλου).	730 προγράμματα του επιπέδου ISCED 5Α (3% των σχετικών προγραμμάτων και του συνόλου).	

RU	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
Γ	**Δημόσια ιδρύματα**		
	Εφαρμόζεται ένα πρότυπο σχέδιο που καλύπτει 21 ιδρύματα επιπέδου ISCED 5Α.		91 320 φοιτητές επιπέδου ISCED 5Α (11% των σχετικών φοιτητών και του συνόλου). Όλοι οι σχετικοί φοιτητές (821 710) λαμβάνουν Παράρτημα Διπλώματος διαφορετικό από το υπόδειγμα της Μπολόνιας.
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	Πρότυπο σχέδιο που καλύπτει 12 εκπαιδευτικά ιδρύματα ISCED 5Α. 386 ΑΕΙ ISCED 5Α (όλα τα σχετικά ιδρύματα και αντίστοιχα 85% και 98% του συνόλου) χορηγούν Παράρτημα Διπλώματος διαφορετικό από το υπόδειγμα της Μπολόνιας.		18 340 φοιτητές επιπέδου ISCED 5Α (16% των σχετικών και του συνόλου). Όλοι οι σχετικοί φοιτητές (115 220) λαμβάνουν Παράρτημα Διπλώματος διαφορετικό από το υπόδειγμα της Μπολόνιας.

Πηγές

Εκπαίδευση στη Ρωσική Ομοσπονδία. Ετήσιες στατιστικές (Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Κρατικών Στατιστικών, Ομοσπονδιακός Οργανισμός Εκπαίδευσης). Εκδοτικός οίκος: Ανώτατη Σχολή Οικονομίας, Μόσχα, 2005.

Εθνική Έκθεση για την UNESCO σχετικά με το εκπαιδευτικό σύστημα στη Ρωσική Ομοσπονδία, Κέντρο Συγκριτικής Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, Μόσχα, 2005.

Σημείωση:

Τα προγράμματα διδακτορικών σπουδών δεν θεωρούνται επίσημα από το νόμο τρίτος κύκλος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

SE	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Η διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους θα εισαχθεί και στα 36 δημόσια και τα ελεγχόμενα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα –για όλους τους τομείς σπουδών, τον Ιούλιο του 2007. Σήμερα, μόνο ορισμένα προγράμματα ακολουθούν αυτή τη διάρθρωση σπουδών.		
B	Μόνο ένα εθνικό πιστωτικό σύστημα συμβατό με το ECTS, αν και το ECTS χρησιμοποιείται και για διεθνείς ανταλλαγές. Από τον Ιούλιο του 2006, εφαρμόζεται σε όλα τα ιδρύματα ένα νέο σύστημα που βασίζεται στο ECTS.		
Γ	Και τα 36 δημόσια ιδρύματα και όλα τα εποπτευόμενα από το κράτος ιδιωτικά ΑΕΙ.		Όλοι οι φοιτητές.

Πηγή: Σουηδικές στατιστικές, κανονισμοί για την τριτοβάθμια εκπαίδευση 1993:100 (2005/06).

SI	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	**Δημόσια ιδρύματα**		
	3 (10% του συνόλου).	80 προγράμματα (22% των σχετικών και του συνόλου) του επιπέδου ISCED 5A.	6 679 φοιτητές επιπέδου Bachelor και 933 φοιτητές Master (13% των σχετικών φοιτητών και του συνόλου των φοιτητών του επιπέδου ISCED 5A).
	Χρηματοδοτούμενα ή αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα		
	2.	7 προγράμματα σπουδών ISCED 5A (28% των σχετικών και του συνόλου).	239 φοιτητές επιπέδου Bachelor και 175 φοιτητές Master (29% των σχετικών και του συνόλου των φοιτητών του επιπέδου ISCED 5A).

Πηγή: Στατιστική υπηρεσία της RS· Υπουργείο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Επιστημών και Τεχνολογίας (2005/06, εκτός από τους τομείς σπουδών: 2006/07).

SK	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Όλα τα ιδρύματα επιπέδου ISCED 5A.	Όλοι πλην της ιατρικής, της καθολικής θεολογίας και της φαρμακολογίας.	Όλοι οι νέοι φοιτητές επιπέδου ISCED 5A και όλοι οι νεοεισαγόμενοι επιπέδου ISCED 6 (1.243, 12% του συνόλου) το 2005.
B	Όλα τα ΑΕΙ, πιστωτικό σύστημα συμβατό με το ECTS.	Όλα τα προγράμματα.	
Γ	Όλα τα ιδρύματα.		Όλοι οι φοιτητές που θα τελειώσουν τον πρώτο κύκλο στο τέλος του 2007/08 ή αργότερα.

Πηγή: Αριθμός φοιτητών διδακτορικού, ετήσιες στατιστικές για την εκπαίδευση (Ίδρυμα Ενημέρωσης και Προγνώσεων για την Εκπαίδευση) ((2005/06).

UK-ENG/ WLS/NIR	Εκπαιδευτικά ιδρύματα	Τομείς σπουδών / προγράμματα	Φοιτητές
A	Όλα τα ιδρύματα.	Όλα τα προγράμματα.	Όλοι οι φοιτητές.
B	Εφαρμόζονται συστήματα συμβατά με το ECTS.	(:)	
Γ	Αρχίζει να εφαρμόζεται.		(:)

Πηγή: Εθνικό Ίδρυμα για Εκπαιδευτική Έρευνα (2005/06).

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Α. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΕΥΡΥΔΙΚΗ

Avenue Louise 240
B-1050 Brussels
(http://www.eurydice.org)

Συντονισμός έκδοσης

Arlette Delhaxhe

Συντάκτες

Stéphanie Oberheidt (συντονισμός), Renata Kosinska, Marion Steinberger και Bernadette Forsthuber with the contribution of Jesús Alquézar Sabadie (στατιτικά δεδομένα), Anna Glass (εξωτερικός σύμβουλος)

Σελιδοποίηση και γραφικά

Patrice Brel

Συντονισμός παραγωγής

Gisèle De Lel

Γραμματειακή υποστήριξη

Helga Stammherr

Β. ΕΘΝΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΥΡΥΔΙΚΗΣ

ΑΥΣΤΡΙΑ

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur – Abt. I/6b
Minoritenplatz 5
1014 Wien
Συμβολή της Εθνικής Μονάδας

ΒΕΛΓΙΟ (Φλαμανδικη Κοινοτητα)

Eurydice Vlaanderen / Internationale Projecten
Ministerie Onderwijs en Vorming
Hendrik Consciencegebouw 5C
Koning Albert II – laan 15
1210 Brussel
Συμβολή της Εθνικής Μονάδας: Noël Vercruysse, Erwin Malfroy, Marie-Anne Persoons

ΒΕΛΓΙΟ (Γαλλική Κοινότητα)

Unité francophone d'Eurydice
Ministère de la Communauté française
Direction des Relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/002
1080 Bruxelles
Συμβολή της Εθνικής Μονάδας; Chantal Kaufmann, Nadia Lahlou (Directorate-General of Non-Compulsory Education and Scientific Research)

ΒΕΛΓΙΟ (Γερμανόφωνη Κοινότητα)

Agentur Eurydice
Agentur für Europäische Bildungsprogramme
Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Gospertstraße 1
4700 Eupen
Συμβολή της Εθνικής Μονάδας: Leonhard Schifflers

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Eurydice Unit
European Integration and International Organizations Division
European Integration and International Cooperation Department
Ministry of Education and Science
2A, Kniaz Dondukov Bld
1000 Sofia
Συμβολή της Εθνικής Μονάδας: Krassimira Todorova

ΚΥΠΡΟΣ

Μονάδα Ευρυδίκη
Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
Κίμωνος και Θουκυδίδου
1434 Λευκωσία
Συμβολή Μονάδας: Κούλα Αφροδίση, Χριστιάννα Χαπέρη·
εξωτερικός σύμβουλος: Πολύκαρπος Χατζηπολυκάρπου (πρώην ανώτερος εκπαιδευτικός σύμβουλους, Διεύθυνση Ανώτατης και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού)· εσωτερικοί σύμβουλοι: Ευστάθιος Μιχαήλ, Δέσποινα Μαρτίδου, Ερατών Ιωάννου (Διεύθυνση Ανώτατης και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού)

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΤΣΕΧΙΑΣ

Eurydice Unit
Institute for Information on Education
Senovážné nám. 26
P.O. Box č.1
110 06 Praha 1
Συμβολή Μονάδας: Helena Pavlíková, Stanislava Brožová; Věra Šťastná (Ministry of Education, Youth and Sports)

ΔΑΝΙΑ

Eurydice Unit
CIRIUS
Fiolstræde 44
1171 København K

Συμβολή της εθνικής μονάδας

Eurydice Unit
SA Archimedes
Koidula 13A
10125 Tallinn
Συμβολή Μονάδας Kersti Kaldma; Annika Tina, Helen Põllo (Department of Higher Education, Ministry of Education and Research)

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

Eurydice Finland
Finnish National Board of Education
P.O. Box 380
00520 Helsinki
Συμβολή της Εθνικής Μονάδας: Alice Stjernberg

ΓΑΛΛΙΑ

Unité française d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche
Direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance
Mission aux relations européennes et internationales
61-65, rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Συμβολή Μονάδας: Thierry Damour (Eurydice) in collaboration with Hélène Lagier (DREIC) and Eric Froment (DGES)

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Eurydice Unit
FiF Kontaktstelle Frauen in die EU-Forschung
EU-Büro des BMBF
PT-DLR
Heinrich-Konen-Straße 1
53227 Bonn

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der Kultusministerkonferenz
Lennéstrasse 6
53113 Bonn
Συμβολή Μονάδας: Brigitte Lohmar in collaboration with Cornelia Hensel (Sekretariat der KMK)

ΕΛΛΑΔΑ

Μονάδα Ευρυδίκη
Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
Διεύθυνση ΕΟΧ– Τμήμα Γ
Αν. Παπανδρέου 37
151 80 Μαρούσι
Συμβολή Μονάδας: Εύη Ζήγρα, Κατερίνα Φλώτσιου, Κάλλια Λιανάκη, Λίνα Πανταζή

ΟΥΓΓΑΡΙΑ
Eurydice Unit
Ministry of Education and Culture
Szalay u. 10-14
1055 Budapest
Συμβολή Μονάδας: Erika Cser (expert); Dóra Demeter

ΙΣΛΑΝΔΙΑ
Eurydice Unit
Ministry of Education, Science and Culture
Office of Evaluation and Analysis
Sölvhólsgötu 4
150 Reykjavik
Συμβολή Μονάδας: Rósa Gunnarsdóttir in collaboration with Margrét Harðardóttir

ΙΡΛΑΝΔΙΑ
Eurydice Unit
Department of Education and Science
International Section
Marlborough Street
Dublin 1
Συμβολή της Εθνικής Μονάδας

ΙΤΑΛΙΑ
Unità di Eurydice
Ministero dell'Università e della Ricerca
c/o INDIRE
Via Buonarroti 10
50122 Firenze
Συμβολή Μονάδας: Simona Baggiani; expert: Germana Verri (Ministero dell'Università e della Ricerca – MiUR)

ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ
Eurydice Unit
Socrates National Agency – Academic Programmes Agency
Blaumaņa iela 28
1011 Riga
Συμβολή Μονάδας: Zane Birzniece

ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΪΝ
Informationsstelle Eurydice
Schulamt
Austrasse 79
9490 Vaduz
Συμβολή Μονάδας: Marion Steffens, Helmut Konrad

ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ
Eurydice Unit
Ministry of Education and Science
A. Volano g. 2/7
01516 Vilnius
Συμβολή Μονάδας: Jūratė Devižienė (Senior official, Division of University Studies, Department of Higher Education, Ministry of Education and Science)

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ
Unité d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale et de la Formation professionnelle (MENFP)
29, Rue Aldringen
2926 Luxembourg
Συμβολή Μονάδας: David Vallado, Jean-Claude Fandel

ΜΑΛΤΑ
Eurydice Unit
Department of Planning and Development
Education Division
Floriana CMR 02
Συμβολή Μονάδας: Raymond Camilleri (coordination of the study); expert: Veronica Grech (Deputy Registrar, University of Malta)

ΟΛΛΑΝΔΙΑ
Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
IPC 2300 / Kamer 10.086
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
Συμβολή Μονάδας: Marlies Leegwater, Bert Broerse, Raymond van der Ree, Chiara Wooning

ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Eurydice Unit
Ministry of Education and Research
Department for Policy Analysis, Lifelong Learning and International Affairs
Akersgaten 44
0032 Oslo
Συμβολή της Εθνικής Μονάδας

ΠΟΛΩΝΙΑ

Eurydice Unit
Foundation for the Development of the Education System
Socrates Agency
Mokotowska 43
00-551 Warsaw
Συμβολή της Εθνικής Μονάδας: Ewa Kolanowska

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Unidade Portuguesa da Rede Eurydice (UPRE)
Ministério da Educação
Gabinete de Informação e Avaliação do Sistema Educativo (GIASE)
Av. 24 de Julho 134-2°
1399-029 Lisboa
Συμβολή της Μονάδας: Isabel Almeida; expert: Manuela Paiva (Ministry of Higher Education)

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Eurydice Unit
National Agency for Community Programmes in the Field of Education and Vocational Training
Calea Serban Voda, no. 133, 3rd floor
Sector 4
040205 Bucharest
Συμβολή της Μονάδας: Alexandru Modrescu

ΣΛΟΒΑΚΙΑ

Eurydice Unit
Slovak Academic Association for International Cooperation
Socrates National Agency
Staré grunty 52
842 44 Bratislava
Συμβολή της Εθνικής Μονάδας: Marta Ivanova; Daniela Drobna (external expert)

ΣΛΟΒΕΝΙΑ

Eurydice Unit
Ministry of Education and Sport
Office for Development of Education (ODE)
Kotnikova 38
1000 Ljubljana
Συμβολή της Εθνικής Μονάδας: Tatjana Plevnik (Eurydice); Bozena Kenig, Darinka Vrecko (Ministry of Higher Education, Science and Sport Sector for Higher Education)

ΙΣΠΑΝΙΑ

Unidad Española de Eurydice
CIDE – Centro de Investigación y Documentación Educativa (MECD)
c/General Oraá 55
28006 Madrid
Συμβολή της Εθνικής Μονάδας: Marisol González Iglesias (University Coordination Council), Javier M. Valle López (Universidad Autónoma de Madrid), Flora Gil Traver (Eurydice)

ΣΟΥΗΔΙΑ

Eurydice Unit
Ministry of Education and Research
Drottninggatan 16
10333 Stockholm
Συμβολή της Μονάδας: Kerstin Lundmann

ΤΟΥΡΚΙΑ

Eurydice Unit
MEB, Strateji Geliştirme Başkanliği (SGB)
Eurydice Birimi Merkez Bina Giriş
Kat B-Blok NO 1 Kizilay
06100 Ankara
Συμβολή της Μονάδας: Aybar Ertepinar (Vice-President of the Council of Higher Education (YÖK), BFUG Representative of Turkey)

ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Eurydice Unit for England, Wales and Northern Ireland
National Foundation for Educational Research (NFER)
The Mere, Upton Park
Slough SL1 2DQ
Συμβολή της Μονάδας: Sigrid Boyd

Eurydice Unit Scotland
International Team
New Educational Developments Divisions
The Scottish Executive Education Department (SEED)
Area 2B South / Mailpoint 28
Victoria Quay
Edinburgh EH6 6QQ
Συμβολή της Μονάδας: Jeff Maguire

Γ. ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ

ΑΛΒΑΝΙΑ

Ministry of Education and Science
Rruga e Durrësit Nr 23
Tiranë
Συμβολή: Anila Theodhori

ΑΝΔΟΡΑ

Cap d'Àrea de Reconeixement de Titulacions
Ministeri d'Habitatge, Ensenyament Superior i Recerca
C/ Prada Casadet s/n, Baixos
500 Andorra la Vella
Συμβολή: Enric Garcia

ΑΡΜΕΝΙΑ

The Ministry of Education and Science of Armenia
Main Avenue, Government House 3
0010 Yerevan
Συμβολή: Ara Avetisyan (Deputy Minister of Education and Science of Armenia),
Gayane Harutyunyan (Executive Director, BFUG member),
Ruben Gasparyan, (Head of the Dept., MoES), Sasun Melikyan (MoES),
Ruben Aghgashyan (Vice-Rector, Yerevan State Engineering University)

ΒΟΣΝΙΑ και ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina
Education Sector
Vilsonovo setaliste 10
71000 Sarajevo
Συμβολή: Zenan Sabanac (BFUG member for Bosnia and Herzegovina)

ΚΡΟΑΤΙΑ

Ministry of Science, Education and Sports
Trg hrvatskih velikana 6
10000 Zagreb
Συμβολή: Luka Crnjaković

ΓΕΩΡΓΙΑ

Ministry of Education and Science of Georgia
52 D. Uznadze str.
0102 Tbilisi
Συμβολή: Lela Maisuradze (Head, European Integration Division),
Rusudan Chanturia (Senior Specialist, European Integration Division)

ΑΓΙΑ ΕΔΡΑ

Congregation for Catholic Education
Palazzo della Congregazioni
Piazza Pio XII
300193 Roma
Συμβολή: P. Friedrich Bechina FSO

ΠΡΩΗΝ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ministry of Education and Science
Ul. Dmitrie Cuposki br. 9
1000 Skopje
Συμβολή: Nadezda Uzelac (Head of the Academic Recognition and ENIC Unit)

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ

Ministry of Education and Youth
Piaţa Marii Adunări Naţionale nr. 1
MD-2033 Chişinău
Συμβολή: Viorelia Moldovan-Batrinac, Galina Bulat, Ludmila Pavlov

ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ

Ministry of Education and Science
Rimski trg b.b.
81000 Podgorica
Συμβολή: Slobodanka Koprivica (Deputy Minister for Science and Higher Education)

ΡΩΣΙΑ

Ministry of Education
M.-Maklya St., 6
117198 Moscow
Συμβολή: Victor Chistokhvalov (Director of the Centre for Comparative Educational Policy)

ΣΕΡΒΙΑ

Ministry of Education and Sports
22-26 Nemanjina St.
11000 Beograd
Συμβολή: Slobodan Vuksanovic (Minister)

ΣΟΥΗΔΙΑ

State Secretariat for Education and Research
Hallwylstrasse 4
3003 Bern
Συμβολή: Silvia Studinger, Stephan Bucher

Δ. ΛΟΙΠΟΙ

Peter van der Hijden
Deputy Head of Unit
European Commission – Directorate General for Education and Culture
Directorate A – Unit A2 – School Education and Higher Education
Rue de la Loi 200
B-1049 Brussels

Ann Mc Vie
(Secretariat of the Bologna Follow-up Group)
SE Enterprise Transport & Lifelong Learning Department
Europa Building
450 Argyle Street
Glasgow G2 8 LG

Παραγωγή

Εκδόσεις: Imprimerie Bietlot, Gilly, Belgium

Ειδική έκδοση: Η δομή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη - 2006/07: Εθνικές τάσεις στο πλαίσιο της διαδικασίας της Μπολόνιας

Ευρυδίκη

Βρυξέλλες: Eurydice

2007 – 350 σ.

ISBN 978-92-79-06974-1

Περιγραφικοί δείκτες: τριτοβάθμια εκπαίδευση, Διαδικασία της Μπολόνιας, σπουδές επιπέδου bachelor, σπουδές επιπέδου master, διδακτορικό, Παράρτημα Διπλώματος, Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς Ακαδημαϊκών Μονάδων, Κοινά Προγράμματα Σπουδών, ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τμήμα εκπαίδευσης, διάρκεια σπουδών, διαδικασία εισαγωγής, εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, αξιολόγηση εκπαιδευτικού ιδρύματος, ποιότητα της εκπαίδευσης, ENQA, κίνητρο, συγκριτική ανάλυση, έκθεση χώρας, Ευρωπαϊκή Ένωση, Αλβανία, Ανδόρα, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κροατία, Γεωργία, Ισλανδία, Λιχτενστάιν, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία Μακεδονίας, Μαυροβούνιο, Νορβηγία, Δημοκρατία Μολδαβίας, Ρωσική Ομοσπονδία, Σερβία, Ελβετία, Τουρκία, Ουκρανία, κράτος της πόλης του Βατικανού.